

2016

*Збірник наукових праць
за матеріалами Всеукраїнської
науково-практичної конференції*

**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ
СИСТЕМ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ
ЕКОНОМІКИ»
12 – 13 квітня 2016 р.**

**ЧАСТИНА 3
Секція 3**

Національна металургійна академія України
Кафедра фінансів
Кафедра обліку і аудиту
13.04.2016

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Інститут модернізації змісту освіти

Національна металургійна академія України

Українська інженерно-педагогічна академія

Полтавська державна аграрна академія

***Збірник наукових праць
за матеріалами Всеукраїнської науково-
практичної конференції***

**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ»**

12-13 квітня 2016 р.

м. Дніпропетровськ

Програмний комітет конференції:

Ковальчук К.Ф., д.е.н., професор, декан факультету економіки та менеджменту Національної металургійної академії України

Плаксієнко В.Я., д.е.н., професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку Полтавської державної аграрної академії

Прохорова В.В., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та організації діяльності суб'єктів господарювання Української інженерно-педагогічної академії

Король Г.О., к.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту Національної металургійної академії України

Сокиринська І.Г., к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів Національної металургійної академії України

Зелікман В.Д., к.т.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Національної металургійної академії України

Мушнікова С.А., к.е.н., доцент кафедри фінансів Національної металургійної академії України

Труш Ю.Т., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту Національної металургійної академії України

Секція 3
Актуальні питання інноваційно-інвестиційного розвитку
економічних систем

<i>Аджадж Л.І., науковий керівник Ломачинська І.А. Основні сфери науково-технічного інвестування ТНК</i>	9
<i>Аксьонова Л.О. Реалізація інвестиційної політики на основі розвитку проектного фінансування</i>	13
<i>Андрющенко В. В., научный руководитель Дорошенко А. А. Электронная коммерция в Украине</i>	17
<i>Апарова О.В. Інноваційні маркери інвестування в умовах економічної нестабільності</i>	21
<i>Балджи М.Д. Перспективи розвитку соціально-економічних систем на основі використання ресурсного потенціалу</i>	33
<i>Барган Я., науковий керівник Завидівська О. І. Тенденції розвитку ІТ-аутсорсингу в Україні</i>	39
<i>Баюра В.І. Інформаційна база прийняття інноваційних рішень на підприємстві</i>	44
<i>Білик В.-Л.Я., науковий керівник Дорошкевич К.О. Проблеми та перспективи інвестування в Україні</i>	47
<i>Бляшук С.Г., науковий керівник Петрова І.Л. Особливості формування ринку інноваційної праці в Україні</i>	50
<i>Бойко В.В., Лях В.Ю. Інноваційна політика промислового підприємства</i>	54
<i>Бондар-Підгурська О. В., Хоменко І. І. Методичні аспекти оцінки процесів модернізації промисловості в контексті сталого інноваційного соціально орієнтованого розвитку України</i>	58
<i>Вербицька Г.Л. Особливості створення та реалізації інновацій вітчизняними промисловими підприємствами</i>	62
<i>Вовк М.С., Степаненко А.В. Анализ канадского опыта инновационного развития: выводы для Украины</i>	67
<i>Вороновский Б.И. Инновации в сфере образовательных услуг</i>	72
<i>Гальків Л.І., Тимчук В.Т. Особливості інвестування у людський капітал: теоретичний аспект</i>	78
<i>Гладкий М.А., Сиченко В.В. Механізми реалізації державної політики у сфері вищої освіти в умовах інноваційного розвитку України</i>	82
<i>Головчук Ю.О., Стадник В.В. Інструменти реалізації стратегії розвитку інноваційного потенціалу промислового підприємства</i>	85
<i>Головчук О.В., Стадник В.В. Механізм управління інноваційною діяльністю машинобудівних підприємств</i>	89
<i>Гордієнко В.П. Інвестиційний потенціал в системі відтворення суспільного продукту</i>	93
<i>Горященко Ю.Г. Тенденції інноваційного розвитку біржової діяльності в Україні</i>	97
<i>Гришкевич М.В., научный руководитель Паршутич О.А. Проблемы структурной перестройки экономики Республики Беларусь</i>	101

<i>Грідін О.В., Заїка С.О.</i> Особливості інноваційного розвитку підприємств АПК	104
<i>Грошелева О.Г., Турбар К.В.</i> Особливості управління інвестиційною діяльністю підприємства у сфері вугледобування.....	107
<i>Грузд Н.М., Довголюк Е.А., Зенько С. Н.</i> Венчурное финансирование в Республике Беларусь: проблемы и перспективы развития.....	112
<i>Гулик Т.В.</i> Удосконалення методичного забезпечення формування соціально-інноваційної політики підприємств.....	118
<i>Довыдова О.Г.</i> Проблемы и перспективы развития инновационного потенциала Республики Беларусь.....	122
<i>Деділова Т.В., Пальоха В.О.</i> Інноваційний розвиток економіки України: проблеми та перспективи.....	129
<i>Дедилова Т.В., Савина Д.Г.</i> К вопросу инновационного развития экономики Украины.....	133
<i>Дем'яненко Т.І.</i> Основні фактори просування до інноваційної моделі розвитку економіки України.....	137
<i>Довбенко В.І.</i> Проблеми формування та нарощування потенціалу регіональних інноваційних систем.....	141
<i>Драчук Ю.З. Трушкіна Н.В.</i> До питання застосування концесійних угод у вугільній галузі – дієвого механізму публічно-приватного партнерства.....	147
<i>Жук І.Н., Гляцевич Ж.П.</i> Особенности привлечения иностранных инвестиций в национальную экономику Республики Беларусь.....	154
<i>Завгородня О.О., Шевченко Г.Р.</i> Національна інноваційна система як макроінститут реалізації національної стратегії розвитку.....	163
<i>Зубик Д.В., Черкас Н.Л.</i> Бизнес-коммуникации со скоростью мысли.....	170
<i>Ілляшенко С.М.</i> Формування стратегій інноваційного розвитку підприємств України у нестабільній економіці.....	175
<i>Кадовба Е.А.</i> Управление инновационным потенциалом региона.....	181
<i>Капошко А.В., Мурай В.Ю.</i> Использование интеллектуального капитала субъектами предпринимательства.....	187
<i>Кармызов А.В., научный руководитель Микулич И.М.</i> Трансформационные перспективы потребительского рынка Республики Беларусь в контексте интеграции и глобализации.....	190
<i>Князевич А.О.</i> Інноваційна інфраструктура в контексті економічної безпеки країни.....	194
<i>Коледіна К. О., Телишевська Л. І.</i> Інноваційний розвиток як результат інноваційної діяльності промислового підприємства.....	199
<i>Коненко О.А.</i> Аналіз та оцінювання інвестиційного клімату України.....	205
<i>Корінь М.В.</i> Напрямки активізації інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств.....	211
<i>Корнух О.В.</i> Передумови трансформації інтелектуальної власності в інноваційній економіці.....	216
<i>Костючик Н.М., Грабар Р.Н.</i> Перспективы разведения и восстановления лесов Республики Беларусь.....	221
<i>Косяченко Ю., Козлов М., науковий керівник Шаповалова І.В.</i> Інновації: сутнісний аспект та підходи до класифікації.....	224

<i>Крайчук О.В.</i> Особливості контролінгу інвестиційних проектів.....	231
<i>Кривошеєва В.В.</i> Модернізація ринку кредитних послуг фізичним особам в Україні.....	235
<i>Кубіній В.В., Мороз В.Р.</i> Шляхи інноваційного розвитку та управління його ризиками.....	239
<i>Кулакова А. В.</i> Возможности активизации инновационной деятельности стран-участниц единого экономического пространства.....	244
<i>Курач В.П.</i> Організація торгівлі цінними паперами на вітчизняних фондових біржах.....	249
<i>Куц В.А., Баценко Л.М.</i> Сутність інвестиційного клімату регіону.....	254
<i>Лысенкова М. В.</i> Концепция контроллинга инвестиционных ресурсов промышленных организаций.....	257
<i>Литвин О.Ю.</i> На шляху до європейської системи оренди житла.....	263
<i>Ліннік І.М., Погребняк А.Ю.</i> Економічне значення інвестицій в людський капітал.....	267
<i>Лопанова В.С.</i> Система показателей эффективности реализации продуктовых инноваций в Республике Беларусь.....	271
<i>Мареха І.С.</i> Природокористування як культуроцентрична тринарна система..	276
<i>Махмудов М.К.</i> Основные тенденции стратегического развития инновационных систем в экономике региона.....	280
<i>Махмудов Х.З., Коржов Є.В.</i> Удосконалення управління нововведеннями у використанні тракторів та сільськогосподарської техніки підприємства.....	286
<i>Меджибовська Н.С.</i> Краудфандінг як новітній інструмент венчурного фінансування.....	290
<i>Мінакова С.М., Мінаков В.М.</i> Фактори формування логістичної інфраструктури в умовах глобалізації.....	296
<i>Мініна О.В.</i> Оцінка впливу інноваційної діяльності на показники ефективності господарської діяльності промисловості України.....	299
<i>Мясникова В.А., научный руководитель Давыдова Н.Л.</i> Развитие инноваций в банковской деятельности.....	306
<i>Нагорный Е.И.</i> Виды и особенности реализации пробного маркетинга промышленной инновационной продукции.....	310
<i>Нездоймінов С. Г.</i> Формування інвестиційної привабливості круїзного туризму в причорноморських регіонах України.....	315
<i>Носик В.О., Адамовська В.С.</i> Проблеми інноваційного розвитку промислових підприємств України.....	322
<i>Омеляненко М.О.</i> Державне фінансування інвестиційних проектів як важливий спосіб забезпечення боргової стійкості.....	328
<i>Осадчук І.В., Дашковська А.С.</i> Сучасні проблеми управління розвитком сільських територій Херсонщини та шляхи їх вирішення.....	332
<i>Остапенко Т.Г.</i> Дифузія інновацій як фактор розвитку наноекономічних систем.....	339
<i>Педерсен І.О.</i> Напрямки державного стимулювання інноваційної діяльності...	344
<i>Перекрест М.І., Шелеметьєва Т.В.</i> Інвестиції в розвиток промислових підприємств України.....	349

<i>Плисюк Т.Г.</i> Державне регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності агропромислового комплексу.....	353
<i>Попело О.В.</i> Регіональні технопарки як механізм активізації інноваційної діяльності.....	358
<i>Порохно Н.В.</i> Інноваційні кластери в економіці України.....	362
<i>Пристром М.В., Скалабан Ю.О., Довыдова О.Г.</i> Формирование венчурного финансирования в Республике Беларусь и зарубежных странах.....	367
<i>Пишк-Ковальська О. О., Маруняк О.Т.</i> Інноваційна діяльність України: проблеми та напрями розвитку.....	372
<i>Пишк-Ковальська О.О., Мірзоева Д.Р.</i> Проблеми та перспективи розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні.....	378
<i>Редзюк Є.В.</i> Трансформація інвестиційних процесів на ринку цінних паперів України.....	385
<i>Рижикова Н.І.</i> Гармонізація податкових систем як інтегральний вектор України та ЄС.....	389
<i>Рудь Н.Т., Мушка С.</i> Бізнес – інкубатори: необхідність створення в сучасних умовах розвитку малого бізнесу.....	394
<i>Рудь Н.Т., Швирид В.Ю.</i> Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні.....	398
<i>Самойлик Ю.В., Волошина О.А.</i> Перспективи виходу українського товаровиробника на європейський ринок.....	402
<i>Скрильник І.І.</i> Імітаційне моделювання сільськогосподарського інноваційно-інвестиційного проекту.....	407
<i>Сова К.В., Авраменко О.І.</i> Проблеми введення інновацій в Україні.....	412
<i>Стенічева І.Б., Федина Є.</i> Інноваційний розвиток національної економіки: проблеми та перспективи.....	416
<i>Стеців Л.П., Мальярчук І.І.</i> Інноваційні стратегії активізації конкурентних переваг регіону.....	422
<i>Тенета В.М.</i> Інвестиційна складова економічної безпеки промислового підприємства.....	426
<i>Тихомирова І. В.</i> Основні засади формування економічного механізму регулювання інвестиційних процесів в АПК.....	433
<i>Тульчинська С.О.</i> Інтелектуальний капітал в умовах становлення економіки знань.....	437
<i>Ушакова С.А.</i> Виробництво та переробка насіння ріпаку в Україні.....	441
<i>Фалат І.О., науковий керівник Нікшич С.М.</i> Сутність управління інноваційним процесом на підприємстві.....	445
<i>Федорова Ю.В.</i> Проблемы повышения «качества жизни» украинцев.....	450
<i>Филонова А.Ю.</i> Инвестиционная деятельность банков.....	456
<i>Червінська Л.П.</i> Інноваційне управління персоналом.....	461
<i>Червінська Т.М.</i> Стимулювання інноваційної діяльності персоналу.....	467
<i>Чучко О.П., Ніколаєва О.М.</i> Інвестиційний клімат держави: сутність і фактори впливу.....	473
<i>Шадура-Никипорець Н.Т.</i> Дослідження інноваційної активності підприємств харчової промисловості України.....	478

<i>Шафієва Л.Г.</i> Проблеми інноваційного розвитку українських підприємств.....	484
<i>Шевельова Д.С., Мельник Л.Г., Дегтярьова І.Б.</i> Досвід ЄС для цілей формування «зеленої» енергетики в Україні.....	489
<i>Шердакова Т.А.</i> Теоретико-методологические подходы к определению интеллектуального потенциала предприятия.....	495
<i>Шило А.А., Худалей Е.А., Довыдова О.Г.</i> Проблемы и перспективы импортозамещения в Республике Беларусь.....	498
<i>Abdullaev J., Ruziyeva D.</i> The role of investments in Uzbekistan and opportunities to investors in the free economic zones.....	504
<i>Dzhyhovska L.I., Vapnichna O. A., Polianchych T. M.</i> Analysis of innovation and investment activities in Ukraine.....	512
<i>Georgieva D.V.</i> Innovations and bulgarian business.....	516
<i>Hrashchenko I., Krasniuk S.</i> The concept of management of innovation and investment activity in business.....	519
<i>Iefanova T.I.</i> The investment component of development social and economic systems.....	526
<i>Makhnusha S.M.</i> Intensification of innovation and investment development of agroindustrial complex in Ukraine through integration.....	530
<i>Natorina A.O.</i> Innovative approach to the implementation of enterprise marketing product policy.....	535
<i>Shalavylo O.I., Rejman K., Maslak A.A.</i> Clustering of enterprises in the investment in the innovative development of industry.....	539
<i>Shcherbachenko V.O., supervisor Shkola V.Y.</i> Intellectual capital mamagement strategies.....	543
<i>Zaitseva O. A.</i> The market of bank payment cards in the Republic of Belarus.....	548

*Аджадж Л.І.
Наук. кер. к.е.н., доцент Ломачинська І.А.
Одеський національний університет імені І.І.Мечнікова
E-mail: lillian004@gmail.com*

ОСНОВНІ СФЕРИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ТНК

Завдяки процесам глобалізації та транснаціоналізації, ТНК беруть на себе основну роль інвесторів інноваційних проектів серед бізнес-суб'єктів. Намагаючись вдосконалити свої конкурентні стратегії, компанії застосовують інновації як основу конкурентоспроможності. З часом, інноваційна конкуренція виходить на якісно нові рівні, обумовлюючи суперництво між різними сферами діяльності, галузями, формами бізнесу, а в масштабах світу – між країнами [1]. Так, окремі країни здатні сприяти власному науково-технічному розвитку через приваблення стратегічних для своєї економіки ТНК.

Загальні тенденції розподілу інвестицій ТНК по секторам дозволяють виявити сфери, які найактивніше розвиваються та можуть бути перспективними для країн. За останніми даними, на 11 основних секторів розробок доводиться близько 85,4% від загального обсягу світових інвестицій компаній в НДДКР.

У світових масштабах найбільш активний розвиток спостерігається в секторі «Програмного забезпечення і послуг» (завдяки «Facebook» (88,4%) і «Google» (24,3%)) і показує найвищі темпи зростання в 12,8%. За ним слідують сектори «Автомобілі та Складові» (9,9%), «Медичне обладнання» (8,7%).

Серед компаній, що базуються в ЄС, сектор «Медичного обладнання» показує найвищий показник росту (8,0%), за яким йде сектор «Авто та Складові» (7,9% завдяки велетням «Peugeot», «Continental», «Mahle»). Сектори, що знижують обороти це сектор Розваг (-4,9%) і «Промислової інженерії» (-4,1%). Серед компаній, що базуються в США, сектор «Програмного забезпечення» показує найвищі темпи зростання (13,1%), далі «Фармацевтика і Біотехнології» (10,7%).

Для японських компаній, найвищі темпи зростання показав сектор «Промислової інженерії» (12,4%). Найменша продуктивність була показана в галузях «Програмного забезпечення» (-5,7%) і секторі Розваг (-2,9%). Однак слід зазначити, що незважаючи на останні тенденції, окремі регіони світу дотримуються своєї власної унікальної спеціалізації (Рис.1.).

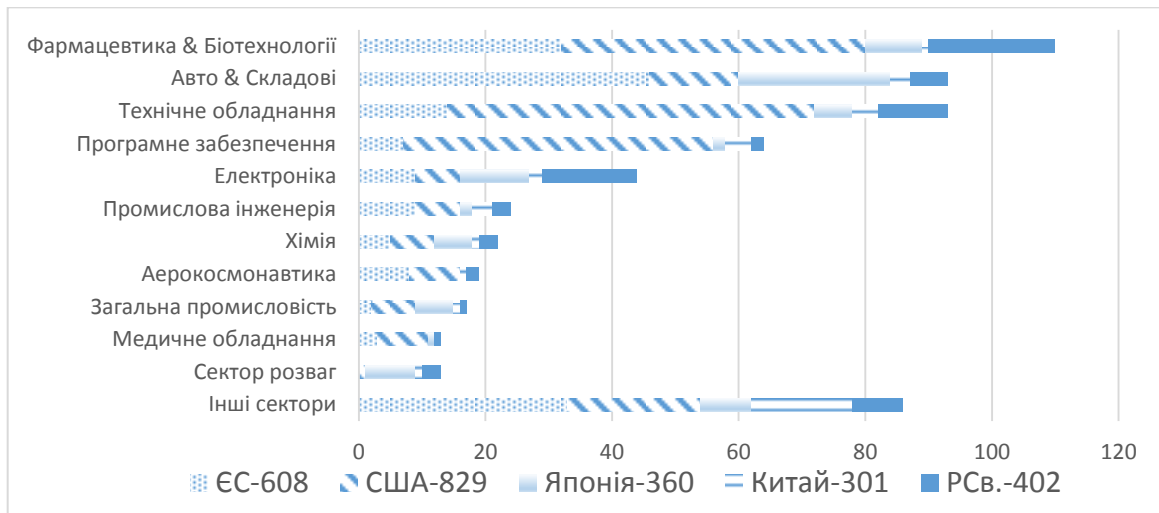

Рис. 1. Інвестиції компаній окремих регіонів в сектори, млрд. євро, [2]

Виділити спеціалізацію компаній певних регіонів дозволить групування за критерієм технологічної місткості секторів: високомісткі (Фармацевтика та Біотехнології, Медичне обладнання, Технологічне обладнання, Програмне забезпечення, Аерокосмонавтика); середньо-високомісткі (Електроніка, Автомобілі та складові, Промислова інженерія, Хімічна галузь та інші); середньо-низькомісткі (Харчова промисловість, сектор Розваг, інші); низькомісткі (Нафто- Газодобування, Металообробка, Будівництво).

Таким чином, компанії, що базуються в ЄС спеціалізуються на середньо-високих технологічно містких галузях (44,6%) (Табл.1.). Промислові сектори з даної групи, на які припадає значна частка європейського інвестування це «Автомобілі та Складові» (47,5%) і «Аерокосмонавтика» (47,5%).

Компанії, засновані в США спеціалізуються на технологічно високомістких секторах (74,2% НДДКР американських компаній). Промислові сектори, на які припадає значна частка американських інвестицій – це

«Програмного забезпечення та комп'ютерних послуг» (77,0%), «Технічне обладнання» (60,7%) та «Медичне обладнання і послуги» (59,7%).

Таблиця 1.

Світовий та внутрішній розподіл інвестицій в інновації по групам секторів

Сектор	Високі, %		Середньо-Високі, %		Середньо-низькі, %		Низькі, %		Загалом частка інвестицій, %
	У світі	В країні	У світі	В країні	У світі	В країні	У світі	В країні	
ЄС	21,2	39,1	33,8	44,6	37,1	6,0	44,3	10,3	28,1
США	54,7	74,2	20,8	20,2	35,4	4,2	8,4	1,4	38,2
Японія	8,5	30,7	23,7	61,5	13,4	4,2	7,7	3,5	14,3
Решта Світу	15,6	41,7	21,7	41,5	14,1	3,3	39,7	13,5	19,4

Джерело: [2].

Японські компанії спеціалізуються на середньо-високих по технологічній місткості секторах. У промислових секторах ці компанії найбільше інвестують сектор Розваг (товари для відпочинку) (60,7% від світових інвестицій), «Загальна промисловість» (29,1%) та «Хімічна промисловість» (28,1%).

Китайські компанії спеціалізуються на середньо-високих і низьких по технологічній місткості секторах (45,1% і 25,7% відповідно). Компанії Швейцарії, Південної Кореї і Тайваню спеціалізуються на високих та середньо-високих по технологічній місткості галузях (48% і 40% відповідно), а також займають 16,4% світових інвестицій в низькі сектори.

Географічне розташування інноваційної діяльності компаній можна прослідкувати на основі локації патентної діяльності компаній (Табл.2). Серед 510,250 груп патентів, поданих протягом періоду 2014-2015 рр., близько 80% були розроблені в тому ж регіоні світу, де були компанії, що володіють правами.

Японські компанії є на сьогоднішній день найменш інтернаціоналізованими, менш ніж 10% патентних груп розвиваються

японськими компаніями за межами Японії. На противагу цій країна можна поставити компанії, що базуються в Швейцарії. Вони розробляють переважну більшість (75%) своїх патентних груп за кордоном, зокрема, в ЄС (37,6%) і в США (31,5%).

Таблиця 2.

Міжнародний розподіл патентної діяльності (кількість патентних груп), %

Розташування материнської компанії	Розташування винахідника/розробника				
	ЄС	США	Японія	Азіатські Тигри	Решта світу
ЄС (102 714)	73,9	18,9	0,8	0,8	4,6
США (171 699)	10,3	77,9	1,5	1,5	8,1
Японія (145 618)	2,5	5	91,4	0,3	0,8
Азіатські Тигри (61 065)	0,7	3,8	0,5	85	9,9
Решта світу (18 670)	8,9	21,4	0,4	3,3	65,4

Джерело: [2].

Компанії, що базуються в ЄС і США, характеризуються як більш інтернаціональні, хоча 73,9% і 77,9% від їх патентних груп відповідно розроблені всередині цих регіонів.

Отже, створення відповідних умов для розвитку НДДКР та розробок нових технологій створює для країн засіб для залучення високоефективних іноземних інвестицій. Компанії показують більш високу ймовірність розташування діяльності НДДКР в країнах з більшими технічними перевагами в сфері нових технологій [3]. Так, країни, які бажають залучити значні інноваційні інвестиції, повинні забезпечити сприятливі умови для створення та розвитку нових технологій з високим потенціалом довгострокового зростання.

В глобалізованому світі відбувається загострення інноваційної конкуренції між ТНК. Інноваційні процеси набувають високих темпів у світі, при цьому розвиваються різні види інновацій: товарні, технологічні, ресурсні, управлінські, збутові тощо. Проте важливим є те, що країни, шляхом реалізації відповідних політик здатні створювати базу та нові умови технічного прогресу і

таким чином приваблювати і спрямовувати діяльність ТНК для взаємовигідного розвитку.

Список використаної літератури

1. Охота В.І. Інновації як основа конкурентоспроможності ТНК / В.І. Охота // Сталий розвиток економіки. Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2013. – 5.(22). – С. 216-224.
2. The 2015 EU Industrial R&D Investment Scoreboard. Офіційний сайт European Commission. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu>
3. Top R&D Investors: the Role of Emerging Technologies. Technical Reports. Офіційний сайт European Commission. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu>

*к.е.н., доцент Аксьонова Л.О.
доцент кафедри банківської справи
Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара
E-mail: Aksenova_L@ukr.net*

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА ОСНОВІ РОЗВИТКУ ПРОЕКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ

Інвестиційне проектування, як одна з важливих сфер діяльності усіх суб'єктів господарювання включає розробку, фінансування і реалізацію реальних інвестиційних проектів, має високий рівень ризику порівняно з іншими видами підприємницької діяльності. Це пов'язано як з тривалим життєвим циклом реальних інвестиційних проектів, так і з невизначеністю, щодо майбутніх результатів. Але загальним для всіх суб'єктів залишається формування основної економічної мети розумного управління: заплановане використання ресурсів з метою створення через деякий час ринкової вартості підприємства, здатної покрити всі витрачені ресурси і забезпечити прийнятний рівень доходу на умовах, що відповідають очікуванням за ризиком власників підприємства [1]. Зважаючи на це, особливої уваги потребують методи фінансування інвестиційних проектів, серед яких вагому роль відіграє проектне фінансування.

Сучасний стан фінансового ринку України та його головних складових, таких як ринок інвестиційних проектів, викликає багато питань як у економістів-теоретиків, так і у банкірів, і представників корпоративного бізнесу. Він характеризується підвищеною непередбаченістю та невизначеністю, що суттєво впливає на обсяги інвестицій та рівень розвитку економіки держави. Тому питання розвитку проектного фінансування та можливості його використання в Україні в сучасних умовах – це актуальна проблема. На наш погляд, необхідно визначити головні завдання, які повинні вирішити суб'єкти господарювання для використання цього ефективного фінансового інструменту залучення довгострокових інвестицій.

Розглянемо, як в Україні не рідко визначають зміст та значення проектного фінансування. «В Україні поки що мало використовується ця перспективна форма інвестиційного кредитування. Більш широке застосування проектного фінансування банками, фінансовими посередниками і підприємствами дозволило б розширити масштаби інвестиційного кредитування та оптимально розподіляти кредитні ризики між учасниками» [2]. Тобто, на погляд автора, проектне фінансування – це форма інвестиційного кредитування. Це серйозна проблема, як в трактуванні, так і розумінні змісту цього механізму.

Існує цілий ряд визначень проектного фінансування, але усі вони містять тільки окремі моменти, які характеризують проектне фінансування. Наприклад, «проектне фінансування (Project financing) – це система відносин між учасниками угоди (банками, інвестиційними фондами, спеціалізованими фінансовими компаніями, міжнародними фінансовими організаціями тощо) у процесі здійснення комплексу взаємопов'язаних заходів із приводу без заставного, інтегрованого фінансування, організації та управління інвестиційними проектами на партнерських умовах з цільовою орієнтацією на грошові потоки, отримані виключно в результаті реалізації проекту» [3]. На наш погляд, досить змістовно визначено його сутність, з врахування основних особливостей, в роботі Ніконової І.О.. «Проектне фінансування: — мультиінструментальна форма фінансування спеціально створеної для

реалізації проекту компанії (SPV), при якій майбутні грошові потоки проекту є основним забезпеченням повернення позикових коштів і виплати доходів інвесторам» [4].

В чому полягає необхідність використання проектного фінансування в Україні? Аналіз ситуації на інвестиційному ринку України за чотири останні роки представлено в таблиці 1 [5].

Таблиця 1

Капітальні інвестиції, у фактичних цінах, млн. грн.,

Роки	Освоєно (використано) капітальних інвестицій, місяці			
	Січень-березень	Січень-червень	Січень-вересень	Січень-грудень
2012	48123,0	112221,3	177459,8	263727,7
2013	51943,5	103330,3	166976,9	247891,6
2014	42624,7	86860,0	135476,8	204061,7
2015	44741,7	98724,6	160722,6	-

Дані вказують на негативну тенденцію, яка свідчить не про інвестиційний спад, а про кризу на інвестиційному ринку і необхідність термінових заходів по її подоланню. Варто зауважити, що аналіз структури освоєння капітальних інвестицій за січень-вересень 2015 року у сумі 160722,6 млн. грн. (табл. 1) показав, що за джерелами фінансування - 111304,7 млн. грн., тобто 69,3% – це власні кошти підприємств та організацій; 14158,2 млн. грн., тобто 8,8% - це кредити банків та інших позик ; а 6253,4 млн. грн., тобто 3,9% - кошти іноземних інвесторів [5]. Це свідчить про незадовільний інвестиційний стан в економіці України, коли основне джерело фінансування - це власні кошти підприємств та організацій, яких, очевидно замало для довгострокового фінансування інвестиційної діяльності. Крім того, частка коштів інших джерел (без державного та місцевого бюджетів, які складають відповідно 1% та 3,4%) – усього 2%. Значить, участь небанківських фінансово-кредитних установ майже не використовується. Але світова практика показує, що саме вони є великими інвесторами, і активно беруть участь в схемах проектного

фінансування. Це і страхові компанії, і недержавні інвестиційні фонди та цілий ряд різноманітних інвестиційних фондів.

Відставання України в використанні проектного фінансування, як ефективного інструменту зниження ризиків інвестиційної діяльності та активізації інвестиційної діяльності, при гострій нестачі фінансових ресурсів, може бути подолано при удосконаленні теоретичної бази та використання світового досвіду. Крім того, потрібно втручання державних органів влади у формі придбання частини зобов'язань фінансового і не фінансового характеру для участі в проектному фінансуванні; впровадження податкових пільг для соціальних проектів; науково обґрунтований підхід до трансакційних витрат; використання можливості вищих навчальних закладів у підготовці студентів на контрактній основі для поповнення кваліфікованих кадрів.

Комплексний підхід у вирішенні цих питань дозволить бізнесу та фінансовим інститутам, при участі органів влади, більш активно та з високою віддачею використовувати схеми проектного фінансування при реалізації інвестиційної політики.

Список використаної літератури

1. Непомнящий Е.Г. Инвестиционное проектирование: Учебное пособие. / Е.Г. Непомнящий . - Изд-во Таганрог: ТРТУ, 2003. 262 с.
2. Сопільняк А.В. Проектне фінансування: проблеми і перспективи розвитку в Україні. / А.В. Сопільняк // «Молодий вчений» • № 2 (17) • лютий, 2015 р. Чорноморський державний університет імені Петра Могили. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/2/130.pdf>
3. Жуков В.В. Проектне фінансування: [навч. посібник] / В.В. Жуков. – Х.: ВД ІНЖЕК, 2004. – 248 с.
4. Ніконова І.О. Развитие проектного финансирования в России / І.О. Ніконова. //Современные технологии управления. ISSN 2226-9339. — №7 (19). Номер статті: 1902. Дата публікації: 2012-07-08. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sovman.ru/article/1902/>
5. Ukrstat.org - публікація документів Державної Служби Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2015/ibd/kindj/infin_u/infin02_15_u.htm

Андрющенко В. В.
студент специальности «Финансы и кредит»
Научный руководитель: д. э. н., профессор Дорошенко А. А.
Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина
E-mail: vladandr.ua@gmail.com

ЭЛЕКТРОННАЯ КОММЕРЦИЯ В УКРАИНЕ

Цель исследования – на основе изучения, анализа и обобщения экспертных оценок разработать рекомендации по усовершенствованию Закона Украины «Об электронной коммерции», который вступил в силу 26 сентября 2015 года.

Главное отличие принятого документа от тех законопроектов, которые рассматривались в предыдущие годы, состоит в том, что участие в его разработке принимали представители рынка электронной коммерции. Среди них – Александр Ольшанский (Internet Invest), Андрей Логвин (modnaKasta), Владислав Чечеткин (Rozetka.UA) и Евгений Сысоев (AVentures) [8].

Закон «Об электронной коммерции» вводит в законодательство новые определения: электронная коммерция, электронная торговля, электронная подпись с одноразовым идентификатором. Под электронной коммерцией понимаются отношения, направленные на получение прибыли, которые возникают во время совершения сделок относительно приобретения, изменения или прекращения гражданских прав и обязанностей, осуществлённые дистанционно с использованием информационно-телекоммуникационных систем. Электронная торговля – это хозяйственная деятельность в сфере электронной купли-продажи, реализация товаров дистанционным образом путём совершения электронных сделок с использованием информационно-телекоммуникационных систем. Электронная подпись одноразовым идентификатором – это данные в электронной форме в виде алфавитно-цифровой последовательности, которые добавляются к другим электронным данным лицом, которое приняло предложение составить электронный договор, и отправляются другой стороне этого договора [7]. Также в Законе «Об

электронной коммерции» используется понятие «электронная цифровая подпись», закреплённое в Законе «Об электронной цифровой подписи». Электронная цифровая подпись – вид электронной подписи, полученный по результатам криптографического превращения набора электронных данных, который даёт возможность идентифицировать подписанта [6]. Электронная цифровая подпись накладывается с помощью личного ключа и проверяется с помощью открытого ключа, в отличие от электронной подписи одноразовым идентификатором, который предоставляется субъектом электронной коммерции, предлагающим заключить договор.

Закон Украины «Об электронной коммерции» в заключительных положениях предусматривает внесение изменений в Гражданский Кодекс Украины, Законы Украины «Об бухгалтерском учёте и финансовой отчётности в Украине», «Об электронных документах и электронном документообороте», «О защите прав потребителей», «О защите персональных данных», нормативно-правовые акты Кабинета Министров Украины, министерств и других центральных органов исполнительной власти [7].

В новом Законе «Об электронной коммерции» электронная форма приравнивается к бумажной, позволяется использовать электронные формы и электронные коммерческие сообщения для совершения сделок, ведения учёта и защиты прав сторон сделки. Проект закона чётко разграничивает ответственность сторон электронной коммерции и поставщиков промежуточных услуг (провайдеры телекоммуникаций, регистраторы сетевых идентификаторов). Законом закрепляются обязанности не только продавца, но и покупателя, что обеспечивает равную защиту интересов обеих сторон правоотношений [7].

В соответствии с данными НБУ, количество интернет-платежей увеличилось со 120,5 млн в 2013 году до 256,4 млн в 2014 году, а за первое полугодие 2015 года было совершено уже 207,1 млн платежей [3]. Рынок электронной коммерции – один из самых быстроразвивающихся рынков в Украине, и до принятия Закона «Об электронной коммерции» правовой базы

для этого рода деятельности не хватало. В частности, в Законе закреплена процедура и условия заключения электронных договоров, которая ранее была непрозрачна, как отмечает Максим Глотов: «До принятия этого закона при заключении сделки возникал вопрос, был ли договор должным образом подписан сторонами» [1].

Законом Украины «Об электронной коммерции» предусмотрена подпись электронного договора одноразовым идентификатором или электронной подписью в соответствии с Законом «Об электронной цифровой подписи», при условии использовании средства электронной цифровой подписи всеми сторонами электронной сделки. Электронная цифровая подпись юридически приравнивается к подписи, сделанной собственной рукой [7]. Миграционной службой Украины разработан план постепенной замены паспортов гражданина Украины на ID-карты нового образца, которые позволят накладывать электронную цифровую подпись. С 11 января 2016 года миграционная служба начала выдачу новых паспортов гражданина Украины в форме пластиковой карточки лицам, достигшим 16 лет. Оформление новых паспортов-карточек будет предложено гражданам, которые будут обращаться к подразделениям миграционной службы с заявлениями о восстановлении утраченных документов, оформлении и выдаче паспорта гражданина Украины для выезда за границу. Обязательной замены паспорта-книжечки на пластиковую ID-карту не будет [5]. Идентификационные карты вводятся во многих странах мира в качестве паспортов, водительских удостоверений, международных удостоверений студента, социальных карт. В Европейском союзе гражданам и резидентам выдаются национальные ID-карты, чип которых хранит следующую информацию: полное имя, пол, национальный идентификационный номер, криптографические ключи и сертификаты. Держатель карты имеет право использовать ID-карту в качестве удостоверения личности в поездках по территории Евросоюза и для пересечения его границ. В Эстонии ID-карта используется также для хранения виртуальных проездных билетов в

общественном транспорте и содержит электронную подпись, позволяющую подписывать документы и комментарии в Интернете [2].

Проведённый анализ позволяет сделать вывод о том, что Закон Украины «Об электронной коммерции» заполняет важную нишу регулирования правовых отношений между субъектами электронной коммерции: продавцами, покупателями и поставщиками сопутствующих услуг. Однако, документ нуждается в дополнениях: Закон не содержит отдельных положений по регулированию участия в электронной торговле посредников, возможности приобретения ими отдельных прав и обязанностей, получения и последующего перечисления ими оплаты, фискальных чеков; в Законе отсутствуют положения относительно прав и обязанностей непосредственных исполнителей сделок (курьеров, поставщиков, операторов доставки) [4]. Следует учесть, что, в связи с динамичным развитием Интернет-коммерции, Закон быстро устареет и будет регулярно нуждаться в пересмотре, чтобы соответствовать реалиям рынка электронной коммерции в Украине.

Список использованной литературы

1. Закон про електронну комерцію посприє розвитку ринку альтернативних платежів [Электронный ресурс] // Економічна правда. – 2015.– Режим доступа к ресурсу: <http://www.epravda.com.ua/news/2015/09/14/559610>.
2. Идентификационные карты [Электронный ресурс] // Википедия. – Режим доступа к ресурсу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Идентификационные_карты.
3. Интернет-платежи в Украине: инфографика НБУ [Электронный ресурс] // e-Commerce.com.ua. – 2015. – Режим доступа к ресурсу: <http://e-commerce.com.ua/2015/10/интернет-платежи-в-украине-инфографи>.
4. Каким на самом деле должен быть закон "Об электронной коммерции" [Электронный ресурс] // Дело Украина. – 2015. – Режим доступа к ресурсу: <http://delo.ua/tech/kakim-na-samom-dele-dolzhen-byt-zakon-ob-elektronnoj-kommercii-305777>.
5. Міграційною службою розроблено план поступової заміни паспортів громадянина України на ID-картки нового зразка [Электронный ресурс] // Урядовий портал. – 2015. – Режим доступа к ресурсу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248577340.
6. Про електронний цифровий підпис [Электронный ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. – 2003. – Режим доступа к ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/852-15>.

7. Про електронну комерцію [Электронный ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. – 2015. – Режим доступа к ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19>.

8. Шість головних тез проекту про електронну комерцію [Электронный ресурс] // Юскутум. – 2015. – Режим доступа к ресурсу: <http://juscutum.com/uk/content/шість-головних-тез-проекту-про-електронну-комерцію-liganet-коментар-дмитра-гадомського>.

*к.е.н., доцент Анарова О.В.
професор кафедри управління інноваційною діяльністю
Державний університет телекомунікацій
E-mail: oksanova1502@i.ua*

ІННОВАЦІЙНІ МАРКЕРИ ІНВЕСТУВАННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В сучасному світі головна мета створення і функціонування кожного підприємства полягає у отриманні максимального прибутку через задоволення потреб споживачів відповідного сегмента ринку. Зважаючи на той факт, що поряд із ним на ринку функціонують й інші підприємницькі структури з аналогічним набором товарів чи послуг, створюючи конкуренцію, це змушує дбати про ефективність своєї діяльності, досягнення якої, в свою чергу, можливе лише за умови систематичних нововведень у виробничий процес (з метою вдосконалення продукції чи способу її виготовлення, надання нових властивостей чи зміни дизайну, експлуатаційних характеристик для формування вищої споживчої цінності, кращої привабливості для покупців).

У свою чергу, будь-яке нововведення потребує значних капіталовкладень, кошти для яких не кожне підприємство має в своєму розпорядженні. З цієї ситуації є два виходи: втратити ринки збуту через неконкурентоспроможну продукцію або ж вирішувати проблему фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Звідси випливає необхідність дослідження даної проблеми.

Питанням інноваційного розвитку економіки, управління інноваціями, венчурного бізнесу і трансферу технологій присвячені праці як зарубіжних вчених (І. Бенкса, Х. Виссема, Е.Я. Волинець-Руссета, Б. Гейтса, В.Л. Гіл

Чарльза, К. Кемпбелла, Н.Д. Кондратьєва, В.Г. Меденського, Ю. Морозова, Р.А. Фатхуддінова, Й. Шумпетера, О.Ю. Юданова та ін.), так і вітчизняних (Г.О. Андросука, Ю.М. Бажала, В.М. Геєця, М.П. Денисенка, Г.М. Доброва, І.І. Лукінова, О.В. Марченко, О.Д. Святоцького, Г.М. Соловійова, М.І. Туган-Барановського, В.Г. Федоренка, М. В. Чорної та ін.).

На наш погляд, не достатньо висвітленим залишається питання підтримання належного рівня інвестування інновацій підприємств за сучасних умов економічної нестабільності. Тому доцільним вважається дослідити і систематизувати залучені джерела інвестування інноваційної діяльності підприємств.

Серед джерел фінансування інноваційних програм найчастіше використовуються власні джерела підприємств (якщо такі мають місце) та спостерігається стійка тенденція до зниження інвестицій за рахунок бюджетних засобів (особливо, з державного бюджету) [2]. В умовах економічної нестабільності та невизначеності, коли має місце спад виробництва, вітчизняні підприємства не можуть розраховувати на виділення з бюджетів значних асигнувань на інвестиційні програми. Крім того, реального нагромадження власних ресурсів підприємств також не відбувається.

Тому, за даних обставин інноваційним підприємствам слід звернути увагу на деякі форми і види залучених джерел інвестування інноваційної діяльності. До однієї з таких форм, яка має широке застосування у розвинених країнах, належить франчайзинг – це форма співпраці між юридично та фінансово незалежними сторонами (компаніями та/або фізичними особами), в рамках якої одна сторона (франчайзер), що володіє успішним бізнесом, відомою торговою маркою, ноу-хау, комерційними таємницями, репутацією та іншими нематеріальними активами, дозволяє іншій стороні (франчайзі) користуватися цією системою на певних умовах.

Для цього сторони укладають угоду франчайзингу (в Україні - це договір комерційної концесії), умови якої є вигідними для обох сторін:

- для франчайзі відкриваються нові обрії, з'являється можливість почати нову справу, успішно випробувану досі франчайзером. Франчайзі одержує право використовувати відомий товарний знак, можливість мати усі вигоди від широкої рекламної діяльності франчайзера, технології ведення бізнесу, а також доступ до кредитних ресурсів, оскільки досить часто франчайзер може виступити гарантом кредитів;

- франчайзер має можливість розширити свій бізнес на нових ринках, наблизитися до споживача, звільняється від необхідності оперативного управління, оскільки основну відповідальність за успіх бізнесу несе франчайзі. Крім того, він зменшує ризик загибелі власного капіталу і навіть одержує додаткові доходи за рахунок виплат франчайзі.

Основні принципи співпраці за договором комерційної концесії такі:

- франчайзер є власником торговельної марки, ноу-хау, комерційного досвіду та ділової репутації, а також інших нематеріальних активів;

- франчайзер має перевірену та успішну бізнес-ідею;

- франчайзі керує справою під вивіскою франчайзера як незалежний підприємець, при цьому франчайзі може бути як юридичною особою, так і фізичною особою-підприємцем, а його заробітком є прибуток від діяльності;

- франчайзі є власником майна, що знаходиться в точці;

- франчайзі сплачує вартість франшизи (одноразово), а також періодичні відрахування за користування франшизою (безпосередньо у формі платежів або побічно в націнках на товар, що купуються у франчайзера);

- франчайзі часто не має можливості самостійно визначати ціни товарів або послуг у своїй точці;

- зазвичай франчайзі має можливість самостійно формувати асортимент у рамках, визначених франчайзером.

Торгові марки, мережі яких в Україні розвиваються за франчайзингом, це: Піца Челентано, Віденські Булочки, Форнетті, Наша Ряба, Сеть Магазинов Горящих Путевок, УН МОМЕНТО, FitCurves, Експрес Манікюр, New-York-Street-Pizza, Мехх, MANGO, Nike, Bosch Service, Liqui Moly та ін.

29 грудня 2001 розпочала свою діяльність в Україні Асоціація роботодавців у галузі франчайзингу. Її завдання - представляти інтереси підприємців та їх операторів, які використовують франчайзингові угоди, на урядовому рівні, давати їм практичну допомогу при організації та просуванні на ринку. Асоціація займається розвитком ринку, організацією виставок, конференцій, семінарів, публікаціями та консультаційною підтримкою. Асоціація франчайзинга – це більш, як 2350 підприємств та 9,3 млрд. грн. оціночного обороту за 2013 рік.

У економічній та юридичній літературі поняття "лізинг" розглядається у двох аспектах:

- лізинг – це підприємницька діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк лізингоодержувачу майна. Таке майно є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням із лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів;

- лізинг – це довгострокова оренда машин і обладнання, видача обладнання напрокат. Лізинг дозволяє промисловим, торговим, транспортним та іншим підприємствам (лізингоодержувачам) отримувати в комерційних банках і лізингових компаніях (лізингодавців) за певну плату (лізингові платежі) в довгострокове користування широкий перелік основних засобів.

Лізинг буває двох видів — оперативний і фінансовий. Оперативний лізинг – це звичайна оренда майна за певні періодичні платежі і повернення його у визначений за договором строк. Фінансовий лізинг передбачає викуп обладнання в кінці терміну лізингового договору у власність лізингоодержувача. Цьому виду лізингу надається перевага тоді, коли підприємству потрібне переоснащення технічного потенціалу. Лізингова фірма при такій угоді забезпечує 100% фінансування, придбання обладнання. При фінансовому лізингу лізингоодержувач виплачує у лізинговій формі не орендну плату, а повну вартість майна у кредит. У випадку виявлення дефектів

лізингових основних фондів, лізингова фірма повністю звільняється від претензії. Претензії за трьохсторонньою угодою стосуються постачальника.

Використовуючи лізинг як джерело залучення інвестицій, господарюючий суб'єкт має можливість отримати необхідне для нього обладнання (як правило, це дороговартісні основні фонди) без мобілізації для цього власних або позикових коштів. Крім того, договором лізингу можна передбачити лізингові виплати не тільки у грошовій формі, а й у вигляді товарів чи послуг, виготовлених на отриманому обладнанні, або виплат з виторгу від продажу виготовленої продукції.

Основною і вагомою перевагою лізингу серед інших джерел інвестування є те, що підприємство, яке не має можливості придбати у власність дороговартісне устаткування, не маючи на це коштів, на рівні з іншими суб'єктами ринку може здійснювати інноваційну діяльність, маючи для цього найсучаснішу техніку з лізингу. Як правило, практика використання лізингу в Україні поширена серед підприємств, яким для виготовлення своєї продукції необхідні дорогі машини чи устаткування (наприклад, лізинг використовують авіакомпанії лоу-костери).

Як різновид лізингу виділяють селенг– це двосторонній процес, який є специфічною формою зобов'язання, що регламентується угодою майнового найму і полягає в передачі власником своїх прав у користуванні та розпорядженні його майном селенг-компанії за визначену плату. При цьому власник залишається володарем переданого майна і може при першій вимозі повернути його. Селенг-компанія залучає і вільно використовує на свій розсуд майно та окремі майнові права громадян і суб'єктів господарювання. Майном можуть бути різні об'єкти права власності: гроші, цінні папери, запаси сировини та матеріалів, земельні ділянки, підприємства, будівлі, обладнання, продукти інтелектуальної праці і т. п.

За формою фінансування селенгова діяльність схожа на банківську діяльність, оскільки громадяни в найм здають, головним чином, гроші. Однак є різниця між позиченими грошима (кредит) і грошима, взятими в найм:

- при кредиті відбувається зміна прав власності, а при селенгу власник грошей, зданих у найм, не втрачає свого права на них;

- коли господарюючий суб'єкт, який отримав гроші від селенг-компанії, збанкрутує, то за законом про банкрутство із його власності спочатку повертається власником все те, що йому не належить (у тому числі і гроші, передані в найм), а інше майно продається на аукціоні та ділиться між кредиторами;

- при передачі грошей у найм податком обкладається тільки прибуток, отриманий від операції, а не вся сума, а при кредиті податок береться з усієї суми кредиту.

Оскільки селенг є ефективним інструментом фінансування різних сфер підприємництва в умовах ризику, в сучасних умовах для його розвитку відкриваються хороші перспективи, зокрема:

- скорочення обсягів ліквідних коштів з причини постійно виникаючих труднощів на грошовому ринку;

- загострення конкуренції, що потребує оптимізації вкладення капіталу;

- зменшення прибутку господарюючих суб'єктів, що обмежує їх можливість вкласти достатню суму коштів у розвиток нової технології та розширення виробництва.

Не дивлячись на те, що селенг може здійснюватися будь-якими торгово-промисловими підприємствами (як побічна операція), економічно доцільно створювати селенг-компанії.

Факторинг – це придбання права на стягнення боргів, на перепродаж товарів і послуг з подальшим отриманням платежів по них. При цьому мова йде, як правило, про короткострокові вимоги. Іншими словами, факторинг є різновидом посередницької діяльності, при якій фірма-посередник (факторингова компанія) за певну плату одержує від підприємства право стягувати і зараховувати на його рахунок належні йому від покупців суми грошей (право інкасувати дебіторську заборгованість). Оскільки ця операція полягає у викупі факторинговою компанією дебіторської заборгованості за

товари або послуги, ця форма кредитування використовується зазвичай в торговельній діяльності.

Форфейтинг – як і факторинг, є операцією з продажу дебіторської заборгованості. Однак існують і помітні відмінності між цими операціями. Суть операції форфейтингу полягає у тому що продавець, надаючи відстрочку по платежах, може вимагати від покупця виписати боргову розписку (вексель). За векселем продавець отримує безперечне право отримання платежу за векселем при настанні терміну виконання зобов'язання. Для зменшення ризику продавець може вимагати гарантій третьої особи виконання зобов'язань за векселем. Гарантія третьої особи на векселі називається авалем, а вексель — авальованим. Вексель можна в будь-який момент продати третій особі (форфейтеру) надписавши його. Покупець векселя бере на себе весь ризик неплатежу і не може заявити претензії попередньому власнику. Тобто це операція з купівлі боргу.

Порівняльна характеристика факторинга і форфейтинга представлена в табл.1 [4].

Таблиця 1

Порівняльна характеристика факторинга і форфейтинга

Критерій порівняння	Факторинг	Форфейтинг
Об'єкт операції	Переважно, рахунок-фактура	Переважно, вексель (простий або перевідний)
Строк кредитування	Короткострокове кредитування (до 180 днів)	Середньо- та довгострокове кредитування (від 180 днів до 10 років)
Сума кредиту	Обмежена можливостями фактора	Може бути досить високою внаслідок можливості синдикації
Капітал	Фактор авансує оборотний капітал кредитора 70-90% суми боргу. Решта 10-30% надходять на рахунок кредитора тільки після погашення боргу покупцем продукції за вирахуванням комісії та відсотків	Форфейтер виплачує суму боргу повністю за вирахуванням дисконту

Критерій порівняння	Факторинг	Форфейтинг
Ризики	Фактор може залишити за собою право регресу до експортера або відмовитися від цього права, але навіть у цьому випадку при експорті товарів політичні та валютні ризики несе експортер	Форфейтер несе всі ризики несплати боргу, включаючи політичні та валютні ризики при експорті товарів
Супровід та підтримка	Операція може бути доповнена елементами бухгалтерського, інформаційного, рекламного, збутового, юридичного, страхового та іншого обслуговування кредитора (клієнта)	Не передбачає будь-якого додаткового обслуговування
Наявність вторинного ринку	Можливість перепродажу факторингового активу фактором не передбачена	Передбачається можливість перепродажу форфейтером форфейтингового активу на вторинному ринку
Гарантії	Не потрібні гарантії від третьої особи	Вимагається гарантія третьої особи або аваль
Умови кредитування	Передбачає кредитування під вже існуючу грошову вимогу, або під вимогу, яка виникне в майбутньому, але чітко визначену в договорі купівлі-продажу	Можливе кредитування в обмін на фінансовий вексель, випущений з метою акумуляції коштів для реалізації інших цілей, не обмежених торговим договором

Доцільність використання того чи іншого методу визначається метою, якої бажає кредитор (продавець, експортер):

- факторингове обслуговування доцільно застосовувати малим і середнім підприємствам, які традиційно відчувають фінансові труднощі через несвоєчасне погашення дебіторами та обмеженість доступних для них джерел кредитування. Цей метод доповнюється елементами бухгалтерського, інформаційного, рекламного, збутового, юридичного, страхового та іншого обслуговування кредитора (клієнта), що дає можливість клієнтам зосередитися на виробництві та економити на витратах з оплати праці;

- форфейтингове обслуговування є доцільним для великих підприємств, які мають на меті акумуляцію грошових коштів для реалізації довгострокових і дорогих проектів.

Дані операції дозволяють підприємствам укласти договори, які значно перевищують їх фінансові можливості.

Окрім вищеназваних форм, хотілося б зупинитися ще на такому джерелі залучення інвестиційних ресурсів, як кошти, отримані від операцій з цінними паперами підприємства. Для акціонерних товариств – це оптимальний шлях швидкого накопичення коштів, диверсифікуючи джерела інвестування. Мається на увазі, що підприємство може збільшити обсяг інвестицій для розширення бізнесу шляхом:

- додаткової емісії цінних паперів. Однак, як свідчить вітчизняна практика, населення не звикло вкладати кошти в цінні папери, а зберігає їх найчастіше у валюті, рідше – на банківських рахунках, хоча резерви отримання саме з цього джерела інвестицій величезні: за даними експертних оцінок, на руках у населення України є близько 100 млрд. грн. При цьому значна частина населення економічно розвинених країн володіє акціями;

- виходу з уже існуючим обсягом цінних паперів на вторинний ринок. Тут мається на увазі, що на вторинному ринку цінних паперів за умови ефективного функціонування підприємства можна отримати додаткову вигоду від зростання курсу акцій.

Якщо підприємство не являється акціонерним товариством, для нього джерелом залучення інвестицій може стати розширення статутного фонду за рахунок додаткових внесків. Як правило, цим способом користуються для залучення іноземних інвестицій (шляхом створення спільного підприємства). Як наслідок, одержувач інвестицій повинен поступитися часткою своїх повноважень в управлінні підприємством на користь нових інвесторів.

Ще один шлях додаткового інвестування – інтеграція підприємств – означає, що підприємства задля досягнення спільної мети або на

взаємовигідних умовах можуть об'єднуватись і отримувати додаткові ресурси та обмінюватися досвідом для реалізації інноваційної діяльності.

Крім того, підприємства-інноватори можуть також отримати гранти від вітчизняних та міжнародних фондів. До таких установ відносять наукові фонди та організації-донори.

Науковий фонд – організація, яка здійснює підтримку дослідницьких проектів, спрямованих на розвиток науки. Суб'єктами отримання допомоги від таких фондів можуть стати вчені, науковці, науково-дослідні інститути, наукові організації, науково-дослідні відділи підприємств і т.п.

В Україні здійснюють свою діяльність як вітчизняні фонди (серед яких – Державний фонд фундаментальних досліджень), так і міжнародні фонди (зокрема, Європейський науковий фонд, Національні наукові фонди різних країн, Наукові фонди з окремих сфер діяльності – Російський фонд гуманітарних наук, Казахстанський фонд інформатизації суспільно-гуманітарних наук та ін.).

Крім того, в Україні надають фінансову підтримку чимало організацій-грантодавців, які надають безоплатну субсидію підприємствам та фізичним особам в грошовій та натуральній формі на проведення наукових та інших досліджень, дослідно-конструкторських робіт, на навчання, лікування та інші цілі з подальшим звітом про їх використання.

До найбільш відомих донорів, які надають гранти на вдосконалення, модернізацію та перехід до інноваційної концепції діяльності, відносяться наступні.

Фонд "Євразія" сприяє розвитку демократії і приватного підприємництва в 12 країнах: Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Росія, Таджикистан, Туркменістан, Україна і Узбекистан. Програми Фонду спрямовані на формування нового способу мислення і дій, здатних принести величезну соціальну і економічну користь, як окремим особам, так і суспільству в цілому [5].

Головним інструментом Фонду в досягненні цих цілей слугує програма надання невеликих грантів, яка дозволяє швидко і гнучко реагувати на потреби організацій. В даний час серед проектів Фонду – програма позик для малого бізнесу, проект з економічної освіти та досліджень, а також ініціатива підтримки незалежних засобів масової інформації.

Фонд "Євразія" – приватно керована установа, основне фінансування якого здійснюється Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) з додатковою підтримкою з інших джерел (урядів, фондів, корпорацій і приватних осіб). Через мережі своїх представництв Фонд щорічно присуджує близько 1000 грантів на суму більше ніж 20 млн. дол. США.

Фонд "Східна Європа" (ФСЕ) – благодійна неприбуткова українська організація, що розпочала свою роботу у 2008 році. ФСЕ успішно продовжує роботу свого засновника – Фонду "Євразія", що за 15 років роботи інвестував у проекти в Україні понад 44 млн. дол. США, підтримуючи місцеві ініціативи, спрямовані на розвиток громадянського суспільства, сприяння економічному зростанню та ефективному управлінню. Фонд надає гранти за такими напрямками: місцевий соціальний та економічний розвиток, ефективне управління та громадянське суспільство, енергоефективність та екологія [6].

Міжнародний фонд "Відродження" – одна з найбільших благодійних фундацій в Україні. Фонд засновано фінансистом і філантропом Джорджем Соросом. Місія Фонду полягає у розвитку відкритого суспільства в Україні на основі демократичних цінностей [1].

Серед основних досягнень Фонду – запровадження зовнішнього незалежного оцінювання, сприяння першим професійним об'єднанням журналістів в Україні, руху проти цензури у ЗМІ та розвитку журналістських розслідувань, підтримка становлення незалежного екзит-полу, який став дієвим засобом громадського контролю за результатами виборів.

Міжнародний фонд "Відродження" оголошує конкурси згідно зі своїми пріоритетами, однак суспільно значущі проекти можуть претендувати на підтримку поза оголошеними конкурсами. Він розподіляє гранти між

організаціями, які працюють на розвиток суспільства, та надає підтримку в організації суспільних обговорень, проведенні конференцій, семінарів, публікації інформаційних матеріалів та ін.

Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) – це незалежне агентство федерального уряду США, яке відповідає за невійськову допомогу США іншим країнам. Основні напрями роботи Агентства включають в себе підтримку торгівлі, сільського господарства, економічного зростання, охорони здоров'я, екстрену гуманітарну допомогу, сприяння у запобіганні конфліктам та підтримку демократії в більш ніж 100 країнах світу [1].

В Україні, Білорусі та Молдові діє з 1992 року. Головною метою агентства є допомога цим країнам під час переходу до демократії та ринкової економіки. Незважаючи на унікальність проблем розвитку цих країн, програми Місії Агенства зосереджені на таких напрямках, як демократизація сфер управління, економічний розвиток та соціальна допомога.

В Україні Агенство проводить свою діяльність в таких сферах: економічне зростання: розвиток інфраструктури, створення сприятливого клімату для підприємницької діяльності, місцеве самоуправління, кредитування та інвестування бізнесу; демократія та самоуправління; охорона здоров'я; соціальний сектор.

Серед розглянутих форм і засобів інвестування інновацій важко визначити ідеальний засіб фінансування, оскільки ситуація, за якої якомусь варіанту були б одночасно властиві і максимальна результативність, і мінімальний ризик, практично неможлива. Кожне із розглянутих джерел інвестування має свої особливості, позитивні та негативні риси, свої сфери застосування. Тому керівництву підприємств-інноваторів необхідно приймати компромісні рішення, обираючи оптимальний для себе варіант, виходячи з можливостей підприємства, його потреб у інвестиціях та величини припустимого ризику по ним.

Список використаної літератури

1. Агентство США з міжнародного розвитку: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrainian.ukraine.usembassy.gov/uk/programs-grants.html>
2. Апарова О.В. Формування портфеля інвестицій для забезпечення інноваційної діяльності вітчизняних телекомунікаційних підприємств / О.В. Апарова, Ж.В. Кудрицька // Економіка. Менеджмент. Бізнес. - 2014.- 2(10). - С. 72-77.
3. Марченко О.В. Визначення необхідних і достатніх умов для інноваційного розвитку підприємства / О. В. Марченко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - №6. – С.157-162.
4. Указ Президента "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії" від 19.02.1994 № 55/94, зі змін. та доп.
5. Факторинг і форфейтинг: у чому різниця?: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bankografo.com/factoring-i-forfeiting-u-chomu-riznitsya.html>
6. Фонд "Євразія": [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ec.kharkiv.edu/eurasia_fund.html
7. Чорна М.В., Глухова С.В. Формування ефективної інвестиційної політики підприємства: монографія. – Харків: ФО-П Шейніна О.В., 2010. – 210с.

*д.е.н., професор Балджи М.Д.
завідувач кафедри економіки та управління
національним господарством
Одеський національний економічний університет
E-mail: baldgi@ukr.net*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Загострення соціальної та екологічної ситуації в Україні актуалізує проблему формування збалансованого економічного розвитку і вимагає прискіпливого дослідження соціально-економічних систем з позиції сталого економічного розвитку. В даному випадку економічне зростання виступає визначальним показником загального розвитку, адже базується на структурному перетворенні економічної підсистеми, неодмінному соціальному прогресі та удосконаленню управління, забезпечує збереження й збільшення виробничого потенціалу з впровадженням ефективних інноваційних.

Дослідження поняття соціально-економічних систем базується на положеннях загальної теорії систем і спирається на напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених еколого-економічної теорії. Основною причиною необхідності формування соціально-економічної системи виступає протиріччя між інтересами суспільства у збереженні і захисті навколишнього природного середовища та інтересами суб'єктів господарської діяльності, спрямованими на отримання максимального прибутку будь-яким чином. Це протиріччя обумовлено наявністю зовнішніх факторів, що виникають в процесі розвитку системи. В такій системі найважливішою домінантою постає єдність трьох складових: природи, населення і господарства, тому така система розуміється як сукупність взаємопов'язаних елементів демографічного, соціального, природничого, виробничого та інституційного характеру, без яких існування загальної системи неможливо.

Дослідження розвитку соціально-економічної системи дозволяє розглядати економічне зростання не лише з позицій кількісного зростання величини валового продукту, а й включити до системи ряд інших параметрів.

Розвиток соціально-економічної – багатовимірний і багатоаспектний процес, який розглядається з погляду сукупності різних соціальних і економічних цілей й включає такі аспекти:

- зростання виробництва і доходів;
- зміни в інституційній, соціальній і адміністративній структурах суспільства;
- зміни в суспільній свідомості;
- зміни в традиціях і звичках.

На сьогодні основною метою економічного розвитку є поліпшення якості життя населення. Тому процес соціально-економічного розвитку включає три найважливіші складові [1]:

- підвищення доходів, поліпшення здоров'я населення і підвищення рівня його освіти;

– створення умов, сприяючих зростанню самоповаги людей у результаті формування соціальної, політичної, економічної і інституційної систем, орієнтованих на пошану людської гідності;

– збільшення свободи людей, зокрема їх економічної свободи.

Останні два показники якості життя не завжди враховуються при оцінках ступеня соціально-економічного розвитку країн і регіонів, але в управлінській науці і практиці їм надається все більше значення. Соціально-економічний розвиток передбачає перетворення системи з високим рівнем життя населення та умовами для гармонійного розвитку особистості на підставі модернізаційної інвестиційно-інноваційної моделі, яка одночасно забезпечить посилення конкурентних переваг.

Для подальшого розвитку соціально-економічної системи виникає потреба реалізувати комплекс стратегічних цілей в межах таких пріоритетних напрямків економічного та соціального розвитку, які розроблені в стратегіях соціально-економічному розвитку областей та міст. Залучення додаткових ресурсів місцевого та регіонального розвитку потребує принципової зміни управлінських підходів як на місцевому, так і на державному рівні, іншого рівня кваліфікації та організованості постійної роботи щодо розширення ресурсної бази для забезпечення сталого розвитку українських міст і регіонів. Для реалізації визначених завдань необхідно розробити систему заходів щодо зміцнення ресурсного потенціалу, ґрунтуючись на глибокому вивченні та оцінці природних, економічних, наукових, трудових ресурсів кожного регіону, розроблення механізмів їх ефективного використання, поєднання методів адміністративного і економічного впливу [2].

Для забезпечення економічно ефективного використання природних ресурсів, перетворення ресурсного потенціалу на дієвий чинник регіонального розвитку регіональним і місцевим органам виконавчої влади потрібно зосередити увагу на реалізації, насамперед, заходів, які наведені у рисунку 1.

Важливим напрямом стратегії формування інвестиційно-інноваційного розвитку має стати формування інфраструктури ризикового фінансування,

зокрема фондів, що гарантують інвесторам випуск акцій за визначеною ціною через кілька років. Перспективним напрямом діяльності є формування регіональних інноваційних кластерів – комплексів підприємств (промислових компаній, дослідних центрів, наукових установ), органів державного управління, громадських організацій на базі територіальної концентрації мереж виробників, постачальників і споживачів, пов'язаних технологічним ланцюжком.

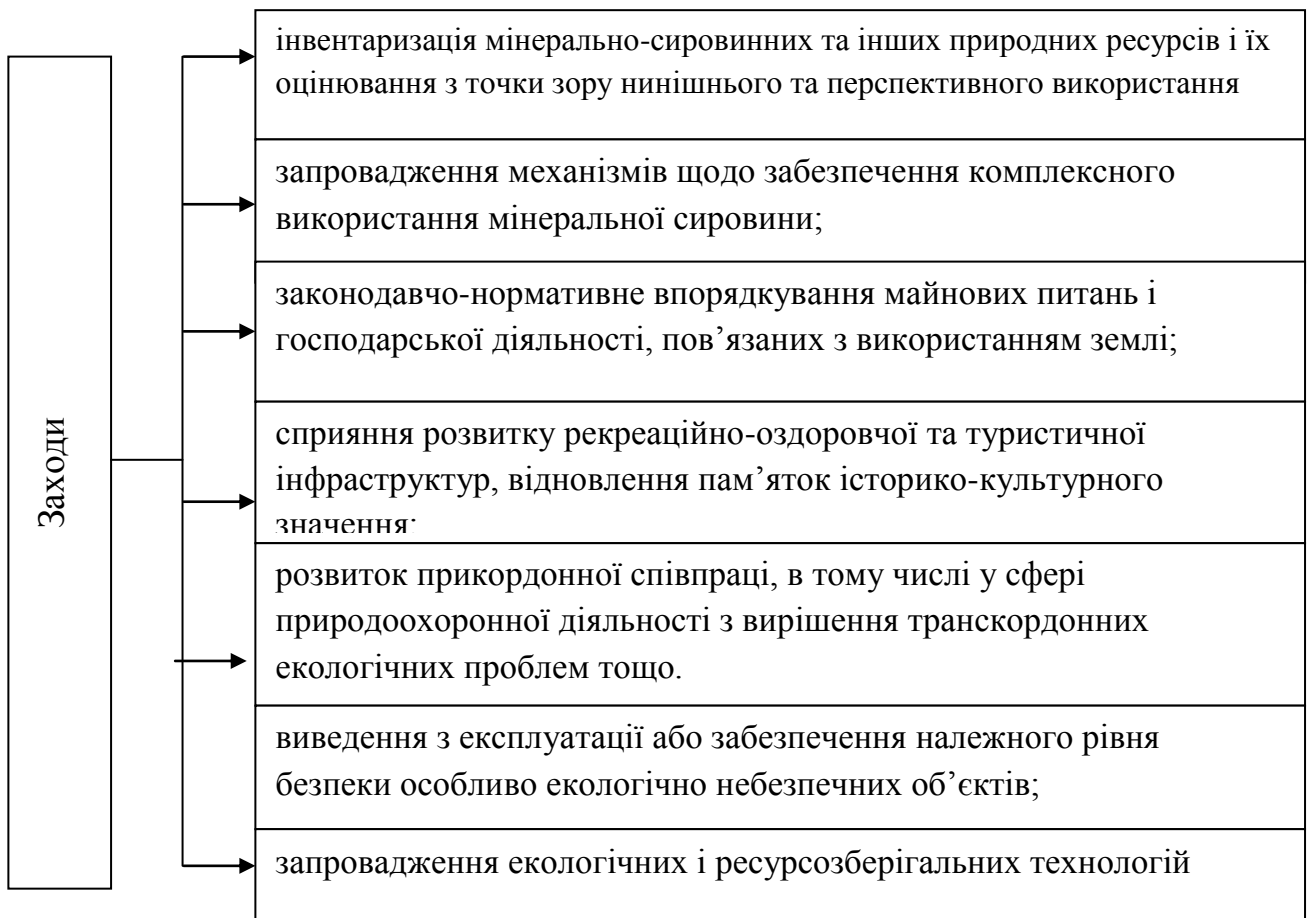

Рис 1. Заходи для забезпечення ефективного використання природно-ресурсного потенціалу

За останні декілька років спостерігались кількісні втрати трудового потенціалу, що вимагає розробки на державному та регіональному рівнях комплексу заходів щодо збереження й розвитку трудового потенціалу на основі формування ефективної демографічної, економічної, соціальної політики. Значні регіональні відмінності у кількісному і якісному стані трудового потенціалу обумовлюють необхідність реалізації різних методів управління

його збереженням і розвитком [3, с.124]. Першочерговими заходами з протидії руйнуванню трудового потенціалу, що мають містити регіональні стратегії та плани розвитку, а також відповідні програми зайнятості, подолання бідності, охорони праці тощо.

Для подальшого впровадження інноваційних напрямків пропонується застосування наступних шляхів:

1. Розвиток інноваційного механізму регулювання раціонального використання ресурсного потенціалу. Дана стратегія передбачає розробку спеціальних індикаторів природокористування для виміру динаміки і якісних зрушень у використанні ресурсів та охорони природи; запровадження ресурсозберігаючих технологій (створення спеціалізованого підрозділу, що концентрує інформацію та бази даних з розвитку ресурсозберігаючих технологій, їх розроблювачів та зв'язок зі споживачами; проведення конкурсів і виділення грантів для стимулювання розробки нових технологій); вдосконалення системи екологічного менеджменту з підтримкою впровадження даних пропозицій в усі структури управління – державні, регіональні, місцеві.

2. Посилення інноваційного партнерства на регіональному та міжрегіональному рівнях, що включає фінансову підтримку нововведень у регіонах, спільне планування й установку пріоритетів в інноваційній політиці, співробітництво в розробці і реалізації інноваційних проектів, обмін досвідом успішних проектів та вдосконалення кваліфікації кадрів в області інноваційної стратегії і політики.

3. Стимулювання інноваційної творчості, що спрямоване на активність та творче мислення вищого управлінського персоналу, подолання організаційних перепон – створення комплексних груп з дозволу міжгалузевих та міжрегіональних проблем при раціональному використанні ресурсів, охороні природи і забезпеченні здоров'я населення; фінансову підтримку конкурентного середовища; впровадження нагород та заохочень; підвищення професійного рівня у впровадженні інновацій у діяльність різних управлінських структур.

Для практичної координації всієї роботи з ініціювання законодавчого забезпечення розробки інноваційних стратегій, а також з підготовці спеціального механізму управління вважаємо за доцільне створення спеціального центру з метою удосконалювання діяльності з впровадження інновацій у систему соціально-економічного регулювання використання ресурсного потенціалу. Основне завдання центру полягає в сприянні новим засобам та прийомам досягнення цілей комплексного підходу. Актуальними напрямками роботи такого центру можуть бути впровадження наступних інновацій:

- пошук інвестиційних ресурсів,
- розробка і реалізація спеціальних програм та проектів для подальшого широкого впровадження нововведень у практику;
- оцінка їхніх результатів;
- внесення змін у національну стратегію і політику.

Головним засобом реалізації цілей регіональної політики має стати: забезпечення людського розвитку через поліпшення демографічної бази відтворення трудового потенціалу, підвищення економічних потужностей територій, створення адекватного ринковим відносинам мотиваційного механізму реалізації населенням свого інтелектуального потенціалу, залучення інвестицій у розвиток трудового потенціалу, зростання рівня економічної активності, зниження негативного впливу забруднення навколишнього природного середовища, затвердження України та її регіонів як економічно розвинених територій.

Таким чином, для розвитку соціально-економічних систем обґрунтовані напрями реалізації збалансованого використання ресурсного потенціалу, шляхом посилення ресурсної компоненти в стратегіях, проектах та програмах розвитку і доведена вагомість створення спеціальних інституцій, що беруть на себе функцію організаційно-економічного забезпечення управління з метою удосконалення механізму соціально-економічного спрямування.

Список використаної літератури

1. Про концепцію загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uazakon.com/>
2. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку // Оцінка національного потенціалу в сфері глобального екологічного управління в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.un.org.ua/files/national_ecology.pdf.
3. Гальків Л.І. Втрати людського капіталу України: чинник безробіття / Л.І.Гальків // Економіка і регіони. – 2009. – №2. – С. 123 – 125.

Барган Ярина

*Науковий керівник: к.е.н., ст. викл. Завидівська О. І.
Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»
E-mail: yaruna-bargan@yandex.ru*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІТ-АУТСОРСИНГУ В УКРАЇНІ

Актуальність. В сучасному світі досягають успіху лише ті компанії, які, оптимізуючи операційні витрати при збереженні високої якості товарів і послуг, ведуть бізнес найефективнішим способом. Однією з найуспішніших бізнес-моделей, які забезпечують конкурентні переваги, є аутсорсинг, який дозволяє зменшити на 10 – 40% витрати на непрофільні сфери діяльності підприємства. Оскільки, необхідною умовою для ефективного функціонування підприємств в сучасних ринкових умовах є скорочення витрат, то дослідження особливостей використання аутсорсингових послуг набуває все більшої актуальності. Адже скорочення витрат сприятиме підвищенню прибутковості виконання бізнес-процесів та підвищенню на цій основі якості продукції та конкурентоспроможності підприємства. Зокрема, практика аутсорсингу послуг в сфері ІТ (ІТ-аутсорсинг) на сьогодні широко розповсюджена в світі і здійснюється за допомогою проектів, виконання яких передається іншій стороні.

Аналіз останніх публікацій. Розгляд питань щодо підвищення показників розвитку інформаційно-комунікаційних технологій належить таким закордонним вченим, як П. Паскаль, Роберт Дж. Барро, М. Торсен,

Т.Дж. Рекнем та ін. Серед вітчизняних фахівців дослідженням сучасного стану та перспектив розвитку галузі програмної продукції займались: Є. Сисоєв, О. Романишин, М. Іщенко, А. Семенченко, І. Жилиєв, А. Полумієнко, О. Романова та ін.

Узагальнення та аналіз наукових результатів, отриманих вищезазначеними та іншими вченими, дозволили визначити необхідність подальших досліджень у сфері розвитку ІТ-аутсорсингу в Україні.

Мета роботи – здійснити аналіз стану ринку ІТ-послуг в Україні та визначити основні тенденції розвитку ІТ-аутсорсингу на ньому.

Результати. ІТ-сектор – один з найбільших та динамічно зростаючих експортних напрямків України з високою доданою вартістю, який є висококонкурентним на світовій арені та залишається одним з ключових факторів економічного зростання України в найближчій перспективі [1, С. 3].

Станом на 1 жовтня 2015 року на українському ІТ-ринку працювало понад 90 тис. фахівців у більш ніж 8500 компаніях, більшість з яких, розташовані в Києві, Львові, Харкові, Дніпропетровську та Одесі. В головному центрі ІТ-індустрії в Україні – м. Києві, сконцентровано близько 47% ІТ-фахівців, частки інших важливих ІТ-центрів України складають відповідно: Харків – 16,2%; Львів – 9,9%; Дніпропетровськ – 7,9%; Одеса – 5,5%; інші міста – 13,9% [2, С. 43].

Також варто зазначити, що за даними Державної фіскальної служби України в 2015 році в нашій країні зареєстровано 74 тис. підприємств, які надавали ІТ-послуги, а в 2014 році всі зареєстровані як ІТ приватні підприємці разом одержали дохід в розмірі 18,1 млрд. грн. [2, С. 52]. Відповідно до рейтингу найбільших ІТ-компаній в Україні по кількості співробітників, опублікованого інтернет-ресурсом «DOU», за період з січня по липень 2015 року загальна чисельність ІТ-спеціалістів, які працюють в 25-ти найбільших компаніях України (топ-25) становить 30 146 осіб. З початку 2015 року загальна чисельність ІТ-спеціалістів в топ-25 зросла на 1 422 особи або на 4,7%. Очолює даний рейтинг (станом на 01.07.2015) компанія EPAM Systems з загальною

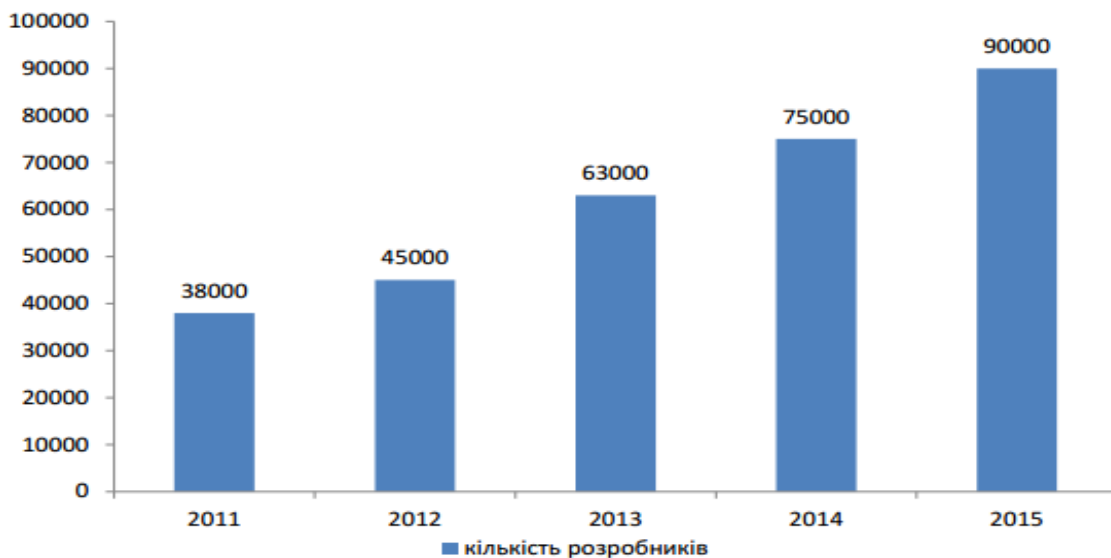

чисельність співробітників в Україні – 3 900 осіб, в трійку лідерів входять також компанії SoftServe та Luxoft з 3 847 та 3 727 співробітників відповідно [3].

В 5-ти найбільших ІТ-компаніях сконцентровано 16 326 ІТ-спеціалістів або 18,1% всього українського ринку [2, С.15].

Україна має найбільшу кількість ІТ-професіоналів в Європі, яка продовжує швидко зростати. Очікується зростання кількості ІТ-інженерів до 200 000 осіб до 2020 року [2, С. 15].

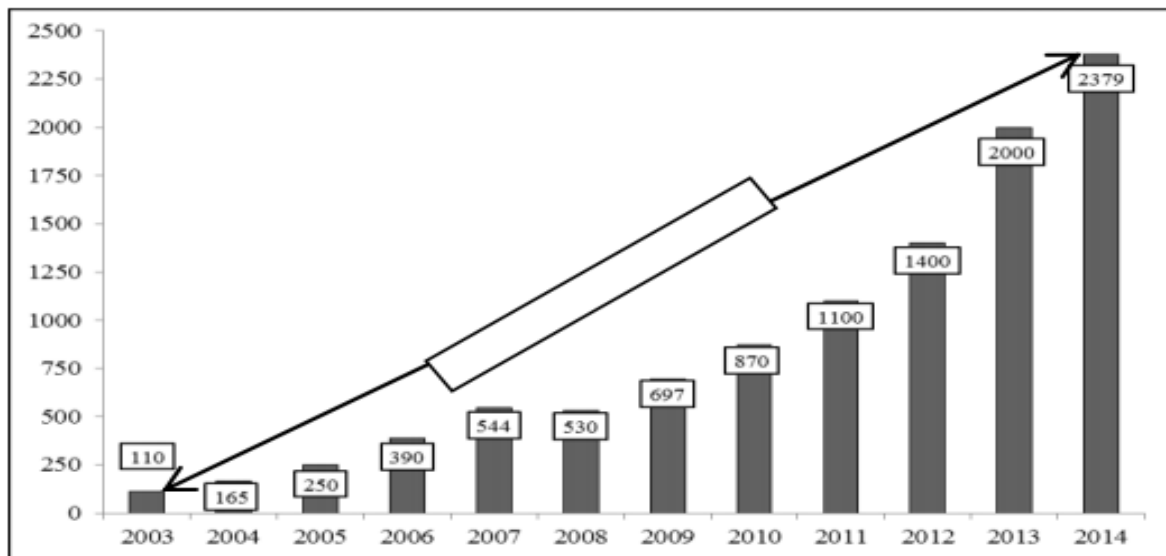
Швидкий ріст ІТ-компаній підтверджують дані динаміки росту кількості працівників галузі (рис. 1). За досліджуваний період (2011-2015 роки) галузь розширилась у 2,3 рази, що є однозначно позитивним економічним показником.

Рис. 1. Динаміка росту кількості працівників індустрії програмної продукції в Україні за останні п'ять років [4]

Аутсорсинг ІТ-проектів (ІТ-аутсорсинг) – це передача спеціалізованій компанії повністю або частково функцій, пов'язаних з реалізацією проектів у сфері інформаційних технологій та систем, придбання в лізинг комп'ютерного устаткування, програмування тощо. Так, до видів ІТ-аутсорсингу відноситься: розробка різних видів програмного забезпечення; розробка, впровадження й підтримка інформаційних систем; Інтернет-аутсорсинг; web-хостинг; системна інтеграція; забезпечення різних видів інтерне-послуг (Internet Service Providing); web-дизайн; електронний бізнес; безпека ІТ тощо [5, С.400].

На даний момент одним з найбільш динамічних та домінуючих напрямів розвитку ІТ-сектора в Україні є саме ІТ-аутсорсинг (розробка та продаж програмного забезпечення і надання ІТ-послуг). Загальний обсяг експорту продукції українського ІТ-аутсорсингу, який за результатами 10 місяців 2015 року охоплює 58,9% всього ринку сектора, протягом 2003-2014 років зріс майже в 22 рази (з 110 млн. до 2,38 млрд. дол. США.), а його середньорічне зростання протягом даного періоду склало 33% (рис. 2) [2, С. 67].

Рис. 2. Динаміка експорту продукції українського ІТ-аутсорсингу в 2003-2014 рр.(млн. дол. США) [2, С. 67]

За даними УНІАН, у 2015 році Україна посіла 71-е місце в світі за рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), піднявшись за рік на 10 позицій порівняно з торішнім показником (в 2014 році в цьому рейтингу Україна займала 81-е місце). При формуванні рейтингу організація розраховувала Індекс мережевої готовності, який характеризує рівень розвитку ІКТ в 143 країнах світу [6].

У лютому 2016 року 4 українські компанії – SoftServe, Eleks, Miratech і Softengi – потрапили в міжнародний список кращих аутсорсингових компаній в світі. Крім того, в список світових лідерів потрапили також такі провідні світові ІТ-компанії з R&D-центрами в Україні, як EPAM (США), Luxoft (Швейцарії), Ciklum (Данія), Intetics (США), TEAM International Services (США) Softjourн (США) [6].

На даний час Україна, як один із найперспективніших ринків високих технологій та інновацій в Центральній і Східній Європі, знаходячись в процесі інтеграції українських ринків з ринками країн ЄС, отримує потужний стимул для активного комплексного розвитку власного ІТ-сектора – найрозвинутішого та найбільшого за обсягом сегмента інноваційної економіки в Україні.

Висновки. За сприятливих умов вітчизняні ІТ-аутсорсингові компанії зможуть відігравати важливу роль на глобальному ринку, де конкуренція ще не є досить інтенсивною. Українські програмісти та інженери стали дуже цінним активом для економіки. ІТ-аутсорсинг може сприяти створенню великої кількості конкурентоспроможних компаній. Потенціал прориву країни на світовому ринку може допомогти економіці країни.

Список використаної літератури

1. Сисоєв Є. Стратегічний національний проект «Інноваційна Україна» / Є. Сисоєв // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net/YevgenSysoyev/ss-32717561>
2. Hi-Tech Ukraine from A to Z. Software development & IT services: The rise of a tech nation. Pre-release version. Desember 2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uadn.net/files/ua_hightech.pdf.
3. DOU: Спільнота програмістів України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dou.ua>.
4. Ischenko M. IT job market in Ukraine: 2015 in review / Max Ischenko // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://medium.com/@maxua/it-job-market-in-ukraine-2015-in-review-8571f38cde00#.8c3zxc3fq>.
5. Ноздріна Л.В. Управління проектами / Ноздріна Л.В., Ящук В.І., Полотай О.І. – Київ: ЦУЛ, 2010. – 430 с.
6. Україна посіла перше місце в Європі в галузі ІТ-аутсорсингу // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/other/1296123-ukrajina-posila-pershe-mistse-v-evropi-v-galuzi-it-autsorsingu.html>

*к.е.н., доцент Байора В.І.
доцент кафедри маркетингу та менеджменту
Донецький національний університет економіки та торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
E-mail: bayura.v@yandex.ua*

ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА ПРИЙНЯТТЯ ІННОВАЦІЙНИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Прискорення темпів НТП в промисловості висуває підвищені вимоги до якості і обґрунтованості управлінських рішень, які регламентують вибір перспективних напрямів комплексного розвитку виробництва. Під ним розуміємо безперервний процес оновлення і удосконалення елементів потенціалу виробництва (техніка, технологія, предмети праці, робоча сила) і організаційних умов його використання, який реалізується сукупністю дискретних комплексів нововведень, спрямованих на збалансоване оновлення продукції і удосконалення виробництва. Розвиток тут розуміємо як придбання потенціалу для покращення результатів, тобто здатності діяти ефективно, а не саму дію і, як результат, реальне підвищення ефективності виробництва, яке відбувається в результаті реалізації потенціалу в процесі функціонування виробництва. Інноваційне рішення на підприємстві є ключовим елементом інтенсивного росту, що призводить до зміцнення його ринкової позиції, збільшення валових доходів та чистого прибутку. В свою чергу розвиток підприємства на інноваційній засадах зміцнює його позиції в конкурентній боротьбі.

Без інноваційної складової підприємство втрачає ініціативність та гнучкість, а конкуренти отримують переваги у конкурентній боротьбі. Важливо розуміти, що інноваційне рішення призводить не тільки до змін у сфері технологій. Підприємства, що обрали інноваційний шлях розвитку, впроваджують як нові бізнес-моделі, так і нові (або удосконалені) технології. Інноваційне рішення на підприємстві не обов'язково несе радикальні (до цього не існуючі і на інших підприємствах) зміни. На практиці воно полягає у його

нестандартності та позитивності впливу саме для даного підприємства. Для підприємства воно є не тільки внутрішньою рушійною силою, а й інструментом впливу на зовнішнє господарське середовище. Своєчасно розроблене інноваційне рішення дає можливість підприємству вплинути на поточну бізнес-ситуацію та навіть задати тенденцію подальшого розвитку галузі в цілому

Вибір тої чи іншої структури інновацій при визначенні траєкторії розвитку виробництва, встановлення пріоритетів в розвитку продукції чи виробництва багато в чому зумовлюють особливості динаміки цього процесу на підприємстві. Комплексний підхід до управління структурою інновацій передбачає пошук оптимальних співвідношень в оновленні і удосконаленні продукції і виробництва і в першу чергу оптимальний розподіл фінансових ресурсів по вказаним напрямам. Такий розподіл можна вважати керованим параметром, який визначає параметри потоків інновацій. На практиці ці пропорції визначаються стихійно, часто нераціонально. Тому актуальним є впорядкування підходів і процедур прийняття подібних рішень, виявлення пріоритетів, строків, обсягів і послідовності виділення коштів.

Інформаційною базою прийняття інноваційних рішень можуть слугувати показники рівня продукції, розвитку виробництва і дані прогнозів розвитку, що їх складають.

Єдиний інтегральний показник рівня розвитку виробництва розраховується шляхом зведення комплексних показників рівня розвитку виробництва підрозділів, зважених за працеемністю. Рівень розвитку виробництва підрозділу розраховується за формулою:

$$P_{pв} = (K_1 P_{ттб} + K_2 P_{np} + K_3 P_{pc}) P_{ов},$$

де $P_{ттб}$ - рівень техніко-технологічної бази;

P_{np} - рівень застосування прогресивних предметів праці;

P_{pc} - рівень кваліфікації робочої сили;

$P_{ов}$ - рівень організації виробництва;

K_1, K_2, K_3 - коефіцієнти значущості.

Для агрегування показників рівнів елементів потенціалу виробництва необхідне приведення їх до єдиної розмірності, що досягається шляхом використання коефіцієнтів випадкових показників, розрахованих як відношення їх фактичних значень до нормативних (орієнтовних). В результаті коефіцієнти випадкових показників змінюються в діапазоні від 0 до 1. В тому ж діапазоні змінюються коефіцієнти значущості, які визначаються експертним шляхом. Оскільки організація виробництва є не елементом виробничого потенціалу, а засобом, що забезпечує його реалізацію, і не може підвищувати його рівень, в наведеній формулі використовується добуток рівнів виробництва, його потенціалу і організаційних умов його реалізації.

Результати оцінки і аналізу рівня розвитку виробництва використовуються при: розробці стратегії розвитку підприємства і формуванні оптимальної структури інновацій; виборі пріоритетних напрямів використання капіталовкладень, кредитів і коштів на інновації; формуванні банку організаційно-технічних заходів, спрямованих на розвиток виробництва і усунення «вузьких» місць; визначенні готовності підприємства до випуску нової продукції.

Список використаної літератури

1. Ілляшенко С.М. Маркетинг та менеджмент інноваційного розвитку: монографія / С.М. Ілляшенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. - 728 с.
2. Злобина Н. В. Управленческое решение: учебное пособие / Н. В. Злобина. - Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. - 80 с.
3. Смирнов Э. А. Управленческие решения: учебное пособие / Э. А. Смирнов. - М. : ИНФРА-М, 2001. - 264 с.

Білик В.-Л.Я.

Студент

*Науковий керівник - к.е.н., доц. Дорошкевич К.О.
Національний університет «Львівська політехніка»*

E-mail:vovabiluk1996@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сучасний розвиток економіки України нерозривно пов'язаний з інвестиційними процесами, які є рушійною силою інтеграції економіки у світове господарство за рахунок оновлення основних фондів, переведення капіталів з одних сфер в інші, передачі технологій, інновацій та управлінського досвіду. Залучати, використовувати чи обмежувати інвестиції керівництво кожної країни визначає суб'єктивно, враховуючи свої соціально-економічні та національні особливості.

Інвестиційна діяльність є основною передумовою для створення ефективної економіки та розвитку ринкових відносин в країні. Стимування інвестиційної активності внутрішніх і закордонних інвесторів за рахунок сформованого несприятливого інвестиційного середовища веде до зниження загальних макроекономічних показників та зниженню ефективності всіх сфер економіки. Тому питання активізації інвестиційних процесів на сьогодні є актуальним для більшості країн світу, серед яких перебуває і Україна.

Оздоровлення та розвиток сучасної економіки України неможливий без активізації інвестиційної діяльності, пошуку та залучення надійних інвесторів, які б розміщували свої інвестиції на довгострокові терміни, забезпечуючи цим стабільний розвиток важливих ланок господарства. Україна має всі шанси для залучення інвестиційних ресурсів та використання їх на користь економіки, адже потенціал української економіки має досить «широкі горизонти» для свого розвитку. Все це зумовлює необхідність аналізування сучасного стану інвестиційної діяльності та рівня інвестиційних процесів в Україні, виявленню проблем на шляху їх активізації та напрямів їх вирішення.

Рівень розвитку інвестиційної діяльності будь-якої держави визначають за обсягом прямих іноземних інвестицій та за інвестиціями в основний капітал. Аналізування показників інвестиційної діяльності за період 2009-2015 рр., дозволяє констатувати, що в Україні спостерігається скорочення темпів зростання прямих іноземних інвестицій. Якщо у 2009 році цей показник склав 23,5 %, то у 2015 році – 7,4 % [1, 2].

Прямі іноземні інвестиції повинні підсилювати міжнародну інвестиційну позицію України та запобігати зростанню зовнішнього боргу, на сьогодні, ситуація в економіці країни протилежна – інвестиції скорочуються, а борги ростуть.

Основними причинами зниження активності інвестиційної діяльності в Україні є:

- несприятливий інвестиційний клімат;
- недосконала законодавча база;
- війна на сході України;
- тотальна корупція [3].

Якщо розглядати стан надходжень інвестицій за регіонами, то вже традиційно лідером за обсягом інвестиційних вкладень залишається м. Київ, відрив цього регіону від решти регіонів України є майже недосяжним. Адже обсяги інвестицій навіть у регіон, що займає другу після м. Києва позицію (Дніпропетровська область, 16,9% від загального об'єму інвестицій в Україну) за рівнем залучених інвестицій за 2014 рік практично у три рази менші ніж у м. Києві (49,5%). Як бачимо, з 25 регіонів України, половина усіх інвестицій знаходиться лише в одному - м. Києві. Головними реципієнтами іноземного капіталу окрім столиці є лише 5 регіонів: Дніпропетровська (16,9%), Донецька (5,6%), Харківська (3,8%), Київська (3,6%) та Одеська (3,1%) області [2]. Така ситуація залишається практично незмінною вже багато років. Саме в цих регіонах більше розвинена інфраструктура, достатня пропозиція виробничих ресурсів, місцеві органи влади забезпечують активну підтримку іноземним

інвесторам у формі консультацій, поширення інформації, пошуку партнерів, розробки й реалізації інвестиційних проектів.

Інвестиційна діяльність в Україні потребує формування позитивного інвестиційного клімату, основними рисами якого повинна стати досконала законодавча база, політична стабільність у країні та високий рівень захищеності інвестора. Досягнення високого рівня інвестиційної привабливості та подолання інших існуючих проблем можливо лише завдяки виваженій та своєчасній інвестиційній політиці держави, яка повинна спиратися на зарубіжний досвід та реалізовувати пріоритетні напрями сприяння інвестиційної активності в Україні. З метою покращення інвестиційного клімату в Україні необхідно провести ряд заходів, націлених на створення і функціонування стабільної економіки.

Втім, не зважаючи на всі ризики пов'язані з інвестиціями в національну економіку, саме Україна володіє найбільшим інвестиційним потенціалом і є найбільш вигідним регіоном для інвестування у всій Європі. Адже високі ризики у сфері інвестування завжди супроводжуються надприбутками, тож це передбачає приплив інвестицій у національну економіку, одразу після завершення військових дій на Донбасі. Адже, як показує історія, саме в економічно занепалих через війну країнах, після завершення бойових дій завжди починається розбудова і ріст всіх секторів економіки з підвищеними темпами. А поки не відбулось стабілізування ситуації в країні слід підготувати законодавчу базу для спрощеної процедури інвестування в національну економіку, що дасть можливість стрімко підняти як і реальний сектор економіки так і фінансово-економічну сферу в стислі терміни.

Список використаної літератури

1. Статистична інформація Державного комітету статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)
2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : стат. зб. – К. : Держкомстат [Електронний ресурс]., 2014. – С. 314. – режим доступу до ресурсу: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm.
3. Матеріали Національного інституту стратегічних досліджень при президентові України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>

Бляшук С.Г.
аспірантка кафедри управління персоналом та економіки праці
Науковий керівник: д.е.н., проф. Петрова І.Л.
ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім.
В. Гетьмана»
E-mail: Switlana.blyashuk2010@yandex.ru

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

В умовах наступу глобальних тенденцій інноваційного розвитку перспективами утримання конкурентних позицій у світі для кожної країни визначаються переваги у розвитку знань, високих технологій, інформатизації суспільства, забезпечення якості життя населення, на основі розробки та впровадження різних інновацій. Їх основним джерелом, фактором створення та використання є праця людини, інноваційна за своїм змістом. Як специфічний вид людської діяльності така праця відрізняється особливостями свого функціонування та розвитку.

Сучасний розвиток ринку праці характеризується тенденцією формування у його структурі інноваційного сегменту. Його утворюють працівники нового типу, які характеризуються інноваційним типом діяльності та її результату, креативністю за своєю соціально-трансформаційною роллю.

Особливості формування ринку інновацій та інноваційної праці стали об'єктом досліджень багатьох провідних вчених: В. Близнюк, Д. Богині, А. Гальчинського, В. Гей ця, О. Грішнєвої, А. Колота, Е. Лібанової, Л. Лісогор, І. Петрової, В. Петюха, М. Семикіної, Л. Федулової та багатьох інших.

Ринок інноваційної праці є специфічною формою розвитку інноваційних людських ресурсів, іманентною ринковій економіці. Ринковими регуляторами розвитку інноваційних людських ресурсів є попит, пропозиція, ціноутворення, конкурентність тощо [1].

В умовах інноваційного розвитку економіки посилюється протиріччя між між новими наукоємними та існуючими традиційними технологіями, широке

запровадження яких призводить до поступового звуження сфери застосування робочої сили. Поява та освоєння нових, удосконалених засобів праці, технологічних процесів, що потребують високих рівнів кваліфікації та якості праці працівників, призвела до відмирання деяких традиційних для індустріального суспільства видів діяльності і професій, витіснення некваліфікованої і малокваліфікованої праці та одночасно створила сприятливі умови для розширення сфери прикладання розумової й творчої праці в традиційних галузях господарства [5].

Формування ринку інноваційної праці вимагає внутрішнього удосконалення робочої сили, що пов'язано із з такою важливою властивістю робочої сили як її конкурентоспроможність. Вона являє собою багатогранне та складне поняття, що охоплює широке коло взаємопов'язаних психологічних, педагогічних, соціальних і економічних складових. В сучасних умовах великого значення набуває конкурентоспроможність робочої сили в значенні здатності кожного з працівників та робочої сили в цілому як єдиного організму швидко і ефективно сприймати та втілювати в життя різноманітні нововведення на кожній стадії трудового життя. Для формування ринку інноваційної праці необхідний працівник нового типу, одним із результатів розвитку робочої сили якого є винахідницька та раціоналізаторська робота, участь у науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробках, генерування нових ідей в цілому.

Крім того, необхідною умовою формування ринку інноваційної праці є інтенсифікація руху робочої сили та робочих місць. А саме, формування мобільності робочої сили в межах економічно ефективних робочих місць. На нашу думку, трудова мобільність уособлюється у здатності працівників пристосовуватися до мінливих умов виробництва, до зміни трудових функцій, місць прикладання праці, готовність до перманентного підвищення кваліфікації, освоєння нових професій, а також сукупність реальних процесів переміщення робочої сили в економічному і географічному просторі. Видами економічної мобільності робочої сили є: секторальна мобільність, галузева

мобільність, професійно-кваліфікаційна мобільність, територіальна мобільність, горизонтальна мобільність, вертикальна мобільність робочої сили, мобільність робочої сили в межах фірми, установи, організації [6].

На сучасному етапі процес формування інноваційного сегменту ринку праці в Україні відбувається з численними перешкодами. Серед них нами виокремлено наступні:

- Відсутність цілеспрямованої підготовки працівників інноваційного типу.
- Обмеженість та незадоволеність попиту на інноваційних працівників з боку роботодавців.
- Слабкість регуляторних механізмів у сегменті інноваційної праці.
- Нерозвинутість інфраструктури ринку інноваційної праці.
- Залежність попиту на ринку інноваційної праці від слабого попиту на ринку інновацій [3].
- Недостатнє врахування ринкових та адміністративних важелів впливу на сферу зайнятості в цілому, ринок праці, робочу силу та робочі місця.
- Низькі конкурентні позиції робочої сили
- Недосконалий інституційний механізм формування ринку інноваційної праці, до якого, на нашу думку, входять базові та спеціальні інститути, дієвий інструментарій та трудове законодавство через які держава здійснює свій вплив на формування інноваційної зайнятості в Україні.

Ще однією перешкодою формування ринку інноваційної праці є штучне заниження оплати праці. В умовах перехідної економіки прагнення витримати конкуренцію на світовому ринку за умов високої енерго- та матеріалоємності віддзеркалилось у збереженні низької вартості робочої сили. Однак нині вона дедалі більше перетворюється з чинника конкурентоспроможності на непереборний бар'єр економічного зростання та людського розвитку.

Наголосимо, що на ринках праці більшим попитом користується праця освічених, висококваліфікованих робітників та фахівців, вона цінується дорожче, ніж праця традиційних професій індустріального типу. Необхідність

посилення дії інноваційного чинника ринку праці є стратегічно важливим завданням для вирішення, оскільки поєднання негативних тенденцій реально загрожує Україні втратою перспективи реформування й розвитку економіки на сучасних науково-технологічних та інноваційних засадах [4, с. 60]. Формування ринку інноваційної праці можливе лише в певному середовищі, де будуть поєднуватись такі важливі фактори як: знання, бажання, вміння її використовувати, а також необхідність в ній. Зміна соціально-культурного, професійного типу працівника є необхідною, але недостатньою умовою інноваційної праці. Формування і розвиток останньої де-факто потребує розробки нової організаційної парадигми, яка базується на врахуванні як економічного, так і соціального аспектів інноваційної праці.

Отже, формування ринку інноваційної праці є індикатором конкурентного позиціонування України в глобальному економічному середовищі, умовою переходу до нового технологічного укладу і нової економіки – «економіки знань». Імплементация інноваційної праці потребує розробки нової організаційної парадигми, яка має врахувати особливості мотивації інноваційної діяльності, контролю, характер економічних відносин, ступінь відповідальності, ставлення працівників до праці, що стане перспективою наших подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Добренко О.О. Проблеми формування конкурентних переваг професійного ринку праці // О.О. Добренко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – № 1 (152). – С. 200–203.
2. Кравченко Н. В. Інноваційна праця: соціорганізаційні основи формування і розвитку [Електронний ресурс] / Н. В. Кравченко // Молодий вчений. - 2015. - № 2(2). - С. 124-128. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_2\(2\)__31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_2(2)__31)
3. Петрова І. Ринок інноваційної праці: тенденції формування в Україні / І. Петрова // Україна: аспекти праці. – 2013. – № 5. – С. 3-7
4. Семикіна М.В. Вплив інноваційного розвитку на процес сегментації ринку праці в умовах глобалізації / М.В. Семикіна, Н.С. Красножон // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. – № 1. – С. 59-62.
5. Сотнікова О.В. Сучасний стан ринку праці в Україні та постіндустріальні мегатренди його якісної трансформації / О.В. Сотнікова // Економіка та держава. – 2014. – № 5. – С. 97-102

6. Штундер І. О. Механізм формування ефективної зайнятості в умовах інноваційного розвитку економіки / І.О. Штундер // Соціально-трудова відносина: теорія та практика. – 2014. - № 2(8). – С. 162-166

*к.т.н., професор Бойко В.В.
професор кафедри менеджменту виробничої сфери
бакалавр гр. Мн-12-1 Лях В.Ю.
Державний ВНЗ «Національний гірничий університет»
E-mail: professor.bojko@gmail.com*

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Інноваційна політика передбачає об'єднання мети технічної політики та політики капіталовкладень і спрямована на впровадження нових технологій та видів продукції. Вона передбачає вибір визначених об'єктів досліджень, за допомогою яких підприємство намагається сприяти систематичним пошукам нових технологічних можливостей. У цьому розумінні стратегічне управління інноваціями орієнтується на досягнення майбутніх результатів безпосередньо через інноваційний процес (стадія досліджень, впровадження нововведень у виробництво, впровадження нового продукту в ринкове середовище).

Розробка інноваційної політики підприємства передбачає визначення мети і стратегії його розвитку на найближчу й подальшу перспективи, виходячи з оцінки потенційних можливостей підприємства та забезпеченості його відповідними ресурсами.

Розглянемо детальніше основні складові інноваційної політики підприємства, а саме – цілі й стратегії його розвитку, які представлені на рисунку 1.

Якщо розглядати цілі як картину майбутнього результату, на який спрямовано зусилля підприємця, то їх поділяють на функціональні (підтримка досягнутого стану системи) і нові (набуття системою нового якісного стану). Стратегічні цілі підприємства характеризують кількісний (ринкові цілі: обсяг, зростання, доля ринку) або якісний (інноваційна поведінка) бік очікуваного результату. Стратегічні інноваційні цілі, як правило, не мають кількісної

характеристики. Вони формуються у вигляді декларацій про інноваційні наміри, з яких формується підприємницька концепція підприємства, визначаються її базові і функціональні стратегії, що надають змогу її реалізувати, а також розробляється формальна система забезпечуючих оперативних планів.

Рис 1. – Складові елементи інноваційної політики підприємства

Постановка та формулювання стратегічних цілей є вихідною базою для вибору й розробки стратегій, що забезпечують їх реалізацію. Стратегія в загальному вигляді – це пошук найбільш результативних варіантів вводу в дію ресурсів (капіталу, робочої сили) відповідно до головних цілей підприємства, що враховують ситуації на ринку на даний і очікуваний момент. Стратегія передбачає розробку обґрунтованих дій і правил (програм, проектів) досягнення поставлених цілей, зважаючи на науково-технічний потенціал підприємства та його ринково-збутові можливості.

Розробка інноваційних стратегій на підприємстві є пріоритетним

напрямком управління і базується на вирішенні комплексу завдань: розробки стратегічних цілей; оцінки можливостей і ресурсів підприємства для їх реалізації; аналізі тенденцій у маркетинговій діяльності і в науково-технічній сфері; визначенні інноваційних стратегій з вибором альтернатив; підготовці детальних оперативних планів, програм, проектів і бюджетів; оцінки діяльності підприємства (окремої стратегічної ланки) на основі певних критеріїв з врахуванням встановлених цілей і планів.

Впровадження технічних, організаційних і економічних інновацій вимагає адекватних змін у діючих формах і методах організації менеджменту. Воно обумовлює необхідність безперервності управлінських інновацій. Останнє стає все більш важливою умовою підвищення ефективності діяльності організацій.

Конкурентні переваги нерозривно пов'язані з конкуренцією. Вони виникають там і тоді, де виникає і розвивається конкуренція. Чим більший характер набуває конкуренція на світовому ринку телекомунікацій, тим більш значущими для комерційного успіху є конкурентні переваги.

Конкурентні переваги підприємства це реальні чи потенційні компетенції і здібності, характеристики його виробничої, фінансової, маркетингової та іншої діяльності, що дозволяють підприємству в умовах конкурентної боротьби реалізувати свої економічні інтереси з більшим ступенем ефективності, ніж його конкуренти. В таблиці 1 розглянемо особливості інноваційної стратегії конкурентних переваг для ринку телекомунікацій.

Таблиця 1.1 – Особливості інноваційної стратегії конкурентних переваг

№	Фактори	Зміст і показники
1	Переваги	<ul style="list-style-type: none"> – отримання додаткового доходу за рахунок монопольних цін – блокування входу в галузь за рахунок володіння винятковими правами на продукцію, технологію тощо – відсутність товарів-замінників – створення іміджу новатора
2	Вимоги до організації виробництва	<ul style="list-style-type: none"> – підприємницькі здібності лідера – висока науково-технічна кваліфікація персоналу – проектна структура управління – венчурна організація бізнесу на початковому етапі інновації

№	Фактори	Зміст і показники
3	Необхідні ринкові умови	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність аналогів продукції, що випускається – наявність можливого попиту на передбачувані нововведення
4	Перепони	<ul style="list-style-type: none"> – зовнішні – неадекватна реакція ринку, дії конкурентів: імітація (копіювання) нововведень іншими фірмами тощо – внутрішні помилки при визначенні вихідних показників проекту в ході його оцінки та відбору або в процесі реалізації – великий обсяг інвестицій, високі витрати, протидії запровадженню нововведень
5	Ризики	<ul style="list-style-type: none"> – ринкові – зміна попиту і пропозиції на пропонований товар (послуги) – економічні – неточна оцінка ресурсів, витрат, рівня інфляції тощо – технічні – недостатня точність аналізу надійності технології – екологічні – неповний облік природоохоронних вимог або жорсткість екологічних нормативів – політичні – зміни податкової політики держав

Розроблення інноваційної політики торкається як концептуально-підприємницьких, так і організаційно-процедурних аспектів стратегічного розвитку підприємства а, отже, реалізує свою функцію через загальний та функціональний менеджмент.

Загальний менеджмент визначає генеральну лінію стратегічного розвитку і містить:

- нормативне управління – розроблення філософії, підприємницької політики, визначення позиції підприємства в конкретній ринковій ніші; формулювання загальних стратегічних намірів;

- стратегічне управління – визначення набору стратегій, їх реалізації в часі, фіксування змін, переформулювання стратегій, стратегічний контроль і контролінг (віддача від введення активів за рахунок контролю), управління стратегічними рішеннями в цілому;

- оперативне управління – розроблення і реалізація оперативних (тактичних) заходів, пов'язаних із практичним впровадженням стратегій у дію.

Список використаної літератури

1. Гриньов, А. В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління / А. В. Гриньов. – Х. : ІНЖЕК, 2003. – 308 с.

*к.е.н., доцент Бондар-Підгурська О. В.,
доцент кафедри бізнес-адміністрування
та менеджменту ЗЕД, к.е.н., ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
E-mail: ksycha101@yandex.ua*

*Хоменко І. І.,
завідувач відділу досліджень промислової власності,
Центр інтелектуальної власності та передачі
технологій Національної академії наук України,
E-mail: khomenko@nas.gov.ua*

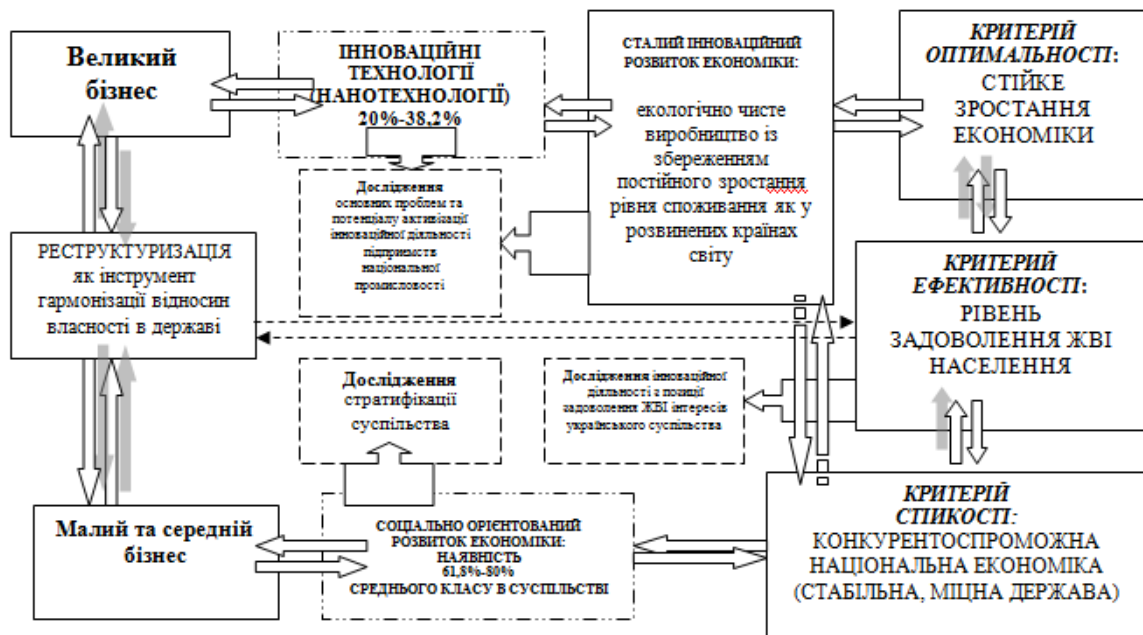
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ПРОЦЕСІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Однією з стратегічно важливих галузей економіки, яка покликана забезпечити зростання національного багатства, розширене відтворення валового внутрішнього продукту, а також сприяти економічному та соціальному розвитку суспільства є промисловість. Тому, державна політика має бути спрямована на формування передумов досягнення якісно нового рівня розвитку промисловості, посилення її потенціалу, підвищення рівня конкурентоспроможності. При цьому, наукомісткий розвиток промислового виробництва доцільно вважати одним з основних індикаторів ефективності інноваційних процесів та успішності проведення реформ у національній економіці, а модернізація промисловості на основі структурних зрушень має створити умови для забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції не лише на внутрішньому, а й на зовнішніх ринках.

Вивчаючи Концепцію Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року [1] стає очевидним те, що зростання рівня задоволення життєво важливих інтересів населення реально розпочинається із структурною перебудовою виробництва з його пожвавлення. Це передбачає реалізацію державної політики структурно-технологічних змін у промисловості на середньо- і високотехнологічні виробництва шляхом

збільшення частки національних розробок на основі синтезу інноваційної та промислової політик, а також цільового використання запланованих фінансових ресурсів для розвитку промисловості за рахунок коштів державного бюджету, на засадах залучення кредитів, інвестицій, позичок, а також корпоративної соціальної відповідальності та державно-приватного партнерства.

Отже, у відповідь на поставлені завдання Концепцією Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 р. щодо *оптимізації структури промислового виробництва* нами розроблено схему оцінки процесів модернізації промисловості в контексті сталого інноваційного соціально орієнтованого розвитку економіки України, що ґрунтується на використанні *критеріїв ефективності, оптимальності та стійкості економічної системи*, а також законів гармонійного розвитку [2, 3] та принципу оптимальності Паретто (рис. 1).

Рис. 1. Структурно-логічна блок-схема оцінки процесів модернізації промисловості в контексті сталого інноваційного соціально орієнтованого розвитку економіки України

Умовні позначення:

↔ — прями та зворотні зв'язки

--- — індикатори інноваційного соціально орієнтованого розвитку економіки

— — прями та зворотній зв'язки магістрального напрямку оцінки модернізації промисловості

→ — вектори оцінки сталого інноваційного соціально орієнтованого розвитку економіки

Джерело: авторська розробка

При цьому дослідження основних проблем та потенціалу активізації інноваційної діяльності підприємств національної промисловості актуалізують питання якості оцінки прав інтелектуальної власності як чинника нової моделі економічного зростання.

Одним із інструментів якості оцінки прав інтелектуальної власності є маркетингові наукові дослідження, які містять елементи патентних досліджень. За їх допомогою можливо оцінити перспективність розробки та майбутню зацікавленість в ній споживачів (підприємця чи окремого покупця).

Відповідно до Розпорядження Президії НАН України № 15 від 16.01.08 р. в організаціях НАН України створено відділи трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, що створило основу для поступового відновлення системи цілеспрямованого проведення маркетингових та патентно-кон'юнктурних досліджень.

Наразі, єдиний акт, що визначає правові, економічні, організаційні та фінансові засади державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій є Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» прийнятий у вересні 2006 р. ст. 18 цього Закону регламентує проведення патентно-кон'юнктурних досліджень у сфері трансферу технологій, а саме: 1) патентно-кон'юнктурні дослідження проводяться під час розроблення науково-технічних прогнозів розвитку технологій та їх складових, під час їх створення, визначення доцільності набуття та/або передачі прав на них, під час підготовки до виробництва продукції з їх застосуванням; 2) патентно-кон'юнктурні дослідження проводяться відповідно до затверджених державних стандартів та методик.

Спеціалістами центру інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України підготовлено проект Методики проведення патентно-кон'юнктурних досліджень та направлено до Міністерства освіти і науки України.

На необхідність активізації патентно-ліцензійної діяльності в Україні, як суттєвого чинника нової економіки, вказує той факт, що в більшості

розвинених держав компанії вкладають в інтелектуальну власність (нематеріальні активи) більше, ніж в матеріальні. Наприклад, в Європі інвестиції в нематеріальні активи становлять 9,1 % ВВП [4]. За даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) компанії стали активніше торгувати правами інтелектуальної власності та ліцензувати їх. Наприклад, доходи від роялті та ліцензійних зборів у міжнародному масштабі зросли з 2,8 млрд. доларів США в 1970 р., до 27 млрд. доларів США в 1990 р. і приблизно до 180 млрд. доларів США в 2009 р. – темпи, що випереджають ВВП [5]. У європейських країнах на патенти на винаходи, промислові зразки, торговельні марки, інші об'єкти права інтелектуальної власності припадає 80 % від ринкової вартості компанії.

Отже, удосконалення методичних аспектів оцінки процесів модернізації промисловості в контексті сталого інноваційного соціально орієнтованого розвитку економіки України за рахунок поліпшення якості оцінки прав інтелектуальної власності сприятиме її цивілізованій розбудові в умовах невідпинних трансформацій.

Список використаної літератури

1. Концепція Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 [Електронний ресурс] : розпорядження від 17 лип. 2013 р. № 603-р із змінами і доповненнями // Ліга Закон : [головний правовий портал України] / Інформаційно-аналітичний центр «Ліга». – Електрон. текст. дані. – [Київ], 1991–2016. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR130603.html (дата перегляду: 12.07.2013). – Назва з титул. екрана.
2. Сороко Э. М. Золотые сечения, процессы самоорганизации и эволюции систем. Введение в общую теорию гармонии систем / Э. М. Сороко – 2-е изд. – Москва : Эдиториал УРСС, 2006. – 264 с.
3. Кулаков Г. Т. Феномен золотого сечения как фактор структурной устойчивости и гармонии динамических систем / Г. Т. Кулаков, В. В. Кравченко, О. В. Бондар-Подгурская // Математичне моделювання процесів в економіці і управлінні проектами і програмами : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Коблево, 14–20 верес. 2015 р.). – Харків : ХНУРЕ, 2015. – С. 166–119.
4. World Intellectual Property Report 2011. The Changing Face o innovation [Electronic resource] – Електрон. текст. дані. – Mode of acces: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/944/wipo_pub_944_2011.pdf (2011). – Назва з титул. екрана.

5. Івась О. В. Вартісне оцінювання об'єктів інтелектуальної власності в ринковій економіці / О. В. Івась // Проблемы и перспективы инновационного развития экономики: материалы XVI международной научно-практической конференции (Алушта, 10–15 сентября 2012 г.) Национальная академия наук Украины, Центр исследований научно-технического потенциала и истории им. Г. М. Доброва НАН Украины, Творческий союз НИО Крыма. – Симферополь: ИТ «АРИАЛ». – 323с. – С. 488

6. Патентні дослідження. Методичні рекомендації / за ред. В.Л. Петрова. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 1999. – 264 с.

*к.е.н., доцент Вербицька Г.Л.
доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національний університет «Львівська політехніка»
galinaverbicka@ukr.net*

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ ВІТЧИЗНЯНИМИ ПРОМИСЛОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Вдалиий розвиток будь-якого промислового підприємства неможливий без впровадження інновацій. Промислові інновації виконують такі функції:

- зумовлюють зростання продуктивності праці;
- знижують собівартість продукції;
- сприяють приведенню у відповідність структуру виготовлюваної продукції до структури потреб споживачів, які постійно змінюються;
- стимулюють творчу діяльність працівників підприємства;
- активізують інвестиційну діяльність підприємства за рахунок отриманого прибутку;
- підвищують рівень життя споживачів завдяки розмаїттю та покращенню якості продуктованих товарів.

Для інновацій дуже важливими є три складові: науково-технічна новизна, можливість впровадження у виробництво, спроможність бути реалізованими на ринку. Перш, ніж розпочати роботу над створенням інновацій, підприємству необхідно провести усесторонні дослідження ринку, завдяки яким окреслюють курс дослідницьких робіт, визначають параметри обрання інноваційних

здумів, площину конструктивних та дизайнерських пропозицій. Без виконання всіх цих робіт неможливо спрогнозувати реакцію потенційних покупців на новий товар.

Успіх або провал інноваційних товарів на ринку залежить від спроможності підприємством визначити реальні чи потенційні потреби покупців та можливості задовольнити їх краще за конкурентів. Пропонований інноваційний товар повинен вирізнятися від конкурентних товарів унікальними властивостями.

Здійснити повномасштабні маркетингові дослідження інноваційного попиту на продукцію промислових підприємств неможливо без вичерпної, правдивої і релевантної інформації. Всю множину інформації, яка використовується в процесі маркетингових досліджень можна поділити на два види: первинна і вторинна.

Первинна інформація є найціннішою, оскільки її отримують безпосередньо від споживачів. Збір цієї інформації здійснюється маркетологами відповідно до поставленої мети шляхом спостереження за покупцями, їх опитування без нав'язування власної думки, експериментальних досліджень. Отримані результати підприємство має змогу використати самостійно для власних цілей. Незважаючи на безперечні переваги первинна інформація має множину недоліків, зокрема, висока вартість її збору, необхідність тривалого часу на її збір і обробку, потреба у висококваліфікованих спеціалістах.

Вторинна інформація – це інформація, яка була зібрана раніше і використовувалася при проведенні досліджень пов'язаних з іншою метою. Джерела вторинної інформації поділяються на внутрішні і зовнішні. Внутрішніми джерелами вторинної інформації є звітність підприємства, відгуки покупців продукції, побажання посередників тощо. Зовнішніми джерелами вторинної інформації є засоби масової інформації, наукові видання, публікації державних органів, міжнародних організацій, галузевих об'єднань, консалтингових фірм, дослідницьких організацій, різноманітні прайс-листи і каталоги фірм-конкурентів тощо. Головними перевагами використання в

маркетингових дослідженнях вторинної інформації є її відносна дешевизна, швидкість збору та розмаїття джерел. Проте використання підприємством у своїх маркетингових дослідженнях тільки вторинних даних дуже часто може призвести до значних помилок при плануванні інновацій, оскільки деякі джерела інформації можуть бути ненадійними, суперечливими, дані навіть самих достовірних джерел можуть бути просто застарілими.

Прогнозування попиту на інновацію здійснюється за допомогою визначення ймовірних споживачів продукції, виокремлення тих спонукальних мотивів, які можуть призвести до придбання новинок. В залежності від мети маркетингових досліджень, способів одержання інформації та техніки їх проведення розрізняють такі види маркетингових досліджень інноваційного попиту на продукцію промислових підприємств: кабінетні; польові; пілотні; панельні (дискусійні); метод фокус-груп; ділові контакти.

Кабінетні маркетингові дослідження проводяться в не виходячи із кабінету, полягають у зборі інформації завдяки проведенню опитувань і спостережень за станом ринку шляхом економічного аналізування офіційних друкованих видань, баз даних державних органів та галузевих підприємств, матеріалі засобів масової інформації. Метою даних досліджень є визначення стану ринку, оцінювання конкурентів, аналізування ризиків інноваційної діяльності, дослідження перспектив інновацій. Перевагами кабінетних досліджень є змога здійснити їх у стислі терміни та невисока їх вартість. Основним недоліком кабінетних досліджень є можливе викривлення даних через нестачу інформації або її застарілість.

Польові дослідження базуються на використанні первинної інформації, що дозволяє отримати масиви даних, які не можна одержати в кабінетних умовах. При проведенні польових досліджень підприємство використовує такі методи як опитування, експеримент, спостереження. Перевагою польових досліджень є високий рівень достовірності та актуальності отриманої інформації.

Пілотні дослідження полягають у безпосередньому виході на ринок з незначною партією інноваційного товару, щоб отримати інформацію про поведінку споживачів, їх відношення до даного виду продукції, перш, ніж запускати повномасштабне виробництво інновацій.

Панельні (дискусійні) дослідження передбачають регулярне спілкування з одним і тим же сегментом покупців, на який саме і орієнтується підприємство при плануванні новинки. Панельні дослідження ґрунтуються на використанні первинної інформації, постійне уточнення якої дозволяє підприємству слідкувати за динамікою зміни потреб покупців, їх побажань, можливості та готовності заплатити за інновацію.

Метод фокус-груп полягає у опитування певної групи споживачів у кількості від шести до дванадцяти осіб, респонденти спілкуються між собою самостійно, а інтерв'юер-модератор тільки направляє їх у потрібне русло. Цей метод дозволяє зібрати вторинну інформацію, не витрачаючи на цей процес ні надто багато коштів, ні зусиль. Недоліком цього методу є викривлення результатів через невелику вибірку респондентів та неякісний їх підбір.

Ділові контакти ґрунтуються на збиранні вторинної інформації шляхом спілкування з іншими економічними суб'єктами, яке може відбуватися під час ярмарків, виставок, презентацій тощо. Недоліком цього методу є можливість отримання недостовірної інформації.

Основним мотивом здійснення інноваційної діяльності підприємством є отримання прибутку. Проте досить часто виникає ситуація, коли підприємство неспроможне реалізувати інноваційну продукцію на ринку в тому об'ємі, як планувалося раніше. Причинами такого становища можуть стати:

- невдалий відбір ідеї;
- переоцінка інноваційного потенціалу підприємства;
- недосконале аналізування потреб та можливостей ринку;
- дефекти товару в галузі якісних чи конструктивних характеристик;
- неправильне позиціонування інновації на ринку, внаслідок чого потенційні покупці просто не звертають на її появу уваги;

- хибна збутова політика товару-новинки;
- невчасна поява на ринку;
- відсутність необхідних коштів на просування товару.

Уникненню невдач в процесі впровадження та реалізації інновацій можна досягти завдяки чіткому розумінні того, що будь-який товар, в тому числі і інноваційний має свій життєвий цикл.

Життєвий цикл інновацій – це сукупність періодів від виникнення інноваційної ідеї до зняття інновації з виробництва. Етапи життєвого циклу інновацій відповідають типовим етапам життєвого циклу товару і включають: створення новації, запуск у виробництво та виведення інноваційного товару на ринок, зростання, зрілість, занепад.

На етапі створення новації проводяться маркетингові дослідження, ґрунтуючись на яких генеруються інноваційні ідеї, які в процесі детального їх вивчення відсіваються та відбираються найбільш перспективні. Обрані промислові ідеї після проведенню науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт оформляються у вигляді конструкторської документації та перетворюються на придатний для промислового виробництва продукт. На цій стадії життєвого циклу інновацій підприємство зазнає збитків.

Фаза запуску у виробництво та виведення інноваційного товару на ринок характеризується повільним збільшенням обсягів продажів інновацій, темп зростання яких залежить від новизни товару та відповідності потребам покупців. Підприємство, як правило, на цій стадії знаходиться в точці беззбитковості, тобто його прибуток дорівнює нулю, однак виручка від реалізації інноваційної продукції повністю покриває витрати на її виробництво.

Стадія зростання вирізняється швидким збільшенням обсягів виробництва та прибутків. Підприємство намагається якомога довше продовжити цю стадію життєвого циклу товару завдяки покращенню якості, розробки нових моделей, активізації рекламної кампанії.

Стадія зрілості відзначається сповільненням обсягів продажів продукції та стабілізацією прибутків. Товар перестає бути новинкою, на ринку з'являються товари-імітатори.

Стадія занепаду характеризується різким спадом продажів та прибутків, в зв'язку з чим припиняється виробництво інноваційного товару.

К.э.н., Вовк М.С.

Ассистент кафедры международной экономики

Студентка Степаненко А.В.

Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры

anutanuta.stepanenko@gmail.com

АНАЛИЗ КАНАДСКОГО ОПЫТА ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ: ВЫВОДЫ ДЛЯ УКРАИНЫ

В настоящее время инновации являются активным звеном всех сфер жизнедеятельности общества. Невозможно представить современный мир без как уже осуществившихся инноваций и ставших привычными, так и без будущих, способствующих дальнейшей эволюции. Большинство ученых сходятся во мнении, что инновации превратились в основную движущую силу экономического и социального развития. Инновационная деятельность привела мировое сообщество к новой, более высокой ступени развития. Если до недавнего времени инновационная политика стран G-7, таких как Канада, Великобритания, Германия, Италия, Япония, базировалась исключительно на идее построения инновационной экономики, то в связи с результатами анализа современных тенденций развития высоких технологий и глобализации инновационного развития постепенно начал использоваться более комплексный, междисциплинарный, межведомственный подход. Он выстраивается на необходимости координации целей и задач инновационного развития государственного и частного секторов, науки и промышленности, а также построения не просто инновационной экономики, а фактически нового, инновационного общества, инновационной цивилизации XXI в. Особенно эта

тенденция заметна на примере развития систем государственно-частного финансирования инновационной деятельности, которые во все большей степени структурируются в рамках инновационной цепочки «образование – наука – технологии – промышленность». То есть можно сказать, что подготовка общества к инновационной экономике, инновационному рынку и инновационной цивилизации XXI в. является одной из важнейших целей и задач инновационной политики и стратегий стран G-7. Одной из самых богатых стран, которая является членом Большой семёрки-Канады.

На сегодняшний день Канада является одной из наиболее передовых и влиятельных стран в мире. Богатые природные ресурсы, передовая промышленность, развитый сектор услуг, научный и человеческий потенциал позволяет канадцам уверенно смотреть в будущее. В Канаде активно развиваются исследования в области технических наук, в том числе по радиолокационной аппаратуре, электротехнике, в области горнодобывающей и целлюлозно-бумажной промышленности. Развернулись исследования в биологии, геологии месторождений нефти и урана, по запасам которого занимает одно из первых мест в мире. Канада встала на путь принципиального изменения своей общеобразовательной и научно-технической политики, имеющей целью охватить все общественные структуры, обеспечить формирование мощного научно-технического потенциала. Развитие инновационной системы Канады началось в середине 1940-х гг. и было во многом связано с успехами США в той же сфере. К этому времени были созданы определенные предпосылки для развития науки и технологий сформирована система университетского образования, где параллельно проводились научные исследования, в том числе совместно с британскими и американскими учеными, и учреждены государственные органы, целенаправленно занимавшиеся развитием науки [1].

В виду того, что страна постоянно сталкивалась с проблемами «утечки умов», более низкой инвестиционной привлекательностью и более высоким уровнем налогообложения по сравнению с США, соседю и партнёру по

НАФТА, и рядом развитых стран, у Канады возникла необходимость в разработке новых государственных программ в сфере НИОКР (Научно-исследовательские и опытно-конструкторские работы), как одного из приоритетных направлений нового курса экономической политики. Их целью являлось увеличение финансирования данной сферы, повышение научно-исследовательского потенциала, превращение Канады в страну-лидера в области НИОКР и по производству продукции высокотехнологичных отраслей, что в результате должно привести к повышению конкурентоспособности государства в мировой экономике. На протяжении последнего десятилетия правительства приняли ряд программ в сфере НИОКР. В рамках национальной инновационной стратегии текущее правительство во главе со Стивеном Харпером разработало важнейшие программы «AdvantageCanada» (2006) и «MobilizingScienceandTechnologytoCanada'sAdvantage» (2007), которые включают в себя ряд приоритетных направлений в научно-исследовательской области. Их целями является проведение структурных изменений в сфере инноваций путем снижения налоговой ставки, улучшения мобильности рабочей силы, стимулирования спроса на квалифицированную рабочую силу, создания инновационной инфраструктуры, а также более прочных связей в научно-исследовательской сфере между государственным и частным секторами и программ для улучшения использования научно-технических ресурсов и поддержки инноваций в предпринимательском секторе, а также содействия экономическому росту и охране окружающей среды. В рамках указанных программ особое внимание уделялось следующим направлениям: энергосбережение, возобновляемые источники энергии, здравоохранение и информационно-коммуникационные технологии. Сильной стороной канадской сферы НИОКР является уровень финансирования образования, подготовка высококвалифицированных кадров и расходы государственного сектора на научно-исследовательскую деятельность, доля которых в ВВП составляет почти 0,9% (один из самых высоких среди стран «большой семёрки» и почти на 50% выше среднего показателя по ЕС-27) [2].

Основным документом, который регулирует развитие инновационной системы в Канаде, является принятая в 2007 году стратегия «Мобилизация науки и технологий для достижения рыночных преимуществ Канады», которая предполагает развитие следующих направлений: защита экологии, энергетика и природные ресурсы, медицина и информационные технологии. Помимо вышеназванных, начиная с 2007 г., правительство разработало ряд конкретных программ, направленных на финансирование научно-технической деятельности определенных сфер экономики: 350 млн канадских долларов были перечислены в the Natural Sciences and Engineering Research Council (NSERC) в рамках трёхгодичного проекта, нацеленного на создание центров переподготовки персонала для предпринимательского сектора, проведение научных исследований в области возобновляемых источников энергии и развитие новейших технологий в области охраны окружающей среды. В 2008-2009 гг. была запущена программа по улучшению связей между правительственными исследовательскими центрами и университетами, на которую выделялось 6 млн канадских долларов, и одна из задач которой заключалась в изменении местоположения the Natural Resources Canada Materials Technology Laboratory (перенос лаборатории из Оттавы в Mc Master University campus, расположенный в городе Гамильтон, штат Онтарио) с целью снижения региональных диспропорций в Канаде, а также улучшения взаимосвязей в научной области между Центром и регионами. Были разработаны программы, направленные на стимулирование инноваций в области охраны окружающей среды (Green Transformation Program, ecoTrustfor Clean Air and Climate Change, Canada Health Infoway), предпринимательской деятельности (Venture Capital Funding Support), сельского хозяйства (eco Agricultural Biofuels Capital Assistance Initiative).

Национальная инновационная стратегия наравне с вышеупомянутыми правительственными программами оказали значительное влияние на канадский научно-технический потенциал: Пропорция занятых в научно-исследовательском секторе Канады увеличилась за последнее десятилетие и

составила более 80 человек на 10 тыс. занятых в хозяйстве страны. Этот показатель приблизился вплотную к среднему по ОЭСР, но по-прежнему значительно уступает лидерам (США – около 96 и Япония – 111).

Cisco — американская транснациональная компания стремится стать катализатором инновационных процессов в Канаде. Для достижения этой цели компания реализует стратегию по развитию Всеобъемлющего Интернета в Канаде. Cisco готова помочь местным компаниям осознать потенциал Всеобъемлющего Интернета и то, какой мощной преобразующей силой он может стать на пути к серьезному повышению производительности труда и внедрению инноваций. Cisco стремится также изменить инновационную траекторию Канады, создавая исследовательские кафедры и вкладывая средства в исследовательские центры при канадских университетах, чтобы поддержать дальнейшее развитие технологий Интернета вещей и Всеобъемлющего Интернета. Одновременно Cisco работает над увеличением собственной инженерно-технической базы в Канаде для разработки продукции, связанной со Всеобъемлющим Интернетом. Всеобъемлющий Интернет дает возможность решить такого рода проблемы, не говоря уж о колоссальной прибыли. На 2013 год потенциальная прибыль от Всеобъемлющего Интернета в Канаде оценивается в 57 млрд долларов. Учитывая, что из них на канадском рынке сейчас реализуется лишь 30 млрд долларов, налицо весьма серьезный потенциал дополнительной прибыли. В транспортном секторе канадской экономики технологии Cisco объединяют датчики и контроллеры с процессами и персоналом. Например, компания Bombardier, мировой лидер в области международных перевозок, внедряет IP-технологии, чтобы помочь своим клиентам улучшить железнодорожные перевозки и предоставлять потребителям сервис высочайшего уровня. В сфере энергетики компания BC Hydro реализует концепцию «умных» сетей (SmartGrid).

На сегодня уже запущено в эксплуатацию более 1,9 млн «умных» счетчиков, образующих интеллектуальную инфраструктуру, которая эффективно управляет энергопотреблением и отслеживает нагрузку на сети, а

также выдает клиентам нужную информацию, помогая им сокращать потребление электричества. На научно-исследовательском направлении канадский филиал Cisco заручился поддержкой Университета Ватерлоо для проведения совместных исследований в области «умных» электросетей. И это - лишь несколько примеров того, как Всеобъемлющий Интернет меняет жизнь Канады к лучшему, а ведь это только начало[3].

Таким образом, из вышеизложенного можно заключить, что для обеспечения инновационного развития украинской экономики жизненно необходимо эффективное структурное взаимодействие в системе «образование – наука – технологии – промышленность», что на сегодняшний день является одним из самых слабых мест в инновационного развития страны. Украинские предприятия финансируют свою инновационную деятельность преимущественно за свой счет, поскольку реалии свидетельствуют о существовании лишь незначительного количества государственных программ в в сфере НИОКР.

Кроме, того также необходим ряд мероприятий, направленный на развитие инновационной инфраструктуры.

Список литературы

1. <http://canada2day.com/2010/06/инновационные-проекты-в-канаде/>
2. http://gossmi.ru/page/gos1_219.htm
3. <http://www.cisco.com/web/UA/about/news/2013/11/111113e.html>

*магистр права Вороновский Б.И. ,
генеральный директор
Ассоциация восточно-европейских университетов (г. Москва, Россия).
E-mail: voronovskaya@list.ru*

ИННОВАЦИИ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ

В условиях возрастания неопределенности многих факторов внешней среды, глобализации образовательного пространства и конкуренции, инновации являются, важнейшим фактором успешного развития высшей школы. Интенсивное транснациональное движение потоков информации, технологий, символов, капитала приводит к тому, что рынок труда преодолевает пределы

национальных государств, становится безграничным и рынок образовательных услуг. Современный мир подходит к такому состоянию, когда дальнейшая судьба человеческой цивилизации будет определяться интеллектуально-образовательным потенциалом человека и общества.

Таким образом, реальная жизненная практика, опыт деятельности процветающих образовательных учреждений наглядно демонстрируют, что надежным залогом успешного функционирования образовательного учреждения в условиях рынка является использование современных технологических инноваций. Инновации в высшем образовании должны быть ориентированы на передачу знаний, на овладение базовыми компетенциями, которые позволяют приобретать новые знания самостоятельно. Новая реформа, связанная с осознанием необходимости «образования длиной в жизнь» и «образования, шириной в жизнь». Университеты должны и обязаны взять на себя эту новую миссию, а значит стать на путь инновационного развития, чтобы быть способными обслуживать образовательные заказы.

Инновации внутренне присущи любой развивающейся общественной системе. Образование можно рассматривать как процесс. В этом отношении инновации в области образования являются отражением исторически меняющихся требований общества к личности, что обусловлено необходимостью изменения содержания и методов образования в соответствии с социальным заказом.

Исторический аспект развития инноваций в сфере образовательных услуг представлена на рис. 1.

Селфсорсинг – дописьменный период, знания сосредоточены в одних руках (жрецы, волхвы, фольклор как древнейший способ передачи информации).

Аутсорсинг – это привлечение внешних ресурсов для оказания услуг (методических, рекламных и прочих услуг). Смысл аутсорсинга сводится к простой формуле: учреждение получает возможность сосредоточить все ресурсы на основных видах деятельности, передав остальные

(поддерживающие, сопутствующие) функции надежному и профессиональному партнеру.

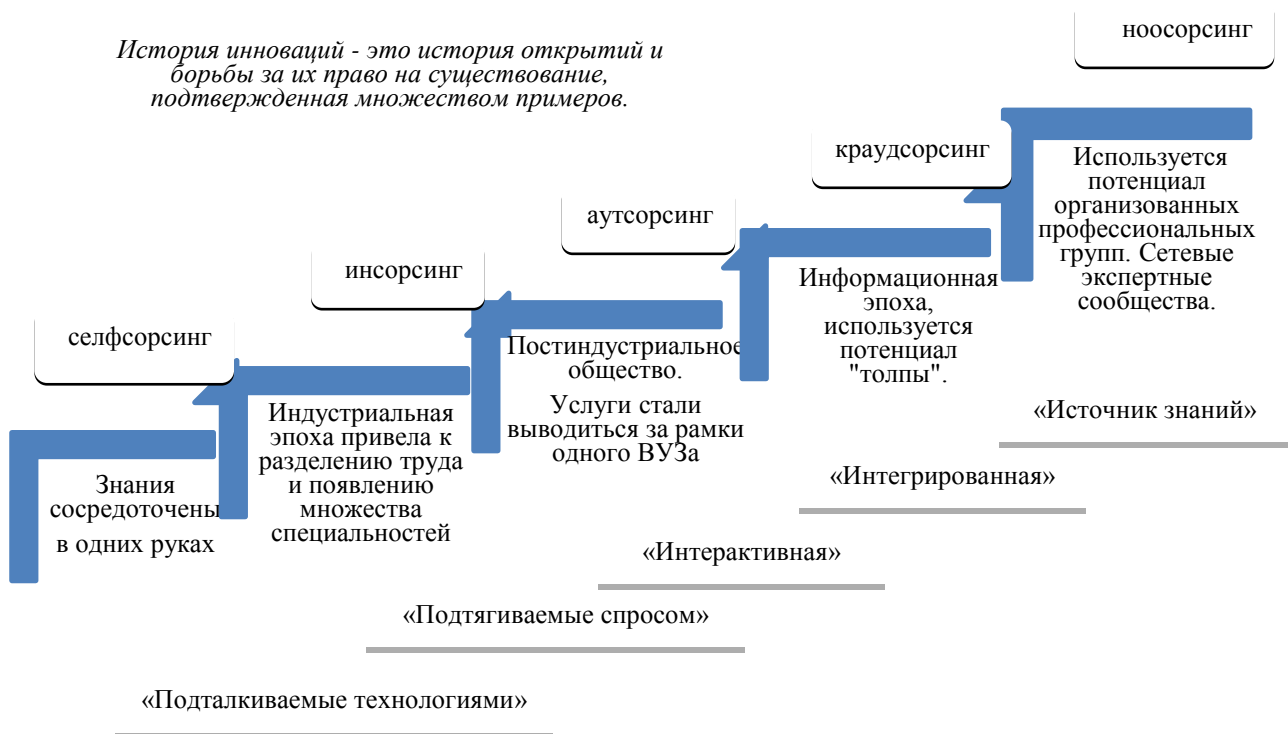

Рис. 1. - Эволюция инноваций в сфере образовательных услуг

Одной из эффективных инновационных моделей построения неформального образования может стать краудсорсинг (crowdsourcing) – сетевая организация работы сообщества над какой-либо задачей ради достижения общих благ; практика получения необходимых услуг, идей или контента путем просьб о содействии, обращенных к группам людей. Технология краудсорсинга радикально отличается от аутсорсинга. В первую очередь тем, что эта технология вовлекает людей без ограничений – OpenCall (открытый вход): каждый, кто хочет, может участвовать в краудсорсинговых проектах.

Краудсорсинг сегодня – важнейший инструмент социализации в условиях перехода от традиционных обществ (society) к сетевым сообществам (community). Количество успешных практических проектов, использующих краудсорсинг в сфере образования постоянно растет.

Образовательный потенциал краудсорсинга реализуется, например, в Wikipedia и лежит в основе образовательного проекта Duolingo (duolingo.com), в котором органически сочетается изучение иностранных языков с переводом реальных текстов, востребованных сетевым сообществом и не являющихся только учебными. Образовательный краудсорсинг, основанный на инновационных экономических моделях, способен на основе краудфандинга (народного финансирования, crowdfunding) обеспечить относительно устойчивое функционирование образовательных сообществ, преодолевая крайности как чреватого безответственностью неосновательного энтузиазма, так и грозящего формализаций внешнего заказного финансирования [2].

Сегодня появляется большое количество образовательных сайтов версии 2.0. Образовательная индустрия постепенно признает необходимость выхода в интернет-пространство.

В последнее время все более популярными среди молодежи становятся образовательные курсы, с которыми можно ознакомиться в интернете. Coursera считается одной из ведущих платформ онлайн-образования в мире, предлагая пользователям бесплатное обучение [3].

В будущем ВУЗы могут использовать не только потенциал толпы, но и потенциал организованных профессиональных групп - ноосорсинг. Основное отличие ноосорсинга от краудсорсинга в том, что он предполагает возмездное проведение экспертиз со стороны сообщества - член экспертной сети сам определяет рамки желательной компенсации за свой труд и объявляет о времени, которое он готов выделить на работу [1].

Экспертные сети имеют особые характеристики и, в отличие от социальных сетей и корпоративных информационных систем, должны поддерживаться национальными правительствами, поскольку являются частью системы автоматизации научной и образовательной деятельности, и уже на основе государственной поддержки должны подчиняться международным структурам.

Предположим, что университет решил создать новый продукт – курсы повышения квалификации руководителей IT-служб. Новая учебная программа предполагает участие, как профессиональных преподавателей, так и практиков в конкретных областях. Сформировав весь пакет требований к докладчикам, заказчик направляет требования в экспертную сеть, получая подтверждение и список конкретных экспертов либо отказ, если условия не удовлетворили необходимое число участников.

В иностранной литературе использование глобальных сетевых средств коллективной работы (так называемая технология web 2.0) в исследовательских сообществах получило название «Science 2.0» или «Наука 2.0». В будущем такие сети будут аккумулировать всю работу в области создания новых знаний, что позволяет называть такую технологию ноосорсингом (где «ноо» – разум, «sourcing» – использование чьих-либо ресурсов).

В настоящее время в России существуют три основные модели или три основных базисных экономических образовательных системы: американская, европейская, российская. Американский тип образования присущ негосударственным вузам, Европейский тип – только государственным, Российский – как государственным, так и негосударственным вузам. Еще одна отличительная черта этих трех образовательных систем – это сущность образования: для Американского типа это одна из разновидностей образовательного бизнеса, Европейский тип относится к общественному сектору, а Российская школа уходит корнями в так называемую «русскую профессорскую школу». Американский тип ориентируется, прежде всего на рынок труда, Европейский – на рынок новейших технологий производства и продукции, а Российский тип образовательной системы сохранил ориентацию на главенствующую идеологию в обществе. Каждый тип высшего образования имеет свои достоинства: для Американского типа характерна достаточно высокая рентабельность системы образования, а для Европейского типа качественный показатель программы подготовки специалистов, а для Российского типа основным достоинством является высокий уровень

теоретической подготовки, ориентация на широкий кругозор и глубину мышления. Но также хотелось бы отметить недостатки каждого из типов образования: аграрные вузы, которые используют.

Американский тип, подвергаются опасности утраты научной независимости в выборе направления исследования; для Европейского типа присуща низкая рентабельность, даже убыточность данной системы образования; для Российского типа есть опасность ухода от реальных социально-экономических проблем. Современное образование в России находится в состоянии реформы. В большинстве вузов пытаются уйти от старых русских традиций в подготовке специалистов. Наблюдается активное внедрение в образовательный процесс российских школ элементов всех типов образования, не учитывая особенностей страны, менталитета народа, исторических аспектов развития, возможности и приемлемости использования в конкретных условиях.

Инновационная гонка, насаждаемая сверху, не оставляет места и времени для скрупулезного научно-обоснованного накопления и представления результатов. Дефицит места и времени приводит к тому, что продуцируются преимущественно поверхностные инновации, не решающие никаких проблем, но имеющие эффектную презентацию искусно смоделированного образа. Многие исследователи, анализируя проводимую инновационную политику в вузах, отмечают, что инновации в сфере образования необходимо проводить деликатно, учитывая специфику высшего образовательного учреждения, которая накладывает определенные ограничения на производимые изменения. Ведь, с одной стороны, образование - область генерации нового знания, но, с другой стороны, традиционализм - повторение и передача общеобязательных знаний является необходимой составляющей образовательного процесса.

Выводы. Инновации в развитии образовательных услуг высшей школы это: научно-практическое знание новизны, новые образовательные технологии обучения, проект эффективного инновационного образовательного комплекса, новые формы обучения, эффективные механизмы управления, новые

образовательные продукты и услуги и т.п. Сфера образования в начале третьего тысячелетия по праву занимает позиции одной из наиболее инновационных отраслей, именно она определяет создание инновационного климата и развитие общества в целом. В настоящее время большая часть инноваций в сфере образования в России решает скорее задачи усовершенствования, модернизации существующей системы, чем задачи коренного изменения его базовых структур.

Источники и литература

1. Казакова Е. Роль экспертных сообществ России в политической модернизации // «Власть», № 3, 2011, с. 11-14
2. Палфри, Дж. Дети цифровой эры [Текст]/ Дж. Палфри, У. Гассер. – М.: Эксмо, 2011. – 368 с.
3. Славин Б.Б. Ноосорсинг как технология формирования «Науки 2.0». Сб. изб. трудов VI Международной научно-практической конференции: учебно-методическое пособие. - М.: ИНТУИТ.РУ, 2011. - 1052 с.

*доктор економічних наук, професор Гальків Л.І.
професор кафедри фінансів, кредиту та страхування
магістр, спеціальності «Фінанси і кредит» Тимчук В.Т.
Львівська комерційна академія
E-mail: Lubakram2015@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТУВАННЯ У ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Подібно до будь-якого капітального блага розвиток людського капіталу передбачає залучення інвестицій. Проте, специфіка людського капіталу накладає відбиток на процес інвестування, що вимагає поглибленої наукової розвідки.

Мета дослідження полягає в узагальненні наукових підходів до розуміння інвестування у людський капітал і, на основі цього, виокремлення особливостей такого роду інвестицій.

Окремі аспекти наукового аналізу інвестицій у людський капітал знаходимо у зарубіжних публікаціях. Так, Б. Ханссон та У. Йохансон, Д. Хікман та У. Олні вивчали інвестиційні засади формування працеактивних

здібностей людини; Р. Індерст та Х.Мюллер – зв'язок між інвестиціями у персонал фірми і її конкурентоздатністю; Р. Бланделл, Л. Деарден, К. Мегхір та Б. Сіанезі – залежність інтелектуалізації суспільства від інвестування в освітній сектор; Е. Багбі – вплив обмеженості ресурсів домогосподарств на інвестиційні рішення батьків щодо освіти своїх дітей. У вітчизняній науці окремі питання управління інвестуванням у людський капітал розглядала О. Захарова; видатків державного бюджету на розвиток людського капіталу – Г. Лопушняк; джерел фінансування людського капіталу – М. Олієвська.

Тривалий час спроможність людини до суспільно корисної діяльності вважалася соціальним фактором й, відповідно, вкладення коштів у її формування – непродуктивними, витратними. Теорія людського капіталу дозволила усвідомити не лише вирішальну роль людини в економічній системі суспільства, а й важливість фінансування процесу формування тих якостей людинності, які збільшують продуктивність праці, а відтак, доходи. Тобто людина постає як об'єкт ефективного інвестування, якому притаманні особливості:

1. Людський капітал є єдиним активним капіталом, “тоді як всі інші капітали є пасивними, оскільки вони всі без винятку підпорядковуються людині й діють відповідно до її волі”[1, с. 42].

2. Людський капітал домінує у структурі світового багатства. Якщо станом на 2013 рік нагромаджений виробничий капітал і природний капітали оцінено відповідно у 95 і 90 трлн. дол. США, то людський капітал – у 365 трлн. дол. США [2]. Тобто людинність слід розглядати як найбільш місткий об'єкт інвестування.

3. Людський капітал особливим чином генерує соціально-економічні зиски, забезпечуючи тим самим високу окупність капіталовкладень. Так, Е. Денісон [3] довів, що інвестиції в людський капітал дають віддачу в 5–6 разів більшу, ніж фінансування матеріального виробництва.

4. Інвестування у людський капітал має стратегічний характер. Використані у його процесі ресурси формують той базис якостей людинності,

який у довготривалому періоді вможливорює сталий соціально-економічний розвиток. Отож, людина постає не лише об'єкт, а і як мета інвестування.

5. Результативність інвестицій у людину визначається чинниками ендо- та екзогенного характеру. Йдеться про просторово-часові, культурно-ментальні, інституційно-правові, природно-екологічні детермінанти. Ця обставина зумовлює високу невизначеність умов інвестування і відповідні їм високі фінансові ризики.

6. Диференційованість підходів до означення змісту і складових людського капіталу на різних ієрархічних рівнях зумовлюють відмінність підходів при науковому аналізі інвестицій у людський капітал. Якщо Г. Беккер виділяв чотири види інвестицій у людський капітал (формальна освіта; професійний розвиток; використання джерел інформації поза навчанням і роботою; здоров'я і духовна сфера), а Т. Шульц до їх складу включав шість елементів (1 – охорона здоров'я; 2 – професійна підготовка; 3 – формальна освіта; 4 – освітні програми для дорослих, міграція людей задля отримання кращої роботи; 5 – пошук інформації про компанію і перспективи кар'єри; 6 – наука), то у ХХІ столітті перелік елементів інвестування значно розширили, додавши [4]: у підвищення рівня і якості життя населення, в інтелектуальну діяльність, в підприємницьку здатність, у формування ефективної еліти, у безпеку громадян, бізнесу та економічну свободу, культуру та мистецтво

7. Інвестиції в людський капітал дають національній економіці найбільший дохід і забезпечують її зростання, що робить їх найвигіднішими формами вкладення капіталу. Останні визначають сприйнятливість суспільства до нових знань і технологій, активізують науково-технічну діяльність, створюють мотивацію розвитку. Саме такі обставини виявляють необгрунтованість думки про те, що інвестиції в людину – це споживчі витрати, і доводять їх продуктивну силу [5, с.32].

Не варто ототожнювати інвестування у людський капітал з його фінансовим забезпеченням. Інвестиції слід розглядати у двох зрізах: перший – витрат часу й сили (певний вид діяльності людини); другий – вкладення коштів.

Лише частина ресурсів, які залучаються в процес формування й розвитку людського капіталу піддаються безпосередньому вартісному оцінюванню. Натомість обсяги фінансування пов'язують з потоком коштів.

Отож, зважаючи на популярність, неопрацьованість, наявність неоднозначних підходів у наукових дослідженнях інвестицій у людський капітал, актуальність їх вивчення не викликає сумнів. Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок про домінуючу роль людського капіталу в структурі світового багатства, високу окупність інвестицій у людський капітал та їх стратегічні ефекти, широкий спектр об'єктів чинників активування капіталовкладень. З огляду на цю позицію, інвестиції в економічні активи суспільної системи, оминаючи фінансування людського капіталу, виявляються недостатньо результативними.

Список використаної літератури

1. Паустовська Т. І. Сучасні соціально-економічні основи формування людського капіталу / Т. І. Паустовська // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. – 2014. – № 4. – С. 40–45.
2. Доклад о человеческом развитии 2013. Возвышение Юга: человеческий прогресс в многообразном мире [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.undp.org.ua/files/ua_82452HDR2013.
3. Denison E. F. The Sources of Economic Growth in the United States and the Alternatives Before Us, Committee for Economic Development / E. F. Denison. – New York, 1962. – P. 53–67.
4. Хомяков В. Формування людського капіталу: результати і тенденції / В. Хомяков // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. – 2014. – Вип. 36(1.1). – С. 5–19.
5. Притуляк Н. М. Ідентифікація людського капіталу в сучасній економічній науці / Н. М. Притуляк // Економіка України. – 2014. – № 7. – С. 27–38.

*аспірант кафедри менеджменту організацій
Гладкий Михайло Анатолійович
Сиченко Віктор Володимирович, доктор наук з
державного управління, професор,
завідувач кафедри менеджменту організацій
Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет,
м. Дніпропетровськ, Україна
Дніпропетровський державний аграрно-економічний
університет, м. Дніпропетровськ
e-mail: gladky.mitkhail@yandex.ua*

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Зазначимо, що державне управління вищою освітою в країнах світу розвивається і трансформується в нових умовах, на зміну централізованому жорсткому адміністративному контролю приходять гнучке управління автономними навчальними закладами, а вплив на їх діяльність здійснюється за допомогою різних організаційно-економічних методів та інструментів.

На сьогодні система управління вищою освітою України перебуває у процесі постійних змін. З одного боку, це потребує вдосконалення механізму державного управління освітою, зокрема розробки принципово нових підходів до форм і методів управління; визначення науково обґрунтованих нормативно-правових аспектів державного регулювання. З іншої сторони, організаційно-економічна структура закладів вищої освіти в умовах глобалізації й інноваційного розвитку вже не відповідає сучасним об'єктивним потребам суспільства, зокрема стає необхідним створення єдиного ефективного інформаційного забезпечення системи вищих навчальних закладів.

Концептуальні засади механізмів реалізації державного політики висвітлено в працях провідних вітчизняних вчених у галузі управління: О. Ковалюк [1], О. Коротич [2], В. Малиновського [3], Р. Рудницької [4] Сиченка В.В. [5, 6] та інших. Тож, визначення особливостей механізмів державного

управління та пропозицій щодо державної підтримки інноваційного розвитку вищих навчальних закладів стає все більш актуальним.

Отже, реалізація державної політики розвитку вищої освіти у світлі європейської інтеграції України, створення передумов для поглиблення та розширення відносин її з європейським освітнім простором актуалізує необхідність науково-аналітичного супроводу цих процесів та удосконалення механізмів реалізації державної політики в управлінні вищою освітою.

В умовах глобального інформаційного суспільства на економічне зростання та підвищення економічної ефективності значно впливають інноваційні технології. В цьому контексті гуманітарна державна політики повинна забезпечувати розширене відтворення об'єктивної бази наукової діяльності шляхом оновлення механізмів реалізації державної політики в управлінні вищою освітою, підвищення її якості й приведення у відповідність із структурою потреб ринку праці. Склад механізму державного управління буде залежати від особливостей сфери, яку він регулює.

У літературі існують різні підходи щодо видів і класифікації механізмів державного управління. Думка деяких вчених [7], що від переваги акцентів на ті чи інші сфери управління механізм управління буде мати свою назву. Залежно від того, які саме проблеми і як вирішуються із застосуванням конкретного державного механізму управління, він може бути складним (комплексним) і включати в себе декілька самостійних механізмів з виконанням конкретних функцій (як то економічної, інформаційно-організаційної, правової та ін.).

Залежно від суб'єктів управління в Україні механізми державного управління можуть здійснюватися органами управління на різних рівнях:

- вищому (ВРУ, Президент, КМУ);
- обласному (обласні ради, обласні державні адміністрації);
- районному (районні ради, районні державні адміністрації);
- місцевого (міські, селищні, сільські ради).

У цьому контексті вищу освіту, як об'єкт державного управління, можна віднести до загальнодержавного рівня з підпорядкуванням вищим органам державного управління. Зазначимо, що механізм державного управління, як система, реалізується через конкретні методи, важелі й інструменти впливу з відповідним правовим, інформаційним, нормативним та фінансовим забезпеченням.

Реалізація фінансового забезпечення шляхом фінансування й контролю використання бюджетних коштів здійснюється на рівні тільки Міністерства освіти і науки України в межах всього закладу, оскільки вузівські бібліотеки не є окремими юридичними особами. До речі, в країнах колишнього пострадянського простору (Росії, Білорусії та ін.) управління вищими навчальними закладами здійснюється тільки одним освітнім управлінським органом. Тож з позицій системного підходу державне управління вищою освітою слід розглядати як цілісну, відкриту систему з ієрархічною підпорядкованістю та узгодженістю централізованого управління.

Таким чином на основі проведеного аналізу визначено структуру механізму реалізації державної політики у сфері вищої освіти в умовах інноваційного розвитку України, невід'ємними компонентами якої є: методи, важелі, інструменти та правове, нормативне, інформаційне та фінансово-економічне забезпечення.

Аналіз сучасного стану реалізації механізмів державного управління в інноваційно-інформаційній сфері вищих навчальних закладів дає підстави стверджувати, що з позицій системного підходу державне управління вищою освітою слід розглядати як цілісну, відкриту систему з ієрархічною підпорядкованістю та узгодженістю централізованого управління. Тому в роботі запропонована модель механізмів реалізації державної політики у сфері вищої освіти в умовах інноваційного розвитку держави сприятиме досягненню основної мети – підготовки висококваліфікованих фахівців, які будуть конкурентоспроможними на національному, європейському та світовому ринках праці.

Отже, реформування і розвиток державної політики у сфері вищої освіти в умовах інформаційного суспільства об'єктивно змінює традиційні й формує нові взаємозв'язки між освітою та державними інституціями, що робить актуальним питання з формування нової державної політики у сфері освітніх послуг.

Список використаної літератури:

1. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики): Монографія / О.М. Ковалюк // Львів: Видавничий центр Львівського національного університету ім. Івана Франка, 2002. – 396 с.
2. Державне управління регіональним розвитком України: Монографія / Коротич О.Б. // Харків: Видавництво ХарРІДУ НАДУ „Магістр”, 2006. – 220 с.
3. Малиновський В.Я. Державне управління / В.Я. Малиновський // Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, доп. та перероб. – К.: Атака, 2003. – 576 с.
4. Рудницька Р.М., Сидорчук О.Г., Стельмах О.М. Механізми державного управління: сутність і зміст / Р.М. Рудницька, О.Г. Сидорчук, О.М. Стельмах // За наук. ред. д.е.н., проф. М.Д. Лесечка, к.е.н., доц. А.О. Чемериса. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 28 с.
5. Сиченко В.В. Механізми регулювання системи освіти: сучасний стан та перспективи розвитку / В.В. Сиченко // Монографія. – 2010. – 400 с.
6. Сиченко В.В. Інструментарій державного регулювання соціальної сфери країн Європейського Союзу / В.В. Сиченко // Наукові праці: науково-методичний журнал: серія «Державне управління». Вип. 252. Т. 263. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2015. – С. 122-129.
7. Брюховецька Н.Ю. Економічний механізм підприємства в ринковій економіці: методологія і практика / Н.Ю. Брюховецька // Донецьк: ІЕП НАН України, 1999. – С. 25-28.

*Аспірант Головчук Ю.О.
д.е.н., професор, Стадник В.В.
Хмельницького національного університету
E-mail: Holovchuk312@ua.fm*

ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Результативність реалізації стратегії розвитку інноваційного потенціалу промислового підприємства зумовлюється не лише наявністю у нього значної кількості різних видів ресурсів, а й низкою інших факторів, зокрема рівнем ефективності управління цим процесом. Керівництво, розуміючи необхідність

побудови ефективних механізмів управління розвитком інноваційного потенціалу підприємства, часто не знаходить вирішення цього завдання.

Проблеми, пов'язані із реалізацією стратегії розвитку інноваційного потенціалу підприємства досліджують такі науковці, як: Гриньова В.М., Даньків Й.Я., Дейнека О.Г., Ковтун О.І., Онисенко Т.С., Стадник В.В. та ін. Вони приділяли багато уваги як безпосередньо процесу реалізації стратегії так інструментам, що можуть бути використані менеджерами. Кожен із перерахованих авторів має своє уявлення про ключові складові реалізації стратегії розвитку інноваційного потенціалу на підприємстві, здебільшого акцентуючи увагу на декількох елементах. Проаналізувавши підходи до сутності та змісту цих складових, ми виокремили кілька елементів: моніторинг і контроль, організаційна структура, кадровий потенціал, інформаційні системи, стратегічні зміни, організаційна культура, мотиваційний механізм.

Розглянемо детальніше кожен із цих елементів. В процесі моніторингу реалізації стратегії розвитку інноваційного потенціалу в розрізі внутрішнього і зовнішнього середовища машинобудівного підприємства оцінюють реалізацію стратегії в розрізі строків, використання ресурсів, проміжних результатів та інших параметрів. Залежно від отриманих даних про реалізацію стратегії здійснюють, при потребі, її корегування або корегування цілей підприємства. Стратегічний контроль спрямований на з'ясування того, якою мірою реалізація стратегії розвитку потенціалу приводить до досягнення цілей фірми.

Важливою передумовою реалізації стратегії розвитку інноваційного потенціалу промислового підприємства є наявність гнучкої і адаптованої до вимог оточення організаційної структури. Оптимальною вважається така організаційна структура, яка забезпечує раціональні зв'язки між підрозділами та рівнями управління при забезпеченні надійності функціонування з метою досягнення стратегічних цілей і мінімальних витратах на апарат управління [1].

Саме від характеристик кадрового залежать результати функціонування промислового підприємства на даний момент та ефективність діяльності у майбутньому. Підбираючи персонал та розвиваючи його потенційні здатності,

підприємство забезпечує себе кадрами, які б змогли працювати у складних умовах ринкових відносин реалізуючи стратегічні плани підприємства. Отже, при наймі на роботу, роботодавець зацікавлений у формуванні надійного кадрового потенціалу, який би був спрямований не тільки на особистий успіх, а й на розвиток підприємства в майбутньому, проте низький кваліфікаційний рівень працівників є однією з головних причин не конкурентоспроможності промислових підприємств, що впливає на його прибутки і обмежує фінансові можливості для підвищення кваліфікації і розвитку персоналу.

Проведений нами аналіз кадрового потенціалу промислових підприємств Вінницької області показав, що ситуація, яка склалася у сфері праці, практично вийшла з-під контролю керівництва підприємств. На більшості підприємств погіршуються як якісні, кількісні характеристики, так і якість кадрового потенціалу, практично не займаються проблемами кадрового потенціалу.

Таким чином, формування і раціональне використання кадрового потенціалу промислових працівників потребує розробки обґрунтованої, взаємоузгодженої, підкріпленої ресурсним забезпеченням кадрової політики. Розробка кадрової політики орієнтованої на перспективу, структурні зміни в системі управління, створення кадрових служб, належна оцінка праці кадрового потенціалу, відношення до нього як до джерела доходу підприємства, державна підтримка кадрових програм забезпечать досягнення поставлених підприємством цілей, складуть основу формування ефективної системи кадрового менеджменту. Пріоритетне відношення до людських ресурсів дасть можливість отримати більшу віддачу в порівнянні з вкладенням в основний капітал забезпечить підвищення рівня конкурентоспроможності промислових підприємств, стійкість економічного зростання на рівні держави.

Ще одним інструментом успішної реалізації стратегії промислового підприємства є створення належного інформаційного забезпечення, до якого висуваються такі вимоги: створення глобальної системи обліку; використання сучасних операційних систем; доступність інформації; можливість здійснення контролю за динамікою змін стану кадрового потенціалу. Саме створення

моделі інформаційного забезпечення дасть змогу керівництву ефективно використовувати наявний кадровий потенціал в процесі реалізації стратегії.

В умовах стрімкого розвитку техніки й технології виробництва, динамічних змін, споживчих властивостей продуктів і послуг, безпрецедентного росту комунікацій і взаємозалежності в управлінні принципову важливість здобуває прагнення до організаційних змін для забезпечення ефективного використання всіх наявних ресурсів в процесі реалізації стратегії промислових підприємств. [2].

Зміни в процесі реалізації стратегії промислового підприємства, впровадження методів соціальної технології сприятимуть адекватній зміні культури підприємства, оскільки розвиток культури відбувається постійно та системно в процесі саморозвитку підприємства. В цьому аспекті організаційна культура має вирішальний вплив на співробітників підприємства та їхні взаємовідносини. Відповідно на вітчизняних промислових підприємствах повинна бути сформована така культура, яка б заохочувала зміни, нововведення, активну участь працівників в процесі управління, мотивувала робітників до знань і розробки організаційних змін, націлена на результат, роботу в команді, прагненні досягти високого професіоналізму, свободу висловлювання думок, ідей, постійне підвищення кваліфікації тощо.

В сучасних умовах господарювання невідкладним є завдання підвищення ефективності мотивації праці, рівня заробітної плати в тісному взаємозв'язку з ростом продуктивності праці, результативності виробництва. Високо мотивований кадровий потенціал забезпечить стійкість промислового виробництва і належний рівень його конкурентоспроможності. Формування дієвої системи мотивації – це процес, коли цілеспрямований та мотивований персонал прагне і отримує можливість виконувати місію підприємства, реалізовувати його стратегію і досягати встановлених результатів. Отже, на підприємстві необхідно розробити таку систему дієвої мотивації, яка б враховувала як індивідуальні, так і загальні результати працівників.

Узагальнення викладеного дає підстави для таких висновків. Для ефективного управління інноваційною діяльністю на промислових підприємствах необхідне вироблення стратегії розвитку інноваційного потенціалу. Готовність розвивати і ефективно використовувати інноваційний потенціал забезпечується вмотивованістю до цього усіма учасниками, об'єднаними спільними інтересами та взаємовигідними економічними відносинами. Розробка системи формування таких відносин у сфері інноваційної діяльності і будуть предметом наступних досліджень.

Список використаної літератури

1. Ковтун О.І. Методологія формування та вибору інноваційних стратегій / О. І. Ковтун // Економічний часопис–XXI. – 2015. – № 1–2(1). – С. 36-39. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2015_1–2\(1\)__10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2015_1–2(1)__10).
2. Дейнека О.Г. Методичні підходи до стратегічного планування інноваційної діяльності підприємства / О. Г. Дейнека, Д. В. Носенко, Д. О. Білецька // Збірник наукових праць Української державної академії залізничного транспорту. – 2015. – Вип. 152. – С. 72-78. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpudazt_2015_152_15.

*Аспірант Головчук О.В.
д.е.н., професор, Стадник В.В.
Хмельницького національного університету
E-mail: Hardmen@ua.fm*

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сталий розвиток машинобудівних підприємств, вимагає постійного підвищення рівня конкурентоспроможності випускаємої продукції. Основним інструментом розвитку машинобудування стає впровадження інновацій. Швидкозмінювані процеси, які відбуваються в сучасній економічній системі, вимагають від керівництва підприємств, впроваджувати інноваційні процеси. Значна частка машинобудівних підприємств, котрі впроваджують інноваційну діяльність, відносяться до інноваційно-активних підприємств. За останні роки значного прогресу у впровадження інновацій у підвищенні ефективності та

конкурентоздатності машинобудівних підприємств, досягнуто не було. Основна причина - відсутність фінансування інновацій.

Проблематикою впровадження та ефективного застосування інноваційної діяльності та її управління на підприємствах займаються такі провідні науковці В.В. Стадник, В.А. Павлова, С.Ф. Покропивний, А.М. Турило, Н.В. Краснокутська, Б.В. Гриньов та ін. Вченими наводиться значна кількість думок щодо характеристики інноваційного процесу та його управління [1-2], проте узагальненого підходу щодо реалізації інноваційної діяльності а підприємстві, не наводиться. Невисвітленими залишаються питання управління ресурсами при виробництві основної та нової продукції. Більш ґрунтовного дослідження вимагають процеси пов'язані із виробничою програмою випуску інноваційної продукції з використанням наявних виробничих ресурсів. Успішне використання інновацій вимагає значний рівень ресурсного забезпечення виробництва, що зможе підтримати рівень конкурентоспроможності продукції. Основою успішного запровадження інноваційного процесу у виробництво є розроблення виробничої програми. Проте це є багатовекторним завданням. Варіанти різняться асортиментом випускаємої продукції, співвідношенням кількості серійної продукції до інноваційної, спроможності змінювати виробничі потужності.

Відомо, що випуск підприємством нової продукції зменшує ефективність господарської діяльності підприємства. Проте це стосується не всіх підприємств. При дослідженні методики освоєння та виробництва інноваційної продукції необхідно уточнити існуючі підходи опанування інноваційних процесів, необхідно дослідити важливі фактори, котрі найвагомніше впливають на продуктивність діяльності підприємств. Проаналізувавши різні наукові праці, що описують інноваційний процес [3], запропонуємо загальну його схему (рис. 1), яка наглядно демонструє зародження інновації та її поширення.

Рис. 1. Схема інноваційного процесу

Згідно даної схеми інноваційний процес, в котре підтверджує, що саме наука є першочерговою основою розвитку суспільства. Першочерговим етапом в процесі використання інновацій на підприємстві, необхідно проаналізувати потреби споживачів.

Вагомим процесом для створення інновацій є виробництво. Воно являє собою, не тільки процес створення нових виробів, але й виконання виробничої програми. Для впровадження інновацій у роботі підприємства та у процесі виробництва необхідно врахувати можливості підприємства. Налагодження безперебійного процесу виробництва продукції можливе лише при успішному розподілі ресурсами підприємства. Саме тому вирішальною складовою інноваційного процесу стає наявний інноваційний потенціал підприємства. Основою інноваційного процесу як елемента виробництва є певний комплект ресурсів, які використовуються для дослідження конкретного періоду часу, котрий вважається найбільш ідеальним для створення нової продукції і що призведе до отримання позитивних результатів у господарській діяльності підприємства.

На основі дослідження щодо впливу процесів освоєння нової продукції на ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства було висунуто

гіпотезу про можливість забезпечення більш ритмічної роботи машинобудівних підприємств у період освоєння нової продукції за рахунок використання спеціальних методів прогнозування їхньої роботи та за допомогою впровадження розробленого комплексу дій щодо управління діяльністю інноваційно-активного підприємства, у якому враховуються можливості наявних виробничих ресурсів для одночасного виробництва базової та інноваційної продукції [4].

У наявних підходах наведена певна кількість етапів аргументування випуску нової продукції. Найвагомішими з них є вибір критеріїв окреслення оптимального варіанта виробничої програми та утворення сценаріїв випуску нового продукту. Критерій оптимальності має бути інтегральним, оскільки потрібно комплексно аналізувати інформацію для досягнення найкращого сценарію [5]. На основі наведених вимог розбудови критерію рекомендується алгоритм його створення визначати за формулою розрахунку узагальненого критерію адитивного типу. Цей спосіб розрахунку критерію є більш результативним поміж інших. Зазначений алгоритм розрахунку критерію є найбільш прийнятним для визначення завдань та вільним від суб'єктивного оцінювання. Інтегральний критерій використовується для аналізу та оптимізації результатів прогнозування за умови застосування разом із нейронними мережами, враховуючи їх переваги перед іншими математичними методами, а також можливість отримання декількох результатів одночасно [6].

Застосування даної методики на базі моделі дає можливість менеджменту підприємства визначитись із критерієм оцінки та одержувати актуальну інформацію відносно найоптимальнішого варіанта запуску у виробництво нової продукції та загального стану виробничої програми.

Практика управління інноваційними підприємствами показала, що головним напрямком удосконалення виробничо-господарської діяльності підприємства є вироблення успішної системи підтримки управлінських рішень щодо виробництва сталої та інноваційної продукції. Комплексна інформаційна система дає змогу отримувати оперативну ситуацію щодо виробництва і його

результатів, проте не дає можливості спрогнозувати та визначити найефективнішого способу впровадження у виробництво нової продукції.

Баланс між обсягами використання різних груп виробничих ресурсів з урахуванням певних обмежень та орієнтиром на значення критерію дозволяє отримувати найоптимальніший результат розподілу виробничих ресурсів, тобто інформацію про найкращу в певних умовах кількість випуску нових виробів з урахуванням обсягів поточних замовлень.

Список використаної літератури

1. Павлова В.А. Інноваційний розвиток підприємства: організація, оцінка потенціалу, ефективність: монографія / В.А. Павлова, В.В. Татарінов, А.Г. Жукова. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2013. – 200 с.
2. Турило А.М. Інновації: сутність і теоретичні характеристики / А.М. Турило, О.А. Зінченко // Актуальні проблеми економіки. – 2005 – № 5. – С. 76–79.
3. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / Н.В. Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
4. Темченко О.А. Організаційний механізм обґрунтування випуску нової продукції / О.А. Темченко, С.В. Максимов, В.О. Ільченко // Вісник КТУ. – Вип. 10. – Кривий Ріг, 2005. – С. 196–199.
5. Ільченко В.О. Оптимізація варіантів випуску нового виробу з використанням економіко-математичної моделі на базі нейронних мереж / В.О. Ільченко // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – Вип. 10. – Кіровоград: КНТУ, 2006. – С. 262–267.
6. Уоссермен Ф. Нейрокомпьютерная техника: теория и практика / Ф. Уоссермен. – М.: Мир, 1992. – 184 с.

*к.е.н., доцент Гордієнко В.П.
доцент кафедри управління та фінансово-економічної безпеки
Українська академія банківської справи
E-mail: gordiienkovp@mail.ru*

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ В СИСТЕМІ ВІДТВОРЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ПРОДУКТУ

Поняття інвестиційного потенціалу регіону є досить багатогранне з точки зору його сутності, структури, взаємозв'язку з іншими категоріями і визначається як суб'єктно-об'єктна єдність учасників інвестиційного процесу,

взаємодія яких лежить в основі формування регіонального інвестиційного ринку, характеризує збалансованість інвестиційного попиту та пропозиції, визначає можливість відтворення інвестиційних ресурсів у регіоні та обсяги їх міжтериторіального руху. Таке трактування інвестиційного потенціалу території передбачає: забезпечення можливості врахування інвестиційного потенціалу в процесі оцінювання інвестиційної привабливості регіону шляхом виявлення рівня задоволення інвестиційних інтересів, потреб та пріоритетів; цільове спрямування інвестиційного потенціалу на досягнення стратегічної мети сталого економічного розвитку регіону та відтворення інвестиційного потенціалу за рахунок збереження та нарощування інвестиційних ресурсів; врахування співвідношення між попитом та пропозицією на інвестиційні ресурси у відповідності до кон'юнктури інвестиційного ринку; системну взаємодію інвестиційних ресурсів та можливостей реалізації інвестицій в регіоні [1].

Інвестиційний потенціал визначає можливість розширеного відтворення суспільного продукту, яке розглядається як безперервне відновлення виробництва матеріальних та нематеріальних благ в межах виробничих відносин, а також безперервне відновлення самих відносин. Відтворення сукупного суспільного продукту є об'єктивною необхідністю, оскільки на всіх етапах економічного розвитку процес виробництва матеріальних та нематеріальних благ є основою життєдіяльності суспільства. Процес відтворення сукупного суспільного продукту має декілька складових частин, основними з яких є: відтворення робочої сили та її зайнятості, як необхідного фактору виробництва; відтворення суспільного капіталу або інвестицій; відтворення національного багатства; відтворення споживання та відтворення самих економічних відносин, які виникають при цьому. Особливе місце у складі відтворення суспільного продукту займає відтворення інвестицій та інвестиційного потенціалу території, суб'єктів господарювання та домогосподарств.

Проведене, узагальнення наукових підходів до розуміння сутності поняття «відтворення інвестиційного потенціалу» дозволяє встановити його характерні риси:

- відтворення інвестиційного потенціалу є об'єктивною закономірністю, на основі якої відбувається процес виробництва матеріальних та нематеріальних благ;

- відтворення інвестиційного потенціалу є динамічним процесом, який знаходиться у безперервному русі;

- відтворення інвестиційного потенціалу є розширеним, де інвестиції послідовно проходять декілька фаз і повертаються до вихідної фази з приростом;

- всі фази процесу відтворення інвестиційного потенціалу знаходяться у взаємозв'язку;

- єдність процесів відтворення інвестиційного потенціалу на рівні підприємства, регіону та національної економіки;

- стійкий соціально-економічний розвиток території є можливим за умови розширеного відтворення інвестиційного потенціалу.

Систематизуючи вищевикладене, поняття «відтворення інвестиційного потенціалу» можна визначити як безперервний процес кругообігу інвестиційних ресурсів, які послідовно проходять взаємопов'язані та взаємообумовлені фази, переходять з однієї форми в іншу та забезпечують розширене виробництво споживчих вартостей на даній території.

Відтворення інвестиційного потенціалу території має чітко виражений циклічний характер. Інвестиційні цикли досліджувались у наукових працях, як вітчизняних, так і закордонних вчених. Проте, у більшості з них інвестиційні цикли розглядаються не з точки зору загального інвестиційного потенціалу території, а з позиції конкретних інвестиційних проектів. У цих працях [2, 3] інвестиційний цикл проекту розглядається як проміжок часу між початком здійснення проекту та його ліквідацією. Під циклом відтворення інвестиційного потенціалу нами розуміється проміжок часу між початком накопичення

(мобілізації) інвестиційних ресурсів, з різних джерел формування, та їх поверненням, який співпадає з циклом відтворення валового регіонального продукту. Тривалість циклу відтворення інвестиційного потенціалу регіону визначається як середньозважена величина тривалостей життєвих циклів інвестиційних проектів, що реалізуються на даній території.

Узагальнюючи наукові підходи різних авторів, щодо структури відтворювального циклу інвестиційного потенціалу території, доцільно зробити висновок, що його структуру можна представити як послідовність взаємопов'язаних та взаємообумовлених фаз, таких як: формування, розподіл, перерозподіл та використання.

Оскільки відтворення інвестиційного потенціалу є безперервним та динамічним процесом, його доцільно досліджувати з позиції процесного підходу, що є найбільш ефективним у сфері управління виробничою діяльністю, який використовує ресурси для перетворення входів на виходи. Саме процеси як сукупність дій суб'єктів господарської діяльності, продукують результат (товар або послугу).

Дослідження відтворення інвестиційного потенціалу регіону на основі процесного підходу дозволяє визначити особливості його застосування:

- процесний підхід спрямований на загальний результат створення вартості, що має цінність для зовнішніх та внутрішніх суб'єктів господарської діяльності;

- процесний підхід дозволяє взаємопов'язати окремі фази відтворення інвестиційного потенціалу, такі як формування інвестиційних ресурсів, їх розподіл у галузевому та територіальному розрізі, створення виробничих фондів та їх використання при виробництві знов доданої вартості;

- саме процесний підхід дозволяє сформулювати оптимальні пропорції у розподілі кінцевого продукту на споживання та накопичення і тим самим визначити майбутній обсяг інвестиційних ресурсів;

- розглядаючи фази відтворення інвестиційного потенціалу як окремі процеси, можна визначити їх початок і закінчення у часі і тим самим

забезпечити ефективне управління цими процесами на локальному, регіональному та державному рівнях.

Отже, інвестиційний потенціал є основою сталого розвитку територіальних утворень. Відтворення інвестиційного потенціалу – це безперервний процес кругообігу інвестиційних ресурсів, які послідовно проходять взаємопов'язані та взаємообумовлені фази, переходять з однієї форми в іншу та забезпечують розширене виробництво споживчих вартостей на даній території. Відтворення інвестиційного потенціалу території має циклічний характер. Оскільки відтворення інвестиційного потенціалу є безперервним та динамічним процесом, його доцільно досліджувати з позиції процесного підходу, який спрямований на загальний результат створення вартості і дозволяє взаємопов'язати окремі фази відтворення інвестиційного потенціалу.

Список використаної літератури

1. Гордієнко В.П. Інвестиційний потенціал регіону як економічна категорія / В.П. Гордієнко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 7. – Ч. 4. – С. 67-71. – Серія «Економічні науки».
2. Циклы воспроизводства капитала: Монография / Козьменко С.Н., Васильева Т.А., Скляр И.Д. и др. – Сумы: Деловые перспективы, 2005. – 221 с. – Серия «Мастер-класс».
3. Смесова В.Л. Відтворення інвестиційного потенціалу національної економіки: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / В.Л. Смесова. – Дніпропетровськ, 2009. – 18 с.

*к.е.н., доцент Горященко Ю.Г.
доцент кафедри економіки підприємств
Університет митної справи та фінансів
E-mail: yulianna_g@list.ru*

ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Поняття «інновація» походить від латинського «innovato» («відновлення», «введення новацій»), що вказує на динамічність процесів, натомість, поняття «біржа» походить від грецького «byrza» («гаманець», «сумка»), що могло б

вказувати на сталість процесів за місцем та часом. Тому у синергетичній єдності ці поняття зустрічаються зрідка. Частково і від того, інноваційний розвиток бірж в Україні мало досліджений.

До нормативно-правових актів, що регулюють розвиток біржової діяльності в Україні і тим самим визначають його тенденції, відносять: Конституцію України, ряд кодексів – Господарський, Цивільний, Податковий, Земельний, Митний, Кодекс про адміністративні правопорушення, Кримінальний, Бюджетний, Кодекс законів про працю, низку законів – «Про товарну біржу», «Про інвестиційну діяльність», «Про звернення громадян», «Про стандартизацію», «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про зовнішньоекономічну діяльність» тощо. Однак, питанням інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу, зокрема, бірж, приділяється незначна увага, тоді як інновації, на наш погляд, можуть стати найдієвішим засобом залучення капіталу на біржовому ринку. Більш того, огляд нормативно-правової бази з означених питань виявив, що у документах, стратегічних планах здебільшого відсутні не лише конкретні механізми інноваційного розвитку бізнесу (в тому числі, біржової діяльності), а й чітко окреслені проблеми та перешкоди, які негайно треба усунути. Серед таких – негативне сприйняття інвестиційного клімату, елітарна та низова корупція у великих масштабах, політичні негаразди і значні проблеми корпоративного управління.

На жаль, інноваційний розвиток біржової діяльності в Україні розглядається здебільшого як вихід вітчизняних емітентів на міжнародні ринки капіталу. Такий традиційний підхід лишає поза увагою практичні аспекти запровадження нових інноваційних біржових продуктів в країні [2, с. 35].

За словами Н.В. Дегтярьової та І.М. Ройко, до 80 % українських підприємств – емітентів акцій при залучення капіталів на зовнішніх ринках останнім часом надають перевагу Варшаві, і загалом «кожен п'ятий долар, що залучався українськими компаніями на ринку акцій, надійшов від розміщень на Варшавській фондовій біржі. Також понад 80 % розміщень (за обсягами) було

проведено компаніями, які зареєстровані в юрисдикціях з м'яким податковим кліматом» [2, с. 37].

Автори порівнюють «основні параметри проектів Української, Московської та Варшавської біржі», і констатують, що «вітчизняний проект концептуально близький і Ринку Інновацій та Інвестицій Московської біржі, і ринку фінансування та торгів інноваційних компаній (NewConnect) Варшавської біржі. Хоча в українському «продукті» мова про інновації та технології дуже приглушені» [2, с. 45].

Сьогодні біржа у світі – це зручний, публічний, добре організований оптовий ринок, на якому є безліч засобів, методів, інструментів та механізмів інноваційного характеру. Серед методів, розглянемо Інтернет-трейдинг як спосіб доступу до торгів біржі з використанням інтернету як засобу зв'язку. Цей спосіб торгівлі отримав широке поширення в світі та Україні. Адже завдяки розповсюдженню Інтернету серед приватного сектора населення, доступ до торгів на біржах став цілком реальним навіть найнижчим верствам населення. І на сьогоднішній день значно легше стати активним актором Інтернет-трейдингу не лише на товарній біржі, а навіть, на фондовій та валютній. Однак, негативний вплив на розвиток он-лайн торгівлі в Україні мають нерозвиненість системи електронних розрахунків та низький рівень доходів населення.

Основні сучасні системи Інтернет-трейдингу:

- OnlineBroker;
- QUIK;
- MetaTrader [3].

Отже, сьогодні біржа є елементом інноваційної інфраструктури. Розглянемо «Біржу бізнес-активів» як спосіб доступу до торгів біржі. Цей так званий «віртуальний майданчик торгівлі бізнес-активами» було розроблено в Україні декілька років тому. Основними цілями його було:

– формування і розвиток організованого електронного ринку обміну продуктами інтелектуальної праці (бізнес-ідеї, бізнес-плани, інноваційні розробки, проекти стартапів тощо);

– розширення інструментарію комерціалізації інноваційних розробок вітчизняних новаторів;

– підвищення підприємницької активності молоді;

– сприяння розвитку інноваційного потенціалу Донецької області;

– підтримка молодіжних ініціатив з розробки перспективних бізнес-ідей для створення інноваційного бізнесу в стратегічно важливих для економіки регіону секторах [4].

Діяльність біржі розділена на секції відповідно до спрощеної системи оподаткування. Щоб у міру переходу на наступний, більш високий, ступінь розвитку, підприємство могло максимально використати сприятливі податкові умови. Також, якщо підприємець вичерпав свої можливості – передбачити можливість продажу відповідного бізнесу на біржових умовах. «Біржа бізнес-активів» – електронний майданчик торгівлі бізнес-активами, де інвестори і розробники можуть укласти взаємовигідні угоди, а їх робота супроводжується кваліфікованими консультаціями експертів (маркетологів, юристів, менеджерів, галузевих фахівців і професійних посередників – технологічних брокерів) [4].

Схема роботи біржі така: робота розпочинається із звернення до акредитованого брокера, де створюється резюме з описом ідеї або ноу-хау. У ньому вказується очікуваний прибуток, термін окупності, потенційні ризики. Таким чином, створюється бізнес-актив першого рівня, який допускається до експертизи. Наступний етап передбачає акредитацію учасника і визначення середньої ринкової ціни пропозиції. У разі позитивної експертної оцінки актив допускається до аукціону. Коли покупець визначений, реєструються договори. При цьому передбачається проведення обов'язкового моніторингу договорів [4].

В цілому, інноваційний розвиток біржової діяльності в Україні має тенденції до повільного зростання, що не відповідає вимогам часу.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про товарну біржу», № 1206-18 з поточною редакцією від 06.11.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>.
2. Дегтярьова Н.В. Інноваційні біржові продукти залучення капіталу / Н.В. Дегтярьова, І.М. Ройко // Фінанси, облік і аудит, 2014. – Випуск 2 (24). – С. 34-50.
3. Інтернет-трейдинг /Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://uk.wikipedia.org/wiki/ Інтернет-трейдинг](https://uk.wikipedia.org/wiki/Інтернет-трейдинг).
4. Офіційна сторінка Міжрегіонального союзу представників середнього бізнесу (МСПСБ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mspsb.com.ua/>.

Гришкевич Марія Владимировна
студентка

Научный руководитель: к.э.н., доцент Паршутич О.А.
Полесский государственный университет
E-mail : machka2009rulit@mail.ru

ПРОБЛЕМЫ СТРУКТУРНОЙ ПЕРЕСТРОЙКИ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Республика Беларусь является одной из стран, составляющих постсоветское пространство, ведущей активную государственную политику по преобразованию и развитию эффективной национальной экономики.

Структура конкретной национальной экономики формируется под влиянием множества факторов — географических, социальных, культурных, психологических и т.д. Она индивидуальна для каждой из стран и не может быть искусственно в них создана. Со стороны государства может быть осуществлено только опосредованное влияние на нее. Реформирование структуры экономики в Беларуси осуществляется в условиях перехода к рыночной экономике.

В Республике Беларусь при переходе к рыночной экономике особое внимание уделяется таким чертам национальной модели развития, как сильная государственная власть, равное существование различных форм собственности,

привлечение инвестиций, многовекторность внешней политики с учетом национальных интересов. Наличие неблагоприятных показателей отраслевой структуры свидетельствует о необходимости проведения структурных сдвигов. Структурная перестройка экономики страны является сегодня ключевым фактором экономического роста.

Приоритетными задачами структурной перестройки и повышения конкурентоспособности экономики Республики Беларусь является стимулирование процесса реформирования реального сектора экономики, повышения его эффективности, в том числе на основе образования различных корпоративных структур в форме финансово-промышленных и иных хозяйственных групп.

Мировой опыт перехода к рыночной экономике показывает, что рыночное саморегулирование без участия государства, приводит к негативным результатам, экономическим провалам и деформациям. Основными структурными деформациями в экономике Республики Беларусь являются: высокие энерго- и материалоемкость производства, его зависимость от импортных поставок топливно-энергетических и сырьевых ресурсов; высокий уровень физического и морального износа активной части основных фондов; недостаточный уровень развития наукоемких экспортных производств, имеющих высокую долю добавленной стоимости [1].

Анализируя основные показатели экономического развития Республики Беларусь за 2012-2015 гг. заметно увеличение валового внутреннего продукта на 6% в 2015 г. по сравнению с 2012 г., в свою очередь происходит снижение промышленного производства, уровня оборота внешней торговли товарами и услугами. Ухудшение экономической ситуации в мире сказывается и на объемах экспорта товаров и услуг Республики Беларусь [2].

В течение последнего года экономика нашей страны оказалась под мощным воздействием комплекса различных факторов. Падение мировых цен на нефть и девальвация валют основных торговых партнеров Беларуси

сказались на валютном рынке республики и продолжают влиять на все отрасли экономики.

К негативным тенденциям относится заметно ухудшившаяся технологическая структура экономики, сократилась доля передовых технологий. Недостаточная обеспеченность белорусской экономики именно высокими технологиями во многом обуславливает преобладание импортного трансферта над экспортным.

Важнейшим средством обеспечения устойчивости развития национальной экономики и решения социальных задач является рост валового внутреннего продукта, развитие межотраслевых комплексов и отраслей народного хозяйства.

Прогрессивные изменения в отраслевой структуре экономики предусматриваются за счет снижения доли и масштаба энерго- и материалоемких производств, замены неэффективных производств новыми, основанных на высоких технологиях и новых материалах. Приоритетное развитие должны получить: информатизация и производство программного обеспечения; нанотехнологии и наноматериалы; модернизация энергетического хозяйства; наука и сфера услуг (образование, здравоохранение, туризм, транспорт и др.).

В целях обеспечения устойчивого экономического развития необходимо поддерживать рациональные пропорции между ВВП и расходами на экологию, социальную сферу и научно-инновационную деятельность. Инновационный потенциал страны будет ориентирован на повышение качества и конкурентоспособности выпускаемых товаров и услуг. Основными направлениями государственной инновационной политики республики на 2016-2020 годы должны стать: организация разработки и реализации инновационных проектов, имеющих государственное значение; развитие инновационной структуры; формирование институциональной среды, стимулирующей инновационную деятельность; создание системы технологического прогнозирования и повышение эффективности научно-технической

деятельности; развитие международного сотрудничества в сфере инновационной деятельности; кадровое обеспечение инновационного развития национальной экономики.

Таким образом, можно сказать, что Беларусь постепенно и планомерно движется к установлению стабильно развивающейся рыночной экономике. На данном временном отрезке экономика нашей страны претерпевает некоторые сложности, однако вырисовываются оптимистические перспективы будущего нашей страны.

Список использованной литературы

1. Инновационное развитие и структурные преобразования в экономике: сборник научных статей II Междунар. науч.-практ. конф. "Перспективы инновационного развития Республики Беларусь", Брест, 19—20 мая 2011. / Брестский государственный технический университет. – Брест: БрГТУ, 2011. – 295 с.

2. «Беларусь в цифрах»: статистический сборник / Национальный статистический комитет РБ; редкол.: И. В. Медведева (отв. ред.) [и др.]. – Минск, 2016. – 75 с.

Грідін О.В.

ст. викладач кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту

к.е.н., Заїка С.О.

доцент кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту

Харківський національний технічний університет сільського

господарства імені Петра Василенка

E-mail: Zaika_s75@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АПК

На сьогодні функціонування підприємств агропромислового комплексу розвинених країн світу має інноваційну модель розвитку, суть якої полягає в інтеграції науково-технічної сфери та агропромислового виробництва. Мета такого об'єднання - підвищення ефективності виробництва аграрних підприємств на основі техніко-технологічного та організаційно-управлінського оновлення.

Впровадження інновацій є ключовим фактором збільшення обсягів

виробництва в аграрному секторі економіки, який сприяє поліпшенню якості виробленої продукції, скороченню трудових, матеріальних та фінансових витрат та, як наслідок, забезпечує підвищення ефективності виробництва і зумовлює зростання конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на внутрішньому і світовому ринках.

Нині інноваційний розвиток підприємств аграрного сектору країни відбувається не досить стрімко, адже його стримує економічна криза, яка позбавила більшість підприємств АПК власних коштів і практично унеможливила отримання ними кредитів для впровадження інновацій [1, 3].

В сучасних умовах господарювання запровадження інновацій в аграрних підприємствах повинно враховувати особливості відтворення в сільському господарстві, основними з яких є:

- висока залежність аграрного виробництва від природно-кліматичних умов;
- специфічні особливості відтворювального процесу в галузі;
- сезонність виробництва, в зв'язку з якою протягом року неритмічно використовуються трудові ресурси, техніка, матеріали, нерівномірно реалізується продукція, надходить виручка;
- довготривалість процесу виробництва та не співпадання його з робочим періодом;
- зв'язок виробництва з живими організмами, що спричиняє вплив на рівень його розвитку не тільки економічних, а й біологічних хімічних і фізичних законів;
- організаційно-економічні: низька цінова еластичність попиту на сільськогосподарську продукцію, розосередження виробництва.

Нині впровадження нововведень в сільському господарстві варто розглядати як заключний етап інноваційного процесу. Освоєння інновацій як процес розвитку аграрного виробництва на основі застосування науково-технічних знань і створюваних на їх основі інновацій, включає в себе ряд взаємопов'язаних організаційних етапів, до яких відносяться:

- розвиток науково-технічного потенціалу;
- освоєння виробництва нової продукції;
- впровадження нової техніки і технологій у виробництво;
- поширення та використання нової техніки, технологій, сортів, порід тощо [2, 5].

Глобальні інноваційні проекти в сільському господарстві потребують участі держави. Державно-ринкове регулювання розвитку ринку нових технологій в АПК включає:

- фінансування створення і використання нових технологій (в рамках цільових державних програм, проектів);
- сприяння залученню додаткових джерел фінансування (позабюджетні кошти, кредити банків);
- вдосконалення механізму залучення інвестицій і стимулювання створення та використання нових технологій;
- формування і здійснення єдиної державної науково-технічної політики;
- розвиток законодавства;
- підтримку наукових установ, які розробляють нові технології;
- встановлення податкових пільг користувачам нових технологій;
- здійснення контролю при передачі нових технологій за кордон і їх імпорті, а також за іноземними інвестиціями в галузі створення і використання нових технологій;
- формування державних банків нових технологій;
- здійснення сертифікації та державної реєстрації нових технологій;
- створення умов для ефективного їх використання [3, 4].

Нововведення в підприємствах АПК мають стосуватися як виробничої, так і невиробничої сфери. Взаємодоповнюючи і впливаючи один на одного, такі інноваційні рішення утворюватимуть синергетичний ефект, який буде проявлятися у випереджаючому зростанні економічних і соціальних показників.

Лише системний процес впровадження інновацій в аграрному секторі

економіки України надасть позитивні результати господарської діяльності у вигляді покращання якості виробленої продукції або виробництва удосконалених її видів, зниження витрат на виробництво продукції та забезпечення зростання її ефективності і конкурентоспроможності.

Література

1. Грідін О.В. Продовольча безпека – складова національної безпеки країни / О.В. Грідін, Ю.П. Самойлюк, І.В. Лазаренко // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи: IV Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція, 8-10 квітня 2013 р.: тези доповіді. – 2013. – С. 280-283.
2. Заїка С.О. Теоретичні аспекти управління інвестиційно-інноваційною діяльністю аграрних підприємств / С.О. Заїка // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – Випуск 11. – 2015. – С. 101-106.
3. Заїка С.О. Фактори формування інноваційного потенціалу підприємств / С.О. Заїка // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. - Том 20. – Випуск 6. - 2015. – С. 94-97.
4. Ільчук М.М. Інноваційно-інвестиційний розвиток підприємств аграрної сфери / М.М. Ільчук, А.І. Коновал // Біоресурси і природокористування. – 2012. – Т.4, №1-2. – С. 133-143.
5. Калачова І.В. Інноваційна діяльність сільськогосподарських підприємств: перешкоди та напрями розвитку / І.В. Калачова, О.В. Шубравська, К.О. Прокопенко // Статистика України. – 2013. - №1. С. 10-16.

*к.е.н., доцент Грошелева О.Г.
доцент кафедри менеджменту виробничої сфери
бакалавр, Турбар К.В.
Державний ВНЗ «Національний гірничий університет»
E-mail: katesonechko@i.ua*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА У СФЕРІ ВУГЛЕДОБУВАННЯ

Інвестиційна діяльність підприємства – це один з важливих напрямків багатоаспектної діяльності в умовах ринкового оточення. Інвестиції підприємства - це вкладення капіталу в усіх його формах в різноманітні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або

позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику та ліквідності [1].

Комплекс питань, пов'язаних із здійсненням інвестиційної діяльності (ІД) підприємства, потребує знань теорії і практики прийняття управлінських рішень щодо інвестування. Інвестиційний менеджмент (ІМ) – система принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з інвестиційною діяльністю підприємства.

До основних функцій ІМ відносяться:

- дослідження зовнішнього інвестиційного середовища та прогнозування кон'юнктури ІД;
  - розробка стратегічних напрямів, формування системи довгострокових цілей;
  - розробка стратегії формування інвестиційних ресурсів суб'єкта ІД (за рахунок власних джерел (прибуток, амортизаційні відрахування і т.п.), оцінюється ситуація на грошовому ринку (норма позикового відсотка) та доцільність використання позичкових коштів, використання залучених коштів (випуск ЦП);
  - пошук і оцінка інвестиційної корисності проектів і вибір з них найефективніших;
  - оцінка інвестиційних якостей фінансових інструментів (ЦП) і вибір з них найефективніших;
  - формування та оцінка інвестиційного портфеля за критеріями доходності, ризику та ліквідності.
  - поточне планування та оперативне управління реалізацією окремих програм і проектів;
  - організація моніторингу інвестиційних програм і проектів.
  - підготовка рішень про своєчасну відмову від неефективних проектів
- [2].

На вуглевидобувному підприємстві, як і на будь-якому іншому, інвестування - це вкладення капіталу з метою отримання доходу в

майбутньому, що компенсує інвестору відкладене споживання очікуваного зростання загального рівня цін і невизначеність отримання майбутнього доходу (ризик) [3].

На сьогодні шахтний фонд України складає 150 шахт (проти 276, які працювали в Україні на момент отримання нею незалежності). Обсяг видобутку вугілля складає 39,8 млн.т. (проти 81,3 млн.т., які видобувалися 10 років тому). При цьому більшість нині діючих шахт працюють у надважких та небезпечних гірничо-геологічних умовах: середня міцність пласта складає 1 м., глибина залягання - 750-1300 м. Споживання вугільної продукції в Україні визначається двома пріоритетними напрямками: для виробництва коксу та електричної енергії, що становить 78,3 % від загального обсягу вуглевидобутку. На зовнішньому ринку через співвідношення ціна/якість українське вугілля є не конкурентоздатним.

Через недостатні обсяги капітальних вкладень у вугільну промисловість Україна має найстаріший серед країн СНД шахтний фонд, а його прискорене старіння призвело до формування негативного балансу виробничих потужностей. Зниження потужностей набуло сталої тенденції, яка стає катастрофічною. Майже 96 % шахт понад 20 років працюють без реконструкції. Через повільну реструктуризацію галузі функціонує значна кількість дрібних і середніх збиткових та неперспективних шахт. Загрозливих масштабів набуло зношення активної частини промислово-виробничих фондів галузі [4].

Основним елементом у процесі управління інвестиціями є пошук надійних джерел для фінансування інвестицій. Саме тому важливим фактором стабільної роботи вугільних підприємств в Україні є забезпечення їх надійного фінансування на основі здійснення інвестицій у вугільні шахти, джерелами яких можуть бути державні капіталовкладення, власні кошти підприємств, кошти галузей, які зацікавлені у вугільній сировині, заощадження населення, кредити банків, фінансовий лізинг тощо. Однак, сьогодні фінансування вугільної галузі здійснюється вкрай недостатньо і переважно за рахунок коштів державного бюджету.

Державна підтримка вугільної галузі в Україні надається для покриття виробничих витрат та витрат на реструктуризацію галузі й пом'якшення соціально-екологічних наслідків виробництва. Власні кошти вугледобувних підприємств за існуючої економічної ситуації і політики держави як джерело для фінансування просто відсутнє (кількість збиткових вугледобувних підприємств - 35). Як зазначено вище, недостатність власних коштів вугільних підприємств зумовлюється неправильною ціновою політикою, зокрема заниженням ціни на готову вугільну продукцію порівняно із постійним зростанням її собівартості. Так, упродовж 2006-2010 років різниця між собівартістю та ціною готової вугільної продукції становила від 26 % до 38%. Така ситуація унеможлиблює вкладення власних коштів підприємств у їхній розвиток.

Залучення приватних інвестицій та уміле використання їх, може привести до того, що шахта більш не матиме потреби у державних дотаціях. Але на сьогодні ситуація у вугледобувній галузі є такою, що залучення приватних інвестицій не можливе для більшості вугільних шахт України. Політика держави щодо розвитку та підтримання вугледобувних підприємств не забезпечує їх потреб. Якщо шахта і отримує дотації, то у недостатньому для задоволення своїх інвестиційних потреб обсязі. Тому шахти, значною мірою вимушені власними засобами підтримувати свої виробничі потужності [5].

ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» – найбільше вугледобувне підприємство України. До складу об'єднання входять 10 шахт, а також підприємства транспортної та виробничої інфраструктури. «ДТЕК Павлоградвугілля» веде видобуток вугілля на території Павлоградського-Петропавлівського вугленосного району Західного Донбасу. Підприємство здійснює видобуток енергетичного та коксівного вугілля, при цьому основний обсяг припадає на енергетичне вугілля. Промислові запаси «ДТЕК Павлоградвугілля» складають 699,2 млн. тонн, що при наявному рівні видобутку представляє забезпеченість вугіллям на термін 56 років.

Вугілля енергетичних марок, що видобувається в об'єднанні «ДТЕК Павлоградвугілля», використовується як паливо для ТЕС, що входять до ДТЕК, а також відправляється на експорт.

У 2015 році ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» поставило перед собою серйозні завдання для подальшого розвитку:

- добути 18,3 млн. тонн вугілля;
- ввести в дію 36 лав;
- планується освоєння інвестицій на суму 2 млрд. 187 млн. грн. З них на підтримку виробничих потужностей направлено 1 млрд. 929 млн. грн., на розвиток - 258 млн. грн.

Наведені дані свідчать про успішне управління інвестиційною діяльністю в умовах досить складного загального стану вугледобувної галузі, та як наслідок модернізацію наявних виробничих потужностей, підвищення безпеки праці, підвищення операційної ефективності, зростання техніко-технологічної бази підприємства ПАТ «ДТЕК ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ»

Список використаної літератури

1. Конспект лекцій «Інвестиційний менеджмент» Буковинська бібліотека [Електронний ресурс]/Режим доступу:<http://buklib.net/books/35259>
2. Лимитовский М.А. Основы оценки инвестиционных и финансовых решений/ М.А. Лимитовский. - М.: ТОО Инжиниринго-Консалтинговая Компания «ДеКА», 1996. - 192 с.
3. Амоша А.И. Угольная промышленность Украины: проблемы и решения / А.И. Амоша, Б.М. Биринберг. - Донецк: ИЭП НАН Украины, 1999. - 96 с
4. Концепція розвитку вугільної промисловості України (Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 липня 2005 р. N 236-р). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236-2005-p>.
5. Шевцов А.І., Земляний М.Г., Вербинський В.В. Вугільнагалузь. Стратегія розвитку та шляхи перетворень. Аналітичні матеріали. Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень України у місті Дніпропетровську. - 2011. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.db.niss.gov.ua/docs/energy/147/index.htm>

*студентки Грузд Н.М., Довголёнок Е.А.
Зенько С. Н.
ассистент кафедры экономики промышленных предприятий
Белорусский Государственный Экономический Университет
E-mail: nadezhda.gruzd@mail.ru*

ВЕНЧУРНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Устойчивое и долгосрочное развитие экономики страны зависит в большей мере не от ее ресурсных возможностей, а от инновационной активности. Благодаря инновациям наука может стать непосредственной производительной силой, а новшества в виде нематериальных активов – главным капиталом экономического развития государств. Финансирование инноваций, осуществляемое, в частности, с помощью венчурного финансирования, во всем мире признано одним из наиболее эффективных механизмов ускорения процессов качественных трансформаций в экономике [1].

Венчурное финансирование можно определить как долгосрочные капиталовложения во вновь создаваемые либо недавно созданные компании, которые за счет использования новых технологий и достижений науки потенциально способны обеспечить производство новых конкурентных товаров (продукта, услуги, технологического решения), а иногда и дать импульс к созданию новых рынков.

Венчурное финансирование является наиболее эффективной формой финансирования инновационных проектов малого и среднего бизнеса. Сегодня США и Великобритания являются главными центрами международного венчурного капитала. Британский рынок занимает около 29% европейского рынка. В последние годы венчурное финансирование начинает развиваться и в Республике Беларусь [2].

За первые девять месяцев 2015 г. венчурные инвестиции в мире составили \$98,4 млрд., что больше, чем за весь 2014 год, когда они составили \$88,7 млрд,

говорится в отчете консалтинговой компании KPMG и CB Insights по исследованию глобального венчурного рынка. Мировой венчурный рынок в III квартале 2015 г. по сравнению с тем же периодом 2014 г. вырос на 82,5% до \$37,6 млрд., однако число венчурных сделок сократилось на 9% – с 1977 до 1799.

По данным отчета, больше половины мировых сделок пришлось на США. За первые три квартала 2015 г. американский венчурный рынок составил \$57,9 млрд., что немного больше \$56,5 млрд., которые американские стартапы сумели привлечь за весь 2014 год.

Основным двигателем венчурного рынка являются крупные сделки суммой более \$100 млн. В 2015 г. их количество резко выросло и составило более 170 с объемом инвестиций в \$19 млрд. Наиболее крупные сделки в области венчурного финансирования за 2015 г. представлены в таблице 1.

Таблица 1 – Характеристика крупных венчурных проектов в США, Азии и Европе в 2015 г.

Регион	Проекты	Сумма инвестиций, млн долл.
США	Мобильный сервис заказа такси Uber	2 000
	Площадка студенческих займов Social Finance	1 000
	Сервис анализа больших данных Palantir	450
	Сервис онлайн-кредитования Avant	325
Азия	Мобильный сервис заказа такси Didi Kuaidi	3 000
	Онлайн-сервис заказа еды Ele.me	630
	Торговая площадка One97	680
Европа	Биотех-стартап Immunocore (диагностика рака)	320
	Сервис поиска попутчиков Blablacar	200

Примечание – Источник: собственная разработка на основе данных источника [3].

Анализируя данные таблицы, можно отметить следующую закономерность: большинство проектов, которые привлекают крупные инвестиции, основаны на интернет-технологиях. Кроме того выделяют и другие сегменты:

- сегмент телекоммуникаций и мобильных приложений;
- стартапы в области здравоохранения;
- программное обеспечение, не относящееся к интернету и мобильному сегменту;
- сегмент потребительских услуг и сервиса;
- другие сегменты.

Удельный вес каждого из сегментов по итогам III квартала 2015 г. представлен на рисунке 1.

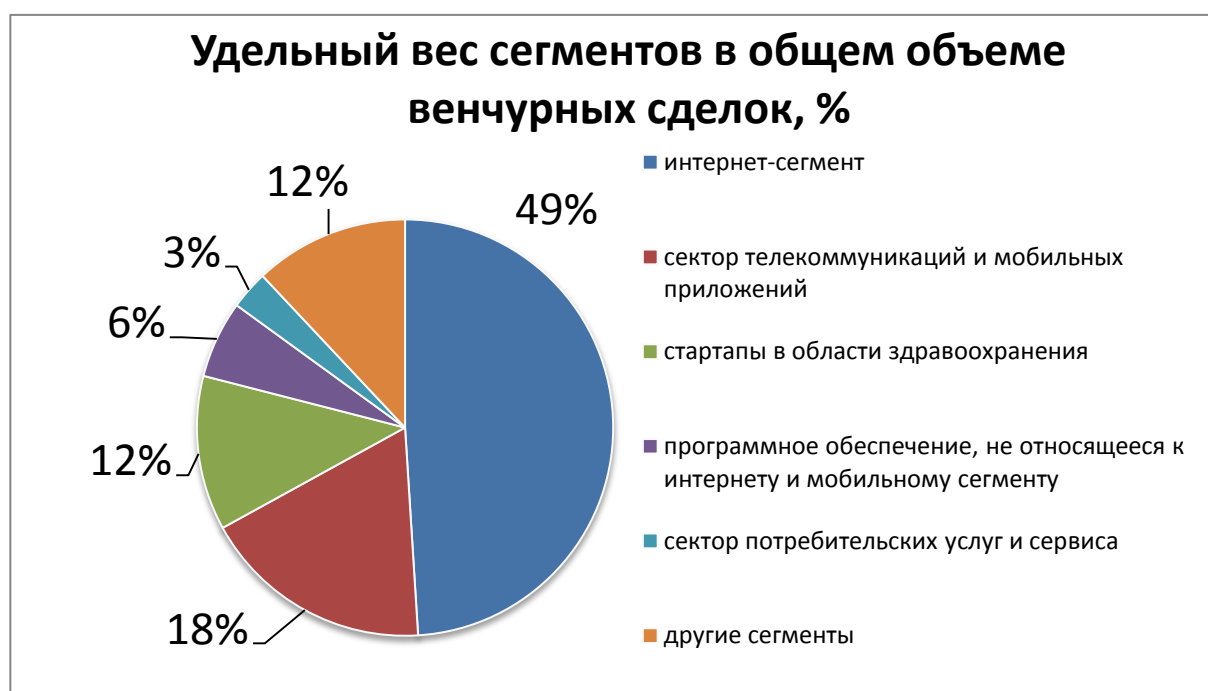

Рисунок 1 – Удельный вес сегментов в общем объеме венчурных сделок

Примечание – Источник: собственная разработка на основе данных источника [3].

Именно венчурное финансирование должно стать перспективным направлением в процессе перехода к инновационному развитию предприятий. Но в Республике Беларусь венчурное финансирование находится ещё в стадии

разработки. В стране этот способ финансирования является ещё очень молодым и развитым не в полной мере. Предпосылки для создания в Беларуси венчурных фондов существуют уже несколько лет. Во-первых, в стране довольно активно развивается так называемое стартап – движение, которое генерирует в среднем несколько сотен бизнес-проектов в год, в том числе инновационных и венчурных. Во-вторых, уже сформировался определенный круг инвесторов, которые готовы инвестировать в молодые проекты с высокой долей риска. Однако в Республике Беларусь частный венчурный фонд ещё не создан. Это связано с целым рядом **проблем**, которые существуют в Республике Беларусь на данный момент:

1. Отсутствие специального законодательства в сфере венчурной деятельности, слаборазвитый рынок ценных бумаг, слабый механизм защиты интеллектуальной собственности, нестабильный инвестиционный климат страны.

Из-за частых изменений в законодательстве инвесторы не могут загадывать на долгосрочную перспективу, поэтому венчурные инвестиции рассчитываются на 3-6 лет, а долгосрочные проекты даже не рассматриваются.

2. Отсутствие в Беларуси организационно-экономического механизма венчурной деятельности.

В западных странах это целая индустрия, состоящая из венчурных фондов, бизнес-ангелов, изобретателей, инновационных менеджеров и т.д. В нашей стране такая отрасль начинает постепенно формироваться как с помощью частных инициатив, так и государственных.

У каждого венчурного проекта есть свой деловой цикл и определенная последовательность стадий развития и финансирования: на первом этапе – когда есть только изобретение либо идея — инвестируют бизнес-ангелы (физические либо юридические лица, инвестирующие в проекты на ранней стадии). Затем эстафету принимают венчурные и инвестиционные фонды, финансовые и экспертные инвестиции которых идут на расширение проекта и его масштабирование на новые рынки. Из этого вытекает вторая проблема.

3. Недостаток венчурных инвесторов.

На данный момент в Республике Беларусь создан и функционирует Белорусский инновационный фонд, одна венчурная компания «Зубр-Капитал» и сообщество бизнес-ангелов и венчурных инвесторов «БАВИН», имеющие ряд успешных стартапов в сфере товаров повседневного спроса и IT-технологий. Сообщество «БАВИН» было создано 10 ноября 2010 года в г. Минске с целью объединения обладателей капитала с носителями идей без посредников, а также поддержки проектов с большой перспективой роста. Сегодня «БАВИН» объединяет 13 частных инвесторов [4]. Каждый из них готов единовременно инвестировать до ста тысяч долларов. Но этого всё равно очень мало для достаточного финансирования венчурной деятельности. Доля венчурного капитала в Республике Беларусь составляет 0,1 % от ВВП.

В среднем для поиска инвестора для одного проекта необходимо, чтобы его оценило не менее 50 инвесторов, 5-7 из которых заинтересуются проектом и лишь 1-2 его проинвестируют. Таким образом, в идеале для такой страны как Беларусь нужно не менее 1000 бизнес-ангелов.

4. Отсутствие новых прорывных технологий.

5. Большая часть стартапов, связанных с информационными технологиями, нацелена на белорусский рынок, который слишком мал для успешного развития. Например, «одежда для беременных», «кофибук», «goodfood.by» и т.д. Как видно из названий – это хорошие «стандартные» бизнесы, но точно не венчурные стартапы способные принести большие доходы и сформировать новые рынки наподобие «Google» либо «Facebook».

6. Малое число инициативных людей – стартаперов, готовых рискнуть карьерой ради собственного дела. А также не так много менеджеров, обладающих бизнес-навыками для коммерциализации разработок.

Несмотря на то, что в Республике Беларусь имеется значительное количество проблем в развитии венчурной деятельности, всё же можно проследить положительную динамику и даже говорить о **перспективах её развития по следующим направлениям:**

1) Развитие инновационной инфраструктуры. Согласно разработанной Государственной программе инновационного развития на 2016-2020 годы, ключевыми площадками для инновационного предпринимательства в высокотехнологичных секторах являются Парк высоких технологий, Китайско-белорусский индустриальный парк, научно-технологические парки и центры трансфера технологий. На сегодняшний день хорошие результаты показывают бизнес-инкубатор при БГУИР, бизнес-инкубатор при Минском СтартапУикенде и Молодёжный бизнес-инкубатор в Минске.

2) Развитие высокотехнологичных и наукоёмких отраслей. Стратегический замысел концепции Государственной программы на 2016-2020 гг. предусматривает концентрацию организационных усилий государственных органов и финансовых ресурсов государства на таких видах экономической деятельности, как фармацевтика, био- и nanoиндустрия, приборостроение и электроника, атомная энергетика и ИТ-индустрия.

3) Рост числа венчурных стартапов. С недавнего времени Стартап-школы начали проходить по всей республике: во всех областных центрах и ряде районных центров.

Для стимулирования развития венчурной деятельности можно предложить несколько **мероприятий по совершенствованию механизма венчурного финансирования:**

- развивать государственно-частное партнерство, совершенствовать правовую и налоговую среду для формирования венчурной деятельности;
- развивать инфраструктуру венчурного бизнеса через создание венчурных фондов для финансирования начальных этапов реализации проектов, бизнес-школ, коучинг-центров, бизнес-инкубаторов, бизнес-акселераторов и т.д.;
- сотрудничать с другими странами для совместного накопления опыта и использования знаний других для совершенствования инновационной среды;
- создавать гарантии частным инвесторам со стороны государственных органов [1].

Таким образом, рассмотренные проблемы и предложения по стимулированию венчурной деятельности помогут создать эффективную венчурную индустрию и привлечь национальные и иностранные венчурные инвестиции в инновационные проекты, что укрепит конкурентоспособность белорусских товаров и услуг на мировом рынке и будет способствовать созданию инновационной экономики в Республике Беларусь.

Список использованной литературы

1. Малашенкова О. Человеческий капитал: Венчурные проекты в Беларуси / О. Малашенкова [Электронный ресурс] // Belarusian Institute for Strategic Studies – Режим доступа: <http://belinstitute.eu/ru/node/1538>.
2. Международная инвестиционно-исследовательская компания [Электронный ресурс] // AVI Investment Company – Режим доступа: <http://avinvest.by/>
3. Консалтинговая компания KPMG и CB Insights [Электронный ресурс] // KPMG и CB Insights – Режим доступа: <https://home.kpmg.com/xx/en/home.html>
4. Бизнес-ангелы БАВИН [Электронный ресурс] / Сообщество бизнес-ангелов и венчурных инвесторов – Режим доступа: <http://www.bavin.by/angels>.

*к.е.н., доцент Гулик Т.В.
доцент кафедри економіки промисловості
Національна металургійна академія України
E-mail: anua73@mail.ru*

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ

Інноваційна політика підприємства передбачає послідовну, заплановану, цілеспрямовану, комплексну інноваційну діяльність підприємства щодо зміни кожного з елементів бізнесу певного підприємства, викликану попитом, обумовлену науково-технічним прогресом і спрямовану на діючу організаційну структуру, технологічні процеси, стиль і методи управління, продукцією, що випускається, джерела сировини й матеріалів, ринки збуту, документообіг та ін. Тісний взаємозв'язок і сформовані пропорції розвитку між постійно здійснюваними на підприємстві функціями, положення підприємства на ринку,

наукові вишукування визначають необхідність виділити елементи інноваційної політики підприємства:

- наукові дослідження й дослідно-конструкторські роботи, що складаються з науководслідницької політики, конструкторської політики, технологічної політики;

- маркетингова політика, що включає товарну політику, комунікаційну політику, збутову політику, політику ціноутворення, сервісну політику;

- організаційна структура й культура підприємництва, а також кадрова політика.

Задачі й функції елементів інноваційної політики підприємства різні, внаслідок розходження галузі інтересів структурних підрозділів підприємства, що реалізують ці елементи. Склад задач і функції елементів інноваційної політики підприємства полягають у вивченні існуючої ситуації, розробці політики, створенні механізмів її реалізації, здійсненні контролю за політикою, коректуванні ходу реалізації політики, аналізі ефективності реалізованої політики.

Формування інноваційної політики підприємства визначається наступними факторами: стратегічним характером інноваційної політики підприємства; системним підходом до формування інноваційної політики; безперервністю інноваційної діяльності підприємства; нерозривним зв'язком між інноваційною політикою й ринковою ситуацією; повнотою охоплення усіх внутрішніх елементів бізнесу інноваційною діяльністю; залежністю інноваційної політики від ресурсного потенціалу підприємства; нерозривністю інноваційної політики з науково-технічним прогресом.

До розробки інноваційної політики підприємства надаються вимоги, які базуються на певних принципах [1]. До принципів інноваційної політики підприємства можна віднести: переваги стратегічних параметрів; комплексність; цілеспрямованість; ринковість; плановірність; наявність теоретичної бази.

Перевага стратегічних параметрів інновацій має на увазі необхідність прогнозування ситуації, що складається на ринку, а також планування розвитку підприємства в довгостроковому періоді. Інноваційна політика потребує від підприємства ретельного привнесення у товар (послугу) у певний момент чи в перспективі, побічно або прямо, те, що дасть цьому товару (послузі) конкурентні переваги на ринку.

На підприємстві потрібно чітко визначатися, для чого здійснюється інновація. Залежно від того, яка поставлена мета на підприємстві, визначаються методи її досягнення, так само це дає можливість контролювати інноваційний процес відповідно до поставлених цілей.

Відсутність мети веде до хаотичного процесу розробки і впровадження інновацій, перешкоджає виконанню принципу комплексності при роботі з інноваціями. Одночасно треба не порушувати сформованих пропорцій між елементами інноваційної політики підприємства і ресурсним потенціалом підприємства. Постановка цілей повинна ґрунтуватися на місії підприємства і проведених маркетингових досліджень ринку.

Підприємство являє собою інтегрований механізм, і при розробці інновацій необхідним є урахування усіх внутрішніх його елементів. Для того, щоб не виникла диспропорція в розвитку підприємства, потрібен комплексний підхід до розробки інновації, визначення заходів щодо балансування відносин між підрозділами. Далі розробляється план підприємства. План підприємства має бути скоректований з планом інноваційної діяльності, а також з ринковою ситуацією. Для формування оптимальної інноваційної політики підприємствам потрібно використовувати певний порядок формування інноваційної політики. Цей порядок покликаний забезпечити формування інноваційних цілей підприємства, реалізацію стратегічного й оперативного підходів щодо формування інноваційної політики. Складовими цієї системи є підсистема стратегічного планування інноваційної політики, підсистема прогнозування інноваційних ризиків, підсистема розроблення інноваційної програми підприємства, підсистема планування реалізації інноваційних проектів [2].

Підсистема стратегічного планування інноваційної політики забезпечує формування інноваційних цілей підприємства, що спрямовані на досягнення глобальної мети підприємства; оцінку та вибір стратегічних альтернатив відповідно до типу стратегічної конкурентної інноваційної поведінки підприємства; розроблення стратегії відповідно до можливостей підприємства та визначення пріоритетів інноваційного розвитку підприємства з метою підвищення ефективності розподілу інноваційних ресурсів.

Інноваційна стратегія, що сприяє інноваційної активності, може бути різною: наступальною, якщо метою є лідируюча позиція на ринку; оборонною, коли вигідніше триматися слідом за «лідером», щоб запозичувати його нововведення з внесенням деяких змін; імітаційної, якщо наступна за обома групами, використовує їх досягнення та уникає помилок; залежною, коли метою є самозбереження, виконуються субконтрактні роботи для підприємств-новаторів. Дані види інноваційної стратегії можуть застосовуватися як окремо, так і в комбінованому вигляді на різних рівнях виробничої сфери.

Іншою складовою системи формування інноваційної політики є прогнозування інноваційних ризиків, що передбачає здійснення моніторингу й аналізу як зовнішніх, так і внутрішніх чинників ризику, оцінку інноваційних ризиків, планування робіт щодо управління інноваційними ризиками та розроблення заходів щодо зниження ризиків інноваційної діяльності підприємства.

Моніторинг і аналіз зовнішніх і внутрішніх чинників ризику потрібен для забезпечення керівництва підприємства інформацією щодо ранжування чинників ризику за імовірністю ризику та ступенем ризику. Це необхідно для прийняття управлінських рішень стосовно постійного відстеження тих чинників, що являють собою джерело ймовірного виникнення ризику високого та середнього ступеня. Задля розв'язання цього завдання під час проведення моніторингу зовнішніх та внутрішніх чинників ризику слід аналізувати такі їх показники, як імовірність ризику та ступінь ризику.

Підсумовуючи, зазначимо, що від інноваційної активності підприємства залежить його здатність задовольняти потреби споживачів, положення на ринку, конкурентоспроможність і в кінцевому підсумку фінансову стійкість, спроможність до виживання. Так, в управлінні інноваційною діяльністю важливу роль відіграє інноваційна політика підприємства, елементами якої є наукові дослідження й дослідно-конструкторські роботи, маркетингова політика, культура підприємництва й організаційна структура.

Література

1. Ілляшенко С. Ю. Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу: монографія / С. Ю. Ілляшенко / за ред. С. М. Ілляшенка. — Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. — 615

2. Орлова Н.С. Механізми державного регулювання корпоративних відносин в Україні: [монографія] / Н.С. Орлова. – Донецьк: “ВІК”, 2009. – 210 с.

*м.э.н., Довыдова О.Г.,
ассистент кафедры экономики промышленных предприятий
Учреждение образования
«Белорусский государственный экономический университет»
E-mail: olgadov@tut.by*

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Республика Беларусь встала на путь индустриально-инновационного развития экономики. Процессы глобализации, усиления конкуренции, мировой финансовый кризис, развитие информационно-компьютерных технологий, растущая взаимосвязь между рынками капитала и новыми технологиями, усиление социальной ориентации последних, масштабный характер создания и использования знаний, технологий, продуктов, услуг, обусловили основы инновационного развития регионов и страны в целом.

Степень инновационного развития Республики Беларусь оценена на основании показателей, представленных в таблице 2, и сравнительного анализа с зарубежными странами (таблица 1).

Таблица 1 – Индексы, отражающие положение Беларуси в мировом рейтинге

Показатель	Страна, место			
	Россия	Беларусь	Польша	Украина
Индекс глобальной конкурентоспособности (2014-2015 гг., 2013 г. - РБ)	53	98	43	76
Индекс человеческого развития (2014 г.)	57	53	35	83
Индекс инноваций	49	58	45	63

Индекс глобальной конкурентоспособности состоит из трех групп факторов: базовые требования, усилители эффективности и факторы инновационности. По группе «факторы инновационности» Республика Беларусь занимает 104 место на 2013/2014 годы, в то время как Россия по данной группе занимает 99 место, Украина – 95. Наша страна уступает другим странам СНГ и, возможно, данный факт обусловлен разным уровнем инновационного развития и приоритетностью каждой страны к инновационной направленности. Республика Беларусь находится на начальной стадии инновационного развития.

Несмотря на высокий уровень конкуренции, Беларусь имеет достаточно хороший результат по индексу инноваций – 58 место из 143. Наиболее сильными сторонами страны отмечены качество человеческого капитала (38 место) и развитие знаний и технологий (30 место). Показатели развития инфраструктуры остаются на среднем уровне (56 место).

Таблица 2 – Индикаторы, характеризующие инновационную деятельность в Республике Беларусь в 2010 – 2014 гг.

Индикатор	2010	2011	2012	2013	2014
Удельный вес организаций промышленности, осуществлявших затраты на технологические,	8,1	4,3	4,8	4,4	2,8

Индикатор	2010	2011	2012	2013	2014
организационные, маркетинговые инновации, в общем числе обследованных организаций промышленности, %					
Удельный вес отгруженной инновационной продукции (работ, услуг), в общем объеме отгруженной продукции (работ, услуг) организаций промышленности, %	4,5	4,4	7,8	7,8	3,9
Удельный вес отгруженной инновационной продукции (работ, услуг) новой для внутреннего рынка, в общем объеме отгруженной продукции (работ, услуг) организаций промышленности, %	3,2	0,0	3,6	4,6	6,0
Удельный вес отгруженной инновационной продукции (работ, услуг) новой для мирового рынка, в общем объеме отгруженной продукции (работ, услуг) организаций промышленности, %	0,8	1,1	0,7	0,6	1,2

Как видно из таблицы, в 2014 году у большинства индикаторов наблюдается тенденция к снижению, однако некоторые индикаторы имеют заметный рост. Так, индикатор удельного веса отгруженной инновационной продукции новой для внутреннего рынка, в общем объеме отгруженной продукции организаций промышленности вырос на 1,4 п.п.

Итоговый индекс инноваций – соотношение затрат и эффекта, что позволяет объективно оценить эффективность усилий по развитию инноваций.

Индекс состоит из 2 групп показателей, которые включают более 80 переменных: располагаемые ресурсы и условия для проведения инноваций (InnovationInput); достигнутые практические результаты осуществления инноваций (InnovationOutput).

Беларусь, несмотря на высокий уровень конкуренции, имеет достаточно хороший показатель – 53 место из 141.

Наиболее сильными сторонами Республики Беларусь в исследовании являются качество человеческого капитала (38 место) и развитие знаний и технологий (30 место). Показатели развития инфраструктуры остаются на среднем уровне (56 место). Гораздо хуже обстоят дела с результатами творческой деятельности (84 место) и развитием внутреннего рынка (86), включая макроэкономическую среду, условия кредитования и уровень развития фондового рынка.

Но более всего мешают развитию инноваций несовершенные институты (110 место), а также уровень развития бизнеса (114 место), в котором учитываются уровень расходов на НИОКР (0,64 % от ВВП – 43 место в рейтинге), эффективность внедрения их результатов, число патентов и лицензий и доходы от них.

Приоритетным направлением развития инновационного потенциала, согласно Государственной программе инновационного развития на 2011-2015 гг., является фармацевтическая отрасль. На сегодняшний день эта отрасль – одна из наиболее динамично развивающихся.

В Республике Беларусь проводится государственная политика поддержки отечественного производителя, в том числе и на фармацевтическом рынке. Так, к концу 2015 года доля отечественных лекарственных средств в стоимостном выражении на внутреннем рынке составила 52,5 %. В упаковках отечественных препаратов гораздо больше – до 90 % от всех существующих в стране [2].

По итогам 2014 года общий объем произведенных лекарственных средств и ввезенных по импорту составил 874 млн долл. США. Из них 545 млн долл. США - это чистый импорт и 329 млн долл. США - производство для внутреннего рынка.

При этом экспорт белорусских предприятий составил примерно 110 млн долл. США. Таким образом, всего отечественными предприятиями было произведено продукции на 439 млн долл. США.

Формирование инновационной экономики является приоритетным направлением развития для Республики Беларусь, при этом первоочередной задачей становится преодоление факторов, сдерживающих разработку и внедрение инновационных проектов, создание благоприятного инвестиционного климата.

Одним из главных и эффективных инструментов инновационного развития и повышения конкурентоспособности являются кластеры.

Что касается нашей страны, то кластеры для Беларуси — понятие относительно новое.

Крупский Д.М., начальник управления науки и инновационной политики, применительно к нашей стране определил кластер, как «совокупность территориально локализованных юридических лиц, а также индивидуальных предпринимателей, взаимодействующих между собой на договорной основе и участвующих в процессе создания добавленной стоимости» [4].

Использование кластеров в качестве метода преодоления кризисных явлений в сфере науки и технологии, а также устойчивого развития отмечено в межгосударственном документе – в Программе инновационного сотрудничества стран-участниц СНГ до 2020 года.

Кластерное развитие стимулируется Государственной программой малого и среднего предпринимательства в Республике Беларусь, Концепцией формирования и развития инновационно-промышленных кластеров в Республике Беларусь, Методическими рекомендациями по организации и осуществлению мониторинга кластерного развития.

Чтобы определить, почему именно кластеры выступают в роли активаторов инновационной деятельности, рассмотрим преимущества кластеров так таковых.

Во-первых, в кластерах происходит быстрое накопление знаний коммерческого и производственного характера и, соответственно, происходит быстрое распространение новых знаний, обмен деловой информацией и

технологиями. Перемещение кадров внутри кластера способствует повышению уровня компетентности персонала.

Во- инновационной деятельности, повышения ценности выпускаемой продукции.

Отличительной чертой нашей страны является большая доля государственных предприятий, которые, в свою очередь, не заинтересованы в создании кластеров.

Несмотря на существующие проблемы на сегодняшний день достойным примером может служить успешный опыт реализации кластерной модели развития в IT-индустрии. Цель проекта — создать в стране благоприятные условия для развития индустрии экспортно-ориентированного программирования, развития иных экспортных производств, основанных на новых и высоких технологиях, а также для концентрации кадрового, научно-производственного и инвестиционно-финансового потенциала. Ядром кластера является Парк высоких технологий. Сегодня Парк высоких технологий — один из ведущих инновационных IT-кластеров в Центральной и Восточной Европе. В составе Парка на 11 июня 2014 года — 139 компаний-резидентов, которые занимаются разработкой программных продуктов и предоставлением IT-услуг клиентам из 57 стран мира, общая численность сотрудников 18 тыс. человек [5].

С целью повышения инвестиционной привлекательности (т.е. привлечения ПИИ) и продвижения позитивного имиджа Республики Беларусь за рубежом, предусмотрено создание семи кластеров.

вторых, несмотря на общую конечную цель всех субъектов кластера, существует внутренняя конкуренция между производителями, что, в свою очередь, подталкивает к созданию инновационных товаров, услуг, технологий.

Высокотехнологичное производство и наукоемкие услуги приводят к значительному росту добавленной стоимости. Кластерные связи позволяют идентифицировать слабые места добавленной стоимости кластера и привлекать инвесторов для заполнения этих ниш.

В кластере новшества могут приобретаться в рамках международного технологического сотрудничества кластеров (франчайзинговые предприятия, транснациональные корпорации), а также государственно-частного партнерства.

Таким образом, кластер дает импульс для развития новых производств, отраслей. При этом он формирует конкурентоспособность не на основе низкой зарплаты, налоговых льгот, а преимущественно за счет повышения производительности труда, активизации

В настоящее время одним из наиболее перспективных направлений развития процесса кластеризации в Республике Беларусь является фармацевтический рынок. Высокая наукоемкость, применение передовых технологий в данной отрасли оказывают значительный мультипликативный эффект на химическое производство, сельское хозяйство, машиностроение, научную деятельность. Кроме этого, высокий уровень развития фармацевтической промышленности страны влияет на обеспеченность населения лекарственными средствами, качество медицинского обслуживания. Но достижение высокого уровня развития рынка фармацевтической продукции возможно только при наличии спроса на выпускаемые лекарства, который напрямую зависит от тенденций развития мирового рынка.

Тенденции развития мирового фармацевтического рынка имеют уязвимые места. Ввиду этого, Республика Беларусь имеет хороший шанс заявить о своих конкурентных преимуществах и занять свое место «под солнцем».

Список использованной литературы

1 Бирюков, А.В. Преимущества современных инновационных кластеров / А.В. Бирюков // Сайт «Морские вести» [Электронный ресурс]. – 2009. – Режим доступа: <http://www.morvesti.ru>

2 Приказ № 196 Министерства здравоохранения Республики Беларусь «О продвижении отечественных лекарственных средств в организациях здравоохранения»

3 Сайт Министерства экономики Республики Беларусь. Новости. Понятие кластера и кластерной стратегии развития [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.economy.gov.by/ru/news.html>

4 Парк высоких технологий [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.park.by/>

5 О привлечении прямых иностранных инвестиций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.belta.by/economics/view/pravitelstvo-poruchilo-minzdravu-aktivnee-privlekat-zarubezhnyh-investorov-v-farmotrasl-belarusi-79210-2012>.

*к.е.н., доцент Деділова Т.В.
доцент кафедри економіки підприємства
Пальоха В.О.
студент кафедри економіки підприємства
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
E-mail: dedilova@ukr.net*

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Інноваційний тип розвитку – характеризується перенесенням акценту на використання принципово нових прогресивних технологій, переходом до випуску високотехнологічної продукції, прогресивними організаційними і управлінськими рішеннями в інноваційній діяльності, що стосується як мікро-, так і макроекономічних процесів розвитку – створення технопарків, технополісів, проведення політики ресурсозбереження, інтелектуалізації всієї виробничої діяльності, софтизації та сервізації економіки. Об'єктивні зміни в суспільному економічному розвитку призвели до нової моделі розвитку економіки, для якої характерні принципово нові риси та пріоритети. Важливу роль в житті суспільства стали відігравати галузі, що ґрунтуються на так званих «високих технологіях», а також галузі, що безпосередньо задовольняють потреби людей [1].

Для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки необхідний перехід України на інноваційний розвиток. Залежність України від імпорту, надмірні масштаби якого обумовлюють вимивання з економіки країни величезних коштів в інтересах інвестування країн-імпортерів своєї продукції в Україну, унеможливають створення нових робочих місць, необхідних для

забезпечення повної зайнятості населення, та сприяння інноваційному розвитку секторів економіки України. Без впровадження новітніх технологій, неможливе становлення нашої країни як високотехнологічної конкурентоспроможної держави.

Нині йдеться вже не про доцільність чи можливість створення системи підтримки технологічних змін, а про концептуальні основи, критерії, інструменти й механізми економічної політики, яка в рамках теперішніх фінансових, структурних та інституційних обмежень була б спроможною забезпечити зростання інвестицій у технологічні зміни та належну мотивацію інноваційного підприємництва [2].

З Державного бюджету України фінансуються НДДКР, пов'язані з національною обороною та безпекою, окремими завданнями та програмами агропромислового комплексу та промисловості. Проте витрати за цими напрямками за останні роки були значно менші, ніж за розділом «Фундаментальні дослідження та сприяння науково-технічному прогресу», що суперечить потребам матеріалізації інновацій. Наслідком цього стало зменшення масштабів інноваційної діяльності за останні 13 років.

Стан інноваційної роботи в Україні більшістю науковців характеризує як кризовий і такий, який не відповідає рівню інноваційних процесів у промислово розвинених державах і необхідності інноваційного становлення. Зменшення реальних обсягів фінансування інноваційної діяльності і відсутність ефективної державної науково-технічної політики свідчать про необхідність формування реального підґрунтя для переходу до інноваційної моделі становлення. Реформування інноваційної сфери побудовано за принципом частих змін цілей і завдань, без урахування наявних моментів функціонування і становлення науково-технічного потенціалу.

В економіці України домінують низькотехнологічні галузі виробництва, що характеризуються низькою наукоємністю: добувна і паливна промисловість – 0,8–1 %; харчова, легка промисловість, агропромисловість –

1,2 %. Відповідно майже 95 % вітчизняної продукції належить до виробництв 3-го та 4-го технологічних укладів [3].

Відповідно до цього проблеми та шляхи їх подолання можна систематизувати у вигляді табл. 1.

Таблиця 1

Проблеми, що стримують розвиток інноваційних процесів в Україні, та напрями їх подолання (створено авторами за [2, 4, 5])

Проблеми інноваційної сфери	Напрями вирішення проблеми
Недосконалість науково-методологічної бази формування інноваційної системи	Поліпшення нормативно-правової бази для забезпечення становлення інноваційної системи України
Відсутність чітко сформульованої стратегії науково-технологічного та інноваційного розвитку України	Необхідність системного і послідовного впровадження функціональних принципів державного управління інноваційною діяльністю
Відсутність державної підтримки інноваційної сфери шляхом пошуку альтернативних джерел фінансування та забезпечення гарантій інвесторам	Органічне включення всіх окремих елементів інноваційного розвитку в єдину активно і цілеспрямовано функціонуючу національну інноваційну систему
Недосконалість державного управління в сфері управління інноваційною сферою	Створення високоефективної інформаційної системи, запровадження новітніх методів передачі та обробки інформації в усіх сферах людської діяльності, забезпечення якнайшвидшої інтеграції України в світовий інформаційний простір
Неготовність апарату державного управління до предметної діяльності, спрямованої на інноваційний розвиток економіки	Формування загальнодержавної системи автоматизованого пошуку, збору, накопичення, аналітичної обробки, систематизації, консолідації, зберігання, розповсюдження і надання інформації в сфері науково-технологічного та інноваційного розвитку, єдиної системи обліку електронних інформаційних ресурсів держави

Проблеми інноваційної сфери	Напрями вирішення проблеми
Відсутність координованості дій суб'єктів інноваційної діяльності	Сприяння розвитку організаційно-фінансової інфраструктури інноваційній діяльності по забезпеченню злагодженої дії ланцюжка: «наука – технологія – виробництво – ринок»
Недостатність фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок	Цілеспрямована підготовка співробітників найвищої кваліфікації для високотехнологічних секторів економіки
Недовершеність нормативно-правової системи регулювання і стимулювання інноваційної діяльності	Створення системи стимулів для вітчизняних і зарубіжних інвесторів з метою розвитку венчурних (ризикованих) інноваційних фірм і проектів
Повільне формування в Україні сучасного і масштабного ринку інноваційної продукції	Розробка чіткої системи надання державних гарантій кредитуванню перспективних інноваційних проектів

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, необхідно зробити наступні висновки.

На теперішній час в країні спостерігається неадекватність економічної політики цілям становлення і утвердження інноваційної моделі розвитку високотехнологічних галузей економіки.

В країні досі не сформовані основи селективної науково-технічної та інноваційної політики в сфері високих технологій.

Відсутність на даному етапі розвитку економіки системності у вирішенні поставлених проблем викликає необхідність розробки ряду теоретико-методологічних та методичних питань підвищення ефективності управління науково-інноваційною сферою високотехнологічного сектору [5].

Список використаної літератури

1. Лапко О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання / О. Лапко. – К.: ІЕП НАН України, 1999. – 254 с.
2. Перспективи інноваційного розвитку України (аналітична доповідь) / Матеріали офіційного сайту Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/table/Zhalilo21/003.htm>

3. Білецький В.С. Стратегія інноваційного розвитку економіки України / С.В. Білецький // Стратегія інноваційного розвитку економіки та соціальної сфери України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. вчених, студентів і практиків, 9–10 жовт. 2008 р., Ласпі, Автоном. республіка Крим. – Донецьк, 2008. – С. 11–20.

4. Кваша С.В. інноваційний розвиток підприємництва в Україні: проблеми та шляхи подолання / С.В. Кваша [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.kpi.kharkov.ua/Vestnik/2010_8/stati/Kvasha.pdf

5. Бурлака В.Г. Перспективні напрями розвитку науково-інноваційної діяльності високотехнологічної сфери економіки / В.Г. Бурлака // Сучасні проблеми економіки та підприємництва. – 2011. – Випуск 7. – С. 17-22.

*к.э.н., доцент Дедилова Т.В.
доцент кафедри економіки підприємства
Савина Д.Г.
студент кафедри економіки підприємства
Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет
E-mail: dedilova@ukr.net*

К ВОПРОСУ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Украина не может стать полноценным партнером европейских стран без научно-технического обновления производства, а также без изучения инновационных рычагов конкурентоспособности экономики. Вследствие этого проблема инновационного развития экономики Украины является весьма актуальным вопросом. На протяжении многих лет основное внимание в Украине уделялось богатствам недр, природным ресурсам, ее географическому положению, в свою очередь, об интеллектуальном потенциале говорилось значительно меньше. Но сегодня многие понимают, что единственный путь развития Украины – инновации, которые представляют собой некое нововведение в сфере техники, технологии, организации труда или управления, основанное на применении достижений современной науки и техники. Окончательным эффектом инновационной деятельности считается реализация новейшего или же усовершенствованного продукта, реализуемого на рынке,

или же нового (усовершенствованного) научно-технического процесса, применяемого в практической деятельности.

Довольствуясь увеличением экспорта украинского металла, мы все время забываем, что уже давно тон мировой экономике задают не те страны, у которых есть природные ресурсы, большие запасы полезных ископаемых (демонстрирующие тенденцию к истощению), а те, которые владеют интеллектуальным и технологическим потенциалом. Одними из основных проблем Украины являются проблемы внедрения научных разработок и результатов фундаментальных и прикладных исследований в производство [1, 2].

Инновационная политика является мощным рычагом, при помощи которого возможно затормозить спад в экономике, обеспечить ее структурную перестройку и наполнить рынок конкурентоспособной продукцией. Инновационное развитие представляет собой перенесение акцента с традиционных научно-технических решений на внедрение принципиально новых прогрессивных технологий, а также переход к выпуску высокотехнологической продукции, воплощение новейших организационных форм деятельности, проведение политики ресурсо- и энергосбережения.

В Украине сведены к минимуму рыночные механизмы формирования инновационной инфраструктуры, а также отсутствует конкретная государственная стратегия формирования рыночно ориентированной национальной инновационной системы. Новые рыночные структуры (бизнес-центры, технопарки, технополисы, венчурные фонды и др.), которые могут инициировать инновационное становление, в настоящее время слабые и неспособны нести полную ответственность за данные процессы [1].

В мире достаточно много разных моделей инновационного развития государства. Хотя дело даже не в выборе модели, а в ее отсутствии в Украине по определению.

В работе [3], исходя из территориальных, отраслевых и структурных отличий научно-технического потенциала Украины, предложено следующие модели инновационного развития.

Модель «активной диффузии инноваций». Характеризуется связью правительства с научными организациями, вузами и предприятиями. Основное задание науки – исследование новейших приемов внедрения отечественных и иностранных технологий. Превосходство этой модели – легкость внедрения.

Модель «государственной поддержки инновационных форм». Нацелена на муниципальную поддержку национальных инновационных структур и выход с наукоемкой продукцией на мировой рынок. Более эффективна на этапе выравнивания научно-технического потенциала Украины и развитых стран мира. Основная задача правительства – наращивание научно-технического потенциала Украины в системе интернациональной рыночной экономики.

Модель «локальная инновационная среда» – это территориальные научно-технические центры.

Модель «межотраслевые научно-технические комплексы» (МНТК) – это объединение всех моделей, описанных ранее, в единую систему.

Модель «СНГ» – базируется на научно-техническом сотрудничестве между странами СНГ по общим программам, коммерческим заказам на научно-техническую продукцию.

Модель «мирового производства» – ориентирована на интенсивную роль Украины в международном научно-техническом сотрудничестве и широком обмене научно-техническими результатами и технологиями. Инновационную модель необходимо рассматривать как альтернативу традиционным методам становления экономики.

В нашей стране пока ещё не сформулированы необходимые условия для инновационной деятельности: не достигнута макроэкономическая стабильность, не налажена ИТ-инфраструктура, не разработана целостная политика научной деятельности.

Для совершенствования финансовых признаков работы небольших фирм, составляющих основную движущую силу экономики, необходимо предпринять ряд мер:

- обеспечить законодательно поддержку государственных и частных инвестиций в малые и средние предприятия, которые основывают собственную работу при помощи инновационной деятельности, особенно в области информационно-коммуникационных технологий и других перспективных отраслях, в том числе и с помощью финансирования научных исследований и инновационных идей на основе конкурсного отбора лучших проектов;

- создать региональные и отраслевые программы становления как компоненты государственной программы содействия развитию малого предпринимательства, отвечающие приоритетам государственной экономической политики и соответствующие региональным интересам;

- углублять инновационную направленность экономической политики через государственную поддержку инновационных центров как носителей передовых технологий для поддержки малого бизнеса и инноваций, через содействие обмену знаниями и сотрудничеству между производителями и научными проектно-технологическими организациями;

- развивать научно-методическое обеспечение становления малого предпринимательства и осуществлять комплексные научные исследования экономических проблем современности;

- увеличить затраты на научную деятельность и образование, в том числе на обучающие программы для предпринимателей и изобретателей в масштабах процесса обмена знаниями и опытом.

Особое внимание следует обратить на то, что Украина имеет значительный научно-технический потенциал. Вследствие этого невозможно допустить, чтобы состояние экономики и недостаточная или некачественная нормативная база остановили дальнейшее его становление [4].

Список использованной литературы

1. Синникова Е.М. Проблемы инновационного развития экономики Украины / Е.М. Синникова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://economy.kpi.ua/files/files/32_kpi_2009.pdf
2. Подурец П.А. Проблемы внедрения инноваций и пути их решения / П.А. Подурец, Н.А. Нестерова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.be5.biz/ekonomika1/r2012/1011.htm>
3. Иванова Е.В. Организационные и экономические аспекты инновационной деятельности в Украине / Е.В. Иванова [Электронный ресурс] // «Экономика: проблемы теории и практики». – Днепропетровск: ДНУ, 2007. – Режим доступа: <http://www.be5.biz/ekonomika1/r2012/2300.htm>
4. Захарова И.В. Перспективы и проблемы инновационной деятельности в Украине / И.В. Захарова [Электронный ресурс] // Материалы Второй научно-практической конференция «АЛЪЯНС НАУК: ученый ученому» (3-7 октября 2005 г.). – Режим доступа: http://www.confcontact.com/Okt/13_Zahar.php

*к.е.н., доцент Дем'яненко Т.І.
доцент кафедри економіки та організації
діяльності суб'єктів господарювання
Українська інженерно-педагогічна академія
E-mail: tanja.demjanenk@rambler.ru*

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ПРОСУВАННЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Прогрес в інноваціях ґрунтується на складній системі взаємозв'язків елементів, що сприяють виробленню різних типів знань, управляють їх потоками, розподіляють їх, і визначається великою мірою тим, яким чином основні дійові особи цього процесу взаємодіють одна з одною як елементи колективної системи створення й використання знань, а також від того, наскільки сучасними є технології, що використовуються ними. Тому формування інноваційних та науково-технічних пріоритетів в Україні є головною передумовою переходу країни до інноваційної моделі розвитку.

Проблеми формування інноваційних та науково-технічних пріоритетів національної економіки отримали широке висвітлення як у зарубіжних, так і вітчизняних наукових працях. Для розуміння сучасних тенденцій і проблем

розвитку інноваційних та науково-технічних пріоритетів в Україні та їх впливу на інноваційну модель розвитку велике теоретичне і методологічне значення мають роботи Л. Антонюка, Л. Борща, В. Геєця, Л. Федулової, та багатьох інших.

Використання пріоритетів у національній інноваційній політиці має такі особливості:

- сутність більшості державних технологічних пріоритетів зводиться до прогнозованих ключових технологій наступного етапу розвитку глобальної економіки;

- створення пріоритету зводиться до ідентифікації його або з окремим технологічним напрямом, або з чітким переліком технологічних тем;

- кількісний аспект структури системи технологічних пріоритетів визначається низкою обмежень: стратегічними цілями, завданнями, перспективами, ресурсними можливостями [1].

Формування ефективної системи реалізації вибраних пріоритетів має здійснюватися на ґрунті:

- розроблюваного на альтернативній конкурсній основі колективами вчених довгострокового (на 20–30 років) науково-технічного та інноваційно-інвестиційного прогнозу;

- стратегічних планів у сфері науки та інновацій на довгострокову й середньострокову перспективу як складову концепції соціально-економічного розвитку країни на тривалу перспективу і програми соціально-економічного розвитку на середньострокову перспективу;

- цільових програм науково-технічного та інноваційного характеру з важливих критичних технологій;

- важливих інноваційних проектів державного (міждержавного) значення, які реалізують окремі ланки критичних технологій.

Пріоритетне і повне ресурсне забезпечення реалізації вибраних пріоритетів має відбуватися на багатоканальній основі й охоплювати:

- бюджетне фінансування розроблення прогнозів, стратегічних планів, цільових програм і важливих інноваційних проектів;
- надання податкових і митних преференцій інноваційним програмам і проектам, спрямованим на реалізацію вибраних пріоритетів; докладання зусиль для залучення до таких програм і проектів приватних інвесторів;
- організацію інноваційно-технологічної експертизи інвестиційних програм і проектів для надання інвестиціям інноваційного змісту;
- розвиток венчурного фінансування інноваційних проектів малого і середнього бізнесу [2].

Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні – це науково, економічно й соціально обґрунтовані та законодавчо визначені напрями інноваційної діяльності, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній конкурентоспроможній, екологічно чистій продукції, високоякісних послугах та збільшення експортного потенціалу держави.

Сучасна структура економіки розвинутих країн відповідає вимогам постіндустріального суспільства, де перші за важливістю місця займають науково-технічний прогрес, інноваційні впровадження, повноцінна освіта. Проте аналіз структури економіки України свідчить про невідповідність її цим умовам. Така ситуація склалась ще за радянських часів, але за роки незалежності вона тільки погіршилась. За останні 12 років удвічі знизилась кількість підприємств, які використовують інновації, а також кількість освоєних нових видів техніки і впроваджених технологій. До чинників, які гальмують впровадження інновацій можна віднести: низьку зацікавленість бізнесу у застосуванні інновацій, відірваність наукового потенціалу країни від виробничої сфери, складну систему патентного оформлення нових розробок та їхнього законодавчого захисту тощо [3].

Для того, щоб не потрапити до числа країн з відсталою економікою, саме зараз актуальним стає питання побудови механізму, який би сприяв просуванню економіки України до інноваційної моделі, яка ґрунтується на нових наукових розробках та їхньому впровадженні у виробництво та сферу

послуг і дає основний приріст ВВП. Певні умови для створення такої моделі в країні вже є. До них можна віднести:

1. Достатньо високий освітній та інтелектуальний рівень населення.
2. Велика кількість вищих навчальних закладів та науково-дослідних організацій.
3. Наявність базових наукових розробок у різних галузях економіки, в тому числі, високотехнологічних.
4. Наявність великих фінансово-промислових груп, які мають кошти на впровадження інновацій.

Для прискорення процесу просування до інноваційної моделі розвитку економіки необхідним, перш за все, є посилення державного впливу на розвиток інноваційної діяльності [4]. Цей вплив повинен проводитися за такими основними напрямками:

1. Створення законодавчих умов для захисту інноваційних розробок та їхнього повсюдного стимулювання.
2. Пріоритетна державна підтримка розвитку науки та освіти; надання переваги науково-дослідним організаціям та вищим навчальним закладам з високим науковим потенціалом у галузях, що дозволяють розробляти і створювати нову техніку і технології.
3. Надання пільг з оподаткування та кредитування тим фірмам, які впроваджують інновації.
4. Створення умов для взаємного наближення науки та виробництва один до одного.

Таким чином, впровадження інноваційної моделі розвитку економіки України та забезпечення стабільних темпів її зростання в довгостроковій перспективі потребують вирішення фундаментальних проблем: прискореного інвестування реального сектору економіки завдяки реалізації державних заходів щодо впровадження ефективних механізмів залучення коштів населення, доходів від приватизації та створення сприятливих умов для внутрішніх і прямих іноземних інвестицій; реалізації з боку держави

ефективних інституційних перетворень у напрямку реформування інститутів власності, створення ринкової інфраструктури, підвищення ефективності виробництва та обміну, реалізації програми енергозбереження; проведення жорсткої бюджетної політики шляхом зміцнення бюджетної дисципліни, підвищення контролю за видатками, скорочення пільгового оподаткування при зменшенні податкового тягаря для виробників; розвиток інфраструктури ІКТ; підтримка галузевої науки та розвиток системи безперервної перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців.

Список використаної літератури

1. Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
2. Борщ Л.М. Інновації та інвестиції в реальному секторі економіки: перспективи розвитку/ Л.М. Борщ // Економіка ринкових відносин.– 2008.– №2.– С. 44–51.
3. Геєц В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України - Харків: Константа, 2006. - 272 с.
4. Федулова Л. І. Інноваційна економіка. — К.: Либідь, 2006.- 480 с.

*к.е.н., доцент Довбенко В.І.
доцент кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка»
viadovbenko@gmail.com*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА НАРОЩУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ

У сучасних умовах важливо налагодити тісну продуктивну співпрацю потенційних партнерів в інноваційній сфері діяльності. Найважливішим елементом стратегії розвитку регіону є встановлення постійного діалогу всіх учасників інноваційного процесу – влади, підприємств, сервісних і науково-дослідних організацій, освітніх закладів, засобів масової інформації.

Практика успішних економік світу показує, що найбільш результативний процес інноваційного розвитку відбувається в рамках створення та функціонування інноваційної системи. На думку англійського вченого Ф.Кука

регіональні інноваційні системи (РІС) складаються із взаємодіючих центрів генерації нових знань та підсистем, що їх використовують, пов'язаних із глобальними, національними й іншими регіональними системами з метою комерціалізації нових знань [1].

І.Корнілова та Т.Білорус вслід за М.Єгоровою виділяють у складі РІС ядро, інноваційну інфраструктуру та центр розвитку даної системи. Під ядром вони розуміють структуроутворюючі підприємства, кредитно-фінансові і владні інституції [2]. Однак особливо важливим для успішного функціонування РІС є налагодження партнерських відносин між учасниками інноваційного процесу.

Головною метою інноваційної політики регіону є створення системи, що забезпечує ефективну взаємодію державних органів з підприємствами й організаціями інноваційної сфери для використання досягнень науки й технологій в інтересах соціально-економічного розвитку території і підвищення технологічного рівня й конкурентоспроможності виробництва. З метою реалізації зазначеної політики залучають інвесторів, розробляють заходи із стимулювання інноваційної діяльності.

Активізація ролі регіонів у процесі інноваційного розвитку пов'язана із такими змінами [3]:

- а) збільшення впливу глобалізації;
- б) зростаючий попит на інновації для вирішення соціальних та екологічних проблем;
- в) зростаюче значення мереж для інновацій.

Досвід розвинених країн підтверджує, що сьогодні створення сучасних технологій може базуватися тільки на процесах інтеграції, у тому числі за допомогою кластерних структур. Успішне функціонування найбільш ефективних економічних систем, високу конкурентоспроможність і стабільне економічне зростання забезпечує виважена промислова політика на основі кластерного підходу, як нової форми взаємодії між господарюючими суб'єктами, державними, недержавними й різноманітними суспільними структурами, що стимулює комплексне використання територіями свого

соціально-економічного потенціалу та сучасних концепцій інноваційного розвитку [4].

Конкурентоспроможність у суспільстві, заснованому на знаннях, залежить від здатності учасників інноваційного процесу створювати власні компетенції, використовуючи «прозорі» загальнодоступні ресурси і постійно вдосконалювати якість власних знань шляхом інтерактивного навчання, що підтверджує тезу про створення та нарощення конкурентних переваг через процеси постійного навчання та удосконалення. Саме в регіонах фокусується створення нового знання та його подальшої дифузії. Передача знань є ефективнішою при безпосередньому контакті з їх носієм, ніж при використанні додаткових ланок інформаційних каналів, що надає регіонам статусу ключових економічних одиниць глобальної економіки. Імперативом становлення, еволюціонування та ефективного функціонування РІС є формування «потрійної спіралі», тобто налагодження тісної співпраці держави, науки і бізнесу.

Сучасна інноваційна політика у значній мірі залежить від урахування характеру задач, які реалізуються при виконанні планів економічного розвитку регіону та взаємодії місцевих еліт (насамперед у сфері науки і бізнесу) з метою обміну знаннями, обґрунтованого вибору напрямків розвитку конкретних галузей та сфер діяльності.

Регіоналізація інноваційної політики пов'язана з особливостями процесів формування технологічних ресурсів. Створення принципово нових технологій стає все більш затратним у зв'язку зі збільшенням витрат (як правило, суспільних) на здійснення наукових досліджень та підготовку висококваліфікованих кадрів. У той же час існує великий ризик того, що нові ідеї та технології можуть бути досить швидко використані країнами чи фірмами, які не витрачали коштів на розроблення таких ідей або технологій. Як відомо, вплив інтелектуальних ресурсів та знань пов'язані з міграцією фахівців між країнами. Тому важливою умовою зменшення ризику втрат у сфері інноваційної діяльності стає максимально швидка комерціалізація нових технологічних досягнень у результаті залучення в інноваційний процес бізнесу,

який, у свою чергу, стимулює впровадження передових технологій у виробництво національними компаніями та просуває результати на ринок [5].

Регіоналізація інноваційної політики пов'язана зі змінами характеру інноваційного розвитку економіки. Зменшує своє пріоритетне значення велике стандартизоване виробництво, натомість з'являються нові лідери, зорієнтовані на нестандартне, наукоємне виробництво, коли не його розміри, а здатність до постійного оновлення продукції відіграє вирішальне значення у посиленні конкурентних переваг на ринку. Малий та середній бізнес, придатний до швидкої зміни технологій та продуктів при відносно невеликих капіталовкладеннях, починає відігравати домінуючу роль. У новій економіці локальні альянси вчених, підприємців, органів місцевого управління та кластерних форм взаємодії є важливим чинником підвищення конкурентоспроможності регіону. Такі групи створюються на регіональному рівні, так як саме на даному рівні краще створювати підтримуюче середовище для інноваційної діяльності за рахунок мобілізації інтелектуального капіталу. Вчені підкреслюють домінуючу роль взаємодії та зв'язків в інноваційних процесах, враховуючи географічну близькість та наявність контактів, як ключову перевагу регіональних економічних систем.

При створенні РІС необхідно враховувати розбіжності між регіонами з точки зору промислової спеціалізації, наявності власних ресурсів та досвіду щодо розвитку новітніх виробництв. Як стверджує О.П.Коюда [5], точки зростання та конкурентних переваг знаходяться не стільки у державному центрі стратегічного управління, скільки у науково-виробничих агломераціях регіонального рівня. І створювати базу національної інноваційної системи треба, починаючи з розбудови регіональних інноваційних систем, де сконцентровані конкретні суб'єкти інноваційної діяльності, носії знань і механізми їх використання у практичній площині. Створення інноваційної економіки необхідно розпочинати у тих регіонах, де більш високий рівень розвитку малого та середнього бізнесу.

Реалізація інноваційної політики на рівні регіону залежить від погодження державної та регіональної інноваційної стратегії, а саме: визначення пріоритетів науково-технологічного розвитку, поєднання та координації діяльності всіх учасників, створення та підтримка сприятливих організаційно-правових умов. Окрім того, для успішної реалізації інноваційної політики необхідно забезпечити взаємодію та співпрацю потужних індустріальних компаній з малим та середнім бізнесом, створити регіональну інноваційну інфраструктуру, яка б дозволяла об'єднувати зусилля багатьох учасників, залучати нових учасників зі значним інноваційним потенціалом.

Управління інноваційним розвитком у рамках РІС базується на інтеграції взаємодії різних учасників регіону, використанні механізмів державного регулювання, розвитку елементів регіональної самоорганізації і ринкової свободи. Інноваційна економіка орієнтується на пріоритетність розвитку кластерів. Кластери дозволяють протистояти глобальній конкуренції й забезпечувати розвиток регіону. Організаційно-структурний блок РІС формується на принципах кластерної моделі, в якій формальні і неформальні відносини створюють «м'яку», але надійну структуру узгоджених взаємодій.

Взаємовідносини сторін мають визначати спільні інтереси у процесі досягнення поставлених цілей розвитку. Найкраще у нинішніх умовах із цими завданнями справляються кластерні структури. Основою формування кластерів є новий спосіб бачення можливостей розвитку регіонів та територій. За сучасних умов ці перспективи нерозривно пов'язані з інноваціями. Центральним моментом формування кластера є не просто територіально-географічне зближення, а об'єднання виробництв декількох різних галузей, між якими можлива синергія і взаємно-функціональні відносини (за типом постачальник – споживач, розробка суміжних рішень і т. ін.). Успішне проведення кластерної політики в регіоні сприятиме зростанню його конкурентоспроможності за рахунок реалізації потенціалу співпраці та змагальності учасників кластера.

Регіональні інноваційні системи генерують процес колективного навчання, який призводить до швидкої дифузії знань і передбачає кооперацію у сфері інноваційної діяльності насамперед таких учасників інноваційного процесу, як університети, науково-дослідні інститути, центри трансферу технологій, венчурні фірми тощо. Для успішної діяльності РІС важливо врахувати рівень науково-технічного розвитку регіону, специфіку його попереднього розвитку, культурно-ментальне середовище, просторові чинники. Кластерна модель регіонального розвитку забезпечує умови для створення клімату стратегічного партнерства і розвитку місцевих ініціатив, заснованого на взаємній довірі, інтенсифікації кооперації та обміні досвідом.

Інноваційний потенціал регіонального розвитку може бути суттєво підсилений внаслідок створення міжрегіональних кластерів, що стимулюють продуктивні інвестиції в інноваційно зорієнтовані виробничі, транспортно-транзитні, рекреаційно-туристичні регіональні комплекси. Регіональні та міжрегіональні кластери формують міцне підґрунтя для вирішення питань зайнятості та імпортозаміщення, прискорюють зростання конкурентного потенціалу територій, забезпечують соціальну стабільність.

Список використаної літератури

1. Ph. Cooke, M. Heidenreich, H.-J. Braczyk. *Regional Innovation Systems: the Role of Governance in a Globalized World*. London; New York: Routledge, 2004.
2. Корнілова І. Регіональні інноваційні системи: сутність та підходи до структуризації /І.Корнілова, Т.Білорус. *Економіка*. № 144. 2013. – с.23-25
3. Федулова Л.І. Формування регіональних інноваційних систем у контексті принципів європейської інноваційної політики / *Академічний огляд*. 2014. № 1 (40). – с. 144-155
4. Кизим М.О. Кластерні структури в економіках країн світу / М.О.Кизим, В.Є.Хаутова, О.В.Доровський. *Проблеми економіки*. – 2011. - № 4. – с.24-32.
5. Коюда О.П. Інституційний підхід до формування інноваційних систем на регіональному рівні /О.П.Коюда. *Вісник СумДУ. Серія “Економіка”*, 2012. №4. – с. 140-149.

*д.е.н., професор Драчук Ю.З.
провідний науковий співробітник,
магістр з економіки Трушкіна Н.В.
в.о. наукового співробітника
Інститут економіки промисловості НАН України
E-mail: tek1_ier@mail.ru*

**ДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕСІЙНИХ УГОД
У ВУГІЛЬНІЙ ГАЛУЗІ – ДІЄВОГО МЕХАНІЗМУ
ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА**

Дослідження виконано в рамках науково-дослідної роботи ІЕП НАН України «Розвиток публічно-приватного партнерства у процесі модернізації вугільної промисловості та теплової енергетики» (№ держреєстрації 0115U001638).

В Україні протягом тривалого часу формуються правові засади для розвитку окремих форм публічно-приватного партнерства (ППП). За умов існування розгалуженого законодавства про концесії у різних сферах економічної діяльності, оренду майна, спільну діяльність та інвестиційну діяльність, які в тій чи іншій мірі можна віднести до форм PPP, в Україні прийнято рамковий закон, покликаний узагальнити та систематизувати сферу публічно-приватного партнерства – Закон України «Про державно-приватне партнерство» [1].

Разом з тим на даний час в Україні процес формування інституту публічно-приватного партнерства знаходиться в початковій стадії – за наявності низки проблем: суперечливість та непослідовність нормативно-правового регулювання відносин публічно-приватного партнерства; відсутність послідовної державної політики у сфері PPP і належної системи управління розвитком PPP; слабкий рівень інституціональної спроможності державних органів і приватного сектору до впровадження PPP; непривабливість інвестиційного клімату та складність умов ведення підприємницької діяльності

в рамках проектів ППП; відсутність ефективних механізмів державної підтримки ППП; складність, непослідовність тарифного регулювання та економічна необґрунтованість тарифів тощо.

Широке визначення терміна «державно-приватне партнерство» і розмаїття форм договірних відносин у рамках ДПП, що передбачені законом, ускладнюють формування єдиного підходу до розробки організаційно-методичного забезпечення розвитку ДПП в Україні. Не вирішено належним чином питання співвідношення Закону України «Про державно-приватне партнерство» із спеціальними законами в сфері ДПП. Закон дозволяє виносити на розсуд державного партнера застосування цього закону до того чи іншого проекту. Згідно з законом проекти, які формально відповідають ознакам ДПП, можуть виконуватися без застосування принципів, підходів та порядку, передбачених законом, в разі якщо є відповідне рішення державного партнера. У такому разі застосовується безпосередньо Закон України «Про концесії».

Закон України «Про державно-приватне партнерство» не регламентує дотримання принципів ДПП поза його рамками при здійсненні концесії, оренди, спільної діяльності тощо. Закон має й інші недоліки. Так, закон чітко не окреслює коло суб'єктів, які мають право бути державними партнерами у проектах державного рівня, не передбачає застосування інституційного партнерства, норми для двох і більше органів державної влади виступати одночасно на стороні державного партнера, обмежує участь державних та комунальних підприємств у проектах ДПП. На виконання Закону України «Про державно-приватне партнерство» розроблено підзаконні акти, які регламентують методичні та організаційно-управлінські аспекти ДПП, але їх дієвість залишається на низькому рівні через недоліки даного закону та окремих нормативно-правових актів.

У зв'язку з цим, на думку вчених, існує декілька варіантів удосконалення існуючої законодавчої бази з метою її адаптації до потреб ефективного впровадження публічно-приватного партнерства в науково-технічній та інноваційній сфері: прийняття спеціального закону про державно-приватне

партнерство в науково-технічній та інноваційній сфері; внесення відповідних змін до Закону України «Про державно-приватне партнерство»; включення спеціального розділу до Закону України «Про інноваційну діяльність» [2, с. 107]. Крім цього, пропонується модифікація Закону України «Про інноваційну діяльність» із внесенням необхідних змін в інші законодавчі акти, що мають відношення до організації державно-публічного партнерства.

На думку фахівців Національного інституту стратегічних досліджень, «для практичного запровадження основних форм ДПП з метою залучення приватних інвестиційних ресурсів для модернізації української економіки необхідне проведення цілеспрямованої послідовної державної політики розвитку ДПП. Вона має бути спрямована на формування сприятливого економічного та управлінського середовища для розроблення й реалізації проектів ДПП» [3].

У Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2012–2017 роки однією з пріоритетних сфер визначено енергетичний сектор [4]. Зважаючи на критерії відбору пріоритетних сфер, а також актуальність проблем у вугільній галузі, які потребують розв'язання, потребу в модернізації шахтного фонду галузі, слід визнати, що вугільна галузь, без сумніву, потребує залучення ресурсів приватного сектору. Під публічно-приватним партнерством у сфері інноваційного розвитку вугільної промисловості автори даної статті розуміють інституціональне об'єднання державного та приватного секторів економіки для реалізації інноваційних проектів, що містять техніко-економічне, правове та організаційне обґрунтування інноваційних заходів. Це сукупність нормативно-правових, організаційних та фінансових взаємовідносин держави і приватного бізнесу для досягнення вагомих наукових результатів, ефективного впровадження інновацій, одержання значних соціально-економічних та фінансових результатів з максимальною взаємною вигодою.

Одним з ефективних механізмів публічно-приватного партнерства у сфері інноваційного розвитку вугільної галузі є укладання концесійних угод. Практичний приклад впровадження концесійного механізму – розвиток ДП

«Ровенькиантрацит» та ДП «Свердловантрацит», які передано ДТЕКу на умовах концесії. ДТЕК перемогла в конкурсі з концесії підприємств «Свердловантрацит» і «Ровенькиантрацит». При цьому капітальні інвестиції в «Ровенькиантрацит» у 2012-2016 рр. становлять 2,998 млрд грн, «Свердловантрацит» – 2,729 млрд грн. «Ефективність, дисципліна і безпека на підприємствах, куди прийшов приватний інвестор, вище, ніж на державних» [5].

У концесійній угоді зазначено, що компанія-концесіонер має брати активну участь у розвитку вугільних територій, на яких знаходяться її підприємства. Для місцевої влади в співпраці з великим бізнесом основні пріоритети – це цілісний розвиток підприємств, соціальна сфера та захист інтересів території. Закон України «Про державно-приватне партнерство» дозволяє залучати у вугільну галузь значні обсяги приватного капіталу.

Крім інвестицій у розвиток виробництва і в систему безпеки, екологію й інші сфери, концесіонер активізує участь у реалізації соціальних програм, а саме: розвитку охорони здоров'я та освіти. Сам концесіонер зацікавлений у розвитку такої важливої соціальної складової, як освіта. ДТЕК має намір впроваджувати у виробництво нові сучасні технології, а працювати з ними зможуть тільки підготовлені, освічені і висококваліфіковані працівники. Кошти, які надходять до держбюджету від передачі вугільних підприємств у концесію, мають бути спрямовані безпосередньо на розвиток територій, у яких працюють ці підприємства.

До основних недоліків концесійного законодавства в Україні можна віднести: визначення правових норм є надмірно детальним та імперативним, що на практиці може ускладнити реалізацію інноваційного проекту в рамках концесійної угоди; тому можна навести встановлення вичерпного набору критеріїв при проведенні концесійного конкурсу; істотне обмеження вибору сторонами інструментів умов концесійної угоди; наприклад, не допускається під заставу об'єкта концесійної угоди, а також уступка прав з угоди приватним інвестором на інвестиційній стадії проекту; відсутність можливості прямої плати концедента концесіонеру в рамках проектів, де відсутнє зовнішнє

джерело доходу; імперативне регулювання процедури відбору кандидатури концесіонера; відсутність встановлення спеціального правового режиму для концесійних проектів; законодавство не охоплює всі аспекти бюджетного, земельного, податкового, екологічного законодавства, які можуть мати суттєве значення в контексті концесійного проекту; обмеження привабливості сфери для міжнародних інвесторів; встановлення для концесіонера виключного переліку зобов'язань за концесійною угодою.

З метою розширення сфери застосування концесійного механізму, створення найбільш сприятливих умов для залучення приватних інвестицій при реалізації інноваційних проектів у вугільній галузі доцільна розробка комплексу пропозицій, спрямованих на закріплення таких норм, – можливість:

- реалізації інноваційних проектів з використанням механізму відкладених платежів, де відшкодування витрат приватного інвестора на створення інфраструктурних об'єктів здійснюється за рахунок податкових надходжень від впровадження проектів в цілому;

- знаходження об'єктів концесійної угоди, на момент укладання концесійної угоди, на право оперативного управління в державних підприємствах; розширення переліку об'єктів концесійної угоди шляхом введення поняття «інше майно»;

- укладання концесійної угоди за приватною ініціативою на підставі пропозиції особи, яка відповідає вимогам, що пред'являються законодавством концесіонеру; забезпечення гарантії окупності інвестицій концесіонера і отримання виручки, передбаченої угодою;

- розширення переліку обов'язкових умов концесійної угоди;

- пред'явлення концесіонером вимог концедента із зміни істотних умов концесійної угоди, у разі якщо реалізація концесійної угоди стала неможливою у встановлені в ньому терміни в результаті виникнення деяких обставин;

- укладання прямих угод, які визначають право на заміну концесіонера без проведення конкурсу на вимогу організації, яка фінансує;

– участі на стороні концедента множинності осіб (передбачено спільний конкурс на право укладання концесійної угоди, за підсумками якого з кожною публічною установою укладається окрема концесійна угода); переважного права викупу концесіонером концесійної угоди.

У результаті проведеного дослідження надано пропозиції щодо вдосконалення концесійного законодавства в Україні, серед яких:

– можливість більш широкого використання коштів інвестиційних фондів для всебічної підготовки проектів на принципах ППП за допомогою кваліфікованих консультантів або пошук інших джерел фінансування;

– прийнятність умов для залучення фінансування і можливості застави прав щодо концесії – доцільно продовження роботи з посиленням і розширенням пакету забезпечення, який може бути наданий кредиторам; необхідні відповідні зміни в законодавстві, що роблять можливим заставу прав вимоги, переведення боргу (заміна концесіонера) за концесійною угодою і за порука рахунків;

– закріплення положення законодавства, що дозволяє пряму угоду між кредитором і концедентом і право кредиторів на пряме управління в разі невиконання зобов'язання концесіонером;

– розробка змін в українському законодавстві, де визначатимуться та гарантуватимуться компенсація концесіонеру у зв'язку з виникненням додаткових витрат при реалізації концесійних проектів, які не враховано в паспорті відповідного проекту;

– удосконалення правил проведення концесійних конкурсів з метою підвищення конкуренції та розширення складу учасників конкурсів. На даний час проблемними питаннями є недостатня кількість або повна відсутність якісних критеріїв, процедури «конкурентного діалогу»;

– чітке закріплення того, що типові концесійні угоди повинні мати однозначно рекомендаційний, а не обов'язковий характер;

– можливість вибору сторонами угоди міжнародного арбітражу для вирішення спорів;

– удосконалення механізмів та інструментів державної підтримки у виді розширення їх спектру, обліку інфляції витрат, гнучкості при встановленні тарифів, можливості надання гарантій рефінансування;

– стимулювання залучення коштів пенсійних фондів через випуск інфраструктурних облігацій для забезпечення реалізації інноваційних проектів;

– зміцнення гарантій компенсації та удосконалення їх механізмів, у тому числі при розірванні концесійних угод, витрат, пов'язаних з довгостроковим припиненням договорів не з вини концесіонера, валютні ризики, спрощену вигоду, компенсацію для погашення боргових зобов'язань;

– введення стосовно до концесій особливого механізму оподаткування – з податку на прибуток, з податку на майно, амортизацію, особливі механізми прискореного повернення податку на додану вартість.

Список використаної літератури

1. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI (із змінами; у редакції від 02.12.2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>. – Назва з екрану.

2. Чмир О. С. Державно-приватне партнерство у науково-технічній та інноваційній сфері: теоретичні засади і практичні проблеми впровадження в Україні [Текст] / О. С. Чмир, Ю. Ф. Шкворець, І. Ю. Єгоров // Наука та наукознавство. – 2012. – № 3. – С. 98–109.

3. Павлюк А. Щодо розвитку державно-приватного партнерства як механізму активізації інвестиційної діяльності в Україні: аналіт. записка / А. Павлюк, Д. Ляпін; Нац. ін-т стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/816>. – Назва з екрану.

4. Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2012–2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ppp-ukraine.org/wp-content/uploads/2015/03/PPP-Development-Concept-2012-2017.pdf>. – Назва з екрану.

5. Механізми державно-приватного партнерства впроваджуються у вугільній галузі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244830510. – Назва з екрану.

*к.э.н., доцент Жук И.Н.
зав. кафедрой финансов
ассистент Гляцевич Ж.П.
ассистент кафедры финансов
Белорусский государственный экономический университет
E-mail: bf@bseu.by*

ОСОБЕННОСТИ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В НАЦИОНАЛЬНУЮ ЭКОНОМИКУ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

В настоящее время решающим условием экономического развития, международной конкурентоспособности бизнеса и национальной экономики в целом становится умение генерировать новые знания, быстро трансформировать их в новые разработки, товары и технологии. В этом процессе ключевая роль принадлежит инвестициям, которые в свою очередь являются источником экономического роста и прогрессивного развития всех отраслей хозяйства.

Любая страна стремится к увеличению не только инвестиций за счет собственных (внутренних) источников, но и к широкомасштабному международному сотрудничеству. Республика Беларусь в этом процессе не является исключением. Инвестиционная политика страны направляется на мобилизацию отечественных ресурсов и на активизацию привлечения иностранных инвестиций для модернизации стратегически важных отраслей и производств, создание ресурсо- и энергосберегающих технологий.

Страны, привлекая прямые иностранные инвестиции (ПИИ), стремятся с их помощью решить как можно больше экономических и социальных проблем и извлечь такие основные выгоды, как:

- дополнительный приток свободно-конвертируемой валюты и укрепление национальной валюты;
- ввоз нового производственного оборудования;
- создание современной рыночной инфраструктуры;

- стимулирование появления предприятий, использующих новые и высокие технологии;
- насыщение внутреннего рынка качественными потребительскими и промышленными товарами, повышение конкурентоспособности производимой продукции;
- увеличение экспорта и появление новых рынков сбыта и сырья;
- повышение профессионального опыта и обучение работников;
- передача опыта современного менеджмента;
- появление новых рабочих мест и повышения занятости;
- ускоренное развитие регионов страны;
- налаживание взаимовыгодного сотрудничества иностранных инвесторов и отечественных производителей;
- повышение уровня доходов населения и стимулирование спроса и др.

Республика Беларусь имеет высокую степень привлекательности экономических факторов инвестиционного климата для притока иностранных инвестиций: выгодное географическое положение, позволяющее минимизировать транспортные издержки; благоприятные природно-климатические условия; высокий уровень квалификации рабочей силы технических специальностей; низкая стоимость рабочей силы; высокий научно-технический и промышленный потенциал; доступ на рынки стран СНГ; высокий уровень развития системы телекоммуникаций и информатизации, а также качество инфраструктуры транспорта и логистики; законодательное и организационное обеспечение инвестиционного процесса.

Меньшую привлекательность имеют такие факторы, как емкость белорусского рынка, темпы экономического роста, уровень жизни населения, уровень квалификации топ-менеджмента, низкий уровень покупательской способности населения, ограниченный доступ к природным и финансовым ресурсам, низкий уровень развития консалтинговых, страховых и других услуг.

Период 2002-2011 гг. в Республике Беларусь характеризовался высокой инвестиционной активностью, темпы роста инвестиций в основной капитал более чем в 2 раза превышали темпы роста ВВП.

За 2006-2010 гг. темп роста инвестиций в основной капитал составил 230 %, а за 2011-2014 гг. – лишь 104,1 %. Снижение инвестиционной активности наблюдается начиная с 2012. В 2012 г. темп роста инвестиций составил 101,7%, в 2013 г. – 109,3%, в 2014 г. – 94,2%.

В структуре источников финансирования инвестиций в 2006 – 2014 гг. преобладали внутренние источники: собственные средства организаций (2006 г. – 41,2 %, 2014 г. – 37,6 %), средства бюджета (26% и 16,4 %), кредиты банков (17,3 % и 18,4 %), средства населения – 7,2 % и 10,4 %), совокупная доля которых составила более 80 %

В последние годы прослеживается тенденция роста доли иностранных источников без учета кредитов иностранных банков в общем объеме инвестиций в основной капитал (с 2,5 % в 2006 г. до 12,3 % в 2014 г.). Доля иностранных источников с учетом иностранных кредитных линий увеличилась с 2,5 % в 2006 г. до 7,7 % в 2010 г. и с 13,6 % в 2011 г. до 14,9 % в 2014 г.

За последние три года в стране наметилась тенденция снижения притока объема иностранных инвестиций. Объем поступлений иностранных инвестиций в абсолютном выражении в 2014 г. составил 15 084,4 млн долл. США и сократился на 20 % по сравнению с 2011 г. Основная доля иностранных инвестиций поступила в промышленность, торговлю, транспорт, связь и в операции с недвижимым имуществом и составила 95,5 %. (таблица 1).

В 2014 г. сократилась доля иностранных инвестиций России, поступивших в реальный сектор экономики Республики Беларусь с 72,1 % в 2010 г. до 41,6 % в 2014 г., Австрии – с 10,0 % до 3,5 % соответственно; а доля Соединенного Королевства возросла с 3,1 % в 2010 г. до 18,6 % в 2014 г.; Нидерландов – с 3,5 % до 13,0% соответственно, Кипра с 3,5 % до 6,2 %. Данная тенденция сохранилась в основном и в первом полугодии 2015 года.

Таблица 1 – Поступление иностранных инвестиций по видам экономической деятельности (миллионов долларов США)

	2011г.	2012г.	2013г.	2014г.
Иностранные инвестиции	18 878,6	14 329,8	14 974,3	15 084,4
в том числе:				
сельское хозяйство, охота и лесное хозяйство	32,5	62,7	79,2	64,7
Промышленность	4 932,7	3 502,8	3 502,5	3 412,8
Строительство	103,7	134,7	141,1	157,5
торговля, ремонт автомобилей, бытовых изделий и предметов личного пользования	6 712,4	5 622,6	5 208,2	4 402,1
гостиницы и рестораны	20,5	50,6	219,8	160,6
транспорт и связь	6 231,5	4 280,3	4 834,8	5 661,3
финансовая деятельность	181,0	157,1	150,9	243,1
операции с недвижимым имуществом, аренда и предоставление услуг потребителям	632,2	486,5	795,6	935,8
Образование	0,3	0,4	0,2	0,03
здравоохранение и предоставление социальных услуг	1,8	2,4	5,1	9,1
предоставление коммунальных, социальных и персональных услуг	29,5	29,5	36,4	37,3

Если рассматривать объем иностранных инвестиций по видам, то доля ПИИ в 2014г. составила 67,41 %, портфельных – 0,07 %, прочих – 32,52 %.

В анализируемом периоде наблюдается снижение притока ПИИ на чистой основе (без учета задолженности прямому инвестору за товары, работы, услуги) с 3 973,6 млн долл. в 2011 г. до 1 811,7 млн долл. или на 54,4 %. В отраслях

промышленности, торговли наблюдается тенденция роста ПИИ на чистой основе.

За I полугодие 2015 г. в реальный сектор экономики (кроме банков) иностранные инвесторы вложили 5,7 млрд долл. США инвестиций, что на 31,2% меньше, чем за I полугодие 2014 г. Основными инвесторами организаций республики были субъекты хозяйствования России (39,5% от всех поступивших инвестиций), Соединенного Королевства (21%), Нидерландов (11,7%), Кипра (8,7%), Австрии (3,8%).

Наибольший объем иностранных инвестиций сосредоточен в четырех отраслях экономики (промышленность, торговля, транспорт, связь), доля которых достигла 88,6 % общего объема.

Из 5,7 млрд. долларов США иностранных инвестиций, поступивших в реальный сектор экономики, организациями республики было использовано 2,1 млрд долл. США, или 36,6 %, которые были направлены в инвестиции в основные средства и нематериальные активы – 12,9 %, прочие цели – 87,9 %. Из общего объема иностранных инвестиций, направленных на прочие цели, на погашение кредитов, займов и процентов по ним приходилось 741,9 млн долл. США, или 40,5%, на оплату производственных запасов и товаров для реализации – 602,5 млн долл. США (32,9%).

В первом полугодии 2015 года ПИИ составили 4 104,3 млн долл. США и сократились на 30,8 % по сравнению с первым полугодием 2014 года (сосредоточились в основном в торговле и транспорте – 74,6 %). Основной формой привлечения прямых иностранных инвестиций были долговые инструменты (2,9 млрд долларов США, или 70,4% от общего объема прямых инвестиций).

Таким образом, проведенное исследование инвестиционной деятельности в Республике Беларусь показало, что проблема активизации привлечения иностранных инвестиций в национальную экономику Республики Беларусь сохраняется. Важнейшая цель инвестирования – обновление основного капитала на современной высокотехнологической основе. Данная цель до сих

пор не достигнута. Считаем, что ПИИ привлекаются в недостаточных объемах, направляются в большинстве случаев в краткосрочные проекты с целью получения быстрой прибыли, а не в модернизацию существующих и создание новых производств с применением высоких технологий.

Для преодоления негативных тенденций, сложившихся в процессе финансирования инновационных проектов из иностранных источников, требуется выявление неиспользованных возможностей и более глубокая проработка инвестиционных условий, обеспечивающих конкурентоспособность страны по сравнению с другими странами на рынке инвестиций, а также способствующих модернизации экономики и развитию высокотехнологичных отраслей.

Для активизации привлечения ПИИ в Республику Беларусь представляется необходимым:

- усовершенствовать законодательную и нормативно-правовую базу, повышать защиту прав собственности иностранных инвесторов;
- улучшать институциональную инфраструктуру, в частности способствовать развитию различных инвестиционных институтов и интеграции в международную финансовую и банковскую систему;
- упрощать систему налогообложения, снижать налоговую нагрузку, связанную с инвестированием в инновационную продукцию, совершенствовать налоговый учет;
- направлять ограниченные финансовые ресурсы на обновление групп оборудования, которые необходимы для автоматизации, робототизации, внедрения изделий нового поколения;
- развивать систему стимулирования притока ПИИ, предоставлять льготы для иностранных инвесторов, ориентированных на экспорт производимой в Беларуси продукции;
- повышать восприимчивость экономики к нововведениям;
- разработать систему стимулов для внедрения инноваций предпринимательским сектором;

- использовать механизм инвестиционного таргетирования для отбора потенциальных инвесторов, определения приоритетных отраслей для инвестирования;
- совершенствовать информационное обеспечение инвестиционного процесса в республике, рекламировать существующие здесь благоприятные возможности;
- принимать меры по реализации работающих кредитных линий и открытию новых;
- содействовать деятельности национальных агентств по привлечению иностранных инвестиций, которые бы обеспечивали информационную и консалтинговую поддержку иностранных инвестиций;
- создавать маркетинговую концепцию продвижения Беларуси с имиджем наиболее привлекательного для иностранных инвесторов региона. Необходимо учитывать, что для хорошего имиджа необходима сильная, агрессивная и активная компания с индивидуальным подходом к потенциальным иностранным инвесторам;
- выявлять и ликвидировать административные барьеры на пути инвестиций;
- создавать новые свободные экономические зоны и устанавливать тесное информационное, техническое и иное сотрудничество с технопарками Европы и других регионов мира;
- создавать транснациональные компании и финансово-промышленные группы;
- совершенствовать регулирование валютного рынка и цен;
- стимулировать и поддерживать процессы развития малого и среднего бизнеса;
- предоставлять среднесрочные инвестиционные кредиты;
- включать механизм фондового рынка в систему обеспечения реального сектора финансовыми ресурсами и перераспределять их наиболее эффективно работающим организациям.

Приоритетными направлениями, требующими институциональных преобразований и развития в республике, могут явиться:

- приобретение инвесторами земельных участков под реализуемые проекты;
- возможность перевода полученной прибыли за рубеж;
- обеспечение идентичных условий деятельности для иностранных и национальных субъектов хозяйствования;
- снятие барьеров для вхождения на внутренний белорусский рынок;
- создание инфраструктуры для развития и поддержки малого и среднего бизнеса;
- прозрачность инвестиционного законодательства, избежание его частых изменений;
- гарантии личной и социальной защищенности инвестора на внутреннем рынке;
- развитие финансового сектора и инструментария для полноценного осуществления инвестиционной деятельности.

При этом необходимо не просто увеличивать приток иностранного капитала, а изменять его структуру, т.е. уходить от долгового характера финансирования и максимизировать прямые и косвенные эффекты ПИИ в национальной экономике.

В условиях глобализации и усиления конкуренции между странами по формированию преимуществ размещения в них ПИИ Беларусь должна проводить политику поощрения прямых иностранных инвестиций, основанную на принципах регионализма, дискретности инструментов привлечения ПИИ и сегментации экономических интересов. Важной задачей правительства республики является приоритетное привлечение иностранных инвестиций, прежде всего, в сферу высокотехнологичных проектов, связанных с покупкой патентов и лицензий, что обеспечит выигрыш во времени при осуществлении технологической модернизации экономики страны и освоении новых ниш на мировом рынке высоких технологий. Данная политика предполагает

установление долгосрочных корпоративных и инновационных взаимосвязей для включения производителей страны-реципиента в глобальные производственные сети ТНК с использованием современных возможностей.

Особое внимание государства необходимо уделять на реализацию инвестиционных проектов по модернизации производств с высокими наукоемкими и ресурсосберегающими технологиями, техническому перевооружению и развитию отраслей экспортной и импортозамещающей направленности в нефтехимическом комплексе, микроэлектронике, производстве сельскохозяйственной техники, медицинских препаратов, лесной, деревообрабатывающей и целлюлозно-бумажной промышленности, а также в сфере современных транспортных коммуникаций, связи, туризма, строительных услуг.

С целью реализации дорогостоящих инвестиционных проектов целесообразно внедрение новых форм инвестирования: концессии, проектное и венчурное финансирование, лизинг. С инвестором может быть заключен инвестиционный договор, который предоставит дополнительные гарантии инвестору по экономическим и иным условиям реализации проекта на белорусском рынке. Представляется, что предложенные меры позволят активизировать инвестиционную деятельность отечественных и зарубежных инвесторов.

Список использованной литературы

1. Инвестиции и строительство в Республике Беларусь за 2001-2005гг. Стат. сборник. - Минск: Министерство статистики и анализа Республики Беларусь, 2006.
2. Инвестиции и строительство в Республике Беларусь. Стат. сборник. - Минск: Национальный статистический комитет Республики Беларусь, 2015.
3. Программа социально-экономического развития Республики Беларусь на 2011-2015 годы. Указ Президента Республики Беларусь № 136 от 11 апреля 2011г. – Минск. - 2011. - 112 с.
4. Выполнение государственной программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2011-2015 годы. - Минск: Национальный статистический комитет Республики Беларусь. - 2015.

5. Шимов В.Н., Крюков Л.М. Модернизация национальной экономики – императив времени. / В.Н. Шимов, Л.М. Крюков// Бел. экон. журнал. - 2013. - № 2. - С. 18-42.

6. Германович Г.В., Радикович Н.П. Привлечение прямых иностранных инвестиций в экономику государств в условиях функционирования единого экономического пространства Беларуси, Казахстана и России. / Г.В. Германович, Н.П. Радикович// Бел. экон. журнал. - 2013. - № 2. - С. 121-131.

7. Муха Д.В. Оценка привлекательности национальной экономики для прямых иностранных инвестиций. / Д.В. Муха// Бел. экон. журнал. - 2014. - № 4. - С. 129-154.

*Д.е.н., доцент Завгородня О.О.,
професор кафедри політичної економії,
Шевченко Г.Р.,
студентка факультету економіки та менеджменту,
Національна металургійна академія України
E-mail: Elenzavg@gmail.com*

НАЦІОНАЛЬНА ІННОВАЦІЙНА СИСТЕМА ЯК МАКРОІНСТИТУТ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

На порозі третього тисячоліття процеси глобалізації охоплюють всю земну кулю і через посередництво сітьових інформаційно-інтелектуальних технологій перетворюють світову цивілізацію у цілісну фінансово-економічну спільноту, ключові елементи якої мають інституційну, організаційну і технологічну можливість працювати як єдине ціле у реальному часі в планетарному масштабі. Одним із найважливіших наслідків глобалізації є радикальні якісні зміни в характері міжнародної конкуренції, а саме формування такого трансграничного феномена захоплення і перерозподілу економічної влади як глобальна конкуренція.

Суперництво економічних суб'єктів за найкращу реалізацію своїх економічних інтересів у глобальному економічному середовищі набуває комплексного характеру, охоплюючи не тільки усі наявні підсистеми сучасної міжнародної економіки, а й боротьбу за їх майбутні контури та відповідне

чільне місце у цьому майбутньому. Очікуваний успіх, позиціонування та сфера економічного впливу країни безпосередньо визначається її поточною та перспективною конкурентоспроможністю, підйоми якої на початку XXI-го сторіччя закладаються піонерними інноваціями та інноваційно-інвестиційними інститутами стратегічного розвитку.

Виклики глобалізації та конкуренції знаходять адекватне теоретичне й практичне відображення в концепції національних інноваційних систем (НІС), яка, по-перше, спирається на засновок про визначальну роль знань та інформації в забезпеченні позитивної інноваційної динаміки і, відповідно, про необхідність створення ефективної системи генерації, трансграничної дифузії та усупільнення знань, здатної:

- з найменшими витратами розв'язувати проблему організаційного ускладнення та кумулятивного нарощування інформаційної ємності економічних систем різних рівнів агрегування;
- без послаблення рушійних сил конкуренції зменшувати макроскопічні наслідки асиметричного розсіювання знань;
- сприяти економічним акторам у подоланні індивідуальних обмежень, пов'язаних із знаннєво-інформаційними ресурсами, пропонуючи власникам цих ресурсів компромісні варіанти узгодження інтересів, засновані на контрактації, взаємоконтролі, спільній та перехресній власності, довірі тощо.

По-друге, визнає необхідність комплексного підходу до інноваційного процесу, коли суттєвого значення набувають не розрізнені спроби використати конкретні розробки в певному виробництві, а формування цілісної гнучкої й динамічної інноваційної системи, здатної через неперервний потік інновацій вирішувати проблему удосконалення, підвищення ефективності та зниження ресурсоемності технологічного базису [1, с. 34].

По-третє, уособлює останні досягнення теорії та практики самоорганізації, координації та регулювання економічних систем із мережевою топологією, надаючи можливість реалізувати в масштабах країни їх порівняльні конкурентні переваги. Йдеться як про відомі загальні переваги, характерні для

будь-яких соціальних мереж (динамічність, інтерактивність, синергія взаємодій, синархічність, порівняно високий потенціал стійкості до впливів середовища, лабільність та адаптабельність, відкритість кордонів для нових учасників, відносна самостійність, варіативність форм та моделей поведінки акторів), так і про специфічні, притаманні їм суто економічним різновидам:

- детермінація майбутнім;
- синергетичний ефект, потужність якого стрімко зростає при переході кооперації на вищу *колабораційну* стадію розвитку [2];
- оптимальне сполучення централізації та децентралізації ресурсів, їх відносно вільні переливи між вузлами мережі, обумовлені кон'юнктурними коливаннями;
- колегіальне прийняття рішень із частковим зняттям проблеми індивідуальної обмеженої раціональності;
- уможливлення одночасного досягнення індивідуальних та колективних цілей внаслідок максимізації макроскопічного синергетичного ефекту взаємодій та похідного зростання розподілених дольових часток учасників в абсолютному виразі [3];
- висока конкурентна напруга між однорідними, функціонально подібними елементами із спільними ресурсними нішами;
- ефекти *масштабу* (агломераційний, пов'язаний із зростанням обсягів виробництва і зменшенням ваги умовно постійної складової собівартості продукції, та мережевий, обумовлений збільшенням кількості учасників мережевих комунікацій та доступністю сукупно-розподілених ресурсів) і *різноманіття* (диверсифікація, багата на новизну комбінаторика різноякісного, комбінування комплементарно-спеціалізованого, вигоди від тиражування, засвоєння та контекстуального копіювання практик);
- прискорені дифузія інновацій та дифузійна коеволюція (ефект “доміно”);
- колективна безпека й протистояння зовнішнім загрозам, зокрема конкурентним, самостабілізація через механізми взаємопідтримки, взаємодопомоги, обмеженого альтруїзму;

- заснована на довірі мінімізація рівня невизначеності, трансакційних витрат та ризиків опортуністичної поведінки учасників тощо.

Починаючи з Б.-А. Лундвалла (1992 р.) і К. Фрімена (1995 р.) – засновників та “хрещених батьків” концепції національних інноваційних систем, у фаховій літературі традиційно використовується подвійна дефініція НІС [4-5]. З одного боку, із функціональним наголосом вона визначається як *інтерактивний і самовідтворюваний механізм кооперації та інтеграції учасників інноваційної діяльності*, які індивідуально та у взаємодії один з одним забезпечують генерацію, поширення й використання нових знань і технологій у межах конкретної держави-нації. З іншого, інституціонального, ракурсу пропонується погляд на НІС як на *комплекс інститутів правового, організаційного, фінансового і соціального характеру, що, спираючись на національне коріння, традиції, політичні й культурно-ментальні особливості, забезпечують, координують та регулюють інноваційну діяльність*.

Убудованість НІС у національний онтогенез особливо яскраво проявляється при розгляді множини взаємопов'язаних детермінант, під впливом яких вона еволюційно формується й розвивається. Основними з них є:

- територіальні розміри національної економіки, нагромаджений потенціал саморозвитку, наявні ресурсно-технологічні можливості;
- напрями й профіль спеціалізації в світовому поділі науково-технічної праці, позиціонування у світовій технологічній піраміді (рис. 1, табл. 1);
- закладені в минулому ціннісно-цільові пріоритети суспільного вибору, вектор(и) інтеграції, еволюційні перспективи у межах обраної інтеграційної моделі;
- міра та характер відкритості внутрішнього економічного простору, ступінь протекціонізму його інноваційного осередку, повнота циклу відтворення інновацій;
- особливості історичного розвитку державних інститутів та форм підприємництва, традиції приватно-державного партнерства;

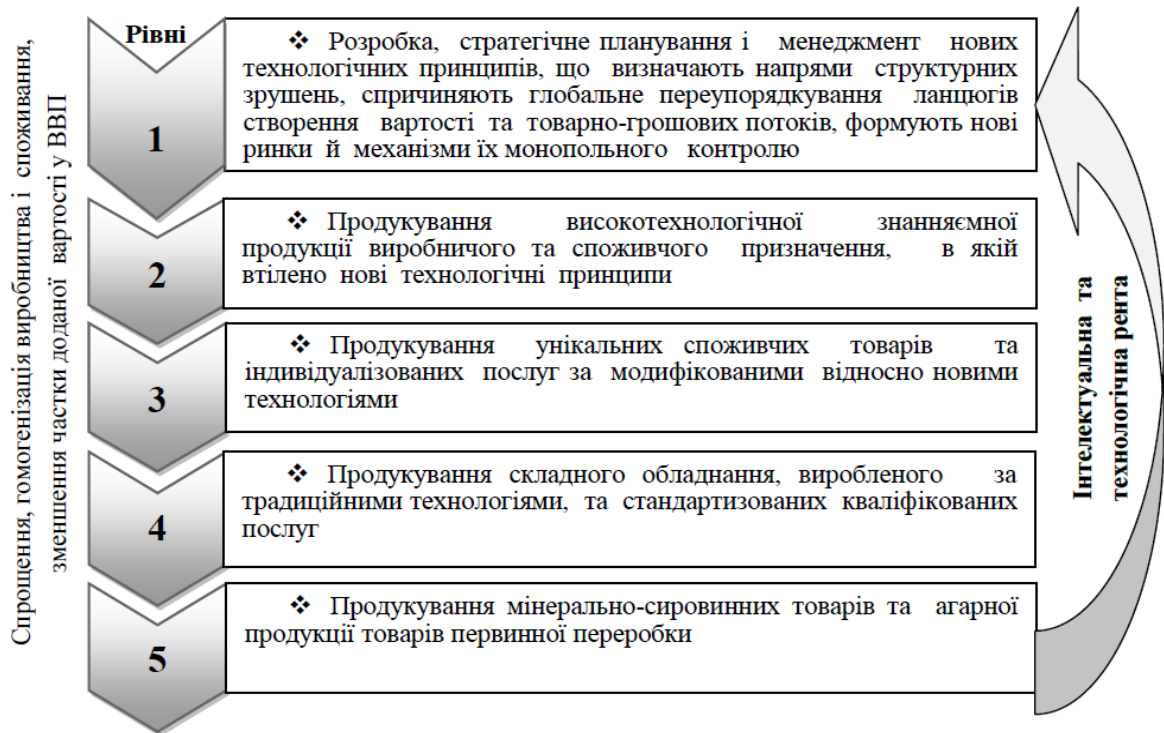

Рис. 1. Технологічна піраміда (виробничий зріз)[складено авторами]

Таблиця 1

Поділ ВВП світу, світового виробництва об'єктів прав інтелектуальної власності та світового ринку високотехнологічної продукції між групами країн

	Одиниця вимірювання	Світ	Групи країн за рівнем доходу			Україна
			НІ-країни	МІ-країни	ЛІ-країни	
Населення (2014 р.)	млн.	6974	1135	5020	819	44.8
	%	100	16.27	71.98	11.74	0.61
ВВП, за поточним курсом (2014 р.)	трлн. дол.	72908.41	48896.4	22519.57	1492.44	177.5
	%	100	67.07	30.89	2.05	0.34
Роялті та ліцензійні платежі з-за кордону (2013 р.)	млн. дол.	242387.5	237742.5	4583.6	61.32	124
	%	100	98.08	1.89	0.03	0.051
Патенти, зареєстровані резидентами (2013 р.)	одиниць на рік	1430327	853510	568225	8592	2491
	%	100	59.67	39.73	0.60	0.17
Зареєстровані резидентами торгові марки (2012 р.)	одиниць на рік	2858280	982472	1865816	9992	16836
	%	100	34.37	65.28	0.35	0.59
Статті в науково-технічних журналах (2013 р.)	публ. за рік	7883330	6189470	1622140	71720	17269
	%	100	78.51	20.58	0.91	0.22
Експорт високотехнологічної промислової продукції (2013 р.)	трлн. дол.	1933.75	1259.97	618.798	54.982	1.9
	%	100	65.16	32.00	2.84	0.10

	Одиниця вимірювання	Світ	Групи країн за рівнем доходу			Україна
			НІ-країни	МІ-країни	ЛІ-країни	
Витрати на наукові та технічні розробки (2013 р.)	% до ВВП	2.1	2.5	1.2	дані відсутні	0.7

НІ-країни - країни з високим рівнем доходу (ВВП на душу населення за ПКС $\geq$ 18000 дол. США); МІ-країни – країни з доходом вище середнього рівня (8000 дол. США $\leq$ ВВП на душу населення за ПКС $<$ 18000 дол. США); ЛМ-країни - країни з доходом нижче середнього рівня (2750 $\leq$ ВВП на душу населення за ПКС $<$ 8000 дол. США) ЛІ – країни – країни з низьким рівнем доходу (ВВП на душу населення $<$ 2750 дол. США.)

Складено авторами за [6]

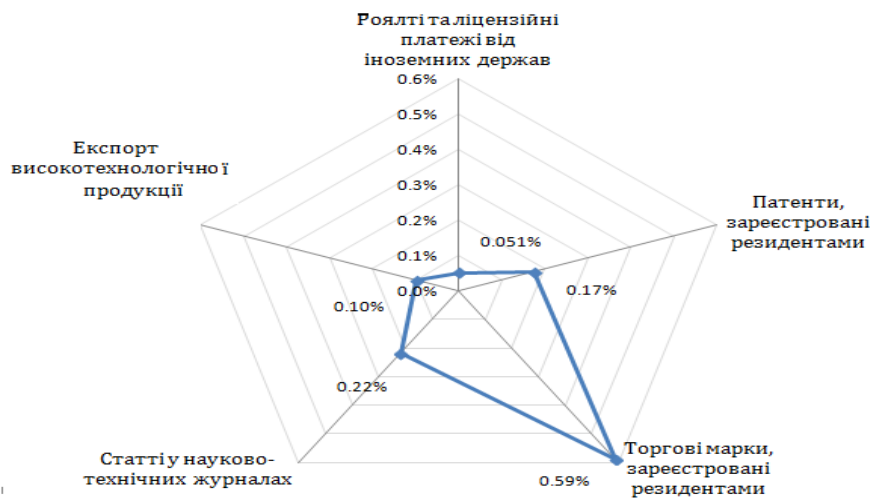

Рис. 2. Профіль спеціалізації України на світовому ринку високотехнологічної промислової продукції та в міжнародній науково-технічній діяльності [складено авторами за даними табл. 2]

- узвичаєні принципи самоорганізації відкритого макроекономічного простору (лібералізм і консерватизм; індивідуалізм і колективізм; дистанція влади; ієрархія, синархія, анархія; автаркція і космополітизм; толерантність і гетерофобія; протекціонізм та фритредерство тощо);
- паттерни та параметри поведінки мікроекономічних суб'єктів, адекватні різноманітним викликам середовища і біфуркаційним зонам, їх інноваційна культура та "коридор" свободи руху.

Місія НІС полягає у формуванні й розвитку ендегенних інноваційних підойм економічного розвитку, покращення суспільного добробуту, підвищенні конкурентоспроможності національної економіки та забезпечення її руху в

глобальному політико-економічному процесі. Реалізація мети-імператива досягається шляхом неперервного удосконалення на інноваційній основі економіко-генетичних програм системотворення та національного відтворення, запобігання їх моральному старінню, модернізації та вибіркової авангардизації, узгодженої з національними пріоритетами розвитку. Комплементарними взаємопов'язаними задачами є:

- створення сприятливого середовища для активізації інноваційної діяльності економічних акторів та підвищення її результативності, зростання і покращення на внутрішньому ринку пропозиції інноваційних благ та підвищення попиту на них;
- розширене відтворення та повноцінна реалізація науково-технічного та інноваційного потенціалів національної економіки, знаходження суспільного консенсусу щодо напрямків та способів їх зміцнення, нарощування й актуалізації;
- розбудова системи інститутів розвитку та створення дієвого суспільного механізму їх фінансування, інноваційно-інвестиційна підтримка стратегічних пріоритетів розвитку країни;
- інтеграція в глобальний науково-технічний та інноваційний простір без утиску стратегічних національних економічних інтересів;
- підвищення статусних позицій країни на світових ринках об'єктів прав інтелектуальної власності та високих технологій, покращання її інноваційного іміджу, збільшення в абсолютному та відносному виразі привласненої її резидентами глобальної інтелектуальної та технологічної ренти.

Список використаної літератури

1. Бажал Ю. М. Економічна теорія технологічних змін: Навчальний посібник [Текст] / Ю.М. Бажал. – К.: Заповіт, 1996. – 240 с.
2. Thomson A.M. Collaboration Processes: Inside the Black Box [Text] / A.M. Thomson, J.L. Perry// Public Administration Review. – 2006. – Vol. 66. -No1. – P. 20–32.
3. Гросфелд Т. Логика открытых инноваций: создание стоимости путем объединения сетей и знаний [Текст] / Т. Гросфелд, Т. Дж. А. Роландт // Форсайт. – 2008. – № 1 (5). – С. 24-29.

4. Freeman C. The National System of Innovation in Historical Perspective [Text] /C. Freeman // Cambridge Journal of Economics. – №19. – 1995. – P. 5–24.

5. Lundvall B-Å. National Innovation Systems: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning [Text]/ B-A Lundvall. – Pinter, London, 1992. – 164 p.

6. The World Bank data [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://data.worldbank.org> – 17.03.16. – Загол. з экрана.

PhD Зубик Д.В.
ассистент кафедры организации и управления
Белорусский государственный экономический университет
к. ф.-м. н., Черкас Н.Л.
доцент кафедры физики
Военная академия Республики Беларусь
E-mail:zubickdv@mail.ru

БИЗНЕС-КОММУНИКАЦИИ СО СКОРОСТЬЮ МЫСЛИ

Количество и объёмы используемых в современном бизнесе документов растут. Увеличивается количество проектов, в рамках которых процессы обмена бумажными документами становятся не только неэффективными, но и невозможными. Насущной для компаний многих стран мира становится задача перехода на технологию безбумажной сдачи бухгалтерской и налоговой отчётности через Интернет.

Вендоры систем электронного документооборота (СЭД) предлагают потенциальному клиенту ответить для себя на следующие вопросы [1]:

1. Вы можете сразу найти нужный документ, разговаривая по телефону с важным партнером?
2. Вы можете точно сказать, какие из выданных вами поручений на текущий момент не выполнены или просрочены?
3. Вы уверены, что существующая скорость согласования документов создает положительный имидж вашей организации?
4. Вас устраивает объем бумаг, которые лежат на вашем столе?
5. Вы можете уверенно сказать, где в данный момент находится документ, отправленный на согласование?

При отрицательном ответе на три и более вопроса компании рекомендовано всерьез задуматься о приобретении СЭД.

К преимуществам электронного документооборота следует отнести:

- обеспечение прозрачности внутренних бизнес-процессов;
- повышение исполнительской дисциплины работников;
- сокращение затрат времени на рутинные операции с документами (создание, поиск, согласование, распространение), ускорение документооборота и, как следствие, всех процессов в организации;
- обеспечение конфиденциальности информации благодаря контролируемому доступу и протоколированию всех действий с документом;
- выполнение требований стандартов ISO 9000;
- облегчение внедрения инноваций и обучения;
- развитие корпоративной культуры в направлении сплочения команды и повышения ответственности;
- рост конкурентных преимуществ за счет повышения скорости и качества обслуживания клиентов.

Многие компании, прежде всего связанные с торговлей, заинтересованы в оптимизации как внутреннего документооборота, так и межкорпоративного обмена данными. Взаимодействие с бизнес-партнерами для любого предприятия связано с необходимостью подготовки, отправки, получения, обработки и хранения большого числа документов. Современные информационные технологии позволяют перевести весь документооборот предприятия в электронный вид, используя технологию электронного обмена данными (Electronic Data Interchange, EDI). Внедрение электронного обмена информацией – необходимый шаг к повышению качества взаимного сотрудничества, упрощению и увеличению скорости работы с партнерами, возможность избежать рутинных операций оформления и отправки бумажной документации.

Для передачи данных используется стандартный «электронный» формат, в который конвертируется передаваемый документ. После доставки документ

преобразуется в формат, удобный адресату. Технология гарантирует правильность конвертации данных, доставку сообщений партнерам, последовательность доставки сообщений, достоверность и конфиденциальность передаваемой информации.

В электронном обмене данными используются следующие типы документов (таблица).

Таблица – Типы EDI- документов

Тип документа	Документ	Описание
Мастер данные	LOCCAT	Сообщение передает информацию о торговых партнерах компании.
	DELCAT	Сообщение передает информацию о местах доставки.
	PRODUCTCATALOG	Товарный каталог. Используется для передачи мастер данных о товарах и ценах на товар.
	PRICAT	Каталог цен. Используется для передачи коммерческой информации о товарах партнерам.
	MEASURECATALOG	Каталог единиц измерения.
	PRGCAT	Каталог групп товаров.
Коммерческие транзакции	ORDERS	Заказ.
	ORDRSP	Подтверждение заказа.
	INSDDES	Сообщение передается поставщиком или покупателем другой стороне в качестве инструкции на осуществление отгрузки или получения товара на заданных условиях.
	INVOIC	Счет-фактура.
	DESADV	Уведомление об отгрузке.
	RECADV	Уведомление о получении.
	RETANN	Извещение о возврате передается для оповещения партнера о осуществлении возврата продукции с указанием причины.
	REMADV	Требование к оплате, которое содержит детальные бухгалтерские данные по совершению оплаты.
	COACSU	Акт сверки взаиморасчетов между бухгалтерией покупателя и поставщика.
	BLRDLN	Товарная накладная.
	BLRWBL	Товарно-транспортная накладная.

Тип документа	Документ	Описание
Транспортные транзакции	IFTSAI	Сообщение используется для запроса графика поставок или возможности транспортировки и для ответа на данный запрос.
	IFCSUM	Погрузочный лист – список грузов с указанием точек доставок.
	IFTMIN	Сообщение с инструкцией по транспортировке товара.
Планирование и отчетность	DELFOR	График поставок.
	SLSRPT	Отчет по продажам.
	INVRPT	Инвентаризация, изменения в качестве, списания.
	STATUS	Подтверждение передачи сообщения получателю.
	APERAK	Сообщение передается от получателя отправителю с целью оповещения партнера о статусе получения документа в учетной системе получателя.
	SYSTEM_MESSEGE	Системное сообщение.

Технология электронного обмена данными предполагает использование единого способа идентификации товаров и контрагентов на базе стандартов GS1: идентификация товарных позиций ведется с использованием кодов GTIN (штриховых кодов), идентификация контрагентов ведется с использованием GLN-номеров. Присвоение кодов GTIN и GLN номеров осуществляет национальная ассоциация GS1.

Для перехода к использованию EDI-технологии необходимо подключение партнеров к специализированной платформе обмена коммерческими сообщениями (платформа электронной коммерции), использование средств конвертации в стандартный формат и передачи сообщений адресату. Централизованная схема подключения делает ненужными создание и настройку процесса обмена документами с каждым контрагентом.

Интеграцию систем, преобразование форматов и передачу сообщений между партнерами осуществляют специализированные компании – авторизованные EDI-провайдеры. Провайдер предоставляет своим клиентам

надежный канал передачи сообщений всем контрагентам и поддерживает оговоренный уровень сервиса. Участие авторизованного провайдера гарантирует как высокий технический уровень предоставляемых услуг сервиса, так и соответствие услуг стандартам GS1, что, в свою очередь, дает возможность осуществлять роуминг с зарубежными провайдерами.

Типичная цепочка взаимодействия контрагентов при использовании электронного обмена данными осуществляется по следующей схеме:

1. Покупатель высылает поставщику заказ.
2. Поставщик автоматически загружает заказ в свою учетную систему.
3. Поставщик после корректировки по реальным остаткам на складе отправляет подтверждение заказа и формирует внутреннюю накладную на отгрузку.
4. Поставщик после отгрузки формирует и отправляет покупателю уведомление об отгрузке.
5. Покупатель после приемки по уведомлению об отгрузке автоматически формирует и высылает поставщику уведомление о приемке.
6. Поставщик на основании уведомления о приемке автоматически формирует расходную накладную.
7. Поставщик выгружает покупателю электронный вариант расходной накладной.
8. Покупатель загружает в свою учетную систему расходную накладную поставщика.

При этом все сообщения передаются максимально оперативно и с уведомлениями о гарантированной доставке.

Существуют два варианта подключения к EDI-технологии.

1. Частичное. Взаимодействие с платформой электронной коммерции осуществляется через Web-браузер или специализированный Web-клиент, без непосредственной интеграции с учетной системой. Такой вариант работы ограничивает повышение эффективности, так как требует участия человека в приеме и передаче документов (для ручного переноса данных из EDI-системы в

інформаційну систему і обратно), однак є простим і економічним при впровадженні і використанні.

2. Повна інтеграція бухгалтерської системи партнера з платформою провайдера. При цьому відбувається автоматична обробка вхідних і генерація вихідних повідомлень в бухгалтерській системі підприємства. Для інтеграції необхідно розробити і узгодити формати експорту / імпорту інформації і технологію передачі повідомлення в систему провайдера. При такому варіанті з'являється можливість максимального використання переваг EDI-технології.

Опыт использования технологии электронного обмена данными предприятиями стран постсоветского пространства свидетельствует в ее пользу. Например, потребность в задействованном персонале сокращается минимум на 70%, а затраты на расходные материалы – на 80%. Таким образом, внедрение EDI-технологии в компании позволяет минимизировать расходы, связанные с составлением документов, до 7–10% от общей стоимости сделки [2].

Список использованной литературы

1. Просто об електронному документообороту / ECM-Journal.ru [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecm-journal.ru/mustknow>.
2. Гулевський Г. Єдина технологія / ECM-Journal.ru [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecm-journal.ru/docs/EDInaja-tehnologija.aspx>.

*д.е.н., професор Ілляшенко С.М.
зав. кафедри маркетингу і управління інноваційною діяльністю
Сумський державний університет;
доктор хабілітований, професор
Вища економіко-гуманітарна школа, м. Бельсько-Бяла, Польща
E-mail: Illiashenko.s@gmail.com*

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ У НЕСТАБІЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Світова економіка увійшла в період нестационарного розвитку, що спричинено переходом до завершення 5-го технологічного укладу і початком 6-

го [1], а також фактичним початком 4-ї промислової революції [2]. Для вітчизняної економіки, основу якої становлять виробництва 4-го і 3-го технологічних укладів, це загрожує системним відривом від економічно розвинених країн через несумісність техніки, технологій, інфраструктури, стандартів якості життя тощо. Негативний вплив на вітчизняну економіку зазначених факторів посилюється розривом (внаслідок війни) традиційних економічних зв'язків з Росією і іншими країнами Митного союзу, вимушеною переорієнтацією на нові ринки (ЄС, країн Азії тощо) і необхідністю в зв'язку з цим приведення законодавчої бази до вимог нових ринків, проведення модернізації виробництва, адаптації продукції і методів її просування тощо.

Світовий досвід свідчить, що єдино можливим шляхом входження на рівних у світове співтовариство цивілізованих країн є інноваційний в руслі концепції інноваційного випередження. Він передбачає не повторення шляху, який інші вже пройшли, завоювавши при цьому міцні позиції на світовому ринку, а йти, безсумнівно, у руслі світового розвитку, але своїм шляхом, вишукуючи і реалізуючи свої потенційні переваги, займаючи провідні позиції в тих галузях діяльності, де для цього є необхідні і достатні умови.

Враховуючи викладене, для економіки України, її галузей, окремих підприємств та установ актуалізується проблема визначення перспективних напрямів інноваційного зростання з урахуванням: світових тенденцій розвитку НТП, тенденцій зміни споживчого попиту на національному і зарубіжних ринках, наявних і перспективних власних порівняльних переваг і можливостей їх реалізації. У подальшому вони будуть покладені в основу розроблення стратегії інноваційного розвитку підприємства. Укрупнена схема розроблення стратегії подана автором на рис. 1. Розглянемо її детальніше.

Рис. 1. Схема формування стратегії інноваційного розвитку підприємства (розроблено автором)

1. На першому етапі виконується комплекс робіт з виділення і обґрунтування перспективних напрямів науково-технологічного інноваційного розвитку галузі підприємства який включає [3]: маркетингове прогнозування тенденцій зміни споживчого попиту на фактичних і перспективних цільових ринках; експертні оцінки стану розвитку науки і техніки щодо визначення можливостей втілення існуючих і перспективних інноваційних розробок у аналізованій галузі у нові продукти, технології їх виготовлення, методи управління на усіх стадіях виробництва і комерціалізації продукції.

2. На другому етапі проводять стратегічний аналіз ринкових позицій аналізованого підприємства (методами SWOT, GAP, SNW, PEST аналізу тощо) і виділяють перспективні напрями інноваційного розвитку існуючих і очікуваних ринкових можливостей.

3. На третьому етапі діагностують стан потенціалу інноваційного розвитку аналізованого підприємства (ППР) та його окремих складових (ринкового потенціалу, інноваційного потенціалу, виробничо-збутового потенціалу) з позицій його достатності для реалізації виявлених на попередньому етапі ринкових можливостей [4].

4. На четвертому етапі, спираючись на результати робіт попередніх етапів, а також рекомендації табл. 1-2, обирають тип інноваційного бізнесу, варіант структури інноваційного процесу, а також планують роботи маркетингу інновацій та НДДКР на кожному з етапів інноваційного процесу.

Табл. 1. Таблиця рішень щодо вибору варіантів структури інноваційного процесу (авторська розробка)

Ступінь новизни інновації	Оцінка рівня потенціалу інноваційного розвитку							
	$O_{ППР} = (O_P, O_I, O_{B.З})$							
	1, 1, 1	1, 1, 0	1, 0, 1	0, 1, 1	1, 0, 0	0, 1, 0	0, 0, 1	0, 0, 0
Радикальні	9, 11	2, 3	8		4	1		
Поліпшуючі, модифікуючі	5		6	7, 10				

Позначення у табл. 1: $O_P, O_I, O_{B.З}$ – оцінки стану, відповідно, ринкового, інноваційного, виробничо-збутового потенціалів-підсистем ППР аналізованого підприємства. Визначаються за схемою: $O_i = 1$, якщо рівень i -го потенціалу достатній для реалізації обраного напрямку інноваційного розвитку підприємства; $O_i = 0$, якщо - недостатній (низький). O_i розраховується за методикою [4].

Цифрами у табл. 1 позначено номери варіантів структури інноваційного процесу відповідно до табл. 2.

На цьому ж етапі планують роботи маркетингу інновацій та НДДКР на кожному з етапів інноваційного процесу, їх орієнтовний набір подано автором у [6].

Табл. 2. Варіанти інноваційного циклу і відповідні їм типи інноваційного бізнесу та інноваційних стратегій ([5], модифіковано)

Тип стратегії	Тип інноваційного бізнесу	Етапи інноваційного циклу					Етапи життєвого циклу			
		розробка	Бізнес-аналіз	розробка товару	випробування	Биведення на ринок	зростання обсягів збуту	Зрілість	Биведення з ринку	
Ліцензування	Венчурний	1								
Імітаційна			2							
Ліцензування			3							
Імітаційна	Експлерент					4				
Нішера	Патієнт						5			
Традиційна, захисна	Віолент							6		
Нішера	Комутант								7	
Імітаційна	Комбінований		8							
Наступальна			9							
Захисна							10			
Наступальна, захисна			11							

5. На п'ятому етапі виконується деталізація, пророблення і узгодження складових стратегії інноваційного розвитку підприємства на трьох рівнях узагальнення: корпоративному, на якому розробляються загальні засади інноваційної стратегії як складової загальноекономічної стратегії розвитку; бізнес-рівні, на якому розробляють заходи щодо створення й впровадження інновацій для кожної зі стратегічних бізнес-одиниць (СБО); товарному, на якому розробляють товарну інноваційну стратегію і маркетингові програми з просування кожної з товарних інновацій (у межах окремих СБО) на ринку.

Узагальнюючи викладене слід зазначити, що автором поглиблено теоретико-методологічні та методичні засади формування стратегії інноваційного розвитку підприємств у нестабільних умовах сучасної економіки.

Список використаної літератури

1. Ильяшенко С.Н. Инновационный прорыв как концепция устойчивого развития: перспективы Украины / С.Н. Ильяшенко, Н.С. Ильяшенко // Устойчивое развитие предприятия, региона, общества: инновационные подходы к обеспечению : монография / под общ. ред. д-ра экон. наук, профессора О. В. Прокопенко. – Польша : «Drukarnia i Studio Graficzne Omnidium», 2014. – С. 146-155.
2. Klaus Schwab. The Fourth Industrial Revolution. What It Means and How to Respond / Schwab Klaus // Foreign Affairs, December 12, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-12-12/fourth-industrial-revolution>.
3. Ілляшенко С. М. Концептуальні засади маркетингового прогнозування стратегічних напрямів науково-технологічного інноваційного розвитку України на основі експертних оцінок / С. М. Ілляшенко // Вісник національного університету "Львівська політехніка". Проблеми економіки та управління. – 2010. № 668. - С. 68-74.
4. Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств: монографія / за ред. к.е.н., доц. Ю.С. Шипуліної. - Суми: ТОВ "ДД"Папірус", 2012. - 458 с.
5. Iliashenko S.M. Knowledge management as a basis for innovative development of the company / S.M. Iliashenko, Y.S. Shypulina, N.S. Iliashenko // Actual Problems of Economics. – 2015. – № 6 (168). – P. 173-181.
6. Iliashenko S.M. Innovative process rational choice grounding in organization / S.M. Iliashenko // Marketing and Management of Innovation, 2015. - № 2. – P. 11-20.

Кадовба Е.А.
ассистент кафедры финансов и кредита
Гомельский государственный университет имени Ф. Скорины
E-mail: E.A.Kadovba@yandex.ru

УПРАВЛЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ РЕГИОНА

Одним из приоритетов развития считается построение инновационной экономики, экономики, основанной на знаниях. Термин «инновация» упоминается очень часто и в различных сферах, однако значение его весьма размыто и трактуется разнообразно. В общем смысле «инновация» – это новая технология, техника, продукция, являющиеся результатом достижений научно-технического прогресса и используемые на практике. Существует много трактовок, но действительно, инновации могут быть очень разными, они могут иметь разный характер и конечную свою цель.

В процессе развития инновационной деятельности региона и построения экономики знаний возникает такое понятие как «инновационный потенциал». Как и в случае с определением категории «инновация», единой идеи относительно описания сущности и значения этого термина нет. Одни авторы связывают инновационный потенциал региона с наличием разного рода ресурсов (кадровых, организационных, информационных, финансовых) для создания новшеств [1,2]. Другие говорят об инновационном потенциале как о системе потенциалов [3]. Третьи делают акцент на роли личности в развитии инновационных возможностей [4]. Четвертые занимаются поиском обобщенного, интегрального показателя инновационного потенциала как совокупности возможностей, ресурсов и т.п. [5].

В целом, большинство авторов сходятся на том, что инновационный потенциал региона – это совокупность возможностей по созданию, приобретению, освоению, использованию новшеств.

Наряду с самой категорией инновационного потенциала региона возникает и понятие *управления инновационным потенциалом*. Управление как

действие предполагает совершение субъектом определенных манипуляций над объектом с целью достижения поставленных целей. Если говорить об управлении инновационным потенциалом региона, то, на наш взгляд, под этим термином должно пониматься проведение совокупности действий по поиску, регулированию и эффективному использованию всех существующих возможностей создания и внедрения новых технологий, производства оригинальной продукции хорошего качества, разработки нестандартного механизма хозяйствования и т.д. При этом, любые инновации должны минимизировать пагубное воздействие человека на окружающий мир, а не увеличивать его. Управление инновационным потенциалом, помимо прочего, должно предполагать действия по его сохранению и приумножению.

Инновационный потенциал региона – термин довольно абстрактный, и не только потому, что само понятие инноваций и инновационного потенциала однозначно не определено, но и потому, что и слово «регион» тоже может трактоваться широко. Конкретный регион одновременно является неким самостоятельным целостным образованием, но, с другой стороны, он же и является совокупностью некоторых субъектов-объектов. Отсюда можно сделать вывод, что потенциал региона – это в большей степени потенциал всех хозяйствующих субъектов, организаций, учреждений, работников, ведущих свою деятельность в рамках данного региона. Таким образом, *субъектами управления* инновационным потенциалом всего региона являются не только органы власти, но и руководители, и сотрудники организаций, функционирующих в его рамках. От слаженных и продуманных действий субъектов всех сфер зависит реальный результат.

Деятельность по управлению инновационным потенциалом региона включает в себя ряд взаимосвязанных действий и процедур, результатом которых должны стать качественные изменения в деятельности отдельного предприятия, в развитии региональной экономики и жизни общества. Обобщенную схему действий по управлению инновационным потенциалом региона представим на рисунке 1.

Рисунок 1. Схема действий по управлению инновационным потенциалом региона

Рассмотрим подробнее представленные на рисунке 1 действия.

Изначально нужно исходить из конкретной ситуации и условий развития региона. Необходимо четко определить, что ожидается на выходе и что для этого необходимо. В том случае, если принимается решение о необходимости развития тех или иных типов инноваций в каких-либо сферах деятельности

региона, необходимо организовать мероприятия по четкому их обоснованию. Одновременно с этим, своеобразным «над-уровнем» являются *действия по построению национальной инновационной системы*.

Важным аспектом управления инновационным потенциалом региона является его достоверная *оценка*. Проблема здесь заключается в двух моментах:

– во-первых, в самой оценке. Определить достоверно величину потенциала трудно, поскольку он должен рассматриваться как перспектива и как скрытые возможности. Однако этот момент при оценке часто игнорируется, и инновационный потенциал определяется по показателям, характеризующим в большей мере уже достигнутый результат. Такая оценка неполна. Поэтому методы, основанные только на анализе ресурсных показателей, не полностью отражают состояние инновационного потенциала региона или отдельного предприятия. Применение этих методов возможно в качестве одного из этапов;

– во-вторых, в том, как правильно применить это знание. Даже если теоретически уровень потенциала примерно определен, возникает вопрос: как на практике воплотить и реализовать все существующие на данный момент возможности? Это выливается в проблему поиска качественного проекта, необходимость организации его финансирования, сопровождения и т.д.

Наличие некоего уровня потенциала – это основа, но ключевой момент состоит в том, насколько полно и эффективно он будет использоваться. Поэтому важным этапом управления инновационным потенциалом региона должно стать *управление эффективностью его использования*. Этот этап включает оценку эффективности и оперативный контроль.

Еще одним важным аспектом управления инновационным потенциалом региона является его *сохранение и повышение*. Проблема увеличения инновационного потенциала является одной из основных проблем в инновационной сфере для регионов Республики Беларусь. Важным моментом для государства, поставившего цель стать инноватором, является определение своей ниши. Известны примеры стран, которые развили инновационную экономику почти с нуля. Не имея очевидных преимуществ, они сумели стать

лидерами в данной сфере. У каждой из этих стран был свой путь, своя стратегия. В качестве примеров здесь можно привести Израиль, сделавший ставку на высокие технологии и привлечение для этого ученых со всего мира; Китай, проводящий «адаптивную» инновационную политику и большое внимание уделяющий образованию будущих специалистов и сохранению кадрового потенциала; Японию, активно перенимавшую зарубежные технологии в послевоенный период, и т.д.

Необходимыми составляющими обеспечения инновационного развития является финансовая поддержка и, что самое главное, стимулирование притока кадров, специалистов со всего мира. Именно это являлось для многих стран решающим фактором. Поэтому, с нашей точки зрения, в рамках оценки инновационного потенциала регионов и принятия мер по его повышению необходимо исследовать особенно глубоко тенденции именно в кадровой обеспеченности научной сферы. Для повышения инновационного потенциала региона необходимо восстанавливать высокий уровень эффективности деятельности его предприятий, создавать условия для повышения конкурентоспособности отечественных организаций как базу, от которой можно отталкиваться и строить инновационную экономику. Несмотря на то, что именно инновации и называются часто в качестве важнейшего фактора повышения качества и конкурентоспособности, тем не менее, правда в том, что на «разрушенных» и неэффективных предприятиях новшества практически невозможно ни создать, ни качественно использовать.

Таким образом, управление инновационным потенциалом региона предполагает ряд действий по его оценке, эффективному использованию, контролю и повышению. В качестве направлений совершенствования процесса управления инновационным потенциалом можно назвать следующие:

1. Проведение работ по совершенствованию методического инструментария оценки уровня инновационного потенциала. Новые методики должны позволить выявлять незадействованные ресурсы региона.

2. Определение для конкретного региона своей ниши инновационного развития. Стоит определять, какие инновации востребованы, какие могут быть созданы и применены, а какие, несмотря на их ценность, в наших реалиях на данный момент невозможны или менее актуальны.

3. Развитие и поддержка кадрового потенциала.

4. Создание благоприятных условий для работы, дальнейшего развития, увеличения платежеспособности и финансовой устойчивости предприятий реального сектора экономики региона как основы, на которой в дальнейшем будет формироваться экономика знаний.

5. Развитие не только инновационного потенциала как такового, но и формирование акцента на вопросе эффективности его использования. Разработка механизма управления эффективностью инновационного потенциала региона.

6. Отход от принципов принуждения и директивности в формировании инновационной политики. Инициатива должна исходить, в первую очередь, от самих предприятий региона. Именно они сами должны быть заинтересованы в развитии своей инновационной деятельности, в развитии кооперации и сотрудничества. Искусственно, методом принуждения развить инновационную сферу будет довольно трудно.

Список использованной литературы

1. Симаковский С.А. Анализ существующих подходов к современной трактовке понятия инновационный потенциал региона / С.А. Симаковский // Экономика Крыма. – 2011. – №3(36). – С. 174 – 176.

2. Жиц Г.И. Способности и возможности: рассуждения о некоторых аспектах методологии оценки влияния инновационного потенциала на развитие социально-экономических систем различного уровня сложности / Г.И. Жиц // Инновации. – 2008. – №11. – С. 102 – 107.

3. Шляхто И.В. Методика и результаты исследования факторов, отражающих инновационный потенциал региона / И.В. Шляхто // Научные ведомости Белгородского госуниверситета. – 2007. – №1(32). – 149 с.

4. Абрамов В.И. Генезис инновационного потенциала [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.teoria-practica.ru/-10-2012/economics/abramov.pdf>.

5. Дубинин А.С. Сущность и методы оценки инновационной активности региона / А.С. Дубинин // Вестник Новгородского государственного университета. – 2011. – №61. – С. 22 – 26.

*Капошко А.В.
студент 5 курса, направления подготовки «Экономика предприятия
Мурай В.Ю.
преподаватель-стажер кафедры
экономической теории и финансов
Донбасская национальная академия строительства и архитектуры.
E-mail: vlad.donnasa@gmail.com*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО КАПИТАЛА СУБЪЕКТАМИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

В условиях формирования постиндустриального общества наблюдается развитие инновационного сектора экономики и жесткой конкуренции среди субъектов хозяйствования. Большинство этих субъектов уделяют особое внимание управлению интеллектуальным капиталом, эффективное использование которого способствует экономическому росту и повышению конкурентоспособности фирмы в современных рыночных условиях.

Исследованию структуры и сущности интеллектуального капитала посвящены работы С. Богачова, О. Веретенниковой, М. Галкина, Т. Гапоненко, В. Ефремова, В. Иноземцева, Н. Стыран и других ученых [10, 1, 4, 5]. Результаты изучения роли интеллектуально капитала в деятельности предприятия представлены в работах Е. Ермоленко, Д. Ковылина, Н. Титкова, Е. Тарасовой и других ученых [3, 7, 11]. В то же время в современной науке требуется более четкое определение роли интеллектуального капитала в деятельности предприятия, а также особенностей его использования субъектами предпринимательской деятельности.

Интеллектуальный капитал - по мнению В.С. Ефремова - это совокупность знаний, которыми располагает предприятие [4]. В.Л. Иноземцев считает, что интеллектуальный капитал - это знания работников, интеллектуальная собственность и накопленный опыт, общение и

информационную структура [5]. В. Титков определяет интеллектуальный капитал как знания, имеющие потенциальную ценность [11]. Б.Б. Леонтьев понимает интеллектуальный капитал предприятия как стоимость совокупности имеющейся интеллектуальной собственности, интеллектуальные способности и навыки персонала, а также накопленные базы знаний и полезные отношения с другими субъектами [8].

В целом, интеллектуальный капитал предприятия это совокупность знаний, интеллектуальных навыков и способностей персонала, которые используются в целях максимизации прибыли и других экономических результатов.

Основными структурными составляющими интеллектуального капитала являются:

1. Человеческий капитал (знания, опыт, способности к нововведениям и т.д.).
2. Структурный (или процессный) капитал, в состав которого входят результаты использования умственных способностей человека, выраженные в патентах, ноу-хау, авторских правах.
3. Клиентский (или потребительский) капитал, который является результатом эффективного использования человеком результатов интеллектуального труда и выражается в виде деловой репутации предприятия, гудвилла и т.п. [10].

Формирование интеллектуального капитала предприятия основано на поиске способов эффективного создания и использования знаний и информации. Главной целью при принятии управленческих решений по формированию интеллектуального капитала выступает повышение эффективности интеллектуального труда работников и использование продуктов этого труда для устойчивого развития предприятия [9].

Эффективность использования интеллектуального капитала определяется в контексте конкретной стратегии развития предприятия. Наиболее успешно интеллектуальный капитал может развиваться в русле целенаправленной

деятельности по созданию новой продукции или услуги и организационно-структурных мероприятий для освоения новых ниш на товарных рынках. Развитие зависит от того, насколько масштабно корпорация способна для этого организовать исследования и разработки, сконцентрировать необходимые интеллектуальные, материальные и финансовые ресурсы [3].

Главную роль в управлении интеллектуальным капиталом предприятия играет процесс принятия и реализации решений. Эффективность управления интеллектуальным капиталом определяется качеством управления его созданием, наращиванием, преобразованиями и реализацией в процессе его деятельности [1].

Использование интеллектуального капитала определяет успешное стратегическое развитие предприятия, структура которого требует интеграции всех составляющих для более эффективного его функционирования. Именно интеграция этих составляющих способствует развитию интеллектуального потенциала предприятия с целью повышения конкурентоспособности фирмы и ее экономическому росту.

Список используемой литературы

1. Галкина М. Управление интеллектуальным капиталом наукоемкого сектора / М. Галкина // Креативная экономика. – 2009. – № 12 (36). – С. 66-71.
2. Гапоненко Т. Организация управления интеллектуальным капиталом в условиях становления экономики знаний / Т. Гапоненко // Вестник Донского государственного технического университета. – 2009. – Т. 9. – № 2. – С. 322–327.
3. Ермоленко В. Интеллектуальный капитал корпорации: сущность, структура, стратегии развития и модель управления / В. Ермоленко, Е. Попова // Человек. Сообщество. Управление. – 2012. – №2. – С. 110–122.
4. Ефремов В.С. Бизнес-системы постиндустриального общества / В.С. Ефремов // Менеджмент в России и за рубежом. – 1999. – № 5. – С. 3-25
5. Иноземцев В. Л. К теории постэкономической общественной формации / В.Л.Иноземцев. – М. : Таурис : Век, 1995. – 336 с.
6. Казакова О. Интеллектуальный капитал: понятие, сущность, структура / О. Казакова, Э. Исхакова, Н. Кузьминых // Экономика и управление: научно-практический журнал. – 2014. – №5. – С. 68–72
7. Ковылин Д. Сущность и структура интеллектуального капитала / Д. Ковылин // Вестник ТГГПУ. – 2010. – №4(22). – С. 257–254.

8. Леонтьев Б. Б. Цена интеллекта. Интеллектуальный капитал в российском бизнесе. Учебное пособие. / Б.Б. Леонтьев. - М.: Издательский центр «Акционер», 2002. –200 с.

9. Николаева Ю.Р. Формирование интеллектуального капитала предприятия: автореф. дис.... к.э.н. : 08.00.05 / Ю.Р. Николаева – Москва, 2013. – 30 с.

10. Організаційне забезпечення відтворення інтелектуального потенціалу регіонального соціуму: Монографія / С.В. Богачов, О.В. Веретенникова, Н.О. Крикун. - Макіївка: ДонНАБА, 2014. –217 с.

11. Титков В. Человеческий капитал малого бизнеса / В. Титков // Малое предприятие. - 2000. - №5. - С. 12.

Кармызов А.В.
магистрант кафедры экономики торговли БГЭУ
научный руководитель – к.э.н., доцент Микулич И.М.
Белорусский государственный экономический университет (БГЭУ)
e-mail: a-karmyzov@tut.by

ТРАНСФОРМАЦИОННЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО РЫНКА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В КОНТЕКСТЕ ИНТЕГРАЦИИ И ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Ряд современных экономических исследований сфокусирован на анализе и предсказании характера глобального развития единой экономической системы планеты Земля. В данном контексте одной из моделей инновационного развития является так называемая «шаринговая экономика» (sharing economy). Данная модель предполагает эволюционное построение открытой системы на основе принципа обмена человеческими и материальными ресурсами, включающей производство, распределение (торговлю) и потребление услуг и товаров физическими и юридическими лицами [1].

Простейшая схема построения шаринговой экономики подразумевает существование двух классов ее участников:

- множество географически распределенных субъектов, способных выступать параллельно и/или последовательно в различных ролях;
- сеть, позволяющая осуществлять субъектам коммуникации.

Следовательно, в шаринговой экономике имеют место две модели организации деятельности – модель субъекта (определяет цели элементов системы (субъектов), а также способы достижения данных целей) и модель сети (определяет принципы правила взаимоотношений между субъектами).

В качестве основ деятельности субъектов в ШЭ выступают краундсорсинг и краундфандинг.

Краундсорсинг – это особый вид аутсорсинга, предусматривающий передачу на возмездной или безвозмездной основе части бизнес-функций (часто – имеющих социально-пропагандистскую направленность) неопределенному кругу лиц посредством задействования современных информационно-коммуникационных технологий.

Краундсорсинг имеет особый социальный смысл, ведущий к трансформации общественных взаимоотношений согласно основным принципам гражданской (невластной) меритократии (безличностного отбора лучших представителей общества для решения определенных задач (передачи им определенных бизнес-функций) согласно одному лишь критерию – результату их деятельности).

Краундфандинг – это вид общественных взаимоотношений, предполагающий совместный сбор финансов субъектами (называемых донорами) с целью финансирования каких-либо проектов (в том числе, благотворительных и венчурных) на условиях, отличных от предлагаемых традиционными кредитно-финансовыми учреждениями.

Применение схем краундфандинга ведет к формированию сектора небанковских кредитно-финансовых учреждений. Государственное регулирование финансового сектора во многих странах мира негативно смотрит на краундфандинговые схемы, приравнивая их к банковской, инвестиционной или страховой деятельности, для которых установлен особый порядок лицензирования и налогообложения.

Эффективность шаринговой экономики в общем случае определяется простой взаимосвязью: недоиспользование ресурсов традиционной экономикой ведет к вовлечению их в «дополнительный обмен», стоимость которого не должна превышать потенциальную выгоду от него. Данная цепь весьма нестабильна, что порождает три основных следствия:

- 1) высокая изменчивость конъюнктуры;
- 2) повышенный спрос на инновационные технологии (способы) обмена;
- 3) эффективность шаринговой модели снижается при увеличении эффективности традиционных систем (при прочих равных условиях).

На основе комплексного анализа макродействительности выявлена совокупность предпосылок, наличие которых необходимо для успешной трансформации системы рынка потребительских товаров и услуг согласно ключевому принципу шаринговой модели. К числу данных предпосылок относятся:

- технологические (быстрое и разнонаправленное развитие технологий),
- географические (пространственная удаленность субъектов),
- ресурсные (недоиспользование ресурсов),
- социо-культурные (сформированная (активно формирующаяся) культура индивидуализма и гражданской ответственности),
- коммуникационные (институциональная и технологически доступная свобода межличностных коммуникаций),
- институциональные (наличие механизма формирования соответствующей правовой базы) и др.

Степень наличия данных предпосылок на белорусском рынке потребительских товаров может быть качественно оценена на основе использования совокупности критериев, характеризующих культуру и тенденции потребления, сектор производства, уровень развития инфраструктуры, а также соответствие характера госрегулирования мировым стандартам. Так, потенциальная емкость белорусского рынка значительно превышает показатели товарооборота при том, что отечественный продукт

неконкурентоспособен. Причинами ряда противоречий, выступают постепенное снижение реальных доходов населения, склонность населения к сбережению, негативные общественные ожидания, и сравнительная неразвитость сетевых внутриреспубликанских коммуникаций.

Шаринговая экономика требует и трансформации форм обмена, заключающейся в их опосредовании через сеть Интернет путем широкого использования международно признанных электронных платежных систем. Основным и крайне негативным следствием в данной связи является лишение отдельными государствами совокупности рычагов и инструментов денежно-кредитной политики, что ведет к усилению макрозависимости от зарубежных партнеров.

Шаринговая модель предполагает инициативность, самодостаточность, индивидуализм, активность и мобильность субъектов, чего не наблюдается в белорусской экономической системе. Усугубляется ситуация и сравнительно негативным отношением и непониманием «жизни в долг», аренде имущества и прав доступа к нему, а также перманентными ожиданиями обмана со стороны контрагента.

Рассматриваемая модель во многом является реакцией экономических систем на глобализационные процессы. В данном контексте белорусская модель обладает несколькими слабыми сторонами:

- относительно неконкурентоспособная на мировом рынке продукция;
- слабое присутствие на международных торговых и коммуникационных интернет-площадках;
- осуществляемая защита рынка, носящая преимущественно административный характер;
- слабая интеграционная диверсификация;
- неразвитость online сервисов и т.д.

Кроме того, сравнительная закрытость и неспециализированность экономики Республики Беларусь являются фундаментальным препятствием для выхода отечественного продукта на международные рынки, не смотря на

выгодное географическое положение и членство государства в интеграционных объединениях. Таким образом, можно сделать вывод о полной неготовности белорусской экономической системы к принятию шаринговой модели развития. В данной связи качественно значимый переход отечественной экономики к новой модели развития невозможен без проведения совокупности реформ как с целью структурного изменения экономики в целом, так и с целью трансформации принципов отечественного ведения бизнеса. В настоящий момент мероприятия по реформированию социально-экономической жизни носят не упреждающий, а догоняюще-реактивный характер, формируя и усугубляя противоречия в сферах производства, торговли и потребления, рыночной культуры, этики и идеологии ведения бизнеса.

Список использованной литературы

1. What is the Sharing Economy? The People Who Share. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.thepeoplewhoshare.com/blog/what-is-the-sharing-economy>.

*к.е.н., доцент Князевич А.О.
професор кафедри менеджменту
Рівненський державний гуманітарний університет
E-mail: kniazevich@mail.ru*

ІННОВАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Досвід розвинених країн світу показує безальтернативність інноваційного шляху розвитку національних економік, як стратегічного напрямку забезпечення конкурентоспроможності товарів на світовому ринку. Науково-технічний прогрес забезпечує передумови створення ефективно діючої інноваційної інфраструктури, яка буде здатна не тільки підтримати економічну безпеку країни, але і стимулювати реалізацію базисних інновацій, об'єктів інтелектуальної власності, трансферу технологій, дифузії інновацій тощо.

Інновації й інноваційна інфраструктура стали об'єктами багатьох досліджень українських та закордонних вчених-економістів. Разом з тим, проблеми взаємозв'язку інноваційної інфраструктури з економічною безпекою країни поки що залишаються недостатньо вивченими. Недоліки формування та функціонування інноваційної інфраструктури створюють певну загрозу економічній безпеці країни, прирікаючи її на перманентне відставання.

Динамічно змінні умови функціонування національної економіки, зовнішні і внутрішні загрози формують умови для створення у країні розвинутої інфраструктури, яка необхідна для підтримки та забезпечення інноваційних процесів, життєдіяльності держави. Природні і техногенні катастрофи, військові дії, терористичні загрози можуть спричинити виведення з ладу або знищення найбільш важливих об'єктів інфраструктури країни, що може призвести до згубних наслідків як для національної економіки, так і для забезпечення безпеки країни. Ця частина найбільш важливих для функціонування економіки об'єктів інфраструктури має назву «критичної».

У США, Франції, Германії, Японії та інших розвинених країнах проводяться спеціальні дослідження з виявлення критично важливих інфраструктурних об'єктів, знищення або руйнування яких створить загрозу для нормальної життєдіяльності держави [4]. Для визначення і дослідження критичної інфраструктури необхідно знати не тільки кількість найбільш важливих об'єктів, їх структуру, але й їх взаємозв'язок та вплив один на одного. Руйнування одного або декількох подібних об'єктів може створити «ефект доміно» і вивести з ладу цілі галузі економіки. У всіх сучасних імітаційних моделях основним підходом для математичного опису подібного явища, знаходження найбільш важливих об'єктів і шляхів їх захисту використовують методи теорії графів [3].

Інноваційна інфраструктура являє собою складову частину загальної інфраструктури країни, але її знищення або скорочення нижче певного критичного рівня також може призвести до розладу національної інноваційної системи та економіки в цілому.

Інноваційна інфраструктура, як ринок інноваційних послуг, являє собою складну систему, для якої характерні:

- необмежена та постійно змінна кількість діючих суб'єктів і об'єктів;
- об'єкти створюються і самоорганізуються для досягнення своїх комерційних інтересів шляхом надання послуг з розробки та реалізації інноваційних проектів;
- об'єкти інфраструктури концентруються навколо географічних центрів активної наукової та інноваційно-виробничої діяльності – хабів.

Тобто інноваційна інфраструктура являє собою своєрідний фундамент, основу для побудови та майбутнього розвитку національної інноваційної системи. Інноваційна інфраструктура створюється насамперед для полегшення і прискорення процесів передачі інноваційних ідей, технологій, знань від вчених, дослідників, раціоналізаторів у виробництво для реалізації їх у вигляді нових товарів, технологій або послуг, які краще задовольняють запити споживачів. Саме завдяки цьому економіка, яка розвивається на основі постійного впровадження інновацій, отримала назву економіки знань. Розвинена інноваційна інфраструктура забезпечує поширення розповсюдження, дифузії найбільш ефективних інновацій у всі галузі національної економіки.

У зв'язку з цим виникла необхідність у формуванні нової державної політики та пошуку шляхів для самовідродження та подальшого розвитку інноваційної інфраструктури країни в умовах жорстко лімітованого державного фінансування.

Інноваційна інфраструктура включає в себе велику кількість об'єктів у тому числі: університети, науково-дослідні та дослідно-конструкторські інститути, інноваційно-технологічні центри, бізнес-центри, центри з інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, бізнес-інкубатори, центри стартового і венчурного фінансування, центри підготовки та підвищення кваліфікації персоналу, центри трансферу технологій, технопарки тощо.

Технопарки в українській економіці вважаються практично єдиними реально діючими елементами інноваційної інфраструктури, що забезпечують реальне впровадження новітніх наукових розробок у реальний сектор економіки. Згідно Закону «Про інноваційну діяльність» [5], технологічний парк – це група юридичних осіб (учасників технологічного парку), які уклали договір про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів учасників технологічного парку з метою створення організаційних засад щодо забезпечення діяльності учасників технологічного парку у виконанні інвестиційних та інноваційних проектів з виробничого впровадження наукомістких розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції. Таким чином, завдяки розвитку технологічних парків можна прискорити впровадження у виробництво новітніх наукових і технологічних пропозицій, інноваційних товарів, продукції, послуг. Із несприятливих факторів, що стримують процеси формування і розвитку технопарків України відмічається недостатній внутрішній рівень попиту на інноваційну продукцію, відсутність фінансової підтримки інноваційних проектів, низька платоспроможність споживачів, недосконала державна інноваційна політика.

Інноваційна інфраструктура, як і інші великі мережеві структури (наприклад Інтернет, мережеві економічні структури, соціальні мережі і т.п.), має складну внутрішню організацію і при певних умовах може стати системою, що самоорганізується, з одним або кількома ключовими хабами або центрами тяжіння [2, с. 171].

Згідно з теорією мереж, що самоорганізуються, до числа яких відноситься інноваційна інфраструктура країни, початково кількість подібних центрів тяжіння, хабів, може бути невеликою. При появі у достатній кількості фізичної і психологічної енергії вони можуть ефективно розростатися, розширюватися у відповідності з діючими економічними законами та нормативно-правовими актами, що дозволяють з неструктурованих елементів формувати кластери, як осередки інноваційного розвитку, що самоорганізуються, в різних регіонах

країни. Навколо кластерів в якості їх інноваційної інфраструктури накопичується маса комерційних структур, які пропонують свої послуги, допомагають інноваційно активним підприємствам у реалізації інноваційних проектів на різних етапах цього процесу. Досвід розвинених країн доводить, що кластерний підхід до розвитку економіки є необхідною умовою суттєвого підвищення конкурентоспроможності регіонів країни.

В умовах дефіциту державного фінансування, що виділяється на розвиток інноваційної інфраструктури, основна частка коштів має бути направлена на фундаментальну науку, для інших суб'єктів інфраструктури необхідно застосовувати гнучку інноваційну політику, надавати пільги інноваційним підприємствам та збільшувати попит на сучасну, високотехнологічну продукцію на ринку інновацій.

Комплексний підхід і розробка спеціальних пільгових умов для створення, становлення та розвитку технопарків, а також поширення інфраструктури кластерів забезпечить процес саморозвитку інноваційної інфраструктури країни, як складової частини національної інноваційної системи. Взаємоузгодженість інтересів держави та інноваторів дозволить задіяти механізми державно-приватного партнерства у сфері підтримки та обслуговування інноваційно активних підприємств.

Економічна безпека держави визначається низкою факторів і в тому числі станом її інноваційної інфраструктури, яка створює основу економічної незалежності країни та розвитку національної інноваційної системи. Проблема підвищення ефективності інноваційної інфраструктури країни в умовах обмеженого державного фінансування стає ключовою і вимагає значних зусиль як з боку органів державної влади, так і комерційних структур.

Держава повинна не тільки підтримувати фінансуванням наукову складову інноваційної інфраструктури, але й виступати активним замовником, який визначає умови функціонування всіх суб'єктів інноваційної діяльності і вказує, планує та підтримує найбільш пріоритетні напрями інноваційного розвитку. В зв'язку з цим, у процесі реалізації інноваційної політики

необхідним є застосування методів державно-приватного партнерства, які дозволять збалансувати інтереси всіх учасників інноваційного процесу – держави, науки, бізнесу та суспільства. Тому, однією з функцій держави має стати організація системи діагностики та постійного моніторингу стану формування та функціонування інноваційної інфраструктури країни в контексті забезпечення економічної безпеки держави.

Список використаної літератури

1. Брітченко І. Г. Механізми управління інноваційними ризиками в АПК [Електронний ресурс] / І. Г. Брітченко, О. В. Крайчук, Т. Г. Плисюк // Ефективна економіка. – № 1. – 2016. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua>.
2. Князевич А. Формирование и функционирование инновационной инфраструктуры Украины : моногр. / А Князевич. – Под научн. ред. д.э.н., проф. И. Бритченко. – Ровно : «Волинські обереги», 2016. – 272 с.
3. Кондратьев А. Современные тенденции в исследовании критической инфраструктуры в зарубежных странах / А. Кондратьев / Зарубежное военное обозрение. – № 1. – 2012. – С. 19–30.
4. Леоненко Г. П. Проблемы обеспечения информационной безопасности систем критически важной информационной инфраструктуры Украины / Г. П. Леоненко, А. Ю. Юдин // Information Technology and Security. – № 1(3). – 2013. – С. 44–48.
5. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 року № 40-IV (із зм. та доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – ст. 266.

Колєдіна К. О.
аспірант кафедри фінансів та кредиту
к.е.н., доцент Телишевська Л. І.
Харківський національний університет будівництва та архітектури
E-mail: koliedinakateryna@gmail.com

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК РЕЗУЛЬТАТ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

На шляху України до інтеграції в європейський простір лежать багато проблем, що вимагають негайного вирішення. Однією з них є незадовільний стан економіки країни, що потребує радикальних змін, в основі яких повинен

стати інноваційний шлях розвитку [12]. Головною умовою такого розвитку виступає активізація інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств, що актуалізує питання даного дослідження.

Аспектам інноваційного розвитку промислових підприємств присвячено роботи багатьох зарубіжних і вітчизняних учених, таких як: Адаменко О., Денисенко М., Заглуміна Н., Єгоров П., Ілляшенко С., Касс М., Кібіткін А., Ковальчук С., Пілявоз Т., Рогоза М., Телишевська Л., Федулова І. [1-14] та інші.

При широкому застосуванні в наукових дослідженнях терміну «інноваційний розвиток підприємства» дотепер мають місце значні розходження в його трактуванні. Так, ряд науковців розглядають інноваційний розвиток як процес [4, 5, 6, 7, 8], інші ж акцентують увагу на тому, що основним джерелом інноваційного розвитку підприємства є інновації [3, 11, 14]. Деякі вчені [2] наголошують на зв'язку між інноваційним розвитком підприємства та його потенціалом, а дехто з науковців фактично ставить знак рівності між розвитком та діяльністю [1]. Вважаємо найбільш обґрунтованим визначенням цього поняття наданого Т. Пілявоз [10], яке пропонуємо доповнити наступним: якість результату залежить не тільки від інтенсивності і швидкості інноваційних процесів, а і від їх дохідності, що дуже важливо, бо саме рівень дохідності підсумково в економічному аспекті відображає ступінь оновленості і ефективності використання та нарощування потенціалу промислового підприємства.

З урахуванням викладеного, інноваційний розвиток промислового підприємства пропонується розуміти як процес цілеспрямованого, послідовного руху підприємства до збалансованого інноваційного стану під впливом синергетичної дії зовнішніх та внутрішніх факторів, що визначають стійкість організаційно-функціональної його системи в умовах ринкової економіки, який характеризується результатом якості щодо кардинального оновлення сфер діяльності підприємства і використання та нарощування його потенціалу залежно від інтенсивності, швидкості та дохідності інноваційних процесів [13].

В його основі лежить активізація інноваційної діяльності промислового підприємства, що підтверджується даними рис. 1.

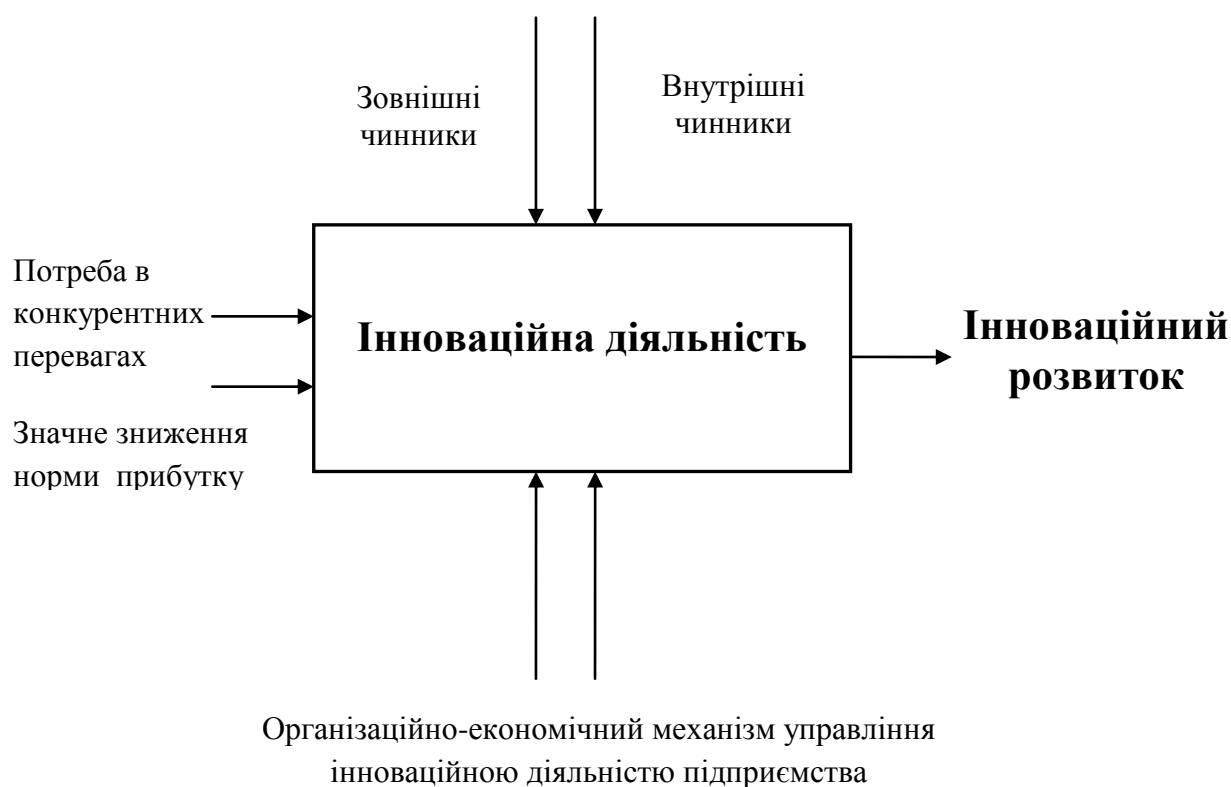

Рис. 1– Інноваційна діяльність як елемент інноваційного розвитку промислового підприємства

Джерело: складено автором

Як видно з рис. 1 інноваційну діяльність можна розглянути у формі моделі так званого «чорного ящика», де вхідними параметрами виступають головні передумови виникнення інноваційної діяльності на промисловому підприємстві, а саме: значне зниження норми прибутку підприємства та, як наслідок, його потреба в пошуку нових конкурентних перевагах.

В процесі інноваційної діяльності на неї чинять вплив певні фактори, які можна поділити на внутрішні, що діють в межах підприємства, та зовнішні, що діють поза ним. До внутрішніх чинників впливу на інноваційну діяльність підприємств можна віднести усі ті внутрішні змінні, які мотивують працівників підприємств до створення інновацій [9]. Такі чинники, насамперед, залежать від особливостей підприємств, працівників, індивідуальних умов праці (суспільні та матеріальні), а також від стратегії та структури підприємства (правові,

організаційні та стратегічні). До зовнішніх чинників впливу на інноваційну діяльність підприємств можна віднести три групи факторів, які визначають інноваційну активність підприємств: суспільство, економічну політику та ринок.

Також на інноваційну діяльність промислового підприємства впливає організаційно-економічний механізму її управління, формування якого повинно бути направлено на орієнтацію підприємства на постійний пошук і реалізацію ринкових можливостей інноваційного розвитку в умовах дестабілізації зовнішнього середовища. Цілісну систему заходів для реалізації інноваційного розвитку промислового підприємства можна представити схематично у вигляді рис. 2.

Рис. 2 – Система заходів інноваційної діяльності в процесі реалізації інноваційного розвитку промислового підприємства

Джерело: складено автором

Згідно рис. 2 основною передумовою інноваційного розвитку промислового підприємства є активізація його інноваційної діяльності, досягнення якої потребує впровадження цілісної системи заходів. Так, до основних елементів цієї системи можна віднести наступні: збільшення обсягів та джерел фінансування, зменшення собівартості продукції на всіх стадіях життєвого циклу, посилення конкурентних переваг, розробка, створення та поширення інновацій у виробництво, завоювання нових ринків збуту, випуск нової для ринку продукції.

Всі перераховані заходи щодо активізації інноваційної діяльності підприємства і, як наслідок, реалізації його інноваційного розвитку, тісно взаємопов'язані між собою. Так, зменшення собівартості продукції на всіх стадіях життєвого циклу можливо досягнути шляхом розробки, створення та поширення інновацій у виробництво. Таке впровадження може сприяти як зменшенню собівартості виробляємої продукції, так і привести до випуску принципово нової продукції, яка посилить конкурентні переваги підприємства та розширить його ринки збуту. Однак, все це можливе лише при збільшенні обсягів та пошуку нових (альтернативних) джерел фінансування інноваційної діяльності підприємства.

Таким чином, поняття інноваційної діяльності та інноваційного розвитку підприємства тісно взаємопов'язані між собою. Так, з одного боку, результатом плідної інноваційної діяльності на підприємстві є його швидкий інноваційний розвиток, а з іншого – інноваційний розвиток неможливий без впровадження на підприємстві інновацій, які виникають в процесі інноваційної діяльності. Отже, інноваційний розвиток промислового підприємства не можливий без інноваційної діяльності, а значить можна стверджувати, що інноваційна діяльність виступає обов'язковим елементом інноваційного розвитку кожного підприємства. У зв'язку з цим всі зусилля повинні бути спрямовані на активізацію і підвищення результативності інноваційної діяльності промислового підприємства.

Список використаної літератури

1. Адаменко О. А. Концептуальні засади інноваційного розвитку підприємств / О.А. Адаменко // Наукові праці Національного у-ту харчових технологій. – 2010. – №35. – С. 5-10.
2. Денисенко М. П. Стратегічна місія інноваційної діяльності та шляхи її активізації в Україні / М.П. Денисенко, Я. В. Риженко // Проблеми науки. – 2007. – № 6. – С. 10-16
3. Заглумина Н. А. Формирование инструментария оценки уровня инновационного развития предприятия: автореф. дисс. на соискание ученой степени к.э.н.: 08.00.05 / Н. А. Заглумина. – Н. Новгород, 2011. –26 с.
4. Егоров П. В. Синтез механизмов управления инновационным развитием промышленности Украины: монография / П. В. Егоров, О. А. Шакура. – Донецк: ООО «Юго-Восток, ЛТД», 2009. – 168 с.
5. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: навч. посіб. / С. М. Ілляшенко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД “Університетська книга”; К.: Видавничий дім “Княгиня Ольга”, 2005. – 324 с.
6. Касс М. Е. Формирование стратегии инновационного развития предприятия на основе управления нематериальными активами: монография / М. Е. Касс. – Н. Новгород: ННГАСУ, 2011. – 159 с.
7. Кибиткин А. И. Концептуальный подход к оценке инновационного развития предприятия / А. И. Кибиткин, М. Н. Чечурина // Вестник МГТУ. – 2011. – Том 14, № 2. – С. 427–434.
8. Ковальчук С. В. Маркетингові стратегії інноваційного розвитку промислових підприємств: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня д.е.н.: спеціальність 08.00.04 / С. В. Ковальчук. – Хмельницький: ХНУ, 2013. – 39 с.
9. Коледіна К.О. Чинники гальмування інноваційного розвитку підприємств / К.О. Коледіна // Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції. - № 15 (4). – 2014. – С. 86-89
10. Пілявоз Т. М. Інноваційний розвиток підприємства як важливий аспект розвитку економіки / Т. М. Пілявоз // Інноваційна економіка. – 2012. – № 4 (30). – С. 185–190
11. Рогоза М. Є. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: моделі та механізми: монографія / М. Є. Рогоза, К. Ю. Вергал. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. – 136 с.
12. Телишевська Л.І. Аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств / Телишевська Л.І., К.О. Коледіна // Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції. - № 17 (6). – 2015. – С. 131-134
13. Телишевська Л.І. Інноваційний розвиток промислових підприємств та напрямки його реалізації / Л.І. Телишевська, К.О. Коледіна // Фінанси підприємств: проблеми теорії та практики: монографія. – Х.: Видавництво «Лідер», 2016. – С. 92-108
14. Федулова І. В. Синергетична еволюційна модель інноваційного розвитку підприємства / І. В. Федулова // Наук. пр. Нац. ун-ту харчових технологій. – 2010. – №36. – С. 114-118.

Коненко О.А.
Студент спеціальності «Економічна кібернетика»
Львівський національний університет імені Івана Франка
Email: ostep.konenko@gmail.com

АНАЛІЗ ТА ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ

В період тривалої економічної кризи доволі критично постає питання прийняття правильних рішень про необхідність інвестування. Особливо важливо правильно оцінювати обсяги та сфери інвестування завдяки чому можна досягнути якнайшвидшого розвитку економічної системи.

Надзвичайне зростання інвестицій Україна пережила після помаранчевої революції 2004 р., коли закордонні інвестори намагалися захопити свою частку в такій багатообіцяючій ситуації. Проте відсутність необхідних реформ та всеохоплююча корупція зробили цей досвід негативним. Світова криза 2008-2009 р. і її перебіг в нашій країні надзвичайно похитнули довіру інвесторів, котрі побачили популізм влади та відсутність реальних змін задля розвитку ефективних економічних відносин.

Саме тому після революційних подій минулих років глобальний інвестор став прискіпливішим до перебігу подій в Україні. Нестабільність в політичній та економічній сферах, війна на частині територій та анексія АР Крим сприяли згортанню як бізнесу в цілому, так і інвестиційних вкладень зокрема.

На сьогодні у нас є багато чинників, які негативно впливають на інвестиційну привабливість держави, проте чи все так погано, як здається?

Незважаючи на всі проблеми, світова спільнота ще вірить у перспективу економічного зростання України та схвалює реформи, що проводяться. Це можна прослідкувати, наприклад, у рейтингу інвестиційної привабливості країн світу International Business Compass за 2015 р., який проводиться щорічно Гамбурзьким інститутом світової економіки (HWWI) спільно з компанією BDO. В ньому наша держава зробила значний поступ і піднялася на 20 позицій. Зараз вона займає 89 місце порівняно зі 109 у 2014 році. Крім того, Україна

входить до переліку країн, що показали найкраще зростання рейтингу за рік, поруч із Латвією і Білоруссю. А у рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business, що укладається Світовим банком, ми посіли 83 місце, що також вище на 4 позиції у порівнянні з попереднім роком [2].

Безперечно, такі індекси виглядають доволі оптимістично для нас. Проте на думку експертів – учасників зустрічі «Український бізнес клімат: глобальна перспектива», що проводилася Європейською бізнес асоціацією, ситуація все ще є доволі напруженою. Відбувається глобальне сповільнення ВВП, споживання значно знизилася, оскільки люди намагаються більше заощаджувати і у зв'язку з цим очікується уповільнення темпів розвитку економіки, принаймні в першій половині 2016 року. Крім того вони зазначають, що ситуація з Росією, яка й на далі впливатиме події в Україні, є одним з найбільш проблемних чинників [3].

Урядові прогнози щодо розвитку економіки України передбачають 1% зростання ВВП у 2016 р. За результатами Держстату у перші два місяці року спостерігається зростання ВВП. Для більш помітного покращення та водночас приваблення інвесторів необхідно забезпечити реформи та конкурентні умови для ведення бізнесу. Також експерти відзначають, що поточна ситуація є хорошим стимулом для дій та трансформацій напрямків бізнесу і досить важливою для цього є консервативна бюджетна політика, яку проводить уряд.

Щоб краще самим усвідомлювати поточну ситуацію, розглянемо статистичні дані щодо інвестицій у 2015 р.

Рис.1 Обсяг прямих іноземних інвестицій

Згідно з даними Держстату, обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій в економіку України у минулому році становив 43371,4 млн дол. США. Цей показник є дещо нижчим ніж у 2014 р., проте таке зменшення є прогнозованим та не критичним.

Серед найбільших країн-інвесторів, безперечно, відзначається офшорний Кіпр, обсяг вкладень якого все ж знизився на 2,9% від загального обсягу. Також лідерами є Нідерланди, Німеччина, Австрія та Велика Британія. Найцікавішим виглядає найбільше зростання інвестицій з боку Російської Федерації. Не зважаючи на політичну ситуацію, цій державі вдалось підвищити інвестиції з 2,7 до 3,4 млрд дол. США. Найбільший обсяг російських вкладень відбувся у фінансову та страхову сфери, в інших видах діяльності обсяг російських інвестицій знижується.

Також слід відзначити вклад Європейського банку реконструкції та розвитку, який упродовж останніх чотирьох років інвестує по 1 млрд євро у рік в економіку нашої країни.

В регіональному розрізі надходження іноземних інвестицій є незбалансованим, що посилює розрив їхнього розвитку. Найбільша частка припадає на лише кілька регіонів. Лідером є Київ (52,1%), як найбільший осередок бізнесу. Також це Дніпропетровська (16,6%), Донецька (4,2%),

Харківська (3,6%) області – як найбільші осередки промисловості в Україні. Такі показники випливають з того, що саме промисловість займає домінуюче місце в розподілі освоєних капітальних інвестицій – 34,5%. В трійку також входять будівництво, що зараз розвивається швидкими темпами, та сільське господарство [1].

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств – 69,3%. Можна відмітити невелику частку коштів іноземних інвесторів (3,9%), проте слід розуміти, що не варто сильно покладатися лише на допомогу зарубіжних партнерів, а необхідно намагатися покращити ситуацію самотужки [2].

Наведені вище показники свідчать про те, що Україна знаходиться в складному, проте не безнадійному становищі. Якщо ми хочемо збільшення іноземних капіталовкладень, а як наслідок прискорення економічного зростання, варто впроваджувати реальні реформи та зміни в економічних відносинах країни. Саме вони мають стати підґрунтям для покращення ситуації в Україні.

Першочергово є необхідним проведення судової реформи для гарантії захисту прав підприємців, що сприяло б атмосфері безпеки ведення бізнесу в Україні.

Також доволі важливою є податкова реформа, яка знизить тиск на бізнес, стабілізує фінансову діяльність підприємств та сприятиме виведенню частини компаній з тіні і, як наслідок, збільшить надходження коштів до бюджету. Це б дозволило отримати у системі прозорі та зрозумілі правила гри.

Крім державних реформ, необхідно посилювати міжнародну співпрацю за рахунок угод та асоціацій про співпрацю, а також за допомогою прийняття Закону про приватно-державне партнерство. Зокрема, слід звернути увагу на експортні ринки не лише в ЄС, а й в азійських країнах.

Безперечно варто здійснити приватизацію державних підприємств, в тому числі через залучення іноземного бізнесу. Також слід провести заходи задля

підвищення ефективності діяльності державних підприємств, котрі часто є збитковими [4,5].

Звісно, вже зроблено багато кроків для цього. Наприклад у доповіді вищезгаданого Doing Business 2016 відзначається, що ключовою реформою, яка і сприяла підвищенню рейтингу України, є спрощення реєстрації бізнесу. Тобто відбулось скорочення часу реєстрацію підприємства та скасовано збір за державну реєстрацію бізнесу. Також у Міністерстві економічного розвитку та торгівлі представили перелік заходів, що мають забезпечити подальше зростання позицій України в рейтингах. Серед таких змін можна виділити: створення сервісу для реєстрації юридичних осіб за допомогою інтернету, розширення можливостей для альтернативного врегулювання спорів, встановлення обмежень на тривалість відкладення розгляду справ, прийняття законопроекту щодо захисту прав міноритарних акціонерів і багато іншого [2].

Навіть при успішному проведенні вищеназваних змін постає питання: куди вигідно вкладати кошти?

Серед найбільш перспективних галузей безперечно виділяється агросектор. Сільське господарство безперечно залишається однією з основних виробничих можливостей для такої економіки, як українська. Аграрний сектор у 2014-2015 р. показує стабільний ріст і прибутковість, при усіх наявних проблемах. Не вистачає технологій, введення інновацій та модернізації виробництва, проте Міністерство аграрної політики та продовольства України згідно з оцінками різних агентств – українських і європейських – є лідером у реформуванні довіреного сектору. Це безумовно збільшує інвестиційну привабливість цього напрямку не лише у сфері вирощування та виробництва продукції, але й у розвитку агрокомплексної інфраструктури та водної логістики, особливо по р. Дніпро та р. Південний Буг, переробній галузі, виробництві біопалива, тощо. Все це, на думку експертів, може привести до того, що у найближчі 5 років сільське господарство може вирости на третину, а обсяг виробництва продукції за прогнозами на 29%.

Поруч з цим велике зростання прослідковується у пов'язаних сферах фармацевтики і медицини. Проблемна екологічна ситуація, загальноєвропейська тенденція «старіння нації» приводять до зростання попиту у цих сферах. Їх розвитку сприяє наявність в Україні кваліфікованих кадрів та різноманітні державні програми підтримки бізнесу. За умови виробництва препаратів за сучасними методами і рецептурами та доведення рівня якості до світового, з'являється можливість охоплення не лише вітчизняних, а й зарубіжних ринків. Проте, на даний момент, все ще на ринку надається перевага закупівлі імпортних ліків.

Разом з тим, швидко нарощується надання послуг у сфері приватної медицини, з'являється багато закладів, в тому числі й іноземних, які закріпилися на ринку і доволі успішно працюють [5].

Але не можна досягнути значного прискорення темпів виробництва лише екстенсивними методами – нарощенням обсягів виробництва. Якщо ми не хочемо, щоб Україна залишалась малою сировинною економікою, необхідно впроваджувати інновації у високо технологічні сфери. Саме тому нам варто акцентувати свою увагу на ринку ІТ, який розвивається у світі найбільшими темпами. Україна займає перше місце у Європі за кількістю кваліфікованих фахівців, наш ІТ-сектор майже цілком працює на закордонні компанії, бо вартість послуг в нас є значно нижчою, а українські стартапи щорічно отримують великі суми вкладень. Це гарантує цій сфері все вищі показники у майбутньому, при цьому навіть зараз прослідковується щорічне зростання на 30-35%.

Необхідно розуміти, що попри значний спад та рекордний показник інфляції за останні 20 років, Україна залишається привабливою для інвестицій, оскільки вартість входження на український ринок, особливо в сегменті малого та середнього бізнесу, знижена. Хоча й ризики залишаються високими, проте водночас перспективи можуть бути варті цього, бо вона не знаходиться осторонь світових процесів і є достатньо інтегрованою у світове господарство. Безперечно, Україна – це держава з великим виробничим потенціалом, що

імпонує іноземним компанія. Хоча показники і прогнози свідчать, що ми рухаємось у вірному напрямку, але потрібно розуміти, що кращі часи ще не настали. Глибока політична та економічна криза триває, тому, як зазначалось вище, необхідні радикальні та дієві реформи. Нам необхідно створити таке середовище, звідки бізнес не хотів би переїжджати, був би захищеним та міг якісно працювати, а вже потім говорити про залучення нових інвестицій. Всі можливості для цього у нас є, залишається лише їх реалізувати.

Список використаної літератури

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Інвестиційна діяльність в Україні [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=9d6a5f52-84bf-4713-a02c-8fc6ab618d5e>.
3. Інвестиційний клімат України: Глобальний огляд [Електронний ресурс] / European Business Association. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.eba.com.ua/uk/information-support/eba-news/important/item/33324-2016-1-21-1001>.
4. Степанова А. Сучасні українські міфи інвестиційної привабливості [Електронний ресурс] / А. Степанова / Економічна правда. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/11/23/565843/>.
5. Степанова А. Топ-5 галузей економіки, які першими в Україні прийматимуть зарубіжних інвесторів [Електронний ресурс] / А. Степанова / Економічна правда. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/12/9/570529/>.

*к. е. н. Корінь М.В.
старший викладач кафедри економіки та управління виробничим і
комерційним бізнесом
Український державний університет залізничного транспорту
E-mail: miraslava87@mail.ru*

НАПРЯМКИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасна економічна криза в Україні вказує на те, що забезпечити подолання тривалої стагнації економіки не можливо без створення умов для

стабільного функціонування промисловості, як найважливішої структурної ланки господарського комплексу країни. Рушійним чинником реалізації структурних зрушень в промисловості та інструментом прискореного економічного зростання країни має виступає саме інноваційна діяльність. Адже, як засвідчує практика розвинутих країн, саме інновації на сьогоднішній день здатні вивести промисловість України із кризи та створити умови для забезпечення її подальшого економічного зростання. Враховуючи існуючи становище промисловості України та її роль в забезпеченні економічного розвитку країни, потребують встановлення можливі напрямки активізації інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств.

Промисловість України уже тривалі роки переживає спад обсягів виробництва. За цей період значна частина могутнього промислового потенціалу, що була отримана у спадок від СРСР, відійшла в минуле. Відсутність технологічного оновлення виробництв, використання морально та фізично застарілого обладнання, відсутність державної підтримки розвитку промисловості, низький рівень впровадження інновацій призвели до поступового банкрутства і занепаду цілих галузей промисловості, знищення власних українських брендів. Головна причина цього – низький рівень інноваційної діяльності в промисловому секторі економіки країни.

Аналіз стану інноваційної діяльності промислових підприємств дозволив встановити постійне зниження рівня інноваційної активності в промисловості (див. рис. 1-2). Останнє проявляється як в зменшенні кількості підприємств, що займалися та впроваджували інновації, так і в зниженні обсягу реалізованої інноваційної продукції.

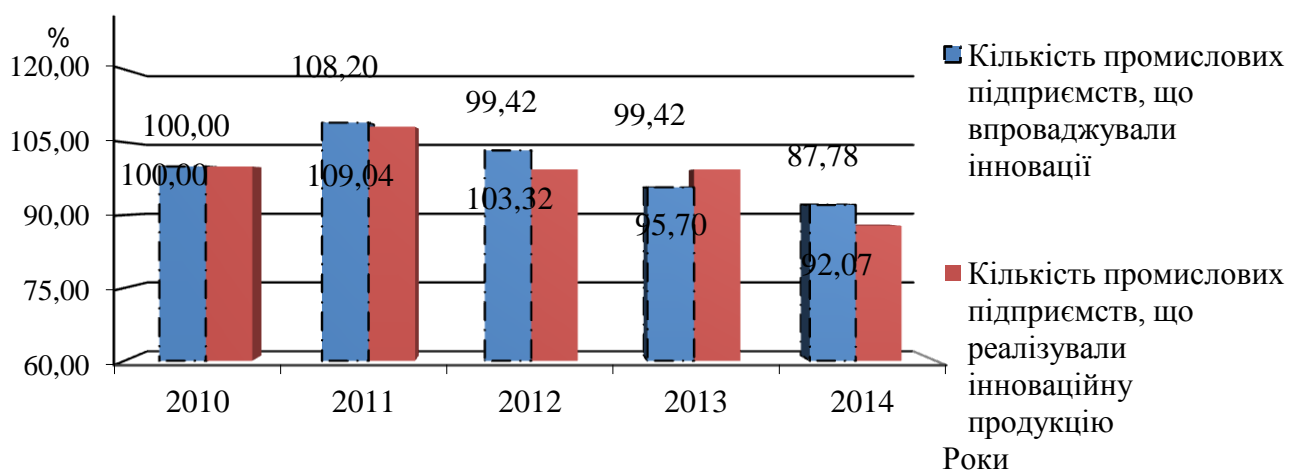

Рисунок 1 – Динаміка обсягу реалізованої інноваційної продукції за період з 2010 по 2014 роки (у % до 2010 року) [1]

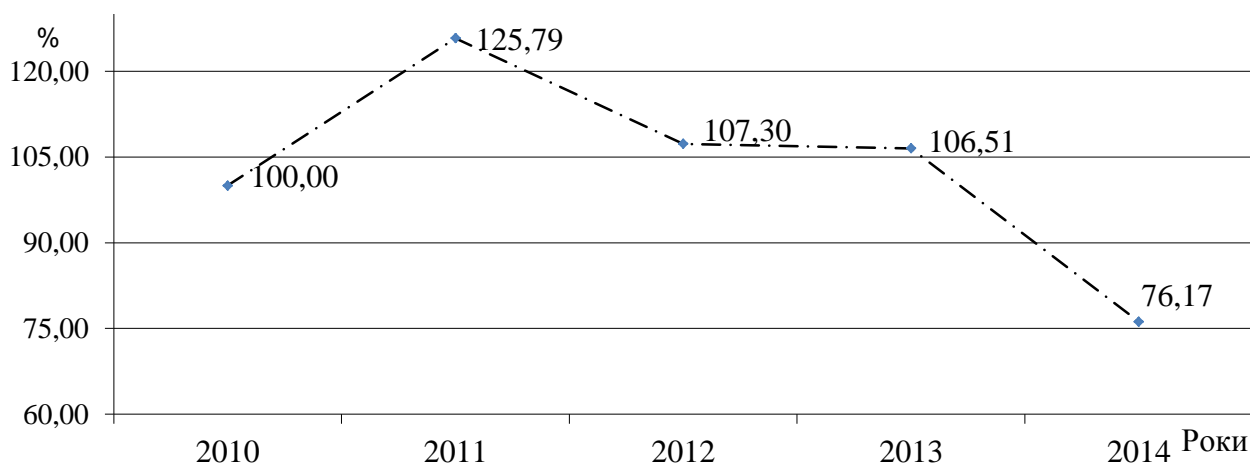

Рисунок 2 – Динаміка обсягу реалізованої інноваційної продукції за період з 2010 по 2014 роки (у % до 2010 року) [1]

Основними проблемами промисловості України, що негативно впливають на рівень інноваційної діяльності підприємств та призводять до занепаду їх виробничого й інноваційного потенціалу, є [2-3]:

- 1) високий рівень зносу техніко-технологічної бази та низький рівень використання існуючого інтелектуального потенціалу;
- 2) низький рівень фінансування підприємствами науково-дослідних робіт через високий ступінь ризику та відсутність вільних коштів для їх підтримки;
- 3) недостатня державна підтримка інноваційних процесів, недофінансування державних проектів розвитку промисловості;

4) недосконала нормативно-правова база з питань регулювання інноваційної діяльності, зокрема, низький рівень захисту прав інтелектуальної власності, законодавча неврегульованість питань комерціалізації та трансферу інновацій;

5) незадовільний рівень розвитку галузевих інноваційних структур;

6) недостатнє володіння інформацією про сучасні світові науково-технічні досягнення в сфері промислового виробництва, відсутність зацікавленості щодо можливості їх втілення у власному виробництві;

7) низький рівень мотивації та підтримки раціоналізаторства і творчої активності працівників;

8) неготовність керівництва більшості промислових підприємств активно підтримувати розвитком інноваційних процесів в промисловості, тощо. Все це обумовлює зниження рівня інноваційної активності промислових підприємств та дозволяє з впевненістю говорити про відсутність в промисловості механізмів розвитку її інноваційного потенціалу, які б забезпечували зростання обсягів виробництва інноваційної продукції, а відповідно й розвиток інноваційних процесів в країні.

Враховуючи вище визначене, основними напрямками активізації інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств пропонується визначити [4-5]:

- реалізацію ефективної державної інноваційної політики розвитку промисловості, яка б ґрунтувалась на підтримці розвитку науки, технологій і виробництва, створенні взаємозв'язку між наукою і виробництвом, формуванні міжгалузевих виробничих структур;

- впровадження ефективних форм державної фінансової підтримки власних наукомістких виробництв шляхом реалізації практики бюджетного фінансування чи надання кредитів на пільгових умовах, введення податкових пільг для підприємств, що займаються науково-дослідною діяльністю, створення системи державних замовлень, переважно у формі контрактів на проведення НДР.

- використання сучасних методів стимулювання підприємств до залучення в процеси розробки інновацій таких, як субсидування, податкові пільги, страхування інноваційних ризиків, пільгове кредитування інноваційної діяльності, митні пільги, підтримка системи патентування тощо.

- розвиток інноваційної інфраструктури шляхом покращення системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, сертифікації і впровадження розробок, підготовки і перепідготовки кадрів;

- впровадження засад державно-приватного партнерства в сферу інноваційної діяльності для забезпечення комерціалізації результатів наукових досліджень, створення умов для трансферу розроблених технологій і знань тощо.

Отже, майбутнє промисловості України визначається рівнем інноваційної активності промислових підприємств, існуюче становище яких вказує на відсутність наразі ефективних заходів щодо розвитку їх інноваційної діяльності. Визначено проблеми низького рівня інноваційної діяльності промислових підприємств та подано напрямки її активізації.

Список використаної літератури

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрану.
2. Дикань В.Л. Розвиток промислового потенціалу українських підприємств / В.Л. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості. - № 46. – С. 136 – 142.
3. Корінь М.В. Розкриття змісту механізму активізації інноваційної діяльності промислових підприємства / М.В. Корінь, В.Г. Гусева // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – Вип. 9. – С.30-33.
4. Щеглюк С.Д. Механізм стимулювання інноваційної діяльності і концентрації ресурсів регіону / С.Д. Щеглюк // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». — 2009. - № 5. – С. 87-93.
5. Чухрай Н. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове та логістичне забезпечення: монографія / Н. Чухрай. - Львів: ВНУ «Львівська політехніка», 2002. —316 с.

*к.е.н., доцент Корнух О.В.
Доцент кафедри фінансів суб'єктів
господарювання та інноваційного розвитку
ДВНЗ «Криворізький національний університет»
E-mail: oksana_ktu@i.ua*

ПЕРЕДУМОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІННОВАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

На сучасному етапі розвитку економічних систем різних рівнів під впливом глобалізаційних процесів постає гостра проблема пошуку ефективних шляхів їх розвитку. Досвід розвинених країн свідчить, що це інноваційних шлях розвитку. Інноваційна економіка як тип нової економіки міцно закріпилась в науковій сфері, а практика впровадження інновацій підтверджує її безальтернативність.

Розвиток суспільства і суспільного виробництва об'єктивно пов'язані з сукупністю змін та трансформаційних процесів, що відбуваються в них.

Ключовим і якісним чинником інноваційного розвитку є інтелектуальна власність. Інтелектуальна власність, як і інші об'єкти й явища в суспільному виробництві, потрапляє під різного виду процеси трансформації. В той же час, інтелектуальна власність є важливим об'єктом оцінки і управління в діяльності суб'єкта господарювання будь-якого рівня.

За підрахунками НАНУ, в Україні при оцінюванні вартості підприємств інтелектуальна власність враховується лише в розмірі 1 %, в той час у країнах Європейського союзу цей показник сягає 50 – 85 % [1]. Цілком очевидно, що сфера інтелектуальної власності в Україні потребує реформ і трансформаційних процесів, щоб суттєво підвищити ефективність її використання до стандартів Євросоюзу.

Отже, інтелектуальна власність є об'єктивною умовою функціонування інноваційної економіки і постійно знаходиться в процесі трансформації.

Аналіз економічної літератури показав, що процеси трансформації та економічна сутність інтелектуальної власності довгий час залишалися недостатньо дослідженими.

Специфічні властивості інтелектуальної власності і її трансформації на теперішньому етапі наукових досліджень розкриваються у нерозривному зв'язку її економічних та правових аспектів.

З розвитком ринкових відносин й переходом економіки на інноваційний шлях важливим аргументом конкурентності всіх суб'єктів господарювання стає комплексне залучення об'єктів інтелектуальної власності у комерційний оборот.

Недостатня розробка змісту інтелектуальної власності як економічного інституту сучасної інноваційної економіки та, водночас, актуальність забезпечення ефективного функціонування інтелектуальної власності під дією об'єктивних економічних законів та закону інноваційного розвитку визначили напрям даного дослідження.

У сучасних економічних дослідженнях [2-6 та ін.] категорія «інтелектуальна власність» характеризується одночасним існуванням різних підходів до розкриття її сутності. На рисунку 1 представлено один із них, який найбільш узагальнено і ґрунтовно відображає характерні риси даної категорії.

Отже, інтелектуальна власність - це багатоаспектна складна категорія, яка має ознаки міждисциплінарності й різну специфіку в економічних підходах до її тлумачення. Інтелектуальна власність пов'язана з трансформаційними процесами.

У Великій економічній енциклопедії термін «трансформація», в самому узагальненому виді, трактується як взаємодія різних процесів і явищ у сфері економіки, політики тощо, які сприяють приведенню до якісно нової соціальної системи в цілому; як правило, трансформація тісно пов'язана з реформами [8].

Рис. 1 Основні підходи до розкриття специфіки інтелектуальної власності розроблено за [7]

У роботі [9] відмічається, що трансформація - це сукупність економічних, соціальних і політичних процесів, що призводять, в остаточному підсумку, до нової якості соціальної системи.

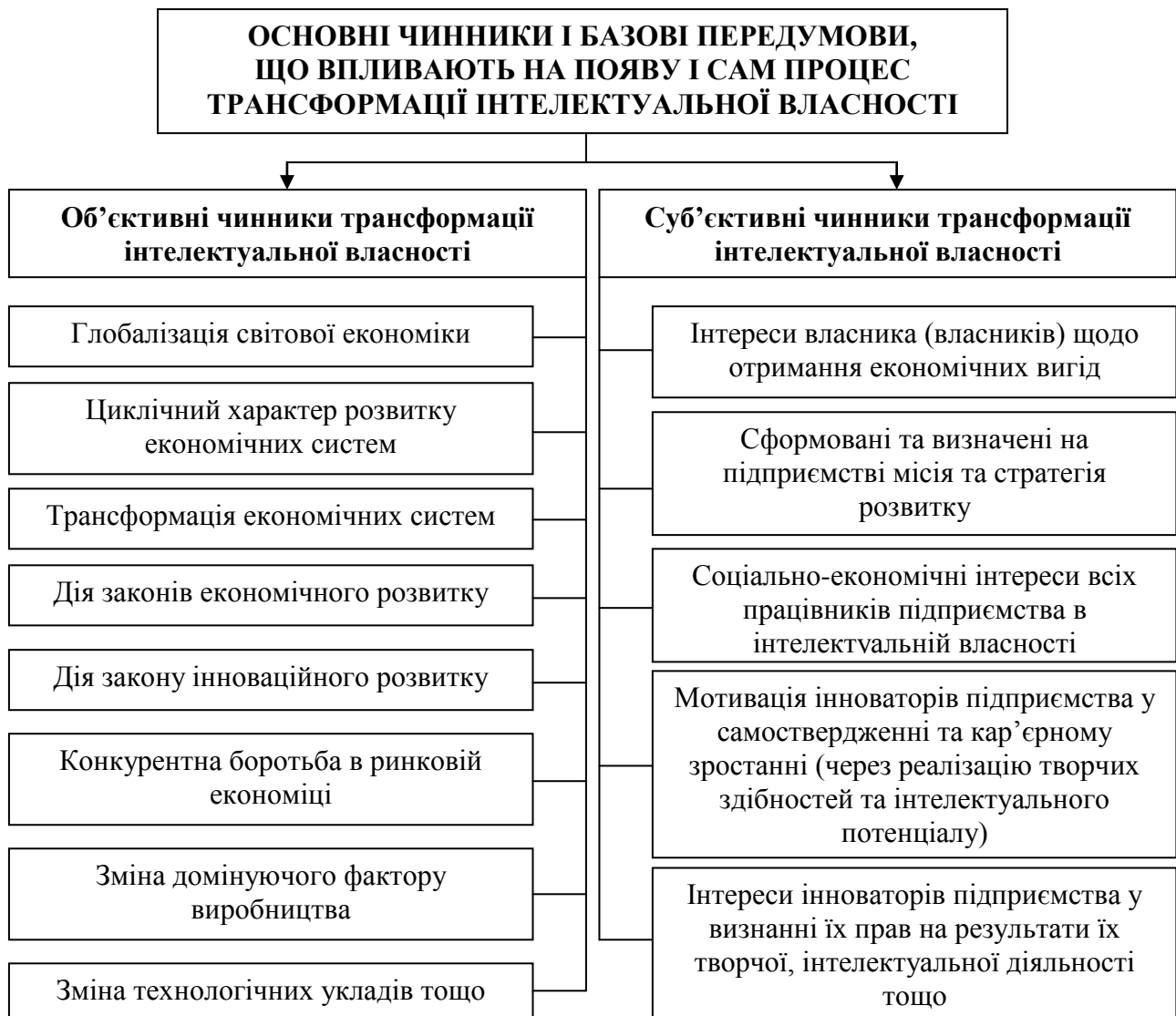
Аналіз літературних джерел дозволяє нам констатувати, що трансформація - це постійний динамічний процес, який має свою специфіку, умови формування та цикли розвитку, може бути завершеним або ні в залежності від умов його протікання, змісту та етапу розвитку соціальної системи.

При дослідженні інтелектуальної власності та питань інноваційного розвитку важливо враховувати думки і висновки більшості вчених-економістів. Так, у роботі [10], констатується, що несформованість національної інноваційної системи, недостатня ефективність системи охорони та захисту прав інтелектуальної власності перешкоджає розвитку інноваційної діяльності, утворенню в Україні цивілізованого ринку інтелектуальної власності, а в науковій праці [11] стверджується, що система інтелектуальної власності України має низку системних вад, зокрема: є громіздкою та витратною у вимірі

отримання авторських та інших прав; не надає ефективного захисту прав власності як резидентам, так й нерезидентам; відтак, не сприяє, а навпаки, гальмує інноваційний розвиток.

Потрібно відмітити, що факти і цифри підтверджують їх загальні висновки: витрати підприємств на отримання та використання патентів на винаходи, корисні моделі з 2007 року в Україні збільшились у 18 разів, що суттєво перевищує такі ж витрати підприємств у європейських країнах.

Все це дозволяє нам сформуванати сукупну цілісність чинників, які впливають на процес трансформації інтелектуальної власності (рис.2).

Рис. 2 Основні передумови трансформації інтелектуальної власності, авторська розробка

Отже, об'єктивні чинники трансформації інтелектуальної власності потрібно постійно тримати під контролем, а головне своєчасно і якісно на них реагувати. В свою чергу, сукупність суб'єктивних чинників трансформації інтелектуальної власності є умовою забезпечення керованості даного процесу. В такому разі трансформація інтелектуальної власності на підприємстві може бути плановою й системною.

Список використаної літератури

1. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів : монографія : у 2 ч. - Ч. 1 / за ред. В.М. Гейця, А.А. Мазаракі. - К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. - 389 с.
2. Інтелектуальна власність та її інституціоналізація у трансформаційній економіці: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.01 / О.М.. Литвин ; Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана. — К., 2007. — 17 с. — укр.
3. Інтелектуальна власність як чинник формування економіки знань: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.01 / О.В. Манжура ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана. — К., 2009. — 20 с. — укр.
4. Экономическое содержание отношений интеллектуальной собственности на объекты изобретения: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.01 / А.С. Антонюк ; Тамбовский гос. ун-т им. Г.Р. Державина. — Тамбов., 2003. — 28 с. — рус.
5. Эффективность использования интеллектуальной собственности при формировании постиндустриальной экономики: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.01 / Н.Н. Левкина ; Тульский гос. пед. ун-т им. Л.Н. Толстого. — Тула., 2010. — 23 с. — рус.
6. Институты и механизмы социально-экономической трансформации объектов интеллектуальной собственности в капитал: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.01 / К.Г. Перельгин ; Гос. ун-т-учебно-научно-производственный комплекс. — Орел., 2012. — 24 с. — рус.
7. *Базилевич В.Д.* Інтелектуальна власність: Підручник / В.Д. Базилевич. – К.: Знання, 2008. – 431 с.
8. Большая экономическая энциклопедия. - М.: Эксмо, 2008. - 816с.
9. *Вечканов Г.С.* Краткая экономическая энциклопедия / Г.С. Вечканов, Г.Р. Вечканов, В.Т. Пуляев. - СПб.: Петрополис, 1998. - 368с.
10. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів : монографія : у 2 ч. - Ч. 1 / за ред. В.М. Гейця, А.А. Мазаракі. - К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. - 389 с.
11. *В. Семіноженко.* Інноваційні процеси в галузі інтелектуальної власності. // – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/May2009/1.htm>

*студент Костючик Н.М.
ст. преподаватель Грабар Р.Н.
Полесский Государственный университет
E-mail: kostyuchik.1996@mail.ru*

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВЕДЕНИЯ И ВОССТАНОВЛЕНИЯ ЛЕСОВ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Преобладающий тип растительности Беларуси – леса, национальное достояние, гордость и украшение нашей страны. Территория Беларуси относится к зоне смешанных лесов. Лесной фонд страны как совокупность всех лесов страны натурального и искусственного происхождения включает покрытые лесом земли, а также другие земли, предназначенные для нужд лесного хозяйства. Его экономическая, экологическая и социальная роль постоянно возрастает.

В Республике Беларусь леса являются одним из основных возобновляемых и важнейших ресурсов страны, занимающими ключевое место среди природных богатств. Леса и лесные ресурсы играют неотъемлемую роль в устойчивом социально-экономическом развитии страны, испытывая при этом на себе постоянное давление[1]. Именно поэтому сегодня становится всё более актуальной тема разведения и восстановления лесов.

Лесоразведение — искусственное разведение леса путём насаждения деревьев в не лесистых районах. Выбор способов лесоразведения определяется экономической целесообразностью и проводится с учётом почвенных и климатических условий. При лесоразведении применяют различные способы посева: разбросной, рядовой и др. При лесоразведении посадкой используют посадочный материал как семенного (выращенного из семян), так и вегетативного (черенки, отводки и т. п.) происхождения.

Лесовосстановление – создание лесных насаждений на не покрытых лесом землях, где лес ранее произрастал (вырубки, гари, погибшие древостои,

редины, пустыри, прогалины). Лесовосстановление включает посадку, посев леса, содействие естественному возобновлению леса и сохранение подроста [2].

Заготовки, переработки лесосеменного сырья и хранения лесных семян, выращивания стандартного посадочного материала, уход за молодняком, а также создание и расширение питомников, влияющие на качество выращивания здоровых лесов, – всё это является условиями лесоразведения и лесовосстановления.

Для обеспечения постоянства и неистощимости лесных ресурсов, сохранения разнообразия лесной флоры и фауны в системе Министерства лесного хозяйства выстроена и успешно функционирует система лесоразведения и лесовосстановления. В отрасли созданы все условия для выращивания здоровых, качественных лесов – от заготовки, переработки лесосеменного сырья и хранения лесных семян, выращивания стандартного посадочного материала, проведения лесокультурных работ – до рубок ухода за лесом.

Внедрена и функционирует передовая технология по переработке лесосеменного сырья и хранению лесных семян, которая дает возможность получать высококачественный семенной материал и обеспечивать его полноценное, длительное хранение.

Сегодня белорусские леса составляют всего 1% общеевропейского лесного фонда, однако за последние 60 лет лесистость территории Беларуси увеличилась почти вдвое [3]. Процесс роста лесистости продолжается. За период с 2006 по 2014 год доля лесов увеличилась с 38,0% до 39,3% от площади страны. Учитывая высокую устойчивость лесных экологических систем и увеличение общей лесистости территории, а также переход к экологически ориентированным формам ведения лесного хозяйства, стабильность лесных экологических систем и связанного с ними биологического разнообразия в основном сохранится.

В результате ряда целенаправленных работы по воспроизводству лесов и лесовыращиванию достигнута положительная динамика лесного фонда, общая

площадь которого за 20 лет выросла на 0,8 млн га и сегодня составляет 9,4 млн га. Для выполнения этих работ в отрасли проведена селекционная оценка лесов, из которых выделено около 1178,7 га плюсовых насаждений, обладающих улучшенными наследственными качествами.

Также специально создано 1789,0 га лесосеменных плантаций и сформировано 262,7 га постоянных лесосеменных участков, на которых будут собираться лучшие семена для создания новых лесов.

Широкое использование получили разработки в области лесной генетики и семеноводства. В 2013-2014 годах заготовлено более 800 тонн шишек сосны, из которых 145 тонн – селекционные, это количество является рекордным. Переработка шишек хвойных пород осуществлялась в лесосеменных цехах Республиканского лесного селекционно-семеноводческого центра (РЛССЦ) и в лесосеменных цехах лесхозов Глубокого, Ивацевич, Щучина и Горок. На длительном хранении (в холодильных камерах) находится свыше 17 т семян хвойных пород, что может обеспечить трехлетнюю потребность лесхозов в посевном материале сосны в случае не урожайности.

Кроме того, для лесокультурных работ в 2014 году в питомниках лесхозов выращено 272,5 млн шт. стандартного посадочного материала, в том числе 248 млн шт. сеянцев и 24,5 млн шт. саженцев. Из общего количества в теплицах выращено более 31,14 млн шт. и 2,77 млн шт. посадочного материала с закрытой корневой системой.

Общее количество выращиваемых древесных растений составляет свыше 285 видов. Построено 24,64 га систем орошения, введено в эксплуатацию 27 теплиц общей площадью 0,73 га, в том числе 4 теплицы площадью 0,10 га для выращивания посадочного материала для озеленения. Лесные культуры селекционным посевным и посадочным материалом созданы на площади 9 559 га[3].

В общем объеме искусственного лесовосстановления и лесоразведения смешанные лесные культуры созданы на площади 19 974 га (83,0%), что на 16% превышает среднегодовой уровень таких культур за последние 10 лет.

Плантации быстрорастущих древесно-кустарниковых пород для топливно-энергетических целей созданы на площади 322,9 га.

К перспективным направлениям в области лесовосстановления и лесоразведения на ближайшие годы относится: улучшение продуктивности наших лесов за счет использования для их создания селекционного посадочного материала, повышение устойчивости искусственно создаваемых лесных насаждений за счет посадки смешанных лесных культур, создание лесных культур ели европейской только крупномерным посадочным материалом, выращенным в школьных отделениях лесных питомников, а также с закрытой корневой системой.

Успешная реализация лесовосстановительных принципов имеет большое значение для стабильного функционирования лесного сектора страны, способствует развитию смежных отраслей экономики, вносит весомый вклад в выполнение подписанных нашей страной международных договоров глобального уровня в сфере охраны окружающей среды.

Список использованной литературы

1. Основы экологии и экономика природопользования [Текст]: учеб. под ред. О.С. Шимова, Н.К. Соколовский. - М.: 2001. – 367 с.
2. Охрана окружающей среды в Республике Беларусь: стат. сб./ Нац. стат. комитет Респ. Беларусь. – Минск, 2015. – 253 с.
3. Министерство лесного хозяйства Республики Беларусь [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mlh.by/ru/forestry/regeneration.html>. – Дата доступа: 15.03.2016

*Косяченко Ю., Козлов М.
Науковий керівник Шаповалова І.В.
асистент кафедри маркетингу та менеджменту
ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського*

ІННОВАЦІЇ: СУТНІСНИЙ АСПЕКТ ТА ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ

У сучасному світі економічний розвиток країн визначається не тільки природними ресурсами і обсягами промислового виробництва, а й сукупною здатністю суб'єктів господарювання до впровадження нових ідей з метою

задоволення споживчого попиту в певних товарах чи послугах. Характерною рисою сучасності є інтенсивне зростання інноваційної складової економічного розвитку підприємств. Інновації охоплюють майже всі сфери людської діяльності, радикально впливаючи на всі види соціально-економічних відносин суспільства, вони здатні впровадити істотний внесок в розвиток економіки і послужити причиною її виходу з кризи.

На світових ринках між виробниками країн-лідерів йде запекла боротьба за розширення сфер впливу. Ставки, при цьому, робляться на сфери високих технологій та інноваційні моделі розвитку. Для нашої країни головною проблемою стає прірва, що відділяє її економіку від розвинених країн не тільки за рівнем розвитку фундаментальних наукових досліджень, але й саме у впровадженні інноваційних технологій у виробництво [1].

Метою даного дослідження є визначення сутності категорії інновація та підходів до класифікації.

У Законі України "Про інноваційну діяльність" дано таке визначення: "інновації - новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери" [2].

Дослідження сутнісних аспектів категорії інновації відображено в наукових працях зарубіжних та вітчизняних науковців, а саме Л. Антонюка, С. Валдайцева, К. Найта, Л. Нейкової, Ф. Ніксона, А. Поручника, В. Савчука, Б. Санто, Б. Твіст, Д. Черваньова, Й. Шумпетера. На сьогодні немає єдиного правильного визначення дефініції «інновація», Й. Шумпетер трактує інновацію як нову науково-організаційну комбінацію виробничих чинників, створену підприємницьким духом. Саме Й. Шумпетером уперше був уведений у науковий лексикон термін «інновація», що в буквальному перекладі означає «втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або новому виді виробу» [3], Б. Твіст вважає, що інновація - це процес, у якому

винахід або ідея здобувають економічне значення (зміст, доцільність) [4], Ф. Ніксон визначає інновацію як сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, що приводять до появи на ринку нових і поліпшених промислових процесів і устаткування [5], на думку Б. Санто, інновація — це такий суспільно-техніко-економічний процес, який через практичне використання ідей та винаходів приводить до створення кращих за своїми якостями виробів, технологій та дає прибуток, її поява на ринку може принести додатковий дохід [6]. К. Найт — відомий спеціаліст у сфері інноватики — дає таке визначення: «Інновація — це впровадження будь-чого нового відносно організації чи її безпосереднього оточення» і розглядає нововведення «як особливий випадок процесу змін в організації» [7].

Вітчизняні вчені дають різні визначення поняттю «інновація» залежно від предмета та об'єкта свого дослідження, так С. Валдайцев, дає таке визначення : інновації (нововведення) – це освоєння нової продуктової лінії (тобто сукупності контрактів на збут продукту і постачання покупними ресурсами, а також необхідних матеріальних і нематеріальних активів), заснованої на спеціально розробленій оригінальній технології, що спроможна вивести на ринок продукт, який задовольняє незабезпечені існуючою пропозицією потреби. Нова технологія може також зробити доступною для споживачів істотно більшу кількість відомого їм продукту [8]. Д. М. Черваньов та Л. І. Нейкова визначають нововведення як процес доведення наукової ідеї чи технічного винаходу до стадії практичного використання, що приносить дохід [9]. Л. Л. Антонюк, В. С. Савчук, А. М. Поручник трактують інновацію як нове явище, новаторство або будь-яку зміну, яка вноситься суб'єктом господарювання у власну діяльність із метою підвищення своєї конкурентоспроможності на внутрішньому і на зовнішньому ринках [10].

Проаналізувавши трактування вчених можна зробити висновок, що більшість з них визначають інновацію з боку процесного підходу, тому погоджуючись с думкою таких авторів як, Л. Нейкова, Б. Санто, Б. Твіст, Д. Черваньов, можна дати таке визначення поняттю «інновація» — це процес

доведення наукової ідеї або технічного винаходу до стадії практичного застосування, що забезпечує економічний ефект та ринковий успіх.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники, висловлюють широке коло думок щодо характеристики класифікаційних ознак. *Основними критеріями класифікації інновацій* є: комплексність набору класифікаційних ознак, які враховують для аналізу й кодування; можливість кількісного (якісного) визначення критерію; наукова новизна й практична цінність пропонованої ознаки класифікації [11].

Існує багато підходів до класифікації інновацій, вітчизняні та зарубіжні науковці визначали різноманітні класифікації, які свідчать про те, що процеси нововведень всеосяжні та різні за своїм характером. Запропоновані групи класифікаційних ознак таких вчених як, К. Ангеловський, В. Мединський, М. Поташник та А. Пригожин представлені у таблиці 1.

Таблиця 1 – Класифікаційні ознаки інновацій

№	Класифікаційні ознаки	В.Мединський	А.Пригожин	К.Ангеловський	М.Поташник
1	Значимість	+	+		+
2	Спрямованість	+	+		+
3	Місце реалізації	+			
4	Глибина зміни			+	
5	Розробник			+	
6	Масштаб поширення	+	+		+
7	Місце в процесі виробництва	+	+		
8	Характер потреб, що задовольняються				+
9	Ступінь новизни	+	+		
10	Час виходу на ринок			+	
11	Причина виникнення		+	+	
12	Область застосування			+	

Розроблено на основі [11-12]

Серед великої кількості підходів до класифікації інновацій слід вважати найбільш повною класифікацію Л.І. Федулової, яка пропонує класифікацію інновацій, що базується на 5 класифікаційних ознаках (табл. 2).

Таблиця 2 – Класифікація інновацій

Ознака для класифікації	Вид інновації	Характеристика інновації
За сферою діяльності підприємств	Інновації на вході в підприємство як систему	Цільові, якісні або кількісні зміни у виборі чи використанні матеріалів, сировини, обладнання, інформації, працівників чи інших видів ресурсів.
	Інновації на виході з підприємства	Зміни у результатах виробничої діяльності, якими можуть бути вироби, послуги, технології.
	Інновації структури підприємства	Цільові зміни у виробничих, обслуговуючих і допоміжних процесах.
За змістом діяльності інновацій	Технологічні	Спрямовані на створення та освоєння виробництва нової продукції, технологій і матеріалів, на модернізацію обладнання, реконструкцію споруд, реалізацію заходів зі збереження довкілля.
	Виробничі	Орієнтовані на розширення виробничих потужностей, диверсифікацію виробничої діяльності, зміну структури виробництва.
	Економічні	Спрямовані на зміну методів і способів планування всіх видів виробничо-господарської діяльності, зниження виробничих витрат, вдосконалення матеріального стимулювання, раціоналізацію системи обліку.
	Торговельні	Використання нових методів цінової політики, нових форм взаємовідносин з постачальниками і замовниками, надання чи одержання фінансових ресурсів у формі кредитів тощо.
	Соціальні	Пов'язані з поліпшенням умов і характеру праці, соціального забезпечення, психологічного клімату у колективі тощо.
	Управлінські	Спрямовані на вдосконалення організаційної структури, стилю і методів прийняття рішень, використання нових засобів обробки інформації та документації, реалізацію канцелярських справ.
За інтенсивністю інноваційних змін	Інновації нульового порядку	Цільова зміна, що зберігає й оновлює існуючі функції виробничої системи або її частини.

Ознака для класифікації	Вид інновації	Характеристика інновації
	Інновації першого порядку (кількісна зміна)	Просте цільове пристосування до кількісних вимог за збереження функцій виробничої системи або її частини.
	Інновації другого порядку (організаційні зміни)	Прості організаційні зміни
	Інновації третього порядку (адаптаційні зміни)	Зміни, викликані взаємним пристосуванням елементів виробничої системи.
	Інновації четвертого порядку (новий варіант)	Найпростіша якісна зміна, що перевищує межі простих адаптивних змін.
	Інновації п'ятого порядку (нове покоління)	Змінюються всі або більшість функціональних властивостей виробничої системи, але базова структурна концепція зберігається.
	Інновації шостого порядку (новий "вид")	Якісна зміна функціональних властивостей виробничої системи або її частини, змінюється вхідна концепція, але функціональний принцип залишається.
	Інновації сьомого порядку (новий "рід")	Докорінна зміна функціональних властивостей виробничої системи або її частини, що робить іншим її основний функціональний принцип.
За рівнем сприйняття	Абсолютна новизна	Фіксується за відсутністю аналогів даної новації.
	Відносна новизна	Інновацію було застосовано на інших об'єктах або ж оновлено один з елементів виробу системи у процесі поточної модернізації.
	Умовна новизна	Виникає завдяки незвичайному сполученню раніше відомих елементів.
	Суб'єктивна новизна	Новизна для певних споживачів, які раніше були знайомі з даним продуктом.
За причинами виникнення	Реактивні	Інновації, що забезпечують виживання і конкурентоспроможність фірми на ринку, з'являючись як реакція на нові перетворення, здійснювані основними конкурентами
	Стратегічні	Інновацій, впровадження яких має випереджальний характер з метою здобуття вирішальних конкурентних переваг у перспективі

Розроблено на основі [14].

Отже, інновації це сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, які зумовлюють появу на ринку нових і покращених промислових процесів та обладнання. Наведені класифікації інновацій не вичерпують уявлення про них як об'єкту інноваційного менеджменту, управляючи нововведеннями на будь-якому рівні, важливо розглядати всі зазначені типи інновацій як комплекс заходів, що забезпечує стратегічний розвиток суспільства.

Список використаних джерел

1. Томашевський О.М., Цегелик Г.Г., Вітер М.Б., Дудук В.І. Інформаційні технології та моделювання бізнес - проектів. : навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2012 - 296с.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/40>.
3. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку: дослідження підприємницького прибутку, капіталу, кредиту і циклу кон'юнктури / Й. Шумпетер; пров. з англ. Л. І. Кравченко. - М.: Прогрес, 1982. - 455 с.
4. Твісс Б. Управління наково-технічними нововведеннями — М.: Економіка, 1989. — 217 с.
5. Ніксон Ф. Інноваційний менеджмент. – М.: Економіка, 1997. — 240 с.
6. Санто Б. Інновація як засіб економічного – М.: "Знання", 1990. – 255 с.
7. Ясін Е.Г., Лебедева Н.М. Культура і інновації: до постановки проблеми// Форсайт.– 2009.– Т. 3, №2. – С. 16–26.
8. Валдайцев С. В. Оценка бизнеса и инновации / С. В. Валдайцев. — М. : Информационно-издательский дом «Филин», 1997. — 336 с.
9. Черваньов Д. М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д. М. Черваньов, Л. І. Нейкова. — К. : Знання, 1999. — 514 с.
10. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації : [монографія] / Л. Л. Антонюк, А. М. Поручник, В. С. Савчук. — К. : КНЕУ, 2003. — 394 с.
11. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки. навч. посіб [Текст] / Корсікова Н.М., Меркулов М.М.– К.: Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.
12. Ніколаєв А. Інноваційний розвиток та інноваційна культура /А. Ніколаєв // Наука та наукознавство. - 2001. - № 2. - С. 27-29.
13. Федулова Л.І. Інноваційна економіка: підручник [Текст] / Л.І.Федулова; ред. Л.О. Нагорна – К.: Либідь, 2006. – 480с.

*к.ф.-м.н., доцент Крайчук О.В.
завідувач кафедри математики з методикою викладання
Рівненський державний гуманітарний університет
E-mail: a_kraychuk@mail.ru*

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛІНГУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Інвестиційна діяльність виконується шляхом реалізації інвестиційних проектів. Будь-який проект розглядається як комплекс заходів, спрямованих на досягнення певної мети. Інвестиційний проект – це проект обґрунтування інвестиційної діяльності, обсягу і термінів здійснення прямих інвестицій у певний об'єкт.

Інвестиційним проектом є план або програма заходів, пов'язаних із здійсненням капітальних вкладень з метою отримання прибутку. Термін «інвестиційний проект» можна розглядати як комплект документів, що містять плани, мету майбутньої інвестиційної діяльності або як комплекс дій, робіт, послуг, управлінських операцій, спрямованих на досягнення сформульованої мети. Інвестиційна стратегія будь-якого підприємства може складатися з розробки і прийняття до реалізації кількох інвестиційних проектів.

Контролінг інвестицій включає у себе систему моніторингу, оцінки і контролю ходу виконання інвестиційних проектів з метою вироблення управлінських рішень, що дозволяють найкращим чином досягти поставлених цілей [3, с. 126].

Проекти існують з тих пір, як існує людське суспільство. Людство постійно винаходить щось нове, вигадує, висуває ідеї, розробляє, планує і виконує задумане. Будівництво єгипетських пірамід і космічні польоти, ремонт квартири й одержання вченого ступеня, здобуття вищої освіти – усе це проекти, що розрізняються тільки за масштабами, часом та витратами потрібним на їхнє виконання.

Менеджмент проекту – це процес оптимізації використання фінансових, матеріальних і людських ресурсів для досягнення цілей проекту. Цілі проекту –

це отримання бажаного результату, якого необхідно досягти в межах певного часу, необхідної якості і кількості, використовуючи обмежені ресурси. Обмеженість цілей проекту у часі означає, що будь-який проект має жорстко встановлені терміни початку і завершення. Обмеженість вартості означає, що проект реалізується з використанням чітко лімітованого обсягу матеріальних, людських та фінансових ресурсів. Кінцевий результат виконання проекту повинен мати заздалегідь встановлену якість.

Інвестиційний проект – це довгострокове вкладення грошових коштів та інших ресурсів з метою отримання економічної вигоди, оформлений як документ, що містить взаємопов'язані в часі і просторі, й узгодженні за ресурсами заходи, спрямовані на розвиток підприємства.

Контролінг інвестиційних проектів характеризується рядом особливостей, які дозволяють виділити його серед інших різновидів контролінгу:

- контролінг інвестиційних проектів спрямований на досягнення не оперативних, а стратегічних цілей підприємства, тобто по суті він є стратегічним контролінгом;

- контроль оперативної діяльності здійснюється за центрами відповідальності, а контролінг інвестиційних проектів – по-проектно.

Вимоги щодо формування системи контролінгу інвестиційних проектів:

1. Контролінг інвестицій пов'язаний з матричною організаційною структурою: в кожному проекті найчастіше залучена велика кількість центрів відповідальності, а менеджер має забезпечити їх взаємодію у процесі досягнення поставлених цілей.

2. Внаслідок довготривалості здійснення інвестиційних проектів система контролінгу має бути спрямована на перспективу.

3. Система контролінгу має бути адаптованою до зміни умов зовнішнього і внутрішнього середовища впродовж всього терміну здійснення управління інвестиційним проектом.

4. Контролінг інвестицій має охоплювати найрізноманітніші аспекти проекту, оскільки проекти бувають комплексними.

Планування інвестиційного проекту починається з аналізу зовнішнього середовища. Проект – це відкрита система, яка існує у певному середовищі. Тому, розробляючи проект необхідно чітко визначити середовище, в якому буде існувати і завершуватися проект. Оточення проекту формує сукупність факторів зовнішнього середовища, які впливають на його підготовку та реалізацію.

Алгоритм здійснення контролінгу інвестиційних проектів передбачає здійснення таких основних етапів [3, с. 133]:

1 етап. Вибір інвестиційного проекту відповідно до цілей і стратегії підприємства передбачає визначення мети проекту, виявлення характеру, ступеня впливу зовнішнього і внутрішнього середовища на досягнення цілей.

2 етап. Вибір критеріїв аналізу досягнення цілей. Якщо проект переслідує декілька цілей, можливе використання системи критеріїв. Важливо відразу ж з'ясувати, які параметри впливають на вибрані критерії та які існують важелі впливу спрямовані на їх досягнення.

3 етап. Розробка критеріїв досягнення цілей і підконтрольних показників для кожного центру відповідальності. Тут враховуються можливості та повноваження менеджерів, що очолюють центри відповідальності.

4 етап. Організаційне проектування контролінгу інвестицій. Для цього розробляється система звітності проекту, що має фіксувати планові та фактичні показники за станом робіт, термінами, витратами. У ній також мають бути вказані відхилення фактичних значень від планових.

5 етап. Розробка і впровадження системи документообігу. Дозволяє здійснювати попередній та поточний контроль за відхиленнями.

Контролінг інвестиційних проектів знаходиться на перетині управлінського обліку, інформаційного забезпечення, інвестиційного менеджменту – використовує всі функції управління але не заміняє їх, виконує функцію «управління по відхиленнях». Сутність цієї функції базується на

положенні, що нормальна реалізація інвестиційного проекту проходить у рамках задалегідь визначених параметрів і, що основна увага координатора проекту звернена саме на відхилення від них.

Необхідно вивчати причини відхилень і приймати відповідні дії для приведення інвестиційного проекту в норму. У зв'язку з цим особливий інтерес для координатора проекту представляє інформація про відхилення, оскільки вона сигналізує про недоліки, збої в керованій системі, про необхідність термінового втручання у реалізацію проекту. Таким чином, інвестиційний контролінг – це спроба так охопити всі аспекти інвестиційної діяльності, щоб мати можливість вчасно виявити слабкі місця та вжити заходи для уникнення кризи, яка загрожує успішній реалізації інвестиційної стратегії підприємства.

Список використаної літератури

1. Аспекты управления инновациями проектно-ориентированных организаций : моногр. / В. Р. Молодецкий, Р. Б. Тянь, В. А. Ткаченко и др. ; под ред. Р. Б. Тяня, В. А. Ткаченко. – Д. : Вид-во «Монолит», 2012. – 242 с.

2. Боримська К. П. Комплексний підхід до реалізації стратегії економічної безпеки на основі оцінки ефективності інвестиційних проектів у системі контролінгу бізнес-процесів підприємства / К. Боримська // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. : Економічні науки. – 2013. – № 5. – С. 154–160.

3. Брітченко І. Г. Контролінг : навч. посіб. / І. Г. Брітченко, А. О. Князевич. – Рівне : Волинські обереги, 2015. – 280 с.

4. Князевич А. О. Механізми управління інноваційним розвитком : моногр. / А. О. Князевич, О. В. Крайчук. – Рівне : РДГУ, 2011. – 133 с.

5. Нагорний Є. Контролінг як важливий інструмент забезпечення ефективності інвестиційних проектів / Є. Нагорний, Є. Мар'янов // Ринок цінних паперів України. – 2012. – № 10. – С. 73–78.

6. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-ХІІ (із зм. та доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – ст. 646.

7. Шепітко Г. Ф. Контролінг : навч. посіб. / Г. Ф. Шепітко. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 136 с.

Кривошеєва В.В.
аспірантка кафедри фінансів
Київський національний торговельно-економічний університет
E-mail: Viktory7777@gmail.com

МОДЕРНІЗАЦІЯ РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ ФІЗИЧНИМ ОСОБАМ В УКРАЇНІ

Однією з ключових тенденцій фінансової сфери є глобалізація, за якої стираються межі між національними фінансовими ринками, відбувається інтеграція фінансових інструментів, учасників ринку, органів регулювання, механізмів торгівлі цінними паперами, стандартизація правил надання фінансових послуг. У результаті зростає ймовірність реалізації різноманітних ризиків, оскільки відбувається швидке перенесення ринкових шоків з одних ринків на інші. За цих обставин ефективне функціонування національної економіки України потребує існування розвиненого ринку фінансових послуг, складовою частиною якого є ринок кредитних послуг фізичним особам. В умовах посилення трансформаційних процесів особливої актуальності набуває поняття «модернізація», що передбачає перехід від традиційного до сучасного суспільства, підґрунтям відтворення якого є інновації.

Підґрунтям визначення модернізації ринку кредитних послуг може стати визначення С.В. Волосович, згідно з яким модернізація кредитних відносин – це процес їх переходу від екстенсивної до інтенсивної моделі з огляду на інституційні складові, які знаходяться у взаємодії та об'єднання яких здійснюється на основі врахування послідовності створення спільних продуктів, що сформує передумови для досягнення макроекономічної стабільності та сприятиме трансформаційним перетворенням [1, с. 211]. Модернізація кредитних відносин повинна ґрунтуватися на вирішенні наступних завдань:

– формування відповідного інституційного забезпечення функціонування системи кредитних відносин;

- забезпечення створення якісного спільного продукту суб'єктами системи кредитних відносин;
- забезпечення доступності кредитних та супутніх для них послуг;
- удосконалення системи захисту прав споживачів послуг, що надаються суб'єктами системи кредитних відносин [1, с. 211].

Інституційна структура оферентів кредитних послуг фізичним особам представлена банками, кредитними спілками, ломбардами, кредитними компаніями. В контексті обсягу послуг, що надаються на ринку кредитних послуг фізичним особам, традиційно основною складовою є ринок банківських кредитних послуг. Проте обсяги банківського кредитування фізичних осіб в останні роки суттєво скоротилися. У сучасних умовах на тлі падіння обсягів банківського кредитування фізичних осіб зростає роль ломбардів як продавців кредитних послуг. Водночас забезпечення фінансової інклюзивності, коли малозабезпечені верстви населення та малий бізнес мають можливість отримати доступ до кредитних послуг здійснюється через кредитування кредитними спілками. Поруч із цими традиційними оферентами кредитних послуг активно розвивається кредитування фізичних осіб через онлайн-платформи, які викликають зацікавленість фізичних осіб. Можливості розвитку цього виду надання кредитних послуг ґрунтуються на особливостях функціонування ринку кредитних послуг в Україні. До переваг його функціонування належать інституційна відповідність ринку міжнародному досвіду; наявність відносно розвиненої інфраструктури ринку. Водночас недоліками функціонування вітчизняного ринку кредитних послуг фізичним особам є низька якість кредитних послуг; недостатня відповідність асортименту кредитних продуктів потребам населення; падіння купівельної спроможності населення.

На нашу думку, загрозами розвитку ринку кредитних послуг є високий рівень політичних і кредитних ризиків та нестабільність нормативно-правового регулювання. При цьому можливостями для розвитку ринку кредитних послуг

виступатимуть значна ємність ринку та інтеграція у європейський ринок фінансових послуг.

Надання кредитних послуг депозитними корпораціями та онлайн-платформами має певні відмінності, представлені у табл. 1.

Таблиця 1*

**Відмінності між банківським кредитуванням та кредитуванням через
онлайн-платформи**

Ознака	Банківське кредитування	Кредитування через онлайн-платформи
Головна мета маркетингової діяльності	Залучення клієнтів, орієнтоване на продукти. При цьому акцент ставиться на пропозиції кращого ніж у конкурента продукту.	Залучення клієнтів, що орієнтоване на процес. При цьому акцент ставиться на пропозиції кращого досвіду отримання продукту.
Вид зв'язку між кредитором і позичальником	Опосередкований зв'язок між кредитором і позичальником	Безпосередній зв'язок між кредитором і позичальником
Підходи до надання послуг	Банки в основному зосереджені на розробці свого продукту, а потім – на його дистрибуції.	Онлайн кредитори спочатку намагаються сприяти поширенню інформації про продукт серед потрібних людей у потрібний час і в потрібному місці.
Підхід до оцінки платоспроможності клієнтів	Консервативний підхід до оцінки платоспроможності клієнтів.	Гнучкий підхід до оцінки платоспроможності клієнтів.

* Побудовано автором за [2] та на основі власних досліджень

Впровадження інноваційних послуг у сфері фінансового посередництва обумовлюється впливом фінансового сектора на підвищення добробуту і забезпечення сталого економічного зростання. У 2015 р. спостерігався бум цифрових перетворень й зрушень на ринку фінансових послуг. При цьому обсяг фінансування фінансових технологій подвоюється щороку майже в кожній країні. Тим не менш, FinTech, є широким терміном. У складі секторів діяльності FinTech компаній кредитування є самим швидкозростаючим ринком і отримує найбільші обсяги фінансування.

Модернізації підлягають й інститути регулювання. З метою оптимізації кількості державних контрольно-наглядних органів та відповідному скороченню державні витрати на їх утримання у серпні 2015 р. у законопроекті було запропоновано державне регулювання ринку банківських послуг, діяльності кредитних спілок, страхових компаній, ломбардів, бюро кредитних історій, компаній, що надають послуги з лізингу та факторингу, діяльності платіжних систем і систем розрахунків здійснювати Національним банком України. Щодо регулювання інших ринків фінансових послуг пропонується створити Національну комісію з фінансового нагляду на базі Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Список використаної літератури

1. Волосович С.В. Модернізація кредитних відносин / С.В. Волосович // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – Серія «Економіка». – 2015. - №1(71). – С. 210-214.

2. How banks and online lenders see the process of cutting the cake of customer acquisition [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.thepayers.com/expert-opinion/how-banks-and-online-lenders-see-the-process-of-cutting-the-cake-of-customer-acquisition/762235?utm_campaign=20151130-automatic-newsletter&utm_medium=email&utm_source=newsletter&utm_content=

*к.е.н. Кубиній В.В.
доцент кафедри фінансів
Ужгородський інститут Київського
національного торговельно-економічного
університету,
kubiniy@mail.ru*

*Мороз В.Р.
аспірант кафедри економіки підприємства
Ужгородський національний університет,
Bsc10@mail.ru*

ШЛЯХИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА УПРАВЛІННЯ ЙОГО РИЗИКАМИ

Сучасні вітчизняні та закордонні фахівці з інноваційного розвитку виділяють два шляхи посилення інноваційного потенціалу та забезпечення технологічного рівня розвитку країни, необхідного для активної її участі у міжнародному поділі праці та забезпеченні конкурентних переваг.

В першу чергу, це шлях інноваційного прориву, якій передбачає формування та активне використання фундаментальної науки, що забезпечує можливість створення радикальних інновацій.

Другим виступає шлях «ефективного запозичення» або імпорту інновацій, якій є не тільки більш економним, але й за лагом інноваційного процесу передбачає менші витрати часу, що також посилює дію фактору ефективності. Другий шлях вибирають не тільки країни з низьким або недостатньо високим рівнем економічного розвитку. Такий шлях вибрала Японія і довела його доцільність.

Академік В. Полтерович окреслив основні причини, які обумовлюють переваги другого шляху забезпечення інноваційного розвитку країн з недостатнім інноваційним потенціалом, наприклад, Сінгапур, Гонконг та інші, наступним чином:

1. Нові технології виробляються на основі вже існуючих, тому відсутність попередніх досліджень та розробок гальмує створення та впровадження інновацій.

2. Комплементарність технологій означає, що при використанні принципово нової технології необхідні зміни в багатьох інших місцях, що не під силу навіть великим потужним корпораціям. При неврахуванні даної причини фірми можуть опинитися в «пастці координації».

3. Залучення дешевше та менш ризиковане у порівнянні зі створенням «принципово нового», що суперечить принципу ефективності.

4. У сфері фундаментальної науки в країнах з недостатньо високим рівнем економічного розвитку спостерігається високий рівень еміграції наукових кадрів. Це обумовлено не лише матеріальними факторами, але й організаційними, які не забезпечують необхідного рівня умов праці науковців.

5. Наявність в країні «поганих інститутів», до яких віднесено слабкий захист контрактів, наприклад, прав на інтелектуальну власність. Це призводить до скорочення планового горизонту та високих ризиків кооперації.

6. Надмірний монополізм, які заважає формуванню мотиваційних важелів та стимулів до інноваційної активності.

7. Нерозвиненість інститутів підтримки та впровадження інновацій, тобто відсутність чи слабка позиція національної інноваційної системи [2].

Виділяють три стратегії формуванні національних інноваційних систем. В першу чергу, це стратегія шокової терапії, яка базується на кардинальній структурній зміні інститутів розвитку, які існують на даний час в країні. По-друге, це стратегія вирощування інновацій, третьою визначено стратегію проміжних інститутів. При цьому науковець стверджує, що найбільш придатною виступає третя стратегія. Її впровадження передбачає побудову певної інституційної послідовності, кінцевим елементом якої є НІС, що не уступає за ефективністю західним інноваційним системам[2].

При побудові національної інноваційної системи рекомендовано враховувати абсорбційну та інноваційну здатності країни.

Абсорбційна здібність - це здібність визначати цінність нової зовнішньої інформації, засвоювати її та використовувати для комерційних цілей, що в комплексі показує здатність країни до запозичення технологій [2].

Абсорбційна здатність передбачає:

- імпорт нового обладнання та технологій, покупку ліцензій та тарифну політику;

- регулювання прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку, правила створення спільних підприємств;

- засвоєння нових методів організації виробництва внаслідок участі у конкуренції на світових ринках;

- взаємодія з закордонними спеціалістами в процесі навчання або стажування за рубежом, спільні дослідження, запрошення закордонних науковців та викладачів для навчання на території країни;

- попередження відтоку висококваліфікованих фахівців та стимулювання повернення до країни осіб, що отримали навчання за кордоном;

- політика прямої підтримки залучень;

- стимулювання розвитку дослідницьких відділів у крупних компаніях[2].

Інноваційна здатність країни визначає її здатність у якості політичного та економічного організму виробляти та доводити до комерційного використання потік нових технологій на тривалому відрізку часу [1].

Головна системна проблема інноваційного розвитку України визначена в Проекті Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки. Вона полягає в тому, що результативність, якість функціонування, структура креативної частини національної інноваційної системи – сектору досліджень, розробок, винахідництва – не повною мірою відповідають потенційним потребам інтенсивного розвитку економіки. З іншого боку, структурно відстала, технологічно низькоукладна вітчизняна економіка, отримана у спадок від СРСР, а також система підприємництва, що склалася під впливом нав'язаних Україні зовні неоліберальних реформ, залишаються вкрай несприятливими до сучасних досягнень науки та технологічних інновацій. Для

ефективного вирішення цієї проблеми необхідно визначити вихідні позиції основних компонентів національної інноваційної системи, ступінь їх відповідності вимогам інноваційно-інвестиційної моделі розвитку, виявити слабкі сторони і перепони, що гальмують такий розвиток, а також наявні переваги і потенційні можливості щодо здійснення узгоджених системних змін [3].

Ризик інноваційної діяльності є найвищим у порівнянні з іншими видами економічної активності. Це викликає необхідність застосування таких механізмів:

- у сфері управління інноваційною системою:

А) формування управлінських органів інноваційної системи, діяльність яких спрямована на визначення ризикованості інноваційних проектів та формування пакету державних гарантій для інвесторів;

Б) створення управлінських органів, функцією яких виступає контролінг, якій передбачає проведення стратегічного аналізу інноваційних потенційних та реальних можливостей та планування інноваційних перспектив. Тут найбільші акценти доцільно поставити на методах Форсайту та індикативному плануванні, які забезпечать адекватність та реальність інноваційних цільових програм;

В) активізації регуляторних механізмів, які сприяють кластерній архітектурі інноваційної системи, забезпечують інтеграційні процеси між науковим сектором, розробками та виробничою сферою;

Г) створити підсистему національного маркетингу, яка буде сприяти іміджу України для інвесторів у сферу інноваційної діяльності. Забезпечити створення та координацію регіональних маркетингових підсистем, що посилять підсистему національного маркетингу.

- У сфері інфраструктури національної інноваційної системи:

А) розширяти зв'язки з науковими організаціями та інноваційними компаніями західних країн як на рівні національної системи, так і на рівні її елементів. Наприклад, активізувати взаємодію між університетами України та

їх можливими зарубіжними партнерами, між вітчизняними провідними компаніями та їх західними контрагентами;

Б) більш активно використовувати можливості транскордонного інноваційного співробітництва, які обумовлені наявністю кордонів як з країнами Євросоюзу, так і Росії. Конкретними механізмами можуть бути транскордонні кластери, грантові важелі для впровадження інновацій на основі обміну технічною інформацією, створення спільних підприємств та ін.;

В) перебудувати систему вищої освіти на підготовку фахівців, здатних не тільки працювати з новими виробничими технологіями, але й використовувати сучасні інноваційні управлінські методики. Креативність, вміння приймати адекватні до різноманітних умов управлінські рішення, володіти методами стратегічного аналізу – такі риси повинні бути включені у коло професійних якостей випускників вищої школи. Інноваційна система країни буде функціонувати успішно за умови створення системи безперервного підвищення кваліфікації, що забезпечує не тільки підтримку професійного рівня, але й дифузії нових знань;

Г) використовуючи організаційні, економічні та маркетингові механізми створювати привабливі умови для залучення в економічний простір країни західних компаній, які працюють у сфері інноваційних технологій.

Перелік посилань

1. Furman J., Porter M., Stem S. The determinants of national innovation capacity// Restart Policy, 2002, 31, p. 899-933
2. Полтерович В. Принципы формирования национальной инновационной системы. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://uftp.ru/content/disp_art.php?num=1806
3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки. Проект. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48722>

Кулакова А. В.
Магистрант Института магистерской подготовки
Белорусского государственного экономического университета
E-mail:zhitel.islandii@mail.ru

ВОЗМОЖНОСТИ АКТИВИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТРАН-УЧАСТНИЦ ЕДИНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПРОСТРАНСТВА

Инновации являются тем рычагом, благодаря которому возможно снизить текущие издержки, максимизируя при этом прибыль предприятия, улучшить качество производимой продукции, а также создавать абсолютно новые виды продукции, услуги и технологии.

Процесс стимулирования инновационной деятельности предприятий в странах Единого экономического пространства происходит путем модернизации общих энергетических, информационных, а также транспортных систем, государственной поддержки научно-технологической и производственной кооперации. Для того чтобы развивать экономику совместно с осуществлением инновационной деятельности предприятиями, необходимо формировать институциональную среду для инновационного, а также венчурного развития [1].

Благодаря научно-техническому сотрудничеству в странах-участницах Единого экономического пространства (далее ЕЭП) возможно как инновационное развитие национальных экономик, так и развитие в сфере науки и техники. В целях реализации данной политики сотрудничества промышленный блок Евразийской экономической комиссии разработал инструменты для взаимодействия в инновационной сфере, включающие в себя разработку и формирование Евразийской сети промышленной кооперации и субконтрактации, Евразийской сети трансфера технологий, межгосударственных проектов и программ, инновационной инфраструктуры и совместной работы с международными организациями [2].

Практический шаг в развитии инновационной деятельности уже сделан: обсуждаются возможности создания ООО «Венчурная компания «Центр инновационных технологий ЕврАзЭС», учредителями которого могут стать ОАО «Российская венчурная компания», Белорусский инновационный фонд, а также АО «Национальное агентство технологического развития» (Казахстан) [3].

В законодательстве стран-участниц ЕЭП дается определение инновациям и инновационной деятельности в государстве. Так, например, согласно закону Республики Беларусь «О государственной инновационной политике и инновационной деятельности в Республике Беларусь», целью государственной инновационной политики является создание благоприятных для повышения конкурентоспособности национальной экономики, а также для инновационного развития страны социально-экономических, правовых и организационных условий путем формирования и реализации программ инновационного развития и инновационных проектов, совершенствования механизмов регулирования и стимулирования инновационной деятельности [4].

Объем внутренних затрат на научные исследования и разработки в процентном соотношении от ВВП ниже, чем в странах Европейского союза, США или Японии. Так, в Республике Беларусь значение данного показателя в 2014 году составило 0,52%, в Республике Казахстан – 0,16%, в Российской Федерации – 1,06%, в Республике Армения – 0,23%, и в Республике Киргизия – 0,16% (табл.1).

Таблица 1 – Объем расходов на НИОКР стран ЕЭП, в процентах от ВВП

Страна	2013	2014	2020 г. (целевые значения показателя)
Республика Беларусь	0,67	0,52	2,5-2,9
Республика Казахстан	0,18	0,16	2
Российская Федерация	1,05	1,06	2,5-3
Республика Армения	0,21	0,23	2-2,5
Республика Киргизия	0,15	0,16	-

Примечание – Источник: The World Bank, национальные стратегические документы

Таблица 2 – Объем расходов на НИОКР развитых стран, в процентах от ВВП

Страна	2011	2012	2020 г. (целевые значения показателя)
Китай	1,84	1,60	2,5
США	2,76	2,85	3
Европейский союз	2,03	2,05	3
Япония	3,39	3,48	4

Примечание – Источник: The World Bank, национальные стратегические документы.

Для того чтобы повысить уровень инновационной активности хозяйствующих субъектов стран ЕЭП, необходимо проводить тщательный анализ инновационной среды, спроса на рынке, а также возможностей для реализации инновационных программ и проектов.

Поэтапная реализация инновационной политики в ЕЭП включает в себя модернизацию существующих производств, поиск альтернативных сфер в экономике, повышение качественных показателей инновационной продукции и новых технологий, и достижение их до значений мировых стандартов. Также важно уделить особое внимание законодательству, регулирующему венчурную и инновационную деятельность, а также обеспечению безопасным, прозрачным и быстрым финансовым расчетам при осуществлении сделок и реализации проектов.

Проведение инновационной деятельности и реализация инновационных программ всегда сопровождается рисками. Для того, чтобы минимизировать риски, необходимо учесть все факторы их возникновения и скоординировать действия для проведения мероприятий, направленных на минимизацию воздействия данных рисков. Для предотвращения появления рисков и минимизации существующих рисков при реализации инновационных программ и проектов можно использовать один из методов генерации идей, а именно метод морфологического анализа, возможности которого представлены в таблице 3.

В данной матрице определились 243 варианта достижения поставленных целей. Критериями для выбора возможных вариантов являлись привлечение к

участию всех структурных элементов инновационных систем стран-участниц ЕЭП, нахождение рыночной ниши будущей инновационной продукции, доступные способы и эффективные инструменты финансирования реализации инновационных и венчурных проектов. Из всех существующих вариантов наиболее оптимальным, согласно критериям, предположительно будет являться вариант А III Б I В I Г II Д I.

Таблица 3 – Морфологический анализ выбора совокупности мероприятий для минимизации инновационных рисков и активизации инновационной активности

Параметры		Варианты		
		I	II	III
А	Сотрудничество	поиск и поддержка партнеров в ЕЭП	участие в международных программах	формирование технологической платформы
Б	Подготовка производства	создание единого реестра потребности в новых технологиях и инновационной продукции	финансовая поддержка передовых технологий, подготовка кадров	государственно-частное партнерство в создании продукции, технологий
В	Реализация инновационной продукции	проведение ярмарок, выставок	применение полученных технологий	устранение административных, правовых барьеров
Г	Инфраструктура	создание лабораторий в организациях	создание совместных венчурных и инновационных фондов	создание общего законодательства, регулирующего венчурную и инновационную деятельность ЕЭП
Д	Финансирование	создание единой валюты	государственное кредитование	государственный заказ

Примечание – Источник: таблица составлена автором.

Рассмотрим составляющие выбранного варианта принятия решений в целях активизации инновационной деятельности в странах ЕЭП.

Формирование технологической платформы позволит определить потребности в новых технологиях. Технологические платформы создают условия для взаимодействия заинтересованных лиц бизнеса в научной или технической сфере, а также государственной власти и общественных организаций. Создание реестра потребностей в новых технологиях или инновационной продукции позволит более эффективно организовывать мероприятия по аккумулярованию финансовых, интеллектуальных и материальных средств для достижения целей, а также дальнейшей реализации произведенной инновационной продукции на рынке, проводя различные национальные или международные ярмарки и выставки.

Создание совместных венчурных и инновационных фондов позволит аккумулировать финансовые ресурсы для реализации отобранных по определенным критериям инновационных, а также венчурных проектов в государствах ЕЭП. При этом необходимо создавать благоприятные условия для инвесторов в плане административного и правового регулирования. Создание валюты при осуществлении сделок, а также проведения различных операций при реализации инновационных мероприятий позволит снизить чувствительность к колебаниям местных, а также международных курсов валют.

В заключении следует подчеркнуть, что формирование технологической платформы должно сопровождаться изменением законодательства стран-участниц ЕЭП, а также использованием опыта мировых лидеров в научной, инновационной, технологической сфере. Аккумуляция и правильное распределение финансовых средств для реализации инновационных и венчурных проектов возможно благодаря созданию единого инновационного и венчурного фонда, с дальнейшим созданием своих структурных подразделений. Реализация инновационной политики ЕЭП должна проходить по этапам,

учитывать особенности национальных экономик государств, входящих в данное пространство.

Список использованной литературы

1. Л. Н. Нехорошева, статья «Проблемы повышения инновационной активности и «окна возможностей» как инструмент технологических прорывов», материалы IV Международной научно-практической конференции 19-20 мая 2011 года «Экономический рост Республики Беларусь: глобализация, инновационность, устойчивость», том 1, Минск, 2011, стр. 204
2. С. С. Сидорский, «Промышленная политика ЕАЭС: от создания к первым результатам», Москва, 2015, стр. 41
3. Л. Н. Нехорошева, И. Т. Ахметганеева, А. Г. Шумилин, А. П. Гришанович, статья «Развитие венчурной деятельности в Республике Беларусь в условиях Единого экономического пространства», материалы VII Международной научно-практической конференции, Минск, 25-26 сентября 2014 года «Экономический рост Республике Беларусь: глобализация, инновационность, устойчивость», том 1, Минск, 2014, стр. 197
4. Закон Республики Беларусь «О государственной инновационной политике и инновационной деятельности в Республике Беларусь» от 10 июля 2012 г., №425-3, глава 2, статья 4, глава 3, статья 14

*к.т.н., доцент Курач В.П.
доцент кафедры банківської справи
Дніпропетровський національний університет ім. О.Гончара
E-mail: Kurach_V@ukr.net*

ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ФОНДОВИХ БІРЖАХ

Вітчизняний фондовий ринок через низку обставин як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, сьогодні характеризується як нестійкий, залежний від іноземного капіталу, спекулятивний та слабо пов'язаний із реальним сектором економіки [1].

Це обумовлено його недостатньо розвиненою інфраструктурою, роздробленістю та невпорядкованістю; відсутністю ефективної системи фондових бірж; обмеженим набором фінансових інструментів; відсутністю сучасної законодавчої бази [2].

Вивченню світового досвіду біржової торгівлі фінансовими інструментами та оцінці можливостей його застосування в Україні присвячені праці зарубіжних та вітчизняних учених: У. Баффета, Г. Марковіца, Д. Сороса, В. Бондарчука, У. Грудзевич, О. Дудчик, К. Калинець, О. Квасової, О. Кіктенко, О. Кіреєва, Н. Кузнєцової, К. Малишенко, М. Назарчука, Ю. Раделицького, І. Рекуненко, О. Рудої, Н. Стукало, О. Сохацької, С. Шишкова та інших.

Питання розробки заходів і пропозицій щодо стимулювання біржової діяльності та створення умов для ефективного функціонування вітчизняного ринку цінних паперів являються актуальними та потребують подальшого дослідження.

У ринковій економіці фондовий ринок - це професійно утворений фінансовий механізм, основною функцією якого є мобілізація коштів для забезпечення грошовим капіталом потреб виробництва [3].

Фондову біржу можна трактувати за економічною категорією, організаційною структурою та за формою організації, що визначає її як особливу одиницю фондового ринку, що концентрує попит і пропозицію цінних паперів та сприяє формуванню їх біржового курсу [4, 5].

Аналіз результатів біржової торгівлі в Україні показав, що в останні роки не спостерігалось суттєвого збільшення ролі фондового ринку. Частка біржового сегменту ринку залишається невеликою, кількість ліквідних та інвестиційно привабливих фінансових інструментів – незначною. Біржова та депозитарна інфраструктури характеризуються фрагментарністю, а законодавче регулювання базових аспектів функціонування ринку (ціноутворення, стабільність, прозорість) є недостатнім [6].

Протягом останніх років в Україні функціонували десять фондових бірж (табл. 1). У 2013 - 2015 роках основними гравцями серед них були Фондова Біржа «Перспектива» та Фондова Біржа ПФТС. Загалом ці два фондові майданчики мали близько 90 % обсягів торгів цінними паперами в Україні (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Обсяг виконаних біржових контрактів з цінними паперами на
організаторах торгівлі у 2013 - 2015 роках, млн. грн.

Організатори торгівлі	Роки			Всього
	2013	2014	2015	
УФБ	3 411,32	463,01	301,98	4 176,31
КМФБ	11 822,04	9 955,01	3 565,31	25 342,36
ПФТС	112 979,92	99 910,53	53 621,41	266 511,86
УМВБ	1,51	257,59	118,67	377,77
ІННЕКС	220,78	27,32	5,09	253,19
ПФБ	13 090,14	12 739,22	591,30	26 420,66
УМФБ	1 231,44	118,76	5,94	1 356,14
ПЕРСПЕКТИВА	319 863,13	496 103,91	224 455,51	1 040 422,55
СЄФБ	1 085,11	1 265,54	1 413,39	3 764,04
УБ	10 929,43	8 588,00	6 692,43	26 209,86
Всього	474 634,85	629 429,36	290 771,03	1 394 835,24

Показник обсягу залучених інвестицій в економіку України через інструменти фондового ринку протягом 2013 року становив 109,304 млрд. грн.

Відповідний обсяг протягом 2014 року склав 183,502 млрд. грн., що на 67,9% більше.

Загальний обсяг випусків акцій та облігацій, зареєстрованих ДКЦПФР, у 2015 році становив 140,98 млрд. грн., що на 23,8% менше, порівняно з 2014 роком (табл. 2) [6].

Таблиця 2

Обсяг випусків акцій та облігацій у 2013 - 2015 роках, млн. грн.

Місяці року	Роки					
	2013		2014		2015	
	акції	облігації	акції	облігації	акції	облігації
Січень	12 678,3	989,9	2 501,9	1 490,9	1 572,2	782,0
Лютий	454,5	2 306,7	363,0	8 240,0	8 689,8	934,6

Місяці року	Роки					
	2013		2014		2015	
	акції	облігації	акції	облігації	акції	облігації
Березень	835,0	389,3	316,0	696,4	3 095,7	690,0
Квітень	3 369,5	7 616,5	388,3	525,8	832,8	294,8
Травень	318,6	1 747,3	62,9	5 227,0	14 773,3	114,0
Червень	4 664,0	24 252,2	1 365,1	3 978,6	8 573,8	1 472,8
Липень	1 582,8	4 136,9	2 120,0	2 868,5	1 020,8	2 314,5
Серпень	8 766,7	6 719,0	2 363,1	769,2	14 665,9	680,9
Вересень	1 054,9	261,9	1 762,6	584,9	1 189,2	4 184,7
Жовтень	2 135,7	2 417,2	108 183,6	10 161,2	3 774,2	838,7
Листопад	3 695,4	1 750,6	1 049,4	1 647,5	6 288,0	253,3
Грудень	24 986,1	14 601,2	24 729,0	2 106,7	64 078,6	-134,2
Усього	64 542,1	44 762,2	145 205,3	38 297,1	128 554,7	12 426,5

Активність біржової діяльності на організаторах торгівлі визначається, в тому числі, і обсягом виконаних контрактів з цінними паперами. Значення цього показника за період 2013 - 2015 років склали відповідно 474,63 млрд. грн., 628,14 млрд. грн. та 281,44 млрд. грн. [6].

Таблиця 3

Обсяг виконаних біржових контрактів за видом фінансового інструменту
у 2013 - 2015 роках, млн. грн.

Роки	Акції	Облігації підприємств	Державні облігації України	Облігації місцевих позик	Інвестиційні сертифікати	Деривативи	Усього
2013	45 322,6	49 410,5	351 328,7	904,0	6 263,6	21 401,5	474 634,8
2014	26 597,1	33 804,3	553 291,3	580,3	4 252,2	9 611,4	628 137,1
2015	5 810,9	13 604,1	253 319,7	19,8	2 170,2	6 516,5	281 441,2
Всього	77 730,6	96 818,9	1 157 939,7	1 504,01	12 686,0	37 229,4	1 384 213,1

Дослідження засвідчили, що вітчизняний ринок цінних паперів має специфічні проблеми та недоліки.

До них можна віднести: низький рівень поінформованості населення щодо питань функціонування фондового ринку; недостатня роль держави у формуванні ринку цінних паперів та його законодавчої бази; низька частка біржового сегменту ринку; обмежене коло ліквідних та інвестиційно-привабливих цінних паперів; низька капіталізація фондового ринку; відсутність ефективної системи захисту прав емітентів, інвесторів та акціонерів; дефіцит інвестиційних ресурсів; недостатня інформаційна прозорість біржової та депозитарної структури фондового ринку; дефіцит кваліфікованих кадрів [7].

Виходячи з проведеного аналізу, для формування ефективно функціонуючого вітчизняного ринку цінних паперів, здатного постачати національній економіці необхідні інвестиційні ресурси, необхідно здійснити наступні заходи:

- фондовий ринок України слід перетворити в дієвий механізм реалізації економічної стратегії держави, а нормативну базу і регулювання фінансових послуг привести у відповідність зі світовими стандартами;

- сприяти на рівні держави зміцненню інституційних основ та посиленню взаємозв'язку фондового ринку з реальним сектором економіки;

- якісно підвищити вимоги до професійних учасників фондового ринку шляхом впровадження електронного документообігу та наскрізної автоматизації їх діяльності.

Загальний аналіз ситуації на фондовому ринку України дозволяє зробити висновок, що для стимулювання його діяльності та створення умов для подальшого збільшення обсягів залучення довгострокових інвестицій у вітчизняну економіку необхідно і надалі вдосконалювати інституційні засади ринку цінних паперів, підвищувати конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість фінансових інструментів.

Список використаної літератури

1. Андреева В. В. Фондовый рынок Украины на современном этапе развития экономики [Текст]/ В. В. Андреева // Наука і вища освіта. – 2014. – Т. 2. – С. 96.
2. Бондарчук В. Податкові новації та проблеми розвитку фондового ринку [Текст]/ В. Бондарчук // Фінансовий ринок України. – 2011. – №2. – С. 14-15.

3. Желіхівська А. М. Особливості формування інфраструктури фондового ринку України [Текст]/ А.М. Желіхівська// Наукові праці НДФІ: Збірник наукових праць. – 2009. – Випуск 1 (46). – С. 75–81.

4. Калинець К. С. Фондова біржа України в контексті світової фінансової кризи: проблеми та перспективи стабілізації [Текст] / К. С. Калинець // Вісник Університету банківської справи Національного банку України . – 2009. – № 3 (6). – С. 212–217.

5. Гончарова Н. В. Проблеми функціонування ринку цінних паперів України [Текст] / Н. В. Гончарова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. - №5(84). – С. 15-18.

6. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом 2012 – 2014 років та січня - вересня 2015 року. Офіційна сторінка Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/fund/analytics>

7. Краснова І. Фондовий ринок в Україні: стан та перспективи розвитку [Текст]/І. Краснова// Проблеми економіки. – 2014. - № 1. – С. 131 – 134.

Куц В.А.

студентка 4 курсу, напряму підготовки «Менеджмент»

Баценко Л.М.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри
менеджменту в галузях АПК*

*Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

E-mail: vt.kushch@mail.ru

СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ РЕГІОНУ

Ефективне реформування економіки України неможливо без масштабних інвестицій, які являють собою найважливіший фактор економічного зростання й відновлення, що забезпечує можливість модернізації діючих виробництв, створення і впровадження новітньої техніки й технологій, сучасних систем організації та управління економічними процесами, якісного відновлення виробничої, транспортної, ринкової інфраструктури.

Проблемі розвитку інвестиційної діяльності присвячені наукові праці багатьох вчених: А.Є. Ачкасов, І.О. Бланк, П.Т. Бубенко, М.С. Герасимчук, Г.В. Ковалевський, А.В. Крушевський, М.І. Крупка, Р.Р. Ларін І.В., Недашківський, А.А. Пересада, В.О. Поколенко, Покропивний, Я.А. Рекитар, І.В. Сергієнко,

Г.В. Стадник, Тищенко, Торкатюк В.І та багато інших. Проте вона залишається недостатньо вивченою і потребує подальшого поглибленого дослідження, що обумовило актуальність обраної теми, вибір мети і напрямків дослідження. Головна ідея дослідження – вивчення теоретичних аспектів поняття інвестиційного клімату, адже без вивчення теорії не можливо практично здійснювати діяльність в напрямку покращення інвестиційного клімату.

На сучасному етапі розвитку суспільства важко уявити без такого економіко-правового явища, як інвестування. Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату залишається стратегічно значимим. Від його стану залежить соціально-економічна динаміка, ефективність залучення у світовий поділ праці, можливість модернізації національної економіки тощо. Інвестиційний клімат – сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, які сприяють (гальмують) процесу інвестування народного господарства (макрорівень) та окремих підприємств, компаній, галузей (мікрорівень).

Існує три групи чинників, що дозволяють інвестору оцінити інвестиційний клімат та прийняти рішення щодо здійснення інвестицій:

- політично-правові: національне законодавство в цілому і політика держави щодо іноземних інвестицій; традиції додержання міжнародних угод; міцність державних інститутів, наступність політичної влади; ступінь державного втручання в економіку тощо;

- економічні: загальні умови економіки (піднесення, спад, стагнація); податки та тарифи (їх стабільність); контрактне право, характеристика банківської системи та її послуг; регулювання експорту-імпорту, стійкість валютного курсу; динаміка інфляційних процесів; вартість робочої сили та її якість, якість інфраструктури, інформаційне забезпечення;

- соціально-психологічні: зрілість суспільства (ступінь його національної згуртованості та наявність узгодженості з основних питань економічного та соціального розвитку країн тощо) [4]. Інвестиційний простір є неоднорідним [4] – диспропорція розподілу інвестицій у регіональному аспекті продовжує негативно впливати на економічне зростання країни.

Інвестиційний клімат включає об'єктивні можливості країни або регіону (інвестиційний потенціал) і умови діяльності інвестора (інвестиційний ризик)(рис.1)

Рис. 1. Схема складових інвестиційного клімату регіону

Джерело: [3]

Зрозуміло, чому для прийняття рішень недостатньо розглядати тільки потенціал або тільки ризики. Інвестиційний потенціал (інвестиційна ємність території) складається як сума об'єктивних передумов для інвестицій, що залежить як від наявності і розмаїтості сфер і об'єктів інвестування, так і від їх економічного «здоров'я».

Інвестиційний потенціал регіону включає: трудовий потенціал, виробничий потенціал, споживчий потенціал, ресурсний потенціал, фінансовий потенціал, інфраструктурний потенціал, інноваційний та інституційний потенціал.

Інвестиційний ризик характеризує ймовірність втрати інвестицій і доходу від них. Він показує, чому не варто (або варто) інвестувати в дане підприємство, галузь, регіон або країну. Ступінь інвестиційного ризику залежить від політичних, соціальних, економічних, екологічних, законодавчих, кримінальної ситуацій та зовнішньоекономічної діяльності (рис.2).

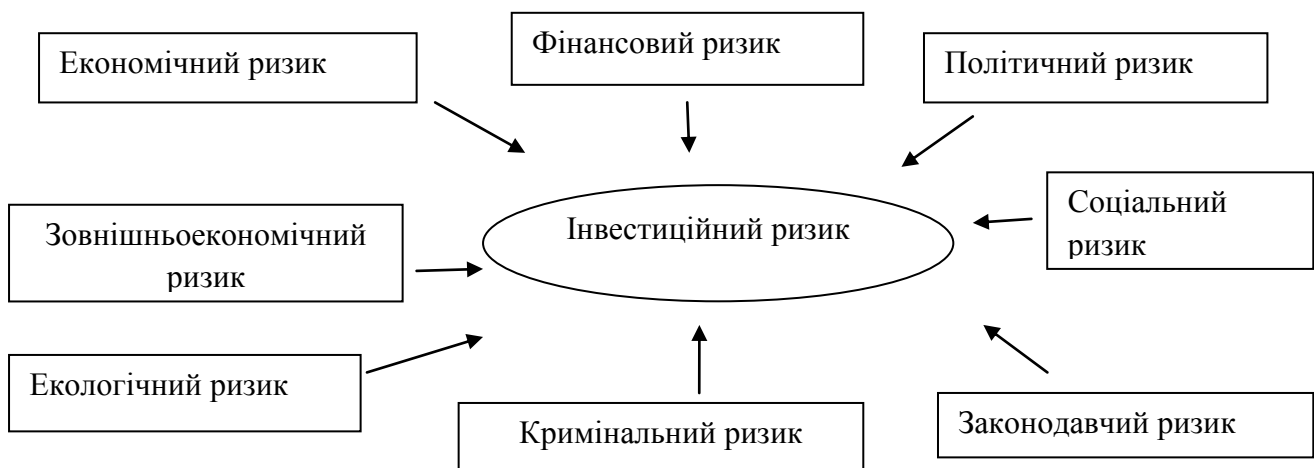

Рис.2 Складові інвестиційного ризику регіону

Джерело: власні дослідження.

Результати оцінки не ставлять перепон у приватному інвестуванні проектів у регіонах із низькою інвестиційною привабливістю - вони лише попереджають, що інвестиційні рішення в таких регіонах повинні прийматися лише після ретельної оцінки бізнес-планів у частині їхньої ефективності.

Отже, інвестиційний клімат – сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, які сприяють (гальмують) процесу інвестування народного господарства (макрорівень) та окремих підприємств, компаній, галузей.

Інвестиційний клімат включає інвестиційний потенціал та інвестиційні ризики. Інвестиційний потенціал (інвестиційна ємність території) складається як сума об'єктивних передумов для інвестицій, що залежить як від наявності і розмаїтості сфер і об'єктів інвестування, так і від їх економічного «здоров'я».

Список використаної літератури

1. Дука, А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування [Text] : підручник : для студ. ВНЗ / А. П. Дука. – 2-ге вид. – К. : Каравела, 2008. – 432 с.
2. Захожай В. Статистика інвестиційної діяльності [Текст] / В. Захожай, М. Кіт // Персонал. – 2007. — № 8. – С. 10-17.
3. Іванова М. Ю. Оцінка інвестиційної привабливості регіону: порівняльний аналіз сучасних методик [Текст] / М. Ю. Іванова, А. І. Данілов // Наукові записки. Економічні науки. – Том 56. – С. 16-22.
4. Мамонова К. М. Інвестиційна привабливість як необхідна складова інвестиційного процесу: концептуальні підходи до її визначення та аналізу [Текст] / К. М. Мамонова. - // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. / Дніпропетр. нац. ун-т., 2009. – Вип. 235 , Т. IV. – С. 844-853.

*к.э.н., доцент Лысенкова М. В.
доцент кафедры экономики промышленных предприятий
Белорусский государственный экономический университет
E-mail: Maya.Lysiankova@mail.ru*

КОНЦЕПЦИЯ КОНТРОЛЛИНГА ИНВЕСТИЦИОННЫХ РЕСУРСОВ ПРОМЫШЛЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

В настоящее время экономическая эффективность современных промышленных организаций зависит не только от состояния рыночной

конъюнктуры и политики государства в отношении отрасли, но и в значительной степени определяется степенью эффективности осуществления инвестиционной деятельности, направленной на реконструкцию и модернизацию производства как одного из главных направлений развития предприятий промышленности Республики Беларусь. Признанным эффективным методом контроля за инвестиционной деятельностью является применение системы контроллинга.

В экономической литературе широко предлагаются, а на практике используются системы контроля за деятельностью всех субъектов экономики, в основном в части производственных показателей либо показателей сбыта продукции [4-6, 1, 7]. Однако в организациях промышленности республики, с учетом высокого уровня износа основных производственных средств, низкой эффективности накопления собственных инвестиционных ресурсов и отсутствия навыков эффективного привлечения заемными инвестиционными средствами, на первый план выходит потребность в создании службы контроллинга инвестиционной деятельности. Важнейшим этапом формирования подобной системы является ее позиционирование относительно организационной структуры организации. В процессе реализации данного этапа необходимо определить состав подразделения контроллинга, перечень должностных лиц, их место в структуре предприятия и перечень функций.

Система контроллинга инвестиционных ресурсов состоит из финансового контроллинга и контроллинга инвестиций. Для ее рационального использования было проведено исследование структуры управления промышленных организаций. Была отмечена также целесообразность сохранения существующей организационной структуры предприятий при выделении на базе финансово-экономического отдела подразделения контроллинга.

Рекомендуется применение элементов штабной схемы позиционирования службы контроллинга: на уровне областных промышленных объединений выделяется отдел контроллинга инвестиционных ресурсов, который находится

в подчинении заместителя генерального директора по экономике и финансам; на уровне отдельных предприятий или филиалов – инвестиционный контролер, который относится к служащим финансово-экономического отдела, но сотрудничает с отделом контроллинга областного объединения и отчетывается непосредственно перед ним. Следует отметить, что подобная реорганизация не подразумевает расширения штатов. На предприятии функция инвестиционного контролера может быть возложена на работника финансово-экономического отдела (на уровне производства или филиала), а в отдел контроллинга инвестиционных ресурсов (финансово-инвестиционной деятельности) областного объединения может быть переведено несколько работников (3–4 чел.) из финансово-экономического отдела.

В ходе проведенного исследования, согласно теоретическим подходам к формированию инструментария контроллинга, предложены следующие этапы внедрения контроллинга инвестиционных ресурсов [2].

1. *Анализ положительных и отрицательных сторон создания службы контроллинга.* Руководство организаций промышленности должно иметь представление о преимуществах данного шага и о сложностях, которые могут при этом возникнуть.

На уровне областного объединения промышленных предприятий внедрение системы контроллинга дает следующие преимущества:

- получаемая службой контроллинга инвестиционных ресурсов информация будет сосредоточена в одном месте – службе контроллинга, что позволит увеличить степень адаптивности системы управления организацией к изменениям внутренней и внешней среды;
- введение должности инвестиционного контролера (без увеличения штата сотрудников) на уровне отдельного предприятия или филиала позволит замкнуть на одно должностное лицо учетную, плановую и контрольную деятельность по формированию и эффективному использованию инвестиционных ресурсов организации.

Однако необходимо учитывать и тот факт, что создание службы контроллинга инвестиционных ресурсов на предприятии может привести к некоторым проблемам: трудности с подбором специалистов; необходимость перераспределения отдельных функций в связи с изменениями в организационной структуре управления предприятием; отрицательная реакция членов коллектива, в том числе из-за влияния, которое будет оказывать данная служба на другие подразделения.

2. *Формирование концепции внедрения службы контроллинга инвестиционных ресурсов в организации.* Важным условием процесса внедрения является наличие нужного количества финансовых и кадровых ресурсов. Следует принимать во внимание и дополнительные причины необходимости внедрения системы контроллинга: неустойчивость финансовых показателей в определенные периоды времени (прибыль, рентабельность, ликвидность, платежеспособность и др.); нерациональное использование собственных инвестиционных ресурсов; низкий уровень привлечения и эффективности использования заемных ресурсов для финансирования инвестиционной деятельности; применение несовершенных методов ее планирования и анализа; отсутствие согласованности целей инвестирования между филиалами и головным предприятием; низкая степень адаптации этих целей к изменениям внутренней и внешней среды организации.

3. *Выбор контролируемых показателей.* Для этапа внедрения и использования системы контроллинга инвестиционных ресурсов определены следующие инструменты: методика анализа отклонений плановых показателей от фактических; система планирования собственных инвестиционных ресурсов организации с позиции роста добавленной стоимости (EVA); анализ рынка заемных средств и параметров оптимизации их привлечения; система оперативного и стратегического планирования инвестиционной деятельности предприятия; методики расчета эффективности инвестиционной деятельности.

В качестве базового инструмента предлагается использовать методику анализа отклонений фактических значений показателей от запланированных, а

для поиска возможностей максимального нивелирования отклонений – весь спектр инструментов контроллинга.

4. *Непосредственное внедрение системы контроллинга инвестиционных ресурсов в деятельность организации.* На основании изученных литературных источников по внедрению и организации системы контроллинга [6, 1, 3] предлагается использовать следующий комплекс показателей:

1) по формированию собственных инвестиционных ресурсов:

$$E^k = F(e^k_1, e^k_2, e^k_3), \quad (1)$$

где E^k – функция формирования собственных инвестиционных ресурсов;

e^k_1 – уставной и добавочный капитал;

e^k_2 – нераспределенная прибыль;

e^k_3 – прочие источники собственных средств;

2) по формированию заемных инвестиционных ресурсов:

$$D^k = F(d^k_1, d^k_2, d^k_3), \quad (2)$$

где D^k – функция формирования привлеченных (заемных) инвестиционных ресурсов;

d^k_1 – долгосрочные кредиты и займы;

d^k_2 – краткосрочные кредиты и займы;

d^k_3 – кредиторская задолженность;

3) по формированию добавленной стоимости:

$$V^k = F(v^k_1, v^k_2, v^k_3, v^k_4, v^k_5), \quad (3)$$

где V^k – функция изменения EVA;

v^k_1 – выручка от реализации продукции;

v^k_2 – NOPAT;

v_3^k – инвестированный капитал;

v_4^k – ROIC;

v_5^k – WACC.

Отдельно в целях проведения полного контроллинга инвестиционных ресурсов предлагается учитывать и контролировать изменения также по показателям: основные средства, нематериальные активы и оборотные активы, к которым относятся запасы, дебиторская задолженность, денежные средства.

5. *Анализ эффективности внедрения системы контроллинга инвестиционных ресурсов.* На данном этапе предлагается оценивать не только степень отклонения фактического показателя от запланированного, но и уровень его значимости для финансово-экономической деятельности предприятия.

Таким образом, построение и формирование концепции контроллинга инвестиционных ресурсов позволяет отследить негативные тенденции отклонения анализируемых показателей финансово-инвестиционной деятельности промышленных организаций в тактической и стратегической перспективе и своевременно устранять допущенные ошибки, что в свою очередь предполагает эффективное ведение системы управления формированием и использованием инвестиционных ресурсов предприятия.

Список использованной литературы

1. Лебедев, П. В. Контроллинг: теория, методика, практика / П. В. Лебедев. – Минск: ИВЦ Минфина, 2001. – 152 с.

2. Лысенкова, М. В. Контроллинг в системе управления инвестиционными ресурсами хлебопекарного предприятия / Л. В. Пакуш, М. В. Лысенкова // Проблемы экономики: сб. науч. тр. / Белорус. гос. с.-х. акад.; под ред. А.М. Каган. – Минск, 2011. – С. 65–76.

3. Лысенкова, М. В. Применение системы контроллинга инвестиций на предприятиях хлебопекарной промышленности / М. В. Лысенкова // Проблемы развития транзитивной экономики: инновационность, устойчивость, глобализация: материалы Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 22–23 мая 2007 г. / Белорус. гос. экон. ун-т; редкол.: В. Н. Шимов [и др.]. – Минск: БГЭУ, 2007. – С. 256–257.

4. Контроллинг в бизнесе. Методологические и практические основы построения контроллинга в организациях / А. М. Карминский [и др.]. – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 256 с.

5. Контроллинг как инструмент управления предприятием / Е. А. Ананькина [и др.]; под ред. Н. Г. Данилочкиной. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 2001. – 279 с.

6. Концепция контроллинга: управленческий учет. Система отчетности. Бюджетирование / Horvath&Partners: пер. с нем. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 269 с.

7. Петренко, С. Н. Контроллинг / С. Н. Петренко. – Киев: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 327 с.

*к.е.н., доцент Литвин О.Ю.
доцент кафедри економічної теорії
та економічних досліджень
Полтавська державна аграрна академії
E-mail: alexly@ukr.net*

НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ОРЕНДИ ЖИТЛА

Нещодавно Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України на своїй офіційній сторінці презентувало проект Закону «Про орендне житло» для громадського обговорення [1,2]. Активне обговорення зазначеного документу за ініціативи автора даної публікації відбулося у вищих навчальних закладах міста. У Полтавській державній аграрній академії та у Міжнародному науково-технічному університеті імені академіка Ю.Бугая. На адресу міністерства були направлені поправки і пропозиції до проекту Закону «Про орендне житло». Представники Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України розглянули і врахували окремі пропозиції. Директор Департаменту державних програм та розвитку житлового будівництва Н.В. Козловська висловила подяку за надані поправки та «небайдужість до питань удосконалення законодавства в частині орендного житла».

Вважаємо даний законопроект актуальним і потрібним. Окремі пропозиції хотілося б довести до уваги громадськості. До пункту 2 ст. 8 Договір найму (оренди) орендного житла проекту Закону «Про орендне житло» пропонується внести наступні правки (*виділені жирним шрифтом*)

2. За договором найму (оренди) орендного житла одна сторона (наймодавець) –власник або управитель, передає або зобов'язується передати другій стороні (наймачеві) орендне житло для проживання у ньому на певний строк за плату.

Істотними умовами договору найму (оренди) орендного житла є:

предмет договору;

характеристика орендного житла, що передається в найм (оренду)-**його склад і вартість**; *(Це допоможе у випадках пошкодження та необхідності відновлення майна)*

цільове призначення орендного майна; *(Може скластися ситуація, коли житло, що було передане у оренду, через деякий час буде використовуватися не для проживання особи чи сім'ї, а з іншою метою – наприклад, приватна фотостудія, місце для інтимних побачень, торгівлі алкогольними виробами, зборів релігійних організацій тощо)*

розмір плати за користування орендним житлом **(з урахуванням її індексації)**; *(В умовах інфляції орендна плата буде постійно збільшуватися)*

перелік житлово-комунальних послуг;

строк дії договору;

порядок та умови внесення оплати за найм (оренду), умови його зміни;

порядок здійснення орендодавцем забезпечення контролю за станом об'єкту;

забезпечення виконання зобов'язань за договором-неустойка (штраф, пеня), порука, завдаток, гарантія тощо;

права та обов'язки сторін;

умови реєстрації та зняття з реєстрації місця проживання наймача і членів його сім'ї;

відповідальність сторін;

права та обов'язки сторін відносно третіх осіб; *У будинку можуть проживати різні категорії людей (спортсмени, які можуть проводити вдома міні-тренування, музиканти, що можуть створювати шум в ході домашніх*

репетицій тощо). Тому права та обов'язки як цих категорій населення, так і інших орендарів повинні бути виписані і захищені.

Умови та порядок розірвання договору.

Зовсім не зрозуміло, чому одностороння відмова від договору оренди не допускається (п. 15 ст. 10).

До п.15 ст. 10 пропонуємо внести наступні правки:

У разі невиконання чи неналежного виконання наймачем орендного житла умов договору найму (оренди) орендного житла такий договір може бути розірвано наймодавцем в односторонньому порядку з таких причин:

1) не внесення наймачем плати за найм (оренду) орендного житла за шість місяців, а при короткостроковому наймі – понад два рази;

2) руйнування або псування приміщення, що є предметом договору найму (оренди) наймачем або іншими особами, за дії яких він відповідає.

3) Використання орендованого приміщення наймачем або іншими особами, за дії яких він відповідає, не за призначенням, зазначеним у договорі найму (оренди)

Пропонуємо до статті 5 проекту Закону «Про орендне житло» внести наступні поправки:

Стаття 5. Особливості будівництва орендних будинків

1. Будівництво орендних будинків здійснюється відповідно до законодавства у сфері містобудування, державних будівельних норм і правил з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

2. Вимоги до мінімальних розмірів орендного житла в орендних будинках визначаються державними будівельними нормами і можуть передбачати менші показники, ніж вимоги, передбачені для приміщень у багатоквартирних будинках.

Пропозиція: зазначити мінімальний розмір кімнати і кухні для недопущення суттєвого погіршення житлових умов майбутніх орендарів.

3. Земельна ділянка для будівництва та подальшої експлуатації орендного будинку із земель державної та комунальної власності надається безоплатно в постійне користування у порядку, визначеному Земельним Кодексом України.

Вважаємо, що така норма повинна передбачатися для будівництва будинків, що зводяться за рахунок коштів державних і місцевих бюджетів.

4. Замовник будівництва орендного будинку звільняється від перерахування коштів пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту. *Вважаємо, що така норма повинна передбачатися для будівництва будинків, що зводяться за рахунок коштів державних і місцевих бюджетів.*

5. Приєднання до інженерних мереж для будівництва, реконструкції та подальшої експлуатації орендного будинку здійснюється на безоплатній основі.

Вважаємо, що така норма повинна передбачатися для будівництва будинків, що зводяться за рахунок коштів державних і місцевих бюджетів.

Допускаємо, що вищезазначені норми Законопроекту (наявна редакція) прописувалися для залучення інвесторів. Проте, вони несуть у собі ряд загроз.

З прийняттям Закону держава поставить у нерівні умови будівельні компанії, що зводять житло для продажу і ті, що будують будинки для здачі в оренду. Крім того, у країні може суттєво знизитися обсяги будівництва житла на продаж; органи місцевої влади не будуть зацікавлені у виділенні безоплатно земельних ділянок будівельним компаніям, що зводять орендні будинки, звільненні їх від перерахування коштів пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту; підприємства, що займаються під'єднанням будинків до інженерних мереж, у більшості своїй, є приватними. Хто і за які кошти буде компенсувати їм понесені витрати не зрозуміло.

Повністю погоджуємося з тим, що Верховній Раді України потрібно доопрацювати і ухвалити Закон України «Про орендне житло».

Список використаної літератури

1. Проект Закону України «Про орендне житло» [Електронний ресурс] – Режим доступу http://minregion.gov.ua/attachments/content-attachments/4811/Проект_Закону.pdf
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про орендне

житло» [Електронний ресурс] – Режим доступу
http://minregion.gov.ua/attachments/content-attachments/4811/Пояснювальна_записка.pdf

*студентка Ліннік І.М.
Національний технічний університет України «КПІ»
Погребняк А.Ю.
асистент кафедри економіки та підприємництва
Національний технічний університет України «КПІ»*

ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

За інвестиційним підходом людський капітал - це загальна вартість інвестицій в людей, яка спрямована на формування, зберігання і реалізацію у діяльності своїх знань, умінь, навичок і умінь, що забезпечують цінність і збільшують вартість доходу.

З теоретичної точки зору таке поняття як “людський капітал” потрібно розглядати за трьома рівнями. А саме [1]:

- особистісний людський капітал - знання і навички, які люди, набули за допомогою освіти, підготовки, досвіду (при використанні своїх природних здібностей) і через, які вони можуть надавати цінні послуги іншим людям. На даному рівні людського капіталу можна порівняти з іншими видами особистого майна (гроші, цінні папери), які здатні приносити доходи, і його називають особистим або приватним, людським капіталом;

- мікроекономічний рівень людського капіталу представляє собою сукупність навичок і професійних здібностей всіх співробітників, а також досягнення підприємства у справі ефективної організації праці і підвищення кваліфікації персоналу. На даному рівні людський капітал, дещо нагадує виробничий і комерційний капітал підприємства, оскільки одержання прибутку здійснюється шляхом ефективного використання усіх видів капіталу;

- макроекономічна рівень людського капіталу поміщає накопичені інвестиції в секторах освіти, професійної підготовки та перепідготовки,

професійної орієнтації і працевлаштування, охорони здоров'я і т.д., та є невід'ємною частиною національного багатства; його слід називати національним людським капіталом. Даний рівень охоплює весь людський капітал всіх підприємств і всіх громадян держави, в якості національного багатства і багатства всіх громадян і всіх юридичних осіб.

Під час проведення аналізу поняття "людського капіталу", слід відмітити наступні особливості [2] :

- в сучасних умовах роль людського капіталу відіграє провідну роль фактора економічного зростання;
- формування людського капіталу спричиняє витрати з людини і від суспільства в цілому;
- людський капітал представляє собою суму умінь і навичок, які існують як в наявності, як запас і можуть накопичуватися;
- людський капітал здатен до фізичного зношення та змінювати свою вартість;
- інвестування людського капіталу приносить своєму власникові прибуток;
- період інвестування людського капіталу набагато більший (12-20 років), ніж у фізичний (1-5 років);
- людський капітал має певні відмінності за характером ліквідності.

Людський капітал є невіддільним від його носія - людини;

- формування та використання людського капіталу безпосередньо залежать від матеріальної зацікавленості, цілісності і загального рівня культури особистості.

Основні відмінності між людським та основним капіталом поляють у характері його зношення та амортизації. На першому етапі використання людського капіталу спостерігається збільшення його вартості, а не навпаки. У даний період людина росте фізично, отримує досвід роботи, внаслідок чого зростає цінність умінь та навичок.

Тільки з часом значення фізичного зносу й морального старіння знань та навичок збільшуються за набуттям виробничого досвіду та вміння. З цього періоду процес знецінення людського капіталу аналогічний до знецінення основного капіталу, але з відмінністю того, що він відбувається повільніше [3].

Людському капіталу властива ще одна характерна відмінність його від основного, а саме повне знецінення основного капіталу призводить до його фізичної ліквідації, а з людським капіталом не так. Завершення трудової діяльності людини не означає, що вона придбала запас знань, навичок і досвіду повністю вичерпався та знецінився. Припинення функціонування людського капіталу може бути викликано зовнішніми і внутрішніми факторами. Зовнішні фактори включають конкуренцію між робітниками і ситуацією на ринку праці. Ці фактори роблять вкрай не вигідним використання людського капіталу через відсутність конкурентоспроможності. Внутрішні фактори припинення використання людського капіталу, пов'язані зі станом здоров'я людини і рішенням особи присвятити свій час на інші види діяльності.

У довгостроковому періоді економічний ефект від ресурсів, вкладених в людський капітал можуть бути виміряні за двома критеріями - це критерій стабільності та критерій гнучкості. Під критерієм стабільності слід розуміти працівника, надійність щодо ефективного виконання працівниками виробничих завдань, відсутність психологічної напруженості та конфліктів у колективі [5].

Гнучкість інтерпретується як здатність працівників швидко адаптуватися і пристосовуватися до нових умов, які виникають в результаті зовнішніх змін, а саме: вміти в оперативному режимі знайти альтернативні рішення, які стосуються проблемам підприємства і реалізувати найбільш раціональні рішення, активно сприяти адаптації до змін і бути готовим йти на конфлікт, якщо це необхідно для реалізації інноваційних концепцій.

Виходячи з того, що в той же час для досягнення повного ефекту цих двох показників одночасно неможливо, менеджер повинен знайти оптимальний баланс між досягнутим рівнем кожного з цих показників.

Тим не менш, складність практичного застосування цих показників для оцінки рівня економічної ефективності інвестицій в людський капітал підприємства полягає в неможливості чи труднощах їх визначення в грошовому вираженні, що звужує межі їх практичного застосування. Не дивлячись на дані показники, можуть бути використані в якості аналітичних критеріїв економічної ефективності інвестиції підприємства в людський капітал.

Отже, людський капітал - це частина інтелектуального капіталу, яка безпосередньо пов'язана з людським і відіграє особливу роль в здійсненні інновацій. Людський капітал є необхідною умовою для становлення економіки, а продуктивність знань і ідей є основою економічного розвитку. Освіта, охорона здоров'я, розвиток творчих здібностей – це і є формування людського капіталу, що дасть змогу забезпечити в майбутньому високий рівень особистого та суспільного доходу, макроекономічного ефекту мультиплікатора.

Список використаної літератури

1. Білик О. Основні напрями збереження і розвитку національного людського капіталу за рахунок активізації трудової мобільності / О. Білик // Україна : аспекти праці. - 202. - № 1. - С. 33-46.
2. Близнюк В. Людський капітал - важливий чинник соціально-економічного розвитку суспільства / В.Близнюк //Євроатлантикінформ. - 2009. - № 5. - С. 77-85.
3. Кір'ян Т. Людський капітал в історії економічної думки / Т. Кір'ян // ЕкономікаУкраїни. - 2010. - № 9. - С. 64-73
4. Осійчук М. С. Людський капітал : критерії оцінки й індикатори економіки знань / М. С. Осійчук // Фінанси України. - 2012. - № 7. - С.28-33
5. Радіонова І. Економічне зростання з участю людського капіталу / І. Радіонова // ЕкономікаУкраїни. - 2009. - № 1. - С. 19-30

*Лопанова В.С.
ассистент кафедры экономической
теории и мировой экономики
Учреждение образования «Гомельский
государственный университет
имени Ф.Скорины»
E-mail: veronikalopanova@gmail.com*

СИСТЕМА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОДУКТОВЫХ ИННОВАЦИЙ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В настоящее время разработано достаточно большое количество определений продуктовых инноваций. Все авторы относят их к технологическим инновациям наряду с процессными инновациями. Многие авторы не учитывают оценку продуктовых инноваций рынком, а также не учитывают их связь с потребностями потребителя [1]. С учетом вышесказанного предлагается следующее авторское определение продуктовых инноваций, позволяющее совершенствовать информационную базу их исследования: «продуктовая инновация – это инновация, удовлетворяющая потребности потребителей на рынке в области использования принципиально новых или существенно усовершенствованных продуктов и услуг».

Система показателей эффективности реализации продуктовых инноваций в научно-методической литературе практически не разработана. В качестве предлагаемой для дальнейшего развития методической основы оценки такой эффективности можно предложить следующее.

Понятие новизны и инновационности продукта является относительным и зависит от того в каких масштабах и в какой локализации мы его оцениваем. Так, в рамках конкретного предприятия, региона или рынка продукт может являться инновационным, тогда как в рамках глобальной экономики данный продукт может находиться на стадии массового производства и даже стагнации (устаревания). Поэтому оценка эффективности реализации инноваций должна проводиться обособленно на микроуровне (уровень конкретного рынка или

субъекта хозяйствования), мезоуровне (уровень региона или субрегиона) и макроуровне (уровень национальной экономики, интеграционного объединения, а также мировой экономики).

Говоря о совершенствовании информационной базы оценки эффективности реализации продуктовых инноваций, необходимо обозначить систему показателей такой оценки. Для оценки информационной базы можно обозначить систему универсальных показателей, пригодных как для микроуровня, так и для обобщения их на мезо- и макроуровне. К данным показателям эффективности реализации продуктовых инноваций можно отнести:

1 группа – валовые показатели:

1.1 Темпы роста валового производства инновационных продуктов (ТРвп):

$$ТРвп = \frac{ВПин_1}{ВПин_0}, \quad (1)$$

где $ВПин_1$ – объём валового производства инновационного продукта в отчётном периоде;

$ВПин_0$ – объём валового производства инновационного продукта в базисном периоде.

1.2 Коэффициент опережения темпов роста валового производства инновационного продукта:

$$КОтрвп = \frac{ТРвп_1}{ТРвп_0}, \quad (2)$$

где $ТРвп_1$ – темп роста валового производства инновационного продукта в отчётном периоде;

$ТРвп_0$ – темп роста валового производства инновационного продукта в базисном периоде.

1.3 Темпы роста добавленной стоимости, созданной производством и реализацией инновационного продукта ($ТРвп$):

$$TR_{\text{ввп}} = \frac{ВВП_{\text{ин}}_1}{ВВП_{\text{ин}}_0}, \quad (3)$$

где $ВВП_{\text{ин}}_1$ – объём добавленной стоимости, созданной при производстве и реализации инновационного продукта в отчётном периоде;

$ВВП_{\text{ин}}_0$ – объём добавленной стоимости, созданной при производстве и реализации инновационного продукта в базисном периоде.

1.4 Коэффициент опережения темпов роста добавленной стоимости, созданной при производстве и реализации инновационного продукта ($КО_{\text{трввп}}$) региона:

$$КО_{\text{трввп}} = \frac{TR_{\text{ввп}}_1}{TR_{\text{ввп}}_0}, \quad (4)$$

где $TR_{\text{ввп}}_1$ – темп роста добавленной стоимости, созданной при производстве и реализации инновационного продукта в отчётном периоде;

$TR_{\text{ввп}}_0$ – темп роста добавленной стоимости, созданной при производстве и реализации инновационного продукта в базисном периоде.

1.5 Коэффициент прироста количества инновационно-активных субъектов бизнеса ($КПиб$):

$$КПиб = \frac{Киб_{\kappa} - Киб_{\text{н}}}{Киб_{\text{н}}}, \quad (5)$$

где $Киб_{\kappa}$, $Киб_{\text{н}}$ – соответственно количество инновационно-активных субъектов бизнеса региона на конец и начало отчётного периода.

1.6 Темпы роста капитала инновационно-активных субъектов бизнеса ($ТР_{\text{киб}}$):

$$ТР_{\text{имб}} = \frac{Киб_{\kappa}}{Киб_{\text{н}}}, \quad (8)$$

где $Киб_{\kappa}$ – капитал инновационно-активных субъектов бизнеса на конец отчётного периода (валюта баланса);

$Киб_{\text{н}}$ – капитал инновационно-активных субъектов бизнеса на начало отчётного периода (валюта баланса).

1.7 Темпы роста собственного капитала инновационно-активных субъектов бизнеса ($ТРскиб$):

$$ТРскиб = \frac{СКиб_к}{СКиб_н}, \quad (9)$$

где $СКиб_к$ – собственный капитал инновационно-активных субъектов бизнеса на конец отчётного периода;

$СКиб_н$ – собственный капитал инновационно-активных субъектов бизнеса на начало отчётного периода.

2 группа – показатели экономической эффективности инновационного бизнеса:

2.1 Темпы роста прибыли от продуктовых инноваций ($ТРпиб$):

$$ТРпиб = \frac{Пиб_1}{Пиб_0}, \quad (11)$$

где $Пиб_1$ – прибыль от продуктовых инноваций в отчётном периоде (в качестве показателей прибыли в зависимости от целей анализа можно использовать прибыль от реализации продукции (товаров, работ, услуг), валовую прибыль, чистую прибыль и т.п.);

$Кзпиб_0$ – прибыль от продуктовых инноваций в базисном периоде.

2.2 Рентабельность продуктовых инноваций ($Рпиб$):

$$Рпиб = \frac{Пиб}{Риб}, \quad (12)$$

где $Пиб$ – прибыль от продуктовых инноваций в отчётном периоде (в качестве показателей прибыли в зависимости от целей анализа можно использовать прибыль от реализации продукции (товаров, работ, услуг), валовую прибыль, чистую прибыль и т.п.);

$Риб$ – ресурсная база получения прибыли от продуктовых инноваций в отчётном периоде (в качестве показателей прибыли в зависимости от целей анализа можно использовать выручку от реализации продукции (товаров, работ, услуг), себестоимость реализованной продукции (товаров, работ, услуг), либо отдельно по основным элементам затрат, капитал

инновационно-активных субъектов бизнеса либо его основные составляющие и т.п.).

2.3 Коэффициент текущей ликвидности инновационного бизнеса (*Ктлиб*):

$$K_{тл\text{иб}} = \frac{ОбАи\text{б}}{КЗи\text{б}}, \quad (13)$$

где *ОбАиб* – ликвидные активы инновационно-активного бизнеса, сгруппированные или ранжированные определённым образом в зависимости от целей анализа в отчётном периоде предприятия;

КЗиб – актуальные к погашению обязательства инновационно-активного бизнеса, сгруппированные или ранжированные определённым образом в зависимости от целей анализа в отчётном периоде предприятия.

2.4 Коэффициент оборачиваемости капитала инновационно-активного бизнеса (*Кокиб*):

$$K_{оки\text{б}} = \frac{ВПДи\text{б}}{Ки\text{б}}, \quad (14)$$

где *ВПДиб* – валовые показатели деятельности инновационно-активного бизнеса (в качестве валовых показателей в зависимости от целей анализа можно использовать выручку от реализации продукции (товаров, работ, услуг), себестоимость реализованной продукции (товаров, работ, услуг), либо отдельно по основным элементам затрат, обороты по погашению дебиторских обязательств и т.п.) в отчётном периоде предприятия;

Киб – капитал инновационно-активного бизнеса либо отдельные его элементы.

3 группа – показатели социальной эффективности продуктовых инноваций:

3.1 Количество вновь созданных рабочих мест предприятиями, реализующими продуктовые инновации.

3.2 Темп роста регулярных поступлений в бюджетную систему от реализации продуктовых инноваций (*ТРбсиб*):

$$TR_{бсиб} = \frac{Пбсиб_1}{Пбсиб_0}, \quad (16)$$

где $Пбсиб_1$ и $Пбсиб_0$ – объём регулярных поступлений в бюджетную систему от субъектов инновационно-активного бизнеса в отчётном и базисном периодах.

Очевидно, что в качестве информационной базы для расчётов данных показателей на любом уровне будет являться статистическая отчётность, содержащая информацию об инновационной деятельности субъектов хозяйствования, а так же финансовая отчётность субъектов хозяйствования.

Данное научное исследование было проведено при поддержке Белорусского республиканского фонда фундаментальных исследований по разделу «Наука-М» по научно-исследовательской теме «Рынок продуктовых инноваций в условиях совершенствования национальной инновационной системы Республики Беларусь: подходы к исследованию конъюнктуры» (договор с БРФФИ №Г15М-092 от 04.04.2015 г.) Научный руководитель – Лопанова В.С.

Список использованной литературы

1. Наука и инновационная деятельность в Республике Беларусь. Статистический сборник Ответственные за выпуск: А.С.Снетков, И.Г. Чигирева. – Минск, 2015. – 137 с.

*к.е.н., Мареха І.С.
асистент кафедри економічної теорії
Сумський державний університет
E-mail: ukr_irina@ukr.net*

ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ЯК КУЛЬТУРОЦЕНТРИЧНА ТРИНАРНА СИСТЕМА

В умовах загострення проблем відтворення навколишнього природного середовища внаслідок нераціонального господарювання важливим стає розуміння того, що взаємозв'язок природи та культурних факторів є

беззаперечним і потребує цілісного сприйняття. Втім об'єднання природних, соціальних та господарсько-економічних компонентів природокористування у складну культуроцентричну систему не обмежується лише суспільною взаємодією, а постає як інтеграційна єдність, функції якої найбільш повно реалізуються та виражаються через багатоманітні процеси економічного відтворення. Масштаби безпрецедентного впливу господарської діяльності на природне середовище досить гостро порушують питання про більш повне використання культурного потенціалу еколого-економічних систем.

Обґрунтування необхідності формування екологічної культури простежуємо у роботі [1], автори якої пов'язують даний феномен з соціальною екологією, що характеризує відносини між людськими спільнотами і навколишнім простором, соціальним і культурним середовищем, і знаходить своє вираження в екологічній економіці, яка враховує не тільки важливість прибутковості та продуктивності, але й екологічну безпеку. Соціальний зміст в поняття екологічної культури вкладено у праці [2], де її ототожнено з середовищними факторами функціонування соціальних груп. Роль культурних факторів у подоланні екологічних кризових явищ та формуванні нової екологічної концепції підкреслено у роботі [3]. Цікавим з наукової точки зору є холістичний підхід до розуміння екологічної культури як суспільних відносин в системі «людина-природа» та «культура-природа» [4], що ґрунтуються на принципах спільної відповідальності за результати господарської діяльності перед соціумом.

Модель сталого розвитку природокористування можна представити у вигляді тринарної системи, яка становить собою певне культурне середовище для здійснення природо-господарської діяльності і складається з трьох підсистем за кількістю взаємопов'язаних ключових компонент – економічної, екологічної та соціальної. Ключові підсистеми в моделі сталого розвитку доцільно визначити як комплекс субкультур, а саме економічної, екологічної і соціальної – відповідно (рис. 1).

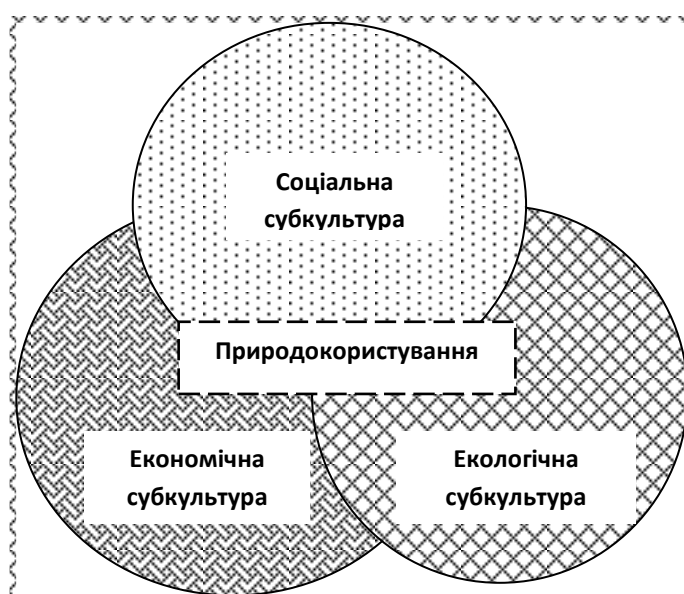

Рис. 1. Природокористування як культуроцентрична тринарна система

Економічна субкультура може бути представлена як економічні відносини щодо залучення факторів виробництва і створення економічних благ за умов отримання економічних вигод і максимізації прибутку. Екологічна субкультура представлена виключно природними ресурсами та послугами, що ними продукуються. Соціальна субкультура набуває визначеності через суспільні відносини, в результаті яких на основі системи мотивації праці реалізується людський капітал, що набуває свого найбільш повноцінного розвитку шляхом орієнтації на певні суспільні цінності.

Центральною компонентою розвитку природокористування є екологічна субкультура. Кумулятивний вплив екологічних та культурних факторів на стан природокористування може бути термінологічно виражений через поняття «екологічна культура». Нами виокремлено декілька наукових підходів до інтерпретації даного феномену.

Згідно з першим підходом – концепцією екологічної етики, в основу якої покладено біхевіоризм, – екологічна культура розглядається як відносини, що стосуються використання відновних і невідновних природних ресурсів, забруднення екосистем тощо шляхом сприйняття природи як рівноцінного і рівноправного партнера [5]. Природничо-наукове розуміння культури

ґрунтується на концепції екологічних цінностей. Відповідно до цього підходу, успішне формування екологічної культури залежить, насамперед, від правильної організації пізнавального процесу [6]. Третій підхід заснований на мотиваційній концепції, в основі якої розуміння екологічної культури пов'язується зі спонукальними чинниками ресурсоефективної діяльності [7]. Площиною сполучення екологічних та культурних аспектів раціонального природогосподарювання є економічна етика. У такому разі екологічна культура може бути представлена як соціально-економічна категорія, тобто сукупність економічних відносин з приводу екологізації продуктивних сил суспільства та забезпечення екологічної сталості суспільного відтворення [8]. Застосування інтегрованого підходу до аналізованих концепцій закономірно порушує питання про формування еколого-економічної етики у сфері природокористування. Під еколого-економічною етикою ми розуміємо сукупність норм раціонального природокористування, що мають природоохоронне (дбайливе природокористування), природо-відтворювальне (екологічне природокористування) та конструктивно спрямоване природо-перетворювальне значення («зелене» природокористування), дотримання яких супроводжується отриманням стійких економічних переваг (прибуткове природокористування). Еколого-економічна етика є основою екологічної культури, або культури природокористування.

Список використаної літератури

1. Uzbek K. M. Social and Philosophical Aspects of Ecological Culture / K. M. Uzbek, D. I. Izmailova // [Інтелект, особистість, цивілізація](#). – 2013. – Вип. 11. – С. 220-226.
2. Ogbu J. Voluntary and Involuntary Minorities: A Cultural-Ecological Theory of School Performance with some Implications for Education / J. Ogbu, H. Simons // *Anthropology & Education Quarterly*. – 1998. – Vol. 2. – PP. 155-188.
3. Clair R. The Need for an Ecological Cultural Community / R. Clair, J. Bush [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.jan.ucc.nau.edu.
4. Ristic J. Toward an Ecological Culture: Sustainability, Post-domination and Spirituality / J. Ristic // *Electronic Theses and Dissertations*. – 2001. – Paper 513 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://digitalcommons.library.umaine.edu/etd/513>.

5. Социально-экономический потенциал устойчивого развития: [учебник] / под ред. проф. Л. Г. Мельника (Украина) и проф. Л. Хенса (Бельгия). – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2007. – С. 990-1002.

6. Захарова Е. Ю. Экологическая культура как составляющая социальной безопасности общества / Е. Ю. Захарова, И. А. Щеткина // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2013. – № 1. – Ч. 2. – С. 88-93.

7. The Opportunities to Business of Improving Resource Efficiency: Final Report of European Commission: АМЕС Environment & Infrastructure UK Limited, 2013. – 105 P.

8. Ткач Е. С. Экологическая культура как фактор экологизации экономического роста / Е. С. Ткач [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.lib.csu.ru/vch/8/2005_01/023.pdf.

*Ст. преподаватель кафедры экономических,
естественных и математических дисциплин филиала
Дагестанского государственного университета в г.Дербенте
Махмудов М.К.
E-mail: kari_017@mail.ru*

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ СТРАТЕГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННЫХ СИСТЕМ В ЭКОНОМИКЕ РЕГИОНА

Устойчивое развитие таких сложных открытых социально-экономических систем, как регион, в современных условиях невозможно без масштабного системного использования результатов научно-технической деятельности, опоры на инновации. Чтобы эти результаты нашли применение, необходимо адекватная организация инновационных процессов. А это, в свою очередь, требует построения соответствующей системы управления, способной взять на себя выполнение обозначенных функций. Формирование региональной инновационной системы является задачей стратегической, поскольку во многом закладывает фундамент долгосрочной конкурентоспособности территории.

На данный момент регионы не имеют развитой инновационной системы, не имеют полноценной стратегии инновационного развития, и, соответственно, не могут эффективно развиваться. В регионах существует непонимание вопроса деления функций между федеральными и региональными властями в области

совместного стратегического развития региональной и национальной инновационных систем.

С другой стороны, регионы должны стремиться не только к тому, чтобы просто производить больше продукции, а к тому, чтобы концентрировать у себя интеллектуальные права на нее, финансовые ресурсы, квалифицированные кадры. Это, в свою очередь, на региональном уровне содействует решению одной из ключевых задач государственной политики России – созданию экономики знаний. Кроме того, это содействует расширению процессов, связанных с реализацией структурных реформ, направленных на повышение конкурентоспособности и инновативности экономики.

Для успешной реализации региональной инновационной политики по формированию инновационной экономики должен быть выполнен комплекс научных и организационно-технических мероприятий:

- разработка концепций развития инновационной деятельности инновационной инфраструктуры в регионе с определением долговременных стратегических целей и средств их достижения в рамках формирования инновационной экономики;

- разработка программы инновационного развития региона, которая должна быть адресным документом, указывающим по ресурсам, исполнителям и срокам совокупность мероприятий, направленных на достижение целей инновационного развития региона;

- включение основных положений программы инновационного развития региона в программу его социально-экономического развития;

- организация практической деятельности органов местного и регионального управления по реализации и принятию соответствующих нормативных актов регионального значения, а также по осуществлению ими организационного и информационного обеспечения данной программы.

В связи с этим следует подчеркнуть, что объективная потребность инновационного развития, становления инновационной экономики требуют

разработки новой концепции подготовки кадров. В ее основу должны быть положены такие принципы:

- становление, развитие и самореализация творческой личности;
- ориентация на подготовку высококвалифицированных и высокоинтеллектуальных специалистов, системных менеджеров инновационной деятельности;
- создание системы непрерывного обучения и повышения квалификации кадров, интегрированной в систему производства инновационной продукции;
- сотрудничество вузов региона с передовыми предприятиями региона, реализующими инновационные проекты, и их совместную деятельность в области разработки учебных программ, издания учебников по инновационным технологиям, системам машин и оборудования, в деле подготовки специалистов высшей квалификации по перспективным научно-инновационным направлениям.

При создании эффективной системы управления интеллектуальным потенциалом становится возможным увеличивать капитализацию региона, что повышает его конкурентоспособность на мировых рынках, появляется возможность привлекать необходимые ресурсы для дальнейшего развития высокотехнологического бизнеса. Вполне очевидно, что для создания подобной эффективной инфраструктуры, крайне необходимо создание региональной инновационной системы.

Под региональной инновационной системой понимается комплекс активно взаимодействующих учреждений и организаций различных форм собственности, находящихся на территории региона и осуществляющих процессы создания и распространения новых технологий, а также организационно-правовые условия его хозяйствования, определенные совокупным влиянием государственной научно-технической политики, проводимой на федеральном уровне, и стратегией социально-экономического развития региона. Региональная инновационная система должна обладать достаточной устойчивостью, позволяющей ей нормально функционировать в

условиях возможной дестабилизации экономической ситуации. Кроме того, такая система должна обладать способностью интегрироваться в инновационные системы более высокого уровня.

Для республики Дагестан и подобных ему российских регионов, развитие региональной научно-технической инфраструктуры, финансируемой региональным правительством и муниципалитетами с участием банков, корпораций, ассоциаций предпринимателей и других структур, имеет особо важное значение. При ее формировании целесообразно использовать опыт, накопленный за рубежом.

Для развития инвестиционно-инновационной инфраструктуры в республике Дагестан целесообразно создать на базе регионального ЦНТИ «Региональный инвестиционно-инновационный центр» выполняющий функции технопарка.

Как представляется, данная структура, обладая правами юридического лица, должна на основе кооперации с ВУЗами, исследовательскими и производственными организациями осуществлять поддержку и подготовку самостоятельной деятельности малых инновационных предприятий, разработку и освоение инноваций, их коммерциализацию, а также формирование инвестиционно-инновационной среды в регионе. Целесообразность создания подобной структуры в регионе обусловлена рядом факторов:

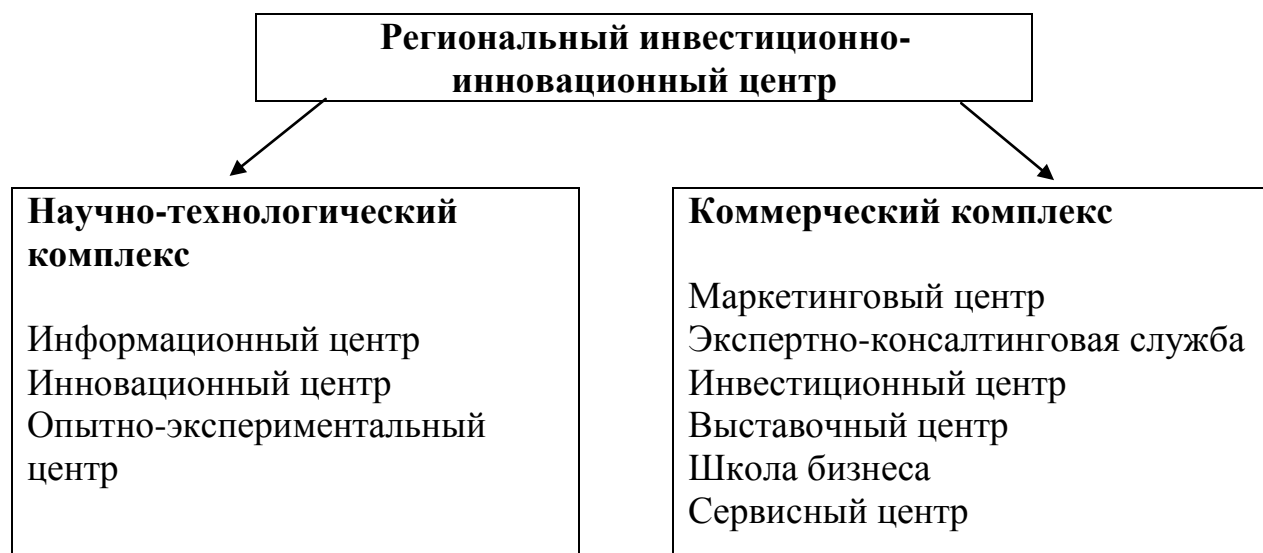
- потенциала региона на решении задач структурного реформирования хозяйственного комплекса в направлении превращения республики Дагестан в туристический центр Северного Кавказа с промышленностью, ориентированной на высокие технологии, развитым АПК и сферой услуг;

- концентрацией экономических ресурсов региона на актуальных для него социально-экономических проблемах;

- необходимостью формирования инвестиционно-инновационной инфраструктуры в условиях стабилизации ситуации в сфере экономики и начала экономического роста;

- повышением роли инвестиционно-инновационного потенциала в позитивном развитии регионального хозяйственного комплекса в условиях нарастающих процессов глобализации.

Опираясь на вариант схемы организационной структуры регионального технопарка, нами предлагается возможный вариант применительно к республике Дагестан (рис. 1)

Рисунок 1. Возможная организационная структура регионального инвестиционно-инновационного центра (РИИНЦ).

Данная модель заслуживает, на наш взгляд внимания, поскольку в ней наряду с научно-технологическим комплексом, представлен в рамках РИИНЦа коммерческий комплекс. Такая организационная структура весьма актуальная для условий развития инновационной деятельности в республике Дагестан.

В условиях, когда возможности государства в области инновационной деятельности весьма незначительны, а заинтересованность потенциальных инвесторов в финансировании проектов, приносящих доход через определенный период, практически отсутствует, развитие научно-технологического комплекса РИИНЦа можно осуществлять за счет реинвестирования прибыли коммерческого комплекса. По сути, коммерческий комплекс будет одновременно способствовать и финансированию инновационных проектов и обеспечивать инфраструктурную поддержку инвестиционно-инновационной деятельности в регионе.

К числу важнейших функций коммерческого комплекса РИИИЦа следует отнести:

- проведение маркетинговых исследований;
- организация и проведение прямых рекламных и PR кампаний путем использования рекламно-информационного пространства различных каналов информации (телевидение, радио, пресса, внешняя реклама, информационно-справочные системы);
- предоставление, прежде всего, малому инновационному бизнесу в регионе, услуг в сфере торговли, складского хозяйства, сервиса, туризма, гостиничного бизнеса, рекламы (предоставление площади по льготным расценкам, офисное оборудование, телефонную и факсимильную связь и тд);
- содействие хозяйствующим субъектам региона в разработке, сопровождении и реализации инвестиционно-инновационных проектов и программ;
- оказание помощи в подготовке международных соглашений, договоров, контрактов, разработке прогнозов производства и потребности в продукции, работах, услугах в различных областях экономики, науки, техники;
- финансирование ранних стадий разработок и содействие в получении банковских кредитов;
- подготовка, переподготовка и повышение квалификации специалистов по менеджменту, маркетингу, финансам, учету в области инновационного бизнеса;
- проведение научных семинаров, конференций по приоритетным направлениям научных исследований;
- проведение выставок, ярмарок, презентаций, конкурсов по определению самого инновационно-активного предприятия региона;
- проведение технической и экономической экспертизы инвестиционно-инновационных проектов;
- осуществление импорта передовых технологий, ноу-хау, современного оборудования и др.

Таким образом, общая цель регионального развития на современном этапе заключается в том, чтобы сохранить, а затем усилить инвестиционно-инновационный потенциал наиболее перспективных отраслей регионального хозяйственного комплекса, повысить эффективность его функционирования. Только на этой основе можно обеспечить устойчивость регионального развития.

*д.е.н., професор Махмудов Х.З.
професор кафедри бізнес-адміністрування та права
здобувач вищої освіти Коржов Є.В.
Полтавська державна аграрна академія
E-mail: Makhmudov_pdaa@mail.ru*

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ НОВОВВЕДЕННЯМИ У ВИКОРИСТАННЯ ТРАКТОРІВ ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ ПІДПРИЄМСТВА

В інноваційній сфері аграрного сектору України сьогодні існує багато проблем які заважають ефективному розвитку підприємств та підвищення їх конкурентоспроможності, зокрема це нестача фінансових ресурсів, прогалини в нормативно-правовій базі щодо інноваційної діяльності, відсутність державної підтримки, зниження непривабливості вітчизняних аграрних підприємств для іноземних інвесторів). Проте застосування інновацій дозволить сільськогосподарським підприємствам досягнути стратегічні цілі їх розвитку.

В останні роки сільськогосподарські виробники намагаються впровадити сучасні іноземні технології. Так, закордоном, широко використовується Precision Farming, що у перекладі означає, як “високоточне землеробство”, яке представляє комплекс заходів, що дозволяє накопичувати об’єктивну інформацію, аналізувати її та приймати швидкі та ефективні рішення (відповідає промисловими ERP системам підтримки прийняття рішень) [1]. Термін “ERP-система” (Enterprise Resource Planning – Управління ресурсами підприємства) – це інформаційна система для ідентифікації і планування всіх

ресурсів підприємства, які необхідні для здійснення продаж, виробництва, закупівель і обліку у процесі виконання клієнтських замовлень.

Однією з найефективніших систем точного землеробства є система паралельного водіння. Система паралельного водіння, використовується й вітчизняними сільськогосподарськими виробниками. Починаючи від найпростіших, із ручним керуванням та вартістю від 15 тис. грн, – до складних автопілотів, що мають реальну точність цілком достатню для вирощування сільськогосподарських просапних культур. Найпростіший прилад складається з терміналу-супутникового приймача, що встановлюється в кабіні трактора на лобовому склі (чи в будь-якому іншому зручному місці) й показує трактористу, як крутити кермо, щоб трактор рухався якомога рівніше. Такий прилад не має складного для читання дисплею, адже водіння відбувається в ручному режимі й трактористу бажано надавати йому якомога менше уваги; в ідеалі прилад повинен знаходитися на боковому склі, а команди на керування тракторист сприймає боковим зором. Використання найпростішої системи паралельного водіння дозволяє працювати вночі або за поганої видимості, зменшити перекриття з 1,5 м (звичайна величина) до 30 см, на полі площею 100 га загальне перекриття зменшується з 7,5 до 1,5 га [4]. Це дає реальну економію хімічних засобів, пального та робочого часу.

Система паралельного водіння обладнана GPS (Global Positioning System) навігацією, яка представляє собою систему управління сільськогосподарською технікою за допомогою супутникової системи, яка забезпечує вимір відстані, часу та визначає її місцерозташування [5]. Ця система використовує систему супутникової навігації для визначення поточного положення сільськогосподарської техніки.

Наведені приклади засвідчують можливість інтенсифікації виробництва сільськогосподарських культур шляхом поширення використання інновацій, що дозволяє значно підвищити ефективність даної галузі та мають наступні переваги:

–при вирощуванні сільськогосподарських культур скорочуються

виробничі витрати на паливо, добрива, засоби захисту рослин та інші матеріальні витрати;

- продуктивність праці зростає у 3–4 рази;

- основні технологічні операції (посівні та збиральні роботи) проводяться в найкращі агротехнічні строки, а їх тривалість скорочується у 1,5 рази;

- зведення до мінімуму ерозійних процесів та значного підвищення вмісту в ґрунті органічної речовини і гумусу;

- збереження ґрунтової вологи від втрат на фізичне випаровування, що підвищує урожайність сільськогосподарських культур.

Завдяки використанню цієї системи, досягається дуже висока точність водіння за заданою траєкторією навіть в умовах недостатньої видимості вночі, у туман або дим. Їх використання у сільському господарстві дозволяє підвищувати економічну та технологічну ефективність.

Отже, використання системи паралельного водіння у вітчизняних сільськогосподарських підприємствах є досить ефективним, оскільки дозволяє зменшити собівартість продукції, підвищити продуктивність праці, забезпечує поточний контроль. Ці системи є інвестицією в економічне, ресурсозберігаюче й екологічне сільськогосподарське виробництво, здатне скоротити витрати на матеріали. За умов обмежених можливостей впливу на закупівельні ціни, необхідності розширення збуту та автоматизації менеджменту й обліку є однією з небагатьох можливостей зберігати високу конкурентоспроможність і динамічний розвиток.

Найпереконливішими і найпомітнішими серед інновацій в сільському господарстві є освоєння технологій “прямої” сівби (“нульовий” “обробіток, No-till системи”) та поява генетично модифікованих культурних рослин [2]. No-till - скорочена назва нульової технології в рослинництві, при якій проводиться посів насіння в ґрунт, яка не піддавалася ніякій обробці. При виборі параметрів технологічних рішень, безпосередньо задіяних у сільськогосподарському виробництві, дуже важливо суворо дотримуватися технологічної дисципліни мінімізації для збереження родючості ґрунту.

Велику роль рослинні залишки відіграють при диференціації ґрунтових показників за профілем: вміст органічної речовини (накопиченням якого в ґрунті є самі рослини з кореневими та пожнивними залишками). У звичайних умовах у ґрунт надходить в 1,5-2 рази більше органічної речовини, ніж з органічними добривами, рухомих форм NPK. Це характерно як для No-till, так і мінімальної обробки. Тому, що багаторічне застосування мінімізації обробітку ґрунту сприяє збільшенню ступеня диференціації, особливо фосфору і калію, які по ґрунтовому профілю переміщуються повільно і концентруються у верхньому шарі, сприяючи збіднення нижнього. Деякі фахівці вважають перевагою нульової технології використання потужних енергоємних тракторів з широкозахватними комбінованими агрегатами, що виконують кілька операцій за один прохід [3].

Таким чином, застосування No-till технології має наступні переваги:

1. При впровадженні “нульової технології” збільшується економія ресурсів (ПММ, добрив, витрат праці та часу, зниження амортизаційних та інших відрахувань).
2. Підвищення рентабельності сільськогосподарського підприємства.
3. Зберігання та відновлення родючості шару ґрунту (поліпшення його хімічних, фізичних та біологічних якостей, підвищення змісту органічних речовин у ґрунті).
4. Зменшення або усунення ерозії ґрунту (немає необхідності витрачати додаткові кошти на рішення цієї проблеми).
5. Екологічне керування бур'янами на посівах.
6. Накопичення та зберігання вологи у ґрунті.
7. Зниження залежності врожаю від погодних умов.
8. Збільшення врожайності культур.

Таким чином, особливу увагу слід приділяти ресурсозбережним технологіям обслуговування і ремонту машин, що забезпечують економію трудових, матеріальних і грошових ресурсів. Економія трудових ресурсів забезпечується шляхом збільшення періодичності ТО і ремонту, механізації і

автоматизації робіт, скорочення невиправданих операцій (наприклад, розбір справних вузлів агрегатів в цілях визначення їх стану). Важливе значення набувають ресурсозберігаючі технології, котрі супроводжуються незначним об'ємом збірно-розбірних робіт.

Таким чином, здійснення інноваційної діяльності сільськогосподарськими підприємствами дозволить підвищити рівень їхньої конкурентоспроможності, зміцнити позиції на міжнародному ринку аграрної продукції та покращити ефективність виробничо-господарської діяльності загалом.

Список використаної літератури

1. Ефективне обґрунтування використання GPS – систем паралельного водіння [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.agropilot.com.ua/?p=1762.
2. Жолобецький Г. No-till: реальність чи фантастика / Г. Жолобецький // Пропозиція. – 2008. – № 4. – С. 35.
3. Лушникова М. No-Till, это значит, – “без вспашки”. Технология “нулевой” обработки почвы. [Электронный ресурс] / Лушникова М // Режим доступа: <http://www.mts-agro.com.ua/index.php?catid=1164&tip=cat>.
4. Сіренко Н.М. Використання інноваційних технологій в органічному землеробстві / Н.М. Сіренко, Т.О. Чайка // Вісник Хмельницького національного університету. – Економічні науки. – 2012. – №4. – Т.2 (190). – С. 131-135.
5. Чайка Т.О. Використання інноваційних технологій у рослинництві / Т.О.Чайка, Ю.В.Висоцька // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету: Серія: Технічні науки. – 2013. – №2 (79). – С. 55-60.

*д.е.н., професор Меджибовська Н.С.
професор кафедри економічної кібернетики
Одеський національний економічний університет
nmedzh@oneu.edu.ua*

КРАУДФАНДІНГ ЯК НОВІТНІЙ ІНСТРУМЕНТ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ

Краудфандінг став новим явищем на світовому ринку, "зрушенням парадигми, яка створює руйнівний виклик і новий вимір світової економіки"

[1]. Його визначають як "відкритий заклик, в основному через Інтернет, для надання фінансових ресурсів або у вигляді пожертвувань або в обмін на будь-яку форму винагороди і/або права голосу в цілях підтримки ініціатив для конкретних цілей" [2].

За словами одного з експертів, "гігантський новий ринок капіталу складається на наших очах, і це його перші кроки" [3]. Всього п'ять років тому це був відносно невеликий ринок (\$880 млн. у 2010 році) [3]. За даними звіту компанії Massolution, що спеціалізується на дослідженнях і консалтингу на ринку краудфандінга, даний ринок показав зростання в 2014 році на 167% і досяг \$16,2 млрд. у порівнянні з \$6,1 млрд. в 2013 році. Попередні розрахунки по 2015 року знову показали подвоєння ринку і досягнення позначки в \$34,4 млрд. [4]. Для порівняння, індустрія венчурного інвестування складає в середньому \$30 млрд. щорічно (в 2014 році – близько \$45 млрд.), в той час як ринок ангельських інвестицій – в середньому \$20 млрд. на рік (рис. 1) [3]. Таким чином, ринок краудфандінга починає складати конкуренцію ринку венчурного фінансування. За оцінками Світового банку, при збереженні тенденції до подвоєння, ринок краудфандінга досягне \$90 млрд. к 2020 року [3].

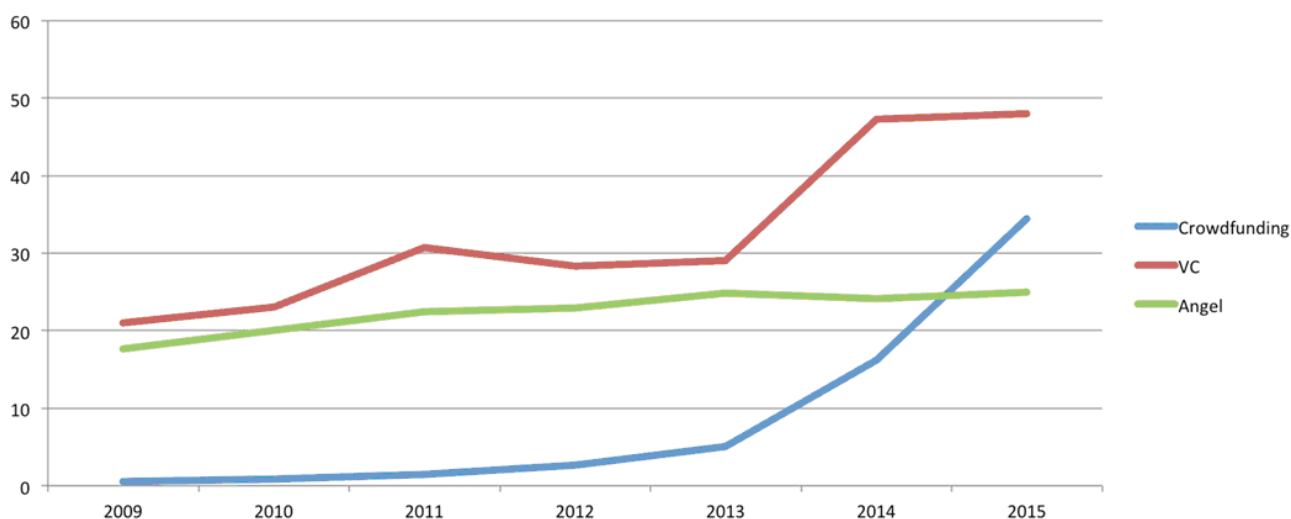

Рис. 1. Щорічне фінансування (млрд. дол.) [3]

Перш за все, окреслимо характеристики краудфандінга в порівнянні з іншими видами фінансування. В даному випадку ми не проводимо порівняння з банківським кредитуванням, оскільки краудфандінгові проекти часто є

ризиковими і спрямовані, в основному, на здійснення початкових/стартових інвестицій, а не на розвиток вже існуючого підприємства, тому не мають достатнього забезпечення, необхідного для отримання банківського кредиту.

По-перше, краудфандінг є функцією колективного фінансування, що дозволяє звичайним людям стати учасниками/інвесторами спільного проекту. З приводу мотивації Josh McClain, менеджер програми Indiegogo для підприємств, зазначив таке: "Споживачам подобається ідея, що вони мають можливість формувати кінцевий продукт за допомогою їхніх відгуків. Вони також хочуть мати можливість отримати продукт раніше інших і отримати [його] дешевше, ніж в роздріб" [5].

Безумовно, мотивація учасників не обмежується вказаною вигодою, особливо у випадках соціальних і освітніх проектів – це може бути задоволення психологічного плану.

З цього положення випливає характеристика № 2 – у багатьох випадках краудфандінг стає не тільки джерелом фінансування, а й залучення прихильників і послідовників, що особливо важливо на ранніх стадіях просування продукту/послуги. Більш того, за словами краудфандінгового консультанта Matt Ward, "ніякий венчурний капіталіст не зможе дати вам такої експертизи, як ваші спонсори. Але рекомендації та оцінка ринку – це ще не все, що може запропонувати краудфандінг. На відміну від традиційних інвесторів, краудфандінгове ком'юніті надзвичайно дружелюбно і інноваційне. Ті, хто розділяє ваші ідеї, несуть їх у маси, органічно перетворюючись в ваших бренд-амбасадорів" [6].

Цю думку підтверджує відомий венчурний капіталіст Tim Draper: "акціонерний краудфандінг дає підприємцям доступ до нової групи інвесторів, які можуть стати великими активами для їхнього бізнесу. Я вітаю інвестиції в краудфандінгові компанії. Це означає, що компанія має велику кількість промоутерів перед тим, як я навіть почну інвестувати" [3].

Далі, бізнес-ангели і венчурні капіталісти переважно інвестують гроші в технічні стартапи. Краудфандінг робить фінансування доступним для більш

широкого спектру видів діяльності [7]. Це ж робить краудфандінгові проекти більш "народними", оскільки покриває ширшу область людської діяльності. Дрібні інвестори схильні вкладати кошти в проекти, які їм близькі і зрозумілі. Більш того, у випадках проектів, обмежених рамками громади/територіальної спільноти, географічна близькість об'єкта фінансування може відіграти вирішальну роль.

По-четверте, краудфандінг, як і ангельські інвестиції, частіше здійснюється на ранніх стадіях розвитку проекту, тобто таке фінансування підходить підприємцям, які потребують перетворення своїх ідей у життя. Венчурні капіталісти воліють фінансувати бізнес вже на стадії розширення (хоча трапляються й винятки) [7].

П'яте, краудфандінг є більш "дешевим" видом фінансування. У разі акціонерного краудфандінга акції розділені між великою кількістю учасників, тому ніхто з них не отримує переважного права впливати на політику компанії. Іншими словами, за підприємцями залишається можливість самостійно розпоряджатися своїм бізнесом. Венчурні капіталісти зазвичай вимагають найвищий відсоток акцій – 60-70%, а в разі входження до ради директорів вимагають підвищені дивіденди. Бізнес-ангели готові інвестувати свої гроші за меншу частку бізнесу [7].

Шосте, краудфандінг є більш простим і зрозумілим видом залучення інвестицій для самих підприємців. Представлення проекту на краудфандінговій платформі, хоча і вимагає певних витрат часу і коштів, може обмежитися тільки середовищем Інтернет і не включати особистого спілкування. Пошук венчурних інвесторів, в т.ч. бізнес-ангелів, часто пов'язано з необхідністю відвідування спеціалізованих заходів, виступами на публіці, презентаціями проекту, особистими зустрічами з інвесторами тощо, тобто психологічно складніше і відповідальніше. Проведення ж краудфандінгових заходів, безумовно, вимагає серйозної підготовки, включаючи створення відеопрезентацій та медійних матеріалів, грамотний опис проекту та оцінку ризиків, складання дорожньої карти і фінансового плану, широку кампанію в

соціальних мережах, спілкування з бекерами (інвесторами в краудфандінгові проекти) і журналістами тощо, проте вся ця робота може проводитися віддалено, без особистих зустрічей і презентацій. Для багатьох підприємців саме психологічний фактор може стати вирішальним при прийнятті рішення про джерело фінансування.

Сьома характеристика пов'язана з попередньою і полягає у відсутності територіальної обмеженості проектів краудфандінга – вони доступні повсюдно в мережі Інтернет, отже, і в тих регіонах, в яких є нестача венчурних і ангельських інвестицій. Необхідно відзначити, що розвиток даних видів фінансування вельми обмежений в Україні.

Описані вище характеристики зведені в таблицю 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика різних методів венчурного фінансування

Характеристика	Краудфандінг	Бізнес-ангели	Венчурні фонди
Кількість інвесторів	Висока	Низька	Низька
Агенти тестування ринку	Численні учасники	Експерти	Експерти
Напрямок діяльності	Різна	Технічні інновації (переважно інформаційні технології)	Технічні інновації (переважно інформаційні технології)
Стадія життєвого циклу продукту/ Компанії	Рання	Рання	Рост/розширення
Доля участі окремого інвестора в управлінні/ Прибутку	Низька	Висока	Висока/дуже висока
Особисте спілкування з інвесторами	Практично відсутнє	Активне	Активне
Територіальне розташування	Повсюдно	Вибіркове	Вибіркове

Отже, краудфандінг стає важливим інструментом венчурного фінансування і набуває своєї популярності в різних галузях економіки, житті людини і в різних країнах світу.

Список використаної літератури

1. The Crowdfunding Centre [Electronic resource] // Linked in. – Mode of access : <https://www.linkedin.com/company/the-crowdfunding-centre>.
2. Schwienbacher A. Crowdfunding of small entrepreneurial ventures / A. Schwienbacher, B. Larralde // The Oxford Handbook of Entrepreneurial Finance. – Oxford University Press, 2012. – P. 369-391.
3. Barnett C. Trends Show Crowdfunding To Surpass VC In 2016 [Electronic resource] / C. Barnett // Forbs. Entrepreneurs. – 09.06.2015. – Mode of access : <http://www.forbes.com/sites/chancebarnett/2015/06/09/trends-show-crowdfunding-to-surpass-vc-in-2016/#6efd5cee444b>.
4. 2015 CF The Crowdfunding Industry Report [Electronic resource] / CrowdSourcing.org. The Industry Website. – Mode of access : <http://www.crowdsourcing.org/editorial/global-crowdfunding-market-to-reach-344b-in-2015-predicts-massolutions-2015cf-industry-report/45376>.
5. Mearian L. Indiegogo launches crowdsourcing for big businesses [Electronic resource] / L. Mearian // Computerworld. – 06.01.2016. – Mode of access : <http://www.computerworld.com/article/3019349/emerging-technology/indiegogo-launches-crowdsourcing-for-big-businesses.html>.
6. Яровая М. Почему хардверные стартапы предпочитают краудфандинг венчурным инвестициям [Электронный ресурс] / М. Яровая // ain. – 02.12.2014. – Режим доступа : <http://ain.ua/2014/12/02/552803>.
7. Лучший способ финансирования стартапа: бизнес-ангелы, венчурные капиталисты или краудфандинг? [Electronic resource] / VENTUREVIEW.EU – блог о стартапах и финансировании инновационных проектов. – 11.03.2015. – Mode of access : <http://ventureview.eu/2015/03/11/luchshiy-sposob-finansirovaniya-startapa-biznes-angelyi-venchurnyie-kapitalisty-ili-kraudfanding/>.

*д.е.н., доцент Мінакова С.М.
доцент кафедри системного аналізу і логістики
Одеський національний морський університет,
к.е.н., доцент Мінаков В.М.
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних
досліджень НАН України
E-mail: Minakova@onpu.odessa.ua*

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У значній мірі ступінь самостійності морського порту, можливість приймати рішення тактичного та стратегічного значення визначаються формою управління та організаційно-правовою формою структурної побудови самого порту. Ці складові є визначальними й при виборі та формуванні кожним портом свого внутрішньо-економічного механізму.

Оскільки морські порти забезпечують безпосередній зв'язок міжнародних ринків із транспортною логістичною системою національного та регіонального рівнів, то якість їх функціонування визначає, наскільки можливою та успішною буде участь національного господарства у глобальній торговельній системі. З цього прямує той факт, що усі порти вкрай зацікавлені у зростанні вантажообігу своїх підприємств, залученню нових та утриманню існуючих вантажопотоків, високій продуктивності та ефективності роботи. У всьому світі порти являють собою центр економічної активності не тільки для портових користувачів та самого порту як місця надання потрібних послуг, а й для тих, хто опосередковано є постачальником різних послуг (освітніх, рекламних, житлових, громадського харчування, проектних тощо).

Сучасний порт постає складним комплексом гідротехнічних споруд, як транспортний вузол, в рамках якого взаємодіють підприємства різних видів транспорту і який оснащений всілякими видами техніки та обладнання для виконання всього комплексу робіт, що характеризує даний комплекс підприємств як транспортну інфраструктуру ринку.

Найбільші порти світу виконують кілька функцій в міжнародній ринковій інфраструктурі і здійснюють перевалювання декількох видів вантажів. Беручи до уваги, що транснаціональні корпорації (ТНК) контролюють близько 75% світової торгівлі, а внутрішньофірмові постачання в ній складають більше 30%, то слід констатувати, що в зоні тяжіння найбільших портів включений весь світ, а морський транспорт, що забезпечує перевезення, насамперед, вантажів ТНК, значною мірою перетворюється на внутрішньозаводський транспорт цих промислових гігантів.

Ця обставина є підставою вважати, що ефективність найбільших портів світу визначається не тільки за їх технічними параметрами, але і тим впливом, який вони чинять своєю діяльністю на процес ціноутворення фірм-виробників, які є основними споживачами послуг морського транспорту та морських портів. В даний час транспортні витрати досягають 50% від величини загальних витрат підприємств, що включаються до ціни товарів. Дана обставина обумовлює загальну зацікавленість основних вантажовідправників і вантажоодержувачів у зниженні транспортної складової їх витрат. Ось чому пред'являються такі високі вимоги до портів і тієї транспортної та інших видів ринкової інфраструктури, які забезпечують підвищення ефективності діяльності основних споживачів їх послуг за рахунок зниження транспортно-експлуатаційних та інших витрат [1].

Проаналізувавши основні світові тенденції щодо механізму ефективного функціонування ринку надання портових послуг, визначені основні фактори загальносвітового розвитку та встановлені ступінь їх впливу на формування внутрішньоекономічного механізму портових підприємств:

1) *Технологічні зміни* – глибока та повсюдна контейнеризація вантажних перевезень та використання нових технологій, у першу чергу інформаційно-комунікаційних.

2) *Глобалізація* – зростання морської торгівлі та міжнародного судноплавства.

3) *Перманентна інтеграція різних видів транспорту та їх послуг* – зростання морської торгівлі та міжнародного судноплавства.

4) *Зростання участі приватного сектору* – участь приватного сектору в управлінні порту та у фінансуванні його діяльності за останні десятиріччя суттєво зростає. Приватизаційні процедури у портах вкрай рідко включають приватизацію портових земель та основної інфраструктури.

5) *Зростання значення здійснення стратегічного менеджменту* – внаслідок складності портового управління та розвитку, вкрай важливим для портової влади є:

- а) мати можливість визначити ступінь ефективності існуючих активів; та
- б) здатність придбання з часом нових активів.

б) *Дерегуляція та інституціональне реформування портового сектору* – інституціональні реформи у портовій сфері та у багатьох інших секторах економіки відбуваються у багатьох країнах світу.

Діяльність та роль портів у розвитку міжнародного поділу праці та світової торгівлі важко переоцінити. Від ефективності їх функціонування залежать темпи та форми розвитку міжнародного, національного та регіонального поділу праці, ефекти міжнародної спеціалізації і кооперування виробництва, ефективність відтворювальних процесів як окремих фірм, так і цілих держав та їх об'єднань, що у своєму підсумку не може не відобразитися на формуванні передумов та факторів, які впливають на вибір та ефективність внутрішнього господарського механізму морського порту.

Список використаної літератури

1. Erie P., Kim H. Southern California Infrastructure: Growth and Governance Challenges / P. Erie, H. Kim // *The Theory and Practice of Urban Governance at Century's Turn: tez. of conf.* — Los Angeles, 2012. — p. 11 — 14.

2. Erie S. P. Globalizing L. A. : Trade, Infrastructure, and Regional Development / S. P. Erie. — Stanford, CA: Stanford University Press. — 2011. — 311 p.

3. Olson D.J. Public Port Accountability: A Framework for Evaluation / D. J. Olson // *Urban Ports and Harbor Management: Responding to Change Along U.S. Waterfronts.* — 2008. — 259 p.

4. Irtysheva I. Types, purpose and process of formation of the program of changes in the logistics system / I. Irtysheva, S. Minakova // *Актуальні проблеми*

економіки. – Вип. 3 (165). – Київ : ВНЗ «Національна академія управління», 2015. – С. 155–160.

5. Буркинський Б. Про роздержавлення морських торговельних портів України / Б. В. Буркинський, М. І. Котлубай, О. М. Котлубай // Економіка України. — 2009. — № 11. — С. 12 — 18.

6. Котлубай М. І. Становление морского транспорта в рыночной среде: Монография / М. И. Котлубай. — Одесса: ИПРЭЭИ НАН Украины, 2011. — 224 с.

7. Мінакова С. М. Аналіз існуючих положень щодо розвитку економічного механізму господарювання морської портової діяльності України / С. М. Мінакова // Пріоритетні напрями регіональної політики в економічній сфері (розвиток галузей та регіонального виробництва, бюджетне регулювання та фінансування) : колектив-на монографія. Т. 1 / за заг. ред. Т. О. Журавльової. — Павлоград : АРТ Синтез-Т, 2014. — с. 94 – 103.

8. Мінакова С. М. Экономические основы реструктуризации морских торговых портов Украины / С. М. Мінакова, В. М. Мінаков // Экономические инновации: Актуальні проблеми економіки й управління основою експлуатаційною діяльністю морського транспорту. — Одесса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2009. — Вип. 39. — С. 214 — 223.

9. Мінакова С. М. Факторы и принципы организации системы внутривладельческих отношений в морских портах / С. М. Мінакова, В. М. Мінаков // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті: зб. наук. праць. — Одеса: ОНМУ, 2012. — Вип. 4 (41). — С. 71 — 86.

*к.е.н., доцент Мініна О.В.
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Чернігівський національний технологічний університет
E-mail: minina.ok.v@gmail.com*

ОЦІНКА ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Будь-яка економічна діяльність стає об'єктивно необхідною і обґрунтованою лише тоді, коли є ефективною. Особливо це стосується інновацій, які за визначенням покликані не тільки поліпшити результативні показники господарської діяльності підприємства, галузі, регіону, країни, але і стати передумовою технологічного прориву, а також забезпечити стійке

економічне зростання. Ефективність вкладень в інноваційну продукцію в промисловості України можна оцінити, співставивши вартість реалізованої інноваційної продукції і витрати на інноваційну діяльність. Аналіз статистичних даних за останні 10 років показав, що кожна гривня, витрачена підприємствами промисловості на інноваційну діяльність, приносила їм в середньому 3,96 грн. Однак, слід підкреслити, що даний показник не може розглядатися в якості вичерпної характеристики ефективності інноваційної діяльності. Важливо також визначити ступінь впливу останньої на динаміку показників ефективності господарської діяльності галузі.

Статистична обробка масиву даних результатів інноваційної та господарської діяльності промисловості України дозволила виявити певні закономірності. В якості досліджуваних були обрані показники ефективності використання основних видів виробничих ресурсів: праці, капіталу, підприємницьких здібностей.

Продуктивність праці в галузі демонструє стійку динаміку зростання [1]: за період з 2004 по 2014 рр. цей показник у поточних цінах збільшився в 6 разів, однак, порівнюючи його значення в приведених цінах, можна бачити збільшення лише в 2 рази. Незважаючи на позитивну динаміку, в промисловості України продуктивність праці в 2-3 рази нижча, ніж у розвинених країнах. Згідно даних Світового банку Україна в 2014 р. відставала за рівнем продуктивності праці від старих країн-членів ЄС в 3-6 разів (у середньому – в 4,5 рази), а від нових – у 1,1-4,4 рази (в середньому – в 2,7 рази); від провідних розвинених країн світу (США, Японії, Ізраїлю, Канади, Норвегії) – в 4,3-6,5 разів; від країн СНД (крім Киргизької Республіки і Таджикистану) – в 1,1-3 рази [4]. За рівнем продуктивності праці в промисловості Україні поступається тільки Молдова.

Розвинені країни проблему підвищення продуктивності праці вирішують через пошук шляхів більш економічного використання дорогих трудових ресурсів і нарощування обсягів випуску за рахунок інноваційних підходів до виробництва. Ефективна інноваційна діяльність безпосередньо впливає на

продуктивність праці та інші результативні показники. Кореляційно-регресійний аналіз статистичних даних промисловості України дозволив виявити залежність між обсягом витрат на інноваційну діяльність (V_{ID}) і рівнем продуктивності праці в галузі (ПП), яка найбільш точно може бути описана лінійними рівняннями регресії (рис. 1).

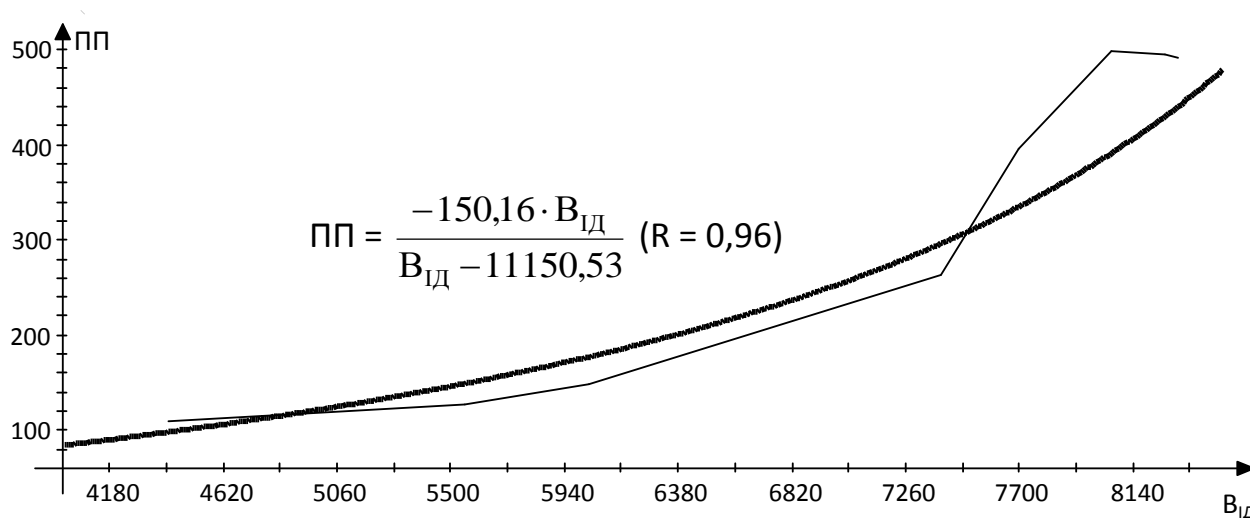

Рис. 1. Залежність продуктивності праці від обсягу витрат на інноваційну діяльність: V_{ID} – загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність, млн. грн.; ПП – продуктивність праці, тис. грн. / чол.

Спостерігаючи такий тісний взаємозв'язок між витратами на інновації та рівнем продуктивності праці, можна припускати високу ефективність зусиль, спрямованих на активізацію інноваційної діяльності в промисловості. Аналогічний вплив вона здійснює і на інший показник ефективності – фондівіддачу. В процесі аналізу динаміки показників фондівіддачі (ФВ) і витрат на інноваційну діяльність (V_{ID}) у промисловості була виведена регресійна модель (рис. 2):

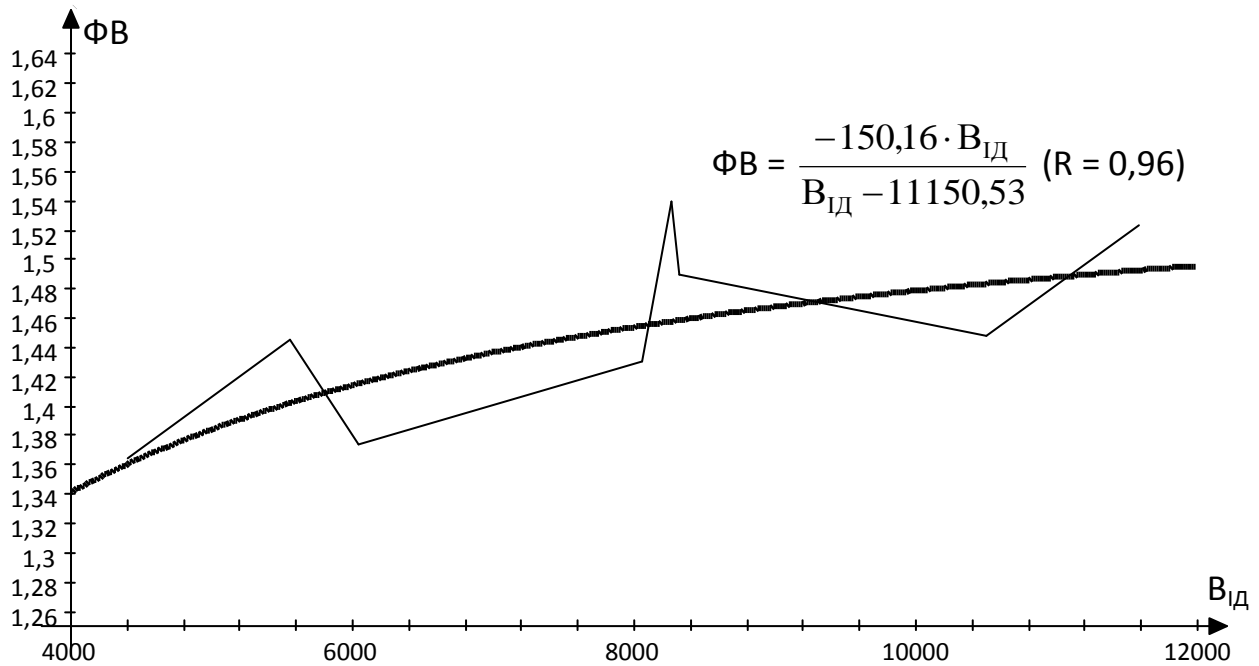

Рис. 2. Залежність фондовіддачі від обсягу витрат на інноваційну діяльність:

$В_{ІД}$ – загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність, млн. грн.;

$ФВ$ – фондовіддача, грн. / грн.

Встановлено, що будь-які зміни в розмірі витрат на інновації в 92% випадків спричиняють зміну величини фондовіддачі. Висока щільність зв'язку є незаперечною передумовою активізації інноваційної діяльності в галузі.

Найменший вплив, як показує аналіз, інноваційні витрати здійснюють на рівень рентабельності операційної діяльності ($РР_{ОД}$) підприємств промисловості України (рис. 3).

Інноваційна діяльність на даному етапі розвитку української промисловості не здійснює істотного впливу на прибутковість операційної діяльності – тільки 31% її змін залежать від обсягу інноваційних витрат. Якщо врахувати, що левову частку в загальному обсязі фінансування інноваційної діяльності українських промислових підприємств складають власні кошти, що формуються з прибутку, а результати цієї діяльності суттєво не впливають на прибутковість, вітчизняна промисловість потрапляє в замкнуте коло інноваційної неспроможності.

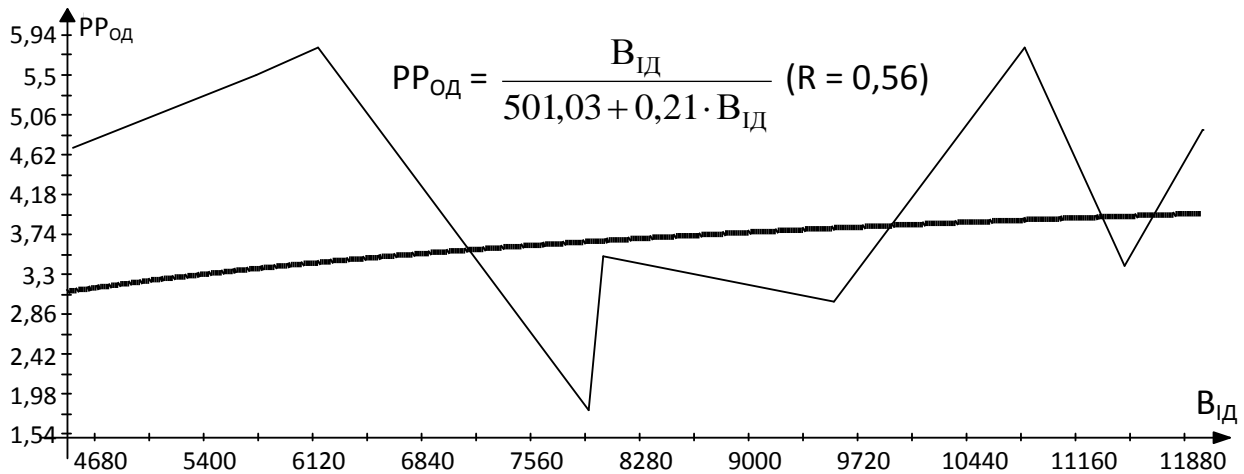

Рис. 3. Залежність рівня рентабельності операційної діяльності від обсягу витрат на інноваційну діяльність у промисловості: $V_{ід}$ – загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність, млн. грн.; $PP_{од}$ – рівень рентабельності операційної діяльності, %

Не здійснюючи визначального впливу на рівень рентабельності, витрати на інноваційну діяльність знаходяться в тісному зв'язку з обсягами реалізації інноваційної продукції ($R = 0,96$) (рис. 4). Промисловість України майже 20% інноваційних витрат направляє на дослідження, закупівля обладнання становить 54,7%, що позитивно впливає на обсяги реалізації інноваційної продукції.

Витрати на дослідження і розробки перевищують вкладення в устаткування в Бельгії, Ісландії, Люксембурзі в 1,5-2 рази. У країнах Східної Європи інвестування більш зорієнтоване на оновлення основних засобів. Співвідношення витрат на наукові дослідження і придбання обладнання становить в Болгарії 1:19, Естонії – 1:8, Польщі та Словаччини – 1:7, Росії – 1:6 [2].

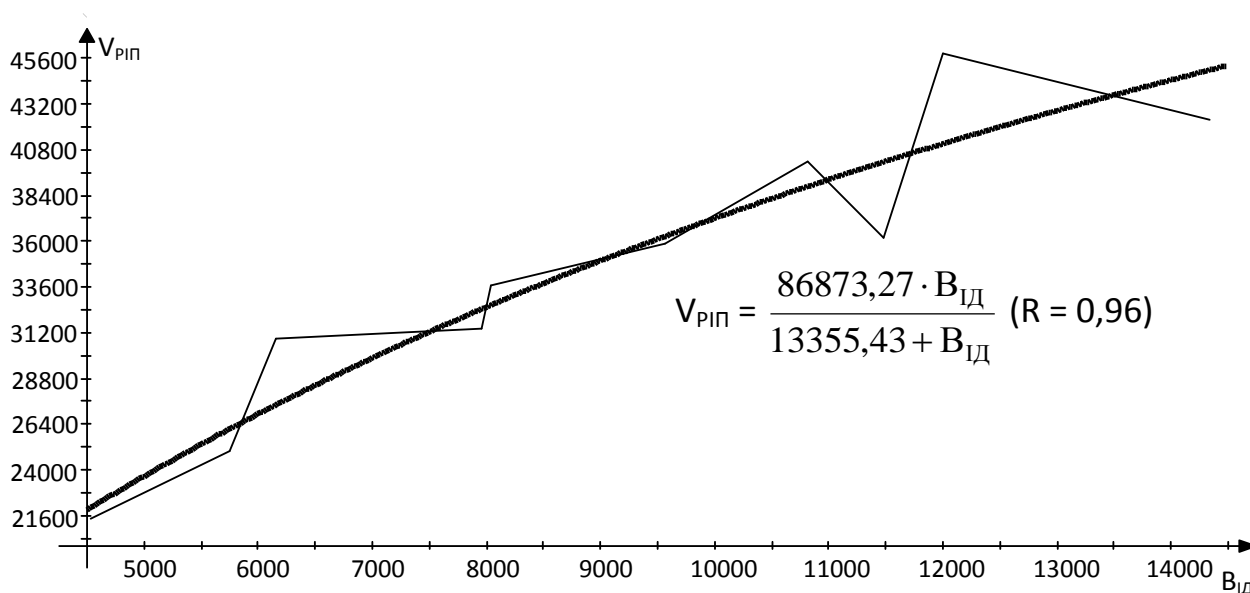

Рис. 4. Залежність обсягу реалізованої інноваційної продукції від суми витрат на інноваційну діяльність у промисловості: $B_{ІД}$ – загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність, млн. грн.; $V_{РІП}$ – обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн.

У той же час підприємства провідних європейських країн значно більше орієнтовані на підвищення рівня новизни інновацій, інвестуючи значні фінансові ресурси в науково-технічні розробки. Так, частка витрат на НДДКР в Швеції становить 63,2%, Нідерландах – 62,5%, Люксембурзі – 53,8%, Бельгії – 42%, Туреччині – 28,9%, Польщі – 8,3%, Румунії – 13,4%, Чехії – 23,2%, Росії – 15% від загального обсягу витрат на інновації [3].

Основна проблема промисловості України полягає в малих обсягах фінансування наукових досліджень, тому активізація інвестиційного процесу в галузі безпосередньо вплине на інноваційну діяльність та її результативність. Навіть при існуючому рівні інвестування спостерігається досить щільний зв'язок між обсягом інвестицій в галузь і обсягами випуску інноваційної продукції, що підтверджується результатами кореляційно-регресійного аналізу відповідних статистичних даних (рис. 5).

Варіація обсягів інноваційної продукції лише в 14% випадків визначається дією інших факторів, а в 86% – динамікою інвестицій, тому

вирішення проблеми пошуку інвестицій стає першочерговим завданням і на рівні підприємств, і на державному рівні в частині розробки та реалізації ефективної інвестиційної політики.

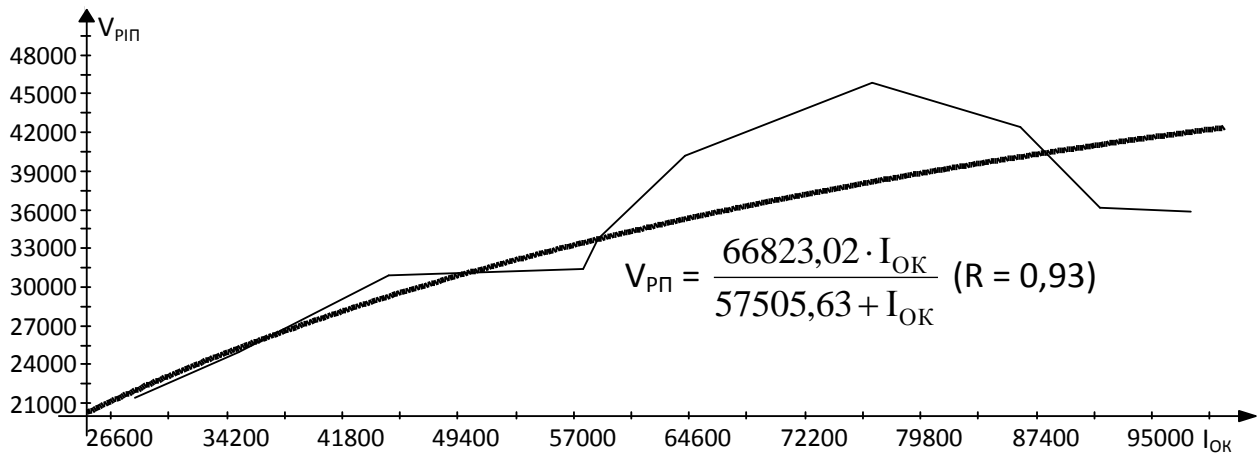

Рис. 5. Залежність обсягу випуску інноваційної продукції від обсягу інвестування промисловості: $I_{ОК}$ – інвестиції в основний капітал, млн. грн.; $V_{РП}$ – обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн.

В рамках проведеного аналізу було визначено не тільки ступінь впливу інноваційної діяльності на показники ефективності підприємств, а й виявлені основні фактори впливу на загальні обсяги реалізації, один з яких – кількість впроваджених нових технологічних процесів. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу побудовано трифакторну регресійну модель для промисловості:

$$V_{РП} = 568006,6 - 1028,02 \cdot Ч_{НП} + 7,49 \cdot I_{ОК} + 17,73 \cdot q_{ТП} \quad (R = 0,94),$$

де $V_{РП}$ – обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання, млн. грн.;

$Ч_{НП}$ – чисельність найманих працівників, тис. чол.;

$I_{ОК}$ – інвестиції в основний капітал, млн. грн.;

$q_{ТП}$ – впровадження нових технологічних процесів, од.

З одержаної залежності видно зворотний зв'язок між обсягом виробництва і кількістю працюючих (при збільшенні кількості найманих працівників на 1 тис. чол. обсяг реалізації скорочується на 1028,02 млн. грн.),

що за умови нарощування темпів інноваційної діяльності в галузі можна розглядати як виключно позитивний факт – впровадження нових технологій призводить до підвищення продуктивності праці, трансформуючи виробничі функції в менш працевалежні і перетворюючи виробництво на менш трудомістке. У той же час прямий зв'язок з обсягом інвестицій і кількістю нових технологічних процесів свідчить про те, що при збільшенні перших на 1 млн. грн., а других – на одиницю обсяг реалізації зростає на 7,49 і 17,73 млн. грн. відповідно. При існуючому рівні фінансування інновацій та активності інноваційної діяльності в галузі ці два фактори забезпечують недостатній приріст обсягів реалізації, але виявлена регресійна залежність свідчить про наявність перспектив розвитку галузі на основі інноваційної моделі в майбутньому.

Список використаної літератури

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – 314 с.
2. Характеристика інноваційної діяльності підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uinte.kiev.ua/viewpage.php?page_id=446
3. Innovation statistics [Електронний ресурс] // Eurostat: [сайт]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Innovation_statistics#Database.
4. Ukraine: Opportunities and Challenges for Private Sector Development. – Washington: The World Bank, 2015. – 105 p.

В.А. Мясникова, 2 курс

*Научный руководитель : Н.Л. Давыдова, кандидат экономических наук,
доцент
Полесский государственный университет*

РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИЙ В БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Необходимым условием успешного развития банков в настоящее время становится внедрение новых, ориентированных на клиентские предпочтения банковских продуктов, изменение концепции их продвижения к потребителям, а также модернизация внутрибанковских организационных структур и систем

внутреннего контроля, содействующих повышению скорости прохождения управленческих решений, формированию эффективной системы риск-менеджмента.

Конкурентоспособность банка на рынке розничных услуг, его привлекательность для клиентов-физических лиц во многом определяется реализуемой стратегией маркетинга, с одной стороны, ориентирующей на имеющийся у клиентов потребительский спрос, а с другой—влияющей на формирование спроса клиентов [1].

Разработка нового банковского продукта включает комплекс организационных, информационно-аналитических действий, финансовых, юридических, и маркетинговых мероприятий, технических и технологических решений банка, совокупность которых определяет новизну и некоторые конкурентные преимущества, позволяет обеспечить устойчивость продаж. Возникновение потребности в разработке новых продуктов обуславливают следующие причины: необходимость расширения занимаемой банком доли на рынке банковских услуг населению; изменения в стратегии банка, продуктовых, клиентских и региональных приоритетах, определяющие изменения в ресурсной, процентной и тарифной политике; изменения в законодательстве, а также письменные рекомендации центрального банка страны; изменение внешней среды, конъюнктуры рынка розничных банковских услуг; необходимость реализации инновационной стратегии банка, ориентированной на лидерство на рынке розничных услуг, системные инновации.

Инновационная компонента в политике эффективных продаж розничных банковских продуктов состоит в формировании существенно обновленных каналов реализации услуг, развитии информационно-коммуникационных систем и технологий взаимодействия с клиентами, позволяющих обеспечить точный доступ к услугам банка. Наиболее простой и исторической первой формой дистанционного обслуживания физических лиц является прямое обслуживанию по телефону, которое позволяет клиентам получать

необходимую справочную информацию от специалистов розничного бизнеса без посещения банка, а также оформлять заявки на отдельные виды потребительских кредитов, банковские пластиковые карточки, приобретение иных продуктов.

Система интерактивного речевого взаимодействия даёт возможность клиентам без соединения с оператором получать ответы на традиционные вопросы, узнавать курсы валют, основные условия предоставления кредитных и депозитных услуг, информацию об изменении процентных ставок и др.

Банки могут использовать разновидность систем речевого взаимодействия-*интерактивный автоответчик*, позволяющие клиенту запрашивать конкретную информацию, например, остаток средств на своём счёте.

Благодаря услуге *видеобанкинга* клиент может получать ответы на интересующие вопросы от специалиста банка на основе использования компьютера или ноутбука, подключенного к сети интернета.

На корпоративном интернет-сайте банка может быть реализован сервис *по приёму on-line заявок* на получение кредитов либо на оформление возобновляемых кредитных линий с использованием банковских карточек, что значительно ускоряет процедуру получения кредита и делает её более удобной для клиентов[1].

Основной для использования клиентами различных дистанционных сервисов, как правильно, является наличие банковской пластиковой карточки, обеспечивающий доступ к банковскому счёту клиента. Интернет-банкинг подразумевает обеспечение доступа к банковским счетам клиента-физического лица с любого стационарного компьютера, имеющего выход в сеть интернета. В Республике Беларусь сервис интернет-банкинг получил развитие с 2006г., прежде всего, как функция удаленного доступа к карт-счетам клиентов-*виртуальный инфокиоск*. К настоящему времени данная услуга реализована большинством белорусских банков, эмитирующих пластиковые карточки. «Интернет-Банкинг» позволяет управлять денежными средствами,

находящимися на счете, к которому оформлена банковская платежная карточка, не выходя из дома, не покидая офиса или просто отдыхая на курорте в любой точке мира, 24 часа в сутки 7 дней в неделю [2].

Внедрение инноваций в банковский бизнес в Беларуси только начинается и для того и для того, чтобы оказаться на высоком уровне в условиях инновационного типа развития, необходимо исходя из опыта передовых зарубежных банков определять приоритетные направления развития банковской техники. А приоритетными направлениями инновационного развития в банках Республики Беларусь должны являться:

- автоматизация банковских бизнес-процессов, внедрение и развитие технологий дистанционного обслуживания, виртуальных банковских технологий;

- совершенствование форм и методов управления, направленное на интеграцию управленческих и контрольных процедур в повседневные операции банков; в области менеджмента персонала

- обеспечение специализации топ-менеджеров и максимальная универсализация исполнителей; интеграция процедур бизнес-консалтинга в функции всех клиентских менеджеров банков;

- структурные и функциональные изменения в подразделениях банков, позволяющие обеспечить многоканальность обслуживания клиентов;

- оптимизация региональной сети отечественных банков на основе реализации принципов сегментации и специализации.

Важно помнить, что только интенсивное внедрение инноваций в банковскую систему страны позволит ей оставаться конкурентоспособной[1].

Список использованной литературы

1. Банковский розничный бизнес: учеб. пособие / С.В. Сплошнов, Н.Л. Давыдова.-Минск : Выш. Шк., 2012.-304с.

2. Беларусбанк [Электронный ресурс] / Интернет-банкинг. – Режим доступа: http://belarusbank.by/ru/fizicheskim_licam/internet_b... – Дата доступа: 16. 03.2016.

*к.э.н. Нагорный Е.И.
доцент кафедры маркетинга и управления инновационной
деятельностью
Сумский государственный университет
E-mail: nag-evgeniy@yandex.ru*

ВИДЫ И ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОБНОГО МАРКЕТИНГА ПРОМЫШЛЕННОЙ ИННОВАЦИОННОЙ ПРОДУКЦИИ

Сегодня отечественной промышленности необходим качественно новый виток развития. Одним из таких импульсов развития должен стать выпуск инновационной продукции. Однако создание такой продукции, еще не гарантирует ей рыночный успех, поскольку она может не соответствовать запросам целевых потребителей. С целью уменьшения риска возникновения подобной негативной ситуации в практике используют различные методы повышения ее рыночной адекватности. Одним из таких методов может быть – пробный маркетинг, который позволяет оценить шансы на рыночный успех промышленной инновационной продукции, еще до момента ее выведения на рынок, и в случае если возникнет ситуация с неадекватной оценкой со стороны потребителей, внести в нее необходимые коррективы.

Пробный маркетинг достаточно известный метод для науки и практики. Авторское определение исследуемого понятия сводится к следующему. Пробный маркетинг промышленной инновационной продукции это заключительный этап процесса создания продукции, который предусматривает имитацию ее вхождения на участок целевого рынка – ограниченная коммерческая реализация продукции, ограниченному числу репрезентативных потребителей, на одном или нескольких участках (регионах) рынка, в ограниченном числе торговых точек (или через ограниченное число дистрибьюторов) на основе разработанной маркетинговой программы, в условиях максимально приближенных к рыночным.

Рассмотрим основные виды пробного маркетинга, которые выделяются отечественными и зарубежными учеными [1-8].

1. Традиционный (или стандартный) пробный маркетинг.

Предусматривает вывод разработанной инновационной продукции на рынок определенного географического региона (сегмент рынка), который является репрезентативными по отношению ко всему рынку, и на котором реализуется полномасштабная программа маркетинга.

2. Контролируемый пробный маркетинг. Упрощенный вид традиционного пробного маркетинга, который предполагает создание отдельных специальных панелей – торговых точек, в которых производитель продает инновационную продукцию, устанавливает цены, применяет различные формы стимулирования.

3. Пробный маркетинг в форме альфа(бета)-тестов использования продукта. Осуществляется двумя методами. Неформализованный метод – альфа-тест – прототип инновационной продукции демонстрируется целевым потребителям на эксплуатационных стендах производителя. Формализованный метод – бета-тест – производитель предоставляет потребителям в бесплатное использование пробную партию инновационной продукции, наблюдает, как они ее используют, и анализирует различные непредвиденные проблемы, возникающие в процессе ее эксплуатации. По результатам определяют намерение потребителей осуществить покупку.

4. Пробный маркетинг в форме отраслевых выставок или выставок для дистрибьюторов. Реализуется в форме презентации продукции целевым покупателям, а также возможным дистрибьюторам. Представители компании-производителя анализируют реакцию на предлагаемые продукты, часто по отношению и к конкурентной продукции. После оценивается интерес и намерения оформить заказ.

5. Моделируемый пробный маркетинг или моделируемый пробный рынок. Он основывается на различных математических моделях, которые в свою очередь базируются на огромных массивах данных исследовательских компаний. Данный вид маркетинга имеет три отдельные разновидности.

5.1 Пробный маркетинг в форме математического моделирования рынка

(маркетинговая модель рынка). С его помощью рынок описывается в виде серии уравнений, или моделей, с n -м количеством входных параметров, которые позволят спрогнозировать объемы продаж инновационного продукта. Для моделирования рынка используют накопленные ранее данные, а также сложные взаимосвязи между ними. С помощью разработанной модели можно спрогнозировать объемы первоначальных и повторных покупок. Модель рынка строится на определенной «стандартной» оболочке компьютерной программы, с поправкой на специфику рынка, продукта, потребителя.

5.2 Пробный маркетинг в форме лабораторного эксперимента (лабораторный пробный рынок или имитационное рыночное тестирование). С его помощью, в лабораторной обстановке эксперты моделируют процесс, благодаря которому репрезентативные целевые потребители узнают о новинке, могут сопоставить ее среди других продуктов конкурентов, а далее осуществляют покупку выбранной продукции. На основании полученных экспериментальных данных эксперты прогнозируют объемы первичного спроса. Если продукцию дальше передать на тестирование потребителям в домашних условиях – можно спрогнозировать объемы вторичного спроса.

5.3 Комбинированный пробный маркетинг. Представляет собой сочетание математического моделирования и лабораторного эксперимента. Сначала в лабораторной обстановке, с участием потребителей моделируется процесс совершения покупки, а далее с помощью полученных результатов и искусственно построенной математической модели рынка прогнозируется объем продаж.

6. Виртуальный пробный маркетинг (пробный маркетинг в режиме виртуальной реальности). Его суть заключается в том, что с помощью компьютерных сетей (интернета) потенциальных потребителей продукции отдаленно подключают к виртуальному магазину или виртуальному экспериментальному стенду производителя. Далее осуществляется демонстрация продукции и/или моделируется процесс покупки. Основная задача – выявление реакции потребителей на предложенную продукцию с

целью анализа возможности ее покупки. Основной особенностью данного вида пробного маркетинга есть то, что целевому потребителю можно показать виртуальный образец продукции, без необходимости ее изготовления.

Необходимость принятия решения о проведении той или иной процедуры пробного маркетинга, нами представлено в виде схемы (рис. 1).

(S_1, S_2, S_3, S_4)				Период эксплуатации продукции			
				Длинный		Короткий	
				Серийность изготовления продукции			
				Единичное и мелкосерийное производство	Много- и среднесерийное производство	Единичное и мелкосерийное производство	Много- и средне-серийное производство
Расходы на создание опытного образца продукции	Высокие	Стоимость единицы продукции	Высокая	(1,1,1,1)	(1,1,1,0)	(1,1,0,1)	(1,1,0,0)
			Низкая	(1,0,1,1)	(1,0,1,0)	(1,0,0,1)	(1,0,0,0)
	Низкие		Высокая	(0,1,1,1)	(0,1,1,0)	(0,1,0,1)	(0,1,0,0)
			Низкая	(0,0,1,1)	(0,0,1,0)	(0,0,0,1)	(0,0,0,0)

Рис. 1. Схема принятия решения о целесообразности проведения процедуры пробного маркетинга для товаров промышленного назначения

Критериями целесообразности проведения пробного маркетинга могут быть: расходы на создание опытного образца продукции (S_1); стоимость единицы продукции (S_2); период эксплуатации продукции (S_3); серийность

изготовления продукции (S_4); уровень технической и/или технологической сложности изготовления продукции; сравнение расходов на пробный маркетинг с возможными убытками от неудачи продукции на рынке; и другие. Однако чтобы не затруднять анализ, далее рассмотрим применение первых четырех критериев.

Комплексный критерий целесообразности проведения пробного маркетинга рассчитывается по формуле:

$$S^* = (S_1, S_2, S_3, S_4) \quad (1)$$

Единичные критерии целесообразности проведения пробного маркетинга ($S_{1...4}$) могут принимать значения 0 или 1, в зависимости от достаточности или недостаточности показателя того или иного критерия. В нашем случае нулевые значения принимают при низких расходах на создание опытного образца продукции (S_1); низкой стоимости единицы продукции (S_2); коротком периоде эксплуатации продукции (S_3); много- и среднесерийном процессе изготовления продукции (S_4).

Исходя из того, что нами было выбрано 4 единичных критерия, всего существует 16 промежуточных решений, которые объединены в 5 групп управленческих решений о целесообразности проведения процедуры пробного маркетинга. Рассмотрим их:

I группа - (1,1,1,1) – целесообразен пробный маркетинг в форме виртуальной реальности;

II группа - (1,1,1,0); (1,1,0,1); (1,0,1,1); (0,1,1,1) – моделируемый пробный маркетинг (в форме математического моделирования, лабораторного эксперимента или в комбинированной форме);

III группа - (1,0,1,0); (1,0,0,1); (0,1,1,0); (0,1,0,1); (1,1,0,0); (0,0,1,1) – пробный маркетинг в форме альфа(бета)-тестов использования;

IV группа - (1,0,0,0); (0,1,0,0); (0,0,1,0); (0,0,0,1) – пробный маркетинг в форме отраслевых выставок и выставок для дистрибьюторов;

V группа - (0,0,0,0) – пробный маркетинг по традиционной или контролируемой процедуре.

Окончательное решение о применении того или иного вида пробного маркетинга лежит на менеджменте промышленного предприятия.

Список использованной литературы

1. Зозулев О. Маркетинговые исследования: теория, методология, статистика : учеб. пос. / А.В. Зозулёв, С.А. Солнцев. - М. К. : Рыбари, Знання, 2008. - 643 с. - (Высшее образование XXI века).
2. Ілляшенко С.М. Товарна інноваційна політика / С.М. Ілляшенко, Ю.С. Шипуліна. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 281 с.
3. Котлер Ф. Маркетинговий менеджмент : підручник / Ф. Котлер, К.Л. Келлер, А.Ф. Павленко та ін. – К. : Видавництво «Хімджест», 2008. – 720 с.
4. Чухрай Н.І. Маркетинг: підручник / Л.А. Мороз, Н.І. Чухрай. –3-те вид. – Львів: Видавництво «Інтелект-Захід», 2005. - 276 с.
5. Роберт Г. Купер. Разработка новых товаров // Маркетинг / под ред. М. Бейкера. – СПб. : Питер, 2002. – 1200 с.: ил. (Серия «Бизнес-класс»).
6. Руделіус В. Маркетинг : підручник / В. Руделіус, О.М. Азарян, Н.О. Бабенко та ін.; ред. О.І. Сидоренко, Л.С. Макарова. – 4-те вид. – К. : Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2009. – 648 с.
7. Перерва П.Г. Управління інноваційною діяльністю // Маркетинг: підручник / О.А. Старостіна, Н.П. Гончарова, Є.В. Крикавський та ін.; за ред. О.А. Старостіної. – К. : Знання, 2009. – 1070 с.
8. Моделирование рынка : как спрогнозировать успех нового продукта / Кевин Дж. Кленси, Питер С. Крейг, Марианна МакГерри Вольф ; под общ. ред. О. Чернозуба ; пер. с англ. А.В. Болдышевой. – Москва : Вершина, 2007. – 272 с. : ил., табл.

*к.е.н., доцент Нездоймінов С. Г.
доцент кафедри економіки та управління туризмом
Одеський національний економічний університет
E-mail:2072945@gmail.com*

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ В ПРИЧОРНОМОРСЬКИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Сучасний стан функціонування морського круїзного туризму в Причорноморських регіонах України найбільшою мірою визначається недостатніми обсягами залучення інвестицій щодо модернізації портової круїзної та туристичної інфраструктури, у будівництво круїзного флоту. Так інвестиції в галузі транспорту у загальному обсязі капітальних інвестицій

економіки України за 2013-2014 рр., скоротилися майже у двічі. А обсяг інвестицій в секторі водного транспорту в 2014 році, складає 0,2 млрд. грн або 1% в загальному обсязі галузевих інвестицій (див. рис. 1) [1].

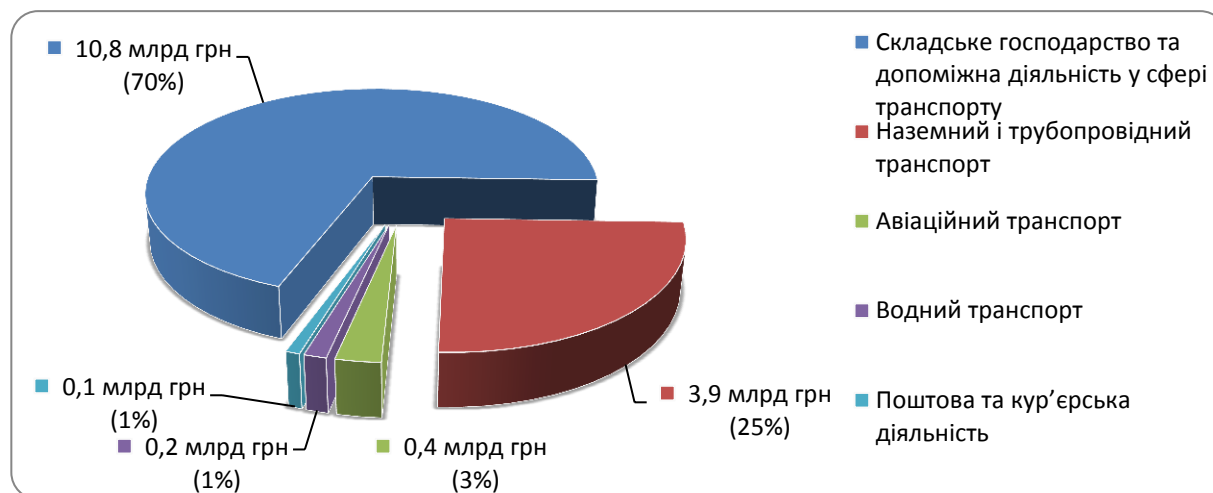

Рис. 1. Розподіл інвестицій в сфері транспорту за секторами в 2014 р., млрд грн.

Аналіз проблем розвитку круїзного ринку показав, що для успішного функціонування ринку морського туризму необхідно комплексний розвиток усіх елементів круїзного судноплавства і відповідної йому регіональної інфраструктури. Порти Чорноморського регіону в цілому мають достатньо великий туристично-рекреаційний потенціал для розвитку круїзного туризму.

З кожним роком збільшується потік іноземних туристів на круїзних судах, які прибувають в порти України. Пояснюється це тим, що в найбільш освоєних басейнах Карибського і Середземного морів круїзним суднам стає тісно. Боротьба за клієнтів змушує круїзні компанії шукати нові ринки збуту своїх послуг. Чорноморський басейн підходить для цього як ніякий інший, так як, по суті, є частиною Середземноморського круїзного ринку. За останні п'ять років кількість суднозаходів до портів України зросло на 40%, а кількість пасажирів – на 53,4%. За даними дослідження щодо розвитку потенціалу ринку круїзного туризму України, відмітимо що річкові пасажирські перевезення, на відміну від морських, почали скорочуватися починаючи з 2005 р. до 2012 р.

Загальна кількість пасажирів скоротилося більш ніж у 3 рази - з 2248 тис. пас. (2005 р.) до 723 тис. пас. (2012 р.) (табл. 1) [2].

Таблиця 1

**Динаміка перевезень пасажирів річковим транспортом України
у 2005 - 2012 роках, (тис. пас.)**

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Пасажирів, всього	2248,0	2022,0	1852,0	1552,0	1512,0	985,0	963,0	723,0
у т.ч. за видами сполучення:								
у внутрішньому	2223,0	2000,6	1825,9	1536,0	1502,1	974,4	944,8	712,5
у міжнародному	24,6	21,3	25,7	15,8	9,5	10,8	18,0	10,2
із них круїзне:								
Одеська область	24,4	20,9	25,7	15,8	9,5	10,8	18,0	10,2
м. Київ	0,2	0,4	—	—	—	—	—	—

Джерело: Транспорт і зв'язок України в 2012 р / Статистичний збірник Державної служби статистики. - Київ, 2013, с. 122.

При цьому річкові пасажирські перевезення у внутрішньому сполученні, які традиційно становлять левову частку (більше 98%), скоротилася в 3,1 рази (з 2223 тис. пас. (2005 р.) до 712,5 тис. пас. (2012 р.). А в міжнародному сполученні - у 2,4 рази (з 24,6 тис. пас. (2005 р.) до 10,2 тис. пас. (2012 р)). Скорочення пасажирських перевезень було викликано їх нерентабельністю і зменшенням кількості пасажирських суден, придатних до експлуатації. Високі ставки оплати за кредитами, обтяжливі податки, вище, ніж стягуються з судновласників в інших країнах, призвели до скорочення річкового флоту, його фізичному і моральному зносу. У цих умовах державні установи виявилися нездатними в необхідні терміни підготувати і здійснити реформування галузі; вжити ефективних заходів, спрямовані на створення правової бази на внутрішньому водному транспорті, яка б забезпечила впровадження необхідних інструментів підтримки і виведення її з системної кризи, спираючись на досвід

інших країн [3]. Річковий круїзний туризм у структурі в'їзного туристичного потоку України займає незначну позицію: цільовий ринок представляють громадяни Німеччини, Франції, Іспанії, Сполучених Штатів Америки, Канади, Швейцарії, Росії. За узагальненими оцінками за період 2011-2013 років серед іноземних туристів, які користувалися послугами туристичних підприємств України, частка круїзних туристів склала 5,5-7%. При цьому потужності українського річкового круїзного флоту формують 8 суден загальною одночасною місткістю 1618 пасажиро - місць. Внутрішній річковий круїзний туристичний продукт формують круїзна судноплавна компанія «Червона рута» (р. Дніпро) та департамент «УДП-пасфлот» (р. Дунай) судноплавної компанії «Українське дунайське пароплавство» (УДП). Компанія «Червона рута» є провідним туроператором в Україні та володіє найбільшим туристичним флотом в Україні, який обслуговує близько 10 000 туристів із понад 25 країн щорічно. Динаміка обсягу перевезення туристів «УДП-пасфлот» та компанією «Червона рута» за 2008-2013 роки наведено на рис. 1.

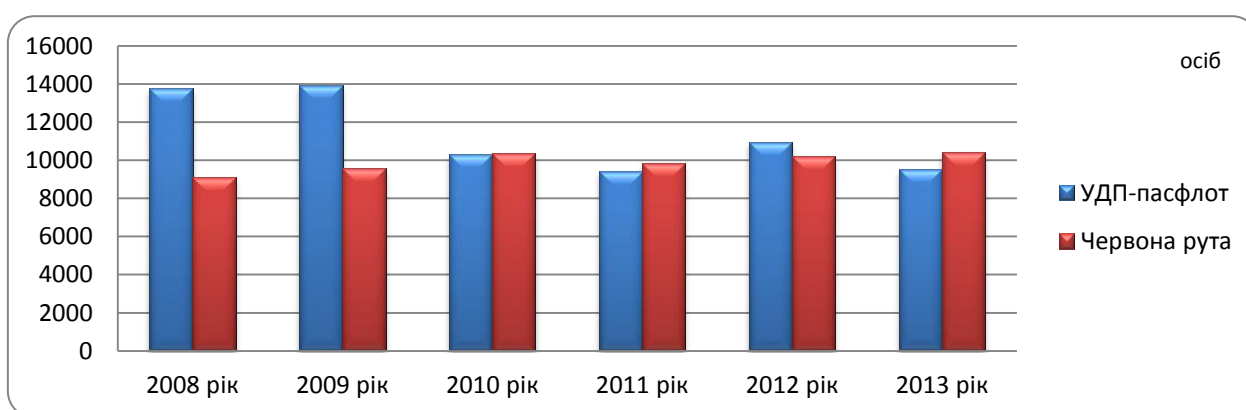

Рис. 1. Динаміка обсягів перевезення туристів «УДП-пасфлот» та компанією «Червона рута» за 2008-2013 р.р., осіб

Як бачимо компанія «Червона рута» збільшила обсяг надання круїзних послуг в 2013 р. в порівнянні з 2008 р., а «УДП-пасфлот» навпаки [4]. В той же час, звернемо увагу, що загальна кількість рейсів по річці Дніпро зросла в 2014

році на 79%, в порівнянні з 2013 роком. У 2014 році по Дніпру здійснили 5538 рейсів, з них майже 2000 - морські й іноземні. Згідно зі статистикою інформаційної служби водних шляхів України, протягом 2014 р. по Дніпру перевезли 75,778 тисяч пасажирів. Таким чином, кількість перевезень пасажирів річковим транспортом збільшилася в 5 разів. В загальному обсягу суднопотоку за навігацію 2014 р., пасажирські перевезення склали 18,13% [5].

Основною метою державної морської політики України в регіональному аспекті є створення умов для динамічного збалансованого соціально-економічного розвитку приморських регіонів, повне використання переваг їх розташування. Дослідження даних статистики за 2013 – 2014 р.р., дає підстави вважати, що сектор водного транспорту економіки України в цілому може стати привабливим для розвитку круїзного бізнесу та залучення інвестицій. Так, чистий прибуток галузі у 2014 році збільшився майже у 2,3 рази, але освоєно капітальних інвестицій на 30 відсотків менше, порівняно з 2013 роком (див. табл. 2).

Таблиця 2

Фінансові показники діяльності морської і річкової галузі України
за 2013 – 2014 р. р.

Назва галузі	Чистий дохід від реалізації		Собівартість послуг		Чистий прибуток		Освоєно капінвестицій	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Морська і річкова галузь всього, тис. грн.	672637 4	900620 8	431669 2	479053 3	116151 8	265862 8	215738 2	1564326 ,1

(складено автором: за джерелом <http://new.mtu.gov.ua/timeline/Analitika.html>)

Як відомо, для розвитку круїзного ринку необхідним є туристичний потенціал приморських територій. Так, наприклад, туристична інфраструктура

Одеського регіону налічує 1147 закладів туристично-рекреаційного та оздоровчого призначення, з них 366 підприємств готельного комплексу, 781 установи оздоровчого профілю. Мережа туроператорів і турагентів нараховує понад 302 підприємств, серед них 57 туроператорів, 215 турагентів. Кількість суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність складає – 30 закладів. У 2013 році туристична інфраструктура області дозволяла одночасно розмістити майже 117,0 тис. туристів і відпочиваючих, що на 2,6 тис. місць більше, ніж у 2012 році. Обсяг капітальних інвестицій освоєних підприємствами туристично-рекреаційної сфери області за 9 місяців 2013 року склав 81,2 млн.грн., що на 46,5% більше ніж за аналогічний період 2012 року. Найбільша частка від загального обсягу освоєних інвестицій прийшла на діяльність готелів та інших засобів тимчасового розміщування – 48,9 млн. грн., або 60,2 %. У 2013 році обсяг податкових надходжень від сплати закладами тимчасового розміщування області туристичного збору склав 3 833,1 тис. грн., що на 11,2 % більше у порівнянні з 2012 роком. Незважаючи на негативні прояви світової фінансової кризи, у структурі зовнішньої торгівлі послугами Одеської області, впродовж 2011-2013 рр. стабільно утримується позитивне сальдо по статті "Подорожі". В той же час, аналіз туристичних потоків в Одеській області відображає тенденцію зниження потоку в'їзного туризму та зростання потоку виїзного туризму у регіоні. У 2013 році частка іноземного туризму складала 11%, частка зрубіжного туризму - 72%, частка внутрішнього туризму 17% у загальному туристопотоці [6].

Науковці вважають, що модернізація портової інфраструктури дозволить щорічно збільшувати кількість суднозаходів в українські порти на 10-15% і щорічно приймати не менше 60 тис. туристів, згладити сезонність і забезпечити роботою туристичну галузь. А надалі приверне в чорноморський басейн крупних міжнародних круїзних операторів [7]. План модернізації пасажирського комплексу Одеського морського порту передбачає: довести проектну потужність комплексу – до 1 млн. пасажирів; довжину причалів – до 1370 метрів; глибину біля причалу – до 11,5 метрів. Загальна вартість реалізації

інвестиційного проекту – 120 млн. грн [1]. Зусилля України та інших країн Причорномор'я зі створення в регіоні умов для прийому круїзних суден починають приносити реальні плоди. Ще один тому доказ - ряд успішних переговорів на міжнародному форумі в Аланії (Туреччина, 2014), де українські порти отримали пропозиції від представників великих круїзних операторів. Лідер світового круїзного ринку, компанія Royal Caribbean Cruises Ltd як і раніше зацікавлена в можливій концесії пасажирського терміналу в порту Одеса. На даний час, круїзна навігація в порти Чорного моря ускладнена у зв'язку з діючими економічними санкціями щодо анексії Криму. Чорне море за своїм географічним положенням не є транзитним, отже, для того щоб виділитися у самостійний напрям для масового круїзного туризму, не менше 5 портів повинні бути привабливими щодо прийому туристів [8].

В цілому фахівці визначають значний прогрес у розвитку круїзної інфраструктури портів причорноморських держав і зростаючий інтерес туристів до подорожей в цей регіон. За підрахунками туроператорів, щорічний темп зростання числа круїзів із заходом в порти Чорного моря протягом останніх п'яти років складає 10%, а в 2013 році склав рекордні 36% - 546 суднозаходів, близько 300 тис. пасажирів відвідувало туристичні центри регіону. Крім того, особливе місце у формуванні потенціалу регіональної круїзної індустрії набувають інвестиційні та інноваційні стратегії морських портів щодо конкурентного позиціонування пасажирських терміналів по відношенню до традиційних високорозвинених сегментів круїзного судноплавства, насамперед, Середземноморського і Балтійського.

Отже, залучення інвестицій в модернізацію інфраструктури круїзного судноплавства в регіонах України сприятиме розвитку суміжних галузей регіональної економіки та дозволить отримати конкурентні переваги за рахунок комерційної концентрації, спеціалізації та кооперації підприємств морського комплексу, використання кращих управлінських технологій та впровадження інновацій.

Список використаної літератури

1. Статистичні дані по інвестиційних проектах [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://new.mtu.gov.ua/timeline/Analitika.html>
2. Транспорт і зв'язок України в 2012 р. / Статистичний збірник Державної служби статистики. – Київ, 2013. – С. 122.
3. Ресурсний потенціал речного транспорту України: проблеми, задачі і мери по розвитку і ефективному використанню [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://transport-journal.com/komentarii-obzori/resursnyij-potentsyal-rechnoho-transporta-ukraynyi-problemyi-zadachy-y-meryi-po-razvytyuu-y-effektyvnomu-yspolzovanuu/>
4. [Нездоймінов С. Г. Круїзний ринок України в умовах міжнародної інтеграції регіонів / С. Г. Нездоймінов // Глобальні та національні проблеми економіки – електронне наукове фахове видання. – 2015. – №6. – С. 565–570.](#)
5. Судопроходи по Днепру выросли на 79% [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cargo-ukraine.com/sudoprohody-po-dnepru-vyrosli-na-79/
6. Нездоймінов С. Г. Державне - приватне партнерство як механізм інноваційно – інвестиційного розвитку регіональної сфери туризму / С. Г. Нездоймінов, Н. М. Андрєєва // Socio-economic problems of management: Collective monograph. – Thorpe - Bowker®, Melbourne, Australia, 2015. - P. 264-271.
7. Герасименко В. Г. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку: монографія / В. Г. Герасименко, С. С. Галасюк, С. Г. Нездоймінов [та інші]. – Одеса: Астропринт, 2013. – 304 с.
8. Yatsyna N., Nezdoyminov S. The analysis and development prospects of the cruise market in the conditions of globalization and regional integration // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2016. – № 2 (234). – С.182 - 195.

магістр Носик В.О.

гр. ОА-15-1м

к.е.н., доцент Адамовська В.С.

ДВНЗ Криворізький національний університет

E- mail: vikadinka26@mail.ru

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Актуальність вивчення проблем інноваційного розвитку промисловості України зумовлюється стрімким зростанням впливу науко-технічного прогресу на розвиток сегменту ринку в цілому. Нові технології докорінно і швидко

змінити структуру світової економіки та визначили нішу для кожного з підприємств. Неспроможність країни адаптувати економіку відповідно до нового технологічного укладу не просто гальмує її розвиток підприємств, але й призводить до економічної деградації і відсуває її на периферію світових економічних процесів.

Вплив глобалізації породжує швидкі зміни чинників, які визначають конкурентоспроможність фірм на світових ринках, динамічний розвиток глобального середовища змушують уряди при формуванні умов економічного зростання і процвітання нації дедалі більш активно звертатися до проблем забезпечення національної конкурентоспроможності у глобальному масштабі.

Значний прорив в технологіях та інформаційній сфері спонукає промислові підприємства орієнтуватися на нові джерела конкурентних переваг та створювати їх. Сучасний етап пов'язаний із зайняттям чільного місця серед складових динамічних порівняльних переваг науково-технічними досягненнями та інноваціями на всіх стадіях життєвого циклу продукту, починаючи від створення товару або послуги, через просування його від виробника до споживача та закінчуючи наступною утилізацією.

З огляду на те, що на ринку фігурує і конкурує вже не окремий товар, а комбінований пакет товарів, послуг та інформації, конкурентоспроможність продукції залежить вже не лише від її конкретного виробника, а й від спроможності національного зокрема і глобального загалом середовища і його учасників до супроводження й використання цього продукту. Різко зростає вимога до цілісності цього середовища, кваліфікованості, дисциплінованості, платоспроможності його учасників.

Інноваційна діяльність - це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [1].

У 2014р. інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1609 підприємств України.

Для здійснення інновацій підприємства витратили 7,7 млрд.грн., понад дві третини яких спрямовувалось на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, 15,9% – на здійснення науково-дослідних розробок власними силами, 6,9% – на придбання результатів науково-дослідних розробок у інших підприємств (організацій), 0,6% – на придбання інших зовнішніх знань (нових технологій) та 10,1% – на навчання та підготовку персоналу для розробки та запровадження нових або значно вдосконалених продуктів та процесів, діяльність щодо ринкового запровадження інновацій та інші роботи, пов'язані зі створенням та впровадженням інновацій (інші витрати).

Основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств – 6540,3 млн.грн. (або 85,0% загального обсягу витрат на інновації). Кошти державного бюджету отримали 9 підприємств, місцевих бюджетів – 12, загальний обсяг яких становив 349,8 млн.грн. (4,6%); кошти вітчизняних інвесторів отримали 6 підприємств, іноземних – 11, загалом їхній обсяг становив 146,9 млн.грн. (1,9%); кредитами скористалося 39 підприємств, обсяг яких становив 561,1 млн.грн. (7,3%).

У 2014р. три чверті інноваційно активних промислових підприємств упроваджували інновації (або 12,1% обстежених промислових підприємств).

Інноваційні види продукції впроваджували 600 підприємств, кількість таких видів становила 3661 найменування, з них 1314 – нові види машин, устаткування, прилади, апарати тощо. Нову виключно для ринку продукцію впровадили 137 підприємств із кількістю найменувань 540 одиниць.

Інноваційні процеси у 2015 році впровадили 614 підприємств, з яких 459 – нові або вдосконалені методи обробки та виробництва продукції (технологічні процеси), кількість яких становила 1743, у т.ч. маловідходних, ресурсозберігаючих – 447; 123 підприємства – нові або вдосконалені методи логістики, доставки чи розповсюдження продукції, 190 – нову або вдосконалену діяльність із підтримки процесів матеріально-технічного обслуговування або операцій щодо закупівель, обліку або розрахунків.

Організаційні інновації здійснювали 125 підприємств, маркетингові – 157.

У 2014р. 905 підприємств реалізували інноваційну продукцію на 25,7 млрд.грн..

Реалізацію продукції за межі України здійснювали 295 підприємств, обсяг якої становив 29,2% від загального обсягу реалізованої інноваційної продукції.

Майже кожне четверте підприємство реалізовувало продукцію, що була новою для ринку. Обсяг такої продукції становив 7,1 млрд.грн., 38,6% якої 85 підприємств поставили на експорт. Значна кількість підприємств (787) реалізовувала продукцію, яка була новою виключно для підприємства. Її обсяг становив 18,6 млрд.грн., чверть якої (25,6%) 238 підприємств реалізували за межі України.

З метою здійснення нововведень 154 підприємства придбали 543 нові технології, з яких 117 за межами України. Із загальної кількості технологій 297 придбано з устаткуванням, з яких 85 за межами України; 120 – як результат досліджень і розробок; 50 – за договорами на придбання прав на патенти, ліцензіями на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей; 23 – за угодами на придбання технологій та ноу-хау; 5 – разом з цілеспрямованим прийомом на роботу кваліфікованих фахівців.

У результаті інноваційної діяльності промислові підприємства України створили і передали іншим підприємствам 28 нових технологій, 8 з яких було передано за межі України [2].

Відсутність в Україні стійких засад інноваційної моделі розвитку, що пояснюється цілою низкою серйозних проблем. Серед них, насамперед, – неадекватність технологічної структури економіки цілям і вимогам інноваційної моделі розвитку. За експертними оцінками, нині в Україні у 95% промислового виробництва домінують застарілі 3-й і 4-й технологічні уклади – на відміну від розвинених країн, де панівним став 5-й уклад і простежується бурхливе становлення найсучаснішого, 6-го технологічного укладу [3].

Критерієм успішної інноваційної діяльності є частка інноваційної продукції, що потрапляє на ринок. Наразі частка інноваційної промислової продукції становить 2,5%, що є дуже низьким показником. Це свідчить про невисокий попит на інновації, та, при збереженні таких тенденцій, може призвести до консервації застарілої структури національного виробництва.

Основною причиною такої ситуації є насамперед те, що за умов відсутності системної інвестиційної політики із досягненням межі завантаження виробничих фондів потенціал економічного зростання досягнув межі вичерпання. Складовими цього процесу є:

— зниження темпів зростання експорту. Кошти, отримані національною економікою під час сприятливої кон'юнктури для експорту металопродукції, не було використано належним чином на інвестиції в більш технологічні галузі, які могли б досягти конкурентоспроможності на світовому ринку;

— девальвація гривні у 2014-2015рр., що збільшила ризики підприємств, що мали валютні кредити;

— вичерпання позитивного результату від збільшення доходів населення;

— збільшення імпорту споживчих товарів.

Але особливу увагу в цьому зв'язку заслуговує ключова проблема, що стоїть перед національною економікою: несформований з боку промисловості попит на інновації, слабкі ринкові стимули для розвитку наукомісного виробництва. Це пояснюється наступними факторами:

1) залишається в цілому несприятливим для інновацій інституційне середовище, у тому числі у зв'язку з політичною турбулентністю;

2) відсутня дієва система стимулювання інноваційної діяльності, заходи якої зазвичай скасовується щорічними змінами до Державного бюджету та інших законів України;

3) чинна система фінансування наукових та науково-технічних робіт не передбачає доведення наукових розборок до їх комерційного використання. Протягом останніх років фінансування не сягало порогового значення (понад

0,9% ВВП), починаючи з якого наука може істотно впливати на розвиток економіки, що не відповідає практиці розвинутих країн;

4) обмежений попит промислових підприємств на інновації обумовлений процесами, що відбуваються у самому виробництві. Домінування великих бізнес-структур у сировинному сегменті промисловості, високий рівень монополізації, у більшості виробничих галузей, обмеження інноваційних процесів на підприємствах застосуванням уже готових технологічних рішень перешкоджає формуванню зацікавленості промисловості у фінансуванні наукової сфери і в подальшому використанні її розробок у виробництві.

Отже, інноваційна політика держави має бути спрямована на підвищення ефективності підприємств, діяльність яких орієнтована, у першу чергу, на випуск високотехнологічної продукції. Заходи щодо підтримки, стимулювання інновацій, формування (зміни) відповідної нормативно-правової бази, створення адекватної системи управління на принципах інноваційного менеджменту повинні включати підтримку малого і середнього бізнесу. Для впровадження інноваційного варіанту розвитку економіки починати потрібно, із визначення економічних пріоритетів держави в інноваційній діяльності, розробки механізмів партнерства з бізнесом в інноваційній сфері.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV
2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2014 році Державна служба статистики України. Київ, 2015
3. Бурлака В. Пріоритети інноваційного розвитку в українській економіці / В. Бурлака // Діловий вісник. – № 12 (199). - 2010 [Електронний ресурс].
Режим доступу: <http://www.ucci.org.ua/synopsis/dv/2010/dv1012131.ua.html>.
4. Амоша О.І. Промисловість і промислова політика України 2013: актуальні тренди, виклики, можливості: наук.-аналіт. доповідь / О.І. Амоша, В.П. Вишневський, Л.О. Збаразська та ін.; за ред. В.П. Вишневського; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2014. – 200с.

Омеляненко М.О.
аспірант кафедри фінансів підприємств і установ
Навчально-науковий інститут економіки Чернігівського
національного технологічного університету
E-mail: marharyta23101992@gmail.com

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОРГОВОЇ СТІЙКОСТІ

Українська економіка перебуває в кризовому стані та характеризується великими обсягами державної заборгованості, що особливо активно зростають останнім часом в силу різних причин. Нагальним та актуальним для економістів та науковців сьогодні залишається питання впровадження в національну економіку способів, що сприятимуть оптимізації боргової політики, оздоровлюючи виснажену економічну систему. Одним із способів забезпечення боргової стійкості України є пошук на міжнародному кредитному ринку та цілеспрямоване використання довгострокових кредитних ресурсів для реалізації інноваційно-інвестиційних проектів.

Зрозуміло, що залучення державою позикових коштів виправдовує себе лише у випадку їх раціонального та ефективного використання. Таким чином, визначимо, яким чином, може покращити боргову ситуацію в країні та загалом допомогти вийти із кризового стану економіки вдала, аргументована, продумана інвестиційна політика уряду.

Варто зазначити, що держава може, використовуючи гарантії, прискорити перехід до етапу стабілізації економічної системи та сприяти активізації інвестиційних процесів. Головними джерелами фінансування інноваційно-інвестиційного розвитку економіки мають стати кредити та позики міжнародних фінансових організацій чи країн, які мають вільні ресурси для інвестування; кошти, залучені від приватизації державних підприємств, які не мають стратегічного значення для економіки країни, для створення стабілізаційного фонду, а також податкові надходження бюджету.

Задля забезпечення нормальних темпів економічного розвитку країни, кредити та позики, взяті державою, мають спрямовуватися на фінансування бюджету розвитку, а не на «проїдання»: виплату соціальної допомоги, поточних витрат та погашення раніше взятих боргів. Останнє і спостерігаємо на прикладі української економіки досить яскраво. В ідеалі ж, використання позикових ресурсів має відбуватися для фінансування інвестиційних та інноваційних проектів, що в перспективі мають приносити дохід для погашення зобов'язань і власного збагачення. Всі напрями використання запозичень мають бути аргументовані та обґрунтовані.

Розглянемо на рисунку 1 динаміку зростання боргу та капітальних інвестицій, профінансованих за рахунок коштів державного бюджету.

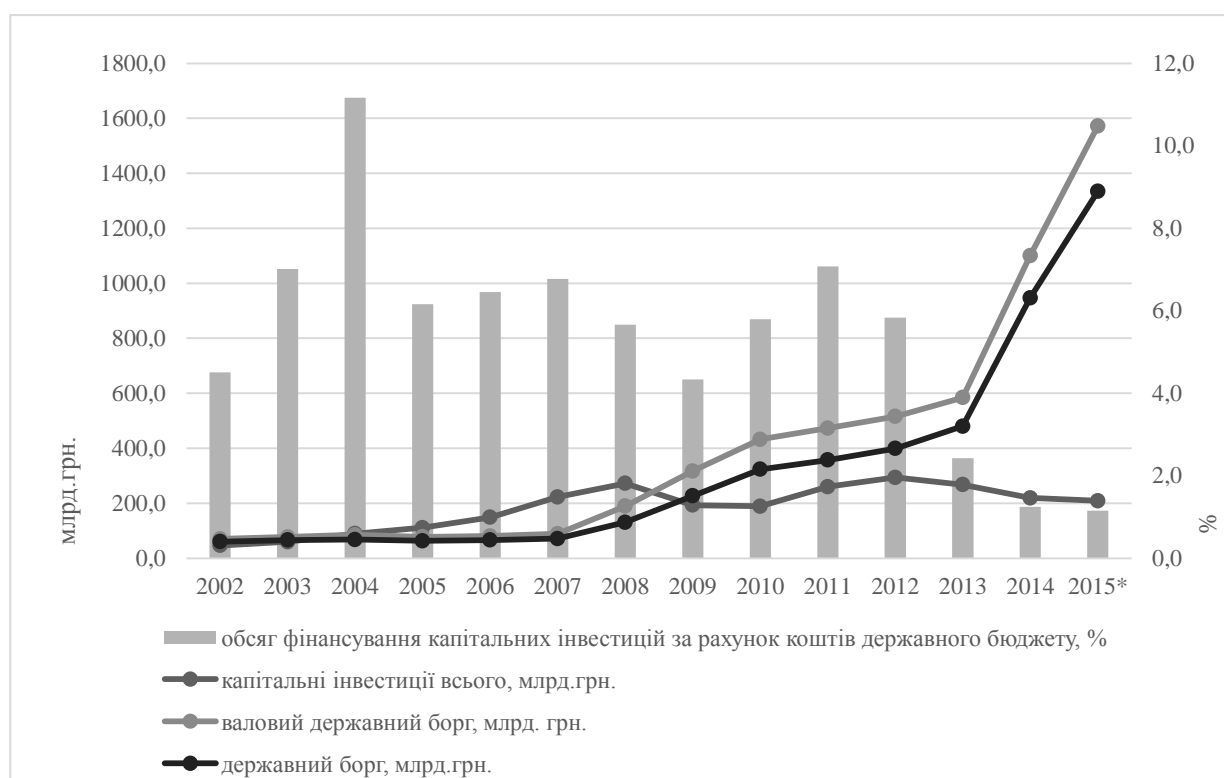

Рис.1 Динаміка обсягів боргу та капітального інвестування національної економіки

Джерело: побудовано автором за даними [1], [2]

У 2004 році спостерігаємо пік фінансування капітальних інвестицій за рахунок коштів державного бюджету – 11,2%. Останнім часом на інвестування виділяється все менша питома вага у загальному обсязі видатків бюджету. Відповідно за 2015-2016 рр. маємо значно менші обсяги капіталовкладень – 1,2

– 1,1%. В той же час середній 14-річний темп приросту валового державного боргу становить 33%, в тому числі державного боргу (без гарантованого) – 32%. На таке стрімке зростання боргового навантаження звісно мають вплив безліч чинників, як валютні спекулятивні коливання, та все ж варто визнати, що цифри взагалі неспівставні, і до цього часу раціональне використання кредитних ресурсів не простежується.

Таблиця 1

Динаміка державної заборгованості та капітального інвестування
протягом 2002 – 2015 рр. [1], [2]

млрд.грн. / роки	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
капітальні інвестиції всього	46,6	59,9	89,3	111,2	149,0	222,7	272,1
у тому числі за рахунок коштів державного бюджету	2,1	4,2	10,0	6,9	9,6	15,1	15,4
кредитів банків та інших позик	2,1	4,6	6,4	15,6	21,3	33,9	43,0
власних коштів підприємств та організацій	33,0	38,3	56,5	66,1	89,1	130,5	161,3
валовий державний борг	70,1	77,5	85,4	78,1	80,5	88,7	189,4
державний борг	60,3	66,1	67,7	63,1	66,1	71,3	130,7
гарантований державою борг	9,8	11,4	17,7	15	14,4	17,4	58,7

продовження таблиці 1

Показники / роки	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
капітальні інвестиції всього	192,9	189,1	259,9	293,7	267,7	219,4	208,7
у тому числі за рахунок коштів державного бюджету	8,4	11,0	18,4	17,1	6,5	2,7	2,4
кредитів банків та інших позик	25,6	23,3	42,3	50,1	40,9	21,7	20,8
власних коштів підприємств та організацій	127,4	115,0	152,3	175,4	170,7	154,6	155,8
валовий державний борг	316,9	432,2	473,1	515,5	584,1	1100,8	1571,8
державний борг	227,1	323,4	357,3	399,2	480	947	1333,9
гарантований державою борг	89,8	108,8	115,8	116,3	104,1	153,8	237,9

Складну боргова ситуацію підтверджує і той факт, що більшість позикових коштів державою сьогодні спрямовуються на фінансування бюджетного дефіциту – до 85%; на обслуговування запозичень, підтримку курсу національної валюти та формування валютних резервів – до 13%, тож на інвестиційні проекти лишається приблизно лише 2%.

Від використання позикових коштів маємо отримувати максимальний ефект. Раціональне управління боргом держави має базуватися на деяких принципах, без дотримання яких неможливо ефективно проводити боргову політику:

- оптимізація рівня, структури боргу для забезпечення економічного зростання за рахунок пошуку найпривабливіших джерел фінансування для мінімізації вартості боргу та витрат на його обслуговування;

- уникнення неефективного та нецільового використання запозичених коштів;

- забезпечення повного, своєчасного погашення основної суми боргу та витрат на його обслуговування;

- забезпечення стабільності валютного курсу;

- переважання внутрішніх запозичень над зовнішніми для розвитку внутрішнього ринку та попиту.

Тож, відмітимо, що обсяги, структура, методи розміщення та погашення так чи інакше, прямо чи опосередковано, здійснюють вплив на всі сфери соціально-економічного розвитку економічної системи, а тому, варто, перш ніж залучати зовнішні та внутрішні кредитні ресурси враховувати всі позитивні та негативні наслідки такого фінансування, ефективно управляти боргом задля зниження боргового навантаження.

Список використаної літератури

1. Збірник «Статистичний щорічник України». Комплексні статистичні публікації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm

2. Державний борг України / Ціна держави. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cost.ua/budget/debt/>

*к.с-г.н., доцент Осадчук І.В.
доцент кафедри менеджменту організацій,
Дашковська А.С.
студентка економічного факультету
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
E-mail: Irina-88-88-ira@mail.ru*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ХЕРСОНЩИНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Україна має розгалужений сільськогосподарський комплекс, що здатний забезпечити виробництво конкурентоспроможної аграрної продукції. Незважаючи на це, українське село переживає страшний занепад. І хоч і в Європейському Союзі, і у США теж постійно говорять про занепад села, рівень цього занепаду надто різний. При цьому слід зазначити, що лише торік в Україні завершилася дія «Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року». Однак, ця програма та більшість регіональних програм, пов'язаних з розвитком села, мали переважно декларативний характер, або не забезпечувалися необхідними фінансовими ресурсами, що ускладнювало, а подекуди і цілком унеможливило їхнє виконання [1]. Погіршує ситуацію і недосконале управління розвитком сільських територій на мікрорівні. Як наслідок: суттєве зниження демографічних показників у сільській місцевості, руйнування виробничого потенціалу села, погіршення якості та родючості ґрунтів, загострення екологічних та ряду інших проблем [2].

Мета дослідження: визначення проблем управління розвитком сільських територій Херсонщини та пошук таких шляхів їх вирішення, які ґрунтуватимуться на сучасних підходах і принципах, орієнтуватимуться на розвиток цих територій і задоволення потреб селян.

У ході вивчення теоретичних аспектів управління розвитком сільських територій було встановлено, що:

- сільські території А.В. Лісовий визначає як одну з «найважливіших частин народногосподарського комплексу країни, що включає обжиту місцевість поза територією міст з її умовами та ресурсами, сільським населенням і різноманітними основними фондами на цих територіях» [3];

- складовими сільської території є: природна (земля, водні ресурси, лісові ресурси, атмосфера, тваринний та рослинний світ, корисні копалини); економічна (виробнича сфера, сфера обміну та розподілу, сфера споживання); соціальна (населення, поселенська мережа, рівень життя, соціальна інфраструктура) та управлінська (суб'єкти – органи місцевого самоврядування, державної влади, громадські організації, об'єкт, управлінські відносини) [4];

Сільська територія покликана виконувати ряд функцій: виробничу, економічну, соціальну, демографічну, природно-відновлювальну, рекреаційно-туристичну, організаційно-управлінську, культурну і т.д. [5]. Для того, щоб перераховані функції виконувалися якісно, потрібно щоб територія розвивалася.

Розвиток сільських територій, на думку О.М. Бородіної, є процесом, при якому забезпечується гармонійний соціоекономічний прогрес сільської місцевості на основі самоорганізації сільських громад із максимально можливим використанням чинників ендогенного розвитку (місцевих активів) при їх поєднанні із зовнішніми можливостями [6].

Сільський розвиток є процесом об'єктивним. Він не вимірюється виключно показниками аграрного сектора економіки, а його ефективність залежить від багатьох чинників, у першу чергу, від грамотного управління сільськими територіями як на макро -, так і на мікрорівні. Однак, хоч і раніше питання управління розвитком сільських територій було в полі зору держави, сьогодні воно визнане проблемним.

У ході вивчення сучасного стану сільських територій Херсонщини, встановлено, що за функціональним призначенням територія кожного населеного пункту, що є осередком сільської території, поділяється на селищну

та виробничу. На селищній території розміщується громадський центр села, а виробнича територія, здебільшого, зосереджена як у селі, так і поза селом.

Сучасна мережа соціальної інфраструктури середньостатистичного херсонського села має такий вигляд: дитячий садок, розрахований на 15-40 дітей, загальноосвітня школа I-II або I-III ступенів, будинок культури, пошта, бібліотека, фельдшерсько-акушерський пункт, церква. Села електрофіковані, радіофіковані і телефонізовані. Більшість з них мають централізоване водопостачання. Однак матеріально-технічна база соціально-культурного призначення зношена і застаріла, дороги неналежно облаштовані, транспортне сполучення з найближчими містами погане, медичне обслуговування неякісне і невчасне (але не з вини або нефаховісті медпрацівників), побутове обслуговування здебільшого відсутнє, торгівельне обслуговування здійснюється на недостатньому рівні.

На території кожної сільської ради функціонують фермерські господарства, магазини, рідше - сільськогосподарські підприємства, кооперативи, а іноді агрохолдинги. У багатьох селах діють сільські комунальні підприємства з водопостачання. Однак мотивація до соціальної відповідальності більшості підприємств, які здійснюють бізнес на сільських територіях, є низькою.

Стан працересурсного потенціалу сільських територій Херсонщини має чітко виражений регресивний характер. Встановлено, що в останні роки спостерігається посилення двох тенденцій: до зменшення загальної чисельності сільського населення та до зростання кількості населення не зайнятого трудовою діяльністю. На зменшення загальної чисельності сільського населення досліджуваного регіону значно впливає як скорочення природного приросту населення, так і міграція через високий рівень безробіття на селі.

Дослідження показало, що значна частина голів сільських громад у Херсонській області працює в умовах загрози поступового перетворення сільської території в депресивний район внаслідок посилення міграції населення, забруднення навколишнього середовища, відсутності необхідної

інфраструктури чи економічної недоцільності здійснення сільськогосподарської діяльності мешканцями цієї території [7]. Однак, місцева влада, у тій чи іншій мірі, залежно від наявних фінансових ресурсів, можливостей і бажання, все ж приділяє увагу розвитку сільських територій. Та ця її діяльність часто зводиться до здійснення таких заходів як проведення поточного косметичного ремонту приміщень дитсадків, шкіл, бібліотек, ФАПів, будинків культури. Але зустрічаються й приклади більш відповідального ставлення до виконання своїх обов'язків представників місцевої влади і свідомої, спрямованої на підвищення якості життя селян, поведінки окремих членів сільської громади, приватних підприємців та керівників підприємств, які функціонують на сільській території: старі дерев'яні вікна замінюються на сучасні металопластикові, проводиться капітальний ремонт приміщень, в селах встановлюються контейнери для сміття, ліквідуються стихійні сміттєзвалища, періодично проводяться толоки з прибирання території села, облаштування стадіону чи дитячого майданчика тощо.

Встановлено, що проблемами управління розвитком сільських територій Херсонщини є: відсутність дієвої стратегії і тактики розвитку сільської території; недосконалість процесів комунікації між населенням і сільською радою; недостатність фінансових надходжень до місцевого бюджету через відмову громад від добровільного об'єднання, високий середній вік населення, низький рівень життя селян, зумовлений багатьма факторами, в тому числі несприятливими кліматичними умовами Південного Степу і відсутністю альтернативних сільському господарству джерел заробітку; відсутність у штаті сільських рад економістів, які б знали іноземні мови (у першу чергу, англійську), що дозволило б розробляти соціальні проекти і приймати участь у різноманітних конкурсах на отримання грантів; відсутність дорадників, які б не просто могли, а дійсно хотіли б надавати селянам необхідні консультації щодо розвитку альтернативних видів економічної діяльності на певній сільській території; небажання частини селян розвивати альтернативні види економічної діяльності на сільській території (часто через банальну лінь); недостатність у

місцевої влади дієвих важелів для покарання винних за неналежне використання природних ресурсів сільської території та екологічно безвідповідальну поведінку.

На нашу думку, корінь більшості проблем управління розвитком сільських територій на мікрорівні – в ігноруванні місцевою владою так званої «драбини менеджменту» - «принципи насамперед», коли спочатку передбачається визначення основного принципу (принципів) управління, а вже потім – його мети, стилів, методів і т.д. Вирішити проблеми управління розвитком сільських територій Херсонщини можна за умови бажання самих селян, активізації роботи органів місцевого самоврядування і впливу держави.

На наше глибоке переконання херсонські села - це поле для реалізації мрій, це ярмарок можливостей. Кожен житель села уже сьогодні фактично є підприємцем, оскільки вирощує овочі та фрукти, утримує домашніх тварин, а виробленою продукцією годує свою сім'ю і торгує на ринку. Та неабиякий прибуток селянин може отримати і з надання послуг, зокрема з ремонту взуття, побутових приладів, пошиття та ремонту одягу і т.д., за якими люди їдуть до міста. Для вирішення цієї проблеми доцільно в межах сільської ради створити побутові будинки, в яких будуть працювати окремі підприємці з надання відповідних послуг. Що стосується приміщень, то в майже в кожному селі є будинок, який сільська громада може придбати за невеликі кошти, а потім здавати його в оренду.

Уваги заслуговує і такий спосіб збільшення джерел доходів сільського населення і згуртування сільської громади як розвиток сільського туризму. Адже сім'я може використати майно свого особистого селянського господарства для надання послуг у цій сфері, а саме: забезпечити відпочивальників житлом, харчуванням, ознайомленням з місцевою культурою і традиціями тощо.

Розвиток сільського туризму в селах Херсонщини має перспективу. Його слід розвивати на базі культурно-природної бази саме цієї місцевості й створювати унікальні садиби, на базі яких можна організувати: пізнавальний,

активний, гастрономічний, фестивальний, мисливський, рибальський, екологічний, культурно-історичний туризм, туризм, що передбачає проведення культурно-мистецьких масових заходів з метою популяризації місцевих промислів, ремесел тощо. Доцільно також застосовувати різні варіанти поєднання цих видів туризму. Нами розроблено проект «Сільський гостьовий будинок «Ластівка»», яким передбачено створення в селі Дем'янівка Нижньосірогозького району Херсонської області гостьового будинку. Метою проекту є популяризація і розвиток сільського туризму, організація дозвілля та відпочинку мешканців, гостей району, області, навіть іноземних туристів на комерційній основі та підвищення рівня життя місцевого населення за рахунок продажу туристам сільськогосподарської продукції, предметів народного промислу тощо. Проектом передбачено надання туристам комплексу послуг: купання у водоймі, риболовля, «російська баня», відпочинок в альтанці, пікніки на природі, участь у сільськогосподарських роботах, знайомство з місцевими звичаями, фольклором, народними промислами. Прогнозована окупність проекту – три роки.

Удосконалення управління розвитком сільських територій Херсонщини наразі є надзвичайно важливим завданням, вирішення якого можливе за рахунок перегляду поглядів органів місцевого самоврядування на принципи і мету управління сільською територією, на джерела інвестування її розвитку, у тому числі й за рахунок підтримки різних, навіть нетрадиційних для цієї місцевості, видів підприємницької діяльності.

З метою вирішення проблем управління розвитком сільських територій Херсонщини слід:

- органам місцевого самоврядування: внести корективи у піраміду управління певними сільськими територіями, визначивши основні принципи управлінської діяльності сільських рад, а метою управління сільськими територіями вважати відтворення їх потенціалів (людського, ресурсного, виробничого, соціального) та покращення стану навколишнього середовища; розробити реалістичні програми розвитку сільських територій, виходячи з їх

специфіки та функцій; працювати над удосконаленням комунікаційних процесів між сільським населенням і сільськими радами; поєднувати бюджетне та приватне фінансування господарюючих суб'єктів, залучати гранти (у тому числі й міжнародні) та особисті заощадження населення на позиковій основі, використовувати державні гарантовані кредити; віднайти ресурси для залучення до роботи в сільських радах фахівців, які б професійно займалися проблемою управління розвитком сільської території (у першу чергу – економістів зі знанням іноземних мов) та для викупу будинків з метою організації в них Центрів з надання сільським жителям побутових послуг; всіляко сприяти розвитку в селах Херсонщини сільського туризму як важливої компоненти комплексного розвитку сільської території і умови згуртування сільської громади; підтримувати інші різні, у тому числі й нетрадиційні для цієї місцевості, види підприємницької діяльності; активізувати роботу місцевих клубів, шкіл, інших установ, підприємств для організації і проведення свят та конкурсів;

2) усім господарюючим суб'єктам, що діють на території сільських рад, об'єднати зусилля з місцевою владою, і разом здійснювати економічне, екологічне, етичне та інформаційне інвестування у розвиток своєї сільської території.

Список використаної літератури

1. Губені Ю. Розвиток сільських територій: деякі аспекти європейської теорії і практики / Ю. Губені // Економіка України. – 2007. – №4. – С. 62-70.
2. Борщевський В.В. Проблеми та перспективи розвитку сільських територій України (на прикладі Карпатського регіону): [науково-аналітична доповідь] / [В. В. Борщевський, Х. М. Притула, В. Є. Крупін, І. М. Куліш]; НАН України. Інститут регіональних досліджень; [наук. ред. В. В. Борщевський]. – Львів, 2011. – 60 с.
3. Лісовий А.В. Державне регулювання розвитку сільських територій: [монографія] / А.В. Лісовий. – К. : Дія, 2007. – 400 с.
4. Терещенко В.К. Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територій: [монографія] / В.К. Терещенко, В.А. Ткачук, Н.В. Морозюк та ін.; за ред. В.К. Терещенка. — Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2010. – 487 с.

5. Гоцелюк А.Ю. Наукові підходи щодо визначення сутності поняття «сільські території» / А.Ю. Гоцелюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. - № 6 (ч.1). – С. 175 – 179.

6. Бородіна О.М. Теорія, політика та практика сільського розвитку / За ред. О.М. Бородіної та І.В. Прокопи ; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2010. – 376 с.

7. Осадчук І.В. Проблеми управління розвитком сільських територій на мікрорівні / І.В. Осадчук, А.С. Дашковська // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інвестування та формування інвестиційного клімату в АПК» (м. Полтава, 29-30 жовтня 2015 року). – Полтава : РВВ ПДАА, 2015. – С. 139 - 144.

*к.е.н., доцент Остапенко Тетяна Геннадіївна,
доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
підприємств Національного авіаційного університету,
E-mail: ostapenco@ukr.net*

ДИFUЗІЯ ІННОВАЦІЙ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ НАНОЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

За визначенням Й. Шумпетера інновація – це нововведення, що змінює виробничу функцію, іншими словами – приносить прибуток підприємцю, який впроваджує ці нововведення [1]. Інновації передбачають формування інноваційної діяльності, тобто науково-технічної активності та управлінської діяльності, що впливають на умови одержання прибутку. Інноваційна діяльність визначається інноваційним циклом, як змістовним чинником розвитку науково-технічної, виробничої та управлінської активності. Інноваційний цикл складається з таких складових етапів: фундаментальних досліджень; прикладних досліджень; створення технології, як знання, що використовується у практичній діяльності виробників; передачі (трансферу) технології у виробництво; виробництво високотехнологічного продукту; розподіл та обмін готової високотехнологічної продукції у внутрішньому та зовнішньому середовищі; споживання даної продукції окремими індивідами, домогосподарствами, підприємствами та державними органами влади.

Інновації можуть перетворитися на мультиплікатор розвитку національної економічної системи, коли він стає підігрівачем цієї системи. Але,

слід зауважити, що інновації стають мультиплікатором лише тоді, коли розповсюджуються в середовищі країни. Таким розповсюдженням є дифузія інновацій.

Дифузія інновацій передбачає те, що технології у процесі активного використання починають компліюватися потенційними конкурентами і технологія перетворюється на стандартну. Прикладом цього є виробництво личкувальної плитки в Італії та Іспанії, коли таку плитку почали виготовляти на основі технології багаторівневої обробки і така технологія поширилася серед підприємств цих країн, але дрібні підприємства, використовуючи єдину технологію виробництва плитки, забезпечили різноманітний дизайн цієї продукції а таки чином урізноманітнили асортимент для продажу в різних країнах світу.

В Україні процес дифузії технологій лише набуває розвитку і стосується галузей легкої промисловості та продуктів харчування. Коли швейні підприємства на основі операцій з давальницькою сировиною змогли переобладнати свої потужності та набули досвіду з виготовлення якісної швейної продукції. Ці технології швейної промисловості були залучені з-за кордону і вимагають вдосконалення від власників даних підприємств. Галузь продуктів харчування переобладнає свої основні засоби на основі як вітчизняних, так і зарубіжних технологій. Так, в м. Черкаси є підприємство «ТЕМП», що розробляє та впроваджує технології щодо ліній виготовлення різних типів продуктів харчування та ліній упакування цієї продукції.

Процес дифузії вимагає переоснащення більшості підприємств певної галузі та виготовлення на цій основі різноманітної за зовнішнім виглядом та внутрішнім змістом продукції.

Основними факторами дифузії інновацій є процес розповсюдження інформації та система навчання. Так, дифузія поширюється тоді, коли присутні в економічному середовищі країни канали поширення інформації та система освіти «скрізь все життя», які допомагають зрозуміти краще зміст технологічного рішення, яке має бути впровадженим у виробничий процес.

Слід зауважити, що інформаційна складова та фактор навчання є чинниками, що формують також і наноекономічну систему.

Наноекономіка, за визначенням К. Ерроу [2], – це економіка людини, основним завданням якої є формування ефективної економічної поведінки людини. На думку автора, наноекономіка складається з таких підгалузей: бебі-економіка, економіка людини й економіка нанотехнологій. Так, бебі-економіка – це напрями перетворення дитини на гармонійну, цілеспрямовану людину, що може впроваджувати в життя свої навички та перетворювати їх на прибуток підприємства, як основного показника ефективної економічної поведінки дорослої людини. Зауважимо, бебі-економіка є складовою економічної системи, яка поряд з використанням певних ресурсів (фізичних-природних, соціальних) в дитинстві, приводить до формування особистості, що на основі творчої поведінки у дорослому віці, формує та виробляє блага на основі утворених знань та навичок.

Автором було визначено, що наноекономіка – це економіка людини, яка передбачає, що її продуктивною силою є окремих індивід, відносинами є процес набуття навичок економічної поведінки у дітей та дорослих, метою якого є забезпечення високих показників конкурентоспроможності та поширення досвіду її набуття в економічному середовищі даної країни.

Наноекономічна система є системою різних складових, до яких слід віднести: об'єкт, суб'єктів і рівні. Так, об'єктом наноекономічної системи є людська економічна поведінка, яка передбачає наявність вмінь та навичок функціонувати в економічному середовищі ефективно. Суб'єктами наноекономічної системи є дитина, людина та домогосподарство (як найближче оточення індивіда, де проходить більша частина її життя). Рівні наноекономічної системи є такі: бебі-рівень, рівень економічно дорослої людини, рівень домогосподарства.

Визначимо, яким чином дифузія інновацій впливає на розвиток наноекономічної системи.

Так, дифузія інновацій впливає на економічну поведінку людини таким чином, що людина враховує новітні знання, які передаються в середовищі країни. Інновації вимагають від індивіда набувати певних новітніх знань та вмій, коли кожна наступна інновація стає чинником розвитку людини (перехід від механічних інновацій до телекомунікаційних). Сьогодні ми використовуємо мобільний телефон і не розуміємо, як ми могли жити та діяти без цього гаджету. А тридцять років тому не розуміли, як люди могли обходитися без, наприклад, холодильника. Відповідно, економічна поведінка людини формується в залежності від існуючих нововведень, так звичай контролювати власні дії та формувати підходи самоконтролю залежать від тієї системи інновацій та їх дифузії, що існує в країні та світі. Сьогодні менеджер чи домогосподарка використовують комп'ютерні та телекомунікаційні інновації для налагодження згаданого самоконтролю в житті та на робочому місці.

Дифузія інновацій впливає також на суб'єкти наноекономічної системи. Слід зазначити, що інновації мають бути впроваджені у систему освіти та дитина має розумітися на тих новаціях, що безпосередньо торкаються її життя. І, у зв'язку із цим, дитина в школі має набувати компетенцій, які вона зможе використовувати в житті та на робочому місці. Так, курс навчання фізики сьогодні є інакшим ніж курс з цієї дисципліни сорок років тому, зокрема сьогодні вже школярам викладають основи нанофізики у старших класах, у той час коли, в минулому школи йшлося про астрономію та квантову теорію. Крім того, школа, як основне несімейне оточення дитини, має вимагати від школяра вмій використовувати знання на практиці і ця обставина мусить сприяти використовувати теоретичні знання у житті.

Доросла людина також зазнає впливу від дифузії інновацій і вона має постійно навчатися для невідставання від інноваційного поступу світу. Болонська система передбачає навчання протягом всього життя і після університету фахівець має продовжувати навчання для прогресування у своїй сфері. Така система підготовки спеціалістів існує в медицині, коли відома Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика

(заснована в 1918 році в м. Київ) здійснює планові курси підвищення кваліфікації лікарів та фармацевтів. Але, звісно, людська поведінка – це не лише навчання, це також реалізація знань та навичок, набутих протягом всього життя. І на таку реалізацію впливають умови дифузії інновацій у міжнародному та національному середовищі.

Людина живе в певному оточенні і це оточення є домогосподарство. Звісно є цілі напрями економічної науки, які присвячують дослідження саме економіці домогосподарств. А наноекономіка також покликана аналізувати домогосподарство, оскільки людина, як вже зазначалося, існує в певних умовах, і такі умови формуються у найближчому оточенні індивіда. Це оточення є домогосподарством. Дифузія інновацій також впливає на існування домогосподарств, адже відносини в їх межах залежать від тих економічних та технологічних надбань, які має суспільство. Чи спрощується діяльність домогосподарок за допомогою кухонних гаджетів, чи мережа Інтернету дозволяє спілкуватися з дитиною та відстежувати всі її рухи, чи дозволяє телебачення обговорювати всі останні новини в країні та світі. Наноекономіка домогосподарств – це система якісних показників життя людини в її найближчому оточенні, але є також і кількісні параметри наноекономіки домогосподарств, до яких слід віднести: дохід на одного члена сім'ї, витрати на забезпечення життєдіяльності (харчування, безпека, одяг, взуття тощо), витрати на самовдосконалення (навчання та підвищення кваліфікації тощо). Дифузія інновацій має впливати на збільшення доходів сім'ї та її членів, на формування заощаджень, на витрати на коштовні предмети життєдіяльності.

Рівні наноекономіки залежать від активності її суб'єктів. Так, дифузія інновацій впливає на бебі-рівень, людино-рівень та рівень домогосподарств.

Таким чином, дифузія інновацій є провідним чинником розвитку наноекономічної системи, коли через поширення інформації та систему навчання (протягом всього життя) дитини, юнака, зрілої людини відбувається вплив такої дифузії на формування об'єкта наноекономіки – людську

поведінку, на суб'єкти та рівні, як на здійснювачів і впроваджувачів ефективної економічної людської поведінки.

Список використаної літератури:

1. Остапенко Т.Г. Міжнародний обмін технологіями у формуванні конкурентних переваг національної економіки (на прикладі Італії): Монографія / Т.Г. Остапенко. – К., 2012.
2. K.Arrow. Reflections on the essays. In: Arrow and the Foundation of the Theory of Economic Policy / Ed.: G.R. Feiwel. – L.: Macmillan. 1987.

*к.е.н., доцент Педерсен І.О.
доцент кафедри «Фінанси»
Макіївський економіко-гуманітарний інститут
E-mail: iralex-2012@yandex.ru*

НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Процес інноваційного розвитку економіки охоплює практично всі сфери економіки, маючи одночасно глобальний (в масштабах всієї економіки) і локальний (в масштабах окремо взятого підприємства) характер. Ефективне просування української економіки інноваційним шляхом розвитку можливо тільки за умови зваженої та обґрунтованої підтримки держави інноваційних напрямків діяльності і сфер застосування капіталу.

В сучасних економічних умовах державна підтримка інноваційної діяльності набуває особливої актуальності і необхідності. Підвищуються вимоги не тільки до якості продукції, що випускається, але і до технологічного процесу та організації виробництва, якості сировини, обсягів і характеру викидів в навколишнє середовище, організації праці і відпочинку робітників. Перехід на інноваційні принципи здійснення діяльності зачіпає не тільки виробничу сферу, але також і соціальну та природоохоронну, що безпосереднім чином пов'язано з правовим регулюванням виробничо-господарської діяльності в ринковій економіці.

З огляду на накопичений світовий досвід державного стимулювання і підтримки інноваційної діяльності, а також актуальність і нагальну потребу активізації інноваційних процесів в економіці України, державним органам управління слід розробити і забезпечити реалізацію наступних заходів:

1. Формування і розвиток національної інноваційної системи, розвиток фінансового ринку технологій та інфраструктури інновацій. Національна інноваційна система розглядається фахівцями як сукупність юридичних і фізичних осіб, інститутів, що забезпечують проведення ефективної державної інноваційної політики і розвиток інновацій в економіці [1]. Для розвитку національної інноваційної системи України необхідно, перш за все, визначитися з принципами, методами та інструментами стимулювання інноваційного розвитку, які є сьогодні доступними і відповідають можливостям української економіки.

2. Приведення законодавства з питань інноваційної діяльності у відповідність з міжнародними нормами і стандартами. Це стане основою для міжнародної співпраці в сфері високих технологій. Безліч законодавчих, нормативно-правових актів, постанов і розпоряджень, які регулюють інноваційні процеси в українській економіці мають загальний недолік, характерний для багатьох питань законодавчого забезпечення: існуючі законодавчі акти не завжди є узгодженими між собою, а іноді навіть суперечать один одному. Тому важливо вдосконалити законодавче поле інноваційної діяльності таким чином, щоб забезпечити його цілісність, однозначність трактувань і узгодженість законів та підзаконних актів між собою.

3. Формування і розвиток інноваційної інфраструктури, що включає в себе такі елементи: технопарки, інноваційно-технологічні центри, бізнес-інкубатори, інформаційне забезпечення (статистичні центри, інформаційні мережі), експертизу, промислові випробування, сертифікацію, систему патентування та ліцензування, підготовку кадрів, фінансування.

4. Підвищення частки фінансової участі держави в інноваційних проектах і програмах, а також залучення приватних інвестицій для фінансування

інновацій шляхом продажу акцій компаній, які здійснюють інновації. В даний час модернізація виробництва стає не вигідною, оскільки підприємства, які не застосовують у виробництві досягнення науки і техніки, мають більш низькі витрати. Однак підприємства з модернізованим процесом виробництва можуть встановлювати більш низькі ціни на свою продукцію, що в деякій мірі підвищує її конкурентоспроможність на ринку за ціновим фактором. Тому фінансова участь держави в реалізації інноваційних проектів буде мати позитивне значення.

5. Заходи податкового характеру, покликані полегшити податковий тягар на підприємствах, що займаються інноваційними проектами. Сутність даного напрямку державного стимулювання інноваційної діяльності полягає у відмові держави від частини податкових надходжень до бюджету в обмін на розвиток інноваційних виробництв і зростання обсягів продукції, випущеної з використанням інноваційних технологій. Такий захід не є «збитковим» для держави, оскільки активізація діяльності виробництв інноваційної спрямованості та збільшення обсягу продукції, виробленої з використанням інноваційних технологій призводить до збільшення податкових надходжень до бюджету.

6. Підготовка кадрів, здатних забезпечити реалізацію інноваційної стратегії держави на рівні окремих підприємств. Основну роль в здійсненні наукових досліджень відіграє кадровий потенціал. Стосовно до підприємств мова скоріше повинна йти про трудові ресурси, задіяні на підприємствах. Тому поряд з розміщенням державних замовлень інноваційної спрямованості на підприємствах державі необхідно забезпечити підвищення життєвого рівня і вартості робочої сили, а також привести їх кваліфікаційний рівень відповідно до вимог часу.

7. Створення державних інноваційних фондів, які б мали повноваження приймати рішення щодо фінансування за рахунок коштів фонду наукових розробок та їх реалізації в виробничу діяльність. Такими проектами в США, наприклад, є діяльність корпорацій «Інтел», «Боїнг», «Тексас Інструментс» -

тобто, таких, які мають стратегічно важливе для держави значення. Для України такими є, наприклад, ракетобудівна і авіаційна промисловість, з продукцією яких вона могла б успішно виходити на світовий ринок за умови відповідності продукції цих галузей новітнім технологіям і вимогам часу.

8. Виділення окремого напрямку наукових досліджень, присвячених прогресивним і наукомістким технологіям в тісному зв'язку і при безпосередній співпраці з виробництвом. Досить практичним є підхід, відповідно до якого передбачається використання технологій подвійного призначення, наприклад, такі, які можуть застосовуватися як для оборонної промисловості, так і для цивільних потреб. Для цивільних потреб будуть використані технології, які вже отримали фінансування на розробку і впровадження у виробництво. Не викликає сумнівів, що темпи і глибина проникнення інновацій у виробництво в значній мірі залежить від кількості і якості потенційних інновацій і нових технологій; це, в свою чергу, пов'язано з темпом і глибиною проникнення в виробничий процес нових знань.

9. Стимулювання конкуренції на українських ринках, що забезпечує їх демонополізацію. Стимулювання конкуренції забезпечується за допомогою збільшення кількості учасників на ринку (в основному - за рахунок суб'єктів малого та середнього бізнесу), в тому числі - за рахунок іноземних підприємств. Орієнтація виробництва на інноваційну складову також забезпечує підвищення конкурентоспроможності підприємства. Інновації і конкуренція носять взаємопов'язаний і взаємообумовлених характер. Дослідження свідчать [2], що на тих підприємствах, які працюють на зарубіжних ринках і де рівень конкуренції вище, рівень інноваційної активності також значно вище.

10. Орієнтація вищої освіти на інноваційну складову як в дослідженнях і наукових розробках, так і безпосередньо у процесі виробництва. Дане положення особливо актуально останнім часом: в працях вчених все чіткіше простежується думка, що інвестиції в освіту і знання можуть впливати на довгострокові темпи розвитку економіки держави. В даний час в промислово розвинених країнах заходи щодо стимулювання інноваційного розвитку

економіки реалізується за допомогою інвестиційної підтримки сфери освіти і генерування ідей [3].

11. Створення венчурних фондів, орієнтованих виключно на інноваційну складову виробничого процесу; надання державних гарантій іноземному бізнесу, який реалізує інноваційні проекти на території України.

12. Координація діяльності органів влади різних рівнів з метою чіткого визначення прав, повноважень і відповідальності за рішення поставлених завдань розвитку інноваційної складової у вітчизняній економіці; розподіл повноважень між органами управління, науково-технічної та інноваційної сферами.

13. Розробка національних інноваційних стандартів, які б визначали основні критерії та ознаки, відповідно до яких наукову розробку слід відносити до інновацій і здійснювати подальші заходи щодо її впровадження в виробничий процес.

14. Підвищення інноваційної культури суспільства, яка характеризує рівень освітньої загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства в цілому до сприйняття і творчої реалізації в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах. Інноваційна культура сприяє збільшенню кількості наукомістких галузей і обсягів впровадження інновацій у виробничий процес; підвищенню конкурентоспроможності підприємств. Вона виконує функцію стимулятора творчої думки, істотно знижуючи опір по відношенню до нововведень [4].

Таким чином, ефективне і планомірне просування економіки України шляхом інноваційного розвитку вимагає безпосередньої участі держави в цьому процесі за допомогою реалізації державної інноваційної політики як сукупності заходів, спрямованих на підтримку і розвиток інноваційної діяльності та мотивацію суб'єктів господарювання до участі в інноваційних проектах і розробках. Для України пріоритетним є орієнтація на тип інноваційної політики, яка передбачає зміну економічної структури господарського механізму шляхом зміни галузевої структури господарства і вирішення

соціально-економічних проблем. Стимулювання і регулювання інноваційної діяльності здійснюється за допомогою правових, фінансових, ринкових і фінансових методів. Важливе значення відводиться фінансовим методам, що включає в себе джерела фінансування інновацій - кошти державного бюджету, підприємств, приватних інвесторів.

Список використаної літератури

1. Шкворець Ю. Про посилення взаємодії інституцій національної інноваційної системи / Ю. Шкворець // Економіст. – 2007. - № 9. – С. 10-12.
2. Федулова Л. І. Державна політика в національній інноваційній системі: стабільність зберігається / Л. І. Федулова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 4. – С. 90-103.
3. Чеберкус Д. Системні підходи до державного регулювання інноваційного розвитку України в умовах глобалізації / Д. Чеберкус // Економіст. – 2007. - № 9. – С. 4-6.
4. Захарчин Г. М. Активізація інноваційних процесів підприємств машинобудування на основі фактора інноваційної культури / Г. М. Захарчин // Регіональна економіка. – 2009. – № 4. – С. 80-86.

*Студент ДВНЗ Запорізького національного університету,
Економічний факультет Перекрест М.І.
к.е.н. доцент Шелеметьєва Т.В
доцент кафедри міжнародного туризму
Запорізький національний технічний університет
t.shelemeteva@mail.ru*

ІНВЕСТИЦІЇ В РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У сучасних умовах розвитку економіки України інвестиції виступають засобом забезпечення структурних перетворень в сферах економіки, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств у світовому господарстві, поліпшення фінансового становища промислових підприємств та соціального добробуту населення. За умов політичної та законодавчої нестабільності, затяжної соціально-економічної кризи, недостатній рівень державного фінансування інвестиційної діяльності, неефективне використання наявних фінансових ресурсів

промислових підприємств негативно впливає на процес залучення іноземного капіталу в пріоритетні галузі промисловості.

Негативні тенденції в розвитку економіки України, яка ще з II півріччя 2012 р. поступово занурювалася в рецесію, у 2014 р. поглибилися. Різке погіршення економічної динаміки, яке у 2014 р. багато у чому було зумовлене стресовими трансформаціями соціально-економічного та політичного середовища, розгортанням бойових дій на сході України, анексією АР Крим, засвідчує недосконалість та вичерпаність традиційних для України чинників економічного зростання. Ці чинники ґрунтуються, насамперед, на переважанні сировинної складової у виробництві та експорті, експлуатації застарілих екологонебезпечних і ресурсоемних засобів виробництва, високій експортній орієнтації базових бюджетоутворюючих галузей промисловості, використанні дешевої низькокваліфікованої праці. За таких умов відновлення економічного зростання в Україні вимагає побудови нової моделі економічного розвитку, заснованої на мобілізації та ефективному спрямуванні значних інвестиційних ресурсів у розбудову промислового комплексу, який має стати рушійною силою економічного зростання в Україні [3].

Промисловість одна із базових галузей економіки України та технічно найдосконаліша галузь матеріального виробництва. Саме вона забезпечує основні потреби людини. Основним суб'єктом господарювання у цій сфері є промислове підприємство. Ефективна діяльність цього суб'єкта залежить не тільки від стрімкого розвитку ринкової економіки, а ще й від якісного правового забезпечення [1].

Промисловість (індустрія) — найважливіша галузь народного господарства, що справляє вирішальний вплив на рівень розвитку продуктивних сил суспільства; це сукупність підприємств (заводів, фабрик, шахт, електростанцій), зайнятих виробництвом знарядь виробництва як для самої промисловості, так і для інших галузей народного господарства, а також видобутком сировини, матеріалів, палива, виробництвом енергії, заготівлею

лісу і подальшою обробкою продуктів, отриманих у промисловості або вироблених у сільському господарстві [4].

На думку Г.М. Чумака, сучасне промислове підприємство – це самостійний, організаційно та економічно відносно відособлений суб'єкт господарювання, характерними властивостями якого є свобода у прийнятті господарських рішень, відповідальність за підтвердженими законом зобов'язаннями та ін [5].

На промисловому підприємстві, яке має матеріаломістке й енергомістке виробництво, має місце проблема економії та зменшення споживання сировини, матеріалів та енергії, яка може позитивно розв'язуватися шляхом упровадження маловідходної та безвідходної технології, збільшення виходу корисної продукції чи енергії з одиниці використовуваного матеріалу, використання дешевих і низькосортних видів сировини, підвищення якості матеріалів за допомогою первинної обробки, заміни імпорتنих сировини і матеріалів матеріальними ресурсами вітчизняного виробництва, раціоналізації управління виробничими запасами і розвитку ефективних джерел постачання [6].

Кожне промислове підприємство у своїй господарській діяльності здійснює інвестиційну діяльність. Це обумовлено такими причинами як поновлення наявної матеріально-технічної бази, збільшення виробничих потужностей підприємства, можлива диверсифікація продукції та освоєння нових видів діяльності. На 01.11.2015 р. кількість найбільш активних промислових підприємств за регіонами України становить: Харківська – 3773, Дніпропетровська – 3285, Львівська – 2759, Київська – 2755, Одеська – 2275, Запорізька – 1920 [2].

Для вирішення проблем наведених вище не в кожного промислового підприємства достатньо власних фінансових ресурсів. Тому, залучення іноземного капіталу в інвестиційні проекти є пріоритетним шляхом розв'язання даного питання.

Іноземні інвестиції дають можливість виробляти конкурентоспроможну продукцію без збільшення боргових зобов'язань, активізують модернізацію технологічних процесів, сприяють розвитку малого та середнього підприємництва, яке спеціалізується на обслуговуванні великого бізнесу.

Іноземні інвестиції – важлива складова структури інвестиційного ресурсу України. Входження їх на ринок країни сприяє зростанню обсягів випуску продукції, технологічному піднесенню промислового виробництва, виходу на світові ринки, а також динамізує формування національного ринку.

Дослідження обсягів фінансування інвестиційної діяльності за рахунок коштів іноземних інвесторів свідчить про збільшення залучення інвестицій в провідні галузі промисловості. Динаміка фінансування інвестицій в основний капітал за кошти іноземних інвесторів протягом 2010 – 2014 рр. збільшується з 3723,9 млн. грн. до 5639,8млн. грн. [2].

Залучення іноземного капіталу в пріоритетні галузі промисловості України сприятиме технологічному оновленню, реконструкції та модернізації засобів виробництва, розширення асортименту та освоєння нових видів промислових товарів та зниженню залежності від імпортних товарів.

Дослідження динаміки інвестицій в основний капітал у промисловість за 2010 – 2014 рр. свідчить про збільшення інвестицій з 55384,4 млн. грн. до 86242,0 млн. грн. Проаналізувавши структуру фінансування інвестицій в основний капітал галузей промисловості найбільше інвестицій вкладають у підприємства переробної галузі, питома вага яких складає 54 % у 2010 р. та 49 % у 2014 р. [2].

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що вирішення цієї актуальної проблеми можливе лише при активізації економічних процесів у галузях народного господарства, які виведуть країну з кризового становища, за умов науково обґрунтованої державної інвестиційної політики.

Список використаної літератури

1. Бандурко С.С. Поняття промислового підприємства / С.С. Бандурко // Європейські перспективи. – № 1. – 2014. – С.110 – 112.

2. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Клімова О.І. Інвестиції як основа розвитку промисловості України / О.І. Клімова // Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск № 4. – 2015. – С. 154 – 158.
4. Користін О.Є. Економічна безпека: навч. посібник / О.Є. Користін, О.І. Барановський, Л.В. Герасименко. – К.: Алерта, 2010 – 368 с.
5. Чумак Г.М. Обґрунтування складових організаційно – економічного механізму управління еколого – економічною діяльністю промислового підприємства // Научно – технический сборник № 83. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://eprints.kname.edu.ua/5900/1/90-96%D0%A7%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BA_%D0%93%D0%9C.pdf
6. Шелеметьєва Т.В. Підвищення ефективності промислового виробництва за рахунок зниження собівартості / Т.В. Шелеметьєва // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2012. – № 4. – С.146 – 152.

*Плюсюк Т.Г.
здобувач кафедри менеджменту
Рівненський державний гуманітарний університет
E-mail: tanya.pls@mail.ru*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Орієнтація на побудову інноваційного суспільства має базуватися на пріоритетному використанні національних систем науки, освіти, їхній інтеграції та зміцненні зв'язків з виробництвом, визначенні та підтримці пріоритетних напрямів, удосконаленні всієї системи інноваційних циклів, упровадженні нових організаційних форм, здійсненні надійного захисту інтелектуальної власності, інтересів власних товаровиробників, інтересів споживачів, упровадженні перспективних нетрадиційних способів розв'язання організаційних питань.

Важливою умовою структурної перебудови агропромислового комплексу є активне залучення і ефективне використання інвестиційних та інноваційних ресурсів, а також застосування ефективних інструментів стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності агропромислового комплексу. У цьому важлива роль належить державі, оскільки інвестиційно-інноваційну політику та механізми її реалізації визначають органи державної влади на основі аналізу соціально-економічної ситуації в країні [1].

Специфіка державного управління інноваційною діяльністю полягає у визначенні єдиної стратегії управління галузями агропромислового комплексу на державному та регіональному рівнях і приведенні їх у відповідність зі структурою інтересів і потреб агропідприємств при здійсненні інноваційної діяльності. Створена національна інноваційна система повинна забезпечити взаємодію елементів державних і недержавних секторів економіки, оперативне перетворення наукових знань в сучасні технології, нові матеріали та іншу конкурентоспроможну продукцію. Сформована таким чином інноваційна політика та інноваційна система агропромислового комплексу сприятиме трансформації економіки країни у світове господарство.

Прямий вплив держави на інвестиційно-інноваційні процеси у національній економіці здійснюється шляхом організації відповідної діяльності з визначенням стратегічних завдань і пріоритетів, розробкою концептуальних засад інвестиційної та інноваційної політики, впровадженням державних програм з необхідним фінансовим забезпеченням тощо.

Активізація інвестиційно-інноваційних процесів в агропромисловому комплексі ґрунтується на узгодженні інтересів і координації зусиль учасників: держави та інвесторів. Дії державної і регіональної влади повинні бути спрямованими на зміну законодавчого, економічного, політичного поля, а регулюючі дії інвестора пов'язані, в основному, з ухваленням рішення про доцільність інвестування в інновації в даному регіоні та про обсяги інвестиційних ресурсів.

Вплив держави на забезпечення сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату та проведення політики технічного переоснащення складається з таких компонентів: створення спеціальних фінансових механізмів підтримки такої діяльності, формування відповідної інвестиційної та інноваційної інфраструктури, використання прямих та непрямих методів регулювання.

Інструменти прямого регулювання забезпечують безпосередній вплив держави на суб'єкти інвестиційно-інноваційної діяльності, до них належать:

- 1) прийняття законів та інших нормативних актів, що регулюють інвестиційну діяльність;
- 2) надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв;
- 3) встановлення державних норм та стандартів;
- 4) встановлення антимонопольних заходів регулювання участі інвестора у приватизації власності;
- 5) визначення умов користування землею, водою та іншими природними ресурсами;
- 6) проведення обов'язкової державної експертизи інвестиційних програм;
- 7) забезпечення захисту інвестицій тощо.

Основними формами непрямого регулювання державою інвестиційно-інноваційної діяльності агропромислового комплексу є:

- 1) бюджетно-податкова політика держави, спрямована перш за все на систему заходів, пов'язаних із перерозподілом доходів підприємств і громадян країни, з метою оптимального формування дохідної частини бюджету й збереження у підприємств ринкових стимулів до інвестиційної діяльності та одержання прибутків;
- 2) одним із найвагоміших напрямків регулювання інвестиційної діяльності є податкова політика, особлива роль в активізації інвестиційно-інноваційної діяльності належить таким засобам податкової політики, як

загальний рівень оподаткування та ставкам окремих податків, що формують обсяги прибутків;

3) державне управління видатковою частиною бюджету є дієвим механізмом та засобом впливу на економічне зростання й підвищення інвестиційно-інноваційної активності, що здійснюється через: визначення обсягів бюджетного фінансування та кредитування для пріоритетних галузей економіки; державні контракти, за допомогою яких можна регулювати інвестиційну активність підприємств недержавної форми власності, продукція яких є важливою необхідністю для державного споживання;

4) значний вплив на інвестиційно-інноваційну діяльність має грошово-кредитна політика держави, яка проводиться НБУ і в рамках якої можуть застосовуватися інструменти як прямого так і непрямого державного регулювання.

5) значний вплив на рівень інвестиційно-інноваційної активності в Україні є амортизаційна політика, яка повинна бути спрямована на підвищення фінансової зацікавленості суб'єктів господарювання у здійсненні інвестицій в основний капітал за рахунок коштів власних амортизаційних фондів;

6) для активного зростання інвестиційно-інноваційної діяльності важливе значення мають також державне регулювання фондового ринку, інноваційна політика держави та політика заохочення іноземних інвестицій в економіку країни.

Механізм регулювання інвестиційно-інноваційних процесів в агропромисловому комплексі включає набір складових аграрної політики з формування інвестиційно-інноваційної спрямованості галузі, інфраструктури інвестиційного ринку, перелік напрямів та інструментів активізації інвестиційних та інноваційних процесів у галузі. Реалізація вказаного механізму передбачає визначення, аналіз і розробку напрямів, умов і методів вирішення поточних і довгострокових завдань активізації інвестиційно-інноваційної діяльності з урахуванням особливостей поточного стану господарського розвитку АПК у регіонах України.

Механізм функціонування повинен ґрунтуватися на раціональному поєднанні інструментів державного регулювання, ринкового саморегулювання і розширеного делегування повноважень регіональним органам управління АПК. Здійснення таких заходів комплексно сприятиме розвитку інноваційної діяльності і підвищенню конкурентоспроможності вітчизняного АПК.

Створення в агропромисловому комплексі розвиненої і ефективної інноваційної інфраструктури [2] полягає, насамперед, в приватному і державному фінансуванні фундаментальних і прикладних досліджень, які здійснюються вищими навчальними закладами, дослідницькими інститутами та іншими суб'єктами інноваційної діяльності, що мають стратегічне національне значення; створення та підтримка технопарків, інноваційних інкубаторів, центрів трансферу технологій, інноваційно-венчурних фондів і т.п; фінансова підтримка вищої та професійної освіти для підготовки фахівців з управління інноваційною діяльністю в агробізнесі

Інноваційно-інвестиційний процес є основоположним чинником економічного розвитку країни. Формування в Україні інноваційної моделі економічного зростання потребує сприяння держави у створенні та ефективному функціонуванні інноваційної інфраструктури. Інноваційну модернізацію в агропромисловому виробництві доцільно пов'язувати із заходами розвитку інфраструктури інноваційних підприємств, бірж інтелектуальної власності, центрів консалтингу, інжинірингу, підприємницьких формувань з надання маркетингових, рекламних, сертифікаційних і аудиторських послуг.

Аналіз досвіду технологічних парків дозволяє виділити фактори, які сприяють їх формуванню: наявність у регіоні науково-дослідних закладів вищого класу; стабільний колектив висококваліфікованих спеціалістів різних категорій; наявність технологічної інфраструктури і розвинутої індустрії ділових послуг. Бізнес-інкубатори сприяють не тільки розвиткові підприємництва в регіонах, але і використанню регіональних виробничих, інтелектуальних та інших ресурсів. Технологія бізнес-інкубації може бути

використана для розвитку підприємництва і конкурентного середовища, створення робочих місць і зниження соціальної напруги. Тобто, формування в Україні інноваційної моделі економічного зростання потребує сприяння держави у створенні й ефективному функціонуванні інноваційної інфраструктури, особливо на міжгалузевому та регіональному рівнях.

Отже, державне регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності агропромислового комплексу має здійснюватись через детальні комплексні програми горизонтального та вертикального спрямування, системно пов'язаних з інструментами державного регулювання з детальними механізмами їх реалізації. Розширений розвиток агропромислового комплексу залежить від досягнутого рівня збалансованості природних, матеріальних і трудових ресурсів, раціональної організації виробництва і праці, застосування досягнень науково-технічного прогресу.

Список використаної літератури

1. Брітченко І. Г. Механізми управління інноваційними ризиками в АПК [Електронний ресурс] / І. Г. Брітченко, О. В. Крайчук, Т. Г. Плисюк // Ефективна економіка. – № 1. – 2016. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua>.

2. Князевич А. Формирование и функционирование инновационной инфраструктуры Украины : моногр. / А Князевич. – Под научн. ред. д.э.н., проф. И. Бритченко. – Ровно : «Волинські обереги», 2016. – 272 с.

*к.е.н. Попело О.В.
ст. викладач кафедри менеджменту інноваційної діяльності та
державного управління
Чернігівський національний технологічний університет
e-mail: popelka@mail.ru*

РЕГІОНАЛЬНІ ТЕХНОПАРКИ ЯК МЕХАНІЗМ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інноваційний шлях розвитку є характерною ознакою успішних економік багатьох високорозвинених країн світу. Постійно зростаючий зв'язок науки і

виробництва, широке впровадження в усіх сферах діяльності наукомістких технологій, постійне оновлення або удосконалення продукції, впровадження сучасних форм і методів управління дозволяє нарощувати конкурентоспроможність і є невід'ємною складовою модернізації економіки країн-лідерів. Інтеграція України у світогосподарський простір вимагає пошуку шляхів активізації інноваційних процесів, реалізації інноваційного потенціалу регіональних господарських систем.

У розвинутих країнах впровадження нових технологій, розробка і випуск нового покоління техніки, стрімкі зміни на споживчому ринку істотно збільшилися в обсязі і перетворилися на важливе джерело створення нових робочих місць та динамізацію економічного зростання.

Світовий досвід засвідчує, що одним з найефективніших шляхів державної підтримки високотехнологічних, наукомістких, екологічно чистих виробництв є створення технопарків.

Технопарк являє собою науково-виробничий територіальний комплекс, до якого входять дослідні інститути, лабораторії, експериментальні заводи з передовою технологією, створювані на заздалегідь підготовлених територіях навколо великих університетів з розвинутою інфраструктурою, до якої належать: лабораторні корпуси, виробничі приміщення багатоцільового призначення, інформаційно-обчислювальні центри колективного користування, системи транспортних та інших комунікацій, магазини, житлово-побутові приміщення, сервісні та виставкові комплекси.

Основна мета технопарків - досягнення тісного територіального зближення між необхідною для наукових досліджень матеріальною базою, що належить промисловому виробництву, та людським компонентом наукового потенціалу країни, що формує максимально сприятливі умови для розвитку інноваційного процесу. Фактори, що сприяють створенню науково-технічних парків наведено на рис.

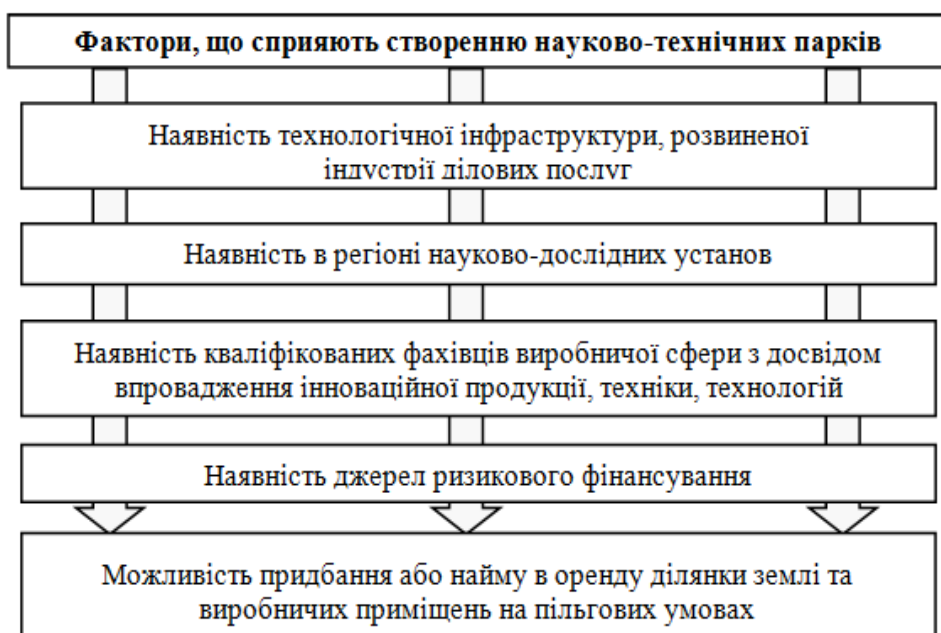

Рис. Фактори, що сприяють створенню науково-технічних парків

До основних переваг технопарків можна віднести:

- інтеграція інноваційного процесу в рамках однієї структури;
- швидкий доступ до нових розробок сфери матеріального виробництва;
- скорочення термінів дифузії нововведень;
- інтеграція освітнього, наукового та виробничого потенціалів у напрямі науково-технічного прискорення прогресу;
- формування нових сфер та видів бізнесу;
- активізація реалізації конкурентоспроможності секторальних та просторових господарських комплексів;
- студенти мають змогу здобувати не лише теоретичні, а й практичні знання на промислових підприємствах науково-технічного парку.

Досвід високорозвинених країн свідчить, що в умовах науково-технічного парку потрібно 3-5 років на створення і просування на ринок нового продукту і ще близько 2-3 років, щоб повернути кошти, витрачені на його розробку. Територіальна близькість різнохарактерних за своїм профілем закладів (університети, приватні промислові підприємства, державні заклади), що входять до парку, позитивно впливає на діяльність кожного з них, сприяючи зближенню науки і виробництва, підвищуючи ефективність інвестицій. Фірми,

які входять до складу технопарків, виділяють кошти на оснащення навчальних закладів, залучають до роботи у своїх лабораторіях студентів та випускників університетів.

В основу створення технопарків покладені такі принципи:

- координація діяльності та співробітництво таких головних ланок, як: наука, вища школа, приватно-державне партнерство у сфері економіки;
- модернізація сфери науково-технічної діяльності, особливо в частині фундаментальних та прикладних досліджень;
- активізація розвитку інноваційного підприємництва;
- інтеграція виробничого та банківського капіталу та спрямування його в інноваційну сферу;
- концентрація та використання ризикового капіталу.

Економічне поєднання науки і виробництва досягається за допомогою такого механізму:

- провідні вчені й інженери університету, будучи власниками промислових підприємств, продають акції своїх підприємств тим фірмам, у співробітництві з якими вони зацікавлені, розширюючи тим самим своє виробництво;

- промислові фірми продають акції тим ученим, у співробітництві з якими зацікавлені, запрошують їх на роботу як керівників лабораторій або консультантів;

- університет здає фірмам в оренду різні об'єкти, обладнання;

- промислові фірми фінансують нові університетські підрозділи, сплачують стипендії, виступають як роботодавці для випускників університету.

Таким чином, виникає взаємна зацікавленість у кінцевому результаті - створенні та впровадженні наукомісткої продукції.

Висновки. Створення регіональних технопарків є перспективним напрямком підвищення інноваційної активності та реструктуризації економіки. Це полегшить перехід вітчизняного виробництва на інноваційний шлях розвитку і забезпечить прискорення темпів освоєння випуску

конкурентоспроможної продукції та створить сприятливі умови для нарощування експортного потенціалу, збільшення потоку як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій.

Список використаних джерел

1. Бутко М.П. Інтелектуальний капітал як чинник модернізації регіонального економічного простору : [монографія] / М.П. Бутко, О.В. Попело ; [під. ред. наук. кер. д-ра екон. наук, проф. М.П. Бутка]. – Ніжин : ТОВ «Аспект-Поліграф», 2014. – 372 с.

2. Бутко М.П. Роль малого підприємництва у прискоренні процесів інноваційного розвитку в Україні / М.П. Бутко, О.В. Попело // Економіст. – 2011. – № 5. – С. 49-53.

3. Офіційний сайт Державного агентства з питань електронного урядування України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dkni.gov.ua

*Порохно Н. В.
старший викладач кафедри економічної теорії
та історії економічної думки
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
E-mail: natalie-porokhno@mail.ua*

ІННОВАЦІЙНІ КЛАСТЕРИ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Інноваційна інфраструктура в Україні знаходиться в процесі формування, тому вона є функціонально неповною, недостатньо розвиненою та не охоплює усі ланки інноваційного процесу. Для активації інноваційної діяльності, впровадження інновацій, функціонування інноваційної інфраструктури державною політикою України передбачено забезпечення розвитку мережі нових елементів інноваційної інфраструктури, зокрема регіональних інноваційних кластерів [1, 2].

Інноваційний кластер – цілісна система підприємств і організацій з виробництва готового інноваційного продукту, що включає весь інноваційний ланцюжок – від розвитку фундаментальної наукової ідеї до виробництва й дистрибуції готової продукції. Інноваційний кластер формує певну систему поширення нових знань і технологій, забезпечує прискорення процесу трансформації винаходів в інновації, а інновацій у конкурентні переваги,

розвиток якісних стійких зв'язків між усіма його учасниками [3 с. 119]. Інноваційний кластер, як найбільш ефективна форма досягнення високого рівня конкурентоспроможності, є неформальним об'єднанням зусиль різних організацій (промислових компаній, індивідуальних підприємств, органів державного управління, громадських організацій, вузів). Інноваційний кластер дозволяє використати переваги внутріфірмової координації та ринкового механізму для більш швидкого і ефективного освоєння нових знань. При цьому інновації поширюються по мережі взаємозв'язків у загальному економічному просторі [4].

Інноваційні кластери в Україні уже підтвердили свою ефективність. Це - регіональний інноваційний кластер комерціалізації технологій «Маріупольський локомотив», інноваційний кластер «Бархатний путь» та енергомашинобудівельний кластер Харківської області.

Регіональний інноваційний кластер комерціалізації технологій «Маріупольський локомотив» був створений у 2011 році Приазовським державним технічним університетом, міським відділенням Донецької торгово-промислової палати та маріупольським ТОВ «МП Азовмашпром». Мета кластера – просування наукоємної продукції і технології на внутрішній та зовнішній ринки. В 2013 році до складу кластеру увійшло машинобудівельне підприємство ТОВ «Донбастехнологія». Кластер «Маріупольський локомотив» є першим в Україні кластером, де центральну роль займає вищий навчальний заклад. Приазовський державний технічний університет у складі кластеру виступає діловим партнером підприємства з правом отримання частини доходу від реалізації продукції. Отриманні кошти будуть направлятися на розвиток вузу і виплату винагороди вченим-розробникам. Для університету надбання виробничого «технологічного майданчика» надає можливість вирішувати реальні технічні задачі, перевіряти ідеї вчених в умовах діючого виробництва і втілювати їх у життя. У свою чергу, інтерес підприємств обумовлений можливістю використання в своїй діяльності інтелектуальних ресурсів

університету – знань та досвіду висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів, розробок і найновітніших науково-технічних досягнень [5].

Державна адміністрація залізничного транспорту України «Укрзалізниця», Національна академія наук України в особі ІЕЗ ім. Є. О. Патона і Технологічного парку «ІЕЗ ім. Є. О. Патона» стали засновниками інноваційного кластеру «Бархатний путь». До складу кластеру також входять і промислові підприємства, і представники науки. Основні задачі інноваційного кластера «Бархатний путь» - підвищення внутрішньої та міжнародної конкурентоспроможності його учасників за рахунок комерційного і некомерційного співробітництва, розробка та впровадження науково-технічних досліджень і інновацій в ході будівництва, реконструкції і модернізації швидкісних залізничних доріг в Україні і за кордоном. Кластером передбачена реалізація всіх етапів інноваційного процесу – від розвитку фундаментальної наукової ідеї до досягнення необхідного економічного результату – будівництва, реконструкції і модернізації мережі українських залізничних доріг. Інноваційний кластер «Бархатний путь» формує цілеспрямовану систему розробки і реалізації нових знань і технологій, забезпечує прискорення процесу трансформації винаходів в конкретні інновації. Виникнення такого кластеру – закономірний процес за наявності єдиної мети, забезпеченої науково-технічними розробками, виробничою базою і фінансовою підтримкою основного замовника [6].

В 2015 р. за ініціативою Інституту Проблем Машинобудування НАНУ почав функціонувати Енергомашинобудівельний кластер Харківської області (ЕМК). ЕМК – це об'єднання підприємств, що здійснюють проектування, виробництво і обслуговування обладнання для перетворення енергії органічного і неорганічного (ядерного) палива, гідроенергії і енергії нетрадиційних джерел в тепло.

Пріоритетними напрямками розвитку ЕМК є :

- створення діючої системи інноваційно-інвестиційного розвитку енергетичного машинобудування на основі розробки та реалізації програм оновлення основних фондів підприємств кластера;

- створення зразків нової конкурентоспроможної техніки та технологій для розв'язування задач тепло- і електроенергетики, які визначені в «Енергетичній стратегії України на період до 2030 р.»;

- впровадження системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для підприємств енергетичного машинобудування;

- створення мережі інжинірингових центрів енергетичного машинобудування для забезпечення комплексного підходу в процесі створення та впровадження високотехнологічного обладнання для тепло- і електроенергетики в рамках реалізації інвестиційних проектів;

- розвиток міжнародного співробітництва з провідними світовими виробниками енергетичного обладнання; компаніями, які займаються розвідкою та видобутком енергоресурсів; підприємствами тепло- і електроенергетики з метою спільної реалізації проектів [7].

Засновники кластеру сподіваються, що реалізація стратегічних задач розвитку ЕМК стане ефективним інструментом використання науково-технічного і інноваційного потенціалу вітчизняного енергетичного машинобудування та освоєння енергоефективного високотехнологічного обладнання провідних світових виробників.

Як зазначив Войнаренко М. П., щоб кластер відбувся як життєздатна, самодостатня, успішна й ефективна організація, необхідна наявність «5І». По-перше, це ініціатива, адже тільки ініціативні й впливові люди із числа підприємців, представників влади, громадських організацій, навчальних закладів здатні своїм авторитетом, розумом, організаторськими здібностями й знаннями згуртувати, зацікавити й на ділі довести корисність кластерів як для самих їхніх членів, так і для регіону. По-друге, це інновації, тому що тільки нові технології в організації виробництва, збуту, керування, фінансування здатні відкрити нові можливості в конкурентній боротьбі. По-третє, це

інформація, яка забезпечує доступність, відкритість, обмін знаннями, створення баз даних, що дозволяють одержувати переваги в доступі до ринків постачання предметами праці, збуту продукції, кваліфікованої робочої сили тощо. По-черверте, це інтеграція, яка передбачає використання нових технологій співробітництва фірм на галузевому та територіальному рівнях за підтримки науки й органів влади. І, на кінець, по-п'яте, це інтерес, без якого не забезпечується і не реалізується основна умова життєдіяльності підприємницької або суспільної структури. Ця умова обов'язково припускає наявність зацікавленості учасників кластерних об'єднань в одержанні ними економічної вигоди [8].

Розглянуті кластери, відповідають, на перший погляд, цим критеріям. Тому є сподівання, що поставлені ними цілі будуть досягнуті.

Список використаної літератури

1. Постанова КМУ № 447 від 14.05.2008 р. Про затвердження державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009-2013 рр. [Електронний ресурс], режим доступу: www.zakon3.rada.gov.ua
2. Розпорядження КМУ № 575-р від 4.06.2015 р. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015-2019 роки. [Електронний ресурс], режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/575-2015-p>
3. Левковська Л. В. Формування інноваційних кластерів в Україні. [Електронний ресурс], режим доступу: www.dsplace.nbuv.gov.ua
4. Шовкалюк В. С. Кластери та інноваційний розвиток України / Створення та функціонування інноваційних кластерів. Інформаційно-аналітичні матеріали Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України. [Електронний ресурс], режим доступу: http://www.dknii.gov.ua/images/stories/stvor_ta_funk_klasteriv.pdf
5. Рябухин А. В. Подписан договор о партнерстве и совместной деятельности между ПГТУ и ООО «Донбасстехнология». [Електронний ресурс], режим доступу: <http://www.pstu.edu>
6. Патон Б. Е., Костюк М. Д., Кучук-Яценко С. И., Мазур А. А., Микитин Я. И., Яковлев В. А., Швець Ю. В. Инновационный кластер «Бархатный путь» и научно-технический прорыв Украины на мировой рынок строительства скоростных железных дорог // Наука та інновації. -2010.-Т. 6. - № 2. –с. 69-86.
7. Тарелин А. А., Киреев В. Н., Овчарова Г. Б. Кластерные инициативы как инструмент повышения конкурентоспособности предприятий

енергомашиностроительного комплекса // Проблемы та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: VIII міжнародний бізнес-форум (Київ, 19 березня 2015 р.); відп. ред. А. А. Мазаракі. – К.: Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 272 с.

8. Войнаренко М. П. Теорія і практика функціонування кластерів в економіці України / Створення та функціонування інноваційних кластерів. Інформаційно-аналітичні матеріали Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України. [Електронний ресурс], режим доступу: http://www.dknii.gov.ua/images/stories/stvor_ta_funk_klasteriv.pdf

Пристром М.В., Скалабан Ю.О.
студенты

м.э.н. Довыдова О.Г.

Белорусский государственный экономический университет
Беларусь

E-mail: pristrom.mariya@mail.ru

ФОРМИРОВАНИЕ ВЕНЧУРНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ И ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ

Как показывает мировой опыт, устойчивое долгосрочное развитие экономики отдельной страны зависит в большей мере не от ее ресурсных возможностей, а от инновационной активности. Благодаря инновациям наука стала непосредственной производительной силой, а новшества в виде нематериальных активов — главным капиталом экономического развития государств. Финансирование инноваций, осуществляемое с помощью венчурного инвестирования, во всем мире признано одним из наиболее эффективных механизмов ускорения инновационных процессов в экономике.

Идей, требующих коммерческого воплощения, множество. Нужны постоянные источники финансирования идей, на которые есть спрос. Есть спрос — будет предложение. Задачу по обеспечению финансовыми ресурсами проектов, авторы которых располагают интересной, на их взгляд, бизнес-идеями, за рубежом начали решать путем создания рыночного механизма венчурного финансирования.

По статистике США, к одному из главных источников венчурного высокорискового капитала относятся пенсионные фонды, которые обладают правом вкладывать, однако частично, свои средства в наукоемкие высокотехнологичные инвестиционные проекты по созданию hi-tech продукции, характеризующиеся высокой степенью риска, так как не имеют аналогов.

Пенсионные фонды – один из стабильных источников венчурного капитала в США. Данный источник обеспечивает большое количество инвестиций в наукоемкие высокотехнологичные предприятия. Этому в значительной мере способствуют существующие льготы по налогообложению прибыли, получаемой пенсионными фондами в результате высокорисковых венчурных инвестиций.

Значимое место в числе источников венчурного капитала занимают также крупные промышленные и торговые корпорации, страховые компании, различные инвестиционные фонды.

Количество источников венчурного капитала в Западной Европе несколько больше. Список субъектов-участников венчурного инвестирования дополняют: государственные учреждения, коммерческие и клиринговые банки, университеты и другие участники. Также характерной особенностью стран Западной Европы, по сравнению с Соединенными Штатами Америки, считается более высокий удельный вес в венчурном инвестировании наукоемких высокотехнологичных предприятий банковских структур [1].

В сфере венчурного инвестирования наукоемких высокотехнологичных предприятий используется большое количество разных методов, моделей и форм организации процесса венчурного инвестирования. Каждая модель венчурного инвестирования наукоемких высокотехнологичных предприятий имеет свои особенности и характерные черты, которые объясняют возможности и ограничения их применения в процессе финансирования проектов по созданию наукоемкой hi-tech продукции.

Европейская система венчурного инвестирования наукоемких высокотехнологичных предприятий в значительной степени отличается от построения по американскому типу. Это объясняется различиями в законодательстве и нормативно-правовых актах, отличиями общей схемы движения инвестиционных и финансовых потоков.

Сравнительная оценка существующих систем, методов и моделей венчурного инвестирования наукоемких высокотехнологичных предприятий в Соединенных Штатах Америки и в Европе, изучение позиции венчурной индустрии в экономике США и странах Европейского союза, применение европейского и американского опыта при создании рекомендаций по совершенствованию и развитию системы венчурного инвестирования наукоемких высокотехнологичных предприятий являются весьма актуальными и составляют фундамент для построения и развития сбалансированной системы венчурной индустрии в других странах [1].

Система венчурного финансирования создается и в Беларуси. И хотя она несколько отличается от классического понимания этого понятия, венчурные инвестиции должны значительно облегчить процесс создания и работы инновационных и высокотехнологичных предприятий в нашей стране.

Так серьезной проблемой для Беларуси является отсутствие как такового венчурного инвестирования. Если в западных странах это целая индустрия, состоящая из венчурных фондов, бизнес-ангелов, изобретателей, инновационных менеджеров, то в нашей стране такая отрасль только начинает постепенно формироваться.

С учетом приоритетной задачи перевода экономики Беларуси на инновационный путь развития можно предположить, что главной целью государства является построение национальной инновационной системы. В основе национальной инновационной системы должно лежать создание венчурных фондов, которые в свою очередь будут способствовать развитию венчурной деятельности страны в целом, активизации инновационной

деятельности, решению проблем повышения конкурентоспособности национальной экономики [2].

Хорошим примером является опыт зарубежных стран, где государство брало на себя инициативу и ответственность за развитие рынка венчурных инвестиций, а также выделяло бюджетные средства для создания государственных венчурных фондов.

В этой связи следует указать на одно из главных препятствий для развития венчурных механизмов в нашей стране — отсутствие экономических стимулов для прямых иностранных инвестиций в предприятия высокотехнологичного и инновационного секторов, обеспечивающих приемлемый риск для венчурных инвесторов. Методом снижения данных рисков может стать механизм государственно-частного партнерства (фонды фондов, государственные венчурные фонды). Такой механизм будет способствовать увеличению предложения венчурных инвестиций в стране: государственные средства снизят риски частным инвесторам, сыграют роль катализатора и агитатора в привлечении частных средств в венчурную индустрию. Успешная деятельность венчурных фондов создаст стимулы для широкомасштабного прихода частных инвесторов, как национальных, так и зарубежных, в том числе коммерческих банков, пенсионных фондов, страховых компаний, финансово-промышленных групп. Схема стимулирования венчурной деятельности с использованием государственного венчурного фонда имеет все предпосылки для внедрения в белорусскую практику. Так, функционирующим государственным венчурным фондом в нашей стране является Белорусский инновационный фонд (Белинфонд), созданный в 1998 г., в 2010 г. наделенный дополнительными функциями венчурного фонда [3].

Особую роль в сфере формирования и развития механизма венчурной деятельности следует отнести наличие квалифицированного инновационного менеджмента. В условиях современной конкуренции, как показывает опыт различных стран, превращение научных идей в успешный инновационный проект, привлекательный как для инвестора, производителя, так и конечного

потребителя, способны обеспечить лишь профессионально подготовленные специалисты. Переход экономики республики на инновационный путь развития требует, прежде всего, восприимчивости всего общества к инновациям, а также достаточного количества кадров, способных управлять инновационным процессом и осуществлять реализацию инноваций.

Как показывает зарубежный опыт, одним из факторов, влияющих на формирование венчурного климата в стране, является создание стабильной законодательной базы, дающей преимущества субъектам венчурной деятельности. В нашей стране Государственный комитет по науке и технологиям уже разработал и внес в Правительство проекты двух указов Президента Республики Беларусь, регулирующих вопросы венчурного инвестирования. Проект Указа «О Белорусской венчурной компании» предполагает учреждение фонда, основными задачами которого будет финансовая поддержка венчурного инвестирования, участие от имени государства в создании и управлении венчурными фондами с участием государственного капитала, контроль за целевым и эффективным использованием государственного капитала в венчурной деятельности, содействие и поддержка развития предпринимательства в сфере создания и производства высокотехнологичных товаров и услуг, содействие привлечению иностранных инвестиций.

Подводя итог выше проведенного исследования можно заметить, что развитие венчурной деятельности осуществляется непосредственно через формирование инновационных фондов, предоставление грантов венчурным предприятиям, снижение “цены” капитала через использование общих систем субсидирования или льготного налогообложения, а также включает в себя мероприятия, призванные в целом создать благоприятный климат для развития предпринимательства в стране. Сюда можно отнести такие меры, как правовое обеспечение, подготовка профессиональных кадров преимущественно для высокотехнологичного комплекса с учетом его специфики, переподготовке кадров во всем разнообразии специальностей и специализаций для венчурной

індустрії, різні центри по підготовці менеджерів для управління нововведеннями і інноваційними підприємствами.

Список использованных источников

1. Плотников, А.Н., Плотников, Д.А. Современные методы венчурного инвестирования наукоемких высокотехнологичных инновационных предприятий: зарубежный опыт / А.Н. Плотников, Д.А. Плотников // Известие. Экономика. Управление. Право. – 2015. №1. - с. 15.

2. Войтов И.В., Анищик В.М., Гришанович А.П., Толочко Н.К. Инновационная деятельность и венчурный бизнес / И.В. Войтов, В.М. Анищик, А.П. Гришанович, Н.К. Толочко // Научно-методическое пособие. – Минск, 2011. - с.188.

3. AV Investment Company // Проблемы и тенденции развития венчурной деятельности в Беларуси [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://avinvest.by>. – Дата доступа: 11.03.2016.

4. Сообщество бизнес-ангелов и венчурных агентов [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.bavin.by>. – Дата доступа: 11.03.2016.

*к. е. н., доцент Пишик-Ковальська О. О.
доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національний університет “Львівська політехніка”*

*Маруняк О.Т.
студентка групи МА-21
кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національний університет “Львівська політехніка”
olyamarunyak@ukr.net*

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Потужною рушійною силою підвищення конкурентоспроможності економіки країни є інновації, які ще й сприяють її економічному зростанню. Зважаючи на це, питання щодо розвитку інновацій є актуальними на сьогоднішній день. Разом із тим, позиціонування держави як високотехнологічної та розвинутої на міжнародній арені неможливе без впровадження новітніх технологій.

В сучасних умовах це питання залишається актуальним, оскільки Україна знаходиться у кризовій політичній та економічній ситуації. Після

здобуття незалежності Україна намагалася перейти на інноваційний розвиток, стимулюючи свій потенціал, а у 2009 році урядом було викладено пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в країні у прийнятій “Стратегії інноваційного розвитку України”[\[1\]](#).

Більшість науковців вважають, що стан інноваційної діяльності в Україні не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у промислово-розвинених країнах та потребам інноваційного розвитку. Значною перешкодою для переходу до інноваційної моделі розвитку є скорочення реальних обсягів фінансування науково-технічного комплексу та відсутність дієвої державної науково-технічної політики [\[2\]](#).

Розглянемо ґрунтовніше обсяги проведених науково-дослідних робіт України протягом 2010-2014 років (рис. 1).

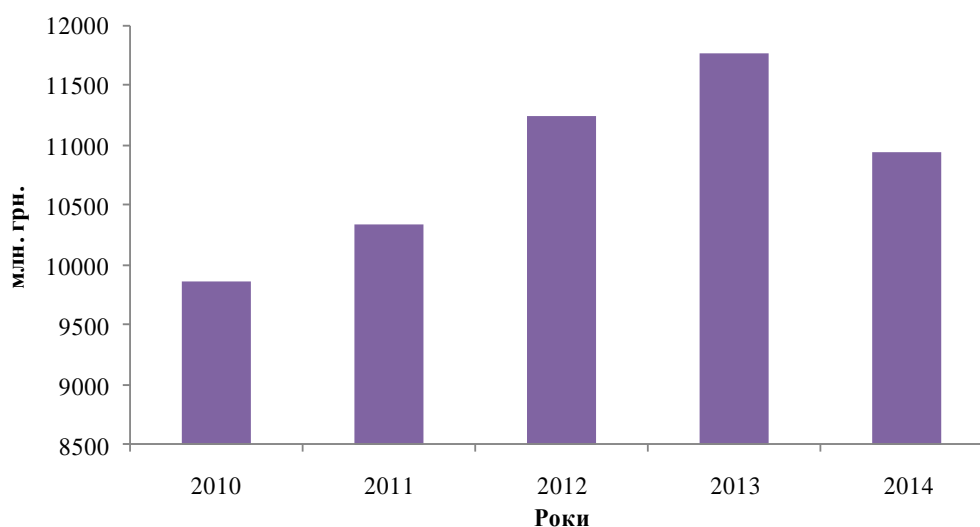

Рис. 1. Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні протягом 2010-2014 років (сформовано на основі джерела [\[3\]](#))

Зважаючи на представлені дані, доцільно зауважити, що обсяг коштів, витрачених на проведення наукових та науково-технічних робіт в Україні зростав до 2013 року, тоді й досягнув максимального значення - 11781,1 млн грн. У 2014 році показник знизився у зв'язку з кризовою політичною та

економічною ситуацією в країні (дані за 2014 рік наведені без урахування АР Крим).

Україна помітно відстає у використанні новітніх технологій від розвинених країн світу, що гальмує розвиток високотехнологічних галузей промисловості та сприяє падінню кваліфікованості робочої сили, як наслідок знижується конкурентоспроможність національної економіки.

Наукові дослідження та технічні розробки є основою для розвитку та впровадження інновацій, тому витрати на НДДКР є важливим показником, за допомогою якого можна порівняти розвиток інноваційної діяльності в різних країнах світу (табл.1).

Таблиця 1

Видатки країн на НДДКР у % до ВВП за період 2009-2013 рр. [4]

	2009	2010	2011	2012	2013
Австрія	2,61	2,74	2,68	2,81	2,81
Фінляндія	3,75	3,73	3,64	3,42	3,31
Китай	1,68	1,73	1,79	1,93	2,01
Японія	3,36	3,25	3,38	3,34	3,47
Норвегія	1,72	1,65	1,63	1,62	1,66
Росія	1,25	1,13	1,09	1,13	1,13
США	2,82	2,74	2,77	2,81	-
Польща	0,67	0,72	0,75	0,89	0,87
Україна	0,86	0,83	0,74	0,75	0,76

Дані, представлені в таблиці, дають підстави стверджувати, що обсяг видатків на наукові дослідження та розробки в Україні значно нижчий від розвинутих країн, частка видатків України на НДДКР серед проаналізованих країн більша лише від показника Польщі до 2011 року. Розглянемо детальніше динаміку видатків на НДДКР у розвинутих країнах та Україні за період 2009-2013 років (рис.2).

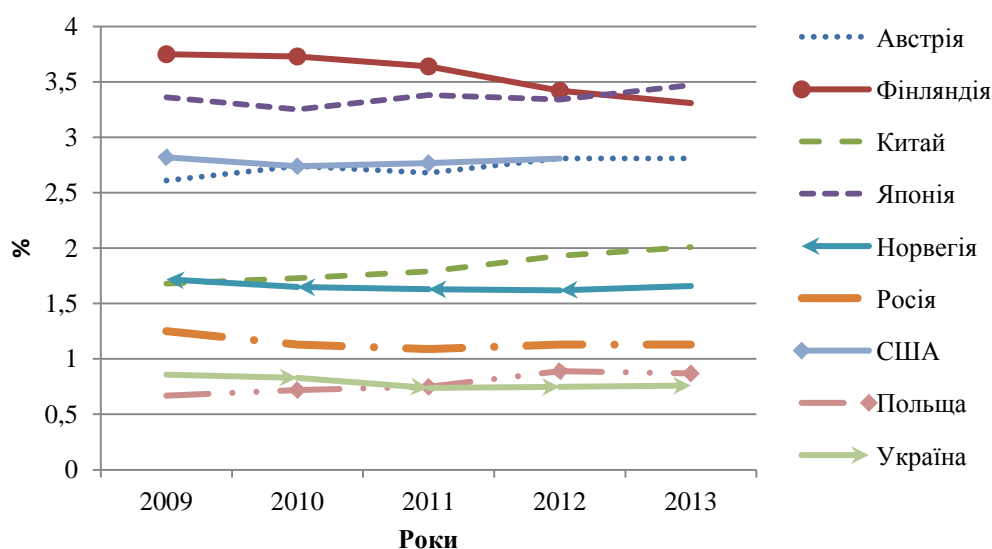

Рис. 2. Рівень видатків країн на НДДКР у % до ВВП за період 2009-2013 рр.
(сформовано на основі джерела [4])

Проведений аналіз засвідчує, що рівень видатків України на НДДКР у % до ВВП знизився із 0,86% у 2009 році (максимальне значення) до 0,76% у 2013 році, в той час як аналогічний показник у решти країн, крім Фінляндії, має тенденцію до зростання.

Недостатній рівень фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт є значною перешкодою на шляху до розвитку інноваційної діяльності в Україні, адже це є причиною відтоку кваліфікованих наукових кадрів, впровадження в країні технологій інших держав у зв'язку з відсутністю власних, згортанням наукових шкіл, що займалися науково-дослідницькою діяльністю.

В Україні основну роль у фінансуванні інвестиційної діяльності відіграє приватний сектор, який надає 85% усіх коштів, 5% припадає на державне фінансування, близько 2% коштів надходить від іноземних інвесторів та ще 8% з інших джерел (табл.2) [3]. Варто зазначити, що роль інвесторів з-за кордону скоротилася в декілька разів, адже у 2010 році частка коштів становила 30% [3]. Це явище пояснюється зниженням інвестиційної привабливості в Україні через ситуацію на кримському півострові: іноземці не так активно здійснюють капіталовкладення в українську економіку.

**Джерела фінансування інноваційної діяльності
за період 2010-2014 рр., млн. грн. [3]**

<i>Фінансування за рахунок:</i>	2010	2011	2012	2013	2014
власних коштів	4775,2	7585,6	7335,9	6973,4	6540,3
державного бюджету	87,0	149,2	224,3	24,7	344,1
іноземних інвесторів	2411,4	56,9	994,8	1253,2	138,7
інші джерела	771,9	6542,2	2925,6	1311,3	672,8
Всього:	8045,5	14333,9	11480,6	9562,6	7695,9

Розглянемо детальніше структуру фінансування інноваційної діяльності в Україні у 2014 році за джерелами (рис. 3).

Рис. 3. Структура фінансування інноваційної діяльності України за джерелами у 2014 році (сформовано на основі джерела [3])

Оскільки технологічно передові галузі економіки визначають науково-технічний прогрес країни, Україні необхідно зробити їх пріоритетними напрямками державної фінансової підтримки. В Україні є значний

інтелектуальний потенціал, матеріальні та виробничі ресурси, тобто вона може здійснити технологічний прорив, направляючи кошти на здійснення різноманітних проектів, зокрема:

- розвиток комп'ютерних мереж;
- створення нових поколінь мікросхем;
- створення телебачення з високим ступенем можливостей екрана;
- нові ліки та засоби захисту рослин;
- розвиток природоохоронних технологій;
- розробка нових функціональних біоматеріалів;
- розробка нових джерел енергії;
- створення нового покоління ядерних реакторів і засобів контролю

[5].

Отже, досягнення успіху в інноваційній сфері неможливе без реалізації державою продуманої політики, встановлення стратегічних цілей розвитку та функціонування національної інноваційної системи.

Крім того, розвитку інноваційної діяльності сприятимуть забезпечення ресурсної підтримки, зокрема збільшення бюджетного фінансування, податкове стимулювання, кредитна підтримка, удосконалення системи освіти, а також створення інноваційної інфраструктури.

Таким чином, Україні з метою економічного зростання слід насамперед збільшити частку витрат на проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у ВВП, зважаючи на досвід розвинутих країн, які фінансують НДДКР із коштів підприємницького сектору.

Список використаної літератури

1. Полохало В. І. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс] / В. І. Полохало. – Режим доступу до ресурсу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48719>.

2. Стреліна О. М. Інноваційний розвиток економіки України: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / О. М. Стреліна // "Ефективна економіка". – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2166>.

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. UNESCO institute for statistics. Data centre. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?queryid=74>.
5. Формування та сучасний стан інноваційного потенціалу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://pidruchniki.com/1333060753160/ekonomika/formuvannya_suchasniy_stan_innovatsiynogo_potentsialu_ukrayini.

Пишк-Ковальська О.О.
доцент каф. менеджменту
і міжнародного підприємництва
Національний університет «Львівська політехніка»
Студент гр. МА-14 Мірзоєва Д.Р.
Національний університет «Львівська політехніка»
E-mail: diankamir@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах сприятливий інвестиційний клімат та високий інноваційний потенціал є основами успішного розвитку як економіки в цілому, так й окремих підприємств. Зростання обсягів інвестицій допомагає країні розвиватись та в умовах економічної кризи, вийти з неї. При цьому сприятливий інвестиційний клімат буде формуватися за наявності інноваційного потенціалу. Розвиток цих двох показників дасть змогу Україні остаточно перейти до ринкової економіки та стати конкурентоспроможною на світовій арені. Саме тому обрана тема є актуальною в напрямку аналізування, прогнозування, дослідження, та подальшого розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності.

Зважаючи на проведений аналіз літературних джерел [1,2], можна зробити висновок, що інвестиційний клімат – це сукупність економічних, політичних, соціально-культурних, організаційних, правових умов, що визначають привабливість держави для інвестування. Як і будь-який показник інвестиційний клімат є динамічним, тобто, постійно змінюється під впливом

позитивних або негативних факторів. Ці зміни відбуваються внаслідок циклічності економіки, політичної нестабільності, соціальних змін, стану внутрішнього ринку, незбалансованості економічних показників (наприклад, рівень процентної ставки) тощо. Зважаючи на це, можна стверджувати, що на інвестиційний клімат впливає дуже багато чинників, які охоплюють всі сфери функціонування держави (рис.1).

Рис. 1. Чинники, які формують інвестиційний клімат держави (сформовано на підставі [1,2,3])

При цьому, особливу увагу доцільно звернути на науково-технічний розвиток, який охоплює багато складових: науковий потенціал, інтелектуальний потенціал, наукові розробки та досягнення, а також інноваційний потенціал. Розвиток науки та технологій завжди є привабливим

для інвесторів. Саме тому інвестиційний клімат та інноваційний потенціал є взаємопов'язаними та потребують підтримки та розвитку в комплексі.

Глобалізація стала рушієм розвитку держав, змушуючи їх адаптуватися до змін світового економічного середовища. Це питання особливо важливе для України, яка активно будує зовнішньоекономічні відносини з Європейським союзом, тому потребує розстановки пріоритетів для виходу на сучасну міжнародну економічну арену. Зважаючи на це позитивний інвестиційний клімат сприятиме вирішенню багатьох внутрішньодержавних питань: соціальних проблем, проблеми безробіття, впровадження новітніх технологій, оновлення виробництва тощо. Тому на сьогодні необхідно провести комплексне дослідження та оцінити стан та перспективу розвитку сприятливого інвестиційного клімату.

Розглянемо ґрунтовніше обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2015 році (табл.1) [4]. Обсяг залучених прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 1 липня 2015 р. становив 42851,3 млн. дол. США (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції) та в розрахунку на одну особу населення – 1000,5 дол. [4]. У 2015 році інвестиції надходили зі 133 країн світу [4]. Із країн ЄС із початку року внесено 33154,9 млн. дол. інвестицій (77,4% загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу – 9696,4 млн. дол. (22,6%) [4].

Таблиця 1

Основні країни-інвестори України у 2015 році [4]

№з/п	Країни	Обсяг прямих інвестицій, млн дол. США
1	Кіпр	12274,1
2	Німеччина	5489
3	Нідерланди	5108
4	Російська Федерація	2685,6

№з/п	Країни	Обсяг прямих інвестицій, млн дол. США
5	Австрія	2354,3
6	Велика Британія	1953,9
7	Британські Віргінські острови	1872,6
8	Франція	1539,2
9	Швейцарія	1371,2
10	Італія	966,6

Варто зазначити, що за період 2014-2015 рр. в Україні було реалізовано комплекс заходів, щодо створення сприятливих умов для введення бізнесу, з метою покращення стану та пришвидшення розвитку реального сектору національної економіки. Таким чином, у 2015 році Україна посіла 96 місце серед 189 країн рейтингу Світового банку «Doing Business 2015» за показником легкості ведення бізнесу [4]. При цьому, що у 2014 році Україна займала 112 місце [4].

Для покращення інвестиційного клімату доцільно підвищити рівень конкурентоспроможності не тільки вітчизняних товарів і послуг, а й секторів економіки. Для цього, насамперед, необхідно здійснювати внутрішнє інвестування. Тобто, не просто відновлювати основний капітал, а здійснити модернізацію національного виробництва. Наприклад, металургійні заводи виробляють великий обсяг сталі, але її якість є середньою. Модернізація українських металургійних заводів сприятиме виробленню сталі найвищого гатунку. Це означає, що Україна повинна перейти від екстенсивного виробництва (яке було притаманне СРСР) до інтенсивного. Також потрібно провести реформи, які допоможуть розвиватися середньому та малому бізнесу: чим більше підприємства будуть заощаджувати, тим більше вони будуть інвестувати у розвиток свого бізнесу. Розвиток підприємницької діяльності в середині країни створить більш сприятливий інвестиційний клімат і для зовнішніх інвесторів.

На сьогодні Україна може залучати інвесторів навіть в умовах введення війни завдяки фінансуванню та підтримці вітчизняних науковців. Кожного року науковці України розробляють тисячі розробок, які вони змушені продавати за кордон, оскільки немає можливостей реалізувати їх у власній країні. Наявність в країні висококваліфікованих професійних кадрів сприяє розвитку інноваційного потенціалу. Інноваційний потенціал – сукупність наявних в країні інтелектуальних, технологічних, науково-виробничих ресурсів з відповідним їх інфраструктурним забезпеченням, які здатні продукувати нові знання, та ефективний механізм комерціалізації останніх [5]. Розглянемо детальніше окремі складові, що забезпечують розвиток інноваційного потенціалу:

1. Наявність інтелектуальних, технологічних, науково-виробничих ресурсів з відповідним їх інфраструктурним забезпеченням – в Україні цих ресурсів є надзвичайно багато. Окрім науковців, потужними генераторами інновацій є студенти науково-технічних спеціальностей, тому інтелектуальний потенціал є надзвичайно великим і справді конкурентоспроможним на світовій арені. Про це свідчить, що кожного року молодих українських науковців забирають у США, Німеччину та інші країни світу. Так званий «відтік умів» є негативним явищем для України, хоча свідчить про цінність українських спеціалістів за кордоном. Технологічні ресурси є дуже застарілими. Лабораторії ще досі мають радянське обладнання або взагалі відсутні.

2. Ефективний механізм комерціалізації нових знань – нажаль, він майже відсутній. Труднощі виникають на кожному етапі інноваційної діяльності: більшість молодих спеціалістів не можуть застосувати здобуті знання на практиці, запатентувати розробки також важко. Тому більшість вітчизняних розробок продаються закордон, де успішно реалізуються.

Протягом 2014 року передові технології створювали 106 підприємств, з яких 28,3% зосереджено у м. Києві, 16,0% – у Харківській, по 7,5% – у Дніпропетровській та Івано-Франківській, 5,7% – у Донецькій областях [6]. За видами економічної діяльності: 40% становлять промислові підприємства,

кожне третє займалося професійною, науковою та технічною діяльністю, кожне шосте – це установа освіти [6].

Загальна кількість створених технологій становила 309 одиниць, з них 90,3% – нові для України, 21% створювалися за державним контрактом [6]. Кожна п'ята технологія була створена підприємствами м. Києва, 21,7% – Харківської, 10,7% – Дніпропетровської, по 6,5% – Донецької і Миколаївської, 5,2% – Полтавської областей. Для використання у переробній промисловості створено 43,4% передових технологій, у професійній, науковій та технічній діяльності – 23,3%, у галузі охорони здоров'я та надання соціальної допомоги – 12,0%, інформації та телекомунікацій – 5,8% [6]. У результаті інноваційної діяльності промислові підприємства України створили і передали іншим підприємствам 28 нових технологій, 8 з яких було передано за межі України [6].

Проведене дослідження підтверджує зв'язок між інвестиційним кліматом та інноваційним потенціалом. Він полягає у тому, що збільшення одного показника призведе до зростання другого і навпаки. Це означає, що створення сприятливого інвестиційного клімату дасть змогу розвиватися інноваційному потенціалу, а підвищення інноваційного потенціалу буде сприяти покращенню інвестиційного клімату. За допомогою інвестицій держава зможе розвивати науково-технічну сферу діяльності, а за допомогою наукових та технічних досягнень та розробок приваблювати зовнішніх інвесторів та залучати внутрішніх інвесторів до впровадження цих розробок на своїх підприємствах. Це, у свою чергу сприятиме збільшенню величини однієї із складових валового внутрішнього продукту (ВВП) – чистих інвестицій, а, відповідно і самого ВВП, який є критерієм економічне зростання держави.

Щодо інноваційного потенціалу, то його розвиток сприятиме становленню держави на світовій арені та підвищенню її конкурентоспроможності. Разом із тим, якщо держава буде продавати ліцензії на свої розробки, це також сприятиме зростанню ВВП, оскільки ліцензійні платежі є компонентом національного доходу (НД), який і входить до ВВП.

Потенціал України в цілому є дуже високим. Завдяки розвитку реального сектору, модернізації окремих галузей виробництва та стабілізації політичної ситуації можна створити сприятливе середовище для інвестування. Окрім промисловості в Україні перспективним є агрокультурний сектор, яким уже зацікавлено багато іноземних інвесторів. Для покращення інвестиційного клімату необхідно, насамперед, дати змогу розвиватися реальному сектору, реформувати податкову систему, полегшити вхід на внутрішній ринок малих та середніх підприємств, провести демонополізацію та заохочувати підприємства інвестувати в основний капітал за допомогою субсидій та дотацій. Для зростання інноваційного потенціалу, насамперед, потрібно сформувати сприятливе середовище для створення науково-дослідних лабораторій, підтримки Національної академії наук України, полегшення процесу патентування винаходів і розробок, розроблення програм підтримки молодих дослідників та винахідників.

Список використаної літератури

1. Удалих О.О. Управління інвестиційною діяльністю промислового підприємства / О.О Удалих. - Навчальний посібник - Київ: Центр навчальної літератури, 2006 – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://readbookz.com/pbooks/book-28/ua/chapter-1337/>
2. Боярко І.М., Гриценко Л.Л. Інвестиційний аналіз / І.М. Боярко, Л.Л. Гриценко. – Навчальний посібник – Київ: Центр учбової літератури, 2011 – [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://pidruchniki.com/11540510/investuvannya/investitsiyniy_klimat_metodi_yogo_doslidzhennya
3. Напрямки створення інвестиційного клімату в Україні / [Електронне джерело]: сайт Finalearn, на якому знаходиться інформація про фінансову аналітику – Режим доступу: <http://www.finalearn.com/lifers-718-1.html>
4. Інвестиційний клімат в Україні / [Електронне джерело]: офіційний сайт Міністерства закордонних справ України – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/invest-climat>
5. Носова О.В. Національна економіка / О.В. Носова. - Навчальний посібник – Київ: Центр учбової літератури, 2013 – [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://pidruchniki.com/1342010853159/ekonomika/innovatsiyniy_potentsial
6. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність України» за 2014 рік / [Електронний ресурс]: офіційний сайт Державної служби статистики – 2015. – С205-206. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm

*к.е.н., доцент Редзюк Є.В.
старший науковий співробітник
ДУ «Інституту економіки та прогнозування» НАН України
сектор міжнародних фінансових досліджень
E-mail: redzyuk@gmail.com*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

У вітчизняній економіці ринок цінних паперів пов'язаний з появою і діяльністю фондових бірж в Україні та з борговою політикою Міністерства фінансів України. Основоположними учасниками інвестиційних процесів на ринку цінних паперів України є банківські установи, Національний банк України, Міністерство фінансів України, професійні учасники фондового і страхового ринку, недержавні пенсійні фонди, приватні фізичні та юридичні особи-інвестори. Відзначимо, що за останні 5-6 років пройшла суттєва трансформація інвестиційних процесів на ринку цінних паперів України, яка кардинально змінює макроекономічний ландшафт і сприйняття вітчизняної економіки у світі.

В Україні, на відміну від інших країн світу, не формується і не реалізуються довгострокові економічні стратегії, як на рівні держави, так і на рівні вітчизняних компаній. Тому макроекономічні дисбаланси, і відсутність довгострокової загальної стратегії розвитку фондового ринку, як складової соціально-економічної стратегії розвитку держави, й неможливість стабілізації соціального, політичного і економічного стану в Україні, призвели до появи формального, а не функціонального і ефективного ринку цінних паперів в Україні, на якому особливо останнім часом простежуються посилені кризові явища.

Станом на 03.2016 р. на найбільш ліквідній «Українській біржі» (ux.ua) залишилось в лістингу тільки 7 емітентів з якими торги відбуваються на суму 8-50 млн. грн. в день, що в десятки разів менше за обсяги торгів в Угорщині, Польщі, Румунії. За період 2010-2016 рр. відбувається системне знищення

фондового ринку України. Не пропонується нових емітентів, цікавих ліквідних інструментів, законодавчого стимулювання розвитку фондових бірж в Україні, а навпаки на вітчизняному кризовому інвестиційно-фінансовому ринку підвищуються вимоги, «витісняються» емітенти з ПАТ і переводяться в ПрАТ, у тієї незначної кількості інвесторів на ринку цінних паперів України, що залишилися і працюють – забирають останні пристойні активи для інвестування, їх примушують за заниженими цінами розпродати власні інвестиційні активи, погрожуючи прийняти закон про обов'язковий викуп мажоритарним акціонером акцій емітента, що належать їм (ініціатива Національної комісії з цінних паперів та фондовому ринку /НКЦПФР/ ввести закон «Squeeze out», щоб послужити олігархічно-кримінальним фінансово-промисловим групам України). В той же час активно продукуються «сміттєві» цінні папери, перепродуються векселі, акції і облигації, які не мають таких активів, що задекларовані, або в ході торгів зафіксовані по ним [1;2].

У 2015 році НКЦПФР зареєструвала 158 випусків акцій на 128,55 млрд. грн., що менше на 15,80 млрд. грн. у порівнянні з аналогічним періодом 2014 року. Це пов'язано з фінансово-економічною кризою та девальвацією гривні в 3 рази за 2014-2015 рр. У зв'язку з цим, в банківській сфері потрібно було суттєво збільшити статутний капітал для відновлення нормативів, який і внесли акціонери банків, що залишилися працювати на фінансовому ринку України. Ніяких нових емітентів, що пропонували б інвесторам широку підписку з інвестиційними зобов'язаннями не було. Фондовий ринок навпаки із-за рішень НКЦПФР виключав зі свого лістингу українських емітентів зі світовим ім'ям (тикер на біржі: MMKI, AZST, KVBZ, ALMK, ENMZ, USCB та ін.), не пропонуючи більш конкурентних емітентів, не проводячи стимулюючу роботу з деофшоризації крупного бізнесу та виплати дивідендів в Україні. По облигаціям спостерігаються також негативні тенденції. Так, за січень – грудень 2015 року зареєстровано 155 випусків облигацій підприємств на загальну суму 12,43 млрд. грн., у порівнянні з 2014 роком цей показник зменшився на 16,58 млрд. грн. Для порівняння: на європейських майданчиках, де котируються

деякі українські компанії, цифри за обсягами торгів в рази більше – на Варшавській фондовій біржі за 11 місяців було укладено контрактів на 48,9 млрд. євро, на Лондонській фондовій біржі за цей же період обсяг торгів склав 1,6 трлн. євро.

Станом на 31.12.2015 р. капіталізація лістингових компаній фондового ринку України склала лише 63,49 млрд. грн. (2,44 млрд. дол. США). Такі показники характеризують наднизьку капіталізацію вітчизняного фондового ринку. На відміну від України, східноєвропейські країни мають капіталізацію на рівні 15-250 млрд. дол. США [2;3].

На наш погляд, гальмують розвиток фондового ринку в Україні, в першу чергу, умови корумпованої державно-адміністративної, судової і правоохоронної системи, коли масово порушуються права міноритарних акціонерів та наносяться державі збитки на мільярди гривень. Крім того, у вільному обігу перебуває мало акцій і облігацій надійних емітентів. НКЦПФР формально відноситься до цього і не здійснює активних заходів щодо появи нових емітентів та якісних інструментів на вітчизняному фондовому ринку.

В Україні немає жодного державного органу влади, або законопроекту, що сприяв би появі середнього класу через розвиток фондового ринку і залучення до нього широкої маси дрібних інвесторів та мережі фінансових компаній. Діюче вітчизняне законодавство в регулюванні фондового ринку опирається в основному на вибіркові ліберальні постулати, що не дають можливості появи і переходу малого бізнесу в середній, а середнього в крупний, щоб власник на активи був реально підзвітний, прозорий і відповідальний по відношенню до суспільства й інвесторів, а також ефективний. Все регулювання на фондовому ринку України зводиться до консервації діючих процесів в корпоративному середовищі та імітації щодо цивілізованого реформування. При цьому фінансово-промислові олігархічні групи в більшості випадків продавали акції належних їм підприємств на біржовому ринку, щоб зробити компанію формально публічним акціонерним товариством, а не для того, щоб залучити додаткові кошти. Прибуток від

діяльності цих підприємств виводиться в офшори, дивіденди в Україні не сплачуються, гальмується розвиток, як підприємств, так і суттєво звужується фондовий ринок України. До цих чинників можна додати й безліч інших чинників у вигляді недовіри населення до державних органів влади і олігархічних фінансово-промислових груп, перманентної і багаторазової девальвації курсу гривні, відсутності можливостей щодо мінімізації ризиків від втрат при інвестуванні на фондовому ринку України тощо. Все це разом спотворює і гальмує розвиток вітчизняного фондового ринку за рахунок коштів внутрішніх та іноземних інвесторів.

В усьому цивілізованому світі відповіддю на ризик і збитки повинен бути перехід активів в руки більш ефективніших власників, але в Україні діє законсервована і корумпована система, коли крупний бізнес залучає до себе на «службу» чиновників державних органів влади, що призводить до суттєвих втрат держави, наносить збитки в середовищі міноритарних акціонерів та знищує інвестиційний клімат в Україні. Тому приватизація державного майна в Україні проходить не за принципом залучення ефективного профільного власника з можливістю активного розвитку бізнесу, створення робочих місць, посилення експортного потенціалу держави, а навпаки, є намагання принизити роль фондового ринку, роль відкритих і транспарентних аукціонів, роль інвестиційних зобов'язань тощо – в угоду певній олігархічній структурі, що в зв'язці з корумпованими чиновниками, відбирає підприємство(а) у народу України за неадекватно низькі суми коштів (прикладом можуть бути найбільші вітчизняні емітенти: ВАТ «Криворіжсталь», ВАТ «Запоріжсталь», ВАТ «Дніпроенерго», ПАТ «Укртелеком», ВАТ «Укрнафта» та ін.). Тільки з ВАТ «Криворіжсталь» повторна, більш прозора приватизація принесла в бюджет в 5 разів більше коштів. Тому, на наш погляд, Україні є сенс повністю переглянути політику приватизації та сформувавши її за європейськими стандартами, коли провідну ціноутворюючу, інвестиційну, регулюючу роль виконує фондовий ринок, який представлений широким спектром інвесторів (приватні, фінансові компанії, інвестиційні банки, приватні інвестиційні фонди,

державні і приватні пенсійні інвестиційні фонди, реально функціонуючі венчурні інвестиційні фонди тощо).

Список використаної літератури

1. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку / Річні звіти / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/activities/annual>
2. World federation of exchanges // [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.world-exchanges.org/statistics>
3. Dynamic of market capitalization countries / Worldbank / [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://api.worldbank.org/datafiles/CM.MKT.LCAP.CD_Indicator_MetaData_en_EXCEL.xls;

*к.е.н., доцент Рижикова Н.І.
доцент кафедри обліку та аудиту
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка
E-mail: goncharenkonat@gmail.com*

ГАРМОНІЗАЦІЯ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ ЯК ІНТЕГРАЛЬНИЙ ВЕКТОР УКРАЇНИ ТА ЄС

У процесі інтеграції України в європейський простір реформування податкової системи повинне відбуватися з урахуванням тенденцій розвитку систем оподаткування у країнах-членах Європейського Союзу. Відповідні інтеграційні тенденції формуються під впливом міжнародної податкової конкуренції, європейської податкової гармонізації і координації національної податкової політики.

Враховуючи загальносвітову тенденцію гармонізації податкових систем різних країн та потенційну можливість інтеграції України у світову економічну спільноту, питання реформування податкового законодавства згідно принципів, прийнятих країнами ЄС, повинні опрацьовуватися вже сьогодні. Саме тому розкриття набутого позитивного практичного досвіду зарубіжних країн і теоретичних знань зарубіжних економістів у сфері оподаткування буде сприяти покращенню макро- і мікроекономічної ситуації в нашій країні. Все це дає

підстави вважати, що питання можливості адаптації зарубіжного досвіду у процесі реформування системи оподаткування України є надзвичайно актуальним.

Європейський Союз – це злиття господарств окремих країн у єдиний відтворювальний механізм, тобто формування єдиного міждержавного управління. Результатом такого процесу є ринок, на якому витрати виробництва нижчі порівняно з національними ринками інтегрованих країн.

Процес поступової передачі функцій національної держави в галузі регулювання економіки на наднаціональний рівень, що активно розвивається в Європі, – об'єктивне відображення реалії феномену транснаціоналізації високорозвиненої економіки відносно малих у своїй більшості європейських країн. Не випадково економічна інтеграція перемістилася саме на європейський континент [1].

З 1980 р. Європейський Союз розпоряджається власними коштами незалежно від бюджетів країн, що входять до його складу. Цей факт надає адміністративним органам ЄС великий ступінь незалежності. На 2016 рік на бюджеті видатки ЄС закладено у розмірі 144,0 млрд євро, дохідна частина бюджету становить 155,0 млрд євро.

Доходи бюджету Європейського Союзу складаються із: ввізних мит, що компенсують різницю в цінах на сільськогосподарські продукти в країні імпортерів та на зовнішньому ринку, мит за загальним митним тарифом, окрім мита Європейського об'єднання вугілля і сталі, певної частини відрахувань від податку на додану вартість та інші кошти [2].

Для податкової політики Європейського Союзу характерні такі особливості:

- 1) зниження податкових ставок із одночасним зменшення податкових пільг з метою стимулювання економіки та забезпечення ефективного розподілу ресурсів;

- 2) зменшення прогресивності й перехід до пропорційного оподаткування доходів;

- 3) підвищення згідно з концепцією нейтральності ролі непрямих податків;
- 4) регулювання зовнішніх ефектів, наприклад, стимулювання споживання екологічно чистих видів палива;
- 5) стимулювання окремих пріоритетних секторів економіки, зокрема, малого бізнесу, внутрішньо-фірмових досліджень і розробок;
- 6) створення пільгових ощадних схем.

Найгострішою проблемою для Європейських країн є високий рівень безробіття, зумовлений, відповідно до поширеної думки, надмірним податковим тягарем. У Європі в середньому податки становлять майже 40% ВВП, а рівень безробіття досягає 10,0 %.

Прийняті або запропоновані на розгляд Ради ЄС заходи стосуються тільки принципів системи оподаткування і податкової бази, відсоткова ставка як гнучкій елемент залишається в підпорядкуванні національної влади. Зусилля органів ЄС зосередилися на двох головних напрямках: 1) гармонізації ставок ПДВ і впровадження акцизних податків; 2) уніфікації податків на доходи від цінних паперів і депозитів у банківських установах [3].

У більшості Європейських країн максимальні надходження у бюджет забезпечують особисті прибуткові податки, при цьому в Данії за рахунок цього податку формується більше всіх податкових надходжень.

Податки на прибутки корпорацій становлять значно меншу частку державних доходів, особисті прибуткові податки. Європейські країни поділяють на три групи залежно від діючих у них систем оподаткування прибутку, що розрізняються за способом оподаткування частки, що розподіляється, і частки, яка не розподіляється:

- 1) у Нідерландах, Швеції, Швейцарії, Люксембурзі й Іспанії діє класична система, згідно з якою частина прибутку, що розподіляється, і частина прибутку, котра не розподіляється, оподатковуються за єдиною ставкою, що призводить до подвійного оподаткування доходу (ця система також діє в США, Австралії та Новій Зеландії);

2) у Великій Британії, Франції, Бельгії, Данії, Ірландії й Італії застосовується так звана система умовного нарахування, у процесі якої до всього прибутку застосовується єдина ставка податку, але під час виплати дивідендів, сплачена компанією частка податку акціонерам, компенсується;

3) в Австрії, Фінляндії, Греції та Норвегії зазначені вище частини прибутку оподатковуються за різними ставками.

Німеччину складно віднести до якої-небудь групи, оскільки тут застосовується комбінована система: ставки податку на частини прибутку різні, але при цьому акціонери одержують компенсацію під час розподілу дивідендів.

Частка надходжень від внесків на соціальне страхування істотно відрізняється за країнами. Вони є основним джерелом доходів у Франції, Німеччині, Іспанії й Австрії, а в Данії й Ісландії, навпаки, займають незначне місце. Їхня низька частка в Данії компенсується за допомогою надходжень від податків на доходи, а в Ісландії відшкодовується споживчими податками.

Значну частину державних доходів у всіх країнах формують непрямі податки – ПДВ і акциз. Цей вид податків переважає в Ісландії, Ірландії та Португалії. Велику роль відіграє податок на додану вартість, що діє у всіх країнах ЄС, він є характерною ознакою європейських податкових систем [4].

Із кінця 80-х років в Європейському Союзі ПДВ нараховується за єдиною системою, хоча зберігається значна диференціація за кількістю і рівнями ставок. Значно більша розбіжність в акцизах, особливо на вино й алкогольні напої. Усе це зумовлює значні відхилення у цінах на той самий товар у різних країнах, зловживання й обмеження конкуренції. З огляду на це, Європейська комісія запропонувала заходи з метою зближення ставок ПДВ і акцизів країн-учасниць у рамках програми створення єдиного режиму. Базовий рівень ПДВ визначено у межах 14–12%, пільгові ставки встановлено на продукти харчування, ліки та ін.

У світовій практиці непрямі податки стягуються на підставі двох принципів: 1) принципи країн надходження; 2) принципи країн призначення. Поняття "експортер — імпортер" у масштабі ЄС замінили не митним

визначенням "постачальник – замовник". Угоди з експорту-імпорту між компаніями різних країн учасниць ЄС стали в один ряд з подібними операціями на національному рівні .

На основі аналізу змін у податкових структурах індустріально розвинутих країн, можна зробити висновок про зростання впливу процесів глобалізації та лібералізації на національну податкову політику. З 1989 р. практично у всіх групах країн спостерігається зближення податкових структур і в усіх видах податків простежується зменшення середнього відхилення. Результатом вільного переміщення капіталів і конкуренції за інвестиціями є зближення рівнів податкових ставок у всіх індустріально розвинутих країнах, що відображається на структурах податкових надходжень.

Отже, з погляду федералістичних уявлень про розвиток Європейського Союзу, можна зробити висновок, що загальна економічна модель Союзу вже склалась і функціонує на практиці. Загальні тенденції оподаткування, що склалися в Європейському Союзі, мають стати орієнтиром для процесу адаптації податкових систем країн, які прагнуть вступити в ЄС. Наразі очевидно, що Україні необхідно швидше приєднатися до цього процесу, а ті сфери, які поки що найменш гармонізовані в ЄС, розвивати за власним «фіскальним сценарієм», тобто відповідно до моделі бюджетно-податкової політики, яку здійснює держава. Загальними пріоритетами повинні стати зменшення обтяжливості вітчизняної податкової системи, подальше скорочення податків та платежів, вирівнювання диспропорцій в оподаткуванні, зосередження на використанні інноваційних методів адміністрування, обмеження економічно необґрунтованих преференцій в оподаткуванні, удосконалення податкових інструментів стимулювання підприємництва, формування податкової культури та психологічного сприйняття бізнесом та населенням дій держави у сфері податкової політики.

Процес адаптації вітчизняної податкової системи до європейських стандартів повинен мати еволюційний характер і напередодні нової хвилі

світової фінансової кризи базуватися на економічній і політичній стабільності в країні.

Список використаної літератури

1. Головач А.В. Моделирование влияния налоговых реформ на рынки товаров / А.В. Головач, Р.В. Прокопенко // Нове в економічній кібернетиці: зб. наук. статей. Вип. 1: Моделювання життєздатних фінансових систем. – Донецьк: Юго-Восток, 2011. – С.70-77.
2. Крисоватий А.І. Теоретичні домінанти і практика реалізації податкової політики в Україні / А.І. Крисоватий. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 375 с.
3. Міночкіна О.М. Управління інноваційними процесами в податковій системі на основі її життєвого циклу / О.М. Міночкіна // Вісник ДонДУЕТ. – 2004. – №3(23). – С. 231-237.
4. Мацелюх Н.П. Оцінка впливу оподаткування на процеси ціноутворення (теоретичний аспект) / Н.П. Мацелюх // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – 2001. – № 4. – С. 347-350.

*д.е.н., професор Рудь Н.Т.,
професор кафедри прикладної статистики та економіки праці
ст. гр. ЕП-41 Мушка С.,
Луцький національний технічний університет
E-mail: ntrud@i.ua*

БІЗНЕС – ІНКУБАТОРИ: НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

На сучасному етапі Україна переживає складний процес докорінного реформування свого правопорядку і його адаптації до нових соціально-економічних умов. Перехід до нового типу економічних відносин є неоднозначним і суперечливим. Особливо багато проблем у законотворчій практиці виникає при вирішенні питань регулювання та здійснення підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки. Проблеми підприємництва необхідно розглядати через призму інноваційного розвитку.

Бізнес-інкубатори виступають як елементи інноваційної системи, які функціонують у взаємодії з іншими інституційними структурами інноваційної системи: НДІ, вузами, технопарками, венчурними фондами, великими

підприємствами, що випускають високотехнологічну продукцію, і ін. При цьому інноваційні бізнес-інкубатори не тільки розміщують малі інноваційні підприємства та надають їм консультаційні та інші послуги, як це прийнято у всіх бізнес-інкубаторах, але і сприяють трансферу знань, комерціалізації результатів НДДКР розташованих на території наукових і навчальних організацій [1].

Становлення малого бізнесу України проходило (і зараз проходить) в динамічних, часто змінюваних умовах. З перших років здійснення економічної реформи в Україні, попри об'єктивні труднощі перехідного періоду, відбувається швидке зростання недержавного сектора економіки, яке супроводжувалось зростанням кількості суб'єктів малого бізнесу. Найбільш інтенсивно малий бізнес розвивався у 1992 році, тобто після прийняття законів України «Про підприємництво», «Про підприємства в Україні».

В Україні, особливістю якої досі є високомонополізована структура економіки, мале підприємництво поки що посідає незначне місце. У зв'язку з нестабільністю стану української економіки та законодавства значна частина малих підприємств диверсифікує свою діяльність і, по суті, вони є багатопрофільними підприємствами. Це істотно стабілізує їх становище на ринку за рахунок внутрішнього перерозподілу ресурсів і діяльності в різних сегментах ринку.

Історія нормативного регулювання сфери інноваційної діяльності в Україні вже налічує понад десяти років. Про можливість створення бізнес-інкубатора в Україні наголошено в Законі України «Про сприяння в соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [2]. У ст. 8 даного закону зазначається, що держава сприяє створенню молодіжних бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів для реалізації програми підготовки молоді до підприємницької діяльності, надання інформаційних та консультативних послуг. У законі також визначено, що органи місцевого самоврядування можуть встановлювати за рахунок коштів, що надходять до місцевого бюджету,

пільгову плату за реєстрацію підприємств, створену молодими громадянами та молодіжними громадськими організаціями [3].

Бізнес – інкубатори, що це? І для чого вони взагалі потрібні?

Рішення про включення проекту до інкубатора приймається керуючою компанією (дирекцією технопарку) на основі комерційної й технічної експертизи заявлених проектів. Всі розміщені в інкубаторі компанії, за винятком непрофільних (не віднесених до інноваційних), мають план інноваційної діяльності, зафіксований у договорі оренди. Основним завданням бізнес-інкубатора є підтримка новостворених суб'єктів малого бізнесу переважно галузевої спрямованості.

Діяльність інкубаторів досить ефективна, їх розвиток не потребує бюджетних асигнувань (можливо за винятком мінімальних коштів у вигляді стартового капіталу). Інкубатор, як правило, забезпечує себе на засадах самофінансування. Він зацікавлений у тому, щоб малі інноваційні структури якомога швидше ставали рентабельними: інкубатору гарантується значна частка в їхніх майбутніх прибутках.

Головна мета програми інкубації – готувати і випускати успішні підприємства, що є фінансово життєздатними й автономними, коли вони залишають інкубатори. Тривалість перебування новоутвореної фірми в інкубаторі в більшості випадків обмежується терміном три роки. Це термін, щоб фірма могла стати спроможною самостійно вирішувати господарські проблеми.

Бізнес-інкубатори займають важливе місце в інноваційній інфраструктурі, які розглядаються, перш за все, як частина інфраструктури підтримки малого підприємництва, але одночасно вони є інструментом економічної, соціальної, структурної і інноваційної політики.

Важливими перевагами бізнес-інкубатора є також творча атмосфера і можливість контактувати із собі подібними, імідж серйозної компанії, набір недорогих, але необхідних послуг, гнучкість менеджменту в інкубаторі. Слід

враховувати потребу у висококваліфікованих кадрах, які зможуть компетентно надавати допомогу підприємцям початківцям.

Сьогодні у світі налічується більше 4000 офіційно зареєстрованих бізнес-інкубаторів. Найбільше їх в США – від 850 до 1100, в Західній Європі – 800, в Україні їх – трохи більше 20. Однак, лише близько 10-ти з них реально працюють.

Діяльність близько 90% фірм, що розміщені в бізнес-інкубаторах, пов'язана з використанням високих технологій та інновацій. Досить великого розповсюдження набули віртуальні (ІТ) бізнес-інкубатори. Дана тенденція притаманна Україні. У 2012 році в Україні з'явився перший бізнес-інкубатор повного циклу, який надає послуги з розвитку стартап-проектів, а також забезпечує подальший супровід та залучення інвестицій в стартап-компанії. В Україні активно працюють зі стартапами 7 інкубаторів і один венчурний фонд.

Позитивними прикладами ІТ бізнес-інкубаторів на сьогодні є: EastLabs (створений у 2012 році), iHUB (2013), Happy Farm (2012), GrowthUp (2010), WannaBiz (2012), Voomy ІТ-парк (2013) і Polyteco (2013).

Бізнес-інкубатори відіграють важливу роль в зміцненні економіки України, підвищенні рівня її інвестиційної привабливості. Вони є ефективною формою організаційної підтримки малих підприємств на початковій стадії розвитку, необхідним елементом їх виживання та успішної діяльності в майбутньому.

Проте бізнес-інкубаторний рух не набув значного поширення та ефективності передусім через відсутність дієвої державної політики стимулювання розвитку бізнес-інкубаторів, дефіцитність фінансових ресурсів, нерозуміння багатьма ринковими суб'єктами ролі бізнес-інкубаторів як джерела утворення підприємницького середовища.

Говорити про зрілі форми українських бізнес-інкубаторів не доводиться: спроби щодо створення ефективно діючих бізнес-інкубаторів в Україні не виправдали очікувань, незважаючи на офіційну державну підтримку [4, С. 54].

Список використаних джерел

1. Медведева Т. Ю. Бизнес-инкубаторы в региональных инновационных системах / Т. Ю. Медведева // РИЭПП
2. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні Закон України від 5 лют. 1993 р. № 2998-ХІІ. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2998-12.
3. Шевчук Л. Т. Мировой и отечественный опыт создания и функционирования бизнес-инкубаторов / Л. Т. Шевчук, А. В. Колодийчук // Регіональна економіка. – 2013. – №1.
4. Васильєва Л.М. Бізнес-інкубатори як частина інфраструктури підтримки малого підприємництва / Л.М. Васильєва // Держава та регіони. – Серія: Економіка та підприємництво. – 2010. – №1. – С. 50–54.

*д.е.н., професор Рудь Н.Т.,
професор кафедри прикладної статистики та економіки праці
ст. гр. ЕП-41 Швирид В.Ю.,
Луцький національний технічний університет
E-mail:ntrud@i.ua*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Україна належить до країн з нестабільними умовами ведення бізнесу, несприятливою ситуацією в податково-бюджетній та фінансово-кредитній сферах. Інтеграція України до європейського співтовариства, наміри забезпечення суспільного добробуту європейського рівня змушують активізувати інноваційну діяльність, що є важливим заходом для зростання економічного потенціалу країни.

Сьогодні світ переживає час швидких змін і кожний втрачений рік відкидає країну далеко назад. Адаптація веде до глибоких змін – нововведення, винаходи, інновації, нові технології уже досить відчутно впливають на наше життя, але будуть впливати в недалекому майбутньому ще більше. На початку ХХ століття в центрі уваги держав була економічна політика, зараз одним із головних пріоритетів стає політика інноваційна. Тоді інноваційна політика розглядалась як частина економічної політики. Сьогодні цей погляд став дуже

вужьким. Освоєння інновацій є значною системною проблемою для провідних держав, транснаціональних корпорацій, регіонів.

Як вважає Соловйов В.П. [1], основними проблемами використання інноваційного фактора є:

- 1) підвищення раціональності державного управління сферою науки і технологій;
- 2) об'єктивності показників управління освоєнням інновацій у вітчизняній економіці;
- 3) економіки формування інноваційної інфраструктури.

Головна мета інноваційного сектора – знайти нові джерела економічного розвитку і інструменти вирішення інших завдань, поставлених суспільством:

- 1) цілеспрямована і систематична державна підтримка;
- 2) гарантії фірмам на вкладення коштів в інноваційну інфраструктуру;
- 3) достатність ресурсів для забезпечення інноваційного прориву;
- 4) розвинута інноваційна інфраструктура;
- 5) послідовна та адекватна політика влади;
- 6) достатня кількість спеціалістів для інноваційної економіки.

Об'єктивно українська наукова діяльність не може бути в цілому ефективною при питомому рівні фінансування в 100 разів меншому, ніж у США, і вчетверо меншому, ніж у Росії. Аналітики довели, що до певного рівня наукомісткості ВВП наука залишається витратною галуззю, бо на низькому рівні фінансування вона може реалізувати лише ті свої функції, які не пов'язані з забезпеченням економічного зростання, зокрема соціокультурну, освітню й загально пізнавальну. Економічна віддача починається після досягнення критичного рівня наукомісткості ВВП, що, зокрема для такої країни, як Україна, становить не менше 1,7–2,0% від ВВП. Виробництво ідей, а не товарів, стає тепер основним джерелом економічного росту і конкурентоспроможності. Раніше джерелами переваг для країн були доступ до сировини, зручні транспортні маршрути, місткий споживчий ринок, дешева робоча сила. В новій

економіці фактори успіху – це інвестиції, інновації, інтелект, інформація та розвинута інноваційна інфраструктура [2, с.39].

У розвинутих країнах світу показник приросту ВВП за рахунок впровадження нових технологій становить 60–90%, тоді як в Україні він складає менше одного відсотка, хоча Україна за кількістю науковців входить до першої десятки країн світу [3, с. 77].

В економіці України домінують низько технологічні галузі виробництва, які можна віднести до мало наукомістких галузей: добувна і паливна – 0,8–1 %; харчова, легка промисловість, агропромисловість – 1,2 %. У цілому домінує відтворення виробництва 3-го технологічного укладу (гірнична металургія, залізничний транспорт, багатотоннажна неорганічна хімія та ін.). Відповідно, майже 95% вітчизняної продукції належить до виробництв 3-го та 4-го технологічних укладів [4, с. 25].

Для розвитку інноваційної діяльності в Україні необхідно здійснити комплекс організаційно-економічних заходів: здійснення ефективної державної інноваційної політики, погоджуючи темпи і пропорції розвитку науки, технологій і виробництва; вдосконалення механізму захисту прав інтелектуальної власності та процедур патентного захисту інновацій; забезпечення сприятливого клімату для створення власних наукомістких виробництв повного циклу шляхом використання різних форм державної підтримки; розвиток інноваційної інфраструктури шляхом покращення системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, сертифікації і впровадження розробок; підготовки і перепідготовки кадрів; забезпечення комерціалізації наукових результатів шляхом формування основ для ефективного партнерства державного та підприємницького секторів в інноваційній сфері; розширення міждержавного співробітництва в сфері наукових розробок та інноваційної діяльності, координації зусиль в питаннях розвитку пріоритетних напрямків для кількох держав.

Основний напрямок державної політики – залучення у господарський обіг результатів науково-технічних досягнень, створення нормативно-правової бази,

орієнтованої на розвиток інститутів кредитування, венчурного фінансування, страхування інвестиційних ризиків для малих і середніх інноваційних підприємств, створення правових умов для розвитку ринку довготермінової позики капіталу, у тому числі фондових ринків та лізингу, удосконалення системи податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності.

Одним із першочергових завдань уряду нині є створення в Україні цивілізованого і дієздатного інноваційного поля. Зокрема, необхідно відтворити цілісний ланцюг з дотриманням конкретної відповідальності на кожному етапі інноваційного процесу – від прогнозного маркетингу до виходу на ринок нової та удосконаленої продукції. Тобто, вибудувати систему, яка дасть змогу вкладати кошти у ті напрямки, у ті проекти, від реалізації яких можна очікувати позитивний результат.

Для оптимізації інноваційної діяльності необхідно, щоб держава мотивувала працівників до інноваційної діяльності, зменшувала міграції науковців. Треба впровадити законодавчі зміни у інноваційної діяльності щодо пільг і стимулів та розширити джерела її фінансування.

Держава має забезпечувати фінансування масштабних прогнозно-аналітичних досліджень із метою визначення пріоритетних напрямів науково-інноваційної діяльності. Для такого роду досліджень необхідно задіяти не тільки всю потужність вітчизняного науково-технічного потенціалу, а й можливості представництв України за кордоном.

Список використаної літератури

1. Соловьев В.П. Основные проблемы использования инновационного фактора для модернизации экономики Украины / В.П. Соловйов // Сб. матер. V межд. симпозиума «Трансфер технологий от науки к бизнесу». – Симферополь: Крымский научный центр НАН Украины и МОН Украины, 2013. – 15–20 сентября (г. Алушта). – С.203–209.

2. Рудь Н.Т. Інноваційна інфраструктура регіону: теорія, методологія, практика: монографія / Н.Т. Рудь. – Луцьк, ВРР ЛНТУ, 2011. – 492с.

3. Гросул В.А. Проблеми інноваційної діяльності в Україні / В.А. Гросул // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1 (3).– Т. 1. – С. 76–82.

4. Єрмолаєва В. Особливості та проблеми інноваційного розвитку в Україні / В. Єрмолаєва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2010_6/files/EC610_46.pdf.

*кандидат економічних наук, доцент, Самойлик Ю.В.
доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом
Волошина О.А.
асистент кафедри економіки підприємства та управління персоналом
Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка*

ПЕРСПЕКТИВИ ВИХОДУ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРОВИРОБНИКА НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК

Сучасний розвиток національних товаровиробників відбувається під впливом державного курсу на євроінтеграцію, тому здатність будь-якого вітчизняного підприємства бути конкурентоспроможним на світовому ринку є досить актуальним питанням. Іноземні підприємства є технологічно сильнішими та конкурентоспроможнішими. Це визначає необхідність формування сильних конкурентних переваг національних товаровиробників, підвищення їх інвестиційної привабливості та можливості конкурування з іноземними підприємствами.

Проблеми виходу на зовнішні ринки українських підприємств висвітлюються і у навчально-методичній, науковій літературі [1; 5; 9;10], і у засобах масової інформації [2–4; 6–8]. Підприємствам, що прийняли рішення вийти на європейський ринок, необхідно взяти до уваги існування безлічі обмежень і перешкод у міжнародній торгівлі – як у країні, на ринок якої воно збирається вийти, так і в своїй власній. До таких обмежень, на думку В.Г. Щербак та В.П. Лозенко, належать митні тарифи (фіскальні і протекціоністські), валютний контроль із боку держави, ряд нетарифних бар'єрів, а також культурні особливості країни при розробці маркетингових програм [1, с. 41].

Гостро стоїть питання перед Україною про пошук нових ринків збуту та вихід товарів на європейський ринок. Як відомо, головним бар'єром у вирішенні цього завдання є конкурентоспроможність наших товарів та підприємств із товарами та підприємствами західних партнерів. З огляду на географічне розміщення найраціональнішим буде вихід вітчизняних підприємців на європейські ринки. Дані ринки є дуже насиченими та конкуренція на них є занадто висока, тому для успішного виходу українських товарів на європейські ринки потрібно вирішити кілька завдань, а саме підвищити конкурентоспроможність вітчизняних товарів. До цього завдання входить і зміна якості, ціни, підняття рівня продукції до європейських стандартів і низка інших показників. Від випуску конкурентоздатної продукції залежить стабільний та ефективний розвиток економіки. Даний показник характеризує не лише окремі підприємства, а й економіку країни загалом.

Завдяки вступу до Світової Організації Торгівлі, Україна отримала переваги щодо одержання режиму найбільшого сприяння в торговельному просторі всіх країн-членів СОТ, тобто одночасне покращення умов торгівлі із більш ніж 150 країнами. Але і сьогодні конкурентоспроможність української продукції залишається на дуже низькому рівні, не зважаючи на величезний експортний потенціал багатьох галузей української економіки. За останні роки проблема конкурентоспроможності продукції в Україні стала однією з найбільш важливих. Від випуску конкурентоздатної продукції залежить ефективний та стабільний розвиток економіки. Цей показник характеризує не лише окремі підприємства, а й економіку країни загалом. Неминучий процес глобалізації не обходить стороною і Україну.

У квітні 2014 року ЄС в односторонньому порядку відкрив свій ринок для українських товарів. Він запровадив так звані «автономні торговельні преференції», за якими він почав реалізовувати свої зобов'язання в рамках Угоди про асоціацію (та її торговельних розділів) ще перед її підписанням [2].

Для України відкрилися великі можливості імпорту на ринку ЄС. Не зважаючи на пом'якшення умов, експорт українських продуктів поступово

скорочується. Однак, лише деякі продукти харчування, що поставляються з України в ЄС, можуть конкурувати з продукцією з інших країн. Фактично, Україна виробляє не більше десятка продуктів, які європейці вважають дефіцитними і готові платити за них великі гроші. Євросоюз надав українським аграріям квоти на 36 найменувань продуктів харчування, які звільняються від мита.

Розглядаючи експортну діяльність наших виробників на зовнішніх ринках, можна виділити таку тенденцію, що основною часткою експорту є сировинна продукція та напівфабрикати. Металургія, сільське господарство, машинобудівна та хімічна промисловості дають понад 80 % українського експорту. Наша продукція більшою мірою представлена на ринках із переважно ціновою конкуренцією, тоді як продукція західних партнерів отримує своїх покупців завдяки високій якості товару. Застарілість технічної та технологічної бази сприяє зниженню конкурентоспроможності нашої продукції, а саме її якості. В Україні дуже повільними темпами проходить етап переорієнтації з торгівлі сировиною і напівфабрикатами на торгівлю товарами з високою доданою вартістю, в той час як у світі швидко проходить період, коли виробники переходять від цінової конкуренції до нецінової [3].

Одним із бар'єрів, які поки що не дозволяють в повній мірі освоювати європейський ринок є відчутний конкурентний тиск та ринках деяких видів молочної продукції, які є для українських виробників експортно-орієнтованими, наприклад, ринок казеїну, ринок сироватки та ін. Основним серйозним конкурентом української продукції тут виступає продукція сусідньої Білорусі. Білоруські виробники, як правило, орієнтовані на застосування інструментів цінової конкуренції на основі демпінгу цін [7].

Конкурентні переваги на міжнародному ринку має сільськогосподарська галузь, оскільки в Україні найвища в світі забезпеченість родючими чорноземами, а також є сприятливі умови для розвитку тваринництва.

Світові тенденції зростання популярності здорового, екологічно чистого та безпечного харчування все впевненіше охоплюють і нашу державу. На

відміну від інших, так би мовити, «примх моди», органічна а екологічно чиста продукція з просто вдалої реклами стає свідомим вибором.

Органічна продукція, або, як її ще називають, екологічно чиста продукція харчування, – це така продукція, яка вирощена та вироблена без застосування будь-яких хімічних препаратів та генних модифікацій. Основними вимогами виробництва органічних продуктів є відмова від хімічних засобів захисту і мінеральних добрив у сільському господарстві, від стимуляторів росту та антибіотиків у тваринництві та від використання генномодифікованих організмів (ГМО).

Останнім часом Україна суттєво зменшила придбання іноземних продуктів харчування – на 18 %. Обсяг сільськогосподарського виробництва зріс на 16 %, порівняно з відповідним періодом минулого року, при цьому середня врожайність зернових збільшилася на 14 % [11].

Більшість українських органічних господарств розташовані у Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Одеській, Полтавській, Тернопільській, Херсонській, Хмельницькій областях. Так, в Полтавській області сертифіковані два сільськогосподарські підприємства: ТОВ «Кварк» та ПП «Акроекологія», що займаються виробництвом сільськогосподарських культур, а також переробне підприємство ТОВ «Діамант», що виробляє крупи, мюслі та пластівці, які вимагають варіння і миттєвого приготування з усіх видів зернобобових [13].

Виробництво органічної продукції може стати конкурентною перевагою економіки України і надати імпульс розвитку не тільки сільського господарства, але і багатьох інших супутніх галузей. Розвиток ринку органічної продукції в Україні потребує відповідного законодавчого, нормативно – правового забезпечення та фінансової державної підтримки, оскільки ефективність розвитку можлива лише за умови сумлінного виконання кожним суб'єктом ринку своїх функцій.

Таким чином, ринок органічної сільськогосподарської продукції можна визначити як взаємовигідний конкурентний обмін усім, що становить екологічну, соціальну та економічну цінність. Це в свою чергу дає можливість

підвищення конкурентоспроможності органічної продукції й рентабельності господарств. За таких умов виробництво органічної продукції може стати конкурентною перевагою економіки України і надати імпульс розвитку не тільки сільського господарства але і багатьох інших супутніх галузей.

Список використаної літератури

1. Алтухова І. Н. Конкурентоспособность предприятий на внешнем рынке / І. Н. Алтухова // Вісник Донецького університету. – 2012. – Вип. 1. – С. 106–111.
2. Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії [Електронний ресурс] // Автономні торговельні преференції – Режим доступу : <http://goo.gl/h4judK>
3. Багрова І.В., Редіна Н.І. та ін. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств. Підручник/ Багрова І.В., Редіна Н.І., Власюк В.Є., Гетьман О.О. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 580 с.
4. Рейтинг глобальної конкурентоспроможності [Електронний ресурс] // Інформаційне агентство Interfax-Україна. – Режим доступу: <http://ua.interfax.com.ua/news/general/166276.html>
5. Перелигін М.М. Технічні бар'єри експортування промислової продукції вітчизняними підприємствами/ М.М.Перелигін //Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Випуск 6. Частина 3 – с.72.
6. Крисанов Д.Ф. особливості та передумови формування транспортно-логістичних ланцюгів підприємствами агро продовольчого комплексу України / Д.Ф. Крисанов // Вторая международная научно-практическая конференция «Проблемы развития транспортной логистики» Интер- ТРАНСЛОГ 2010 (Одеса, 13–17 вересня, 2010 р.). – С. 56–59
7. Керанчук Т.Л. Сучасні проблеми інтеграції підприємств молочної промисловості України на європейський ринок / Т.Л. Керанчук.- 2015.- с.1-3
8. Українська молочна продукція вийде на ринки ЄС до кінця року – Павленко [Електронний ресурс] // Преса України – Режим доступу : <http://uapress.info/uk/news/show/101784/>
9. Богданович К. Швейні ZARA бітки, Українські фабрики перетворилися на цех з пошиття для світових брендів // Кореспондент. – 2013.– № 35. – с. 24-27
10. Артиш В.І. Виробництво органічної продукції а країнах Європейського союзу/ В.І. Артиш // Економіка АПК. – 2014. – № 2. – С. 93-96
11. Жавнерчик О.В. Напрями підвищення конкурентоспроможності органічної продукції в Україні / О.В. Жавнерчик // Вісник ОДЕУ: Випуск 1. – 2013. – С. 235-238.
12. Продовольча безпека світу залежить від України – Яценюк [Електронний ресурс] //Українська правда. – Режим доступу: http://www.epravda.com.ua/news/2014/10/17/499073/view_print/

13. Майбук Ю.В. Сертифікація органічної продукції – шлях України в майбутнє / Ю. В. Майбук, Г.С. Шестопап // Товарознавчий вісник: Випуск 5. – 2012. – С. 382-388.

*Скрильник І.І.
старший викладач кафедри економічної кібернетики
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка
E-mail: rani_irena@i.ua*

ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

Продукція сільського господарства є ресурсною складовою виробництва у різних галузях національного господарства, а у харчовій промисловості – її основою. Від ступеня насичення ринку продовольчими товарами сільськогосподарської переробки, їхньої якості та ціни (доступності) залежить забезпечення населення продуктами харчування, що в свою чергу є однією з основних задач виробництва. Виходячи із сучасного рівня розвитку продуктивних сил у суспільстві та перспектив прогресу науки, можна стверджувати, що сільське господарство в найближчій перспективі залишиться тією галуззю, яка задовольнятиме основні потреби населення в продуктах харчування.

Інноваційно-інвестиційна діяльність є важливою складовою прискорення розвитку сільського господарства. Саме в аграрній сфері, на відміну від інших сфер, розвиток інновацій відбувається більш повільно, що вимагає особливої уваги. Інноваційні процеси у сільському господарстві мають певні особливості, пов'язані із його специфікою, а саме: наявністю живих організмів, сезонністю та підвищеними ризиками, тощо. Використання інноваційних технологій при виробництві сільськогосподарської продукції сприяє підвищенню рівня рентабельності аграрного виробництва, зменшенню впливу людського фактору на кінцеві результати виробництва та досягненню запланованої врожайності і відповідно максимізації прибутку від ведення галузі [1].

У роботі було розроблено імітаційну модель інвестиційного проекту вирощування полуниці у тепличних умовах без використання альтернативних джерел теплоенергії та проект вирощування полуниці у цих же умовах, але з використанням додаткового джерела теплоенергії – твердопаливного котла. У якості палива заплановано використання різних відходів деревини та відходів сільськогосподарського виробництва. Також було виконано аналіз результатів імітаційного проектування та оцінено прибутковість проектів.

При розробленні інвестиційного проекту було використано програму Project Expert, розроблену фірмою «Про-Інвест Консалдинг», яка дозволяє створити комп'ютерну імітаційну модель фінансової діяльності підприємства.

За допомогою вибору багаточисленних параметрів зовнішнього середовища і параметрів діяльності підприємства, що вводяться користувачем (зазвичай фінансовим менеджером), у діалоговому режимі можна створювати достатньо достовірну імітаційну модель конкретного інвестиційного проекту і оцінювати отримані економічні показники та показники ефективності інвестицій. Регулюючи встановлені параметри імітаційної моделі, можна спостерігати до яких наслідків призводять прийняті рішення або зміни зовнішніх факторів. Програма Project Expert як інструмент фінансового аналізу виконує дві основні функції: по-перше, перетворює опис діяльності підприємства з мови користувача у формальний опис грошових потоків; по-друге, обчислює комплекс показників, за якими фінансовий менеджер робить висновки про результативність прийнятих рішень [2].

Важливим результатом застосування програми Project Expert для розробки інвестиційного проекту є створення бізнес-плану, що задовольняє стандартам UNIDO. Результати імітаційного моделювання за допомогою Project Expert дозволяють також готувати фінансові звіти, за якими можна визначати стан підприємства у будь-який момент часу, при чому фінансові звіти формуються у відповідності з прийнятими у світовій практиці стандартами бухгалтерської звітності. Це особливо важливо для проектів, у яких використовуються іноземні інвестиції [2].

Перший варіант проекту розглядався без котла твердого опалення, а другий варіант проекту включав у себе котел твердого опалення, що коштує 12 000 грн. На рисунках 1, 2 представлено графіки окупності бізнес-проекту без використання твердопаливного котла та з використанням альтернативного джерела теплоенергії – твердопаливного котла.

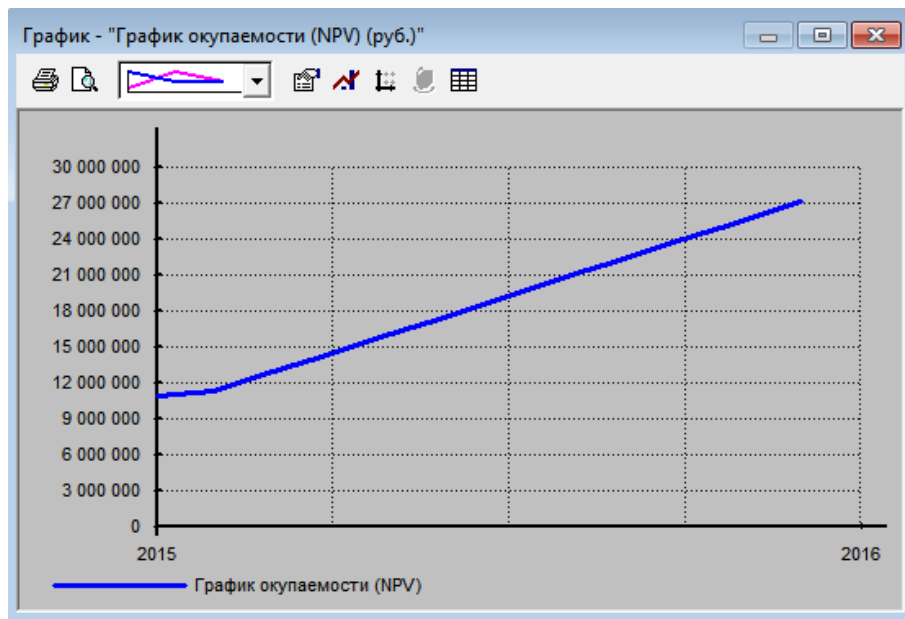

Рис. 1. Графік окупності проекту без встановленого котла

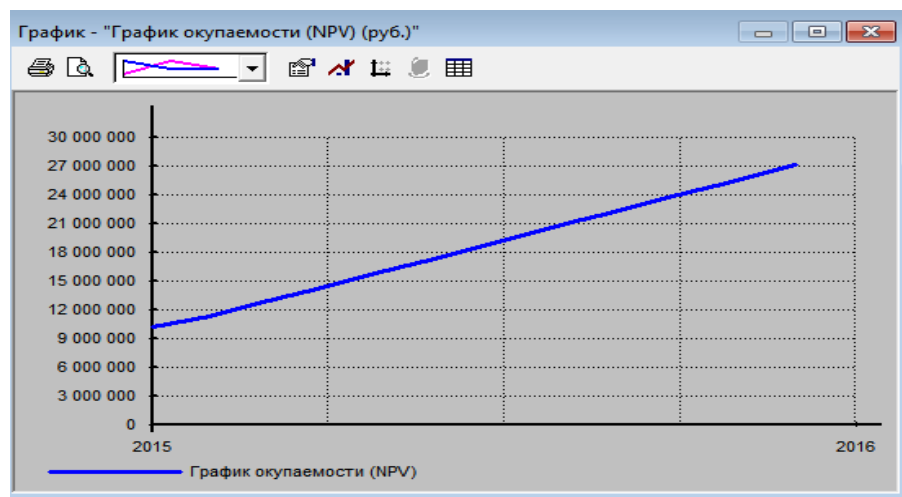

Рис. 2. Графік окупності проекту з встановленим твердопаливним котлом

За результатами дослідження ми спостерігали значну економію електроенергії у другому варіанті проекту та значно більші витрати на

електроенергію протягом даного періоду у першому випадку. Тому для впровадження та реалізації кращим є другий варіант проекту.

Беручи до уваги, що в процесі розрахунків використовувалися такі важко прогнозовані чинники, як показники інфляції, заплановані обсяги збуту і багато інших, для розробки стратегічного плану і аналізу ефективності проекту застосовувався сценарний підхід. Сценарний підхід передбачає проведення альтернативних розрахунків з даними, що відповідають різним варіантам розвитку проекту. Використання імітаційних фінансових моделей у процесі планування та аналізу ефективності діяльності підприємства або інвестиційного проекту, є дуже сильним і дієвим засобом, що дозволяє «програвати» різні варіанти стратегій і приймати обґрунтоване управлінське рішення, спрямоване на досягнення цілей підприємства [2].

Таким чином, побудувавши за допомогою Project Expert імітаційну модель фінансової діяльності підприємства, розв'язано такі задачі [3]:

1. Розроблено детальний фінансовий план і визначено потребу у грошових засобах на перспективу;
2. Визначено схему фінансування підприємства, дано оцінка можливості і ефективності залучення грошових засобів з різних джерел;
3. Розроблено план розвитку та реалізації інвестиційного проекту, визначено найбільш ефективну стратегію виробництва, що забезпечить раціональне використання матеріальних, людських та фінансових ресурсів;
4. Проведено імітацію різних сценаріїв розвитку підприємства, змінюючи значення факторів, здатних впливати на його фінансові результати;
5. Сформовано стандартні фінансові документи, розраховано найбільш розповсюджені фінансові показники;
6. Проведено аналіз ефективності поточної та перспективної діяльності підприємства;
7. Підготовлено бізнес-план інвестиційного проекту, що повністю відповідає міжнародним вимогам.

У своїй господарській діяльності виробники мають приймати не лише рішення щодо виробництва сільгосппродукції й ефективності організації виробничого процесу, але й управлінські рішення про реалізацію виробленої продукції.

У результаті впровадження даного проекту будуть досягнуті такі основні соціально-економічні цілі:

- забезпечення населення високоякісною та екологічно чистою продукцією;

- дотримання та часткова реалізація державної програми щодо підтримки сільських територій;

- отримання прибутку та розвиток підприємства;

- забезпечення безробітних робочими місцями;

- покращення соціальної інфраструктури села за рахунок відрахувань та благодійних внесків від отриманого прибутку;

- практична реалізація та впровадження співробітництва між виробником та споживачем за рахунок використання дворівневого каналу реалізації продукції.

Список використаної літератури

1. Методичні рекомендації з розробки бізнес-планів інвестиційних проектів. Наказ Державного агенства України з інвестицій та розвитку від 31.08. 2010 №73.

2. Имитационное моделирование финансово-экономической деятельности организации с помощью программы Project Expert. Электронный ресурс: http://www.eusi.ru/umk/vzfei_computernye/2.php

3. Колісник А.В. Імітаційне моделювання інвестиційного проекту ТОВ «Украгросоюз КСМ» / А.В. Колісник, І.І. Скрильник // Проблеми управління економічною безпекою підприємства, регіону, країни : матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 13 травня 2015 р. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – С. 198 – 200.

*Сова К.В., студентка
Авраменко О.І., старш. викладач
Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського
E-mail:helena.job@mail.ru*

ПРОБЛЕМИ ВВЕДЕННЯ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ

Українська промисловість має значні переваги для ефективного розвитку. Насамперед, держава посідає одне з перших місць у світі по запасах залізної та марганцевої руд (близько 15-17% загальносвітових запасів). Також, вигідне геополітичне положення, відносна близькість до ринків збуту країн ЄС. Але, незважаючи на ці переваги, українська економіка протягом останніх двадцяти років переорієнтована з промислової на аграрну спеціалізацію. Актуальність обраної теми становить розгляд причин, за яких промисловість держави не має провідного характеру. Важливим фактором є те, що за сучасних умов глобалізації та інтеграції вагомим значення набуває розвиток інноваційної діяльності. Тож більш доцільно буде розглянути бар'єри впровадження інновацій в промисловості.

Запропоновану проблему вивчали такі українські економісти: Л. Антонюк, І. Буднікевич, М. Козоріз, В. Семиноженко та інші.

Головне завдання дослідження полягає у встановленні суттєвих перешкод, проблем, а також їхніх передумов виникнення, які заважають запровадити успішний процес інноваційної діяльності за умов ринкової економіки.

Причини, які гальмують та обтяжують становлення промисловості на інноваційні рейки, склалися історично та поглиблюються за умов політичної та економічної кризи. Однією з найголовніших проблем є недостатня державна підтримка, а саме відсутність чіткої стратегії, програми та цілей, створених уповноваженими органами. Інноваційна діяльність потребує регулювання з боку держави, оскільки навіть за ринкової системи не діє автоматизовано та

злагоджено. Здійснення нововведень спирається на достатнє фінансування. Таблиця 1 демонструє низький рівень інноваційної активності держави.

Таблиця 1

Джерела фінансування інноваційної діяльності [1]

Роки	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
		млн.грн.			
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3
2014*	7695,9	6540,3	344,1	138,7	672,8

* дані наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Розглядаючи дану таблицю, можна зробити висновок про те, що основним джерелом фінансування є власні ресурси. Також однією з перешкод до впровадження інновацій є недосконалість, а інколи нелогічність, прийнятих законодавчих документів. Наприклад, приймається низка законів, які регулюють цю сферу, а пізніше виходять законодавчі акти, які частково або повністю блокують їх роботу. Також, як свідчить досвід, чим частіше змінюються правові норми, тим гірше вони виконуються [2, С. 279]. Ще одним недоліком діяльності держави у цій сфері є надмірний податковий тягар на підприємства, які займаються інноваційними упровадженнями.

Досить важливою перешкодою є відсутність стимулу до впровадження інновацій. За кордоном у ролі стимулів виступають державні стандарти та умови жорсткої конкуренції. Для України характерне лише прагнення продати свій винахід за кордон [3, С. 117]. Варто зазначити, що для високорозвинених

країн об'єкти інтелектуальної власності є дорогоцінною частиною капіталу, у той час як в Україні навіть немає адекватних принципів її оцінки. Також самі підприємці зовсім не прагнуть до впровадження довгострокових проектів. Причиною цього є високий економічний ризик. Внаслідок цього спостерігається зменшення впровадження інновацій у виробництво, що демонструє таблиця 2.

Таблиця 2

Впровадження інновацій на промислових підприємствах [1]

Роки	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації %	Впровадження нових технологічних процесів	Впровадження виробництва інноваційних видів продукції, найменувань	З них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової %
2010	11,5	2043	2408	663	3,8
2011	12,8	2510	3238	897	3,8
2012	13,6	2188	3403	942	3,3
2013	13,6	1576	3138	809	3,3
2014	12,1	1743	3661	1314	2,5

Як вже було виявлено, головними ініціаторами впровадження інновацій є підприємці. Для здійснення цього процесу власними силами необхідні значні грошові ресурси. Тож наступна проблема полягає у дефіциті доступних кредитів. У країнах Європейського Союзу, наприклад, цю перешкоду долають заохоченням купівлі сільськогосподарської техніки у кредит в формі щомісячних субсидій [4].

Вражаючою перешкодою є те, що в Україні майже відсутня інфраструктура для комерціалізації високих технологій та поширення їх на споживчий ринок.

Україні притаманна тенденція того, що наука та реальний економічний сектор майже не перетинаються. Це можна пояснити відсутністю прагнення до інноваційного розвитку в перспективі. Внаслідок цього майже всі винаходи лише поповнюють полиці архіву й не знаходять свого практичного застосування.

Для того, щоб впровадити ефективну програму з інноваційної діяльності, потрібно мати достовірну інформацію про стан промисловості. Нині актуальною є проблема недостатнього інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень.

Україні також властивий непривабливий інвестиційний імідж, що негативно позначається на зацікавленості іноземних інвесторів. Процвітання тіньового сектору економіки та значний рівень корупції не сприяють покращенню інвестиційного клімату.

Таким чином, у ході дослідження було визначено перешкоди, які заважають просуватися українській промисловості інтенсивним шляхом: недостатня увага інноваційній діяльності з боку держави, недосконалість функціонування законодавчої сфери, відсутність привабливих стимулів для підприємців, недостатність доступних кредитів, несформована інфраструктура комерціалізації інноваційних процесів, слабка взаємодія науки й економіки.

Список використаної літератури

1. Державна служба статистики України.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Висоцька І. Б. Стан та проблеми інноваційної діяльності промисловості України / І.Б. Висоцька // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2008. – №18.10. – С.279-286.
3. Білоброва І.О. Проблеми мотивації інноваційної діяльності: світова практика та українські реалії / І. О. Білоброва // Економічні науки. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/14229/1-Vilobrova.pdf?sequence=1>
4. Павлюк М. В. Мотиваційні можливості вітчизняного законодавства у сфері інноваційної діяльності // М. В. Павлюк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. - №1.- С. 117-121.

Стенічева І.Б., Федина Є.
Обласний вищий комунальний навчальний заклад
« Інститут підприємництва «Стратегія»
Stenicheva_inna@ukr.net

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У світі зберігається значний інтерес до розвитку національних економік на інноваційній основі як вагомої запоруки підвищення їхньої конкурентоспроможності і зростання рівня добробуту населення. Чудово усвідомлюючи це, по - перше, на державному та місцевому рівнях приймаються численні нормативно - правові акти й програми, спрямовані на інноваційний розвиток різних галузей та сфер діяльності; по-друге, науковці активно розробляють як власне інновації, так і рекомендації щодо їх вдалого впровадження та ефективного використання; по-третє, власники підприємств запроваджують окремі технічні, технологічні та організаційні інновації [1].

Важливим для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки є перехід України на інноваційний розвиток. Залежність України від імпорту, надмірні масштаби якого обумовлюють вимивання в теперішній час з економіки країни величезних коштів в інтересах інвестування країн - імпортерів своєї продукції в Україну, унеможливають створення нових робочих місць, необхідних для забезпечення повної зайнятості робочої сили, та сприяння інноваційному розвитку секторів економіки України. Однак становлення країни, як високотехнологічної конкурентоспроможної держави, неможливе без впровадження новітніх технологій [2].

Проблемами інноваційного розвитку національної економіки в цілому привертають увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників. Значний вклад щодо вивчення цих процесів внесли наступні вітчизняні вчені К. Алексеєва, Д. Висоцький, О. Глазкова, Д. Глухова, М. Гоменюк, Г. Груба, О. Жихор, В. Єсіна, Л. Єфіменко, О. Клименко, О. Комеліна, О. Кравченко, Н.

Куцай, Є. Лазарева, М. Макаров, О. Марченко, П. Микитюк, О. Назарова, О. Смірнова, О. Федотов, І. Хандюк, О. Червякова, С. Черних та інших. Проте розробка заходів щодо інноваційного розвитку економіки та формування його стратегічних напрямів в контексті трансформаційних перетворень економіки залишаються актуальними [3].

Проаналізуємо інноваційну діяльність України за період 2010 – 2014 рр. використовуючи дані Держкомстату України [4].

Аналіз інноваційної діяльності показав, що: з 0,9 до 0,7 % скоротилась питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП; з 13,8 до 16,1 % - збільшилася частка підприємств, що займалися інноваціями; з 11,5 до 12,1 % - відбулося незначне збільшення питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації; з 2408 до 3661 найменувань - число найменувань освоєних виробництв інноваційних видів продукції; з 3,8 до 2,5% - питома вага реалізованої інноваційної продукції; з 2043 до 1743 зменшилась кількість впроваджених нових технологічних процесів; з 8045,5 до 7695,6 млн грн – зменшилася загальна сума фінансування інноваційної діяльності.

Попри окремі здобутки у цьому напрямі: відкриття сучасного електросталеплавильного заводу «Інтерпайп сталь» в м. Дніпропетровськ який є третім за величиною виробником суцільнокатаних залізничних коліс в світі. Обсяг продажів в 2014 р склав понад 250 тис. т. колісної продукції. Продукція Компанії поставляється в 80 країн світу через мережу торгових офісів, розміщених на ключових ринках СНД, Близького Сходу, Північної Америки і Європи. Серед клієнтів Компанії - нафтогазові компанії, будівельні концерни, провідні машинобудівні заводи, залізні дороги і вагонобудівники Європи, Америки і Азії.

Впроваджується нові технології і на Державному конструкторському бюро «Південне» ім. М. К. Янгеля з організації і розробки бойових ракетних комплексів та ракетно-космічних систем на Державному авіабудівному концерн «Антонов» та інших.

Україна так і не наблизилась до країн, які розвиваються, за основними показниками інноваційного розвитку. Крім того, чимало нарікань з боку науковців і пересічних громадян на вибір інновацій, сфери та способи їх запровадження, а також на інертність посадовців та незацікавленість переважної більшості власників у модернізації підприємств. Ураховуючи це, а також наявну соціальну та економічну ситуацію в країні, актуальною залишається проблема удосконалення державної інноваційної політики.

Державна інноваційна політика – система заходів органів держави, метою якої є створення умов для найкращого розвитку інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, підвищення конкурентоспроможності національної наукоємної продукції, розроблення й удосконалення нормативно - правової бази й розвиток інноваційного середовища.

Основними правовими документами, що визначають правове поле інноваційної діяльності та статус науки є Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про науково-технічну інформацію», а також закони «Про інноваційну діяльність», «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», «Про державні цільові програми», Закон України «Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій».

Сьогодні правові питання регулювання правовідносин в інноваційній сфері вирішуються Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, законами України «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про інвестиційну діяльність», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», «Про фінансовий лізинг», «Про зовнішньоекономічну діяльність» та іншими нормативно-правовими актами.

Непрямі методи направлені на стимулювання інноваційних процесів та створення сприятливого середовища ведення новаторської діяльності, це

насамперед, законодавчі норми, що окреслюють правове поле діяльності інноваційних фірм та захист їх інтелектуальної власності, та інформаційна інфраструктура, що забезпечує формування єдиної інформаційної системи в країні, адже вільний доступ до інформації є важливим чинником розвитку конкуренції у національній економіці.

Пріоритетними напрямками державної підтримки мають бути:

1) у сфері наукового розвитку: фундаментальна наука, насамперед розробки вітчизняних наукових колективів, що мають світове визнання; прикладні дослідження й технології, в яких Україна має значний науковий, технологічний та виробничий потенціал і які здатні забезпечити вихід вітчизняної продукції на світовий ринок; вища освіта, підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів з пріоритетних напрямів науково-технологічного розвитку; розвиток наукових засад розбудови соціально зорієнтованої ринкової економіки; наукове забезпечення вирішення проблем здоров'я людини та екологічної безпеки; система інформаційного та матеріально-технічного забезпечення наукової діяльності;

2) у сфері технологічного розвитку: дослідження й створення умов для високопродуктивної праці та сучасного побуту людини; розроблення засобів збереження й захисту здоров'я людини, забезпечення населення медичною технікою, лікарськими препаратами, засобами профілактики та лікування; розроблення ресурсо- та енергозберігаючих технологій; розроблення сучасних технологій і техніки для електроенергетики, переробних галузей виробництва, насамперед агропромислового комплексу, легкої та харчової промисловості;

3) у сфері виробництва: формування наукомістких виробничих процесів, сприяння створенню та функціонуванню інноваційних структур (технопарків, інкубаторів тощо); створення конкурентоспроможних переробних виробництв; технологічне й технічне оновлення базових галузей економіки; впровадження високорентабельних інноваційно-інвестиційних проектів, реалізація яких може забезпечити якнайшвидшу віддачу і започаткувати прогресивні зміни у структурі виробництва й тенденціях його розвитку.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання:

1) виявити особливості інноваційного розвитку економіки України;

2) визначити перспективні напрями зниження його негативного впливу на державу, бізнес та населення.

Кожна з країн світу має відмінний ресурсний потенціал і рівень його використання, а також дотримуються різних моделей розвитку національної економіки.

Відтак, особливої актуальності набуває визначення перспективних напрямів зниження негативного впливу інноваційного розвитку економіки на суспільні процеси, а саме:

- захист прав власності на засоби виробництва;
- захист інтелектуальної власності; - достатнє фінансування фундаментальних і науково-прикладних досліджень;
- надання пільг економічним суб'єктам, які розробляють та упроваджують інновації; - здоровий протекціонізм;
- покращання системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів;
- стимулювання роботодавців до збереження існуючих і створення нових робочих місць;
- удосконалення галузевих і міжгалузевих пропорцій;
- покращання інвестиційного клімату в країні;
- віддання переваги проривним технологіям;
- сприяння взаємовигідній співпраці у ланцюгу «державна - бізнес - наука - населення»;
- спрямування ресурсів у «сектори росту»;
- виділення і першочергова реалізація пріоритетних інноваційних проектів;
- активізація участі у реалізації міжнародних інноваційних проектів.

Результати проведеного дослідження тенденцій та факторів інноваційного розвитку національної економіки дозволяють зробити висновок,

що Україна сьогодні не в змозі забезпечити випереджальний розвиток технологій та високотехнологічних галузей, адже параметри її інноваційно-технологічного розвитку вже давно знаходяться поза межами допустимих граничних показників [5].

Ускладнює шлях розвитку нашої держави й нееквівалентний зовнішньоекономічний обмін, постачання ресурсів закордон та ввезення готової продукції, що значно зменшує можливі прибутки національних компаній, а відповідно й перспективи зростання. Від так, стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку затверджені на законодавчому рівні залишаються нереалізованими.

Список використаної літератури:

1. Геселева Н. В. Механізми модернізації і технологічного розвитку економіки України / Н. В. Геселева // Актуальні проблеми економіки. - 2011. - № 11. - С. 64-72.
2. Арутюнян С.С. Інноваційна складова нової моделі економічного розвитку України у посткризовий період / С.С. Арутюнян, Р.Р. Арутюнян // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 691. – С. 253–257
3. Кириченко О. А. Інноваційний розвиток економіки в контексті сучасної теорії модернізації / О. А. Кириченко, Ю. І. Вигізька // Економіка та держава. - 2011. - № 7. - С. 13–16.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Захарова Т. М. Інноваційна політика держави та принципи її регулювання [Електронний ресурс] / Т. М. Захарова. - Режим доступу: <http://intkonf.org/zaharova-tm-innovatsiyna-politika-derzhavi-ta-printsipiyi-regulyuvannya>.

*к.е.н., доцент Стеців Л.П.
доцент кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту
Українська академія друкарства
E-mail: FEOKS2010@yandex.ua*

*к.е.н., доцент Малярчук І.І.
доцент кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту
Українська академія друкарства
E-mail: FEOKS2010@yandex.ua*

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ АКТИВІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ РЕГІОНУ

Наростання ризиків, пов'язаних із кризовими процесами в економіці, продемонструвало нестійкий короткостроковий характер конкурентних переваг української економіки. В Україні чітко сформувався комплекс викликів, пов'язаних з:

- глибокою депресією основних секторів економіки, викликаною насамперед різким звуженням зовнішніх ринків збуту;
- втратою стабільності банківської системи через наростання ризиків ліквідності за умов відсутності дієвої політики підтримання останньої;
- нестабільністю курсу гривні у зв'язку з дисбалансом попиту та пропозиції на валютному ринку та високим рівнем девальваційних очікувань економічних суб'єктів;
- утрудненням фінансування бюджетних видатків через значно більше за прогнозоване падіння макроекономічних показників;
- перманентною втратою дієвості політики держави через глибоку політичну кризу та розбалансування діяльності гілок законодавчої, виконавчої та монетарної (Національний банк) влади;
- помітною делегітимізацією політики держави через невпинне погіршення якості життя та зростання на цьому підґрунті соціальної напруженості.

Розв'язання окреслених суперечностей та відновлення позитивної економічної динаміки як належного підґрунтя відновлення та збереження

соціального вектора соціально-економічного розвитку потребують радикального оновлення моделі економічного розвитку України на сучасних конкурентних засадах. Виклики, які формуються у процесі розвитку як світової економіки, так і внутрішніх особливостей економіки України, зумовлюють необхідність вдосконалення механізмів забезпечення конкурентоспроможності економіки країни та її регіонів. З огляду на структурне підґрунтя кризових явищ в Україні, на жаль, немає підстав розраховувати на здійснення «автономного» оздоровлення економіки, притаманного традиційним механізмам циклічності ринкової економіки. Значна глибина та багатовимірність кризових проявів в Україні доводять неможливість досягнення більш-менш тривкого ефекту лише за рахунок заходів стабілізації, які здійснюються у вузьких монетарній, валютно-курсовій чи фіскальній сферах. Без відновлення позитивної динаміки економічної активності заходи макрофінансової стабілізації спроможні втягнути економіку у колаптичне самовідтворення економічного спаду.

Відтак вже серед першочергових заходів мають бути визначені кроки, спрямовані на створення підґрунтя економічного пожвавлення за основними напрямками.

- *Збільшення внутрішнього попиту*: уникнення зменшення видаткової частини Державного бюджету, вжиття заходів щодо розбудови внутрішнього ринку, активізація заходів щодо регулювання та обмеження небажаного імпорту, заохочення припливу в Україну прямих іноземних інвестицій.

- *Пошук шляхів інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності*. Від ефективності такого забезпечення залежить, чи зможе вітчизняна економіка вийти на якісно новий рівень розвитку, чи продовжуватиме розвиватися за рахунок інфляційних і девальваційних чинників.

- *Формування фінансових інституцій підтримки промислового та інноваційного розвитку економіки*, мобілізація фінансових ресурсів для структурного оновлення національної економіки шляхом як заохочення

інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання й інвестиційного кредитування комерційними банками, так і прямого державного інвестування.

- *Послідовне підвищення технологічного рівня виробничих потужностей пріоритетних галузей, критичних для національної безпеки, становлення ефективної національної інноваційної системи*, що передбачає механізми взаємодії держави, бізнесу, науки й сектору освіти, їх вбудовування в глобальну інноваційну систему.

- *Активізація експортної діяльності*: реалізація позитивного потенціалу девальвації гривні за рахунок зрушень у структурі експорту з України через використання фінансових, правових, інформаційних, дипломатичних важелів, реалізація можливостей, які надає членство у СОТ.

Формування сприятливого конкурентного середовища та створення сприятливих умов для економічного поживлення потребують посилення державної політики, спрямованої на забезпечення ефективності ринкових механізмів: гарантування дотримання правових норм, запобігання недобросовісним діям економічних суб'єктів, насамперед - монополістів, забезпечення дієвих заходів щодо захисту прав власності та запобігання рейдерству, здійснення жорстких заходів щодо зниження рівня корупції в органах державного управління тощо.

Ключову роль у побудові конкурентоспроможної національної економіки відіграють регіони. Зростання ролі регіонів у стабілізації вітчизняної економіки, підвищенні її конкурентоспроможності потребує формування адекватних механізмів активізації конкурентних переваг регіону. В ринкових умовах господарювання ступінь стійкості конкурентних переваг регіону зростає лише за рахунок переходу від використання наявних факторів виробництва до переваг, заснованих на інтелектуальному потенціалі та інноваціях. Тобто пріоритетним для забезпечення економічного розвитку регіону є наявність, використання та утримання протягом тривалого періоду стійких інноваційних конкурентних переваг, які мають характерні риси: цінність для споживачів, особливість чи унікальність, складність для дублювання конкурентами тощо.

Ступінь стійкості конкурентної переваги обумовлюється джерелами конкурентної переваги і можливостями їх постійного вдосконалення та розширення на основі продукування інноваційних ідей. За ступенем стійкості виділяють конкурентні переваги з низьким, середнім і високим ступенями стійкості. Конкурентні переваги з низьким ступенем стійкості можуть бути легко досягнуті чи скопійовані конкурентами (на основі використання дешевої робочої сили, забезпечення широким спектром сировинних ресурсів, тощо) і не гарантують стабільного становища на ринку та утримання стійких конкурентних позицій, оскільки джерела цих переваг, як правило, мають зовнішній характер, і будь-яка суттєва зміна оточуючого середовища може призвести до їх зникнення. До конкурентних переваг із середнім ступенем стійкості належать утримувані тривалий час конкурентні переваги, які є наслідком цілеспрямованої діяльності виробників, як правило, пов'язані зі значними витратами і важко піддаються копіюванню (сучасна патентована технологія, спеціалізовані програми підвищення кваліфікації персоналу, висока репутація підприємства заснована на активній маркетинговій діяльності, наявність розгалуженої збутової мережі та мережі технічного обслуговування). Конкурентні переваги з високим ступенем стійкості зумовлені постійною модернізацією виробництва, що супроводжується виснаженням конкурентів, якщо вони їх і досягають, то вимагають поєднання значних капіталовкладень в інноваційні проекти з високою якістю їх реалізації [1].

Пошук і застосування інноваційних підходів до регіонального розвитку – вимога часу, умова раціонального використання наявних на місцевому рівні ресурсів, оптимального задіяння потенціалу внутрішнього ринку, активізації ініціатив підприємництва та громадськості щодо ефективного ведення господарювання. Інноваційні підходи до регіонального розвитку, налагодження ефективного діалогу на рівні «держава – регіон – громада» дозволять розблокувати процеси соціально-економічного зростання на регіональному рівні – основи досягнення динамічного, збалансованого розвитку регіонів і зростання рівня добробуту громадян України [2]. Це потребує розробки та

реалізації стратегії підтримки інноваційних процесів на регіональному рівні. У сучасних кризових умовах наявність такої стратегії забезпечить: координацію розвитку регіону на вирішення ключових проблем, в тому числі збереження підприємницького потенціалу регіону, що зменшить гостроту соціальних питань; підвищення керованості соціально-економічних процесів та швидкість реакції на зміни, нові можливості, загрозливі тенденції; оцінювання альтернативних варіантів використання інвестиційних ресурсів в стратегічно обґрунтовані інноваційні проекти; стабілізацію внутрішнього середовища, протидію виникненню негативних тенденцій; концентрацію управлінського потенціалу на вирішенні ключових цілей розвитку.

Саме реалізація зазначених стратегічних напрямів закладе підґрунтя для формування в Україні новітньої моделі економічного розвитку, заснованої на сучасних конкурентних перевагах інноваційного характеру.

Список використаної літератури

1. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: аналіт. доп. / С. О. Біла, Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко, В. І. Жук [та ін.] ; за ред. С. О. Білої. – К. : НІСД, 2011. – 80 с.

2. Писаренко С.М., Особливості інноваційного розвитку регіонів України / С.М. Писаренко, О.М. Луцків // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна: випуск 18. Ч. 1. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2005. – С. 70-74

Тенета В.М.

молодший науковий співробітник кафедри менеджменту

Національна металургійна академія України

e-mail: managua13@mail.ru

ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Як у даний час, так і на протязі усього розвитку підприємницької діяльності, час проблема забезпечення безпеки мала та має особливу

актуальність. Сучасна наукова література насичена науковими роботами, присвяченими різним аспектам всіляких видів (підсистем) безпеки: національної, економічної, політичної, військової, соціальної, екологічної, інформаційної, фінансової, бюджетної, юридичної, регіональної та ін. При цьому переважна більшість авторів відзначають невизначеність понятійного апарату за всіма видами безпеки. Це представляє одну з основних науково-теоретичних проблем теорії безпеки.

Економічна безпека підприємства представляє собою такий стан захищеності функціонуючого підприємства, при якому механізм захисту від реальних і потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз, як сукупність взаємопов'язаних структурних елементів, забезпечує його перманентний сталий розвиток і досягнення поставлених цілей в довгостроковому періоді [1].

Важливою проблемою сучасної теорії економічної безпеки є те, що питання економічної безпеки науковці розглядають лише з позиції оцінювання стану захищеності підприємства і забувають, що такий стан обов'язково має супроводжуватися відповідною діяльністю з його забезпечення. На основі наукового аналізу підходів щодо визначення сутності економічної безпеки підприємства вважаємо, що економічна безпека підприємства - це здатність підприємства, за рахунок стабільного функціонування, динамічного розвитку та шляхом ефективного використання всіх видів наявних у нього ресурсів, з метою нейтралізації загроз внутрішнього та зовнішнього середовища досягнути власні стратегічні цілі. Формування і становлення діяльності підприємства безпосередньо пов'язана з інвестиціями у його економічний, соціальний та науково-технічний розвиток. Підприємницька діяльність у будь-якій організаційно-правовій формі немислима без інвестицій: вже початковий стартовий капітал може і повинен розглядатись в якості тієї інвестиції, яка стає матеріальною або грошовою базою приватного, колективного чи державного підприємництва.

Забезпечення інвестиційної безпеки має подвійну природу. З одного боку, оцінка стану інвестиційної безпеки дозволяє інвестору встановити ступінь

загроз при спрямуванні ресурсів в інвестиційний проект. З іншого – дозволяє підприємству залучити заплановані обсяги фінансування. Тому, обґрунтування місця інвестиційної безпеки та її елементів у складі економічної безпеки є об'єктивною необхідністю для усіх учасників інвестиційного процесу.

На мікрорівні термін «інвестиційна безпека» трактується як процес забезпечення такого стану інвестиційної сфери, за якого економічна стратегія розвитку підприємства здатна зберігати і підтримувати достатній рівень інвестиційних ресурсів в умовах дії внутрішніх і зовнішніх загроз, що є необхідним для забезпечення стійкого розвитку та економічної стабільності, і як результат, зростання конкурентоспроможності національної економіки та добробуту населення [2].

Проведений аналіз авторських підходів до визначення понять інноваційна безпека підприємства та інвестиційна безпека підприємства дозволив отримати спільні терміни, що застосовуються для їхньої інтерпретації: стан захищеності, захищеність, внутрішні і зовнішні загрози, здатність протистояти, захист, процес довгострокової взаємодії, стан ефективного використання ресурсів, стан розвитку підприємства, стан інвестиційної сфери. В результаті досліджень, можемо відзначити, що інвестиційна безпека підприємства – це такий стан підприємства як суб'єкта інвестиційної діяльності, при якому довгострокові економічні інтереси підприємства є узгодженими з впливом суб'єктів зовнішнього середовища. За такого узгодженого стану при умовах виникнення загроз, підприємство в довгостроковому періоді не переходить в кризовий стан, який загрожує масштабними збитками, втратою конкурентоспроможності, порушенням нормального режиму господарської діяльності.

На мікрорівні термін інвестиційна безпека трактується як процес забезпечення такого стану інвестиційної сфери, за якого економічна стратегія розвитку підприємства здатна зберігати і підтримувати достатній рівень інвестиційних ресурсів в умовах дії внутрішніх і зовнішніх загроз, що є необхідним для забезпечення стійкого розвитку та економічної стабільності, і

як результат, зростання конкурентоспроможності національної економіки та добробуту населення.

Інвестиційна безпека – це і стан, і процес. З одного боку, вона характеризує досягнутий рівень використання інвестиційних ресурсів в економічній політиці суб'єкта господарювання, а з іншого – визначає процес та напрями ефективного їх використання [3]. Таким чином, інвестиційна безпека підприємства – це міра узгодження довгострокових економічних інтересів підприємства як суб'єкта інвестиційної діяльності з суб'єктами зовнішнього середовища, за якої в умовах загроз підприємство в довгостроковому періоді не переходить в кризовий стан, який загрожує збитками великого масштабу, втратою конкурентоспроможності, порушенням нормального режиму господарської діяльності.

Розуміння інвестиційної діяльності як сукупності інвестиційних проектів призводить до висновку, що інвестиційна безпека підприємства – це економічна безпека в процесі здійснення інвестиційних проектів. Економічна безпека інвестиційного проекту – це міра узгодження економічних підприємства як суб'єкта інвестиційного проекту із суб'єктами зовнішнього середовища проекту, за якої в умовах загроз інвестиційний проект в довгостроковому періоді не переходить в кризовий стан, який загрожує збитками великого масштабу, втратою конкурентоспроможності підприємства, здійсненню виробничо-господарської діяльності в нормальному режимі. Розгляд інвестиційної діяльності як сукупності інвестиційних проектів вимагає установлення співвідношення між інвестиційною безпекою підприємства та інвестиційною безпекою проекту. В умовах, коли інвестиційна діяльність представлена одним інвестиційним проектом інвестиційна безпека проекту та інвестиційної діяльності співпадають. Коли підприємство за одним напрямком бізнесу здійснює паралельно декілька проектів постає проблема визначення інтегрального рівня інвестиційної безпеки кожного проекту та інвестиційної безпеки підприємства у цілому.

На основі розглянутих підходів можна встановити елементи інвестиційної безпеки підприємства, зокрема, виділити суб'єкт, об'єкт, завдання, функції, принципи, мету, нормативно-правове регулювання, що забезпечить ефективну організацію, реалізацію та визначення місця операцій із забезпечення інвестиційної безпеки з метою прийняття управлінських рішень для мінімізації ризиків усіх учасників інвестиційного процесу.

Будь-яка безпека має бути вимірною. Тому необхідно розробити відповідну систему показників-індикаторів інвестиційної безпеки, яка складає критеріальну базу. Для розв'язання даної проблеми потрібно створити систему моніторингу інвестиційної безпеки. Однак питанням моніторингу інвестиційної безпеки приділяється незначна увага. Зміна ситуації вимагає попереднього розгляду поняття моніторингу. Найважливішим моментом при цьому є триєдиність функцій, властивих моніторингу (спостереження, оцінка й прогноз). Сама оцінка (економічна, соціально-економічна, господарська), на жаль, залишається за межами використання засобів моніторингу. Одним з головних етапів діагностики інвестиційної безпеки є класифікація станів. Мета класифікації станів інвестиційної безпеки (країни, регіону, галузі, підприємства й т.ін.) полягає у встановленні рівнів безпеки по кожному індикативному блоку з подальшим віднесенням стану до певного класу залежно від ступеня важкості ситуації. При цьому можливо виділення, наприклад, таких рівнів (зон) кризовості: нормальний стан; передкризовий стан; кризовий стан [4].

Негативним моментом розподілу рівня безпеки на три зони є слабе диференціювання якісного стану регіону, галузі, виду економічної діяльності за ступенями безпеки, що не дає змоги достатньою мірою встановити глибину зволікання в реагуванні на негативний розвиток ситуації. Тому доцільне усередині зон передкризового й кризового станів додатково розглядати підзони (підрівні), які розрізняються стадіями поглиблення кризи, наприклад: початкова (припустима) передкриза; передкриза, що розвивається; критична передкриза; нестабільна криза; загрозна криза; критична (катастрофічна) криза. Такий поділ надасть можливість виробити найбільш ефективні й дієві заходи щодо

виведення системи з передкризового або кризового станів і не допустити перехід у критичний стан.

У роботі [5] наведено подібний перелік станів – нормальний стан, початкова передкриза; передкриза, що розвивається; критична передкриза; нестабільна криза; загрозна криза; критична криза. Таких прикладів можна привести багато. Потрібно відзначити, що ідентифікація станів безпеки підприємства практично у багатьох роботах базується на теорії антикризового управління та теорії фізичних систем, яка передбачає знаходження системи у двох станах – рівноважному (або установленому, чи стаціонарному), коли всі її координати стану постійні в часі у всіх точках системи, та нерівноважному стану, коли значення координат стану в різних точках системи різні. Між цими двома станами існує перехідний процес (який можна назвати передкризовий, або післякризовий стан), коли рівноважний стан системи порушується при впливі на неї з боку навколишнього середовища або з боку сусідніх систем. Якщо цей вплив разовий, то з часом система приходиться до нового рівноважного стану, але вже з іншим значенням координат стану. Процес переходу до нового стану так і називається перехідним процесом.

Українській економіці притаманний низький рівень інвестиційної безпеки. Це викликано такими обставинами: по-перше, відсутністю цивілізованого фондового ринку й, відповідно, портфельних інвестицій, які можуть бути джерелом реальних доходів населення в майбутньому; по-друге, відсутністю рівня довіри населення до фінансових інститутів та органів державної влади; по-третє, відсутністю реальних механізмів залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій в економіку; по-четверте, наявністю несприятливою інвестиційного клімату в країні та ін. Розглянуті методики діагностики інвестиційної безпеки мають ту особливість, що вони оцінюють, інвестиційну безпеку в статистиці, тобто дають лише зріз ситуативного стану в певний момент години. Динаміка ж інвестиційної діяльності з необхідністю вимагає використання аналітичних та прогнозних моделей інвестиційної складової в економічній СР-системі. Дані моделі інвестиційної складової

загальної моделі економічного розвитку, у свою чергу, дають можливість розробити підходи й принципи оцінки динаміки інвестиційної складової економічної безпеки. Загалом, слід зазначити, що комплексна оцінка інвестиційної безпеки повинна відповідати таким критеріям: характеризувати інвестиційну безпеку, виходячи з інтересів різних груп користувачів – самого підприємства й окремих груп інвесторів, зацікавлених в ефективності вкладення коштів; використовувати в процесі оцінки майбутніх об'єктів інвестування методи фінансового аналізу, що сприятиме більш чіткому уявленню про їх реальний фінансовий стан та основні шляхи його зміцнення; містити оптимальну кількість критеріїв і показників оцінки, що характеризують окремі складові інвестиційної безпеки підприємства; чітко визначати ступінь корисності реалізації інвестиційних проектів для всіх учасників процесу інвестування. Тому основою для подальших досліджень стане розробка комплексної системи оцінки інвестиційної безпеки з урахуванням недоліків та переваг розглянутих методик та застосування різнопланових показників оцінки фінансової діяльності підприємства, яка може бути апробована для різних груп користувачів.

Список використаної літератури

1. Экономическая безопасность: [энциклопедия] / А.Г. Шаваев, А. Т. Багаутдинов и др. – М. : Правовое посвящение, 2001. – 512 с
2. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: [монографія] / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.
3. Барановський О.І. Фінансова безпека [Текст] : монографія / О. І. Барановський ; Національна академія наук України, Ін-т економічного прогнозування. - К. : Фенікс, 1999. - 338 с
4. Ястремська О.М. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства / [О. М. Ястремська та ін.; під ред. О. М. Ястремської, Г. В. Верещагіної]; Харківський національний економічний університет. – Х.: ІНЖЕК, 2010. – 388 с
5. Юр'єва І. А. Механізм інвестиційного забезпечення економічної безпеки підприємства / І. А. Юр'єва // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. - 2013. - № 67. - С. 186-189. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vcpitp_2013_67_32.pdf.

Тихомирова І. В.
асистент кафедри обліку, аудиту та УФЕБ
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
E-mail: irapustova@rambler.ru

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АПК

Економічний і господарський механізм являє собою організовану та впорядковану систему взаємодії економічних явищ на основі сукупності інституціональних концепцій, що забезпечує суб'єктам господарювання в певних розрахункових режимах досягнення заданих або прогнозованих результатів.

За своїм змістом процес формування і реалізації інвестиційної політики в АПК складається з наступних основних етапів: розробка концепції; визначення цілей, пріоритетів і основних напрямків реалізації інноваційної діяльності в галузі; формування організаційних форм інноваційної діяльності; розробка умов і економічних механізмів реалізації інноваційної політики в АПК, головним з яких являється стійке інвестиційне забезпечення інноваційного процесу на всіх його рівнях.

Інвестиційна діяльність в аграрному секторі економічно розвинутих країн характеризується високими бюджетними дотаціями: здійснюється як пряме дотування капітальних вкладень, так і непряме регулювання інвестиційних процесів.

Інвестиційний процес за самою своєю суттю вкрай динамічний і вимагає застосування гнучких форм його організації та управління. У той же час, він складається з наступних послідовних фаз: накопичення вільного капіталу у потенційного інвестора; пошук інвестором вигідних напрямків вкладення коштів; формування в економіці вискоелективних напрямків вкладення коштів; створення державою правових умов, що сприятимуть ефективному залученню капіталу.

У США федеральні бюджетні асигнування на сільське господарство виділяються у вигляді прямих грошових виплат, пільгових кредитів, безоплатних позичок, безповоротних платежів. Фермерам надаються податкові знижки на інвестиції, проводиться відстрочка платежів по кредитах і т.д. Державна система кредитування займає тут близько половини позик, виданих фермерам всіма комерційними банками та страховими компаніями. Фінансові кошти виділяються через програми гарантованих фінансових вкладень, які направляються в аграрний сектор.

У країнах Західної Європи і Японії діє кредитна система з низькими процентними ставками в рамках фермерської кооперації із залученням фінансових коштів комерційних банків, страхових компаній. Це особливо важливо для країн ЄС, так як тут значна частина фермерів (40%) не має власних коштів для забезпечення навіть простого відтворення.

Найбільш поширеним видом бюджетного стимулювання інвестицій в Австрії є пільгове кредитування. Воно займає пріоритетне місце в бюджетному стимулюванні капіталовкладень. Функціонує два види пільгового кредитування: аграрний інвестиційний кредит і спеціальний сільськогосподарський кредит. Кожен із зазначених кредитів має свої напрямки використання, встановлений розмір стимулювання, умови і терміни дії.

Таким чином, держава в інтересах всіх її громадян зобов'язана, на наш погляд, зберігати за собою стратегічно важливі важелі управління в усіх галузях економіки, особливо в АПК, що забезпечують продовольчу безпеку країни, сприяти розвитку науково-технічного прогресу, нормальному функціонуванню всієї економіки. Однак роль держави як суб'єкта управління об'єктивно вимагає чіткого визначення повноважень, прав і обов'язків відповідних виконавчих і господарських органів управління.

Розглядаючи сучасні концептуальні засади інвестиційного процесу в АПК, можна відзначити різноманітність точок зору вчених, що відображає всю складність і багатогранність даної проблеми.

Організаційно-економічний механізм інвестиційного процесу в АПК розглядається в роботі Н.Ф. Зарук як сукупність цінових, фінансово-кредитних відносин і системи організаційних заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей [1]. Він включає в себе основну частину економічних відносин, що виникають з приводу відтворення суспільного продукту і доходу. Дія його направлено на реалізацію цілей і завдань інвестиційної стратегії. Теоретичну основу формування і функціонування цього механізму становить зміст закону вартості, попиту і пропозиції, грошового обігу, взаємозв'язку і пропорції виробництва, розподілу, обміну та споживання. Оновлення основного капіталу в якості матеріальної основи відтворювального циклу і подолання кризової ситуації становить основу інвестиційної діяльності, яка базується на інноваційній діяльності та інших напрямках науково-технічного прогресу.

Закономірності, що визначають теоретичну основу формування і функціонування організаційно-економічного механізму на макрорівні проявляються в системі взаємопов'язаних економічних категорій, що виражають їх сутність. До них відносяться ціна, бюджет, фінанси, кредит, податки, страхування та інші категорії. Ціна як економічна категорія стає найважливішим інструментом формування доходів держави при планово-регульованій економіці. У ринковій економіці ціни служать визначальним показником.

Організаційна частина механізму інвестиційного процесу представлена державними та приватними господарюючими суб'єктами. Державні структури - це суб'єкти обласного та районного рівнів, які здійснюють законотворчу діяльність, органи виконавчої влади та т.д. Господарюючі приватні суб'єкти в нашій схемі представлені інтегрованими утвореннями, самостійними господарюючими організаціями, що виробляють продукцію, що не ввійшли в інтегровані структури, особистими підсобними господарствами.

Наведені вище методологічні положення використані нами в ході досліджень інвестиційного процесу в агропромисловому комплексі. Разом з

тим, врахована його специфіка, яка полягає в визначальній ролі державних структур в функціонуванні згаданого механізму, особливо в сільському господарстві.

Одним з напрямків підвищення стійкості зростання сільськогосподарського виробництва, на думку І. Ушачева, є розвиток інтеграційних процесів в АПК. В даний час це в основному формування агрохолдингового типу [2].

Спонукальний мотив інтеграції полягає в ефекті, що досягається за рахунок консолідації фінансових ресурсів, праці і засобів виробництва. В результаті скорочуються витрати, підвищується конкурентоспроможність продукції, освоюються нові технології і техніка, розвивається великомасштабний бізнес.

Таким чином, економічний механізм регулювання інвестиційних процесів в регіональному АПК це система зв'язків і методів взаємодії між галузями і підприємствами АПК, а також державними органами управління, спрямованих на залучення інвесторів в інтересах розширення діючого виробництва або авансування новоствореного виробництва.

Список використаної літератури

1. Зарук Н. Ф. Организационно-экономический механизм инвестиционного процесса в АПК : дис. докт. эк. наук / Зарук Н. Ф. – М., 204. – 305 с.

2 Ушаев И. Интеграционные процессы в АПК плюсы и минусы / И. Ушаев. // АПК: экономика, управление. – 2006. – №9. – С. 7–10.

*д.е.н., професор Тульчинська С.О.
професор кафедри економіки і підприємництва
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»
E-mail:tuha@ukr.net*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ЕКОНОМКИ ЗНАНЬ

Для становлення економіки знань великого значення набуває розвиток інтелектуального капіталу. Незважаючи на те, що теорії людського та інтелектуального капіталу існують вже багато років, дотепер сутність інтелектуального капіталу та його значення в умовах становлення економіки знань залишаються дискусійними питаннями.

Метою даного дослідження є на основі аналізу існуючих підходів до визначення інтелектуального капіталу, визначити його сутність та особливості як одного з факторів становлення економіки знань.

Якщо розглядати концепції постіндустріального суспільства, то подоланню традиційних поглядів на капітал як певне однорідне явище, представлене виключно речовими об'єктами, посприяла теорія людського капіталу, викладена у працях Г. Беккера, Т. Шульца, Ф. Махлупа та інших дослідників. Теорію людського капіталу можна правомірно вважати закономірним етапом на шляху формування теорії інтелектуального капіталу, її методологічною основою. Вчені заходу Е. Брукінг, Дж. Гелбрейт, Л. Едвінссон, М. Кастельс, М. Мелоун, Т. Сакайя, Т. Стюарт, О. Тоффлер, М. Янг та інші у своїх працях безпосередньо пов'язували проблематику людського та інтелектуального капіталу з тенденціями розвитку постіндустріального суспільства, із визначальною роллю людини у виробничих процесах. Сукупність знань, умінь, виробничих навичок, досвіду та мотивації, невід'ємних від кожного індивіда, кваліфікувалися ними як людський капітал.

Наукову категорію «інтелектуальний капітал» було впроваджено в обіг Дж. Гелбрейтом у 1969 р., а визнаними першопрохідцями його вивчення й

обґрунтування вважаються Л. Едвінссон і М. Мелоун. Теорія людського капіталу обмежується аналізом знань і умінь, втілених у людині, а теорія інтелектуального капіталу демонструє значно ширший погляд на знання як ядро інтелектуального капіталу, включаючи не тільки знання індивіда, але й наукові знання, об'єктивовані у нових технологіях, методах виробництва, програмному забезпеченні, базах даних тощо.

Названі обставини дають підставу вітчизняним та зарубіжним дослідникам виникнення теорії інтелектуального капіталу і в цілому інтелектуалізації економічних відносин вважати цю теорію цілком закономірним результатом розвитку науки і технологій, глибокого проникнення їх у виробництво і безпосередньо пов'язаних з процесами становлення постіндустріального суспільства. Спроби усвідомлення особливостей і специфіки інтелектуального капіталу як одного із вирішальних факторів в умовах становлення економіки знань та інтеграційного вибору держави зумовлюються рядом обставин.

По-перше, на сучасному етапі, коли на зміну традиційній має прийти економіка знань, докорінно змінюється ставлення до наукових знань та головної продуктивної сили суспільства – людини інтелектуальної праці. Це означає, що виникає безпосередня залежність ефективності виробництва життєвих благ від якісних параметрів використовуваного людського капіталу, від рівня знань кожної особистості – володаря такого капіталу. Саме тому теорія інтелектуального капіталу є однією серед тих, які визначають концептуальні основи економічної поведінки індивіда.

По-друге, знання, наука, інноваційні технології як впродовж останніх десятиліть минулого століття так і на сучасному етапі стали головним джерелом зростання провідних економічно розвинутих країн світу.

У даний час наукова економічна категорія «інтелектуальний капітал» є широко вживаною дослідниками. Разом з тим вона залишається досить складною і неоднозначною, що, в свою чергу, зумовило появу низки недоліків в обґрунтуванні системи оцінки та обліку інтелектуального капіталу і механізмів

управління ним на макро-, мезо- та мікрорівнях. Науковці [3, с. 69; 4] пояснюють серйозну складність оцінки інтелектуального капіталу його «невідчутною сутністю», яка не відповідає існуючим стандартам оцінки матеріальних благ та призводить до труднощів вартісного виміру. Незважаючи на те, що інтелектуальний капітал у наш час та в економіці знань буде визначати інноваційний розвиток, охоплюючи всю матеріальну і фінансову структуру економіки, поки що проблеми його суті, структури і факторів формування досліджені недостатньо, враховуючи напрями, що стосуються не тільки економічних аспектів, але й соціально-правових та етичних відносин, на які значний вплив справляє диференціація та наявність регіональних відмінностей. Як наслідок відмічених тенденцій досі актуальним залишається визначення терміну «інтелектуальний капітал» відносно нових умов організації економічного простору регіонів, розширення меж міжрегіонального співробітництва та вдосконалення форм взаємодії підприємств різних галузей.

Вітчизняні дослідники неодноразово корегували та доповнювали визначення інтелектуального капіталу в умовах інтеграційного вибору держави та в контексті ідентифікації економіки знань. Академік В. Геєць вважає інтелектуальним капіталом сукупність знань усіх працівників, які забезпечують конкурентоспроможність організації зокрема і держави в цілому. Причому, підкреслює він, «одержання різного роду технологічних і організаційних переваг над конкурентами – це основна функція інтелектуального капіталу» [5, с. 189].

Томас Стюарт також акцентує увагу на здатності інтелектуального капіталу забезпечувати конкурентоспроможність компанії. Його суть – «це інтелектуальний матеріал, що включає у себе знання, досвід, інформацію та інтелектуальну власність і бере участь у створенні вартості. Цю колективну розумову енергію важко виявити, а ще важче нею управляти» [6, с. 12].

Економісти Л. Баластрик, Н. Васильченко і О. Кендюхов пропонують визначення інтелектуального капіталу як «здатності створювати нову вартість, інтелектуальні ресурси підприємства, представлені людськими і машинними інтелектами, а також інтелектуальними продуктами, створеними ним самостійно

або залученими зі сторони засобами формування нової вартості» [1, с. 264; 2, с. 41].

Отже, на наш погляд, на рівні особистості інтелектуальний капітал можна розглядати як нагромаджений працівником та сформований на основі інвестицій в особистість в процесі освіти, професійної підготовки, перепідготовки або практичного досвіду запас інформації, знань, творчих здібностей, який за умов включення в процес суспільного відтворення зумовлює створення інтелектуального продукту в регіонах та розвиток інтелектуально-інноваційної системи регіонів в умовах інтеграційного вибору держави, що сприяє інноваційним перетворенням на всіх рівнях і забезпечує його власнику певний дохід.

Необхідно зауважити, що на мезо- та макрорівні інтелектуальний капітал представляє собою сукупність особистих здібностей, реалізація яких зумовлює можливість формування конкурентних інноваційних переваг регіонів за допомогою якісного оновлення виробництва, реформування ринку праці та відносин інтелектуальної власності, а також вдосконалення форм міжрегіональної співпраці. На його формування впливають природно-ресурсний та економічний потенціал регіонів, регіональні програми розвитку соціальної сфери, демографічна ситуація в регіоні, структура попиту на робочу силу, направленість регіональної освітньої політики тощо.

Список використаної літератури:

1. Баластрик Л. О. Структурні особливості інтелектуального капіталу [Текст] / Л. О. Баластрик, Н. В. Васильченко // Зб. наук. пр. Теорії мікро-макроекономіки, Вип. 18. – К.: АМУ, 2005. – С. 263-269.
2. Кендюхов О. В. Інтелектуальний капітал підприємства: методологія формування механізму управління: Монографія [Текст] / О. В. Кендюхов. – Донецьк: ДонІЕП, 2006. – 307 с.
3. Терехов С. П. Значение общественной оценки интеллектуального капитала [Текст] / С. П. Терехов // Вопросы экономических наук. – 2006. – № 6. – С. 69-72.
4. Тульчинська С. О. Знання як фактор розвитку інтелектуально-інноваційної економіки [Текст] / С. О. Тульчинська // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конфер. «Перспективи розвитку ринку науково-технічної продукції України та країн Африки»: Тези доповідей та інформаційні матеріали. – К.:

Український інститут науково-технічної і економічної інформації, 2007. – С. 53-55.

5. Україна у вимірі економіки знань [Текст] / [за ред. акад. НАН України В. М. Гейця]. – К.: Основа, 2006. – 592 с.

6. Stewart T. A. Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations / T. A. Stewart. – N.Y.-L.: Doubleday / Currency, 1997. – p. 278.

*Ушакова С.А., магістрант
Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка
E-mail: Svetlana_ushakova_kh@mail.ru*

ВИРОБНИЦТВО ТА ПЕРЕРОБКА НАСІННЯ РІПАКУ В УКРАЇНІ

Ріпак слід вважати однією із найважливіших сільськогосподарських культур через його широке застосування у різноманітних галузях АПК. Після переробки цієї культури можна отримати олію, що використовується для споживання або слугує сировиною для подальшої переробки. Ріпакова олія - це основний компонент при виробництві біодизелю. Слід відмітити, що зараз Україна більш ніж на 90% залежна від імпорту енергоносіїв. Для безперебійного функціонування всіх господарюючих суб'єктів необхідно диверсифікувати джерела енергоносіїв. Після процесу переробки ріпаку на біодизель отримується побічний продукт – макуха, або ріпаковий шрот, який володіє дуже цінними кормовими властивостями. Отже розвиток ріпаківництва – це важливий напрямок національної економіки, що може забезпечити як продовольчу безпеку країни так і вирішити деякі енергетичні питання, що є стратегічно важливими для нинішнього становища України.

Ефективність виробництва ріпаку та біопалива з даної сільськогосподарської культури розглянута у наукових дослідженнях Г. Забарного, М. Коденської, Н. Міщенко, Г. Калетніка, Г. Яворова, М. Кобця та інших. Проте незважаючи на численні публікації, актуальність даного питання не зменшується, а тільки зростає.

Зараз ріпак займає провідне місце у світовій торгівлі завдяки подорожчанням продовольства та енергоносіїв. Водночас ріпак вважається кормовою культурою і слугує сировиною для виробництва макухи, вітамінного борошна та шроту. Значною мірою розвиток ефективності галузі ріпаківництва визначається масштабами виробництва. Як свідчать офіційні дані державної статистики України рекордний валовий збір ріпаку спостерігається у 2008 році (2873 тис.т), за рахунок збільшення посівних площ. У 2015 році, як свідчить статистика, можна зафіксувати найбільший рівень урожайності – 26 ц/га. (рис.1) Тому за обсягами виробництва олійних культур в Україні ріпак поступається тільки соняшнику та соєвим бобам.

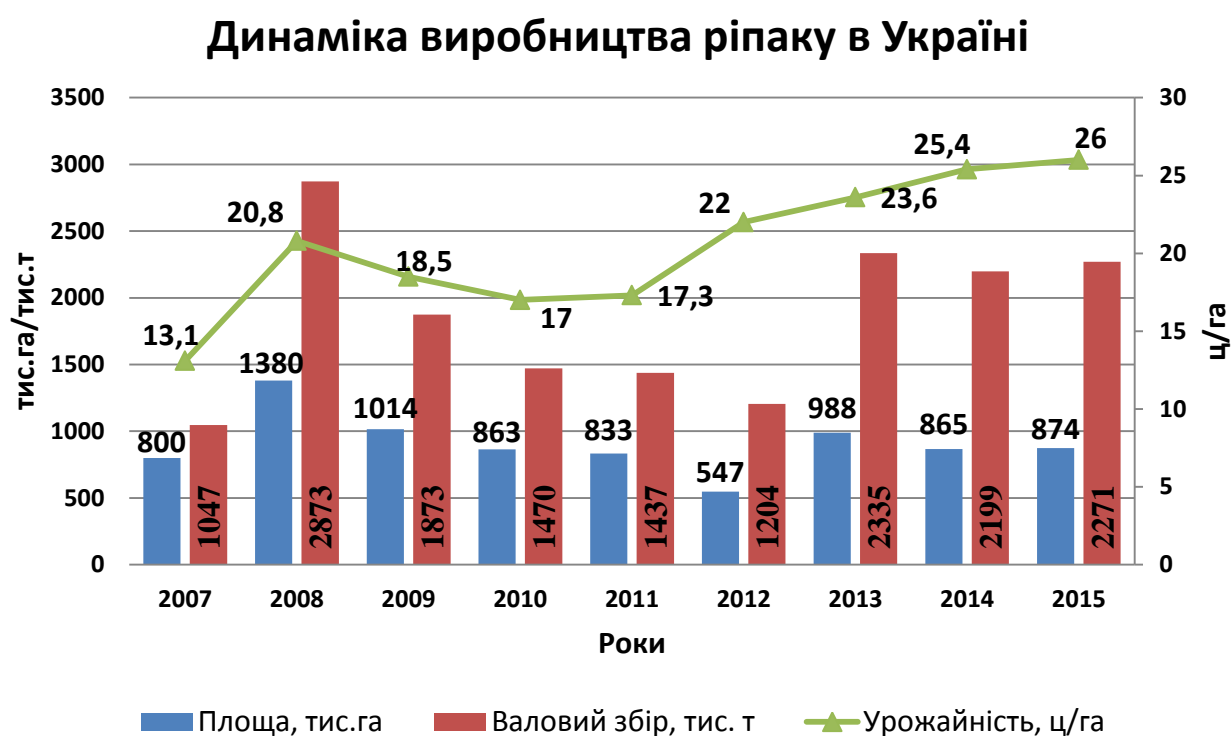

Рис. 1 Динаміка виробництва ріпаку в Україні [1]

Необхідно відмітити, що на ріпакове насіння завжди порівняно високі ціни, через що ріпаківництво вважається однією із найрентабельніших галузей сільського господарства. В поточному році на внутрішньому ринку закупівельні ціни були рекордно високими, ціна 1т насіння утримувалась 7.5-7.6 тис.грн. На зовнішньому ринку загальна середня світова ціна на ріпакове насіння становило 414\$/т.

Слід зазначити, що переробка ріпаку на технічні цілі так само може бути досить прибутковою. По-перше насіння ріпаку переробляють на олію, після чого з неї можна отримати біодизельне паливо. Такий вид паливо неодмінно має певні переваги та недоліки.

Таблиця 1

Переваги та недоліки палива з ріпаку

Переваги палива з ріпаку	Недоліки палива з ріпаку
Біопаливо з ріпаку більш екологічне, порівняно з паливом із нафти, адже в результаті згоряння біодизелю викиди шкідливих сполук у навколишнє середовище значно менші;	Біопаливо агресивніше щодо гумових і полімерних деталей двигунів, ніж звичайне традиційне, отримане в результаті перероблення нафти;
Для біопалива характерне високе цетанове число, завдяки чому його використовують на дизельних двигунах без додаткових речовин, які б забезпечували краще запалювання, особливо під час запуску двигуна;	У разі потрапляння на лакофарбове покриття кузова біопаливо треба якнайшвидше видалити, бо воно досить швидко роз'їдає його верхній шар;
Біопаливо має високі мастильні властивості, цьому сприяє його особливий хімічний склад і високий вміст кисню в ньому;	Біопаливо дещо змінює техніко-експлуатаційні параметри дизельних двигунів, зокрема потужність двигуна, який працює на ньому, під час роботи в номінальному режимі зменшується на 6–8%
Унаслідок змащення рухомих деталей двигуна, який працює на біопаливі, міжремонтний термін його експлуатації збільшується приблизно на 50%	Питома витрата біопалива зростає приблизно на 5–8%

Переваги палива з ріпаку	Недоліки палива з ріпаку
Вартість 1 л біопалива майже вдвічі дешевша за аналогічну кількість традиційного палива;	
Будівництво заводів із виробництва біопалива знизить рівень безробіття в країні та покращить її економічне становище;	
Переходячи на біодизель, не потрібно додатково переобладнувати ні сам двигун, ні інші його системи;	
У разі потрапляння в ґрунт або воду біопаливо не завдає екологічної шкоди (протягом 25–30 днів воно повністю розпадається).	
Ріпак, який є основною сировиною для виробництва біопалива, — хороший фітосанітар ґрунту;	

[2]

По-друге побічну продукцію, тобто макуху та солону ріпаку, можна переробляти на нетрадиційний вид палива – брикети або пелети, що можна використовувати для власних цілей, або реалізовувати на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Отже подібна комплексна технологія переробки насіння ріпаку забезпечує: можливість виробляти дизель, прибутковість галузі та безвідходність виробництва. Так само слід враховувати можливий економічний ефект, завдяки зниженню залежності України від імпорту палива, екологічний та соціальний ефекти. Тому на найближчу перспективу об’єктивно формується широке поле для дослідження чинників і переваг у розвитку біоенергетики.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Калетнік Г.М. Біопаливо. Продовольча, енергетична та екологічна безпека України: монографія / Г.М. Калетнік. – К.: Хай-Тек Прес, 2010.
3. Єранкін О. Місце виробництва біопалива у формуванні маркетингових стратегій підприємств АПК в контексті глобалізаційних проблем / О. Єранкін // Пропозиція. – 2009.
4. Кравчук О.О. Еколого-економічні особливості формування ринку енергетичних сільськогосподарських культур / О.О. Кравчук // Економіка АПК. - 2013.
5. Уланчук В.С Проблеми ефективного виробництва насіння ріпаку та продукції його переробки / В.С. Уланчук, С.М. Дишлюк // Економічний вісник Донбасу. – 2008.

Фалат І.О.
студент 3-го курсу спеціальності «менеджмент організацій»
Рівненський державний гуманітарний університет
E-mail: falat1995@ukr.net
Науковий керівник: к.е.н., доц. Нікшич С.М.

СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Якщо рутинний процес сприяє задоволенню існуючих потреб, то інноваційний — орієнтований на задоволення нової суспільної потреби. Він характеризується високою мірою ризику при досягненні поставленої підприємством або організацією цілі, вступає в протиріччя з системою інтересів учасників процесу. Тоді, коли форми організації рутинних процесів засновані на жорстких регламентованих нормах та нормативах, форми організації інноваційних процесів виключають чітку регламентацію, характеризуються слабкою регламентацією системи. Рутинний процес є коротким, на відміну від нього інноваційний процес носить дискретний характер. В міру стабілізації випуску інноваційного продукту даний процес набуває характеру рутинного. Механічність системи управління може стати наслідком виникнення криз в сфері науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт та появи важливих

проблем. М.М.Іванов, С.Р.Колупаєва, Г.Б.Кочетков розглядають інноваційний процес в такій послідовності: постановка цілі інноваційної діяльності, генерування ідей створення інновації, вибір вихідних ідей, розробка концепції нового продукту, дослідження ринку та ринкове планування, дослідне виробництво, поточна оцінка продукту, ринкове випробування, комерційне виробництво, продаж [1].

На відміну від інших професор М. Юделевич повністю спростовує поділ інноваційного процесу на фази, стверджуючи, що "...навряд чи правомірно достатньою чіткістю виділити точний перелік фаз в структурі даною процесу взагалі, можна в якійсь мірі співставити інноваційні процеси для добре фіксованої групи нововведень" [2]. На думку автора, схема процесу створення інновацій в умовному ринку має вигляд, показаний на рис. 1.

Виробництво виробу в модифікованому вигляді носить специфічний характер. На формування механізму управління інноваційним процесом впливає ряд факторів:

- стан ринку науково-технічної продукції;
- ринок факторів виробництва;
- ринкові сили (конкуренція та ринковий вибір);
- положення організації, підприємства чи фірми на ринку;
- динаміка та структура попиту та пропозиції.

На творчому етапі (пошукові дослідження і розробка ідей нового продукту) найбільше значення мають органічні системи управління, орієнтовані на найбільш повне розкриття виконавців. Необхідно створювати атмосферу для безперервних "творчих конфліктів".

На стадії науково-дослідних робіт для інноваційного менеджменту суттєво важливе визнання кризи, можливих її проявів та життєдіяльності нової техніки. Інноваційний менеджмент повинен орієнтуватися на такі важливі властивості нової техніки, як зміна на протязі часу своєї початкової структури та функціональної спрямованості [4].

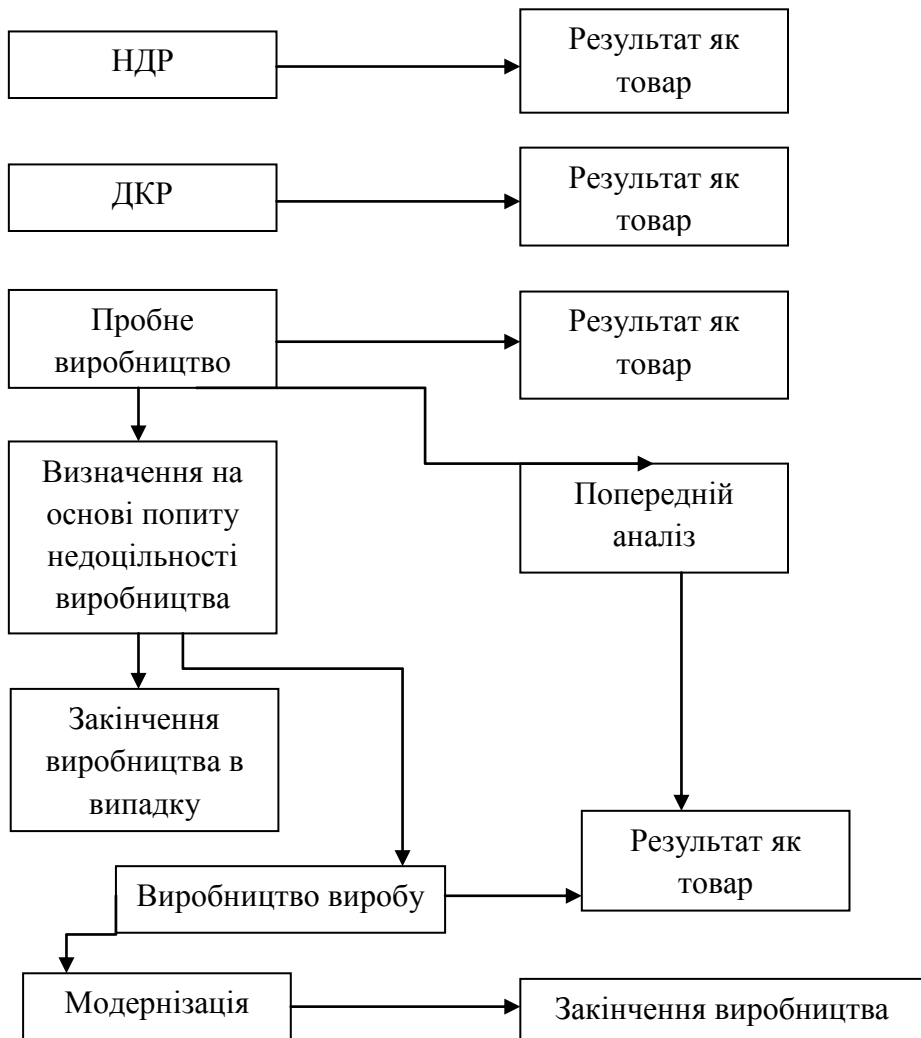
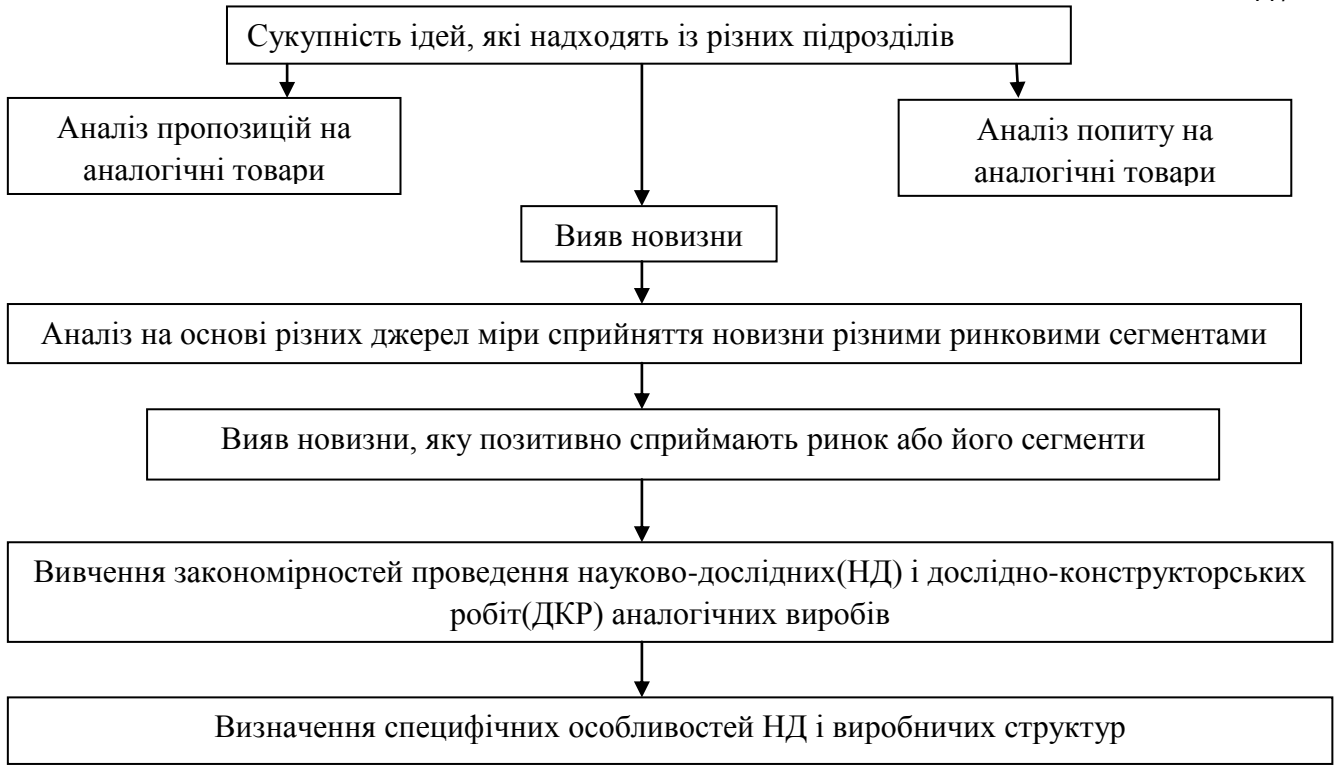

Рисунок 1. Процес створення інновації в умовах ринку

Виробництво виробу в модифікованому вигляді носить специфічний характер. На формування механізму управління інноваційним процесом впливає ряд факторів:

- стан ринку науково-технічної продукції;
- ринок факторів виробництва;
- ринкові сили (конкуренція та ринковий вибір);
- положення організації, підприємства чи фірми на ринку;
- динаміка та структура попиту та пропозиції.

На творчому етапі (пошукові дослідження і розробка ідей нового продукту) найбільше значення мають органічні системи управління, орієнтовані на найбільш повне розкриття виконавців. Необхідно створювати атмосферу для безперервних “творчих конфліктів”.

На стадії науково-дослідних робіт для інноваційного менеджменту суттєво важливе визнання кризи, можливих її проявів та життєдіяльності нової техніки. Інноваційний менеджмент повинен орієнтуватися на такі важливі властивості нової техніки, як зміна на протязі часу своєї початкової структури та функціональної спрямованості.

Виробнича стадія є об’єктом раціоналізації управління, використання досягнень менеджменту в інтеграції зусиль різних структур. На стадії пробного виробництва необхідний частковий відхід управлінців від управлінського раціоналізму. Тут необхідно враховувати сукупність факторів зовнішнього економічного середовища:

- розгляд підприємства в якості цілісної системи, можливість передбачити
- розвиток зовнішніх процесів та подій, здатність адаптуватися до нових умов;
- розгляд концепції підприємства одночасно як соціальної та економічної системи.

На стадії масового виробництва більш ефективним є механістичний підхід до управління, використання жорстких регламентованих норм та нормативів.

В ряді випадків раціонально віддавати перевагу неформальним методам управління. Їх суть полягає в тому, що поки проект не досягне самої стадії, на якій можна зробити висновок про доцільність затрат засобів та часу, виключене використання любых методів розробки детального бюджету, ходу виконання програми і т.д. [5, с. 45].

Вищому керівництву необхідно зосередитись на наступних задачах:

- моніторинг – регулярна звітність про результати та досягнення, співвимірюваність досягнених результатів із коригуючих рішень: перегляд або доповнення умов угоди або її розірвання у випадку невідповідності угоди поставленим цілям;
- покращення процесу циркуляції інформації, встановлення ефективних каналів передавання отриманих результатів;
- задоволення потреби в ресурсах;
- гнучка кадрова політика, забезпеченість робітниками різної спеціалізації;
- формування позитивних установок на досягнення успіху [3].

Отже, управління інноваційною діяльністю є невід'ємною частиною виробничо-господарської діяльності підприємства, яка несе в собі імпульс розвитку, ґрунтуючись на нових підходах до вирішення звичних виробничих завдань. Оптимальне поєднання виробничої та інноваційної діяльності дає змогу не лише постійно вдосконалювати виробничий процес і продукцію, а й діяти на випередження, виявляти нові перспективні напрями чи форми бізнесу, диверсифікувати діяльність з метою задоволення нових суспільних потреб.

Список використаної літератури

1. Иванов М.М. США: управление наукой и нововведениями / Иванов М.М., Колупаева С.Р., Кочетков Г.В.. – М.: Наука, 2010. – 286 с.
2. Ковальчук Т. Управління інноваційним процесом // Бізнес-інформ. – 2012. №17. С. 30-31.

3. Покропивний С. Інноваційний менеджмент в ринковій системі господарювання. // Економіка України. – 2009. – №2. – С. 26-31.
4. Сич В. Формування інноваційної стратегії підприємства. // Бізнес-інформ. – 2013. - №22. – С. 42-44.
5. Череп А.В. Інноваційний менеджмент: підруч. / Череп А.В., Пуліна Т.В., Череп О.Г. – К.: Кондор, 2014. – 452 с.

*к.э.н., доцент Федорова Ю.В.
доцент кафедры менеджмента
Украинская инженерно-педагогическая академия, г.Харьков
E-mail:julia057@rambler.ru*

ПРОБЛЕМЫ ПОВЫШЕНИЯ «КАЧЕСТВА ЖИЗНИ» УКРАИНЦЕВ

Сегодня уже не секрет и не новость, что уровень жизни среднестатистического украинца значительно снизился за последние несколько лет. Насколько ухудшилась сегодняшняя ситуация объективно отразят экономические показатели последующих лет. Однако физические показатели экономического роста, к которым относятся потребление электроэнергии, газа, объемы грузоперевозок и др. уже сегодня демонстрируют резкое снижение. Так, "за период с января по сентябрь 2014 года наблюдалось стремительное уменьшение количества грузоперевозок на 6,3% – до 508,1 млн. тонн по сравнению с аналогичным периодом 2013 года. В частности железнодорожным транспортом перевезено грузов - 293,8 млн. тонн, что на 7,8% меньше, чем в прошлом году, автомобильным - 134,6 млн. тонн или на 4% больше прошлого года, водным - 4,3 млн. тонн, что на 8,9% больше, трубопроводным - 75,3 млн. тонн, что на 16,1% меньше и авиационным - 50 тыс. тонн или на 19,5% меньше, чем в прошлом году. Кроме того, за январь-сентябрь 2014 года грузооборот сократился на 6,5% – до 257 млрд. 129,5 млн. т/км. [1]. В январе-августе 2015 года потребление электроэнергии сократилось на 10,2%, газа - на 20,2%. Потребление электроэнергии в Украине за январь-август снизилось на 10,2% по сравнению с аналогичным периодом прошлого года до 99,8 млрд. кВт/ч. Об

этом свидетельствуют данные Министерства энергетики и угольной промышленности Украины» [2].

Эти показатели однозначно найдут отражение в уровне HDI, который рассчитывается с некоторым лагом. С каждым днем увеличения внешнего долга, финансирования необъявленной войны, непомерный груз ложится на плечи каждого гражданина нашей страны. Это отражается не только на доходах граждан, но и определяет тенденцию к снижению качества здравоохранения, образования, уровня инновационного развития.

Вопросам оценки уровня жизни населения уделили внимания такие выдающиеся отечественные и зарубежные ученые, как Гуриев С., Солодовников С.Ю, Либанова Э.М. и др. Однако все же недостаточно работ, содержащих анализ сегодняшнего уровня жизни украинцев. Поэтому возникает необходимость оценить уровень жизни современного украинца и сделать прогнозы в отношении его дальнейшего изменения.

Детальный анализ существующих методов оценки качества жизни человека представлен в работе белорусские ученые С.Ю.Солодовников, А.В.Зенькова [3]. Учеными разделены все современные исследования качества жизни на два методологических подхода: 1) с помощью системы социальных индикаторов («СИ»), базирующихся на рекомендациях между народных организаций ООН, ОЭСР и органов государственного управления; 2) с помощью интегрального индекса качества жизни на основе отдельных показателей. Ученые провели структурный анализ интегральных индексов и сделали вывод о том, что в эволюции методов оценивания можно выделить три подхода: объективный, субъективный и объективно-субъективный; существующие методики значительно различаются между собой как по целям оценки, методическому инструментарию, так и по структуре используемых компонент. В частности, современные российские и белорусские методики отличаются от зарубежных наличием большего количества компонент исследования. Наибольшую частоту употребления в структуре интегрального показателя имеет компонента здоровья населения, а именно, показатель

ожидаемой продолжительности жизни. Однако ученые утверждают, что в дальнейшем, адекватная интегральная оценка качества жизни населения должна включать в себя не только экономические, социальные, физиологические, но и экологические, духовные факторы.

Сегодня самым популярным показателем измерения качества жизни населения является, разработанный пакистанским экономистом Махбубом уль-Хаком Индекс человеческого развития, он же Human Development Index (HDI). Этот показатель в наши дни используется ООН как альтернативный показатель общественного прогресса, в противоположность чисто экономическим оценкам. Исходная идея исследования заключается в следующем: общественное развитие следует оценивать не только по национальному доходу, как это долго практиковалось, но также по достижениям в области здоровья и образования, которые поддаются измерению в большинстве государств. Данный индекс, является одним из четырех новых индексов Отчета о развитии человечества (*Human Development Report*) — ежегодной публикации, издаваемой Программой развития ООН.

Индекс человеческого развития — это совокупный показатель уровня развития человека в стране, поэтому иногда его используют в качестве синонима таких понятий, как «качество жизни» или «уровень жизни». Индекс измеряет достижения страны с точки зрения состояния здоровья, получения образования и фактического дохода ее граждан, по трем основным направлениям:

1. Здоровье и долголетие, измеряемые показателем ожидаемой продолжительности жизни при рождении.

2. Доступ к образованию, измеряемый уровнем грамотности взрослого населения (2/3 индекса) и совокупным валовым коэффициентом охвата образованием (1/3 индекса).

3. Достойный уровень жизни, измеряемый величиной валового внутреннего продукта (ВВП) на душу населения в долларах США по паритету покупательной способности (ППС) [4] .

Украина все еще относится к странам с высоким уровнем HDI (0,7-0,8), однако тенденции к его повышению не наблюдается. Так, HDI составил: в 2014г - 0,734, в 2013г. - 0,740, в 2012г. - 0,733, в 2011г. - 0,729 [5]. Однако все три составляющие современного макроэкономического показателя имеют тенденцию к снижению [6,7,8]. Как видно из таблицы 1, основной опорой HDI Украины по-прежнему остается уровень грамотности населения. Продолжительность жизни не увеличивается, как в развитых странах. ВВП на душу населения стремительно сокращается. При этом продолжительность жизни и доступ к образованию, снижаются меньшими темпами, чем номинальный ВВП.

Таблица 1. Индекс человеческого развития Украины (HDI) , и его составляющие

Показатель	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Номинальный ВВП на душу населения, долл. ¹	1373	1839	2310	3077	3887	2549	2980	3621	3870	4007	3049	(2010 прогноз)
Продолжительность жизни (здоровье)	69,5	69,2	69,5	68,0	68,2	68,0	68,0	71,0	68,0	71,3	68,1	-
Доля грамотности и населения ²	99,5	99,5	99,6	99,6	99,6	99,6	99,7	99,7	99,7	99,7	99,7	99,7
Индекс человеческого развития ³	-	0,788	0,786	-	0,729	-	0,726	0,729	0,733	0,740	0,734	-

Согласно ежегодному отчету независимых экспертов ПРООН за 2014г [4]

в мире уровень человеческого развития продолжает расти, но темпы его повышения снизились во всех регионах мира и прогресс весьма нестабилен.

¹ по среднему курсу НБУ за отчетный период

² Уровень грамотности (%) взрослого населения (15+) – это доля населения в возрасте 15 лет и старше, которые могут с пониманием читать и писать короткие, простые предложения, касающиеся их повседневной жизни. Как правило, ‘грамотность’ охватывает ‘умение считать’, умение осуществлять простые арифметические расчеты. Этот показатель рассчитывается путем деления числа грамотных в возрасте 15 лет и старше на население соответствующей возрастной группы и умножения результата на 100 [10]

³ Показатель HDI отражает тенденцию предыдущих одного-двух годов, что связано необходимостью международного сопоставления данных после публикации национальными статистическими службами

Так, в странах Северной Африки, Ближнего Востока, Азиатско-Тихоокеанского региона, а также в Латинской Америке и Карибском бассейне среднегодовые темпы роста человеческого развития снизились почти вдвое. Наиболее резкий спад значений HDI произошел в Центрально-Африканской Республике, Ливии и Сирии, в которых наблюдались вооруженные конфликты.

Рассмотрим динамику всех трех составляющих Индекса человеческого развития Украины.

В 2014 году произошло снижение ВВП на душу населения на 23,9% или на 957,7 долл. США на каждого жителя Украины. При этом отметим, что только по официальным данным население Украины сократилось на (45426,2-42928,3) 2431,3 тыс.чел., что обусловило сокращение общего ВВП страны на 28,1% или (182026-130908) 51118 млн.долл.США. Таким образом, Украина вернулась к показателям ВВП 2005-2006гг.

По средней ожидаемой продолжительности жизни Украина отстает от 27 европейских стран с самыми низкими уровнями смертности (т.н. регион Европа-А на 13 лет (еще в 2003 г. отставание едва превышало 11 лет), от 25 стран с более высокими уровнями смертности (регион Европа-В+С) – на 2 года, а от Швейцарии (страны с самой высокой в Европе продолжительностью жизни населения) – почти на 15. Женщины Украины живут меньше всех жительниц иных европейских стран за исключением Казахстана, Молдовы, РФ и стран СНГ. ВОЗ относит Украину к группе стран с наивысшими в Европе и Центральной Азии уровнями смертности – к региону Европа-С, но и среди этих 9 стран Украина занимает предпоследнее место. Для преодоления негативной тенденции потребуются целые десятилетия [9].

Снижение жизнеспособности поколений стало следствием экономических проблем, и проблем в области здравоохранения, и отсутствия традиций здорового образа жизни, и стрессов, и психологического перенапряжения, и загрязнения окружающей среды. Сегодня население вынуждено выбирать самосохранительное (витальное) поведение, вырабатывая индивидуальные стандарты здорового образа жизни.

В случае снижения уровня образования, которое на сегодня остается спасительной опорой украинского HDI, Украина потеряет одно из главных своих преимуществ в мировом сообществе - способность к инновационной деятельности.

Таким образом, все три составляющие современного макроэкономического показателя - индекса человеческого развития, в Украине имеют тенденцию к снижению. Причем, продолжительность жизни и доступ к образованию, снижаются меньшими темпами, что объясняется неким лагом предыдущих лет экономического развития. Номинальный же ВВП, как реактивный (быстрый) индикатор экономического развития, стремительно сокращается, отбрасывая Украину на десятилетие назад, на уровень 2005 года, что говорит об утраченном десятилетии экономического роста. Ситуация стала критической. Для повышения качества жизни населения Украина незамедлительно должна принимать взвешенные патриотические решения во всех трех рассмотренных направлениях.

Список использованной литературы

1. Строительный портал. [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://www.accbud.ua/news/id/dinamika-osuschestvlenija-gruzoperevozok-po-ukraine-v-2014-godu>.
2. Финансы. [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://finance.bigmir.net/business/61014-V-Ukraine-sokratilos-potreblenie-elektroenergii-i-gaza?p=0&sort=ASC>
3. Солодовников, С. Ю. Проблемы измерения и оценки качества жизни населения в экономической науке / С.Ю. Солодовников, А. В. Зенькова // Журнал международного права и международных отношений. — 2009. — №3
4. Индекс развития в странах мира, данные ООН. [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://www.eurosvita.net/prog/print.php/prog/print.php?id=2567>
5. Мировая экономика. [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://www.ereport.ru/articles/macro/macro02.htm>
6. Индекс грамотности взрослого населения [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://knoema.ru/atlas>.
7. Индекс человеческого развития. [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://hdr.undp.org/en/content/table-2-human-development-index-trends-1980-2013>
8. Економіка праці та соціально-трудові відношення. [Электронный ресурс] - Режим доступа:

[http://uchebnikionline.com/ekonomika/ekonomika_pratsi_](http://uchebnikionline.com/ekonomika/ekonomika_pratsi_ta_sotsialno-trudovi_vidnosini) ta_sotsialno-trudovi_vidnosini.

9. Либанова Э.М. Продолжительность жизни населения Украины: анализ прошлого, оценка настоящего и прогноз будущего [Электронный ресурс] - Режим доступа: http://demoscope.ru/weekly/2010/0405/analit03.php#_FNR_3, http://apps.who.int/whosis/database/life_tables

*Студент Филонова А.Ю.
Студент Факультета Банковского дела
Полесский государственный университет
anutka_super_detka@mail.ru*

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ БАНКОВ

В целом в мире термин «инвестиции» обозначает в основном средства, вложенные в ценные бумаги на долгосрочный период. Процесс инвестирования в рыночной экономике связан с рынком ценных бумаг. Инвестиционную деятельность банков можно рассматривать с двух сторон, где банк выступает в качестве инвестора и где банк выступает органом привлечения ресурсов. Однако инвестиционную деятельность банком можно также рассматривать в качестве органа оказывающего два типа услуг: увеличение наличности путем выпуска или размещения ценных бумаг и брокерская или дилерская деятельность банков. Инвестиции выступают в качестве направления размещения ресурсов коммерческого банка, и как операции по размещению денежных средств на определенный срок с целью получения дохода.

С формированием двухуровневой банковской системы и связанные в связи с этим изменения сложившихся отношений между предприятиями и банками привели к тому, что одной из важнейших задач руководителей предприятий стало мобилизация финансовых средств, а также эффективное использование ресурсов.

Также при трансформации действующих государственных предприятий и создании новых акционерных обществ для их руководителей возникают проблемы, связанные с выпуском и размещением ценных бумаг, выбором путей

максимизации стоимости имущества акционерного общества, расчетом и выплатой дивидендов, анализом степени рискованности вложенных средств в различные виды активов.

В этих условиях особые требования предъявляются к организации финансовой работы банка по двум основным направлениям: обслуживание инвестиционных операций клиентов, связанное с выполнением банком агентских функций; обслуживание собственных инвестиционных нужд и операций банка, осуществляемых за свой счет.

Основной целью деятельности банков в условиях рыночных отношений является максимизация прибыли как в краткосрочном, так и в долгосрочном плане.

Решение этой задачи зависит от выбора вариантов финансового планирования в банке и направлений инвестиционной политики: максимизации стоимости имущества, оптимизация соотношения размеров накопленного долга в форме займов, облигаций и тому подобное и собственных средств. Все это в значительной степени определяется финансовой службой банка.

Финансовая служба банка в рыночных условиях несет ответственность за правильный анализ экономической конъюнктуры и состояния рынка, альтернативных вариантов мобилизации и вложения средств, выбор на основе функциональной оценки затрат оптимального варианта увеличения стоимости имущества и максимизации прибыли.[1, с.147]

Под инвестиционной политикой банков понимается совокупность мероприятий, направленных на разработку и реализацию стратегии по управлению портфелем инвестиций, достижение оптимального сочетания прямых и портфельных инвестиций в целях обеспечения нормальной деятельности, увеличения прибыльности операций, поддержания допустимого уровня их рискованности и ликвидности баланса. Важнейший элемент инвестиционной политики – разработка стратегии и тактики управления валютно-финансовым портфелем банка, включающим наряду с прочими его элементами портфель инвестиций.

Инвестиционный портфель – совокупность средств, вложенных в ценные бумаги юридических лиц и приобретенных банком, а также размещенных в виде срочных вкладов иных банковских и кредитно-финансовых организаций, включая средства в иностранной валюте и вложения в иностранные ценные бумаги. Критериями при определении структуры инвестиционного портфеля выступают прибыльность и рискованность операций, необходимость регулирования ликвидности баланса и диверсификация активов. Возможны различные принципы и подходы к управлению инвестиционным портфелем предприятий и банков. Наиболее распространенным является принцип ступенчатости погашения ценных бумаг, позволяющий поступающие от погашения ценных бумаг средства реинвестировать в ценные бумаги с максимальным сроком погашения.

Основное содержание инвестиционной политики банка составляет определение портфеля ценных бумаг, наиболее выгодных для вложения средств, оптимизация структуры портфеля инвестиций на каждый конкретный период времени.

Инвестиционная политика коммерческих банков предполагает формирование системы целевых ориентиров инвестиционной деятельности, выбор наиболее эффективных способов их достижения. В организационном аспекте она выступает как комплекс мероприятий по организации и управлению инвестиционной деятельностью, направление на обеспечение оптимальных объемов и структуры инвестиционных активов, рост их прибыльности при допустимом уровне риска. Важнейшими взаимосвязанными элементами инвестиционной политики являются тактические и стратегические процессы управления инвестиционной деятельностью банка. Под инвестиционной стратегией понимают определение долгосрочных целей инвестиционной деятельности и путей их достижения. Ее последующая организация осуществляется в ходе тактического управления инвестиционными активами, включающего выработку оперативных целей краткосрочных периодов и средств их реализации. Разработка инвестиционной стратегии

является, таким образом, исходным пунктом процесса управления инвестиционной деятельностью. Формирование инвестиционной тактики происходит в рамках заданных направлений инвестиционной стратегии и ориентировано на их выполнение в текущем периоде. Оно предусматривает определение объема и состава конкретных инвестиционных вложений, разработку мероприятий по их осуществлению, а в необходимых случаях – составление модели принятия управленческих решений по выходу из инвестиционного проекта и конкретных механизмов реализации этих решений[2].

Классификация форм инвестиционной деятельности коммерческих банков в экономической литературе и банковской практике осуществляется на основе общих критериев систематизации форм и видов инвестиций, вместе с тем она имеет некоторые особенности вследствие специфики банковской деятельности.

1. В соответствии с объектом вложения средств можно выделить вложения в реальные экономические активы (реальные инвестиции) и вложения в финансовые активы (финансовые инвестиции). Банковские инвестиции могут быть дифференцированы и по более частным объектам инвестирования: вложения в инвестиционные кредиты, срочные депозиты, паи и долевые участия, в ценные бумаги, недвижимость, драгоценные металлы и камни, предметы коллекционирования, имущественные и интеллектуальные права.

2. В зависимости от цели вложений банковские инвестиции могут быть прямыми, направленными на, обеспечение непосредственного управления объектом инвестирования, и портфельные, не преследующие цели прямого управления инвестиционным объектом, а осуществляемые в расчете на получение доходов в виде потока процентов и дивидендов или вследствие возрастания рыночной стоимости активов.

3. По назначению вложений можно выделить инвестиции в создание и развитие предприятий и организаций и инвестиции, не связанные с участием банков в хозяйственной деятельности.

4. По источникам средств для инвестирования различают собственные инвестиции банка, совершаемые за его собственный счет, и клиентские, осуществляемые банком за счет и по поручению своих клиентов.

5. По срокам вложений инвестиции могут быть краткосрочными (до одного года), среднесрочными, (до трех лет) и долгосрочными (свыше трех лет).

6. Инвестиции коммерческих банков классифицируют по видам рисков, регионам, отраслям и другим признакам.

С переходом к рыночным отношениям и становлением фондового рынка в отечественных экономических источниках инвестиционная деятельность банков отождествляется с долгосрочными вложениями в ценные бумаги. Это явилось теоретическим отражением реально существующих экономических отношений, поскольку механизмы инвестирования в рыночной экономике непосредственно связаны с рынком ценных бумаг. В этом случае инвестиционная деятельность банка сводится к оказанию двух типов услуг: во-первых, «увеличением наличности путем выпуска или размещения ценных бумаг на их первичном рынке», во-вторых, «соединение покупателей и продавцов существующих ценных бумаг на вторичном рынке при выполнении функций брокеров и/или дилеров»[3].

Банковская сфера и рынок инвестиций – это подсистемы рынка ссудного капитала, оказывающие взаимное воздействие друг на друга, которое носит субъектно–объектный характер. Этот характер взаимосвязи всегда предопределяет гораздо более мощное влияние субъекта на объект, чем влияние в рамках их обратной связи. Взаимосвязь рынка инвестиций и банковской сферы не является исключением. Банки являются субъектами, непосредственно воздействующими на инвестиционный рынок. Рынок инвестиций – это часть сферы деятельности банковской отрасли.

Авторы, которые рассматривают инвестиционную банковскую деятельность, делают упор на то, что эта деятельность тесным образом связана с инвестициями и инвестиционным процессом.

Цель, банковских инвестиций – усиление влияния банка, стремление вывести его за рамки чисто банковской деятельности. Банковское инвестиционное обслуживание также представляет собой часть банковской инвестиционной деятельности, проводимой банком в интересах клиентов. Клиентами банка могут быть самые различные субъекты инвестиционного рынка: финансовые и нефинансовые организации, профессиональные участники финансового рынка, физические лица.

Список использованной литературы

1. Банковское дело: Справочное пособие / М.Ю. Бабичев, Ю.А. Бабичева, О.В. Трохова и др.; Под ред. Ю.А. Бабичевой.– М.: Экономика, 1994.–397 с.
2. Дмитриева И. Н. Сущность инвестиционной деятельности коммерческого банка // Молодой ученый. — 2012. — №8. — С. 94-96.
3. Синки, Дж. Ф. Управление финансами в коммерческих банках / Д. Синки. – М.: Финансы и статистика, 1994–320с.

*д.е.н., професор Червінська Л.П.
Київський національний економічний університет ім.. В.Гетьмана
E-mail : lpc21@ukr.net*

ІННОВАЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Сучасна концепція управління персоналом ґрунтується на врахуванні зростаючої ролі особистості працівника, його мотиваційних установок, вмінні їх формувати і направляти відповідно до цілей і завдань бізнесу і підприємництва. Низький кваліфікаційний рівень найманих працівників є однією з головних причин недостатнього розвитку інноваційної діяльності підприємства, підвищення його конкурентноздатності. Це обумовлює необхідність приділення особливої уваги стратегії розвитку персоналу підприємств і організацій на інноваційних засадах.

Важливою проблемою сьогодення є неефективність системи професійної освіти і навчання, яка недостатньо відповідає реальним і перспективним потребам в кадрах, не забезпечує формування стійких тривалодіючих мотивів. Утім, розвиток персоналу, підвищення рівня його кваліфікації, опанування нових професій і спеціальностей, засвоєння нових знань, умінь, навичок та компетенцій забезпечує можливість одержувати додаткові перспективи підвищення професійної кар'єри, трудової мотивації як в організації так і за її межами. Навіть у випадку безробіття внаслідок звільнення з організації освічена висококваліфікована особа швидше може працевлаштуватися, легше організувати власну справу, забезпечивши робочі місця як собі, так іншим громадянам.

Це особливо справедливо, коли прискорення інноваційних змін обумовлює необхідність змін і вимог до професійних знань, умінь, навиків персоналу. Наприклад, знання випускників на початку ХХ століття знецінювались через 30 років, в кінці століття - через 10, сучасні спеціалісти повинні перенавчатись через кожні 3-5 років. Сьогоднішній стан економіки визначає нові вимоги до підготовки персоналу, коли спостерігається швидке старіння знань, умінь і навиків працівників, яке виражається у відставанні індивідуальних характеристик від сучасних вимог до посади і професії. Постійний розвиток персоналу з метою підвищення його компетентності повинен здійснюватися через формування системи безперервного навчання при створенні умов для повного розкриття потенціалу співробітників, їх здатності вносити відчутний внесок у діяльність своєї організації.

Особливої уваги заслуговує навчання персоналу на основі урахування компетентності, як суб'єктивної можливості працівника певної кваліфікації виконувати роботи відповідного рівня складності. З цією метою необхідно розробляти інструментарій щодо якісної та кількісної її оцінки, стандарти і відповідні критерії. Такий підхід експериментально опрацьовується в Україні у рамках проекту ПРООН/МОТ [1]. Професійна підготовка фахівців на базі стандартів компетентності має істотні переваги. Це, насамперед, наближення

навчання до реальних потреб підприємства і конкретного працівника. При цьому створюються сприятливі умови для безперервного навчання і поступового розвитку професійної кар'єри, забезпечується гнучкість в оволодінні професією та інтеграція окремих видів робіт. Зростання ролі інтелектуального капіталу сучасних компаній є причиною їх перетворення в організації, що постійно навчаються.

Ефективність навчання і його вплив на конкретні результати роботи співробітників можуть бути високими тільки у разі найповнішого врахування інноваційної активності осіб, які навчаються, активного залучення їх у процес навчання. З цього приводу певний науковий інтерес заслуговує діяльність зарубіжних корпоративних університетів – за системою розвитку професійної компетентності, що персоналізується, мається на увазі участь майже кожного провідного фахівця в навчанні персоналу, а рядових працівників – в самонавчанні. При цьому разом із традиційними формами сучасної бізнес-освіти використовуються такі форми навчання, як бізнес-тренінги, проблемно-проектні семінари, семінари product knowledge (знання продукту), програми особистісного зростання працівника, рольові ігри, аналіз і обговорення кейсів [4]. Діяльність корпоративних університетів включає такі основні напрями: навчання фахівців, а також менеджерів вищої і середньої ланки передових методів управління; консультування (в основному з питань використання новітніх технологій); тренінг персоналу з метою вироблення необхідних умінь; супровід розвитку співробітника через наставництво, а керівництво – через коучинг; систему управління знаннями, що забезпечує узагальнення, консолідацію і використання накопиченого фахівцями компанії досвіду.

В умовах інноваційних змін найбільш прийнятним є інноваційний тип навчання, мета якого – створення орієнтації на оновлення. Найбільш складним моментом у процесі навчання є засвоєння методів самостійного надбання знань. Використовуючи різні методи розвитку, можна управляти компетентністю персоналу [2]. При цьому сучасні методи розвитку персоналу підприємства передбачають можливість використання:

- тренінгів.- забезпечують можливості при мінімумі інформації і максимумі вправ швидко відпрацьовувати відповідні навички. Застосовуються для розвитку навиків невеликої групи осіб;

- кейсів- інтерактивна технологія для короткострокового навчання менеджерів на основі бізнес-ситуацій. Мета – навчити аналізувати інформацію, сортувати її для вирішення поставленого завдання, виявляти ключові проблеми, вибирати оптимальне рішення;

- коучинг - нова форма консультаційної підтримки, засіб сприяння, допомоги в пошуку рішень або подолання будь-якої складної ситуації. Задача коуча – не дати знання або навички, а допомогти людині самостійно знайти їх і закріпити на практиці;

- e-learning -масовий метод дистанційного навчання. У вигляді електронних книг, відео-уроків, комп'ютерних вправ. Ефективність виявляється в переданні знань значної кількості людей;

- самонавчання - здійснюється в індивідуальному порядку за умови стимулювання навчання здійснюється з використанням різноманітних матеріалів: книг, документація, аудіо, відео- і мультимедійних програм тощо.

Створення корпоративної системи електронного навчання дозволяє зробити безперервне навчання частиною загальної стратегії організації та інтегрувати його в щоденні бізнес-процеси. Електронне навчання – це швидкий і ефективний спосіб одержувати необхідні для роботи знання. Навчання відбувається в інтерактивному режимі через Інтернет, локальну внутрішньокорпоративну мережу. Тут інтенсивно впроваджуються відео, аудіо, мультимедіа, комп'ютерні симуляції і їх комбінації. Електронні навчальні технології дозволяють розробити індивідуальні програми щодо підвищення кваліфікації для кожного співробітника і контролювати результативність навчання. Електронне навчання дає можливість навчати одночасно велику кількість осіб, не відриваючись від їх основної діяльності. Існує декілька крупних постачальників електронного навчання, серед яких відома корпорація Thomson NETg. В світовій практиці більше 5000 успішних компаній є її

клієнтами. В Україні піонером у цій галузі є компанія AcadEx, яка стала першим партнером Thomson NETg в країнах СНД. Отже, створення корпоративної системи дистанційного навчання є оптимальним рішенням для тих підприємств, які планують постійно розвивати знання і навички своїх співробітників у сфері бізнесу, економіки та інформаційних технологій.

Варто звернути увагу на новий інноваційний бізнес-проект, нову технологію в навчанні персоналу бізнес-рітріт (retreat означає «самоту», «віддалення від суспільства») [3, с. 9]. Структура програми «Бізнес-рітріт» включає три блоки. Перший - бізнес-технології у сфері менеджменту, переговорної і комунікативної техніки, які подаються не поверхнево і відірвано від життя, а з урахуванням вродженої свідомості людини і властивостей її розуму. Це та сфера знань, яка дозволяє досягнути і усвідомити приховані взаємозв'язки у взаємодії з людьми, допомагає стати майстром спілкування і управління людьми, протистояти маніпулюванню. Другий блок – це робота з тілом, а саме усунення стресів, напруги, внутрішніх конфліктів, неприйняття, заперечень людини. Завданням третього блоку є розкрити секретів устрою світу, передача знань законів Всесвіту, розуміння внутрішньої сутності людини. Ідея проекту в тому, що протягом певного періоду віддалення від повсякденної реальності, перебуваючи за містом, на природі, учасники проекту одержують не тільки бізнес-технології для успішної самореалізації як керівників і власників, але й найповніше використовують внутрішні можливості, формування нового погляду на звичні речі і обставини. Приходить глибше розуміння того, що відбувається в діяльності організації і конкретного працівника, виробляється грамотна стратегія взаємодії. Як результат, зменшуються внутрішні конфлікти в організаціях, стреси, з'являються нові ресурси, мотивація на досягнення, відкриваються нові горизонти і можливості.

Для ефективного реалізації стратегії розвитку персоналу та капіталовкладень у персонал першочергове значення має лояльність працівників, доброзичливе, коректне, приватне, щире, поважне ставлення до керівництва, співробітників, їхніх дій та до підприємства [5, с. 234]. Не

дивлячись на актуальність подібних питань, у вітчизняній практиці ще не розроблено досконалого інструментарію для вимірювання лояльності персоналу. Його використання передбачає зменшення ризику інвестування у персонал та аналізу факторів, які знижують або підвищують лояльність. Деякі сучасні компанії проводять перевірку працівників на лояльність до компанії з використанням технічних засобів. Новітньою розробкою вчених, що поєднує в собі останні досягнення у сфері психології і біометрії, є безконтактний аналіз психоемоційного полягання людини – система Vibralmage. Дана технологія безконтактно проводить моніторинг рівня емоцій, визначає рівень стресу, тривоги і агресивності людини, а також здійснює детекцію брехні в режимі реального часу. Безконтактність системи дозволяє перевіряти благонадійність співробітників, не принижуючи їх гідності і не завдаючи шкоди. Перевірку персоналу на лояльність також можна здійснювати за технологією Mystery Shopping [3, с.23]. Методика припускає залучення ряду агентів, завданням яких є імітація зовнішнього контакту, і оцінки дій персоналу в процесі здійснення операції. За допомогою даної технології можна визначити рівень лояльності персоналу до свого роботодавця, наскільки співробітники чесні і надійні, чи не здійснюють вони протиправних та аморальних дій, здатних спричинити шкоду благополуччю бізнесу. Стає відома реакція персоналу компанії на пропозицію хабарів, «відкотів», на провокаційні прохання про оформлення робіт «минуючи каси», здійснити операцію за підробленими документами, розголосити комерційну таємницю та ін. Таким чином, можна виявити найбільш свідомих і відданих або навпаки потенційно несвідомих працівників організації, певним чином протиправляти корупції..

Отже, сучасні процеси прискорення глобалізації і посилення конкуренції на ринках вимагають від підприємств упровадження інновацій у практику управління персоналом. При цьому інноваційний розвиток системи управління персоналом має відповідати таким вимогам: приведення у відповідність рівня людських ресурсів до інноваційних процесів організації; інноваційна діяльність і мотивація персоналу, яка має на увазі інтенсивну реалізацію якісно нових

підходів до технологій, виробництва, продукції; віднесення управління персоналом до інноваційних процесів організації, при цьому персонал, зокрема, управлінська ланка, є одним із джерел нововведень; кожний інноваційний захід слід розглядати в аспекті його відповідності якісному рівню підготовленості людських ресурсів; механізм інноваційного розвитку системи управління персоналом надає стратегічні засоби, що допомагають діагностувати проблеми вдосконалення інноваційної діяльності і виявляти методи їх вирішення; для підвищення ефективності інноваційного розвитку системи управління персоналом необхідний постійний аналіз рівня інноваційної активності організації і її структурних підрозділів. Успішне впровадження інноваційних технологій управління персоналом має супроводжуватися насамперед відповідно до мети системою оцінки і розвитку працівників.

Список використаної літератури

1. Коваль В. Новые формы организации производства через новые технологии подготовки кадров // Довідник кадровика. – 2006. – №10. – С. 71-75.
2. Киселев Э.В., Щербакова И.А. Общие подходы к формированию обучающейся организации на основе компетентностного подхода к развитию персонала// Качество. Инновации. Образование. – №7. - 2009. – С. 20-26.
3. Моисеев А. Стержневые технологии нового времени // Управление персоналом. – 2007. – №17 (171). – С. 8-24.
4. Моргунов Е. Управление персоналом: исследование, оценка, обучение. – М., ООО «Журнал»Управление персоналом».- 2.- 2005. – 550 с.
5. Журавльова І.В. Управління людським капіталом підприємства. Наукове видання. – Харків: ХДЕУ, 2009. – 284 с.

*к.е.н., доцент Червінська Т.М.
доцент кафедри економіки
Національна академія внутрішніх справ
E-mail: tetcher13@ukr.net*

СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ

Нові тенденції в розвитку національного господарства, пов'язані з інноваційною діяльністю і посиленням конкуренції обумовлюють необхідність підвищення вимог до професіоналізму працівників, їх інтелектуального рівня,

зміну традиційних стереотипів мислення. У зв'язку з цим кожне підприємство, фірма чи інша виробнича структура у своїй діяльності повинні бути спрямовані на довгостроковий і стабільний розвиток персоналу, як головного стратегічного ресурсу будь-якої організації.

В умовах інноваційно активної економіки трудова діяльність набуває суттєвих змін, обумовлених зростанням значимості знань, творчості, креативності. Виходячи з цього можна визначити такі відмітні особливості інноваційної трудової діяльності.

По-перше, цей вид праці носить переважно творчий характер, а отже йому не властиве відчуження від безпосереднього носія; він не може бути ефективно контрольованим ззовні; змінює систему мотивації до трудової діяльності, відношення працівників до розмірів доходів, власного відпочинку, регламентування робочого часу, трудової дисципліни тощо.

По-друге, даний вид праці ґрунтується на реалізації безперервно поновлюваних знань, що потребує особливої самоорганізації і самостійності працівника, його професійності, схильності до кооперування, саморозвитку, демократизації взаємовідносин.

По-третє, інноваційна праця все більше набуває суб'єктивності, індивідуальності, що сприяє посиленню її різноманітності і спеціалізації, зниженню конкурентного тиску на ринку праці.

У даному випадку можна відмітити наступні тенденції у сфері трудової діяльності [1,2]:

- збагачення і розширення праці, що відображається в суміщенні працівником різноманітних трудових функцій та професій;
- розширення спеціалізації праці, її поопераційного розподілу, що одночасно пов'язано з розвитком комплексності і системності підходів до праці;
- зростає самостійність, ініціативність і відповідальність працівників, розширюються їх повноваження у прийнятті рішень, зменшується регламентація трудового процесу і трудових функцій, підвищується

самоконтроль і самоорганізованість, самомотивація трудової діяльності (що являється чи не єдино можливим способом спонукання невідчуженої, творчої інтелектуальної праці, коли зовнішні механізми стимулювання підміняються внутрішніми);

- пріоритетного значення набуває соціальна відповідальність і соціальні функції підприємств та організацій, котрі тим самим сприяють реалізації неформальних способів контролю і самоконтролю працівників, підвищенню значимості суб'єктивних чинників виробництва, набувають ознак суб'єктів господарювання, які навчають;

- поглиблюється кооперація праці і створення автономних команд, які набувають рис самостійності, згуртованості, взаємозамінюваності і взаємонавчання працівників, оптимальної комбінації їх здібностей, професійності, досвіду і відповідальності. Поряд з підвищенням гнучкості і поліпшенням управління виробничою діяльністю такі автономні команди забезпечують створення особливого соціально-психологічного середовища і особливої інтелектуально продуктивної атмосфери. Як свідчать дослідження науковців, ініціювання нових ідей відбувалося 55% на основі творчого спілкування і лише на 11 % - на основі читання літератури;

- різке зменшення ієрархічних рівнів організації на основі поширення структурно сітьового принципу організації, що у великих фірмах сприяє забезпеченню ефективності управління навіть за умови різноманітних видів діяльності, швидкої переорієнтації виробничих програм, систематичної реалізації інноваційних проектів і невизначеності зовнішнього середовища;

- зменшення значимості адміністративних принципів управління, що проявляється у їх підміні механізмами самоконтролю і самоуправління працівників; оцінка і визнання владних структур все більше здійснюється в залежності від їх компетентності і складності вирішення питань;

- моделі трудової поведінки побудовані на лояльності і патерналістичному ставленні до керівництва організації підміняються цінностями особистої свободи і професіоналізму.

Специфіка інноваційної активності проявляється і в тому, що вона неоднаково проявляється в різних людей, що, зокрема, пов'язано з індивідуальними відмінностями творчих інтелектуальних здібностей, різноманітністю протікання розумових процесів. Одні працівники можуть за кілька годин виконувати певні творчі завдання, іншим для цього необхідно в десятки разів більше часу. Напрями мислення і бачення тих чи інших процесів, розвитку наукової практики також можуть бути неоднозначними. На інноваційну активність найманих працівників суттєво впливає невизначеність кінцевого результату, корисності виконаної роботи, термінів її завершення, або слабка передбачуваність, ризикованість [3].

Поряд із багатьма позитивними моментами нових моделей інноваційної праці і трудової поведінки варто відзначити певні негативні сторони і тенденції зайнятості. Так, застосування інноваційної трудової діяльності, що як правило, пов'язано із різким зростанням продуктивності праці і, в свою чергу, компенсує розширення масштабів виробництва, різко скорочується потреба в робочій силі. Зниження потреби в зайнятості супроводжується скороченням кількості робочого часу, тривалості трудового життя і кількості залучених у трудову діяльність людей [4]. Тобто будь-яке технологічне оновлення виробництва, у першу чергу має бути соціально спрямованим. Наступним негативним моментом у випадку поширення інноваційної праці може стати проблематика екологічних наслідків у результаті впровадження інновацій.

Означенні тенденції варто передбачати і прогнозувати при визначенні пріоритетних напрямів розвитку інноваційної діяльності.. У зв'язку з цим на загальнодержавному рівні мають розроблятися упереджувальні заходи щодо працевлаштування і трудової зайнятості. В якості одного із напрямів вирішення означених проблем можна розглядати розповсюдження нестандартних, неповних форм зайнятості (використання надомної, віртуальної зайнятості, самозайнятості, тимчасової роботи, роботи без місця або з його поділом, сумісництва, зайнятості в домашньому господарстві, участі в громадських ініціативах, котрі, як правило, оплачуються, формальних формах зайнятості

тощо). З метою підтримання процесів розвитку персоналу при впровадженні інновацій в комплексну систему підготовки варто включати: елементи виконання індивідуальних проектних завдань, які забезпечують розвиток інноваційної компетенції персоналу та його стимулювання на генерування нових ідей, ініціативних підходів; індивідуальні плани розвитку з метою розвитку компетенцій, які схвалюються компанією; проведення корпоративних конференцій і семінарів для підтримки і розвитку корпоративних цінностей; проведення ділових ігор, сесій як для менеджерських команд так і для ключових спеціалістів з метою генерації інновацій, підготовки до прийняття управлінських рішень, ефективною мотивації персоналу.

Як свідчить практичний досвід роботи підприємств і організацій, ефективними методами впливу на розвиток та інноваційну активність персоналу, його мотивацію є такі: делегування повноважень, впровадження формальних критеріїв оцінки роботи і стимулюючої оплати праці та преміювання, розповсюдження системи особистої зацікавленості за якість роботи, заохочення до професійного росту, раціоналізаторство, новаторство і творчість, колегіальність і обговорення при підготовці рішень і, в решті решт, особистісний приклад інноваційної активності керівника.

В країнах з розвинутою економікою держава, беручи на себе основний фінансовий тягар підготовки та перепідготовки кадрів, створює єдиний механізм забезпечення зайнятості через взаємодію державних органів влади з підприємствами. Це, зокрема, стосується початкової професійної підготовки молоді, в даному випадку держава, перш за все, стимулює активність підприємства за допомогою прямого фінансування внутрішньо фірмових систем навчання. Наприклад, за наймання та навчання молоді 16-18 років, яка ще не має повної середньої освіти, державні органи Великобританії, Італії, Швеції покривають до 80 % витрат підприємства. В Німеччині, Франції, Італії, Швеції використовується так звана альтернативна форма підготовки кадрів, що охоплює молодь до 25 років, фінансування якої здійснюється державою. При цьому забезпечується поєднання процесу теоретичної підготовки в

навчальному закладі з трудовою діяльністю за умов часткової зайнятості та відповідність зайнятості учня здобутій на даний момент кваліфікації [4,5]. Необхідною умовою такої форми навчання є наявність спеціальної програми, що забезпечує координацію підготовки у різних системах. Активний контроль підприємств за навчальним процесом зумовлює постійне коригування програм теоретичного навчання. У західноєвропейських країнах одним із джерел коштів державних органів на професійну підготовку є грошові відрахування самих підприємств. Так, у Франції кожне підприємство з чисельністю зайнятих понад 10 осіб зобов'язане відраховувати на цілі підготовки та підвищення кваліфікації працівників не менше 1% фонду заробітної плати. Згідно програмних заходів США кошти, що спрямовуються на підготовку молодих працівників повністю звільняються від оподаткування (за умови акредитування місцевими органами влади, тобто гарантування відповідності підготовки встановленим стандартам). Необхідність постійної перепідготовки персоналу висунула практично в усіх країнах з ринковою економікою вимогу створення системи спеціальних підрозділів фірм таких як навчальні центри та курси, відділи кадрової політики тощо.

Характерною особливістю сучасних систем стимулювання на Заході є поширення системи заохочення за впровадження різноманітних нововведень. Зокрема, більшість західноєвропейських фірм формують преміальні фонди за створення, освоєння й випуск нової продукції, але їхній розмір ставиться в залежність від приросту обсягу продажу нової продукції, її частки в загальному обсязі виробництва. При цьому розумова праця, як правило, оплачується вище, ніж фізична. Згідно соціологічних даних заробітна плата працівників розумової праці у середньому перевищує заробіток робітників: у Німеччині – на 20%; Італії і Данії – на 22 %; Люксембурзі – на 44 %; Франції і Бельгії – на 61 %.

Список використаної літератури

1. Вильховченко Э.Д. Постиндустриальные модели труда: социологический прогресс на рубеже XXI века // Мировая экономика и международные отношения. - 2003. - №3. - С.63.

2.Киблицкая М. Подходы высшего менеджмента к стимулированию работников в ходе инновационного процесса. Рукопись. ИСИТО, июль 2007 – 227 с.

3. Сорока К.О. Місце та роль маркетингових досліджень на підприємствах малого бізнесу [Текст] / К.О. Сорока, А.А. Макаренко, Я.С. Стовба // Економіка. Фінанси. Право: Інформаційно-аналітичний журнал. – 2007. - №6. – С.7

4. Петрова Т. Професійний розвиток працівників: проблеми стимулювання персоналу та заінтересованості роботодавців // Україна : аспекти праці – 2010. - №2. – С.26 – 34.

5. Шаульська Л.В. Стратегія розвитку трудового потенціалу України : монографія / НАН України. Інститут економіки промисловості. – Донецьк: 2005. – 502 с.

*к.е.н., доцент Чучко О.П.
доцент кафедри фінансів
к.держ. упр., доцент Ніколаєва О.М.
доцент кафедри фінансів
Макіївський економіко-гуманітарний інститут
E-mail: e.p.ch.99@ukr.net*

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ ДЕРЖАВИ: СУТНІСТЬ І ФАКТОРИ ВПЛИВУ

Актуальною проблемою сьогодення є забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні, так як розробка ефективного механізму залучення інвестицій є запорукою створення відповідних умов виходу країни з економічної кризи, зростання продуктивності праці, впровадження новітніх технологій, підвищення життєвого рівня населення.

Проблемі залучення інвестицій в економіку України, дослідженню інвестиційної привабливості, покращенню інвестиційного клімату присвячені роботи І. Бланка, Я. Бондаренка, О. Баранівського, І. Крупки, А. Пересади, С. Гуткевич, Т. Майорової та ін. Незважаючи на велику кількість наукових публікацій, досі відсутнє загальноприйняте визначення інвестиційного клімату та потребують подальшого дослідження фактори впливу на нього.

У науковій літературі зустрічаються різні розуміння сутності категорії «інвестиційний клімат». Так, зокрема, І. Бланк під цим терміном розуміє систему правових, економічних, соціальних, політичних та інших умов здійснення інвестиційної діяльності в конкретній країні, що роблять істотний вплив на рівень прибутковості і ризику інвестицій [1].

Баранівський О.І. розглядає інвестиційний клімат як «рівень досягнення потенційних інвестицій у формі коштів, цільових банківських вкладів, паїв, акцій, інших цінних паперів, рухомого і нерухомого майна, майнових прав, ноу-хау, досвіду й інших інтелектуальних цінностей, права користування землею й іншими природними ресурсами» [2].

З точки зору Крупки І.М., інвестиційний клімат – це комплекс економічних, політичних, соціальних, правових та інших заходів країни, що приймає інвестиції, спрямованих на забезпечення захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності, а також на ефективне інвестування національної економіки» [3].

Так, Пересада А.А. вважає, що інвестиційний клімат – це сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов, які забезпечують і сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних та іноземних інвесторів [4].

На думку Гуткевич С.А., інвестиційний клімат – сукупність економічних передумов функціонування суб'єктів підприємницької діяльності [5].

В свою чергу Майорова Т.В. наголошує, що інвестиційний клімат – це система різноманітних природно-географічних, фінансових, економічних, соціально-культурних та організаційно-правових умов та факторів, якими володіє країна та які визначають її привабливою для інвестора [6].

Отже, у переважній більшості визначень інвестиційний клімат трактується як сукупність політичних, правових, економічних, соціальних, географічних, екологічних та інших чинників, які характеризують доцільність інвестування в ту чи іншу діючу господарчу систему. Слід зазначити, що наведені чинники можуть бути як об'єктивними, так і суб'єктивними, здійснювати вплив позитивного чи негативного характеру. Вказані чинники, як

правило, піддаються кількісній оцінці, а відтак – і порівняльному аналізу, який дозволяє ідентифікувати рівень інвестиційної привабливості економіки регіону або держави загалом.

Варто зазначити, що серед науковців досі не існує єдиного підходу до визначення переліку факторів, які формують інвестиційний клімат.

Так, Майорова Т.В. вважає, що до таких факторів належать [6]:

- рівень розвитку продуктивних сил та стан інвестиційного ринку, стан і структура виробництва, рівень розвитку робочої сили, стан ринку інвестиційних товарів та послуг тощо;

- політичні та правові чинники: створення відповідного законодавчого та нормативного поля, яке залежить від політичної волі законодавчої та виконавчої гілок влади; заходи з державної підтримки та стимулювання інвестиційної діяльності; досягнення стабільності національної грошової одиниці; валютне регулювання; забезпечення привабливості об'єктів інвестування;

- стан фінансово-кредитної системи та діяльність фінансових посередників: рівень розвитку та функціонування фінансового ринку; інвестиційна діяльність банків; інвестиційна політика НБУ;

- статус іноземного інвестора: режим іноземного інвестування; діяльність міжнародних фінансово-кредитних інституцій; наявність вільних економічних та офшорних зон;

- інвестиційну активність населення: відносини власності в державі; стан ринку нерухомості; стабільність національної валюти тощо.

В свою чергу, на думку Н. Спаської, фактори, які формують інвестиційний клімат, поділяються на суб'єктивні, що залежать від держави та підприємств, і об'єктивні, які не залежать від діяльності держави та підприємств, зокрема, фінансова криза в одній із країн світових лідерів, стихійні лиха, техногенні катастрофи [7].

С. Ледяєва стверджує, що основним фактором, який впливає на формування привабливого інвестиційного клімату, є збільшення покупної здатності населення на внутрішньому ринку [8].

Таким чином, аналізуючи результати наукових досліджень, можна визначити основні фактори, що впливають на формування інвестиційного клімату в країні: політичні; організаційно-правові; фінансово-економічні; ринкові; соціально-культурні; демографічні; освітні; інноваційні; інтеграційні. При цьому варто зазначити, що значущість кожного фактора в окремо взятій країні суттєво залежить від рівня економічного розвитку, історичних та національних тенденцій

На особливу увагу заслуговують глобально-економічні чинники як такі, що впливають не тільки на міжнародний інвестиційний процес, а й на інвестиційний клімат окремо взятої країни: розвиток міжнародної інвестиційної інфраструктури, стабільність світової валютної системи, рівень та стан розвитку інвестиційного та інших міжнародних факторних ринків, стан розвитку світової економіки [9].

Як показує дослідження, у більшості наукових праць інвестиційний клімат та його чинники розглядають, як правило, на макrorівні, рідше – на мікрорівні, хоча останній обумовлює привабливість окремих підприємств, галузей і має значний вплив на формування інвестиційного клімату регіону або держави. Отже, що на мікрорівні можна виділити такі складові інвестиційного клімату, як технологічна база, показники фінансового стану підприємства, трудомісткість і продуктивність праці, фондомісткість і фондovіддача, матеріаломісткість тощо. На мікроекономічному рівні інвестиційний клімат проявляє себе в двосторонніх відносинах фірми-інвестора і конкретних державних органів, господарських суб'єктів-постачальників, покупців, фінансових установ (банків, страхових, лізингових, факторингових компаній тощо), а також трудових колективів та профспілок. На цьому ж рівні відбувається конкретизація узагальненої оцінки інвестиційного клімату

держави в процесі реальних економічних контактів іноземних інвесторів із середовищем країни-реципієнта.

Україна завдяки своєму потенціалу, значним трудовим ресурсам, ймовірній ємності внутрішнього ринку є державою із суттєвим простором для інвестиційної діяльності. Передумовами формування в Україні сприятливого інвестиційного клімату є: 1) вигідне географічне положення (Україна має доступ до стратегічних ринків, зокрема, Європейського Союзу – одного з найбільших світових ринків; країн Середнього Сходу); 2) природно-ресурсний потенціал (інвестиційне значення в Україні мають три види природних ресурсів: мінеральні, земельні й рекреаційні); 3) рівень розвитку промислового виробництва; 4) висококваліфікована та конкурентоспроможна робоча сила; 5) несформований ринок товарів (Україна потенційно є одним з найбільших ринків в Європі); 6) незадоволений попит населення.

Водночас, на формування інвестиційного клімату держави впливає сукупність ризиків та невизначеностей, серед яких необхідно насамперед назвати: 1) нестабільність економічного законодавства та поточної економічної ситуації; 2) зовнішньоекономічні ризики; 3) неповноту та неточність інформації про стан інвестиційних об'єктів; 4) невизначеність мети, інтересів та поведінки учасників інвестиційних процесів; 5) виробничо-технічний ризик; 6) коливання ринкової інфраструктури, цін, курсів валют [10].

Проведене дослідження показало, що на формування інвестиційного клімату України впливає ціла низка чинників, серед яких на перший план виходять інвестиційні ризики, зумовлені складною політичною ситуацією, що склалася в країні. Розв'язання цих проблем на сьогодні є першочерговим завданням. Для стимулювання інвестиційної діяльності та покращення інвестиційного клімату в Україні необхідно також сформувати стабільну довгострокову державну політику у сфері іноземного інвестування. На сучасному етапі необхідно використати весь комплекс важелів для формування привабливого інвестиційного клімату і залучення потрібного обсягу інвестиційних ресурсів у вітчизняну економіку.

Список використаної літератури

1. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмента / И.А. Бланк – Т.1. – К.: Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – 536 с.
2. Баранівський О.І. Інвестиційна безпека / О.І. Баранівський // Фінанси України. – 1998. – № 9. – С. 60–69.
3. Крупка І.М. Формування макроекономічного інвестиційного середовища в Україні / І.М. Крупка // Фінанси України. – 2004. – № 4. – С. 87–97.
4. Пересада А.А. Інвестування : [навч. посіб.] / А.А. Пересада. – К. : КНЕУ, 2004. – 250 с.
5. Гуткевич С.А. Управление инвестиционным процессом в аграрной сфере / С.А. Гуткевич. – К. : ИАЭ УААН, 2000. – 267 с.
6. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність : [навч. посіб.] / Т.В. Майорова. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 376 с.
7. Спасская Н.В. Инвестиционный климат в трансформационной экономике России: формирование, оценка улучшения: автореф. дис. канд. экон. наук: спец. 06 00.01. / Н. В. Спасская. – М., 2003. – 21 с.
8. Ледаева С.В. Прямые иностранные инвестиции и формирование механизмов их привлечения в экономику России: автореф. дис. канд. экон. наук: спец. 08.00.01. / С.В. Ледаева. – М., 2003. – 19 с.
9. Терещенко В.Л. Проблеми та перспективи покращення інвестиційного клімату в Україні / В.Л. Терещенко // Глобальні та національні проблеми економіки. - Випуск 4. – 2015. – С. 926 – 931.
10. Малько К. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: чинники їх формування в сучасних умовах / К. Малько // Актуальні проблеми економіки. - № 3(165). - 2015. – С. 100 – 105.

*к.е.н., доцент, Шадура-Никипорець Н.Т.
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Чернігівський національний технологічний університет
E-mail: nikiporetc@yandex.ua*

ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Сучасними тенденціями світового розвитку є широке впровадження досягнень передових науково-технологічних розробок. Це надає імпульс структурним зрушенням в економіці, стимулюючи виробництво нової наукомісткої високотехнологічної продукції. Умови глобального ринкового середовища диктують необхідність активізації інноваційної діяльності як

найбільш ефективного способу підвищення конкурентоспроможності країни, галузі або підприємства. Не є виключенням у цьому сенсі і харчова промисловість (ХП) України, котра володіючи вагомим інноваційним потенціалом, здатним сформувати високий рівень науково-технологічного розвитку галузі та забезпечити конкурентоспроможність її продукції як на вітчизняному, так і світовому продовольчому ринку, все ж і досі спирається на низькотехнологічні виробництва, що спричиняє посилення технологічного відставання від розвинених країн.

Особливої актуальності дослідження сучасного стану та існуючих тенденцій інноваційного оновлення ХП набуває в трансформаційних умовах з урахуванням відсталої матеріально-технічної бази виробництва переважної частини підприємств, підвищення вимог до якості, безпеки та екологічності продуктів харчування і технологій в умовах поглиблення глобалізації.

Динаміка інноваційної активності підприємств ХП України протягом 2005-2014 рр. (табл. 1) вказує на наявність тенденції до зростання як абсолютної кількості інноваційно-активних підприємств, так і їх питомої ваги в чисельності діючих виробників: порівняно з 2005 р. кількість підприємств, які займалися інноваційною діяльністю в 2014 р. зросла на 25,09%, впроваджували інновації – на 69,87%, реалізували інноваційну продукцію – на 21,59%.

Таблиця 1

Показники інноваційної активності підприємств харчової промисловості
України за 2005-2014 рр., од.*

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Кількість підприємств, що займаються інноваційною діяльністю	267	243	343	309	336	352	384	420	398	334
питома вага, %	9,8	9,4	13,2	12,0	12,9	14,3	16,1	18,7	18,4	16,8
Кількість підприємств, що впроваджували технологічні інновації	156	219	290	261	284	296	313	348	321	265
питома вага, %	5,8	8,5	11,2	10,2	10,9	12,1	13,1	15,5	14,9	13,3
Кількість підприємств, що впроваджували продуктові інновації	112	77	113	138	149	135	182	175	173	134

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
у т.ч. нові для ринку, %	–	–	–	24,6	17,4	15,6	13,2	10,3	14,5	17,9
Кількість підприємств, що впроваджували процесні інновації	69	54	116	120	124	129	146	164	139	113
у т.ч. нові, %	–	–	–	86,7	81,4	89,1	91,1	87,8	82,7	80,5
Кількість нових технологічних процесів	129	79	210	174	181	218	237	268	219	231
темп росту, %	–	61,2	265,8	82,9	104,0	120,4	108,7	113,1	81,7	105,5
Кількість нових мало- та безвідходних, ресурсозберігаючих технологічних процесів	71	35	82	66	52	65	62	74	50	44
темп росту, %	–	49,3	234,3	80,5	78,8	125,0	95,4	119,4	67,6	88,0

*згруповано та розраховано за даними [3; 4]

Протягом аналізованого періоду сформувалась тенденція до прирощення питомої ваги інноваційних підприємств: у 2014 р. порівняно з 2005 р. частка підприємств, які займалися інноваційною діяльністю зросла на 71,43%, впроваджували інновації – на 129,31%, реалізували інноваційну продукцію – на 52,44%.

Однак, слід звернути увагу, що наявність таких позитивних тенденцій носить відносний характер, адже в цілому рівень інноваційної активності підприємств ХП України залишається низьким (не перевищує 19%) і не досяг показників початку 90-х рр. [2]. Так, у 1992-1995 рр. питома вага інноваційно-активних підприємств коливалася в межах 20-26%. Якщо порівняти з даними колишнього СРСР, то наприкінці 1980-х рр. частка підприємств, котрі розробляли і впроваджували нову або вдосконалювали існуючу продукцію у промисловості, становила 60-70% [2]. На сьогодні в країнах Європейського Союзу частка підприємств, що займаються інноваційною діяльністю становить близько 53% (від 27,1% в Болгарії до 79,3% у Німеччині) [6]. Як показали результати пілотного дослідження, проведеного Інститутом статистики ЮНЕСКО в 2011 р. частка підприємств, що займаються інноваціями, склала в Бразилії 75%, Ізраїлі 74,2%, Південній Африці 60,3%.

Стратегія економічного і соціального розвитку України “Шляхом європейської інтеграції” на 2004-2015 рр. розглядаючи три сценарії інноваційного оновлення промислового комплексу України, встановлює нижню межу для оптимістичного сценарію на рівні 35%. Отже, ХП України останнє десятиліття розвиваються в межах песимістичного (менше 15%) та базового сценарію розвитку (від 15 до 35%) [5, С. 136], що не відповідає параметрам прогресивної моделі розвитку.

Інновації можуть мати технологічний і нетехнологічний характер. Дослідження сучасних вчених [1; 2], показують, що для підприємств ХП України характерне домінування саме технологічних інновацій. Частка харчових підприємств, що здійснюють технологічні інновації, у загальній кількості підприємств склала у 2014 р. всього 13,3% (табл. 1), що значно нижче цього показника не тільки для країн-лідерів по впровадженню технологічних інновацій, але й інших країн Східної Європи та країн БРІК: Німеччина – 69,7%, Австрія – 53%, Корея – 38%, Туреччина – 35,3%, Литва – 26,8%, Болгарія – 23,8 [5]. Однак, слід відзначити позитивну тенденцію до стабільного зростання даного показника: за останнє десятиріччя він зріс у три рази: з 5,77% у 2005 р. до 15,51% у 2012 р. Зазначимо, що вказана динаміка сформувалась під впливом двох зустрічних процесів: планомірного скорочення загальної кількості підприємств на 26% (з 2705 од. у 2005 р. до 1990 од в 2014 р.) і стрімкого зростання (69,87%) кількості підприємств, що здійснювали технологічні інновації (зі 156 од. у 2005 р. до 265 од у 2014 р.).

Сформувалась в цілому позитивна динаміка до збільшення кількості підприємств, орієнтованих на технологічні інновації, виняток становить лише 2014 рік. Так, в 2013 р. порівняно з 2005 р. продуктові інновації впроваджували на 54,5% більше харчових виробників, приріст за процесними інноваціями ще істотніший – 55,6%.

Важливо відзначити, що вищий рівень новизни характерний для процесних інновацій. Так, якщо частка нових продуктів коливалася на рівні від 10,3% (у 2012 р.) до 24,6 (у 2008 р.), то серед впроваджених процесних

інновацій цей показник змінювався в межах від 81,4% (у 2009 р.) до 91,1% (у 2011 р.). Такий дисбаланс експерти пояснюють низьким рівнем технологічної бази підприємств ХП: в Україні майже 60% інноваційної продукції створюють підприємства, які відносяться до галузей виробництва третього та четвертого технологічних укладів, в той час, як у розвинутих країнах світу понад 90% інвестицій вкладається в п'ятий і шостий технологічні уклади [2].

Негативною характеристикою є той факт, що кількість підприємств, котрі впроваджують технологічні інновації носить варіативний характер, а не має стійкої тенденції. Це є наслідком тісного взаємозв'язку інноваційної активності підприємств та економічної кон'юнктури. Аналогічну динаміку показує зміна і самої кількості технологічних інновацій: періодичне зростання змінюється падінням, в результаті чого показники 2014 р. не досягають навіть рівня 2005 р. Негативну динаміку демонструють показники питомої ваги нових маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних технологічних процесів. Так, їх частка скоротилася за аналізований період з 55% до 19%.

Щодо другої компоненти технологічних інновацій – продуктових, то в 2013 р. інноваційні види продукції впроваджували 134 підприємства ХП. Зміна кількості підприємств, що впроваджують продуктові інновації не має стійкої тенденції, а носить дуже варіативний характер. Найбільший приріст характерний для 2007 р. і 2011 р., а ось в 2006, 2009, 2012, 2013 і 2014 рр. спостерігається падіння, а не приріст. Це є підтвердженням того, що інноваційна активність в галузі істотно залежить від економічного розвитку країни та фінансового стану самих підприємств.

На відміну від процесних, продуктові інновації носять менший рівень новизни, оскільки нову для ринку продукцію випускали не більше 30% підприємств. При цьому сформувалася негативна тенденція до зменшення глибоконової продукції. Так, якщо в 2008 р. серед підприємств, що впроваджували продуктові інновації, нові для ринку товари випускали 24,6%, то в 2010 р. їх частка склала 15,6% і до 2013 р. скоротилася до 14,5%. Отже,

рівень новизни продуктивних інновацій приймає критично низьке значення, котре в два рази менше середнього по переробній промисловості України.

На жаль, зміна частки глибоко-інноваційної продукції також характеризується варіативною динамікою. Якщо визначити її частку в загальному обсязі реалізованої продукції галузі, то показники не досягають середньоєвропейського рівня: у 2008 р. ця величина становила 1,7%, в 2010 р. – 0,6%, 2013 – 0,55%. Явно простежується тенденція до скорочення частки продукції з високим рівнем новизни. У той же час, частка продукції з високим ступенем новизни у загальному обсягу реалізації в розвинених країнах значно вище, наприклад, у Фінляндії 16,0%, Чехії – 12,4%, Греції – 23,0%, на Мальті – 31,0% [2; 6].

Підводячи підсумки проведеного дослідження стану та динаміки інноваційної діяльності підприємств ХП України, слід зазначити, що не дивлячись на формування позитивних тенденцій, в цілому рівень інноваційної активності національних виробників продовольства залишається низьким, що погіршує конкурентоспроможність їх продукції та стримує перехід галузі до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку.

Список використаної літератури

1. Дейнеко Л.В. Харчова промисловість України: ефективність використання виробничих ресурсів і кадрового потенціалу: монографія / Л.В. Дейнеко, Е.І. Шелудько; НАН України, ДУ “Ін-т екон. та прогноз. НАН України” – К., 2013. – 120 с.
2. Мірошніченко О.Ю. Інноваційна активність промислових підприємств України: стан і тенденції // О.Ю. Мірошніченко / Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2013. – №151. – С.73-78
3. Статистичний збірник “Наукова та інноваційна діяльність в Україні” у 2014 році [текст] / Відповідальний за випуск О.О. Кармазіна. – Київ.: Державна служба статистики України, 2015. – 255 с.
4. Статистичний збірник “Наукова та інноваційна діяльність в Україні” у 2007 році [текст] / Відповідальний за випуск І.В. Калачова. – Київ.: Державна служба статистики України, 2008. – 361 с.
5. Стратегії економічного та соціального розвитку України (2004-2015 роки) “Шляхом європейської інтеграції” / Авт. кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Геєць та ін. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.

6. Характеристика інноваційної діяльності підприємств [Електронний ресурс] // Український інститут науково-технічної і економічної інформації: [сайт]. – Режим доступу: http://www.uitei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=446.

*аспірант Шафієва Л.Г.
ДВНЗ «Вінницький національний аграрний університет»
E-mail: leila_shaphieva@mail.ru*

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Стійкий інноваційний розвиток – одна із складових економіки держави. На сьогодні немає країни, де б змагання за лідерство на світових ринках не було б пов'язане з інноваціями. Це обумовлено безліччю чинників: знос основних фондів виробництва, висока собівартість, і як наслідок – низька конкурентоспроможність товарів, як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому.

Нині вітчизняні підприємства функціонують в умовах негативних явищ як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Ці явища значно впливають на сприйнятливість підприємств до вимог ринку, пов'язаних з інноваційним розвитком суб'єктів господарювання, а, означає, вплив відбувається і на стійке положення, конкурентоспроможність. На сучасному етапі розвитку ринкових відносин виникає необхідність використати нові підходи до формування стійкого інноваційного розвитку підприємств.

Впровадження інновацій на підприємствах призводить до оновлення номенклатури продукції, що випускаються, поліпшенню якості продукції для задоволення попиту споживачів і максимізації прибули, отже, відбувається підвищення ефективності роботи суб'єкта господарювання [2].

Нині керівництвом нашої країни повною мірою усвідомлюється необхідність переходу України, а отже, і усіх промислових підприємств на інноваційний шлях розвитку, їм здійснюється ряд практичних заходів по реалізації цього курсу. Але, незважаючи на усі заходи, що проводяться,

промислові підприємства досі не проявили активності в питаннях інноваційного розвитку.

Інноваційний розвиток у всьому світі обумовлений необхідністю постійного підвищення і утримання конкурентоспроможності підприємствами. При цьому використання інновацій дає підприємствам можливість ефективно конкурувати на ринку, притягати нових споживачів, покращувати фінансові результати роботи. Рівень конкурентоспроможності підприємства залежить від технологічного рівня підприємства. Крім того треба враховувати глибину інноваційних процесів на підприємстві, оскільки до росту конкурентоспроможності призводять не усі інновації, а тільки ті, що орієнтовані на нові ринки і супроводжуються оригінальними розробками.

Багатьма дослідженнями відзначається відсутність у українських підприємств інтересу до інноваційного розвитку як такого. І причина на наш погляд криється в тому, що в умовах України інновації реально не є інструментом в конкурентній боротьбі. Вітчизняним підприємствам немає необхідності впроваджувати нові технології для залучення споживачів. Конкурентні переваги в нашій країні створюються іншими чинниками, а не інноваціями [3]. Це наочно демонструє той факт, що при українських низьких витратах на НДДКР, низькому технологічному рівні і низькій продуктивності праці українські підприємства мають високу рентабельність. Доля підприємств, абсолютно пасивних в області інновацій, тобто що не мають ні нових продуктів, ні нових технологій, ні витрат на НДДКР, в середньому складає 44%. Частка підприємств, які розробляють і впроваджують нові види продукції, значно менше частки підприємств, які не мають власних розробок, а адаптують і застосовують вже відомі технології і продукти (19% і 27%). Дуже мало підприємств, орієнтованих на нові оригінальні продукти і технології на рівень світового ринку, – тільки 3%. Існує значимий позитивний зв'язок між конкурентоспроможністю і постійністю витрат на НДДКР. У період з 2010 по 2015 рр. доля підприємств, що здійснюють фінансування НДДКР, знизилася з 55% до 36% [5, с. 106-107].

Низький рівень корпоративних витрат на НДДКР в Україні нерідко пов'язують з недосконалістю процесу технологічної модернізації, маючи зважаючи на, що підприємства повинні спочатку модернізувати виробництво і замінити устаткування в цехах, а вже потім перейти до інновацій на основі оригінальних розробок. Проте практика показує, що великі інвестиції і інновації не конкурують один з одним, а навпаки супроводжують один одного. Причому саме ті підприємства, які активно інвестували останніми роками, здійснюють інновації високої якості. Найбільша доля підприємств що ніколи не мали ніяких інвестицій (44%) серед тих, які ніколи не займалися НДДКР, не впроваджували нові продукти і технології [1].

Можна виділити наступні основні проблеми, що перешкоджають активному інноваційному розвитку українських підприємств:

1. Недосконалість чинного законодавства, що регулює ведення інноваційної діяльності на підприємстві. Це є причиною багатьох суперечок і нерозуміння, що виникають між урядом, ученими і підприємствами із приводу, як самого поняття інноваційного розвитку, так і визначень інноваційної продукції, інноваційного процесу і тому подібне

2. Недостатність фінансування інноваційної діяльності підприємствами у зв'язку з високою вартістю впровадження і освоєння нововведень, а також довгостроковістю інвестицій. Підприємства не мають власних засобів на фінансування розробок, а можливість залучення фінансових коштів із зовнішніх джерел обмежена. У кредиторів немає гарантії повернення позик і отримання дивідендів, оскільки інноваційна діяльність схильна до набагато більшого числа ризиків, чим інвестиційна діяльність.

3. Відсутність у українських підприємств сучасної бази для впровадження розробок унаслідок зносу або відсутності необхідного устаткування. Багато промислових підприємств характеризуються високою ресурсомісткістю і енергоємністю виробництва, що посилюється високим рівнем зносу виробничого апарату. В силу відсталості основного капіталу підприємств

економіка в цілому виявляється несприйнятливою до вкладень в дослідження і розробки.

4. Наявність феномену опору інноваціям, яке найчастіше відбувається з таких причин:

– людині властивий страх перед усім новим. Найбільш це виражено в перехідні моменти, особливо кризові, коли спостерігається соціально-психологічна нестабільність і впровадження нового сприймається як загроза існуючому положенню;

– з точки зору інвестора, що вкладає гроші в яку-небудь технологію, поява нової, ефективнішої, часто побудованої на нових принципах, створює загрозу існуючої. Тому інвестори стараються на якийсь час її притримати, хоч би до тих пір, доки попередні вкладення не окупляться.

5. Відсутність кадрів, здатних ефективно керувати інноваційним процесом, причому кадрова проблема відчувається на усіх рівнях управління, як країни, так і окремих підприємств.

6. Труднощі в проведенні маркетингових досліджень інноваційних продуктів. Нестійка економічна ситуація в країні утрудняє достовірну оцінку попиту на інноваційну продукцію навіть на короткострокову перспективу.

7. Інноваційна діяльність вимагає наявності на підприємстві відповідної організаційної структури управління.

8. Недооцінений людський капітал, який не враховується ні при визначенні статутного капіталу, ні при обґрунтуванні інвестицій, ні при виробленні стратегії економічного суб'єкта, тоді як у світовій практиці широко використовуються системи по розвитку інтелектуального людського потенціалу [2,4].

Згідно з останніми статистичними даними найбільшу інноваційну активність мають великі підприємства з чисельністю більше 1000 чоловік. Це можна пояснити тим, що великі підприємства мають великі як фінансові, виробничі, людські, так і політичні ресурси – можливість лобювати свої інтереси, від чого багато в чому залежить успішність в конкурентній боротьбі.

Досвід зарубіжних компаній також показує, що інноваційний розвиток зручніше здійснювати великим підприємствам і корпораціям.

Отже, потрібним є формування дієвої системи управління інноваційною діяльністю і освоєння технологій інноваційного менеджменту на тих підприємствах, які мають можливість здійснити інноваційну діяльність. Інноваційний розвиток на великому промисловому підприємстві може ефективно здійснюватися при активному включенні в роботу спеціальної організаційної структури, яку можна назвати центром інноваційно-технологічної підтримки.

Список використаної літератури

1. Дементьев В.В. Чому Україна не інноваційна держава: інституційний аналіз / В.В. Дементьев, В.П. Вишневський // Економічна теорія . – 2011. – № 3. – С.5-20.
2. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки : навч. посіб. / В.І. Захарченко, Н.М. Корсікова, М.М. Меркулов.– К. : Центр навчальної літератури, 2012. – 448 с.
3. Стадник В.В. Системне забезпечення мотивації інноваційного розвитку підприємницьких структур: моногр. / В.В. Стадник. - Хмельницький: ХНУ, 2009. – 271 с.
4. Прокопенко О.В. Мотиваційний механізм інноваційного розвитку: складові та стан його ринкової структури / О.В. Прокопенко // Маркетинг і менеджмент інновацій . – 2011. – № 1. – С.167-176.
5. Шипуліна Ю.С. Розвиток теоретико-методологічних засад переходу підприємств на інноваційний шлях розвитку / Ю.С. Шипуліна, С.М. Ілляшенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2015. – Т. I. – № 4. – С. 103-112.

*Шевельова Д.С.
студент-бакалавр, гр. Е-41/1у
Сумський державний університет
д.е.н., професор Мельник Л.Г.
завідувач кафедри економіки та БА
Сумський державний університет
к.е.н., доцент Дегтярьова І.Б.
доцент кафедри економіки та БА
Сумський державний університет
E-mail: daryna.shevelyova@ukr.net*

ДОСВІД ЄС ДЛЯ ЦІЛЕЙ ФОРМУВАННЯ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

«Зелена» енергетика – сфера енергетики, що забезпечує вироблення електричної, теплової та механічної енергії з мінімальними впливом на довкілля та ризиком техногенних катастроф. Часто «зелену» енергетику називають також альтернативною, оскільки вона створює альтернативу для заміщення традиційних теплової та ядерної енергетик.

До найбільш поширених джерел альтернативної енергетики зазвичай відносять: енергію сонця та вітру; геотермальну енергію; енергію хвиль та припливів; гідроенергію; енергію біогазу; енергію, отримувану з відходів (у т.ч. каналізаційних); вторинні енергоресурси; попутні газові ресурси видобутку вугілля та нафти. Більшість з названих джерел належить до відновлювальних джерел енергії (ВДЕ). Своєрідним напрямом «зеленої» енергетики є всебічний розвиток енергозбереження.

Різні види ВДЕ можуть використовуватись для генерації різних видів енергії. Так, гідроенергія та енергія вітру використовуються виключно для генерації електричної енергії. Сонячна та геотермальна енергія – для виробництва як електричної, так і теплової енергії. Продукція біоенергетики, крім застосування у процесах генерації теплової та електричної енергії, може використовуватися у транспортному секторі як моторне паливо (біоетанол, біодизель) або біокомпонент (компонент інших видів палив).

Актуальність розвитку «зеленої» енергетики у світі й Україні зумовлена не тільки вичерпністю і дефіцитом ресурсів традиційної енергетики, а й необхідністю зменшення екологічного навантаження на природні системи.

В ЄС, як і в усьому світі, розвиток «зеленої» енергетики характеризується високою динамічністю. Все більша кількість європейських держав переймається проблемами можливої енергетичної кризи та необхідності впровадження альтернативних джерел енергії. Тому енергетичний сектор ЄС продовжує переходити від використання мазуту і вугілля до ВДЕ в національних господарствах, вкладаючи в це чималі кошти. В цілому, на сучасному етапі ЄС займає лідерські позиції з розвитку ВДЕ та ефективно реалізовує програми їх стимулювання [4].

Команда дослідників зі Стенфордського університету спільно з представниками Каліфорнійського університету (США) провела масштабне дослідження щодо глобального переходу 139 країн світу на відновлювальні джерела енергії. Науковці впевнені, що протягом кількох найближчих десятиліть весь світ може почати отримувати енергію майже виключно за рахунок чистих джерел [3]. Офіційні документи були представлені лідерам 195 країн під час конференції ООН зі зміни клімату в Парижі, яка відбулася 30 листопада 2015 року.

Так, наприклад, вартість невеликих фотоелектричних систем (менше 500 кВт) для нежитлових приміщень в 2014 році знизилася на \$ 0,40 за Ват, а вартість більш потужних систем від 500 кВт знизилася на \$ 0,70 за Ват. Таким чином, вже п'ятий рік поспіль відзначається істотне зниження цін на сонячні батареї з установкою. І процес триває: у першому півріччі поточного року ціни впали ще на \$ 0,20-0,50 / Вт, тобто на 6-13%.

Якщо «закон Свансон» (припущення, висловлене засновником корпорації SunPower, згідно з яким вартість фотоелектричних перетворювачів падає на 20% при кожному подвоєнні промислових потужностей сонячної енергетики) (рис. 1) збереже свою силу, то до 2020 або 2021 сукупна потужність всіх сонячних електростанцій у світі досягне 600 ГВт, а вартість електроенергії без

субсидій опуститься до 4,5 центів за кВтг для самих сонячних територій (південь США, Австралія, Близький Схід і ін.) і до 6,5 центів за кВтг для помірно сонячних територій (Центральна Європа, більша частина території США).

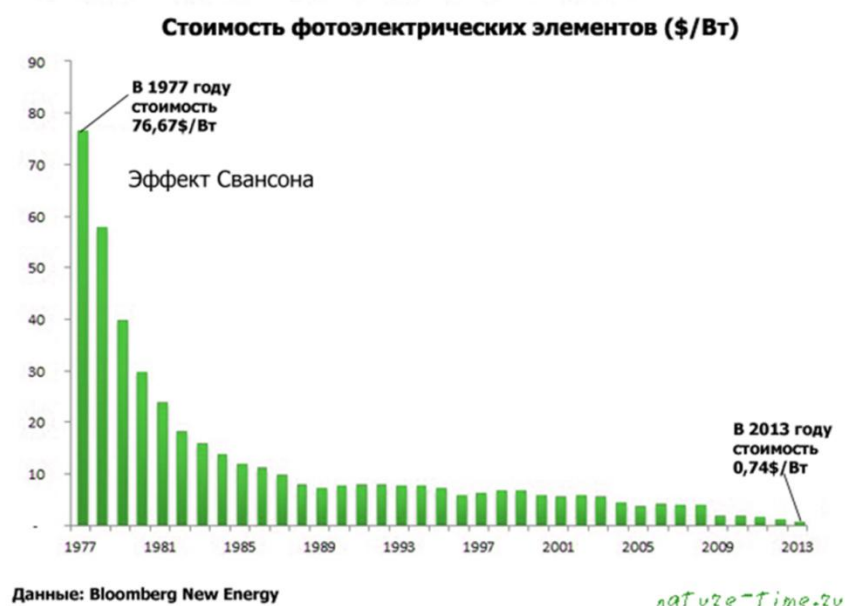

Рис. 1. Динаміка вартості фотоелектричних елементів (\$ / Вт) [1].

Вільний від викопного палива світ отримає величезну економію грошових коштів. Наразі вітер є найдешевшим джерелом електроенергії в США, вартістю близько 50% вартості природного газу. Не набагато вища і вартість сонячної енергії.

Розрахунки показують, що до 2021 року ціна для сонячної електростанції складе близько 4,5 центів за кВт-год в місцевостях, які отримують багато сонячного світла. Для помірно сонячних місцевостей, таких як Індія і Китай, ця ціна буде коливатися в межах 6,5 центів за кВт-год. Це непогані показники, якщо врахувати, що електрика від вугільних електростанцій може коштувати від 6,6 до 15,1 центів за кВт-год, і від 6 до 8 центів для природного газу.

У результаті дослідження, проведеного вченими з Енергетичного Інституту Франкфурта (Німеччина), отримано висновок, що до 2025 року

сонячна енергія стане дешевше ніж та, яку отримують за допомогою спалювання вуглеводнів – вугілля і газу.

За розрахунками фахівців, собівартість електроенергії, виробленої на сонячних електростанціях у Південній та Центральній Європі, опуститься до 4-6 центів за один кВт * год до 2025 року. У перебігу наступних двох десятиліть, до 2040 - 2050 г очікується зниження витрат на отримання сонячної енергії до 2-4 центів за один кВт * год. [5].

З урахуванням тенденцій розвитку ВДЕ та за умови збереження їх у майбутньому рівень енергонезалежності України може суттєво зрости, поряд зі зниженням екологічної небезпеки. Загальний обсяг інвестицій для реалізації розвитку ВДЕ в Україні оцінюється на рівні 15 млрд євро. За оцінками експертів найбільший потенціал розвитку ВДЕ в Україні мають: виробництво енергії з біомаси та відходів (72% від загального потенціалу біоенергетики, зважаючи на достатню розвиненість сировинної бази для цієї підгалузі), сонячна енергетика (59%) та вітроенергетика (56%) [2].

Використання ВДЕ, а відтак ефективне використання енергетичних ресурсів є одним із основних пріоритетів розвитку економіки будь-якої країни. Енергозбереження та підвищення енергоефективності повинні супроводжувати розвиток «зеленої» енергетики, підсилюючи економічні, екологічні та соціальні ефекти її впровадження.

Енергоефективність показує витрати енергії на одиницю виробництва та/або споживання одиниці продукції (досягнення соціально-економічного ефекту).

Отже, *підвищення енергоефективності пов'язане:*

– *по-перше*, із використанням меншої кількості енергії для забезпечення виробництва одиниці продукції (соціально-економічного ефекту), наприклад, забезпечення певного теплового режиму будівель або випуску певної кількості виробів;

– *по-друге*, із збільшенням обсягу продукції (соціально-економічного ефекту) у розрахунку на одиницю енергії, що витрачається при цьому.

Серед основних *напрямів підвищення енергоефективності* слід назвати:

- зменшення непродуктивних втрат енергії;
- скорочення питомих витрат енергоресурсів (палива) при виробництві електроенергії та тепла в самій енергетиці;
- застосування менш енергоємних технологій у виробничих процесах;
- заміщення енергоємних видів продукції (матеріалів, виробів, процесів) менш енергоємними;
- дематеріалізація економіки, тобто зменшення її матеріаломісткості;
- енергозбереження (заощадження) у процесах споживання продукції;
- оптимізація систем виробництва і споживання енергії у часі (зокрема, скорочення періодів пікових навантажень).

Підвищення енергоефективності фактично є одним із напрямів «зеленої» енергетики, який вирішує проблему енергозабезпечення, але не шляхом додаткового виробництва енергоресурсів, а через зменшення потреб у її використанні. Слід зазначити, що цей вид енергозабезпечення є максимально «зеленим», тобто екологічно чистим, адже за деякими винятками не супроводжується ніякими негативними наслідками для довкілля. Невипадково, що одним із завдань для економіки України є досягнення енергоефективності її систем, у тому числі з урахуванням досвіду ЄС.

Серед державних механізмів стимулювання підвищення енергоефективності Україна може зстосовувати практику країн ЄС. Так, зокрема, в ЄС застосовуються такі:

- **податкові** (зокрема, встановлення підвищеного податку на використання викопних енергоресурсів);
- **тарифні** (наприклад, встановлення підвищених, так званих «зелених» тарифів на закупівлю електроенергії з ВДЕ);

- **субсидійні** (зокрема, субсидування кінцевому споживачеві від 20 до 40% загальної вартості придбаного енергозберігаючого устаткування для вироблення електроенергії з ВДЕ);
- **адміністративні** (встановлення директивних цілей, обов'язкових до виконання, розробка та реалізація державних програм з прискореного освоєння ВДЕ).

Аналізуючи в цілому розвиток напрямів ВДЕ в Україні, слід відзначити, що на сучасному етапі існує низка проблем, які перешкоджають більш широкому використанню ВДЕ, а саме: висока вартість технологій; недосконалість державної політики; складність приєднання таких об'єктів до електричних мереж, тощо. Тому ефективне використання наявного потенціалу ВДЕ і державна підтримка галузі можуть стати потужним імпульсом для економічного розвитку, дозволити Україні значно підвищити рівень енергоефективності та енергонезалежності.

Список використаної літератури

1. Бум развития солнечной энергетики, 2014, [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.priroda.su/item/3816>
2. Лазненко Д. О. Енергетична незалежність України: поточний стан, оцінка перспектив. [Електронний ресурс] / Д. О. Лазненко, 2014. – Режим доступа: <http://www.laznenko.com/blog/energetichna-nezalezhnist-ukra%D1%97ni-potochnij-stan-ocinka-perspektiv/#more-230>
3. Турлікьян Тетяна. Для 139 країн світу, в тому числі для України, створено план відмови від викопного палива до 2050 року/Т. Турлікьян [Електронний ресурс]//21.11.2015 Режим доступа : <http://ecotown.com.ua/news/Dlya-139-krayin-svitu-v-tomu-chysli-dlya-Ukrayiny-stvoreno-plan-vidmovy-vid-vykopnoho-palyva-do-2050/>
4. BP Statistical Review of World Energy 2013 [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/statistical-review/statistical_review_of_world_energy_2013.pdf.
5. Global market outlook for photovoltaics 2014-2018 [Electronic resource] /EPIA, 2014a. – Mode of access: http://www.epia.org/index.php?eID=tx_nawsecuredl&u=0&file=/uploads/tx_epiapublications/44_epia_gmo_report_ver_17_mr.pdf&t=1423828569&hash=5dff17f966917d29a68958ae214e4ec8c44faf40.

Шердакова Т.А.
старший преподаватель кафедры финансов и кредита
Гомельский государственный университет и. Ф. Скорины, Беларусь
E-mail: Lavitabella@mail.ru

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

В настоящее время эффективное функционирование промышленного предприятия в значительной степени зависит от уровня развития и использования им своих интеллектуальных ресурсов. Развитость интеллектуальной составляющей в инновационном потенциале предприятия является решающим фактором роста производительности труда и повышения его конкурентоспособности.

По данным ПРООН, по индексу развития человеческого потенциала в 2014 г. Беларусь находилась на 53 месте среди 176 стран мира и вошла в группу стран с высоким уровнем развития человеческого потенциала, опередив все страны СНГ [1]. Таким образом, имея ограниченные ресурсы, но обладая определенным значительным человеческим потенциалом, предприятиям Республики Беларусь необходимо активно использовать его интеллектуальную составляющую с целью инновационного развития страны.

Интеллектуальные ресурсы определяют интеллектуальный потенциал предприятия, т.е. интеллектуальные возможности, средства по поводу достижения определенных целей. Если интеллектуальные ресурсы вовлекаются в хозяйственный оборот, потребляются и создают приращение продукта (объектов интеллектуальной собственности и материально–вещественного капитала), а также приращение знаний, то они приобретают форму интеллектуального капитала. Т.е. интеллектуальный капитал – это форма капитализации потенциала [2, с. 18].

Эффективное использование интеллектуального потенциала становится важнейшим конкурентным преимуществом предприятия, а, в конечном счете,

конкурентным преимуществом национальной экономики. Именно поэтому его изучение на сегодняшний момент является особенно актуальным.

Однако в настоящее время в литературе отсутствует целостное определение понятия и характеристики интеллектуального потенциала. В самом общем виде можно обозначить интеллектуальный потенциал как совокупность знаний, которыми обладают сотрудники предприятия, и их можно использовать для достижения цели предприятия [3, с.122]. Кроме того, в данную категорию некоторые исследователи относят наличие базы интеллектуальных разработок сотрудников (идей, рациональных предложений и т.д.), интеллектуальную материальную базу, интеллектуальный научно-технический потенциал, коммерческие секреты, торговая марка и др.

Для того, чтобы дать определение интеллектуальному потенциалу предприятия, необходимо рассмотреть две категории, составляющие данное понятие «интеллектуальный» и «потенциал». Категория «интеллектуальный потенциал» связывается с понятием «интеллект» (лат. *intellectus*), которое означает ум, рассудок, разум мыслительные способности человека. Интеллектуальный потенциал – это накопленные человеком (социумом) знания, умения, опыт, познавательные и духовные способности, практически используемые или незадействованные.

Согласно Большого экономического словаря А.Н. Азрилияна, потенциал – это совокупность имеющихся средств, возможностей в какой-либо области [4].

С позиций гносеологии, интеллектуальный потенциал обозначает возможности достижения цели, т. е. потенциал предполагает наличие ресурсов для достижения цели в данный момент времени и может быть использовано в будущем [5, с. 31].

Кроме того, следует отметить, что интеллектуальные ресурсы предприятия являются уникальными для него и делают его более конкурентоспособным в условиях экономики, основанной на знаниях.

Таким образом, интеллектуальный потенциал – это совокупность

интеллектуальных ресурсов предприятия, готовых к использованию для достижения определённой цели.

Измерение интеллектуального потенциала каждым предприятием и предоставление данных в местные управляющие органы позволить иметь представление об интеллектуальном потенциале региона и является достаточно важным для разработки и реализации социально-экономической политики региона и в целом государства.

Важно иметь в виду, что эффективность и ценность интеллектуального потенциала являются не всеобщими универсальными категориями: они определяются и самовозрастают только в контексте конкретной стратегии развития предприятия и при иной стратегии имеющиеся интеллектуальные ресурсы могут быть малопригодны.

Список литературы

1. Республика Беларусь в международном рейтинге по индексу человеческого развития [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/mezhdunarodnye-sravneniya/operativnaya-informatsiya/respublika-belarus-v-mezhdunarodnom-reitinge-po-indeksu-chelovecheskogo-razvitiya/>. Дата доступа: 20.01.2016 г.
2. Интеллектуальный капитал – стратегический потенциал организации: учеб. пособие; под ред. А.Л. Гапоненко, Т.М. Орловой. – М.: Социальные отношения, 2003. – 177 с.
3. Селезнев, Е.Н. Интеллектуальный потенциал – показатель состояния интеллектуального капитала и эффективности его использования / Е.Н. Селезнев // Финансовый менеджмент. – 2004. - № 5. – С. 122-129.
4. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. – 2-е изд. Доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 1997. – 864 с. – С. 482.
5. Кендюхов, А. Гносеология интеллектуального капитала / А. Кендюхов // Экономика Украины. – 2003. - № 4. – С. 28-34.

*Шило А.А., Худалей Е.А.
студентки
м.э.н., Довыдова О.Г.
Белорусский государственный экономический университет
Katya-dz@tut.by*

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИМПОРТОЗАМЕЩЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Стратегия импортозамещения играет большую роль в экономике страны, так как создает новые производства, увеличивает уровень самообеспеченности по многим товарам. Эффективное замещение импорта отечественной продукцией импортируемых аналогов возможно при ее производстве как по закупленным зарубежным технологиям и разработкам, так и по разработкам белорусских ученых. [1]

Цель исследования: изучить проблему импортозамещения в Республике Беларусь и рассмотреть пути решения данной проблемы.

Республика Беларусь, не обладающая достаточными природными и энергетическими ресурсами, вынуждена тратить значительные объемы валютных средств на их закупку. В этой связи важнейшими приоритетами развития должны стать повышение эффективности внешней торговли и обеспечение сбалансированности внешнеэкономических отношений. Стратегическими задачами являются: рост экспорта товаров и услуг, повышение его эффективности, увеличение рентабельности экспортных поставок, выход на положительное сальдо внешней торговли, совершенствование системы правового и информационного сопровождения внешнеэкономической деятельности. [2]

Самый выгодный вариант для экономики Беларуси – это развитие производств на местных ресурсах, главный резерв импортозамещения, роста производительности труда, увеличения глубины переработки местного сырья. В стране действует единая схема работы по импортозамещению, в соответствии с которой выделено 3 группы товаров.

Первая – это товары, аналоги которых производятся в Беларуси, но по качеству проигрывают импортным, либо востребованы, но производятся в недостаточных объемах. Задача министерств и регионов – повышать их конкурентоспособность, расширять действующие мощности. В 2011 году впервые удалось выйти на положительное сальдо по этой группе товаров.

Вторая – товары, которые не производятся в стране, не осваиваются в рамках госпрограмм и мероприятий. Под их производства создаются новые мощности. Это классический пример прямого импортозамещения. По этим товарам в 2011 году достигнуто нулевое сальдо внешней торговли.

Третья – товары, которые импортируются, так как их производство в Беларуси было признано нецелесообразным, а это 16% всего импорта. Такие товары относятся к т.наз. «критическому импорту». [3]

Импортозамещение является составляющей экономической политики страны, грамотная реализация которой позволит не только сократить импорт, одновременно высвобождая валютные средства и выравнивая важнейшие экономические показатели. Но и с помощью механизмов стимулирования национального производителя можно выйти на внешние рынки с конкурентоспособной продукцией, не ущемляя право выбора потребителя, сохраняя экономическую эффективность импортозамещающих проектов и целесообразность их финансирования. [4]

Актуальность для Республики Беларусь темы импортозамещения вызвана неблагоприятной тенденцией во внешней торговле — ростом отрицательного сальдо. [5]

Высокая импортоемкость белорусской промышленности давит на торговый баланс и является одной из причин того, что баланс этот у нас был много лет отрицательным. По мнению экспертов, импортозамещение может быть одним из решений существующей проблемы. [5]

Проведем анализ импортной составляющей во внешней торговле Республики Беларусь. Баланс внешней торговли товарами в Республики Беларусь представлен в таблице.

Баланс внешней торговли товарами в Республики Беларусь, млн дол.

США

	2014 г.	2015 г.	2015 г. в % к 2014 г.	Справочно (по уточненным данным)	
				Январь- ноябрь 2015	Январь- ноябрь 2015 г. в % к январю- ноябрю 2014 г.
Внешняя торговля товарами - всего					
оборот	76 582,9	56 997,2	74,4	52 241,5	74,3
экспорт	36 080,5	26 685,5	74,0	24 576,1	73,1
импорт	40 502,4	30 311,7	74,8	27 665,4	75,3
сальдо	-4 421,9	-3 626,2		-3 089,3	

Примечание – Источник: Белстат [6], собственная разработка

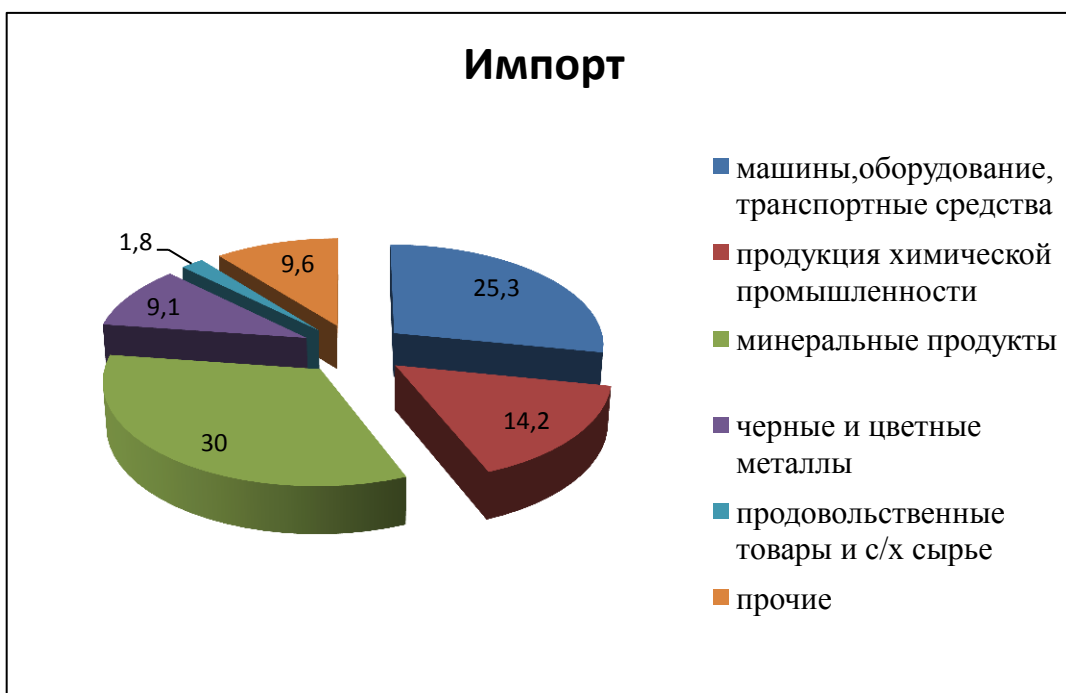
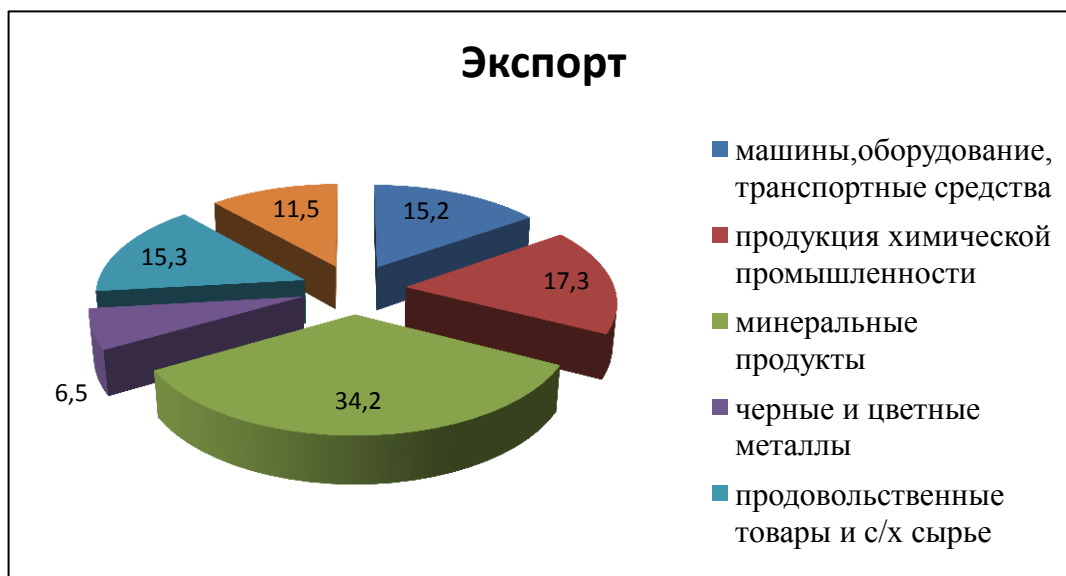
Беларусь сегодня торгует со 186 странами. Товары экспортируются в 143 страны, импортируются из 166. В республике насчитывается 15 тыс. импортеров и столько же экспортеров. [3]

Все государства и во все времена старались обеспечить превышения экспорта над импортом, стимулируя экспортеров и ограничивая импорт. Хотя совершенно очевидно, что одинаково успешное решение этой проблемы для всех стран в глобальном мире просто невозможно - некому будет покупать. [3]

Для нас проблема наращивания экспорта стоит особенно остро. Рынки постсоветского пространства практически насыщены нашей основной продукцией, рост сбыта здесь – неустойчив и идет в жесткой конкурентной борьбе. На остальных рынках мы не располагаем товаропроводящими сетями

или не имеем той кредитной поддержки, которой располагают конкуренты, например, такие, как Китай. Да и номенклатура экспортируемой продукции у нас слишком узкая. [7]

Товарный состав экспорта и импорта 2014г. (в % к итогу, из расчета в долл. США)

Примечание – Источник: Белстат [3], собственная разработка

К сожалению, главный тренд внешней торговли Республики Беларусь, наблюдавшийся в последние годы, заключался в постоянном увеличении объема импортных закупок. [7]

Происходило это по той причине, что Беларусь наращивала промышленное производство. Высокая импортоемкость белорусской промышленности приводила к тому, что для увеличения объемов выпуска продукции требовалось больше импорта — энергоносителей, сырья, комплектующих. При этом экспорт рос не такими быстрыми темпами, как импорт. В результате сложилось многомиллиардное отрицательное сальдо торгового баланса. С целью его снижения власти начали искать варианты обуздания импорта, и в Беларуси стали набирать обороты так называемая программа импортозамещения. [7]

Таким образом, важнейшим механизмом достижения положительного сальдо внешней торговли Республики Беларусь является снижение импортоемкости произведенной продукции и импортозамещение товаров, потребляемых на внутреннем рынке. Однако по большинству видов продукции отсутствует импортозамещающий эффект и наблюдается рост доли импортных товаров и услуг. Выпуск уже получившей распространение в мире сложнотехнической продукции будет целесообразен только при наличии в стране соответствующей научно-технической и производственно-технологической базы, способной обеспечить ее дальнейшее совершенствование на конкурентоспособном уровне. Поэтому возможности наращивания объемов выпуска такой продукции в рамках политики импортозамещения ограничены и не должны являться приоритетными.

Эффективное проведение импортозамещающей политики в сфере товарного производства должно основываться на следующих подходах:

- стратегия наращивания — механизм, ориентированный на долгосрочную перспективу и предполагающий постепенное наращивание объемов выпуска новой продукции преимущественно на основе отечественного научно-технического и производственно-технологического потенциала;

- стратегия заимствования – освоение на начальном этапе производства товаров, производившихся ранее в технологически развитых странах, а в дальнейшем при развитии собственного научно-технического и промышленного потенциала ее совершенствование и переход к полному циклу производства;

- стратегия переноса – преимущественное использование зарубежного научно-технического и производственно-технологического потенциала для организации производства новой продукции путем закупки лицензий на высокоэффективные высокие технологии.

Подводя итог выше проведенного исследования, можно сделать вывод о том, что повышение конкурентоспособности отечественной продукции и наращивание экспорта выводит экономику страны на новый уровень, следовательно, Беларусь заинтересована в снижении доли импорта.

Однако, существует проблема – очень разветвленный и детализированный перечень товаров, по которым в Беларуси устанавливаются импортные пошлины.

Это основа для ошибок в определении таможенной стоимости или кода товара, что дает возможность развиваться коррупции.

Ежегодно Минторг на основе анализа потребительского рынка предлагает перечни импортозамещающих товаров. В прошлом году в список было включено 360 новых товаров, которые предлагалось производить в Беларуси. В 2015 году белорусские производители выпускают 75 наименований импортозамещающей продукции.

В Беларуси пытаются производить товары, не просчитывая толком себестоимость продукции и потребность в ней на внутреннем и внешнем рынках. В результате получается, что импортозамещение снижает конкурентоспособность отечественной продукции, а в отдельных случаях гарантирует увеличение импортных поставок для загрузки модернизированных предприятий.[8]

Список использованной литературы

1. Буглай В.Б., Ливенцев Н.Н. Международные экономические отношения. Учеб. пособие - М.: Финансы и статистика. - 2012. – с. 157.
2. Хвостов М.А. Программа импортозамещения // Экономикс. -2012. -№6. – с. 38.
3. Научный журнал Веснік / Белорусский Государственный Экономический Университет // №2. – 2012. – с.17-22.
4. Постановление Совета Министров Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – 2013. – Режим доступа: <http://www.investar.by/files/rtf/71.rtf>. – Дата доступа: 10.11.2015.
5. Научно-практический журнал Проблемы Управления / №2 (47)/ - 2013. – с.88-93.
6. Национальный статистический комитет Республики Беларусь: официальный сайт [Электронный ресурс] /Официальная статистика. – Минск, 2014. – Режим доступа: <http://belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/otrasli-statistiki/promyshlennost/>. Дата доступа: 11.11.2015.
7. Обухович А. Спасательный круг / А. Обухович // Дело [Электронный ресурс]. – 2014. – Режим доступа: <http://delo.by/news/~shownews/2011030106>. – Дата доступа: 11.11.2015.
8. Эксперты: Импортозамещение - ошибочный путь для Беларуси [Электронный ресурс]. – 2015. – Режим доступа: <http://www.belaruspartisan.org/economic/306506/>. – Дата доступа: 20.11.2015.

Student Abdullaev Javokhir

Uzbekistan, Student of Bukhara Engineering Technological institute

Associate Professor, Department of Management

Ruziyeva Dilovar

Uzbekistan, Bukhara Engineering Technological institute

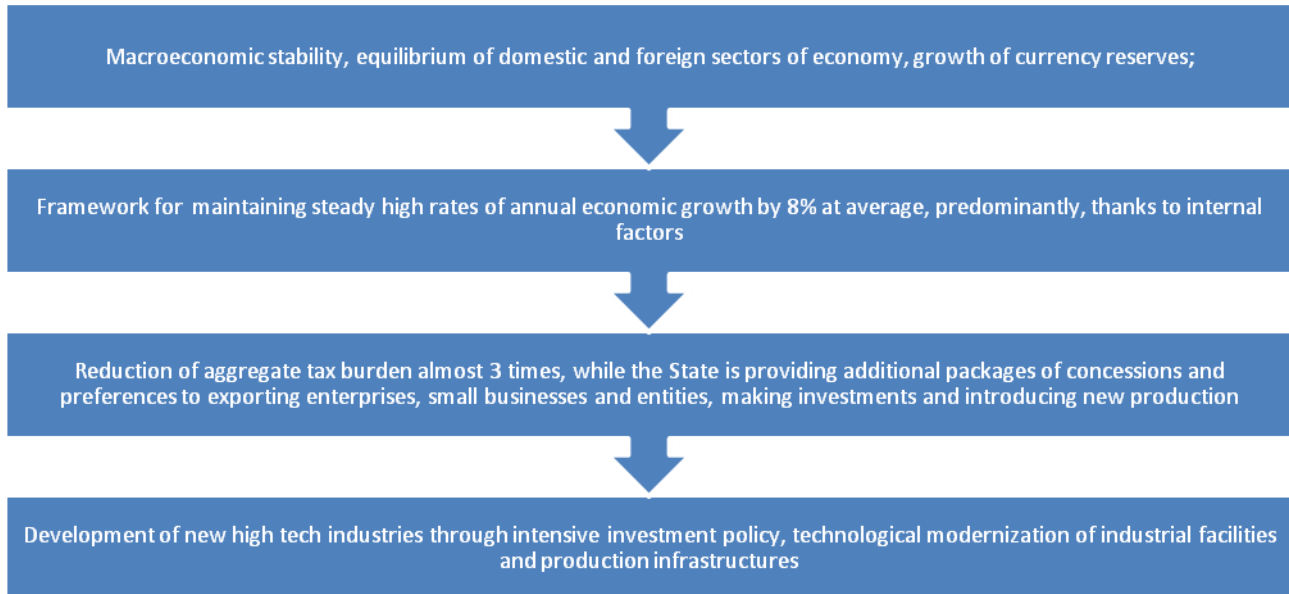
E-mail: javiabdullayev@mail.ru

THE ROLE OF INVESTMENTS IN UZBEKISTAN AND OPPORTUNITIES TO INVESTORS IN THE FREE ECONOMIC ZONES

Uzbekistan is political stability, confidence in tomorrow and consistency of reforms in all fields of public and political life. It's the state, where representatives of more than a hundred ethnic groups and dozens of religions live in peace and concord. From the very day of independence, Uzbekistan selected own course of development, own, Uzbek Model of transition to socially oriented market economy. These model based on five key principles developed by the President of Uzbekistan Islam

Karimov at the beginning of independence of our state began doing: the priority of economics over politics; the state is the main reformer; the rule of law in all areas of life of the society; strong social policy; step-by-step transition to market relations. Consequently now Uzbekistan is having:

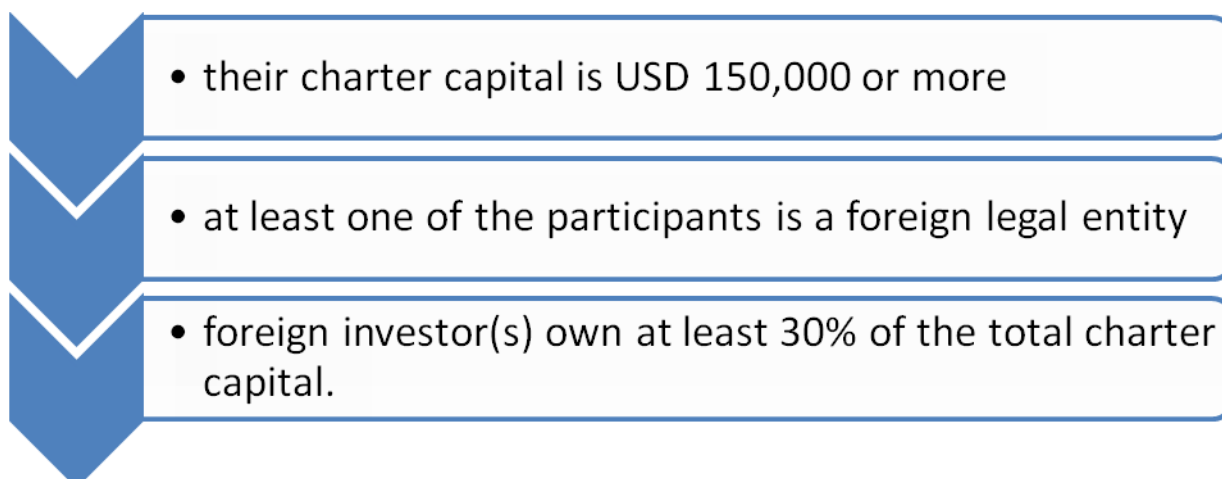
To make a good atmosphere in direction investments Uzbekistan has created several special investment zones and other incentives, including tax holidays and customs waivers, to draw investment, but its focus on specific strategic industry sectors, where government and state-owned enterprises (SOEs) exert substantial influence, limits investor interest. In many areas, including intellectual property rights, investor protections, and worker rights, the government has a substantial body of laws and regulations to protect the business and investment community. For the years of Independence, Uzbekistan created broad spectrum of legal guarantees and preferences for foreign investors, developed integral system of measures on encouragement of activity of enterprises with foreign investments. The state guarantees and protects the rights of foreign investors which carry out investment activity within the Republic of Uzbekistan. In the event, the consequent legislation of Uzbekistan makes investment environment less favorable, then, within 10 years from the moment of investment, foreign investors will apply the legislation, which was in effect as of the date of investment. Upon its discretion, after notifying the authorities, the foreign investor is entitled to apply those provisions of new legislation which

make the investment environment more favorable. Moreover, in some cases, foreign investors could be provided with additional guarantees and measures of protection of rights in case of investment into priority industries or projects, which ensure sustainable economic growth, strengthening and enhancing export potential of the country, projects in the field of small enterprises. On 1 October, 2001, the country established «one stop shop», simplified system of state registration of legal entities. In other words, for the newly established enterprises, all approval procedures are provided with only one instance within 3 business days. For the last years, the Government has pursued consistent policy on significant reduction of tax burden for both legal entities and individuals. Representatives of small businesses and private enterprises are provided with the series of advantages and preferences on taxation and loans. Whilst there have been improvements in the recent years in the economic situation in the Republic of Uzbekistan, the economy of the country continues to display some characteristics of an emerging market. These characteristics include, but are not limited to, the existence of a currency that is not freely convertible outside of the Republic of Uzbekistan and a low level of liquidity in debt and equity markets. The overall business climate may be described as stable, but with a potential for rapid growth in the event of more radical reforms towards market economy and reduced state regulation of the economy. The role of small business and private entrepreneurship in the country's GDP and economy is increasing. In 2015, this sector generated 55.8% of the GDP and created 77 % of employments to the population. According to statistics for 1996-2015, tax rates for small businesses and private enterprises reduced from 38% down to 5%, i.e. 7.6 times. In compliance with the Tax Code of the Republic of Uzbekistan, micro-firms and small enterprises are entitled to choose simplified system of taxation, which entitles to pay unified tax instead of generally established taxes and other mandatory charges. The government of Uzbekistan declares that attracting foreign direct investment is core priority and there were more than 50 legislative documents issued to accelerate and coordinate investment processes. They include the Law on Foreign Investments, the Law on Guarantees and Measures on Protection of Foreign Investments, the Law on

Guarantees of the Freedoms of Entrepreneurial Activity, the Production Sharing Agreements Law, the Law on Investment Activities, the Law on Protection of Private Property and a number of relevant government decrees. The legislation of Uzbekistan provides a wide range of guarantees for foreign investors, including: protection against discrimination, protection from harm caused by retroactive implementation of legislation, protection from interference by the state in the economic activity of foreign investors, and protection from any changes in legislation that worsens foreign investment conditions and etc., reveals by PWC study. Whilst there have been improvements in the recent years in the economic situation in Uzbekistan, the economy of the country continues to display some characteristics of an emerging market. These characteristics include, but are not limited to, the existence of a currency that is not freely convertible outside of the Republic of Uzbekistan and a low level of liquidity in debt and equity markets. Although the global financial crisis has hardly affected the domestic financial sector directly, it has slowed exports, remittances, and investment due to slower economic growth in Russia, Kazakhstan and certain other Uzbekistan's large trading partners. The Laws on Foreign Investments and on Guarantees and Measures for the Protection of Rights of Foreign Investors adopted on 30 April 1998, the "Foreign Investment Laws", provide the legal framework for foreign investment in Uzbekistan. The laws define the types of entities in which foreigners can invest, the conditions governing repatriation of profits and earnings, and the general rights and guarantees of foreign investors. Foreigners can invest in a business venture in Uzbekistan in a number of ways, including by:

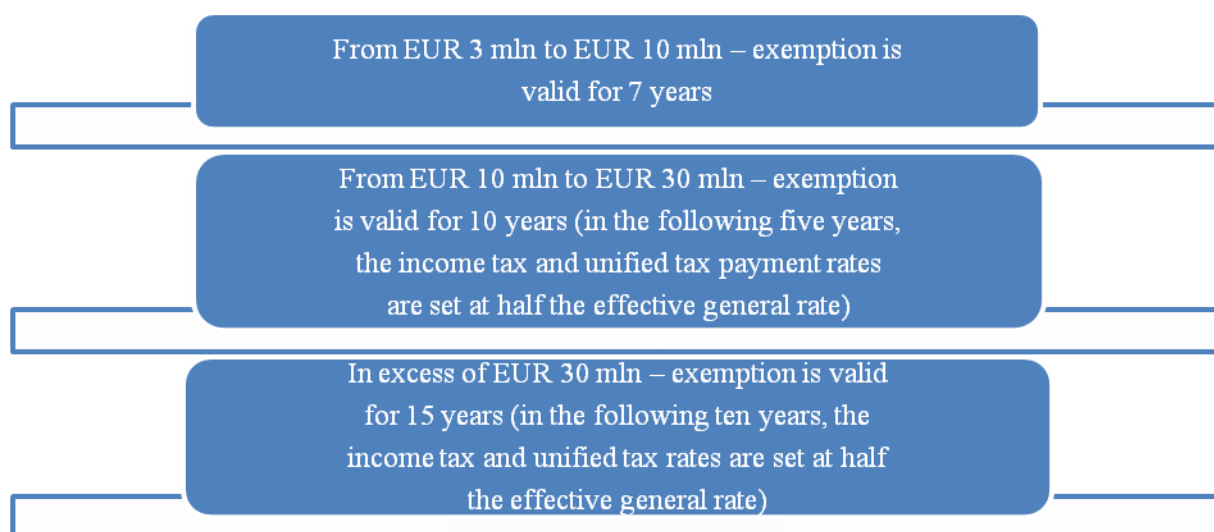
- acquiring share in an existing company by participating in auctions or tenders organised under the privatisation programme;
- acquiring share in an existing company by direct negotiation with the owners of the shares or by purchasing shares on the stock market ;
- forming a joint venture company with an Uzbek enterprise or individual ;
- establishing a new, wholly owned company, or any other form that does not contradict Uzbek legislation.

To qualify for definition of an enterprise with foreign investment, the enterprises should have following characteristics:

-
- their charter capital is USD 150,000 or more
  - at least one of the participants is a foreign legal entity
  - foreign investor(s) own at least 30% of the total charter capital.

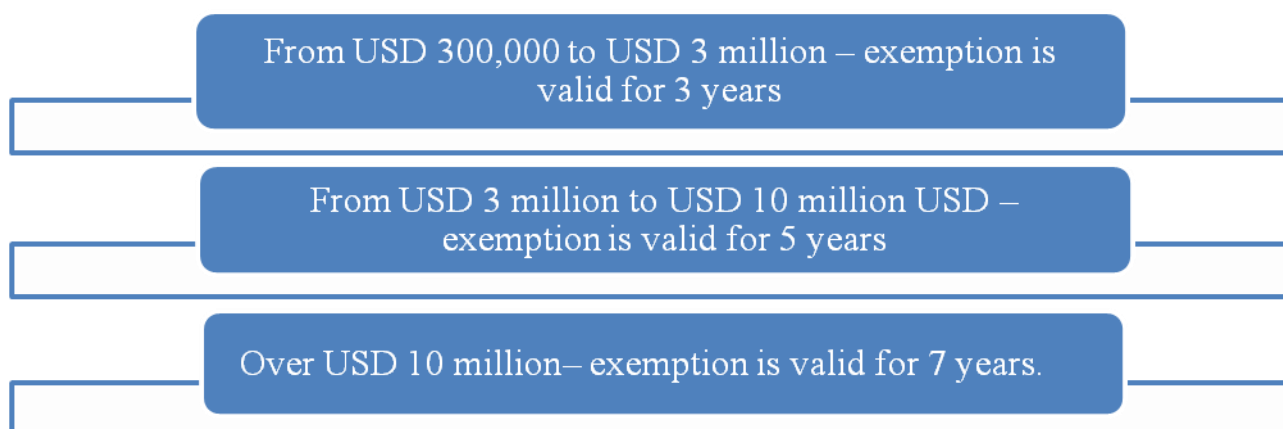
Effective 1 July 2002, the amended criteria for the status of an enterprise with foreign investment is used for enterprises with the participation of foreign capital newly established in the Republic of Karakalpakstan and Khorezm region. The minimum charter capital to meet the criteria for such enterprises shall be USD 75,000, as opposed to the above standard minimum limit. This measure is intended to stimulate investment to these distant regions of Uzbekistan. In August 2005 Decree of the Cabinet of Ministers introduced a new concept within the foreign investment legislation. Thus, if a foreign investor is granted additional guarantees and protective measures (incentives and preferences), other than those already provided by the general legislation, an investment agreement must be concluded between the Government and this foreign investor. Navoi FIEZ has been created for a preliminary term of 30 years with opportunity for prolongation. During that period special customs, foreign currency and tax regimes will be in force within its territory, as well as a simplified procedure for issuing works permits for non-residents who come to work in the Navoi FIEZ. Legal entities registered in the Navoi FIEZ are allowed to make payments in foreign currency within the territory of the Navoi FIEZ and to local Uzbek suppliers for goods, works and services outside of the territory; use preferable conditions and means of payments for exported and imported goods. Furthermore, legal entities registered with the Navoi FIEZ are exempt from land tax, property tax, corporate income tax, infrastructure development tax, unified tax

payment (for small companies), contributions to the Road Fund and Fund on Reconstruction, Capital Repair and Equipment of Educational Institutions and Medical Institutions, provided that the amount of their direct investments are:

Another exemption provided to legal entities registered with the Navoi FIEZ is a relief from customs payments (except for customs clearance fees) on imported equipment, raw materials and spare parts required for production of the goods for export for the whole period of the Navoi FIEZ functioning. The customs payments on raw materials and spare parts imported for production of goods for the Uzbekistan domestic market are levied in the amount of 50% of the effective general rates (except customs clearance fees) with a payment deferral for up to 180 days, unless the Uzbek legislation provides a more preferable regime. Legal entities established in the Navoi FIEZ are also covered by a ‘grandfathering clause’ protecting them from adverse changes in the tax legislation. This clause does not apply though to legislative acts regulating taxation of excisable goods. In accordance with the report of the Ministry of Economy and State Statistic Committee of Uzbekistan 12 enterprises operate in Navoi FIEZ as of second quarter 2013. Volume of production during the 1 quarter 2013 has reached UZS 18.7 billion. Moreover, 8 investment projects with total cost of over USD 58 mln are being implemented. Angren SIZ was established in 2012. The term of operation will be 30 years with opportunity for prolongation. During this period special customs and tax regimes will be in force within its territory. Resolution grants exemptions for legal entities registered within

the SIZ “Angren” from corporate income tax, property tax, infrastructure development tax, unified tax payment (for small companies), contributions to the Road Fund, provided that the amount of their direct investments are:

Legal entities registered with the SIZ “Angren” would also benefit from a relief from customs payments (except for customs clearance fees) on imported equipment, raw materials and spare parts that are not produced in Uzbekistan, imported to the territory of the SIZ “Angren” for implementation of projects, as per the lists approved by the Cabinet of Ministers. Implementation of 10 investment project for total amount of USD 200 mln is currently in progress. Moreover, necessary documents for implementation of additional 21 projects are being prepared. In accordance with Presidential Decree No.-4516 of 18 March 2013 new Special Industrial Zone “Djizzak” is to be created in Djizzak region (SIZ “Djizzak”) for a preliminary term of 30 years with potential prolongation. During that period special customs and tax regimes and benefits will be in force within its territory. Decree provides exemption for legal entities registered with the SIZ “Djizzak” from corporate income tax, property tax, infrastructure development tax, unified tax payment (for small companies), contributions to the Road Fund, provided that the amount of their direct investments are:

Legal entities registered with the SIZ “Djizzak” would also benefit from a relief from customs payments (except for customs clearance fees) on imported equipment, raw materials and spare parts that are not produced in Uzbekistan, imported to the territory of the SIZ “Djizzak” for implementation of projects, as per the lists approved by the Cabinet of Ministers. As of second quarter 2013 Administrative council of SIZ “Djizzak” has approved 93 promising projects for further study of their implementation in SIZ “Djizzak”. In sum, Uzbekistan currently represents a great investment destination for strategic, long term investors who appreciate its geopolitical position, new opportunities likely to emerge from the recent political developments in the Eurasian region, the high pace of growth, ongoing improvement in the investment climate and the current appetite for economic development. Thus, the specifically mentioned sectors and asset classes (as above) may need to be assessed in more detail to make and present the best investment cases to potential investors.

Literature

1. Colin, J. (1998). State Keeps a Tight Rein: Market Reform in Uzbekistan. *The Banker*, 14(8), 47-50.
2. PRICEWATERHOUSECOOPERS. (2013). Guide to doing business and investing in Uzbekistan. Retrieved from <http://www.pwc.com/uz>.
3. Presidential Decree No.-4516 of 18 March 2013 new Special Industrial Zone “Djizzak”

4. The Laws on Foreign Investments and on Guarantees and Measures for the Protection of Rights of Foreign Investors adopted on 30 April 1998

5. President's speech in economical and social development of Uzbekistan in 2015 and development priorities of 2016. 16 – January 2016 year.

Dzhyhovska L.I., Vapnichna O. A.
Students
c.e.s. Polianchych T. M.
associate professor of international economics and finance theory
Ivan Franko National University of Lviv
E-mail: tpinfo3@gmail.com

ANALYSIS OF INNOVATION AND INVESTMENT ACTIVITIES IN UKRAINE

One of the key challenges for every country in the world is providing a high economic growth. At present, Ukraine's economy is in a difficult economic situation. That's why the issues of favorable conditions creation for the business environment development in Ukraine remain one of the most relevant ones.

According to the State Statistics Service of Ukraine in 2015 a direct investment of 3.8 billion US dollars was made by the foreign investors, which is by 1.3 billion US dollars more compared to the previous year.[1].

As of 31.12.2015, the volume of foreign direct investment (equity) in the economy of Ukraine totaled 43.4 billion US dollars. That is by 2.3 billion US dollars less than in 2014. The largest portion of direct investment is concentrated in industry (30.6%) and financial & insurance institutions (27.3%).

The key areas of economic activity, in terms of attracting capital investments in January - September 2015 are: industry – 55.4 billion UAH, building – 24.7 billion UAH, information and telecommunications - 17.6 billion UAH, agriculture, forestry and fisheries - 17.2 billion UAH, wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles - 12.7 billion UAH, transportation, storage, postal and courier activities - 10.7 billion UAH, real estate - 5.9 billion UAH.[1].

It is worth mentioning that most of the territory of Ukraine has flat terrain and 60.5% of it is an agricultural land. The largest proportion of land that can be used in agriculture is in the following regions: Zaporizhia(78.5%), Mykolaiv (72.6%), Kirovograd (72.3%) and Khmelnytskyi (71%).[2].

The agricultural sector of Ukraine is one of the most investment attractive ones; therefore the government plans to increase the investments up to 2 billion USD. Overall foreign investment in the industry comes from more than 60 countries.

Businessmen from Saudi Arabia invest in the agriculture of Ukraine 10.5 billion USD because of the wheat growth discontinuation in Arabia. Apart from that, Dutch businesses are interested in Ukraine as one of the most fertile agricultural regions of the world.[2].

Investors are interested in not only the traditional areas of agriculture, but also in real property and the development of small and medium business in Ukraine. The companies from the United States began to show their interest in this market too.

Ukraine has 89th place in the ranking of investment attractiveness of the countries, (International Business Compass 2015, released by BDO) due to its simplified business registration .

An effective mechanism for attracting private investment to meet the challenges of economic modernization of Ukraine supports public-private partnerships as a form of cooperation between the state and business.

According to the central and local authorities of Ukraine as of January 1, 2016 177 projects were implemented on the basis of public-private partnerships (146 concessions contracts were signed and 31 contracts on joint activity), this is by 66 projects less than in 2014.[3].

The majority of the projects are being implemented in Poltava (113), Mykolaiv (15) and Odessa (14) regions. In general, these projects are aimed at the areas of housing and communal services, such as collection, purification and distribution of water services and the collection / removal and disposal of waste.

Implementation of projects under public-private partnerships must contain not only financial support for the project, but also the creation and operation of the

relevant infrastructure with the confirmation of government spending on the development of scientific and technical base.

One of the important activities of a company is innovation, which allows reducing production costs, introducing new technologies, improving product quality and keeping up its competitiveness. It is obvious that the main factor that makes our country uncompetitive in today's global world is the deceleration of innovation activities.[4].

According to Ukrainian scientists this phenomena is explained as an objective tendency to attenuation of innovation processes (no proper investment support, use of Science and Technology achievements of previous years) and the subjective factor of economic refusal of the innovation products declaration (real or fictitious). This declaration has a meaning only for specialized structures such as techno parks, due to the lack of innovative benefits. A related point to consider is that the significant share of innovations and investments were carried out in areas that have low innovation focus.[4].

In addition, there was a reduction in funding for innovative work from the state budget, which accounted for only 1.5% during 2010- 2014. This shows the lack of preliminary innovation enhancing formation in the manufacturing sector, implementation of which will depend on favorable macroeconomic conditions and a balanced state policy.

Downstream, destabilization of the socio-economic and financial consisting of Ukraine weakened economic basis of cities. Almost all cities of Ukraine suffer from such general issues, as: low level of social development, one-sided specialization of industrial complexes, lack of development of sphere of service which complicates a situation at the market of labour and demographic problems of cities, insufficient work-load of powers of industrial enterprises, low rates of building of habitation, objects of social infrastructure, weak differentiation of town-forming base, lack of workplaces, not enough the developed water and sewage networks system, unsatisfactory state of travelling economy, low level of equipping with modern

amenities of cities, unsatisfactory situation with collection and rendering of hard domestic wastes harmless, insufficiency of heating, energy supply [5].

To further improve the investment climate in Ukraine today it is important to take into consideration the issues of improving legal and organizational framework to ensure a favorable investment climate and the formation of foundations which will improve and maintain the competitiveness of the national economy. The main focus of current policy in the area of innovative activities promotion should be an attempt to ensure the competitiveness of domestic research at the domestic and international markets. On account of this, feasibility of innovative processes and providing of high efficiency of national economy is most dependent on current policy focus.

Therefore, the state should implement a consistent policy of innovation and reform of public-private partnerships that can increase the flow of private sector investment in the modernization of Ukraine's economy.

References

1. State Statistics Service of Ukraine. [Electronic resource]. - Mode of access to the resource: www.ukrstat.gov.ua
2. An analysis of investment-innovative activity is in Ukraine. [Electronic resource]. - Mode of access to the resource: www.ndiiv.org.ua.
3. The Ministry of economic development and trade of Ukraine. [Electronic resource]. - Mode of access to the resource: www.me.gov.ua
4. An analysis of investment-innovative activity is in Ukraine. [Electronic resource]. - Mode of access to the resource: www.bdointernational.com.
5. National institute of strategic researches. An economy of regions is in 2015 year: new realities and possibilities are in the conditions of the founded reforms. [Electronic resource]. - Mode of access to the resource: http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_nauk_an_rozrobku/ekon_reg.pdf.

Daniela Ventsislavova Georgieva
Assistant professor, Ph.D.
International Business School, Botevgrad
Email: georgieva.daniela@ibsedu.bg

INNOVATIONS AND BULGARIAN BUSINESS

Abstract: The main goal of this paper is to explore how Bulgarian business sees innovations today. The main task of this study is to find the degree to which firms innovate as well as what are the main innovations organizations will spend the most. The main thesis of the paper is that innovations are not a priority among Bulgarian enterprises.

Key words: innovation, economic growth, priority, research and development

The modern understanding of economic growth is largely identified with the Austrian economist Joseph Alois Schumpeter's vision about the nature of innovations. In this aspect the economic development of nations world wide depends on "new combinations" [1]. "Combining" new existing resources results in innovations on the market which aims to long term economic growth and prosperity. As of today no specialized literature defines the term "innovation". We can say that majority of the suggested characteristics look at the innovations at their most broader sense - new or updated products or services the realization of which brings economic or social benefits [2, 3, 4]. Not only the innovations should bring new and competitive advantages for the companies using them but they have to be practically applicable and to satisfy specific market needs. Thus an organization that fails to meet customers' expectations via introducing innovations goes on to be uncompetitive both on the local and the global market. According to Innovation Union score board, Bulgaria falls in the modest innovators group [5]. The main reason for that weak innovative efforts our country makes is the "indifference" the business shows towards the need for innovative products and services. A national

representative empirical research of the business in Bulgaria made in 2015 confirms those negative tendencies⁴. The research features 1000 firms who were questioned about their activities. Some of the questions concern their priorities and attitude towards innovation.

For the purposes of this study this treatment considers most important the answers to: "Is there innovative products and services in your enterprise" and "Do you think that business in Bulgaria shows interest in scientific development in favor of creating new products and services on the market?" Analyzing the answers to these two questions we can make the following conclusions:

First of all 73.8% of the respondents denied developing innovative product or service. Only 18.7% claimed they hold innovations and 7.5% couldn't answer. We have to point out that the question doesn't ask if the innovations are introduced to the market. So the respondents are not aware that an object should be applicable to the market in order to meet the definitive criteria of innovation.

Secondly, 34.3% think that the business is interested in financing innovations. 11.7% of them have innovative products and services developed and 19.4% don't. The percentage of respondents who have the opposite opinion - that the business doesn't want to invest in innovations, is close (32.3%). Of that 2.7% have innovative products and services developed and 19.6% don't. Those who can't decide are a noticeable 33.4 % (see fig.1).

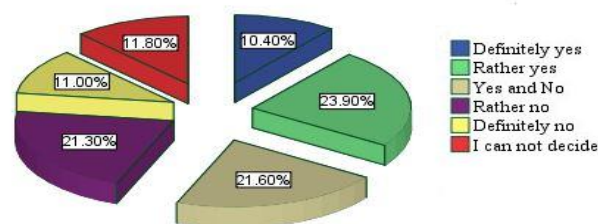

Fig.1. Do you think that business in Bulgaria shows interest in scientific development in favor of creating new products and services on the market?, %

Source: National survey of the business (2015)

Base: 1000 (own calculations)

⁴ The study was conducted with the support of Project: BG051PO001-3.3.06-0053 / 13.08.2013: "Improving the quality of education and research in the field of business engineering for building a knowledge-based economy (innovation) and Finance" with financial support of Operational Programme "Development of human resources", financed by the European Social Fund of the European Union.

When firms were asked what you spend the most of your money on when developing an innovative project, 36.84% said on buying new tangible and intangible assets; 16.35% said research and development (R&D) (see fig.2). We should point out that not all research and development leads to innovation but all innovation is preceded by R&D. So R&D is a building block of the innovation process and thus a premise for economic growth and social development. However, the data shows that the organizations underestimate the importance of R&D for their innovative projects success. This statement is supported by the fact that 1/3 of the organizations in the survey that are creating innovative product or service would spend the majority of their budget on R&D. The tendency among organizations in the survey that don't create is even more negative. In that case only 1/10 would spend resources mainly on R&D. Looking at the research data we can tell there is a correlation between organizations that make innovations and what in the developing process do they spend the most on (Cramer's V:0.225, $p < 0.0001$).

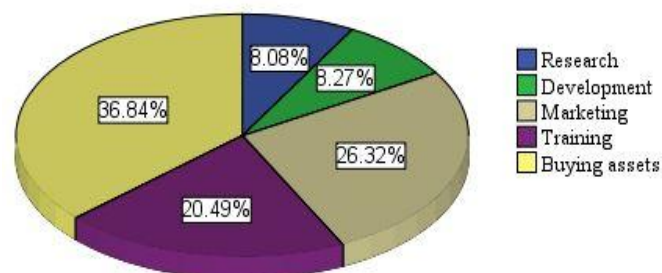

Fig.2. For which innovation activity your organization will spend more resources?, %

Source: National survey of the business (2015)

Base: 532 (own calculations)

The results show that innovative activity and "culture" among the participating organizations is very low. They prioritize buying tangible and intangible assets which is revealing of their low technological innovation. In addition we can claim that participating enterprises are lightly aware of the nature and role of innovations for the micro and macro economic growth which leads to low investments in R&D. One of the main priorities of Bulgaria is investments in R&D to reach 1.50% of the national gross domestic product (GDP) by the year of 2020. Data from the National statistical institute of Bulgaria show that for the period 2004 - 2012 the average share of R&D

expenditures of GDP is only 0.52%. In order to achieve the share of 1.50% Bulgaria must improve and enhance the overall innovation activity of enterprises. It cannot be done if enterprises' management misinterpret the role and the need of innovations. In addition it can be mentioned that there is a need of reviewing and updating the theoretical concept of innovation.

List of literature used

1. Schumpeter, J., Theory of Economic Development, 1911.
2. Oslo manual, Proposed Guidelines for collecting and interpreting technological innovation data, 2012, OECD, p.9.
3. Drucker, P. selected by Drucker, "Classics and Style" LTD, S., 2004, p.31.
4. Global Innovation Index 2012, Global growth through innovative co-management "Investment, innovation and entrepreneurship" department "Innovation and Entrepreneurship", S., 2013, p.9.
5. Innovation Union Scoreboard 2015, http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/files/ius-2015_en.pdf, p.5, last seen in 23.03.2016.

*Ph.D., Associate Professor Hrashchenko Iryna
assistant professor of department of business
Kyiv National University of Technologies and Design
senior lecturer Krasniuk Svetlana
Kyiv National Trade and Economic University
E-mail: irylj@ukr.net*

THE CONCEPT OF MANAGEMENT OF INNOVATION AND INVESTMENT ACTIVITY IN BUSINESS

In the system of economics and management of national economy one of the most important tasks of scientific and applied nature is the introduction of new theoretical and methodological bases of the various spheres of enterprises management and the formation of their innovation policy that enables to provide innovative directed development of industrial and economic systems in the short and the long term perspective. The factor of intensification of innovative activity has the main importance for economic growth of industrial enterprises, especially considering the rapid growth of the technological gap between Ukraine and EU

leading countries.

The unresolved problems of forming an effective system of innovation and investment processes in enterprises, the lack of a comprehensive assessment and prediction of their effectiveness as a whole determine the relevance of the research. Particularly noteworthy are the searching and studying the ways of enhancing innovation and investment activity and accelerating the process of innovation with the definition of possible directions of industrial products renewal.

Issues related to the development of theoretical bases and strategic directions of innovations management took attention of many researchers, such as: S. Winter, G. Hamt, G. Dos, R. Nelson, V. Prigogin, F. Taylor, J. Tymberhen, G. Ford and others. Innovation viewed in their works: Amosh A. Klaykneht, M. Kondratiev, Mensh G., B. Santo, R. Solow, J. Freeman, J. Schumpeter. To innovation in industry dedicated their works well known domestic and foreign scientists - economists, including: Alymov A., I. Ansoff, X-K. Vahreyn, M. Denisenko.

In the system of economical management in Ukraine today is a priority in the development of innovation and investment activity. Activation of innovation and investment activity has key importance for the economy development of our country, considering the rapid growth of the technological gap between Ukraine and EU leading countries. Results of changes in the global and domestic economy due to the achievements of science and technology and the widespread introduction of advanced technologies and high-tech products require rapid response, continuous improvement of methods and models of management of innovation and investment activity at different levels of directing. Unsolving problems of innovation and investment activity, the absence of comprehensive evaluation and prediction of the efficiency of the whole enterprise, resource-intensive nature of any businesses and their depreciation of fixed assets determine the relevance of the proposed extraordinary results and suggestions. We should note that in Ukraine has already recognized the importance of implementing the policy of intensification of the development of innovation and investment activity, approved a number of relevant laws, but tangible results are not achieved.

The problem of innovation and investment development of industrial enterprises of light industry is closely linked with the choice of strategy development of the country, and is its priority. Strategic innovative position of the organization is determined during the consideration of internal and external environment, that is innovative capacity and innovative climate. The assessment of an innovative position is held through various matrices. At all hierarchical levels and in all structural units of industrial and economic systems it is necessary to clearly define direct media interests to achieve certain goals, and if any hierarchical link will not be involved in the interaction, than the probability of achieving the ultimate goal reduced. That hierarchical scheme of objectives should reflect the interests of the individual-consumer.

Operational management of innovation and investment activity is impossible without the use of uniform criteria for assessing final outcomes. Therefore, to assess the effectiveness of innovation and investment processes of an enterprise we must use a single indicator of the effectiveness of innovation and investment processes, which demonstrates the company's ability to effectively assimilate and apply ideas, knowledge, devices, equipment and technologies that are (tools) essence of innovation and investment activity in optimal time within existing resource constraints. The value of this index is proportional to the resistance level of implementation of innovations and hence is determined by factors of individual and systemic resistance. The index should consider the following factors: the level and likelihood of existing risks, the effectiveness of investment; the number of implemented innovations; the dynamics of products updating [2]; management effectiveness; number of advanced technologies; the relative length of innovative application in the enterprise. Thus, management of innovative investment process involves solving two major problems:

- 1) increasing the impact of factors that contribute to a high level of readiness for the implementation of innovation and investment processes and enhance its efficiency;
- 2) reducing the impact of factors causing resistance in managing innovation

and investment processes, and therefore reduce its effectiveness.

These objectives are based on keeping the most important organizational characteristics which directed to achieve a steady state of implementation of human needs and to avoid an imbalance that is based on the properties of the alignment mechanism. This method is based on a scientific hypothesis that any situation at any time, is not a static, but is in dynamic equilibrium under the influence of two interdependent groups of opposing factors and that can be both internal and external. That is, there is always in the enterprise dynamic equilibrium of forces that support and hinder implementation and adaptation of any innovation.

Thus, the situation related to the management of innovation and investment processes observed as a set of polar forces. Implementation of innovative investment process means changing balance and involves the use of at least one of the following methods (use several increases the probability of success): amplification of at least one of the supporting factors and / or the introduction of new supportive factors; weakening steps at least one inhibitory factors and / or removal of inhibitory factors; conversion inhibitory factor for supporting.

Using this approach causes the necessity of the assessment of the relative power favorable and restrictive factors to determine the intensity of their impact on innovation and investment process. Therefore there is a need to construct a system of management of innovation and investment processes in enterprises that attracts the best mechanisms for managing individual and systemic resistance, based on diagnostic analysis of complex factors of readiness of enterprises to innovative processes to identify potential sources of temporary and financial losses. According to the results of the diagnostic analysis of the factors of individual and systemic resistance carried out corrective action on the implementation of innovation and investment activity: planning the development and implementation of innovations, organization of the implementation process, staff motivation, monitoring the process of implementation [3].

Accomplished the analysis helped to determine the level of readiness of the enterprise to effectively managing innovation and investment activities, which is

determined by many factors of individual and systemic resistance, which are different in nature and it is difficult to quantify them. This creates additional difficulties in determining the intensity of areas of influence of each individual factor, determines the need in separation in the management system of a particular type of enterprise-readiness diagnostics for effective innovation and investment activity, and the determination of mechanisms to control individual and systemic resistance. Thus, than more complex is a management object, the more elements it has, and there are more difficult are links between these elements. Therefore, you should use as much as possible the individual and system factors of resistance and determination of their parameters. Number of factors as is determined by their ranking on the degree of influence on the readiness of the enterprise to innovation and investment activity.

Thus, the task of effective functioning of the concept of innovation and investment activity management indicates in the following: in the development of methods of assessing the readiness level; in obtaining reliable information; in development of control measures taking into account the results of the assessment. To solve these tasks we need to: identify the optimal performance of the factors of readiness of the enterprise to innovation and investment activity according to influence the effectiveness and efficiency of innovation and investment process "reference state" readiness; assess the actual level of readiness of the company to innovation and investment; determine the potential resource and raw material losses as a result of the resistance of organization as well as transition costs of the actual level of readiness for "reference state"; develop management measures to control individual and systemic resistance with a goal to switching of the "reference state" readiness for innovation and investment activity taking into account economic effectiveness of these actions.

The updated views on the nature and content of the strategic potential [1, 4, 5] allow to structure it on the basis of multiline and multi-level analysis, which greatly enhances the possibilities for the objective awareness of the processes associated with changes in the economic sphere of Ukraine.

Multiline and multi-level approach to thinking about the nature of strategic

potential isolates much more complex set of potentials divided into groups by independent basis [4]. Differentiation of potentials into separate groups does not mean their independent functioning and the isolated impact on relations between departments. In the author's view, in the formation of innovative management processes the special attention deserve the group of potentials which includes organizational, managerial, academic, labor and intellectual potentials. These potentials provide revitalization of investment and innovation processes in the enterprise and efficiency in managing them. Therefore, minimizing risks and economic losses even with the likelihood of significant changes in external conditions of the enterprise can be achieved through the implementation of a rapid transition to adaptive management and capabilities of providing optimum level of the efficiency of management decisions.

Improvement of the efficiency of innovative activity should be provided through: increasing the number of innovative development; reducing the time required for implementation and realization of innovations; increase the number of implementations of innovations in production; increase the number of innovative products and services of total production; increase production using innovative technologies; mandatory introduction of innovative management mechanisms.

To summing up and developing the author's theories mentioned in this article, we suggest the following: the concept of management of innovation and investment activity in enterprises is ordered interaction of its components; it is needed structural and functional optimization of the system to look at which it is possible satisfactorily solve urgent problems of implementing innovative model of economic growth of enterprises.

Conducted by the author research of the problems of effective application of innovation in enterprises based on the experience of industrial policy leading countries of the world allow to reveal the internal reserves of efficiency increasing of investment and innovation processes and to identify ways to enhance, accelerate innovations. The main reserves of enterprises in a market economy is to develop systems to ensure the effectiveness of innovation and investment processes based on

a systematic approach to evaluating and forecasting efficiency innovative application.

As it is known, the deficit of shunting capacity, a significant proportion of obsolete and outdated equipment, inadequate supply of industrial enterprises own raw materials in Ukraine, difficulties in developing and introducing innovations, their possible negative impact on the environment, limited financial resources for the development of innovation activity in enterprises create unfavorable conditions for innovation and investment processes in the processing industry. Great influence on production and economic activity of industrial enterprises has the state innovation policy. Under these conditions, businesses appropriate to use modern innovation management system, based primarily on the principles of strategic management.

Therefore, the system of intensification of innovation and investment activity is forming by adaptive system of management of innovation and investment activities of the company in the process of transformation of resources and raw materials, as well as interaction of industrial enterprises, development and assimilation of their own innovation and investment potential. Improving information and methodological base becomes complex, which necessitates the definition and evaluation of a large number of different indicators that provide initial information base.

All mentioned makes it possible to offer adapted to modern requirements and real social and economic processes taking place in Ukraine's industry, the model of the concept of management of innovation and investment activity in the enterprise and the logic circuit operation and the relationship of its target subsystems: maintenance, monitoring, updating products, justification of technical and organizational level of production, forecast and control. Solving of actual problems of industry development in Ukraine in view of the limited available resources requires their concentration on the most pressing areas of implementation and enhance of innovation and investment activity.

Bibliography

1. Формування адаптивної системи забезпечення енергоефективності функціонування суб'єктів господарювання реального сектору економіки України [Текст] : Монографія. / І.М. Грищенко, І.А.Ігнат'єва; Київ Видавництво «Кафедра», 2012, с.304

2. Гращенко І.С. Оновлення продукції підприємства в сучасних умовах господарювання [Текст] / І.С. Гращенко, М.М. Мартиненко // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну Зб. наук. праць № 4 (Спецвипуск) Київ, 2005. - С. 98-100.

3. Гращенко І.С. Інноваційні фактори розвитку та активізації діяльності підприємств сфери послуг [Текст] / І.С. Гращенко // Економіка, фінанси, право – 2011. - № 9. – С. 21-27.

4. Формування потенціалу соціально-економічних та організаційних змін: [Текст] / за заг. Ред. д.е.н. І.А.Ігнат'євої, д.е.н. В.В.Микитенко. – К.: РВПС України НАН України і КНУТД МОН України, Вид-во ПП Вишнемирський В.С., 2010. – 694 с., С. 437-468.

5. Формування концепції забезпечення енергоефективності функціонування суб'єктів господарювання реального сектору економіки України [Текст] / І.М. Грищенко, І.А.Ігнат'єва . – К.: «Кафедра», 2012. - 304 с.

Iefanova T.I.
postgraduate student department of Economic Cybernetics
Dnipropetrovsk National University after Oles Gonchar
E-mail: Efanovati@gmail.com

THE INVESTMENT COMPONENT OF DEVELOPMENT SOCIAL AND ECONOMIC SYSTEMS

The existing disparities in economic and social development of the regions due to lack of or insufficient amounts of investment income. Solving these problems is possible only with a balanced regional policy held in the investment area. Opportunities to attract investment region defined investment attractiveness of the regional economy. The most attractive for investors are the regions of Ukraine, which provide relative social stability, have a rich resource and competitive production capacity.

The unfavorable economic situation prevailing in Ukraine is the main cause of a significant shortage of both domestic and foreign investment, "waste" Ukrainian capital abroad in the country more attractive for investment, thus a decrease in investment attractiveness significant part of Ukrainian regions. [1, 130-134]. At the same time, investment resources are distributed between the regions is extremely uneven, mainly concentrating in large metropolitan areas and regions rich in natural

resources. This situation is one of the main factors holding back social imbalances and increase quality of life.

Restore the competitive position of regions in the domestic and foreign markets possible through increasing the flow of investments and the provision of directional him. One of the areas of improving the socio-economic situation of the region is the implementation of investment projects. In selecting the projects important to align the interests of the state and the regions in investment, regional and socio-economic development [8, 55-60].

Investment projects should be the basis for the investing regional development program, which is one of the main instruments of efficiency of investment activity in the regions. This program should include, as a socially oriented and economically attractive projects that form a balanced and effective investment portfolio of regional projects. Please note that the regional project portfolio can achieve synergy, ie joint implementation of several investment projects always have greater economic and social impact than investment projects separately [4, 96-101].

The basic guideline for portfolio of regional projects should be adopted strategy of socio-economic development, the main components of which are regional and investment policies, stimulating business activity and create jobs, meet the social and humanitarian needs of the population.

A variety of approaches to the definition of an investment project portfolio is because the number of researchers [2, 17-19] emphasize that this holistic facility management, while others refute this view and said that it should include a number of relatively independent portfolios, different types of investment objects and methods of management. In any case, they all agree that the investment project portfolio is an instrument of achieving specific investment objectives.

In turn, the region's investment portfolio reflects a set of opportunities in the region, which constitute a whole on the basis of the regional development strategy to achieve new levels of economic and social development.

The main purpose of the formation of the investment portfolio at the regional level is to implement investment strategies by selecting the most effective areas of investment, taking into account the social dimension of development [7, 131-137].

In forming the portfolio must comply with certain principles. These principles are used regarding investment portfolios, while I. A. Blank points out that the same principles apply appropriate when forming regional portfolio [3, 164-169]. There are the following basic principles when forming integrally-effective regional portfolio:

- regional development strategy must meet the current and long-term goals of public and private investors;
- to introduce holistic effective regional portfolio have enough financial resources and investment to ensure its financial stability and liquidity;
- to minimize the financial risks necessary to optimize the ratio of return and risk investment;
- management should ensure holistic effective regional portfolio (follow settings as investment returns, risk, liquidity) and timely portfolio diversification;
- need to ensure balanced portfolio, it should include projects with high and low risk, short-term and very long, small in size and scale.

At the core of any process of regional portfolio is investment choice of investment strategy, process the most difficult in the decision. Therefore, while portfolio investment has not yet become a major domestic market [5, 187-195]. The investment strategy of the region includes:

- complex examination of investment projects and programs;
- taking into account the specific characteristics of the region, in order to maximize the use of local resources;
- early formation of administrative decisions;
- formation of a regional investment program and ensure its sustainability;
- the creation of favorable legal environment and investment climate for investors;
- development of market infrastructure investments.

Thus, in the regional portfolio strategy should be a set of investment projects, which provide minimal risk of loss of principal investments and provide ongoing investment to continue the process of investment. In other words, regional investment strategy should be based on the principles of self-sufficiency [6, 110-116]:

- formation of the investment portfolio at the regional level and management shall consist of the following stages:
  - formation of program goals and main objectives of the system;
  - optimization of the proportions of different types of investments within the entire regional portfolio, taking into account the direction of flow and distribution of investment funds;
  - selection as economically attractive and socially oriented projects that do not perform well, but is an important part of the region and aimed at solving social and environmental problems of society;
  - monitoring the effectiveness of regional portfolio diversification with a view to change as the return;
  - regional project portfolio management to enhance (or stabilization) yield, safety and liquidity of its stock.

Therefore, the development of regional investment portfolios should take into account the fact of constant adjustment implementing regional initiatives. For this program should provide free reserve funds, which are invested in safe assets, as required directed to projects in the portfolio, which in one way or other reasons have not received adequate funding. In other words, regional investment portfolio should have some degree of freedom for its effective implementation

Список використаної літератури

1. Латинін М. А. Розвиток інвестиційного потенціалу регіону як об'єкт державного управління / М. А. Латинін, О. В. Думенко // Право та державне управління. Зб. наук. праць. – Запоріжжя, 2010. – № 1. – С. 130 – 134
2. Семіна Л. А. Інвестиційна привабливість: теоретичний аспект // Вісник Хмельницького державного університету. Серія Економіка. Вип. 27. – 2010. № 14(195). – с. 17–19
3. Бланк И. А. Управление инвестициями предприятия / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 480с.

4. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом / А. А. Пересада. – К. : Вид-во "Лібра", 2002. – 472 с.
5. Мельник В. П. Принципи побудови інвестиційних моделей регіонального розвитку // Регіональна економіка. – 2005. – № 1. – С. 187-195.
6. Лук'яненко Д. Г. Основи міжнародного інвестування / Д. Г. Лук'яненко, О. М. Мозговий, Б. В. Гунський. – К. : КНЕУ, 1998. – 260с.
7. Стирський М. В. Методологічні аспекти оцінки інвестиційної привабливості регіону / М. В. Стирський // Фінанси України. – 2002. - №2. – С.131-137.
8. Романюха О. А., Шинкаренко О. П. Вибір інвестиційного портфелю та його календарне планування // Економіка: проблеми теорії та практики. Зб. наук. праць. Вип.. 192: В 4 т. Том I.– Дніпропетровськ: ДНУ, 2004.– С. 55-60.

PhD, Associated professor, Makhnusha S.M.

Associated professor

Sumy National Agrarian University

sveta_makhnusha@mail.ru

INTENSIFICATION OF INNOVATION AND INVESTMENT DEVELOPMENT OF AGROINDUSTRIAL COMPLEX IN UKRAINE THROUGH INTEGRATION

At present all aspects of economic growth and social achievements of mankind are closely related to scientific and technical progress, which covers a wide range of issues, the development of which opens farms opportunities to further improve production, increased sales of higher quality and profit. To provide a stable, competitive and sustainable development of the national agroindustrial complex (AIC) in terms of accelerating globalization and integration processes can only be the case where this development will be based on innovation-investment model. Organic combination of innovation and investment, investing more and increasing amounts of money in modern innovative technologies and manufacturing innovative products to be considered as the most important prerequisite for the efficient functioning of domestic agriculture and other sectors of agribusiness in an open competitive environment. Therefore, the problem of proper investment of national and regional agrobusiness should be decided not only on the basis of self-financing, the

involvement of private, including foreign capital, but also with the active participation of the state.

The European direction of Ukraine's economy, the need for export-oriented agro-industrial production requires a clear definition of competitive domestic products and companies that are able to lead the country out of the crisis and pave the way to global markets.

The agricultural sector of Ukraine is a strategic area of the state economy, which determines the volume of supply and the cost of the main types of food for the population, particularly food processing grain and livestock production, generates foreign exchange earnings by exporting, state determines the status and trends of rural areas.

Ukraine has favorable climatic conditions for effective agriculture, which is able to provide the required volume needs of the domestic and foreign markets for high quality and safe food.

Improving the efficiency of agriculture in the country is possible by creating an enabling environment that will ensure the effective transfer of imperfect agro-industrial network to a new level of development, satisfying the requirements of innovative and transformational success.

The introduction of an effective strategy for integration development in agriculture can solve not only the question of capacity utilization of processing plants by providing high-quality raw materials, creating economically favorable conditions in the agricultural sector for growing agricultural products, to provide guaranteed employment farmers, but also to create the conditions for the release of domestic manufacturers in the world markets, which is especially important during the global food crisis.

The basis of the integration of agriculture, in our view, must lie as deep system integration process of structural change in the economy of all divisions integration formations through which must be optimally balanced in territorial and economic and social plans of management.

Subjects of integration structures in agriculture are: agricultural organizations; enterprises processing agricultural raw materials; trading enterprises; companies that provide services to the participants of the integration arrangement; financial institutions; other entities.

At the same reasons, they are guided in shaping the integration relations. In particular, agricultural enterprises interested in forming inter-sectorial integration ties, primarily to reduce the risk associated with agricultural production, dependence on climatic conditions.

The reason for combining processing and other enterprises is the need to ensure stable incomes as a result of creating its own reliable raw material base, the formation of permanent markets for manufactured products, expansion of activities and more.

That association created to successfully address enterprise challenges related to the expansion of their capabilities in the production and social development, improving the use of material, financial and other resources on the basis of joint activity, division of labor and cooperation, joint efforts and means in scientific, technical, industrial and social development.

Depending on the initiator (integrator) and the purpose of integration distinguish species, nature, shape, direction, strategy and scope of the integration process (horizontal, vertical, conglomerate, forward and reverse, technology, manufacturing, food, market, financial, credit etc.) the length of the integration chain and form a new association.

There are three stages of integration:

- 1) establishing links between disparate production and operation;
- 2) deepening, strengthening, providing systematic existing connections;
- 3) increasing the number of connections and establishing new ones.

Through systems of integration multi-resistant formed associations should ensure the completeness of the series "Science – innovation – investment – primary production – processing of raw materials – making the final product – marketing – consumption" and to promote the release of agricultural production in a new stage of development, and satisfy the requirements of a market economy.

The effectiveness of the integrated association can be achieved through the introduction of new intensive technologies that provide non-waste in the processing of agricultural raw materials, cost of living and materialized labor, reduction and complete elimination of losses resources and finished products.

Meeting this challenge requires ongoing scientific support to agricultural groups, widespread use of modern computer technology, establishing close mutually beneficial trade and industrial and scientific relations with foreign partners.

At the present stage of development of agriculture of Ukraine plays an important role in implementing new technologies and scientific and technical progress. Innovation is a means of improving the efficiency of production and means of enterprise adaptation to changes in social, economic and political environment.

Today the formation of innovation system in Ukraine, especially in agriculture, is under very adverse conditions: lack of support for scientific spheres and logistical resources, limited information resources, loss of skilled workers.

Innovative development of agricultural structures is impossible without a developed infrastructure. However, experts in scientific sphere have adequate information provision to address theoretically pressing issues of national agriculture. Given the spread of privatization and commercialization of agricultural production information becomes increasingly sensitive [1]. Information and scientific support is not just advertising goods and services, and above all, access to information, advanced biological, economic, veterinary, agronomy character, etc., systematization and presentation in a suitable form for practical use [2].

In highly developed countries where technological progress is at a higher level, the company's management uses not only the ability of the employee to perform his duties automatically, but requires constant improvement of his knowledge, the ability to make decisions quickly, adapt to work with completely new technology [3].

In domestic agriculture is a shortage of young skilled workers more adaptable to changing economic situation and the best and most able to respond. Level of education of agricultural workers is low. Complicated state agricultural agencies try to ensure qualified personnel, increase inflow of talented young scientists to science.

To successfully solve the staffing problem the government should invest in human capital. It will generate in agricultural production qualified professionals with appropriate special training [4].

A constant shortage of budget financing of agricultural science almost lost opportunities to create innovative new product. Since recently farms have been using foreign machinery that is partially improved analogue of the existing one and of outdated technology.

Today, most businesses (mainly collective forms of management) are equipped with computers, which greatly facilitate the work of both management and staff. However, due to lack of skilled programmers, these tools are not used in full force as for information and for its analysis.

Overall, Ukraine has the potential for success of innovation, but at the state level it is necessary to perform a number of actions:

- to ensure stable economic situation in the country to attract investment in agriculture; to provide incentives to enterprises that create innovative products that will increase the financial resources for the implementation of innovative programs of the company; target financial institutions to provide loans to enterprises engaged in innovation activity.

The use of the proposed measures to stimulate innovations by agricultural enterprises will improve the production process, efficient use of domestic resources and potential and attract foreign investments in innovations.

List of used literature

1. The Law of Ukraine «On basic principles of state agrarian policy until 2015» // Details of SC of Ukraine. – 2006. – № 1. – P. 17.

2. V.J. Ambrosov. Mechanisms for efficient functioning of agricultural enterprises // Economics of Ukraine. – 2006. – № 6. – P. 60-66.

3. Layko P.A., Babiyenko M.F., Kulayets M.M., Musyca P.M., Vitvytska O.D., Buzovsky E.A., Skripnichenko V.A. Information support of the formation and operation of scientific and technical products as an integral component of the innovation economy // Economy of APC. – 2008. – № 7. – P. 96-105.

4. Pokotylova V.I. The role of science in shaping the innovation potential of the agroindustrial complex // Economy of AIC. – 2008. – № 7. – P. 68-75.

*Candidate of Economic Sciences Natorina A.O.
Senior Lecturer of the Department of Marketing and Management
Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky
E-mail: alyonanatorina@rambler.ru*

INNOVATIVE APPROACH TO THE IMPLEMENTATION OF ENTERPRISE MARKETING PRODUCT POLICY

In a market economy, in addition to innovations in products and production processes, there are also innovations in the marketing of products. The development of new marketing tools and methods plays an important role in the evolution of industries. In recent years, for instance, new ways of gathering consumer information through innovative marketing programs and technologies have enabled firms to reach consumers more electively and to use pricing strategies that were previously not feasible; new trading formats and techniques, such as online stores and Amazon.com's "one-click" online ordering process, have expanded the market for many firms and potentially reduced consumer transactions costs [1]. However, despite its obvious importance, and unlike product or process innovation, marketing innovation approach has received little attention in the economics literature.

Various aspects of the innovative marketing business modelling approach have been investigated by Broekhof M. [2], Chen Y. [1], Godillot B. [2], Hall B. [3], McMann K. [4], Taylor C. [5]. However, despite many research, problems of innovative approach realization has not considered profoundly. That is why the purpose of this thesis is to explore and analyze are most common innovative approach to the implementation of enterprise marketing product policy.

Over 76% of companies surveyed identify product innovation as a top three strategic priority, they continue to struggle with maximizing the return on their innovation investment [2].

A common misconception is that product innovation management relates to the activities from idea to launch. Maximizing the ROI from product innovation requires taking decisions at all stages of the product lifecycle, from ideas through market

launch to retirement. In fact, product innovation management is really about identifying the product mix that will deliver the best return on innovation in the short, medium and longer term [3]. The world's leading product innovators have successfully looked outside the four walls of their businesses for the best new ideas. They have recognized the power of capturing the voice of their customers early and leveraging the knowledge and expertise of their value chain partners.

To run innovation like a business, business leaders need a comprehensive view of innovation performance and must be able to see whether the strategic corporate objectives have been met. Obtaining that view means bringing together information and data from a large number of different functions that operate in both go-to-market and in-market environments [2].

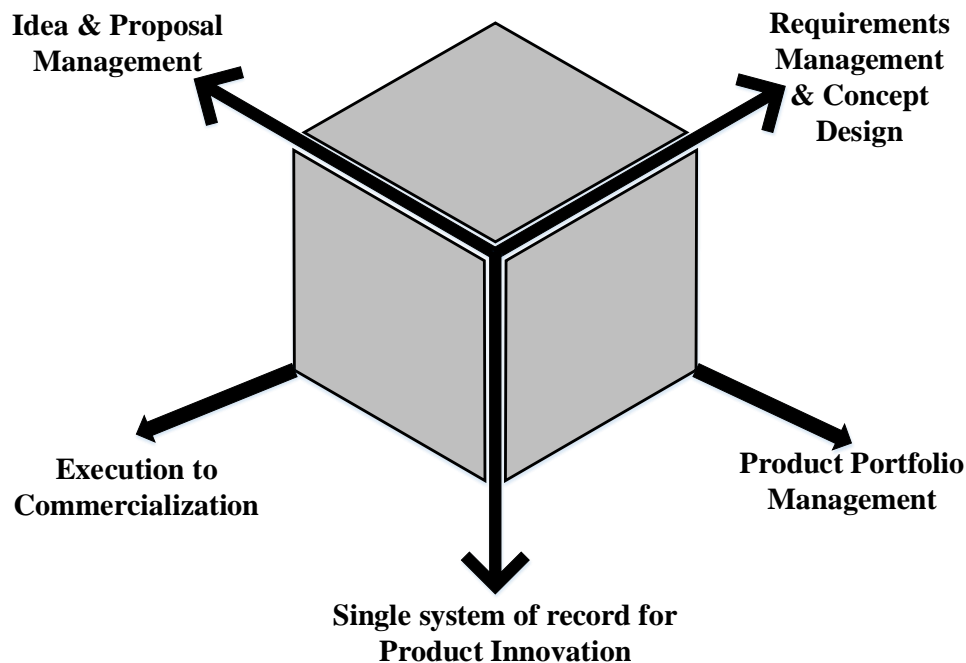

Figure 1 – Single system of record for Product Innovation [2]

Today using a Holistic Marketing approach looks at whole business (people, processes and products) and tailors a solution to align systems, services and customer touch points, so that consumers' experience of enterprise's brand is seamless and consistent across all channels. It is as much about developing streamlined system processes as it is about integrated marketing communication channels strategy and delivery [3]. Holistic marketing is about creating and developing integrated strategies

for brands, campaigns and sales tactics that consider the entire life cycle of a product or service, crossing departmental boundaries within organizations. It takes a 360 degree view of all the elements of a business; including the elements of the business the customer doesn't usually see as well as all customer-facing media, (traditional, digital and social channels) to create strong, consistent and powerful multi-platform marketing narratives [5].

To make a campaign look seamless on the outside, effortlessly engaging with multiple consumers or audiences at different entry points (customer-touch points), it is essential to design and plan with the companies processes and systems management in mind, streamlining the build and delivery for the 'brands' people' (employees, suppliers, audience and external advocates) and cross-departmental communications. Simply put, the organization needs to be in many places at the same time to reach individual customers – making it look simple, consistent and seamless across all the customer touch points. Business process is adaptable, agile and often overlaps throughout the stages, depending upon the initial objectives and the results produced in the initial two stages (Research and Analysis, and Strategy and Planning) and the collaboration and directive input from the client (Figure 2).

Phase 1 focuses on gathering the big picture information, data, research and examples – gaining a holistic view of the lifecycle of a business or project initiative to understand and assess its full nature, dependent upon the requirements. Phase 2 focuses on using the results and evidence gathered from Phase 1 to create an actionable, time-managed strategy plan that works with company procedures and stakeholder timing and responsibilities. Metrics are built into the strategy at this stage to ensure they are consistent with the objectives. Phase 3 pulls it all together. Creating all copy and the physical identity in media, materials, content; unifying all company information across all platforms, transferring the company culture and methodology into a strong brand language in all its forms.

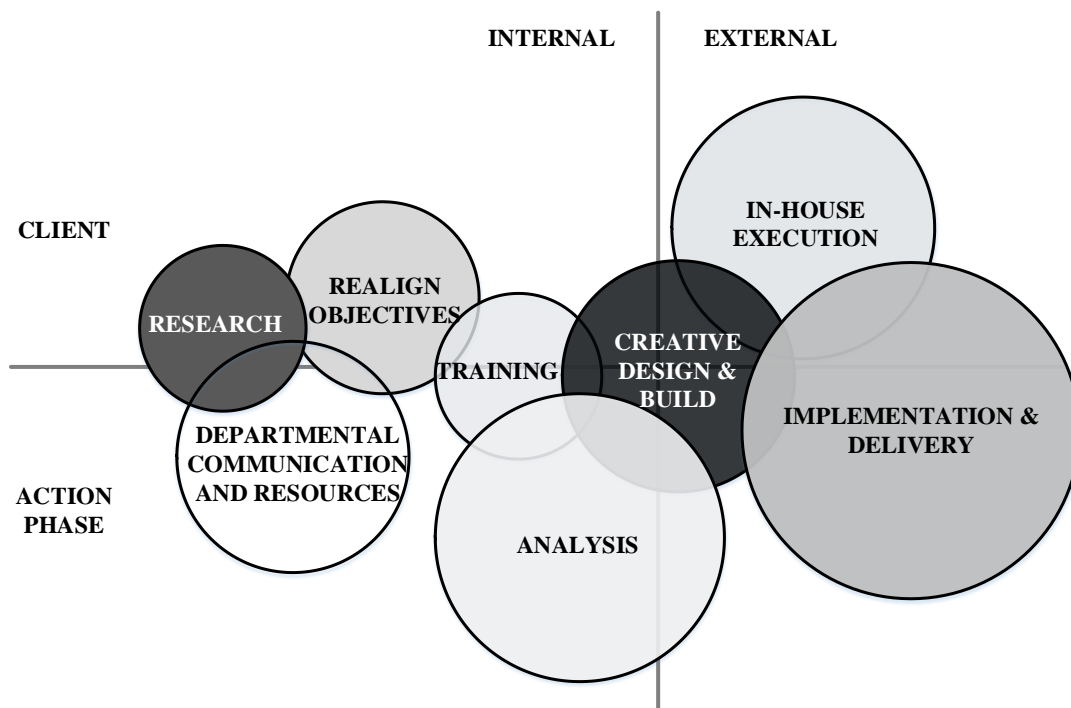

Figure 2 – Phases of a Holistic Marketing in the enterprises [4]

Phase 4 delivers all our collective hard work, implementing the strategy, content or communication objective designed and built through the previous stages. Phase 5 is where firms refer back to the objectives set out in Phase 2. Working closely with the client enterprises collectively review present results post Phase 4, identifying key success points, stakeholder feedback, updating and adapting the strategy based on data produced, returning back to the start of the Holistic Marketing cycle to start and adapt again.

So using the Holistic Marketing as innovative approach to the implementation of enterprise marketing product policy gives advantages to business. The benefit of using a holistic approach is the efficiency, consistency and alignment it brings to the marketing process. By working with a cross-section of internal and external stakeholders and looking at the “big picture” of how a company works, synergies are developed that reinforce the brand message. Different customer touch-points are linked seamlessly; resources are directed to where they will be most effective; duplication of effort is reduced, and risks are spotted and addressed before they become expensive problems.

Literature

1. Chen Y. (March 2006). Marketing Innovation, Journal of Economics & Management Strategy, Vol.15, Is.1, p. 101-123.
2. How to Manage Innovation as a Business Understanding the Best Approaches and Tools to Manage the Complexity of Innovation by M. Broekhof, B. Godillot [Electronic resource]. Available at: <http://www.oracle.com/us/products/applications/rightnow/how-to-manage-innovation-2295966.pdf>.
3. Hall B. (2014). Business Method Patents, Innovation, and Policy, Mimeo, Department of Economics, University of California at Berkeley.
4. Official web site K. McMann [Electronic resource]. Available at: http://www.kathrynmcmann.com/about_kathryn_mcmann/.
5. Taylor C. (2013). Supplier Surfing: Competition and Consumer Behavior in Subscription Markets, Journal of Economics, 34, p. 223-246.

O.I. Shalavylo

A student of the department of foreign trade and customs activities

PhD, docent Rejman K.

Vice-Rector of The B.Markiewicz State School of Technology and Economics

PhD, associate professor Maslak A.A.

Associate professor of foreign trade and customs activities

Lviv Polytechnic National University

E-mail: kasp8559@gmail.com

CLUSTERING OF ENTERPRISES IN THE INVESTMENT IN THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF INDUSTRY

In the process of European integration of the national economy to market in Europe will provide not a single project or industry and inter-industry complex, which should be the basis of the production of goods through technological innovation. The current state of Ukraine's economy stimulates national enterprises to enhance their competitiveness, sustainable use of resources, increase scientific, technical and economic performance through innovation. Only improve the investment environment, increasing the share of high technology products production, accumulation of capital in various forms will increase the economic potential of the state.

With the growth of domestic and foreign investment, which directly affect the development of industry innovation and promote activation of innovative processes. As a result of these investments: is increasing the number of basic and applied research, the ability to create and commercialize innovations etc. In addition, not only the growth of innovative activity of industrial enterprises innovation is the impetus for the development, but also the creation of business incubators, technology parks and other innovative infrastructure facilities.

Particular types of industrial and economic groups and forms of activity, including isolated clusters (voluntary associations of businesses, organizations, research institutions, etc., which are characterized by geographical proximity or presence of common technologies, skills, strategies and aimed at obtaining synergies, improve competitive products as well as the whole region) positively affect the level of innovation. However, the creation of which is associated with the concept of "clustering" (the establishment and development of clusters) did not become widely spread in terms of the national economy of Ukraine. As an exception should lead Khmelnytsky region, in which from 1998 created and actively functioning clusters (construction, sewing, agriculture). Quite effective is also the wood cluster in Rivne "Polesie Roknivschyny" tourism cluster "Suzirja", located in Ivano-Frankivsk and transport and tourism cluster "South gate Ukraine" (Khmelnytsky region). Such integration of education (which can be attributed to the clusters) are present in Odesa, Vinnytsia, Ternopil regions. Therefore, at the present stage of development of market relations in Ukraine can talk about revitalization process of clustering national economy [1].

The process of clustering can't be realized without investment, which in this context refers to "investments in innovation."

Investment in innovation can be attributed to a particular form of investments in business activities. Under them understand monetary contributions in intangible assets related to the implementation of scientific and technological progress, providing quantitative and qualitative improvement of the production of enterprises through the introduction of STP and made for profit, reduce production costs,

successful response to competitors in the commodity markets or achieving social impact, such as improving the environment, health and living conditions, education [2]. By definition, investment in innovation is a kind of investment in the person who carries out fundamental, experimental and applied research, engineering development based on intellectual property rights.

But also worth mentioning the second economic model that includes not only investments in innovative development of enterprises, and search for innovative ways to make investments [3].

Investments in environment will allow reasonable people to generate their own ideas, investment in research will help intelligent building projects, investments in education will ensure the development of smart people. It is in these three areas need to invest according to Craig Barrett, chairman of the board of directors of Intel.

Investment in human capital (costs which can be estimated in monetary or other form) should be referred for training, health care, obtaining information resources, improve living conditions, migration and so on. Overall, all these areas are investing sums of promoting growth in the future performance and earnings of the workers [4]. Hence the evaluation of such investments is the proportion of the working population employment, productivity, output per worker and more.

You should also pay attention to the development of specialized knowledge among managers. In practice innovation enterprises needs special attention to develop management skills towards business planning. Because of the lack of preparation of project documentation, domestic investment and innovation projects are considered on average two times longer than abroad. Lack of knowledge among scientists to prepare a business plan, in one hand, and lack of funds to attract experts for the preparation of documentation, in another.[5]. The period of improving project estimates continues, usually over a year.

The development of innovation infrastructure objects, forms, business associations, associations of enterprises, clustering closely related to investments in innovative environment.

Combining innovation in infrastructure finance, consulting, marketing, information and communication, legal, educational institutions is an important direction of realization of innovation policy. They will help to implement innovative ideas to life in the form of finished product. Increasing the number of parks, business incubators and their uniform arrangement throughout Ukraine. It will ensure the development of innovation infrastructure.

It is also important to invest in conglomerates, associations, consortiums and others. First, the establishment of coordinating organizations are the result of large investment projects. Second, the rapid passage of all stages of the innovation process is designed to increase profit.

Innovative way of investment, which is able to combine the interests of science, business and government in a single structure called a cluster. Is not the main indicator of innovation is the ability to combine science and industrial production at one site. The result is a production manufacturing technology, which is produced directly in the cluster. Improving the educational level and the administrative capital is the result of cooperation of educational institutions with the authorities.

Enhancing innovation of domestic enterprises, enhance scientific development and introduction of their results in the production process of growth and raising competitiveness on this basis in all areas of management, all this characterizes the innovative development of the economy.

Investing in education, investment in research and the environment help accelerate clustering of businesses in terms of investing in the innovative development of industry. Each of these promising areas of investment forms a single innovative method of investment. However, the development of such methods should be legislatively regulate investment that will support the high level of innovation in the enterprises, adequate development of innovation infrastructure and technological progress in general.

References

1. Maslak A.A., Udovychenko T.E., Doroshkevych K.O. The value of investments to revive the innovative development of industry in activation of clustering / Maslak A.A., Udovychenko T.E., Doroshkevych K.O. // Development of

Ukraine's economy under the influence of economic, social, technological and environmental trends: Monograph / ed. M.S. Pashkevich, J.K. Nesterenko; Ministry of Education and Science of Ukraine, Zaporizhzhya National Technical University, National Mining University- D., NSU, 2015. - p. 408 - 414.

2. O. V. Korovina Innovative investment in the classification system investment / O.V. Korovin // [electronic resource]. - Access: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2008/Economics/25571.doc.htm.

3. Spodina V.O. Innovation and investment: the nature and relationship / V. O. Spodina // [electronic resource]. - Access: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2640>

4. O. M. Dyba Social security and features of investing in human capital / O.M. Dyba // Scientific notes - 2010. - № 12. - p.35.

5. Dubbo A. Four key problems of investmens in innovations / Arsen Dubbo // Forbes [electronic resource]. - Access: <http://www.forbes.ru/svoi-biznes-column/startapy/60070-chetyre-problemy-investitsii-v-innovatsii>.

*PhD-student
V.O. Shcherbachenko
Sumy State University (Ukraine)*

*Supervisor – V.Y. Shkola,
Candidate of Economics,
Associate Professor, Deputy Head of
Economic Theory Department
E-mail: shcherbachenko.vika@gmail.com*

INTELLECTUAL CAPITAL MAMAGAMENT STRATEGIES

In an increasingly knowledge-oriented world it is essential that organizations give greater recognition to their intellectual capital if they are to survive in the knowledge economy. Greater reliance on intellectual capital means it will be important for organizations to maximize the value of their intellectual capital and to continuously enhance it. An increasing number of organizations can be identified as knowledge intensive, for example, consulting firms, law firms, software developers, and similar organizations operating in the service sector that are totally reliant on their intellectual capital for the success of their business. However, all organizations require intellectual capital if they are to operate effectively and maintain sustainability [1].

Today's best strategic thinkers are those who are strategically "bilingual" – able to think in terms of strategies that ensure the optimal, effective leveraging of the traditional tangible assets, and simultaneously the highly differentiated strategic deployment of the new intangible intellectual capital assets. The intangible asset leader does the following: studies the history of strategy, understands, and can articulate the differences between industrial/manufacturing era strategies and intangible intellectual capital asset strategies; thinks strategically about the central problems of the enterprise; advances and defends strategically sound strategies that use intellectual assets when they offer a superior solution; gets involved in strategic planning and joins the strategic conversations within the company; grows out of functional discipline management into executive leadership [2].

In Skandia's model intellectual capital consists of several entities facets which may be defined as follows [3]:

- ✓ Human capital consists of competence and capabilities of the employees. When an enterprise educates its employees, it increases its human capital. (In a free society the enterprise cannot own, only rent, its human capital.)

- ✓ Structural capital consists of the results of intellectual activities in data and knowledge bases, documents, etc. Skandia suggests, "Structural capital is what is left after the employees have gone for the night."

- ✓ Customer capital consists of the value of the enterprise's relationships with its customers.

- ✓ Organizational capital consists of embedded knowledge assets in the process and innovation areas.

- ✓ Process capital consists of the enterprise's value creating processes such as its organizational structure, management practices, systems and procedures, infrastructure computer systems and the like.

- ✓ Innovation capital consists of both explicit knowledge and hard-to-identify intellectual assets such as a positive culture.

✓ Intellectual property consists of documented and captured knowledge such as innovations, operational practices, patents, technology, educational programs, corporate knowledge bases, and designs and specifications of products and services.

✓ Intangible assets consist of the value of positive culture, community image, etc.

Progressive managers consider intellectual capital management and knowledge management to be vital for sustained viability. Recent practices support this notion and have provided important approaches and tools. Intellectual capital focuses on renewing and maximizing the enterprise-wide value of intellectual assets. Knowledge management supports intellectual capital management by focusing on detailed systematic, explicit processes and overlap and synergy between. Intellectual capital management and knowledge management, and advanced enterprises pursue deliberate strategies to coordinate and exploit them. They create balanced intellectual capital portfolios that they implement with knowledge management approaches and tools.

Progressive managers have recognized that the enterprise's viability depends directly on [3]:

1. the competitive quality of its knowledge-based intellectual-capital and assets; and
2. the successful application of these assets in its operational activities to realize their value to fulfill the enterprise's objectives.

There is considerable overlap in the scope of intellectual capital management and knowledge management. There are, however, major differences between their foci and perspectives, and this is not an artificial distinction. Intellectual capital management (ICM) focuses on building and governing intellectual assets from strategic and enterprise governance perspectives with some focus on tactics. Its function is to take overall care of the enterprise's intellectual capital.

Knowledge management (KM) has tactical and operational perspectives. KM is more detailed and focuses on facilitating and managing knowledge-related activities such as creation, capture, transformation and use. Its function is to plan, implement,

operate and monitor all the knowledge-related activities and programs required for effective intellectual capital management.

In particular, the two initiatives complement each other in addition to having important overlaps. As discussed later, they need to be closely integrated to prevent conflicts and to maximize effectiveness.

By managing intellectual assets and knowledge appropriately, the employees, and the enterprise as a whole, will be in position to act intelligently-the basic requirements for sustained competitiveness, success, and viability.

Five basic knowledge-centered strategies [3]:

1. Knowledge strategy as business strategy emphasizes knowledge creation, capture, organization, renewal, sharing, and use in all plans, operations, and detailed activities to provide the best possible knowledge available at each point of action.

2. Intellectual asset management strategy emphasizes enterprise-level management of specific intellectual assets such as patents, technologies, operational and management practices, customer relations, organizational arrangements, and other structural knowledge assets. Management's task is to renew, organize, evaluate, protect and increase the availability and marketing of these assets.

3. Personal knowledge strategy emphasizes personal responsibility for knowledge-related investments, innovations and competitiveness, renewal, effective use and availability to others of knowledge assets within each employee's area of accountability. The objectives are continually to build knowledge and to apply the most competitive knowledge to the enterprise's work.

4. Knowledge creation strategy emphasizes organizational learning, basic and applied research and development, and motivation of employees to innovate and capture lessons learned to obtain new and better knowledge, which will provide improved competitiveness.

5. Knowledge transfer strategy emphasizes systematic approaches to transfer (i.e. obtain, organize, restructure, warehouse or memorize, repackage for

deployment and distribute) knowledge to points of action where it will be used to perform work. This strategy includes knowledge sharing and adopting best practices.

To pursue these strategies, organizations undertake specific programs and activities, provide supporting infrastructure capabilities, and sometimes create incentives to motivate individual employees, teams, and even departments and business units to cooperate with the new objectives.

Intellectual capital, and knowledge are the most important assets of most enterprises – and managers are starting to realize it. These assets represent the enterprise's future potential. Intellectual capital elements appear in many forms. Consequently, there are numerous approaches to building and embedding these assets for further use and to capitalize on their value for the benefit of the enterprise. In all these situations, however, it is crucial to ascertain that the assets are used as intended- and particularly that they do not become 'dead assets'. In most instances, ascertaining sustained renewal and profitable use requires implementing supportive infrastructure capabilities and very importantly, targeted motivators and incentives. Only when these capabilities are in place will the enterprise capitalize effectively on its knowledge resources.

List of references

1. Helen J Mitchell. A Model for Managing Intellectual Capital to Generate Wealth : thesis for the degree of PhD in Business / Helen J Mitchell. – Massey University, Albany, New Zealand, 2010. – 205 p.
2. Moore L. Intellectual capital in enterprise success: strategy revisited / Moore L. – John Wiley & Sons, Inc., 2008. – 196 p.
3. Wiig K. Integrating Intellectual Capital and Knowledge Management [Online resource] / Karl M. Wiig // Long Range Planning. – 1997. – 15 February 2016. – Access mode: https://www.researchgate.net/publication/222186650_Integrating_intellectual_capital_knowledge_management.

*student, Zaitseva O. A.
student of the Department of Finance
Polessky state university
The Republic of Belarus
E-mail: olga-996@mail.ru*

THE MARKET OF BANK PAYMENT CARDS IN THE REPUBLIC OF BELARUS

The reduction of cash turnover and promotion of cashless payments using bankcards are the key objectives of the Government and the National Bank of Belarus. Many countries are working to discourage cash transactions in a bid to cut down on costs associated with paper money printing and pull the rug from under shady businesses [1, P. 52].

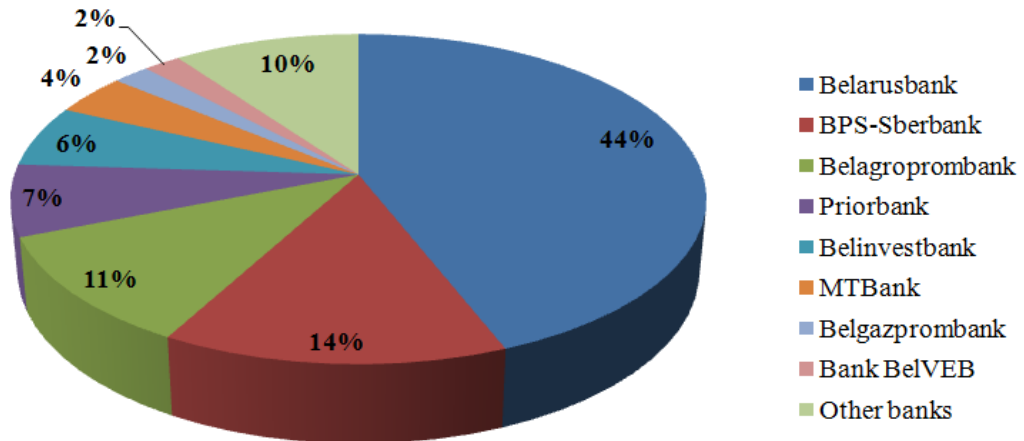
This is a very relevant and important task. Therefore it is top on our agenda. It is not enough to issue more bankcards to promote cashless payments. The matter should be approached comprehensively. Banks are working to improve the infrastructure of cashless payments, offer innovative banking products and services, conduct awareness raising campaigns and events aimed at encouraging customers to use their bankcards.

At present customers can make a broad range of cashless payments at branches. More than that cardholders can take the advantage of well-developed network of ATMs and self-service kiosks. New technologies are vital for increasing the share of non-cash transactions. Banks are improving distance banking services that allow customers to pay their utility bills and make other payments using a mobile phone or a computer.

In order to encourage people to use bankcards more often, banks regularly hold advertising campaigns and promos. A special focus is placed on enhancing financial literacy of households.

Twenty-three banks issue plastic cards in Belarus. Belarusbank is the biggest of them. It accounted for 44% of all cards issued in Belarus. Belarusbank is followed

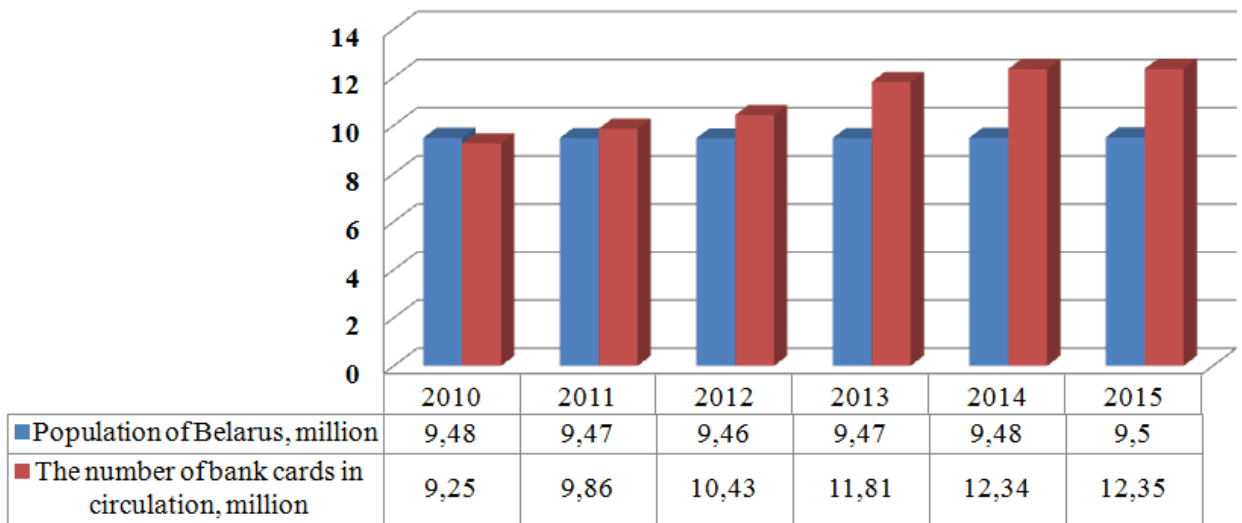
by BPS-Sberbank (14%), Belagroprombank (11%), Priorbank (7%) and Belinvestbank (6%) (Picture 1).

Picture 1 - Issue of bank cards of Belarus

Note - Source: developed by the author on the basis of [2]

On 1st January 2016, the number of bank cards in circulation in Belarus exceeded the number of potential cardholders, i.e. 12.3 million cards vs. 9.5 million population of Belarus (Picture 2).

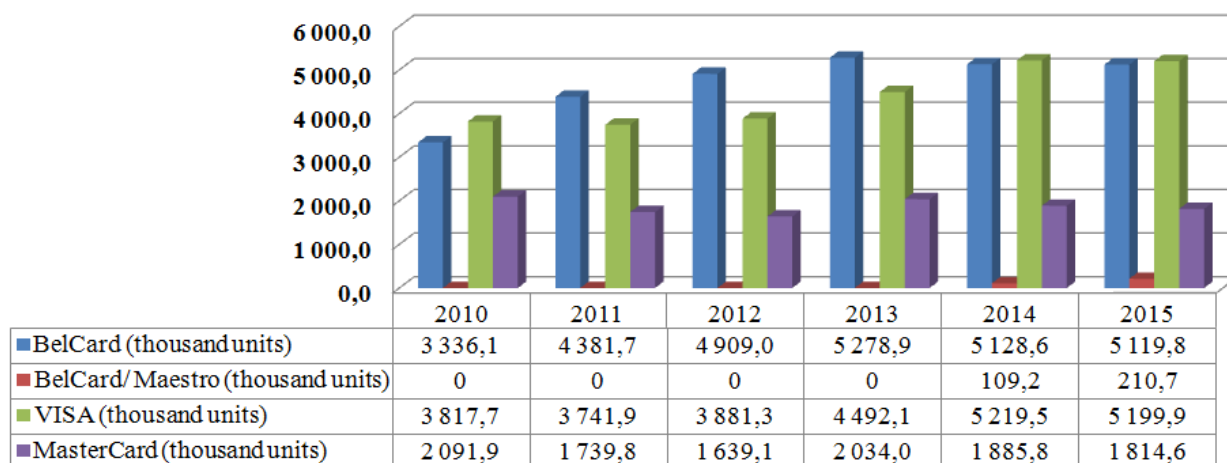

Picture 2 – The number of bank cards in circulation and population of Belarus for 2010-2015 years

Note - Source: developed by the author on the basis of [2]

It is important to point out that Belarusian economists would recommend having at least four cards to enhance security and manageability of your finance: a separate card should be used within Belarus, online and abroad. The fourth card should be for savings [3, P. 8].

The number of cards issued under the national payment system BelCard amounted to 5,12 million, the number of VISA cards stood at 5,2 million, that of MasterCard amounted to 1,82 million (Picture 3).

Picture 3 - The number of bank credit cards for 2010-2015, thousand units

Note - Source: developed by the author on the basis of [2]

Cash and non-cash operations are the most popular functions. The number and amount of cashless transactions have been on the rise in Belarus lately. This applies both to trade operations and payment for different kinds of services: utilities, mobile and landline communication, Internet and so on (Table 1).

Table 1 - Operations with bank payment cards, committed on the territory of the Republic of Belarus, number of operations - million units, the sum of - billions of rubles

Year	Total transactions		Cash transactions				Non-cash transactions			
	The number	The amount	The number	%	The amount	%	The number	%	The amount	%
2010	463,64	53 312	233,21	50,3	46 312	86,9	230,43	49,7	6 999	13,1
2011	571,31	88 700	250,77	43,9	74 813	84,3	320,54	56,1	13 887	15,7
2012	643,63	160 211	240,52	37,4	129 923	81,1	403,10	62,6	30 288	18,9
2013	737,77	238 257	233,12	31,6	187 054	78,5	504,65	68,4	51 203	21,5
2014	827,03	303 781	231,32	28,0	225 221	74,1	595,71	72,0	78 561	25,9
2015	941,91	344 872	222,43	23,6	235 672	68,3	719,80	76,4	109 201	31,7

Note - Source: developed by the author on the basis of [2]

This growth was facilitated by the development of e-banking systems, i.e. provision of banking services to clients at a distance through a variety of self-service devices, phone or computer networks.

In 2012 banks began to offer the contactless card payment technology. Belarusbank was the first bank in Belarus to get the right to service non-contact cards of the Visa International payment system (Visa payWave). This happened in August 2012. In November the bank was first in the country to receive a Visa certificate to issue non-contact cards. Belagroprombank also complete certification procedures in Visa payment system and obtained the right to service Visa payWave cards. The first contactless Visa payWave transaction in Belarus was performed at the end of October. In December Belgazprombank and the international payment system MasterCard launched the PayPass technology which also allows non-contact electronic payments in retail. Thus, Visa and MasterCard contactless cards are available in Belarus today. The technology of contactless payments allows you to pay for your purchases by just waving your card in front of the terminal. The technology saves time and makes payments more secure as you do not have to hand over your card to another person. It is worth mentioning that a contactless card also has an embedded magnetic stripe and a microchip so that it can be used in retail outlets which have not yet installed new payment terminals [4, P.67].

Experts agree that the market of bank card in the Republic of Belarus can be called well-developed in comparison with other countries which are part of the Commonwealth of Independent States. As of 1 January 2016, there were 119 229 payment terminals in over 79 107 trading and service facilities of Belarus. There were 4414 ATM and 3519 self-service terminals.

Compared with European, Belarusian figures are not very positive. According to the latest data, cash payments accounted for 10% of the total payments on average in the European Union. Less than 10% of cash was in circulation in Croatia, Denmark, Estonia, Brazil and Turkey. According to the Bank for International Settlements, cash payments totaled only 3% in the Swedish economy [4, P. 68].

So, the Belarusian government and participants of the financial market team develop a joint action plan to simplify the transition from paper money to bank cards and work out a system of non-cash retail operations with the use of modern electronic payments instruments and means,

It is expected that a wide use of non-cash operations will benefit everyone, from retail companies, the banking system to government bodies to population. Apart from obvious convenience, non-cash operations save time, reduce the risk of robbery and offer additional income – with the help of savings cards, bonus, accumulative and other programs.

Thus, the program of implementation of bank payment cards for banks opens a new and promising way to raise funds of individuals and entities, it is long-term, and in this regard, the main effect of its implementation will be received immediately. Therefore, banks, despite the impact of negative factors on the spread of bank payment cards, should carry out corresponding work in the field of increase of payment cards, the creation of appropriate infrastructure for payment card acceptance and marketing of card products.

Literature

1. Mikhailovskaya T. Positive trend // Belarusian economy, №1, 2015, P. 52-55.
2. Development in the Republic of Belarus of bank payment cards market [Electronic resource]. - Mode of access: <http://www.nbrb.by/payment/PlasticCards/>.
3. Sotnikov A. A Bankcard with Belarusian Zest // Belarusian economy, №2, 2014, P. 6-11.
4. Kot A. Cards, Banks, Cash // Belarusian economy, №1, 2013, P. 66-70.